ECATERINA ȚÂNȚĂREANU

Habitat medieval în sud-vestul Munteniei în sec. XIV-XVII. Temeiuri istorice şi arheologice

Editura Renaissance

ECATERINA ȚÂNȚĂREANU

HABITAT MEDIEVAL ÎN SUD-VESTUL MUNTENIEI ÎN SEC. XIV-XVII. TEMEIURI ISTORICE ŞI ARHEOLOGICE

Copertă: Ulcior amforat, Zimnicea.

ECATERINA ȚÂNȚĂREANU

HABITAT MEDIEVAL ÎN SUD-VESTUL MUNTENIEI ÎN SEC. XIV-XVII. TEMEIURI ISTORICE ŞI ARHEOLOGICE

PUBLICAȚIILE MUZEULUI JUDEȚEAN TELEORMAN

(I)

Editura Renaissance
București
2010

PUBLICAȚIILE MUZEULUI JUDEȚEAN TELEORMAN

(I)

EDITOR: Ecaterina Țânțăreanu
TEHNOREDACTARE: Pavel Mirea, Floriana Otomega, Liviu Nicolescu
COPERTA: Pompilia Zaharia
ILUSTRAȚIE: Cornelia Lungu, Geanina Dragne, Pompilia Zaharia,
Pavel Mirea, Ion Torcică, Florin Grofu
TRADUCERE: Isabela Denize

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Țânțăreanu, Ecaterina

Habitat medieval în sud-vestul Munteniei în sec. XIV-XVII. Temeiuri istorice şi arheologice/ Ecaterina Țânțăreanu

Bucureşti, Editura Renaissance, 2010

ISBN 978-973-8922-80-8

Volum editat cu sprijinul Consiliului Județean Teleorman

Editura Renaissance 2010
www.editurarenaissance.ro
(Editură recunoscută C.N.C.S.I.S.)
Editor: Sorin Alexandru ŞONTEA
Telefon/fax: 031.808.91.97/0744.652118
E-mail: sorinsontea@rdslink.ro

©Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate editurii

ISBN 978-973-8922-80-8

Tipar: ABSTRACT MEDIA SRL
Tel/fax: 031.808.91.97

CUPRINS

LISTA DE ABREVIERI

INTRODUCERE 9

CAPITOLUL I. SURSE ŞI ISTORIOGRAFIE 12

1. Sud-vestul Munteniei – zonă de contact etnic şi cultural 12

2. Izvoare narative externe şi interne 14

2.1. Călători străini 14

2.2. Cronicari turci 20

2.3. Cronicari munteni 22

3. Izvoare cartografice 25

4. Istoricul cercetărilor arheologice 27

CAPITOLUL II. MEDIU GEOGRAFIC ŞI POTENȚIAL UMAN 36

1. Cadrul natural 36

2. Cadrul demografic 42

2.1. Aşezările omeneşti 42

2.2. Limitele administrative ale județelor istorice Teleorman şi Vlaşca 44

2.3. Repertoriul primelor atestări documentare ale localităților din județele Teleorman şi Giurgiu 45

2.4. Populația 82

CAPITOLUL III. ECONOMIE MEDIEVALĂ 86

1. Agricultura 86

1.1 Cultivarea plantelor 87

1.2 Creşterea animalelor 88

1.3 Bălțile şi pescuitul 89

1.4 Pădurile 90

2. Meşteşugurile 91

3. Căile de comunicație şi comerțul 93

3.1 Drumurile 93

3.2. Comerțul 97

3.3. Circulația monetară 102

4. Transhumanța 105

CAPITOLUL IV. HABITATUL MEDIEVAL 107

1. Aşezarea deschisă 107
1.1 Locuința 113
2. Arhitectura de apărare 115
2.1 Cetățile de zid 116
2.2 Fortificațiile de pământ 120
3. Arhitectura civilă 121
3.1 Curțile boiereşti 121
4. Arhitectura religioasă 129
4.1 Aşezăminte monahale 130
4.2 Mănăstiri şi schituri dispărute 145
4.3 Biserici de mir 146
5. Alte monumente 153
CAPITOLUL V. CULTURA MATERIALĂ 154
A. Materialul arheologic din aşezări 154
1. Ceramica 154
1.1 Ceramica uzuală 154
1.2 Ceramica smălțuită 162
2. Unelte, obiecte de uz casnic, arme 176
B. Materialul arheologic din fortificații 177
C. Materialul arheologic din aşezămintele religioase 179
D. Tezaure de podoabe 182
CAPITOLUL VI. SOCIETATE 185
1. Danii din domeniul domnesc 185
2. Mari boieri şi domeniile lor 193
3. Kazalele turceşti Turnu şi Giurgiu – o secvență din relațiile româno otomane 205
CONCLUZII 210
RÉSUMÉ 216
BIBLIOGRAFIE 224
SURSELE ILUSTRAȚIILOR 237
INDICE 240
ILUSTRAȚII

LISTA ABREVIERILOR

AAR Mem. Sect. Ist. - Analele Academiei Române – Memoriile Secțiunii Istorice
ACMI – Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice
AGA – Anuar de Geografie şi Antropografie
Arh. M – Arheologia Moldovei
Arh. O - Arhivele Olteniei
Arh. Gen. – Arhiva Genealogică
B.A.R. – Biblioteca Academiei Române
BCH – Bulletin de Correspondance Hellénique
BCMI – Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice
BIA – Bulletin de l'Institut d'Archeologie, Sofia
BMI – Buletinul Monumentelor Istorice
BMJG – Buletinul Muzeului Județean Giurgiu
BMJV – Buletinul Muzeului Județean Vlaşca
BM Teoharie Antonescu – Buletinul Muzeului Teohari Antonescu
BO – Biserica Ortodoxă
BSNR – Buletinul Societății Numismatice Române
BSRG – Buletinul Societății Române de Geografie
CAMNI – Cercetări Arheologice, Muzeul National de Istorie a României
CAB – Cercetări Arheologice în Bucureşti
CCA – Cronica Cercetărilor Arheologice
CCDJ – Cultură şi Civilizații la Dunărea de Jos
CN – Cercetări Numismatice
CNA – Cronica Numismatică şi Arheologică
D.A.N.I.C. – Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale, Bucureşti
GB – Glasul Bisericii
Materiale – Materiale şi Cercetări Arheologice, Institutul de Arheologie Bucureşti
MIM – Materiale de Istorie şi Muzeografie, Muzeul Municipiului Bucureşti
MM – Muzee şi Monumente
RA – Revista Arhivelor
REI – Revue des Études Islamiques
RGR – Revista Geografică Română
RI – Revista Istorică
RIR – Revista Istorică Română
RM – Revista Muzeelor
RMM. MIA – Revista Muzeelor şi Monumentelor. Monumente Istorice şi de Artă
SCIA – Studii şi Cercetări de Istoria Artei
SCIV – Studii şi Cercetări de Istorie Veche, din 1974 devenit SCIVA
SCN – Studii şi Cercetări Numismatice
SMIM – Studii şi Materiale de Istorie Medie
SMMIM – Studii şi Materiale de Muzeografie şi Istorie Militară

INTRODUCERE

În abordarea subiectului acestei lucrări s-a pornit de la premiza că în istoriografia medievală tematica globală fiind axată pe reliefarea factorilor permanenți care au influențat procesul istoric, luarea în considerare a unor arii restrânse ca teritoriu şi populație poate aduce beneficiul unor circumstanțe particulare.

Definirea termenului „habitat".

Dicționarele stabilesc în mod general pentru termenului **habitat,** sensul de arie geografică condiționată de bogăția solului, altitudine, climă, în care un grup social sau o comunitate etnică îşi poate desfăşura activitățile esențiale[1], în timp ce, din punct de vedere etnografic, termenul se restrânge la conceptul de amenajare a unei microzone geografice[2]. În acest sens, lucrarea de față a avut ca obiectiv principal elaborarea unui studiu de sinteză care să pună în evidență, în cadrul condițiilor generale ale vieții medievale, acele aspecte zonale, specifice regiunii de sud-vest a Munteniei şi totodată o evaluare a gradului de cunoaştere a istoriei locale până în prezent.

Al doilea obiectiv a constat în realizarea unei metodologii de cercetare a materialului arheologic inedit, în special a ceramicii, pentru a putea aborda şi acea latură a contextului istoric care reflectă viața cotidiană, mai puțin cunoscută atât datorită insuficientei cercetări arheologice cât şi numărului redus al izvoarelor documentare.

Cadrul geografic şi istoric. Cadrul geografic analizat este regiunea de sud-sud-vest a Munteniei, situată în câmpia joasă dintre văile inferioare ale Oltului şi Argeşului şi Dunăre, care din punct de vedere administrativ este cuprinsă în prezent în județele **Teleorman** şi **Giurgiu.**

Alegerea formulei s-a datorat faptului că este o regiune geografică structural unitară şi din punct de vedere morfologic distinctă față de restul Câmpiei Române, iar mediul natural omogen a determinat o evoluție economico-socială şi culturală similară a colectivităților umane din zonă, cu mici variații vizibile în plan orizontal, adică pe direcția nord-sud.

Spațiul nu a fost abordat pe considerente exclusiv geografice sau pe criteriul fostelor județe istorice Teleorman şi Vlaşca, pentru că, în acest caz, se puneau în discuție teritorii care astăzi fac parte din şapte noi unități administrative față de județele medievale, care în acelaşi timp ar fi dus la pierderea oricărui sens pragmatic al studiului şi nu în ultimul rând pentru că tema județelor istorice a fost examinată într-o lucrare recentă.

---

[1] *The New Encyclpaedia Britannica*, vol. V, Chicago, 1956, p. 603.
[2] Romulus Vulcănescu, *Dicționar de etnologie*, Buc., 1979, p. 152

Din aceleaşi motive nu au fost depăşite limitele convenţionale ale celor două judeţe actuale, pentru a îngloba monumente care în epoca medievală erau reprezentative pentru judeţul Vlaşca, de exemplu mănăstirea Glavacioc sau curţile boiereşti de la Corbii Mari.

Cadrul istoric al cercetării corespunde epocii medievale târzii şi cuprinde perioada dintre secolele *XIV-XVII.* Limita inferioară se situează de fapt spre sfârşitul sec. al XIV-lea, motiv pentru care a fost acordată cea mai mare atenţie epocii lui Mircea cel Bătrân, iar limita superioară se opreşte la cumpăna dintre secolele XVII-XVIII.

Conţinutul lucrării şi metodologia de lucru.

Prin structura lucrării au fost inventariate, sistematizate, interpretate şi valorificate izvoare istorice de natură arheologică şi numismatică, documentare, narative, cartografice şi geografice care conţin dovezi ale manifestărilor procesului istoric medieval, desfăşurat în regiune.

În capitolul care prezintă *istoriografia* s-au evidenţiat evenimente istorice importante şi binecunoscute, aşa cum se reflectă în izvoarele narative, cele mai multe contemporane cu acestea şi nu rareori divergente, fără a mai face apel la istoriografia actuală.

În tratarea *izvoarelor arheologice* preocuparea principală a fost de prezentare a complexului medieval de la Zimnicea, care, din punct de vedere formal este puţin cunoscut, şi cu precădere a *ceramicii*, citată adesea fără a fi fost publicată vreodată. Metodele utilizate pentru sistematizarea şi clasificarea acesteia sunt analiza critică, analogia şi comparaţia.

În capitolul referitor la *problemele demografice* a fost inclus un repertoriu cu primele atestări documentare ale localităţilor din cele două judeţe de azi, considerat util pentru corectarea unor greşeli de datare şi localizare şi necesar în alcătuirea celorlalte capitole.

În spaţiul acordat *problemelor economice* accentul a fost pus pe elementele legate de specificul comercial al zonei, cum sunt drumurile, schelele, vămile.

Pentru ilustrarea categoriilor de *monumente arhitectonice*, maniera de lucru aleasă a fost repertoriul, numărul redus de monumente nepermiţând o analiză pe criterii tipologice sau stilistice.

Pentru reliefarea *aspectelor sociale* s-a abordat punctual problematica domeniilor feudale sub forma *daniilor domneşti* şi a *domeniilor funciare boiereşti* şi s-a rezervat un subcapitol unui episod al relaţiilor dintre Ţara Românească şi Imperiul Otoman, concretizate de *raporturile cu cele două teritorii de la Dunăre, aflate în administrarea directă a Porţii*, kazaua Giurgiu şi niabetul Turnu.

O precizare importantă este că în studiu nu au fost incluse toate componentele contextului istoric regional, cum ar fi aria vieţii politice şi a instituţiilor medievale, demersul

fiind focalizat pe *secvenţe* ale existenţei societăţii locale, evident în limitele informaţiilor disponibile şi s-au urmat în general direcţii neabordate sau prea puţin preocupante până în prezent.

Tabula Gratulatoria

Lucrarea de faţă reprezentând teza de doctorat, autoarea se simte datoare să îşi exprime sentimentele de gratitudine faţă de acele persoane care, cu multă bunăvoinţă, au sprijinit-o în această realizare.

Îi mulţumesc, în primul rând, d-lui dr. Nicolae Constantinescu, conducătorul tezei de doctorat, pentru gentileţea şi răbdarea pe care mi le-a acordat pe parcursul elaborării tezei, alături de permanenta îndrumare şi de materialul inedit pe care mi l-a oferit.

Îi sunt recunoscătoare d-nei dr. Oana Damian, cercetătoare la Institutul de Arheologie Vasile Pârvan, pentru generozitatea cu care mi-a pus la dispoziţie documentaţia ştiinţifică despre ceramica bizantină şi de asemenea pentru permisiunea de a studia materialul arheologic inedit de la Zimnicea, din depozitele MNA.

Îi mulţumesc d-lui dr. Daniel Spânu de la aceeaşi instituţie, pentru solicitudinea cu care mi-a oferit documentaţia de şantier referitoare la faza medievală din ultimele campanii arheologice de la Zimnicea, precum şi d-nei dr. Silvia Marinescu-Bîlcu şi d-lui dr. Aurel Vâlcu pentru informaţiile utile transmise.

Adresez mulţumiri d-nei dr. Anca Păunescu de la MNIR pentru ajutorul acordat la studierea ceramicii provenite de la Zimnicea aflate în patrimoniul acestei instituţii şi de asemenea d-nei dr. Anca Popescu, cercetătoare la Institutul de Istorie Nicolae Iorga, pentru amabilitatea cu care mi-a oferit o bibliografie inexistentă în bibliotecile publice.

Le mulţumesc pentru bunăvoinţă colegilor Traian Popa şi Emil Păunescu de la Muzeul Judeţean Teoharie Antonescu din Giurgiu, care mi-au prezentat pentru studiu piesele provenite din săpătura de la Zimnicea pentru informaţiile transmise privind istoria medievală a judeţului Giurgiu şi de asemenea prof. D. Burlacu, custodele Muzeului sătesc Frăteşti.

Le rămân îndatorată, pentru sugestiile şi observaţiile făcute, d-lor dr. Panait I. Panait, dr. Gheorghe I. Cantacuzino, dr. Spiridon Cristocea.

Pentru timpul acordat, în special în realizarea ilustraţiei ca parte componentă a tezei de doctorat, le mulţumesc colegilor mei din Muzeul Judeţean Teleorman, în special d-rei Pompilia Zaharia şi d-lor Pavel Mirea şi Ion Torcică.

Acestora şi altor persoane, rămase nenumite, care au contribuit la finalizarea tezei mele de doctorat, le rămân profund recunoscătoare.

CAP. I. SURSE ŞI ISTORIOGRAFIE

1. Sud-vestul Munteniei – Zonă de contact etnic şi cultural

Cercetarea geografico-istorică a regiunii de sud-vest a Munteniei, care cuprinde din punct de vedere administrativ judeţele *Teleorman* şi *Giurgiu*, relevă faptul că situarea ei la extremitatea central-sudică a ţării nu trebuie privită din perspectiva unui spaţiu periferic, ci a unuia asociat evoluţiei generale a istoriei româneşti, dar supus unor multiple influenţe, care îi conferă calitatea de zonă de contact. Riverană la Dunăre, aflată între gurile a două râuri cu importante vaduri, Oltul şi Argeşul, această regiune a fost o adevărată poartă de neîntreruptă roire de populaţii, arie de convergenţă de culturi, sosite din direcţii diferite, atât dinspre sud şi est cât şi dinspre vest (Pl. I).

De aceea trebuie evocat în primul rând factorul latin şi contactul nemijlocit al Munteniei de sud-vest cu puterea militară a Romei, manifestat prin cuprinderea unei părţi a teritoriului locuit de geţi în provincia Dacia Inferior şi relaţiile clientelare ale dacilor liberi cu Imperiul Roman[3]. Invazia slavilor, desfăşurată în Câmpia Dunării în decursul mai multor secole, a creat raporturi de convieţuire cu populaţia autohtonă romanizată până la asimilarea lor de către aceasta, fapt demonstrat arheologic de individualizarea grupurilor culturale[4]. În acelaşi mod, călăreţii turanici, pecenegi şi cumani, veniţi din stepele răsăritului, au ocupat Câmpia Burnazului şi Vlăsia, de unde au dislocat populaţia locală şi au provocat dispariţia aşezărilor aparţinând culturii Dridu[5]. În lucrarea *Revelaţii toponimice pentru istoria neştiută a românilor, I, Teleormanul*, tipărită de Academia Română imediat după moartea autorului şi apreciată ca ultima viziune de istorie medievală a profesorului[6], Nicolae Iorga, după ce cunoscuse prin intermediul *Dicţionarului geografic, statistic, economic şi istoric al judeţului Teleorman*[7] şi al documentelor Păucescu toate numirile locale din judeţul Teleorman, a analizat originea lor şi a fixat la o dată timpurie din evul mediu aportul fiecărui element etnic la topica ţinutului: a) românii, cu ale lor aşezări Românaţi şi cu Vlăsia lor valahă, cu Ţara Românească din Vlaşca, numită aşa de slavii bulgarizaţi, pe când slavii cu adevărat sârbi cunosc numele venit de la stăpânirea şi aşezarea romanilor (vlah - valah- Valahia); b) cumanii cu Teleormanul, Burnazul, Bărăganul, curganele, culele şi cetăţile lor de aici, care apoi apar

[3] Ioana Bogdan Cătăniciu, *Muntenia în sistemul defensiv al imperiului roman*, Alexandria, 1998, p. 41-43
[4] Suzana Dolinescu-Ferche, *Aşezările din sec. III şi VI în sud-vestul Munteniei. Cercetările de la Dulceanca,* 1974, p. 127; Maria Comşa, Gh., Bichir, *Date preliminare cu privire la necropola de la Păuleasca*, în SCIV, tom. 25, 1973, p. 317
[5] Valeriu Leahu, Gheorghe Trohani*, Două morminte de călăreţi nomazi*, în SCIV, tom 29, nr. 4, 1978, p. 539.
[6] Ion Donat, *Revelaţii toponimice pentru istoria neştiută a românilor*. Recenzie, Ed. Ramuri, Craiova, 1941, p. 1
[7] Pantele Georgescu, *Dicţionar geografic, statistic, economic şi istoric al judeţului Teleorman*, Buc., 1897.

dincolo de Vlaşca şi merg până în fundul Dobrogei şi c) slavii coborâți din Panonia pe la Orşova, ducând cu ei acel dialect, fără influențe trace, din limba bulgară (vlaški -Vlaška).[8] .

Prezența otomană în regiune s-a impus, dincolo de raportul de suzeranitate al Porții în Țara Românească, prin înglobarea în imperiu a celor două cetăți de la Dunăre, Turnu şi Giurgiu, cu importantele lor vaduri, împreună cu populația dimprejurul lor, situație care a durat, cu puține întreruperi, patru sute de ani. În vremurile moderne, prin refugiații creştini de la sudul Dunării, români, bulgari, sârbi, greci, Câmpia Dunării şi mai ales stepa doar parțial deșelenită din părțile Burnazului s-au populat prin înființarea de noi aşezări, exemplul cel mai concludent fiind fondarea, mult mai târzie, a oraşului Alexandria de către locuitorii veniți de pe teritoriul Bulgariei şi stabiliți în împrejurimi[9]. Această parte a câmpiei este în acelaşi timp traversată de cele mai scurte şi mai prielnice drumuri care leagă dealurile, munții şi țările trans-carpatine de artera Dunării şi de țările balcanice, având dublu caracter, de zonă de circulație şi zonă de amestec[10]. În timp ce despre Dunăre se spune că datorită legăturilor lesnicioase de pe un mal pe altul ea a putut fi frontieră politică, dar nu şi etnică[11], Oltul poate fi considerat de fapt ca hotar antropogeografic între câmpia oltenească şi cea muntenească[12].

Acele drumuri străvechi care au străbătut regiunea şi făceau legătura cu Transilvania şi Oltenia, dar şi cu Peninsula Balcanică şi cu Asia Mică au pus pecetea unor influențe multiple asupra civilizației populare, în cele două aspecte ale sale, cultura materială şi cea spirituală. Trebuie precizat că delimitarea actuală geografico-administrativă a teritoriului în discuție nu coincide cu limitele istorice ale zonelor etnografice care o compun, cunoscute sub numele de Romanați, Teleorman, Olt, Vlaşca şi care, în pofida condițiilor asemănătoare de viață au conturat o cultură cu trăsături cu un pronunțat specific local.

Permanentele interferențe de natură economică şi comercială, precum şi contactul cu locuitorii veniți din alte regiuni ale țării – olteni, moldoveni, ungureni[13], au turnat peste tiparele local-tradiționale particularități ale zonelor de obârşie, care se regăsesc în toponimia locală, în modul de trai, în elemente privind aşezările, arhitectura, ocupațiile, meşteşugurile, portul popular, obiceiurile[14].

---

[8] N. Iorga, *Revelații toponimice pentru istoria neştiută a românilor*, *I, Teleormanul*, în AAR, Mem. Sec. Ist., tom XXIII, 1941, p. 350.
[9] Stan Cristea, I. Moraru, Ecaterina Țânțăreanu, Gh. Popa, Gh. Cristea, *Alexandria 160 de ani. Monografie*, Alexandria, 1994 , p. 16-22.
[10] GeorgeVâlsan*, Câmpia Română,. Contribuțiuni de geografie fizică,* BSRG, tom XXXVI, Buc., 1916, p. 3.
[11] N. Popp, *Bazinul Dunării, natură şi om*, Buc., 1988, p. 77.
[12] Vintilă Mihăilescu, *Vlăsia şi Mostiştea. Evoluția geografică a două regiuni din Câmpia Română,* în BSGR, tom XLIII, 1925, p. 43.
[13] N. Iorga, *op. cit*., p. 337-339.
[14] Mioara Cioară, Vlad Bâtcă, *Zona etnografică Teleorman,* 1985.

2. Izvoare narative externe şi interne

2.1. Călători străini

Mărturiile străinilor care au călătorit în decursul timpului prin Ţările Române compensează puţinătatea sau chiar absenţa informaţiilor privind perioade istorice mai vechi, cum este cea imediat următoare întemeierii statelor feudale şi sunt preţioase izvoare documentare privind diferite aspecte ale vieţii timp de câteva secole. Relaţiile de natură istorică, socio-economică, politică, culturală şi religioasă, cu un conţinut evident de subiectivism, sunt în general rezultatul observaţiilor directe ale călătorilor care au stat sau au trecut prin ţările noastre şi şi-au notat impresiile după două paradigme de percepere a realităţii: descrierea cu caracter geografic şi social – politic, precum şi tabloul unui fapt istoric, în viziunea personală sau a grupului pe care îl reprezentau autorii mărturiilor.

Primii călători care au traversat ţinutul de sud-vest al Munteniei au fost pelerinii germani *Peter Sparnau şi Ulrich von Tennstädt*. La întoarcerea din Ţara Sfântă**,** în anul 1385, venind dinspre Târnovo, au trecut prin Ţara Românească în care au intrat „pe unde are şi voievodul de aici un oraş care se numeşte Sviştov" (Zimnicea), apoi au mers la "Russenart" (Rusii de Vede), la „Nuwestad" (Piteşti), Câmpulung şi mai departe în Transilvania spre Buda[15].

Itinerariul de la Bruges, datat între 1380-1390, poate fi considerat drept schema de itinerar ilustrată de pelerinii Tennstädt şi Sparnau [16], prin ea îngăduindu-se identificarea drumului de la Argeş (Nerx) la Giurgiu sau la Rusciuk (Rosay vel Jargo) ce trecea prin Piteşti (Nieuwemere), prin Ciupa (Suppa) şi Velea (Vela), ultimele pe Neajlov. Itinerariul de la Bruges este mai important nu numai prin reperele geografice pe care le indică ci şi pentru informaţia pe care o conţine referitoare la misionarii catolici care împânzeau drumurile statelor ortodoxe de la Dunăre[17].

Relaţia călătoriei din anul 1445 a cavalerului burgund *Wallerand de Wawrin* la Marea Neagră şi pe Dunăre, datorată unchiului său *Jehan de Wawrin* este un izvor de o valoare incontestabilă în descrierea aspectului local şi a cetăţilor dunărene în vremea imediat următoare dezastrului suferit de flota cruciaţilor la Varna (1444) şi în legătură cu planurile lui Iancu de Hunedoara şi Vlad Dracul de recucerire a cetăţilor în defavoarea turcilor la Dunăre. Expediţia cu galerele pe fluviu a cavalerului burgund a început cu asediul fără succes al Silistrei şi cucerirea Turtucaiei, după care li se propune cruciaţilor să meargă şi să cucerească

[15] *Călători străini despre Ţările Române*, vol. I, Buc., 1968, p. 17-19.
[16] *Ibidem,* p. 22.
[17] *Ibidem*, p. 24-25.

cetatea Giurgiu pe care cronicarul o descrie amănunţit: „... o cetate foarte puternică, pătrată, cu patru laturi de zid şi la colţul fiecărei laturi era câte un turn foarte mare, cu totul pătrat, şi cel mai mic din aceste turnuri era mai mare şi mai puternic decât turnul castelului Turcan şi tot astfel întărit cu gherete şi cu galerii de lemn..."[18]. Importanţa cetăţii Giurgiu în sistemul defensiv al Ţării Româneşti reiese din intervenţia domnitorului Vlad Dracul care le povesteşte cavalerilor că este cea mai puternică cetate care se află pe Dunăre şi care „ar putea să facă cel mai mare rău tuturor creştinilor dacă ea ar cădea în mâinile turcilor, căci atunci când turcii vor să facă incursiuni în Ţara Românească sau în Transilvania ei trec împreună cu caii lor pe această insulă de aici"[19]. După izbânda de la Giurgiu, corpul expediţionar s-a îndreptat spre Nicopole, unde „a ancorat pe malul stâng, în faţa unui turn mare, rotund, înconjurat de ziduri, în chip de brace, care turn era aşezat pe malul apei, pe pământul Ţării Româneşti"[20]. Cetatea Turnu, aflată sub ocupaţie efectivă turcească, îi aducea mari nemulţumiri domnului român: „Nu vedeţi oare acest turn zdravăn aşezat în faţa Nicopolelui, pe care îl ţin turcii şi care domină ţara mea, datorită lui îmi fac în fiecare an mare pagubă."[21]. O informaţie interesantă consemnată în relaţia burgundă, dar vădit exagerată, este aceia a încuviinţării date de către domnitor pentru aşezarea unui număr de 12.000 de bulgari fugari în unele ţinuturi de margine ale ţării, care era „...mare şi încăpătoare, cu mai puţin popor"[22], acţiune de altfel neprobată de documentele interne.

Pierre Lescalopier, agent diplomatic al ambasadorului Franţei la Constantinopol, mergând în Ardeal şi în Polonia într-o misiune aparentă de mijlocire a unei căsătorii princiare[23], ţine un jurnal al călătoriei în Ţara Românească şi Transilvania (1584), în care descrie amănunţit trecerea din Bulgaria în Valahia pe la vadul Giurgiului, pe un pod umblător. El numeşte Giurgiu „sat mare", vorbeşte despre coabitarea în kaza a românilor cu turcii, aminteşte de existenţa ruinelor cetăţii din insulă pe care le închipuie, fantezist, distruse în prima cruciadă de Petru Eremitul şi după un popas, într-un sat numit Ioneşti, aflat la hotarul kazalei cu ţara, se îndreaptă spre Bucureşti [24].

Maciej Strykovski, eruditul polonez care a făcut parte din solia trimisă de regele Poloniei la Constantinopol în 1574-1575 în frunte cu Andrei Taranowski, a traversat Ţările Române şi la ducere şi la întoarcere, impresiile culese fiind notate în cronica sa. El descrie

[18] *Ibidem*, p. 103.
[19] *Ibidem,* p. 104.
[20] *Ibidem,* p. 113.
[21] *Ibidem*.
[22] *Ibidem*, p. 112.
[23] N. Iorga, *Istoria românilor prin călători*, Buc., 1981, p. 163.
[24] *Călători străini în Ţările Române*, vol. II, 1970, p. 425.

locul pe unde se face ieşirea şi apoi intrarea în Ţara Românească a delegaţiei, pe la Giurgiu, „unde Dunărea este lată de o milă”[25].

Jaques Bongars, intrat în serviciul diplomatic al regelui Henric al IV-lea, în numele căruia călătoreşte la mai toate curţile regale, mai ales la cele protestante, în anul 1585, pornit într-o călătorie la Constantinopol, a străbătut Ungaria, Transilvania şi Ţara Românească[26], memoriile călătoriei fiind adunate într-un jurnal[27], în care descria drumul de la Bucureşti la graniţă unde a trecut pe la Giurgiu, care era sub administraţia otomană şi pe care îl găseşte ca „târg şi castel cu o garnizoană turcească”[28].

Petru Bogdan Bakšić, arhiepiscop catolic al Bulgariei şi în cele din urmă vicar apostolic pentru cele două Valahii, în urma repetatelor vizite în Principatele Române a întocmit dări de seama cuprinzând o mare bogăţie de informaţii pentru istoria celor două Ţări Române [29]. În călătoria în Ţara Românească din anul 1640 a dat o descriere a cetăţilor de pe malul stâng al Dunării: Giurgiu, de pildă, era bine întărită şi avea alături un oraş cu 3000 de case, dintre care 1000 erau ale turcilor şi restul ale românilor. Cifrele par exagerate, dacă nu cumva trebuie luată în calcul întreaga populaţie a kazalei. El se plânge de vama excesivă, aplicată „mai ales feţelor bisericeşti” şi cerută de vameşii evrei, care sunt mai mulţi la schelele Dunării decât cei turci. Călătorul bulgar vizitase şi Turnu, „cetate bine păzită pentru proviziile pe care le depozitează pentru soldaţii din garnizoană.” El remarcă întinderea ei de 6 mile în lung şi în lat şi bogăţia ţinutului de la gurile Oltului[30].

Paul de Alep era fiul patriarhului Antiohiei Macarie al III-lea, care l-a însoţit pe tatăl său, în calitate de arhidiacon, într-un periplu în Moldova, Ţara Românească şi Rusia. Oraşe, palate, mănăstiri şi biserici, ceremonialuri de curte, ritualuri religioase, obiceiuri şi tradiţii populare, politică, personalităţi, toate sunt descrise şi analizate de călătorul sirian care a lăsat astfel un preţios izvor documentar al vieţii cotidiene sociale, economice, politice, culturale în cea de-a doua jumătate a secolului al XVII-lea în Ţările Române[31]. Vorbind de drumul de la Slatina la Bucureşti, către care se îndreptau, afirmă că drumul era foarte greu, datorită pădurilor dese[32]. Mănăstirea Glavacioc, o veche ctitorie, este văzută ca o biserică mare cu o arhitectură frumoasă, având două turle, una deasupra navei, alta deasupra corului şi pe care o aseamănă cu biserica Adda din ţinutul Tripoli. Aici cei doi prelaţi au participat şi la o slujbă

[25] *Ibidem*, p. 450; N. Iorga, *op. cit.*, p. 154.
[26] *Ibidem*, vol. III, 1971, p. 159.
[27] N. Iorga, *op. cit*., p. 166-171.
[28] *Ibidem*.
[29] *Călători străini în Tările Române*, vol.V, 1973, p. 194-198.
[30] *Ibidem*, p. 200.
[31] *Ibidem*, vol. VI, 1976, p. 1-18.
[32] *Ibidem*, p. 225.

de hirotonire[33]. Mănăstirea Comana l-a impresionat pe autor nu numai prin dimensiuni, fortificaţii şi asemănarea unui turn cu cel al „Sf. Troiţe" din Moscova, ci şi prin aşezarea ei într-o insulă înconjurată de lacuri şi bălţi de nepătruns, care o făceau inexpugnabilă, încât „dacă împăratul vrea să poarte război împotriva ei cu întreaga lui armată, nu ar fi în stare să o biruie". Nu departe de mănăstire pelerinii s-au oprit la Coiani, unde Constantin Cantacuzino avea un palat după felul palatelor din Constantinopol, cu două clădiri principale şi o biserică[34].

Evlia Celebi, despre a cărui viaţă se ştiu prea puţine lucruri, după ce a intrat în anturajul sultanului Murad al IV-lea a început o perioadă de numeroase peregrinări în Orient până la malurile Nilului, apoi de la Viena până în Polonia, trecând şi prin Ţările Române. Astfel, cartea călătoriilor sale cuprinde mii de pagini cu observaţiile şi însemnările autorului despre locurile şi popoarele întâlnite, despre evenimentele petrecute în timpul periplului[35]. Celebi a cunoscut îndeaproape Ţara Românească pe care a cutreierat-o de mai multe ori şi a cunoscut foarte bine cetăţile turceşti de la Dunăre, lăsând descrieri amănunţite despre existenţa lor la mijlocul veacului al XVII-lea. Cetatea Turnu, care în vremea sa se prezenta ca o cetate interioară datorită zidului de pământ construit în jurul său, prin care se pătrundea prin două porţi, una care se deschidea spre uscat şi cealaltă spre Dunăre, avea şi un oraş exterior format din trei sute de case. Acesta era hasul prinţesei Ayşe-Sultan şi aducea un venit de 10 pungi de aspri pe an, obţinuţi din agricultură, căci avea un pământ bun[36]. Dar, pe lângă datele cu mare valoare documentară, călătorul turc lasă şi note ce conţin multe inexactităţi, cum ar fi atribuirea, în mod greşit, a ridicării cetăţii Giurgiu lui Mehmed I şi construirii cetăţii Turnu lui Baiazid I, pe care aceştia doar le-au refăcut. Când consemnează etapele şi conacele din drumul parcurs între Turnu şi Bucureşti, relatarea corespunde realităţii, verificabilă până la un punct, după care se pierde în informaţii fanteziste – localizează izvoarele râurilor Teleorman Glavacioc şi Neajlov în Ardeal, confundă judeţul Teleorman cu un oraş numit aşa, pe care îl descrie ca un ţinut înfloritor şi mai vorbeşte despre un „oraş, [inexistent] Varşani, aşezat pe un şes întins, cu o mie de case, şapte mănăstiri, una cu clopot şi trei sute de dughene" . Cifrele sunt evident exagerate, dacă mai adăugăm datele despre târgul anual care, spune el, ţinea 40 de zile şi unde veneau negustori din India, China, Persia, Grecia...[37].

[33] *Ibidem*, p. 225-226.
[34] *Ibidem*, p. 231-232.
[35] *Ibidem*, p. 311-325.
[36] *Ibidem*, p. 705.
[37] *Ibidem,* p. 706-707.

Al doilea tip de relaţie este cel care a înregistrat şi a redat un eveniment demn de reţinut, precum campania antiotomană a lui Mihai Viteazul din vara – toamna anului 1595.

Alfonso Visconti, primul nunţiu apostolic acreditat pe lângă principele Transilvaniei Sigismund Bathory după aderarea acestuia la Liga Creştină, a transmis Curiei papale rapoarte şi dări de seamă despre acţiunile şi climatul politic din jurul lui Sigismund dar şi relatări despre Ţara Românească aflată în plină cruciadă a creştinilor de la Dunăre[38]. În scrisoarea din 25 oct. [1595], relatează despre bătălia pentru Giurgiu la care participă principele transilvănean şi un detaşament de italieni conduşi de Silvio Piccolomini. Visconti descrie drumul de la Bucureşti la Giurgiu, „foarte anevoios datorită mlaştinilor şi numeroaselor poduri", unde îi aşteptau turcii lui Sinan Paşa, care după drastica înfrângere de la Călugăreni trecuse fluviul în Bulgaria, de unde dirija rezistenţa trupelor turceşti în cetatea Giurgiu şi în insulă[39].

Diego Galàn, spaniol de origine, după ce a fost prins de piraţi şi vândut ca sclav, a devenit vâslaş pe galere. În această postură a participat la mai multe campanii militare pe vase otomane. După eliberarea din robie Galàn şi-a redactat memoriile, ele cuprinzând şi relaţia despre campania lui Sinan Paşa din 1595 în Ţara Românească, cu toate fazele, de la construcţia podului peste Dunăre şi pregătirea operaţiilor militare pentru bătălia de la Călugăreni până la contraatacul asupra cetăţii Giurgiu de către oştile lui Mihai Viteazul şi Sigismund Bathory. Expunerea lui Galàn este interesantă, ea având viziunea autorului creştin de pe galera turcească, cu o simpatie nedisimulată pentru români şi în mod special pentru principele Mihai[40]. Dezastrul oştirii turceşti, aflată în derută şi haos este privit cu plăcere de fostul rob creştin, el apreciind că pierderile turcilor ar fi fost de 30000 de oameni în timp ce ale creştinilor erau doar de 30 de morţi şi 22 de răniţi. Aprecierea memorialistului că sultanul regreta mai mult pierderea cetăţii Giurgiu decât înfrângerea suferită, reflectă corecta lui percepţie privind poziţia strategică şi militară a cetăţii de la Dunăre, care îi dădea posesorului cheia principalei treceri în Ţara Românească.

Filippo Pigafetta, istoric militar şi arhitect, a însoţit în anul 1595 un corp expediţionar toscan trimis de marele duce Ferdinand în ajutorul lui Sigismund Bathory. Cu această ocazie a cunoscut Ţara Românească şi a trimis dări de seamă despre mersul campaniei cancelarului marelui duce, atât după observaţiile sale la faţa locului cât şi după povestirile

[38] *Ibidem,* vol. III, p. 455 şi 472.
[39] *Ibidem,* p. 480.
[40] *Ibidem,* p. 518-520.

soldaților italieni[41]. Nu a participat la asediul Giurgiului, pe care îl relatează din auzite, dar descrie de la fața locului cetatea stăpânită de turci „...clădită de principi greci din piatră cioplită, cu câteva turnulețe groase şi cu ziduri la fel, tot într-un loc prielnic... care are un perimetru ca la o treime de milă..."[42]. Într-o lucrare de-a sa despre apărarea Transilvaniei, Pigafetta descrie unul din cele patru drumuri spre Țara Românească, cel ce urmează firul Oltului (Aluta), care se varsă în Dunăre la hotarele Țării Româneşti, lângă Turnu, singurul (oraş) stăpânit de turci în acea regiune[43].

Silvio Piccolomini, care a aparținut unei vestite familii sieneze şi a fost unul dintre cei mai faimoşi comandanți din secolul al XVI-lea, a fost desemnat de marele duce al Toscanei să comande detaşamentul de italieni din campania antiotomană din anul 1595. Scrisorile lui completează relatările nunțiului papal Visconti şi ale lui Pigafetta, martori ai aceluiaşi eveniment. Maestru al artei militare, el prezintă în epistolele către duce, pe un ton destul de ponderat, peripețiile din războiul cu Sinan Paşa[44]. În cea de-a doua scrisoare de la Giurgiu, datată la 1 noiembrie, povesteşte despre fuga peste fluviu a armatei turceşti şi marile ei pierderi de oameni, dând cifra exactă a robilor creştini eliberați, 6000. Piccolomini descrie rolul artileriei italiene comandate de el în cucerirea oraşului şi laudă vitejia soldaților toscani, fără a aminti ceva despre participarea oastei lui Mihai Viteazul la această acțiune militară.

Relația anonimă din 1595 este o descriere, din interior, a călătoriei cetei de toscani la ordinul şi pe cheltuiala marelui duce Ferdinand pentru a sprijini campania antiotomană a creştinilor de la Dunăre. Fără a insista asupra isprăvilor militare ale italienilor, prezentate necondiționat laudativ, este interesantă descrierea oraşului şi cetății Giurgiu, atunci teatru de război, dar care „fusese un oraş mare şi frumos, cum dovedeau numeroasele ruine. Cum acest oraş fusese cucerit în urmă cu 80 de ani, a rămas acolo această cetate care apoi a slujit de palat. Se află pe malul Dunării şi este clădită cu cinci turnulețe, cu flancuri şi ferestruici de apărare. Zidul care leagă aceste turnuri între ele formează o curtină, deopotrivă de înaltă ca turnurile. Pentru a da cetății o mai mare piață de arme sultanul i-a adăugat două curți de apărare, una spre Dunăre, iar cealaltă în parte opusă ei, unde se află (şi) poarta mare a cetății"[45].

Sinan Paşa, marele vizir al Imperiului Otoman care a condus expediția din anul 1595 din Țara Românească, într-o scrisoare adresată lui Nişandyi Başâ la 1 octombrie, căuta să se

[41] *Ibidem*, p. 540-541.
[42] *Ibidem*, p. 552.
[43] *Ibidem*, p. 562.
[44] *Ibidem*, p. 563-564.
[45] *Ibidem*, p. 594.

dezvinovăţească de insuccesul armatei sale şi punea retragerea sa precipitată în cetatea Giurgiu, la acea dată încă turcească, doar pe seama duşmăniei naturii, căci se apropie iarna „când se strică şi se înfundă drumurile şi când se revarsă apele nu se mai poate trece cu armata ...”[46].

Samuel Twardowski, poet cu studii iezuite, care l-a însoţit în anul 1622, în calitate de secretar pe ducele Zbaraski, trimis al regelui polon Sigismund al III-lea Wasa la Constantinopol ca să încheie pace cu turcii, descrie drumul prin Ţara Românească cu simpatie şi plăcere[47]. De la Bucureşti la Giurgiu a trecut peste râurile Neajlov şi Câlnişte şi a ajuns la Călugăreni, unde persista amintirea lui Mihai Viteazul „care a zdrobit la ostroave 100.000 de turci”. După trecerea hotarului valah pe pârâul Şerpăteşti, nu la Dunăre, unde fusese din vechime, autorul redă impresiile pe care i le făcuse marele râu şi activitatea pescărească febrilă din jurul lui şi al cetăţii Giurgiului, aşezată pe o înălţime, pentru o mai bună apărare[48].

2.2. Cronicari turci

În cronicile turceşti, care sunt oficiale, de curte, sunt consemnate evenimente ce decurg din relaţiile cu alte popoare şi state, în special în perioada de expansiune a Imperiului, aşa cum se întâmplă şi cu Principatele Române, în contextul luptelor anti-otomane sau a existenţei unor raporturi politice. Urmărind naraţiunile cronicarilor turci pe o perioadă de 100 de ani, între jumătatea secolului al XV-lea şi jumătatea secolului al XVI-lea se poate constata că acelaşi eveniment poate fi prezentat de mai mulţi autori în două moduri: cu oarecare asemănare, probabil prin folosirea unui izvor comun, sau privit din perspective diametral opuse, însă din toate răzbate intenţia de glorificare a faptelor sultanilor. Un exemplu poate fi maniera în care aceşti cronicari atribuie construcţia cetăţilor Giurgiu şi Turnu sultanilor Mehmed I şi Baiazid I.

Orudj Bin Adil, în lucrarea intitulată *Cronicile dinastiei otomane*, precizează că sultanul Mehmed a venit până la Dunăre unde s-a oprit şi a construit cetatea Giurgiu sau Ierkökÿ[49]. *Aşîk Paşa Zade*, contemporan cu Orudj, s-a informat probabil din aceeaşi sursă, căci consemnează că sultanul a pornit cu noroc spre vilaietul Ţării Româneşti, ajungând până la malul Dunării. Apoi i-a trimis pe akângii iar el a stat şi a construit cetatea Giurgiu [50]. În cronica lui *Mehmed Neşri*, numită *Cronica dinastiei otomane*, cunoscută ca unul din izvoarele

[46] *Ibidem*, p. 607.
[47] *Ibidem*, vol.IV, 1972, p. 495-497.
[48] *Ibidem,* p. 504.
[49] Mihail Guboglu, Mustafa Ali Mehmet, *Cronici turceşti privind Ţările Române, Extrase Sec. XV-mijlocul sec. XVIII*, I, Buc., 1966, p. 51.
[50] *Ibidem*, p. 85.

narative principale ale istoriei turceşti[51], prezintă ridicarea cetății în chip asemănător, în anul 819 al Hegirei, eveniment încheiat cu supunerea lui Mircea cel Bătrân, prin acceptarea de către acesta a haraciului. „După aceea sultanul [Mehmed], mergând cu cinste şi trecând Dunărea s-au oprit la malul ei. Acolo au făcut cetatea Giurgiu şi au reparat Isaccea şi Enisala”[52]. Scrisă spre sfârşitul secolului al XVI-lea, cronica lui *Sa'Adeddin Mehmed Hodgia Effendi*, numită *Coroana istoriilor*, povesteşte evenimentele anului 1417, „când sultanul porneşte din Adrianopol şi ajunge la Dunăre, unde, cu poruncă împărătească, oastea purtătoare de victorie s-a repezit în Țara Românească. Pe malul sus numitului fluviu s-a terminat construcția unei cetăți, mare cât un munte, numită Giurgiu, şi au mai reparat cetățile Isaccea şi Enisala”[53]. Într-o operă istorică mai târzie, din prima jumătate a secolului al XVII-lea, numită *Cronică aleasă şi informativă*, istoriograful *Mehmed bin Mehmed* consemnează că în zilele lui Mehmed I turcii au reparat cetatea Turnu şi Isaccea de pe malul Dunării[54], dar mai departe, vorbind despre trecerea lui Sinan Paşa peste fluviu, la Giurgiu, spune, contrazicându-se, că cetatea era unul din locurile întemeiate de sultanul Mehmed Celebi, gloriosul strămoş al gaziului sultan Mehmed han Cuceritorul[55]. O altă atitudine a autorilor, de data acesta contrară ideii construcției, apare în cronicile în care se vorbeşte doar despre refacerea şi repararea acestor cetăți. *Şükrülah bin Sehabeddin Ahmed*, în opera intitulată *Cele nouă triburi şi istoria sultanilor otomani*, şi care ar fi putut fi martor al evenimentelor de care vorbeşte, remarcă existența a trei cetăți, care “...din pricina ghiaurilor cei fără minte fuseseră ruinate şi el [sultanul Mehmed I] a făcut ca toate trei să înflorească. Una se numea Enisala, a doua Isaccea, a treia se numea Giurgiu”[56]. *Idris Bitlisi*, în cronica sa *Cele opt paradisuri*, scrisă la comanda sultanului Baiazid al II-lea, arată că oştile lui Mehmed Celebi, trecând marele fluviu Dunărea în Țara Românească, la început au supus patru cetăți vestite, pe nume Isaccea şi Enisala şi Turnu şi Giurgiu[57], iar cronicarul *Kodja Husein*, care plasează acțiunea în anul 1420, spune că, strângând oşti, marele sultan a trecut Dunărea şi a cucerit la început cetățile Isaccea şi Enisala şi Turnu şi Giurgiu....”

Al doilea exemplu este felul în care reflectă cronicarii turci dezastrul suferit de armata otomană în lupta de la Călugăreni şi pierderea cetății Giurgiu în favoarea domnului român Mihai Viteazul, alături de care luptase şi principele transilvan Gheorghe Rácóczi al II-

[51] *Ibidem*, p. 107.
[52] *Ibidem*, p. 116.
[53] *Ibidem,* p. 307.
[54] *Ibidem*, p. 403.
[55] *Ibidem*, p. 418.
[56] *Ibidem*, p. 32.
[57] *Ibidem*, p. 163.

lea, un moment de slăbiciune al Imperiului Otoman, aflat de altfel în plină glorie şi putere. *Mehmed bin Mehmed*, care a fost contemporan cu episodul pe care îl comentează sugestiv, foloseşte un limbaj din care se resimte datoria cronicarului de a îmbunătăţi imaginea oştirii turceşti în bătălia de la Călugăreni, „...care se afla într-un loc nefavorabil, şi unde mulţi din oastea islamică au trecut în rândul gaziilor şi martirilor, în timp ce ghiaurii care au murit s-au dus în iad" [58]. Autorul, aflat în afara limitelor obiectivităţii, considera lupta ca fiind câştigată totuşi de turci, care apoi, în mod triumfător au ocupat Târgovişteа şi Bucureştiul. Finalul campaniei din 1595 împotriva Ţării Româneşti, atât de puţin glorios pentru luptătorii islamului, cu fuga peste Dunăre a lui Sinan Paşa şi mai ales ocuparea cetăţii Giurgiu de către „răufăcătorul Mihai şi soldaţii unguri demni de dispreţ", este relatată cu economie de cuvinte şi cu neplăcere evidentă de către scriitor[59]. *Ibrahim Pecevi* tratează în cronica sa acelaşi subiect, ca martor ocular. În acea perioadă era ajutor de cadiu la Giurgiu, funcţie pentru care a primit misiunea de a se prezenta la curtea domnitorului împreună cu ceilalţi creditori turci, dar a scăpat de măcelul pus la cale de Mihai fiind anunţat cu un ceas mai devreme de un prieten ghiaur de ceea ce urma să se întâmple[60]. Înfrângerea turcilor în mlaştinile de la Călugăreni este datorată, în opinia lui, intervenţiei divine, căci „din voia lui Alah oastea islamică a fost cuprinsă de mare spaimă, încât nu putea să opună nicio împotrivire, ca şi orgoliosul serdar [Sinan Paşa]". Considerat de cronicar principalul vinovat pentru imensele pierderi suferite de otomani la Giurgiu, Sinan Paşa „a şi avut o faimă atât de proastă, încât ne le-a mai fost dat musulmanilor să cunoască aşa ceva"[61]. *Kara Celebi Zade Abdul Aziz Efendi* în lucrarea *Grădina celor virtuoşi*, îndulceşte puţin imaginea şi trece sub tăcere înfrângerea ruşinoasă a lui Sinan Paşa la Călugăreni, după ce îşi condusese „steagurile strălucitoare ca soarele" şi vorbeşte de marea biruinţă şi cucerire obţinute la Târgovişte şi Bucureşti, urmărind desfăşurarea evenimentelor până la deznodământul nefericit de la Dunăre, când în focul săbiilor călăreţilor lui Mihai Viteazul, de această dată aliaţii transilvăneni nemaifiind amintiţi, au pierit numeroşi oameni din armata norocoasă. Şi tot atunci „au căzut în mâinile asupritoare ale ghiaurilor uneltele, muniţiile precum şi cetatea Giurgiu"[62].

2.3. Cronicari munteni

Literatura istorică din Ţara Românească de la sfârşitul sec. al XVII-lea, care corespunde curentului umanist, poartă marca ideologică şi morală a grupului sau patronului

[58] *Ibidem,* p. 418.
[59] *Ibidem*, p. 422.
[60] *Ibidem*, p. 499-500.
[61] *Ibidem*, p. 504.
[62] *Ibidem*, p. 551.

sub egida căruia cronicarii îşi plasează scrierea. Din aceste scrieri spicuim fragmentele cu referire directă la persoane şi evenimente legate de istoria noastă locală.

Letopiseţul Cantacuzinesc este o scriere pregnant partizană, emanată din interiorul partidei Cantacuzinilor[63]. Lucrarea, care se consideră a fi fost redactată de Stoica Ludescu ce s-a folosit de scrieri mai vechi din sec. al XVI-lea şi începutul celui de-al XVII-lea, începe de la descălecat şi se termină la 1690, secvenţa care porneşte cu anul 1660 fiind o adevărată cronică de familie. În şirul faptelor, prima care ne interesează este cea care priveşte urcarea pe tron a lui Radu de la Afumaţi, împotriva pretendentului Mehmet, susţinut de turci, pe care l-a biruit întâi „la sat la Glubavi" şi mai apoi la Clejani, „unde mulţi turci au pierit"[64]. Rezistenţa voievodului, având punctul de plecare în luptele de pe Neajlov, va avea meritul istoric de a fi zădărnicit transformarea Ţării Româneşti în paşalâc turcesc[65]. Al doilea moment este cel al succesiunii la tronul Ţării Româneşti după moartea lui Mircea Ciobanul, când boierii pribegi, întorşi din Transilvania, i-au obligat pe fiul nevârstnic Petru şi pe văduvă, doamna Chiajna, să se refugieze peste Dunăre. Cu ajutorul turcilor de la Giurgiu situaţia s-a restabilit în favoarea urmaşului lui Mircea, Petru cel Tânăr, după victoria din luptele de la Şerpăteşti şi Boiani – poate Coiani – în care „au pierit Badea clucerul din Bucşani şi mulţi oameni de-ai pribegilor"[66]. Din epopeea lui Mihai Viteazul, detaliat istorisită, confruntarea cu otomanii din vara şi toamna anului 1595 este tratată drept unul din episoadele rămase celebre în istoria românilor. Mai înainte este redată cu amănunte prima victorie de la începutul anului 1595 împotriva detaşamentelor de tătari şi turci de la Putinei, Stăneşti şi Şerpăteşti, pe care i-a urmărit peste Dunăre şi i-a mai lovit o dată la Rusciuc, de unde „... să învârtejiră cu multă dobândă, la scaunul lui, la Bucureşti"[67]. Despre bătălia de la Călugăreni spune cronicarul că „... a fost război foarte mare la august 13..., de dimineaţă până-n seară şi mai mult sânge se varsă, cât şi apa era ...cu sânge"[68]. Victorios, Mihai şi-a aşezat tabăra la Stoeneşti, unde i-a aşteptat pe Sigismund Bathory şi pe domnul Moldovei, Ieremia Movilă, cu ajutorul cărora l-au silit pe Sinan Paşa să se retragă spre Dunăre „... până ajunseră la Cetatea Giurgiului şi îndată stricară podul. Tăind mulţime de turci, îi înecară în Dunăre şi cetatea..." Un alt episod din campaniile antiotomane este cel al ofensivei din iarna anului 1596 împotriva Nicopolei, când Mihai vodă s-a oprit la vadul Dunării şi „ocoli cetatea Turnul şi-l bătură şi-l arseră".

[63] *Cronicari Munteni*, Studiu introductiv, de Dan Horia Mazilu, Buc., 1988, p. XXI.
[64] *Istoria Ţării Româneşti1290-1690. Letopiseţul Cantacuzinesc*, Buc., 1960, p. 48.
[65] *Istoria Românilor. De la universalitatea creştină către Europa „patriilor",* vol. IV, Buc., 2001, p. 417.
[66] *Istoria Ţării Româneşti*, p. 50-51.
[67] *Ibidem,* p. 57-58.
[68] *Ibidem*, p. 61.

Radu Popescu, cronicarul oficial al primului domn fanariot, Nicolae Mavrocordat, în *Istoriile domnilor Ţărâi Rumâneşti*, folosind aceeaşi compilaţie ca autorul letopiseţului cantacuzin, oferă o imagine asemănătoare asupra evenimentelor povestite, cu unele amănunte inedite cum ar fi preţul de 50.000 de galbeni al „hicleniei" lui Mihnea Vodă, după rezultatul înjositor pentru turci al bătăliei de la Călugăreni sau informaţia că la Nicopole Mihai a obţinut o altă biruinţă, multiplicată în nordul Bulgariei, unde i se închină toată sârbimea"[69]. Cu toate că are o atitudine nu tocmai binevoitoare faţă de Constantin Brâncoveanu, nu are îngăduinţă nici pentru aga Constantin Bălăceanu, ginerele lui Şerban Cantacuzino, numit „vrăjmaşul de obşte al domnitorului şi al ţării", căci s-a alăturat generalului Heisler cu scopul de a-l înlătura din scaunul domnesc pe Brâncoveanu, duşmanul său neîmpăcat. Domnul, „şi-a vărsat mânia cu moarte", ucigându-i pe boierii complotişti, iar asupra agăi Bălăceanu, căzut pe câmpul de bătălie de la Zărneşti, răzbunarea a fost mai cruntă, căci „i-au trimis capul la Bucureşti, punându-l într-o suliţă, în curtea lui, în ziua de Sfântă Mărie" [70].

Cronica logofătului *Radu Greceanu*, cu titlul pompos "*Începătura istorii vieţei luminatului şi preacreştinului domnului Ţării Rumâneşti, Io Constandin Brâncoveanu Basarab Voievod, dă când Dumnezeu cu domniia l-au încoronat, pentru vremile şi întâmplările ce în pământul acesta în zilele mării sale s-au întâmplat,*" scrisă din porunca şi sub supravegherea însuşi a domnului Constantin Brâncoveanu, abundă în invective şi denigrări la adresa adversarilor domnitorului, printre ei aflându-se Constantin Bălăceanu. Cronicarul povesteşte că aga Bălăceanu îl susţinea pe Gheorghe Cantacuzino la tron mai mult din dorinţa de a ajunge el cât mai aproape de scaun, „ca el ispravnic domniei şi otcârmuitor făcându-se, căci tânăr copil era de ani coconul acela al lui Şerban Cantacuzino...." În viziunea lui, moartea lui Constantin Bălăceanu pe câmpia Zărneştilor este foarte puţin glorioasă, el acolo aflându-se „nu în războiu, ci mai de o margine fiindu şi văzând înfrângerea nemţilor, cum au putut şi el dosul au dat, ajungându-l turcii rău l-au tăiat şi l-au sfărâmat...", sfârşitul boierului fiind întruchipat ca o pedeapsă divină, „acestu Costandin Bălăceanu nu-l lăsa, ticălosul, trufiia ca să-şi aducă aminte de Dumnezeu, ci credea în avere şi în cai şi în arme şi în vitejii şi în fandasii nebuneşti..."[71]. Un alt episod interesant este cel în care autorul descrie deplasarea lui Constantin Brâncoveanu şi a curţii sale în cel de-al cincilea an al domniei, la Giurgiu şi Rusciuc pentru a întâmpina oştile vizirului otoman şi ale hanului tătar, aflate în drum spre Ţara Ardealului, pentru a o lua de supt stăpânirea neamţului: „...Unde dar domnul

[69] Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, Buc., 1963, p. 170.
[70] *Ibidem*, p. 196.
[71] Greceanu Radu Logofătul*, Istoria domniei lui Constantin Basarab Brâncoveanu Voievod (1688-1714*), Buc., 1970, p. 79.

pe Dunăre mergându, şeicile ce era cu zahareaoa împărătească încă den jos veniia şi cum domnul Țării Rumâneşti este aflând, începutu-au din toate săi cele cu tunurile dându, cinste domnului făcându..."[72]. Tabăra pentru sfatul celor trei conducători de oşti s-a aşezat în satul Daia, de unde au hotărât să se îndrepte spre Valea Teleajenului.

3. Izvoare cartografice

Lucrările cartografice europene, importante surse de identitate istorică, semnalează cu destulă întârziere repere geografice în spațiul din sud-vestul Munteniei, dar din momentul în care sunt înregistrate, la jumătatea secolului al XVI-lea, ele apar în mod frecvent pe hărțile editate în diverse centre europene.

Prima semnalare se află pe harta realizată de venețianul *Jacop Gastaldo* în anul 1548, *Nova Tabula Poloniae, Ungariae, Boemiae*, *Germaniae, Rusiae, Lituae,* în care cetatea Giurgiu este situată undeva la vărsarea râului Dâmbovița în Dunăre şi figurează sub numele *Zorga* (Pl. II/1). Aproape imediat, în anul 1550, pe una din planşele operei sale Cosmographia Universalis, *Sebastian Münster* plasează, aproape exact, cetatea *Cholownyk (Holovnic*), denumire sub care va fi cunoscută în mod curent cetatea Turnu, ca pandant al Nicopolei din Bulgaria (Pl. II/2). Este vizibil cum autorii acestor hărți plasează ca puncte de interes, cel mai probabil comercial dacă nu şi strategic, pe malul nordic al Dunării, între Severin şi Brăila, doar cele două porturi amintite. Cu titulatura *Zorga, Zorza, Zulz, Zorzo, Giurgevo* pentru Giugiu şi *Collownich, Cholownus, Colownik, Cholonic, Culla* pentru Turnu, cetățile, aflate în granițele Imperiului Otoman, dar pe teritoriul Țării Româneşti, sunt figurate în hărțile semnate de cartografi celebri ai timpului lor, cum sunt *Antonio Lafreri*-1560 (Pl. III/1), *Ioannes Sambucus*-1566, *Gerardus de Jode*-1578, *Abraham Ortelius*-1579, *Dominicus Custodis*-1596, *Gerard Mercator*-1602, *Guillaume Blaeuw şi Jean Blaeuw*-1640 (Pl. III/2), *H.Jaillot*-1664, *Wiliam Bery*-1683, *L.Covens şi C. Mortier*-1683, *Giacomo Cantelli*-1684*, N.Sanson* -1696[73].

Primul document cartografic românesc, *Harta Țării Româneşti* tipărită de *Stolnicul Constantin Cantacuzino* la Padova în anul 1700, înfățişează, pentru prima dată, pe lângă celelalte elemente ale geografiei Valahiei şi conturul administrativ al județelor. Astfel județul Teleorman, desfăşurat pe o fâşie de la Dunăre până aproape de regiunea de dealuri, cuprindea un număr de 48 de aşezări, iar județul Vlaşca, întins de asemenea ca o bandă de la sud la nord, îngloba 32 de sate, dintre care 7 cu reşedințe boiereşti[74] (Pl. IV/1).

---

[72] *Ibidem*, p. 97-98.
[73] D. Dem. Dimăncescu, *Atlas de facsimile*, San Francisco, 1935, f. 25, 30, 37, 45, 47, 60, 75, 79, 83, 87, 89, 93, 94, 97).
[74] BAR H. 1165.

În mod cronologic, pe parcursul sec. al XVIII-lea, cele mai multe reprezentări cartografice care conţin detalii geografice şi despre regiunea aici în discuţie, sunt hărţile întocmite de administraţia austriacă. Aceasta era interesată de o bună cunoaştere nu numai a Olteniei -Vlahia Mică- vremelnic ocupată, ci de întreg teritoriul Ţării Româneşti, din motive nu numai militare.

Astfel *Fr. Schwantz* cuprinde în lucrarea sa *Tabula Valachiae Cisalpine* din anul 1722 şi un teritoriu îngust de pe malul stâng al Oltului inferior, teritoriu aparţinând azi judeţului Teleorman[75].

Probabil la scurt timp după acesta se întocmeşte o *Schiţă a districtului numit Romanaţi ce se găseşte dincolo de Olt*, care, în afara erorii din titlu, pentru că era vorba de judeţul Olt, este o hartă preţioasă datorită observaţiilor de teren exacte, în bună măsură valabile şi astăzi. Planul cuprinde văile Oltului şi Sâiului, până la vărsarea lor în Dunăre[76].

În *Descrierea de către Maiorul Jeney a Bulgariei* din anul 1784, autorul include şi Oltenia, cu gurile de vărsare ale Oltului, pentru care înregistrează unele amănunte locale[77].

Judeţele, aşa cum se configurau în epocă, sunt prezentate în două lucrări cartografice apărute aproape simultan: *Charte von der Moldau und Walachaey*, editată de *F.L.Güssefeld* în anul 1785[78] şi *Mappa specialis Walachiae* realizată de *F. Jos. Ruhedorff,* editată în anul 1788[79] (Pl. IV/2). Pe aceste hărţi se găsesc gravate şi limitele administrative ale celor două kazale turcesti, Turnu şi Giurgiu, cu o parte din satele lor aparţinătoare.

Redactată într-o concepţie valoroasă pentru detaliile oferite despre reţeaua hidrografică, masivele de pădure sau stepă, dar şi cele ce privesc aşezările omeneşti, drumurile, instalaţiile economice şi chiar vestigiile istorice, este harta realizată de colonelul *Specht* între 1790 şi 1791 pentru Marele Stat Major al Armatei Austriece. Numită *Militarische Carte der Kleinen oder oesterreichischen und grossen Wallachei,* aceasta este o importantă sursă de informaţii pentru prezentarea geografiei fizice şi a realităţilor demografice privitoare şi la judeţele Teleorman şi Vlaşca la sfârşitul secolului la XVIII-lea[80] (Pl. V/1). O hartă târzie faţă de epoca pe care o dezbatem, dar care poate fi folosită ca termen de comparaţie pentru realităţi anterioare cu câteva secole, este *Harta rusă din anul 1835*[81](Pl. V/2)*,* realizată la indicaţiile generalului Kiseleff, care conţine elemente fizice, administrative şi economice utile

[75] BAR H. 231.
[76] DANIC R 3 c 228-231.
[77] DANIC R 89 c 351-354.
[78] BAR H. 2145.
[79] BAR H. 983.
[80] BAR H. 1003.
[81] C. C. Giurescu, *Principatele române la începutul sec. XIX. Constatări istorice, geografice, economice, statistice pe temeiul hărţii ruse din 1835*, Buc., 1957, p. 277-279.

şi în studiul istoriei locale, mai ales pentru un spațiu cum este cel al județelor Teleorman şi Giurgiu, nefavorizate de izvoare documentare bogate.

4. Istoricul cercetărilor arheologice

Cercetările arheologice întreprinse în ultimele şapte decenii în regiunea cuprinsă între cursurile inferioare ale râurilor Olt şi Argeş în diferite aşezări, cimitire, fortificații, aşezăminte religioase şi civile, permit o mai bună cunoaştere a contextului local şi a influențelor culturale ce privesc populația care a trăit în decursul secolelor XIV – XVII în zona de sud-vest a Munteniei, completând şi continuând, pe cât posibil, informațiile documentare (Pl.VI). Rezultatele cercetărilor au demonstrat că această regiune de graniță, limitrofă Dunării, bogată în ape şi păduri nesfârşite, a permis şi favorizat existența unor comunități umane firesc integrate în circuitul social, economic, politic şi cultural al statului medieval românesc.

Județul Teleorman

Zimnicea. Situl arheologic de la Zimnicea a fost semnalat pentru prima dată de August Treboniu Laurian în *Magazin istoric pentru Dacia*, unde, relatând excursia pe Dunăre de la Giurgiu la Orşova, în care a cunoscut monumentele antice, s-a oprit şi la Zimnicea, pe malul Dunării, unde se afla o cetate de pământ[82]. Mai târziu, Cezar Bolliac a întreprins cercetări arheologice la cetatea Zimnicea, al cărei nume l-a legat de împăratul bizantin Ioan Tzimnisces şi a constatat în interiorul cetății, care conserva, după părerea lui, caracterul de fortificație de pământ, trei straturi de cultură: un nivel mai vechi, cu olărie primitivă neagră, apoi un nivel roman şi în cele din urmă un nivel aparținând secolului X, de influență bizantină[83]. În afara cetății, Bolliac a găsit o necropolă întinsă, cu urme de incinerație, pe care Constantin Moisil o atribuie apoi epocii romane[84]. Primele săpături arheologice sistematice au fost organizate la Zimnicea de Ion Andrieşescu în anul 1924, cu rezultatele nepublicate, astfel că informațiile privind epoca medievală au rămas necunoscute, în timp ce problematica privitoare la epoca La Tène a fost din plin valorificată de Vasile Pârvan în monumentala sa lucrare Getica[85]. Săpăturile arheologice au fost reluate în anul 1948 de o echipă condusă de Ion Nestor, care, deşi preocupată în principal de problemele locuirii preistorice şi mai ales getice, a constatat că peste straturile vechi s-a suprapus un strat de viețuire autohtonă

[82] August T. Laurian, *Istriana sau descrierea cetăților din preajma Dunării descoperite într-o călătorie din vara anului 1845*, în Magazin Istoric pentru Dacia, II, 1846, p. 65-116.
[83] Cezar Bolliac, *Opere*, vol. II, Buc., 1956, p. 227-228.
[84] C. Moisil, *Stațiunile preistorice din România*, în BCMI, III, 1910, p. 122.
[85] V. Pârvan, *Getica. O protoistorie a Daciei*, Bucureşti, 1926, p. 133, 467, 470, 630.

românească, datată în secolele XIII-XV, ai cărei locuitori şi-au construit bordeie din lemn acoperite cu stuf şi paie[86]. Corespunzător satului medieval, care a suprapus aşezarea din cea de-a doua epocă a fierului, s-au dezgropat 17 morminte în perimetrul Câmpului Morţilor, în movila C2, cu defuncţii orientaţi creştineşte, întinşi pe spate şi cu mâinile pe piept, cu un inventar sărac, reprezentat de câteva podoabe modeste[87]. În campania din anul 1949, în cuprinsul movilelor C3 şi C4 s-au mai descoperit 11 bordeie, alte urme din preajmă îndreptăţind concluzia că zona reprezenta un sector important al satului, a cărui topografie începea să se precizeze exclusiv la est de cetate şi sud de C3 şi C4, fapt confirmat şi de descoperirile din campaniile următoare. O datare certă a complexului medieval au oferit-o monedele descoperite atât în bordeie cât şi în preajma lor. Este vorba de monede emise de ţarii bulgari şi domnii Ţării Româneşti, toate datate în cea de-a doua jumătate a sec. al XIV-lea, când se situează principala perioadă de locuire medievală, aceasta desigur putându-se întinde şi înainte, în prima jumătate a secolului, dar a putut continua şi în secolul următor[88]. După o altă pauză, cercetările arheologice au fost reluate în anul 1966 de un colectiv din Institutul de Arheologie Bucureşti condus de Alexandrina Alexandrescu, la care au aderat ulterior şi muzeele din Alexandria şi Giurgiu, fapt care a dus la împărţirea materialului arheologic dobândit din săpătură la cele trei instituţii. Şi de această dată obiectivul l-au constituit complexul getic şi necropolele mai vechi, nivelul medieval, deşi bogat şi valoros, ieşind parţial din sfera de interes a cercetătorilor. Faptul este confirmat prin amânarea publicării rezultatelor ce privesc epoca medievală de la Zimnicea, deşi istoriografia domeniului prezintă, în special apariţia ceramicii smălţuite, ca moment de referinţă în clasificarea ceramicii din sec. al XIV-lea, cu ecourile ei în perioada imediat următoare[89]. Au fost identificate noi bordeie, cu o concentrare mai mare în sectorul limitrof cu oraşul actual, dar la sud de drum şi au fost cercetate în continuare morminte din necropola medievală, cu inventare la fel de sărace ca şi cele din campaniile mai vechi. Din 1975 cercetările s-au întrerupt din nou până în anul 2001 când au fost reluate de un colectiv condus de Mircea Babeş[90]. Şi de data aceasta materialul medieval este cantitativ bogat, dar nu atât de spectaculos ca cel cunoscut până acum. Referitor la topografia satului, în urma unor sondaje de salvare s-a constatat că în zona mai joasă, din imediata apropriere a locuirii getice,

[86] I. Nestor et al., *Săpăturile arheologice de la Zimnicea, Jud. Teleorman,* în Studii, an 2, 1949, p. 120.
[87] *Ibidem*, p. 125.
[88] Idem, *Aşezările din societatea primitivă şi sclavagistă în regiunea Dunărea de Jos. Raport preliminar asupra campaniei de săpături arheologice de la Zimnicea*, în SCIV, an 1, nr. 1, 1950, p. 100-101; Bucur Mitrea, *Monede antice şi feudale de la Zimnicea*, în BSNR, LXX-LXXIV, nr. 124-128, p. 255-256.
[89] Barbu Slătineanu, *Ceramica feudală românească*, Buc., 1958, p.66-67; Corina Nicolescu, *Ceramica smălţuită din sec. X-XV în lumina ultimelor cercetări arheologice,* în SCIA, an VI, nr. 2, 1959, p. 83, 85, 86, 89, 93, 99.
[90] Mircea Babeş et al., *Cercetările arheologice de la Zimnicea-Campania 2001*, în CCA, 2002, p. 344-345.

densitatea bordeielor este mai scăzută, şi prin urmare ar putea fi considerată una din marginile aşezării medievale[91].

Frumoasa. Com. Frumoasa. Cetatea de pământ a fost semnalată în anul 1869 de Cezar Bolliac care o descrie ca o cetate de pământ regulată, pătrată, cu trei şanţuri şi o intrare bine văzută[92], iar materialele obţinute din săpătură, câteva fragmente ceramice, bârne putrezite ş.a. sunt considerate de autor preistorice (probabil dacice) ca şi de Constantin Moisil care îl citează pe Bolliac în studiul privind staţiunile preistorice din România[93]. Gr. Tocilescu foloseşte observaţiile lui Bolliac privitoare la Frumoasa, pe care o încadrează în categoria aşezămintelor preromane ale aşa numitelor cetăţi de pământ[94]. Mai târziu Tocilescu îşi va modifica părerea, incluzând Frumoasa în sistemul castrelor romane[95], teză ce va fi apoi susţinută de Vasile Christescu care, după întreprinderea unei săpături de informare, datează castrul în sec. III d. Chr. şi publică rezultatele la Roma[96]. La aceeaşi teză a aderat şi Gh. Cantacuzino, care compară sistemul constructiv şi materialele de la Frumoasa cu cele de la Săpata de Jos şi Băneasa, ce făceau parte din sistemul de fortificaţii de pe Limesul Transalutan[97]. Concluziile săpăturii din 1928 propuse de V. Christescu au fost acceptate de arheologi, inclusiv de autorii volumului I al Tratatului de Istoria României din 1960. Săpăturile din anul 1964, executate de Nicolae Constantinescu şi cu concursul Muzeului din Alexandria, au modificat total ipotezele şi concluziile în legătură cu această cetate: în perimetrul închis de palisadă, peste un strat antic s-a înregistrat un nivel de locuire marcat de ceramică, obiecte de fier, oase de animale, seminţe carbonizate, cenuşă şi cărbune, urme de vetre, care asigură datarea cetăţii în sec. al XIV-lea. Peste acest nivel arheologic, distrus de un incendiu, se atestă un cimitir contemporan cu stratul cultural datat la începutul sec. al XV-lea[98].

Turnu Măgurele. Despre **Cetatea Turnu**, cunoscută sub mai multe denumiri, toate reprezentând forma slavă, turcească sau grecească a termenului turn[99] consemnează pentru prima dată August Treboniu Laurian în *Magazin istoric pentru Dacia* din anul 1846, care

---

[91] Idem, *Cercetările arheologice de la Zimnicea-Campania 2002,* în CCA, 2003, p. 347-348.
[92] Cezar Bolliac, *op. cit.,* p. 227; vezi şi idem, în *Trompeta Carpaţilor*, an VII, nr.758, 1869.
[93] C Moisil, *op.cit*., p. 122.
[94] Gr. Tocilescu, *Dacia înainte de romani*, Buc., 1880, p. 535, 537.
[95] Idem, *Fouilles et recherches archéologiques en Roumanie*, Buc., 1900, p. 127.
[96] V. Christescu*, Il castro romano di Frumoasa,* în Bulletino del museo del Imperio Romano, III, 1932, XI, p. 35-46.
[97] Gh. Cantacuzino, *La grande Camp Romain située près de la commune Băneasa, dép. de Teleorman*, în Dacia, 1941-1944, p. 470.
[98] N. Constantinescu, *Cetatea de pământ de la Frumoasa*, în SCIV, tom 16, nr. 1, 1965, p. 731-743.
[99] Gh. I. Cantacuzino, *Cetăţile medievale din Ţara Românească, sec. XIII-XIV*, Buc., 1981, p. 138-138.

considera că cetatea s-a ridicat pe ruinele unui turn roman[100]. La scurt timp a fost vizitată şi de Cezar Bolliac care a întreprins o săpătură arheologică, a descris ruinele şi a presupus că există aici o fază romană, datorită fragmentelor de piatră romane cuprinse în construcţii, asemănătoare cu cele de la Oescus[101]. Următoarele săpături arheologice le-a realizat Grigore Florescu începând din anul 1936 până în 1939 şi în anul 1943, când de fapt a şi degajat zidurile de pământul şi materialul de demolare depuse în timp[102], activitate care a făcut obiectul unei ample corespondenţe cu autorităţile locale şi cu Comisiunea Monumentelor Istorice, care comandase lucrarea[103]. Autorul nu este de acord cu opinia lui Tocilescu, care, bazându-se pe un pasaj al lui Procopius din *De Bello Gothico* [104], localizează aici Turrisul roman ridicat de Traian şi consideră prima fază a cetăţii în epoca romană târzie, în vremea lui Constantin cel Mare, fază care a durat până prin secolele VI-VII, ca mai apoi să fie refăcută de Mircea cel Bătrân la sfârşitul sec. al XIV-lea, după care, ocupată de turci, să cunoască mai multe refaceri[105]. Gheorghe I. Cantacuzino, care a reluat cercetările arheologice şi a făcut săpături sistematice între 1978-1980, restabileşte fazele şi cronologia fortificaţiilor de la Turnu Măgurele pe baza datelor stratigrafice. Rezultatele cercetărilor infirmă existenţa fazei romane, primul zid al nucleului central şi zidul de incintă fiind medievale [106]. Din anul 2006 o nouă fază a cercetărilor arheologice, la care participă Muzeele din Alexandria şi Brăila, are drept obiective crearea legăturii stratigrafice şi cronologice a fortificaţiei pentagonale otomane cu turnul central şi începerea unor sondaje pe oraşul turcesc, adiacent cetăţii şi relevat de fotografiile aeriene şi ridicările topografice[107].

Dulceanca, com Vedea. Complexul medieval de la Dulceanca a fost descoperit în urma unor cercetări de lungă durată (1963-1967), realizate de Suzana Dolinescu-Ferche, într-o zonă în care nivelurile de locuire se succed începând din epoca bronzului (cultura Tei), în sec. III d. Chr. (cultura Chilia), în sec. VI d. Chr. (cultura Ipoteşti-Cândeşti-Ciurel), în sec. X şi în sec. XIV[108]. Extrem de rară în peisajul arheologic al aşezărilor din epocă, locuinţa de la

[100] August T. Laurian, *op. cit*., p. 83.
[101] Cezar Bolliac, *op.cit*., p. 229.
[102] Gr. Florescu, *Cetatea Turnu (Turnu Măgurele*), în RIR, XV, 1945, p. 432-464 (vezi şi Idem, *Turnul antic de la Turnu Măgurele. Cercetări arheologice din 1936*, Buc., 1936, p. 22-26.
[103] Ionel Cândea, Ecaterina Ţânţăreanu, *Nicolae Iorga în fruntea Comisiunii Monumentelor Istorice şi cercetările arheologice de la Cetatea Turnu-Turnu Măgurele*, în vol. Nicolae Iorga 1871-1940. Studii şi Documente, III, Buc,. 2007, p. 113-130.
[104] Gr. Tocilescu, *Dacia înainte de romani*, p. 247-249.
[105] Gr. Florescu, *Turnul antic de la Turnu Măgurele,* p. 22-26.
[106] Gh. I. Cantacuzino, *op. cit*., p. 42.
[107] Ionel Cândea, Ecaterina Ţânţăreanu, *Cercetările arheologice de la Cetatea Turnu-Turnu Măgurele din 2006,* în CCA, 2007, p. 325-326.
[108] Suzana Dolinescu-Ferche, *Raport asupra săpăturilor de la Dulceanca, Jud.Teleorman (1962-1967*), în Materiale, IX, Buc., 1970, p. 318.

Dulceanca poate fi comparată cu cele de la Sucidava[109]şi Păcuiul lui Soare[110] şi mai aproape geografic, cu locuinţa de la Poiana-Flămânda.

Răreanca-Bragadiru, com. Frumoasa. În săpătura de salvare din anul 1962, efectuată pe teritoriul satului Răreanca (în acel moment vremelnic trecut în administraţia CAP Bragadiru), pe terasa înaltă a râului Vedea, ce fusese parţial distrusă de lucrările de amenajare a unei vii, Gh. Bichir a identificat urme de locuire din epoci diferite, cele mai recente fiind cele din epoca medievală, la rândul lor reprezentând diferite etape. Pentru aşezarea mai veche a locuirii medievale cercetătorul propune două faze, databile, prima la sfârşitul sec. al XIII-lea, care ar precede aşezarea Zimnicea şi a doua în sec. al XIV-lea, contemporană cu aceasta din urmă. Argumentele invocate de autor pentru datarea fazei I, adâncimea mai mare a gropii bordeiului (0,95m), tipologia ceramicii şi existenţa unui cercel de tip Bielo-Brdo[111], nu i se par îndreptăţite lui Nicolae Constantinescu, care aduce argumente solide în favoarea datării întregii aşezări în sec. al XIV-lea: inexistenţa locuinţelor suprapuse, tipologia bordeiului 2 şi a ceramicii găsite în el, ce este cu totul similară acelora de la Coconi, Frumoasa şi Zimnicea. Existenţa cercelului de tip Bielo-Brdo, găsit ars, fiind pusă în legătură cu cimitirul de incineraţie (sec.IX-X) depistat la mică distanţă lângă aşezare[112]. Această aşezare, dispărută în împrejurări legate de invazia lui Baiazid I în Ţara Românească în anul 1394, este suprapusă parţial de un cimitir datat în sec. XVI, contemporan cu o aşezare ce se întindea la nord vest de complexul din sec. al XIV-lea [113].

Udeni, com. Sârbeni. În punctul numit La Carieră din satul Udeni, situat în extremitatea de nord est a judeţului Teleorman, în urma săpăturilor de salvare realizate de Gh. Bichir datorită unor lucrări de excavaţie, au fost identificate vestigii arheologice aparţinând neoliticului, epocii de început a bronzului, La Tène-ului geto-dacic, secolelor III-IV d. Chr. şi epocii medievale [114]. Referitor la epoca medievală, pe lângă urmele sporadice din sec. al XIV-lea, au fost degajate şi 26 de morminte creştine, ce fac parte dintr-un cimitir datat, pe baza monedelor, în secolele XVI-XVII. Din aşezarea contemporană cu cimitirul s-au identificat două bordeie, cu un inventar sărac şi cu urme de arsură[115].

---

[109] D. Tudor, A. Matroşenco, *Sucidava*, în Materiale, V, 1961, p. 477.
[110] Gh. Diaconu, Silvia Baraschi, *Păcuiul lui Soare*, Buc., 1977, p. 18-21.
[111] Gh. Bichir, *Quelques problèmes des XIII e et XIV siècles dans la Plaine Valaque à la lumière des fouilles de sauvegarde du Village de Bragadiru (district de Zimnicea)* în Dacia, NS, tom 9, 1965, p. 429-439.
[112] Nicolae Constantinescu, *Coconi. Un sat din Câmpia Română în epoca lui Mircea cel Bătrân*. *Studiu arheologic şi istoric,* Buc., 1972.
[113] Gh. Bichir, *op.cit.,* p. 427.
[114] Idem, *Cercetări arheologice la Udeni, jud. Teleorman*, în Muzeul Naţional, VII, 1983, p. 35.
[115] *Ibidem*, p. 54-58.

Poiana-Flămânda, com. Ciuperceni. În campaniile din anii 1978 şi 1980, în castrul roman de la Poiana-Flămânda, situat la capătul sudic al Limesului Transalutan, astăzi aflat parţial sub apele Dunării, Ioana Bogdan Cătăniciu a descoperit în două secţiuni, orientate în direcţia nord-sud, în locul vestigiilor romane, o aşezare medievală românească.[116]. Au fost identificate parţial (numai pe traseul secţiunilor) trei bordeie şi o locuinţă de suprafaţă şi suficientă ceramică pentru datarea aşezării ca fiind contemporană cu cele de la Zimnicea, Frumoasa, Bragadiru, Coconi. Este o dovadă că locuitorii din sec. al XIV-lea au refolosit o fortificaţie mai veche, la vremea aceea mai puţin distrusă, pentru a întemeia un sat a cărui dispariţie este cel mai probabil legată de ocuparea definitivă a cetăţii Turnu de către turci şi transformarea ei în niabet, în primele decenii ale sec. al XV-lea [117].

Coşoteni, com Vedea. Cu ocazia întocmirii unui nou proiect de restaurare a **Mănăstirii Drăgăneşti**, ctitoria lui Matei Basarab şi a rudelor sale din anul 1647, un colectiv reprezentând Institutul de arheologie Bucureşti prin Elena Busuioc şi Muzeul Judeţean Teleorman a realizat un sondaj arheologic ale cărui concluzii pot fi astfel sintetizate: biserica ridicată de domnitor, chiar dacă a fost o refacere din temelie, cum spune pisania, a fost făcută pe planul bisericii anterioare. În sondajele exterioare nu s-au găsit urme ale unei mai vechi fundaţii, iar în interior, distrugerea pavimentului originar în timpul restaurării din 1935-1941, realizate de Comisiunea Monumentelor Istorice şi imposibilitatea de a se practica secţiuni extinse, nu au permis interceptarea vreunei urme ale altei fundaţii; de asemenea nu au fost identificate elemente care să poată lămuri problema existenţei unei incinte şi a unui ansamblu monahal[118].

Dudu, com. Plopii Slăviteşti. Obiectivele cercetării arheologice desfăşurate în intervalul 1995-2001 la **Mănăstirea Plăviceni**, ctitoria lui Dragomir mare vornic şi a soţiei sale Elina, rude apropiate ale lui Matei Basarab, din anul 1648, au avut scopul principal de a pune la dispoziţia arhitectului care realiza proiectul de restaurare şi reabilitare a monumentului, date privind planimetria construcţiilor dispărute, împreună cu elemente de arhitectură, de detaliu şi ansamblu, semnificative pentru evidenţierea etapelor de construire, nivelurile de călcare şi relaţiile cronologice dintre diferitele construcţii ale ansamblului. La săpături au participat în campania din anul 1995 reprezentanţi ai muzeelor din Piteşti şi Alexandria, iar campaniile următoare au fost realizate numai de colectivul Muzeului Judeţean

[116] Ioana Bogdan Cătăniciu, *op. cit.*
[117] Ecaterina Ţânţăreanu, *Date despre locuirea medievală din castrul roman de la Poiana (Flămânda), jud. Teleorman,* în CCDJ, XXII, Călăraşi, 2005, p. 459-464.
[118] Eadem, *Consideraţii istorice, arhitectonice şi arheologice despre biserica „Sf. Dumitru" a fostei mănăstiri Drăgăneşti, jud. Teleorman,* în BO, an VI, 1, Alexandria, 2004, p. 176-184.

Teleorman. Cercetarea arheologică a pus în evidență sub biserica lui Dragomir fundația unui edificiu anterior, de dimensiuni mai mici, probabil o biserică de lemn. În pronaosul bisericii mari au fost dezvelite mai multe morminte cu criptă şi unul fără criptă, cu inventare bogate şi în jurul bisericii un cimitir aparținând atât epocii medievale cât şi epocii moderne[119]. S-a redat planimetria tuturor construcțiilor ce au constituit ansamblul monahal şi relația cronologică dintre acestea şi s-a relevat casa boierească sau stăreția, un edificiu impozant situat pe latura de vest, dar în afara zidurilor de incintă[120].

Balaci, com. Balaci. Începută în anul 2000 şi realizată de un colectiv de la Muzeul Județean Teleorman condus de Nicolae Constantinescu, cercetarea arheologică întreprinsă la **ruinele Curților boierilor Bălăceni**, ridicate de marele agă Constantin Bălăceanu, ginerele domnitorului Şerban Cantacuzino, la sfârşitul sec. al XVII-lea, şi-a propus să răspundă la câteva întrebări în legătură cu acest monument nobiliar, care să ducă la o mai bună cunoaştere a lui. S-a constatat o alcătuire planimetrică a casei mai complexă decât ceea ce reprezintă ruinele pivnițelor, cercetate până atunci doar din punct de vedere arhitectonic şi al istoriei artei[121], printr-un parter parțial care se dezvoltă pe latura de nord a construcției şi prin punerea în evidență a zidurilor gârliciului. Reliefarea faptului că edificiul nu a cunoscut faze de construcție şi că lucrările au fost întrerupte înainte de a fi terminate sunt elemente importante în stabilirea contextului istoric al clădirii reşedinței de la Balaci, legate de moartea violentă, pe câmpul de luptă, a autorului ei şi răzbunarea domnului Constantin Brâncoveanu pe tot ceea ce reprezenta amintirea duşmanului său, aga Constantin Bălăceanu[122].

Roşiorii de Vede. Sondajul arheologic de la **Biserica „Sf. Nicolae”,** în prezent demolată, a avut în vedere de la început nu atât biserica, ctitorită de familia Butculescu la sfârşitul sec. al XVIII–lea, cât posibilitatea ca ea să suprapună o biserică mai veche, întrucât era amplasată în vechea vatră a oraşului, atestat documentar din anul 1385[123]. Din păcate, vestigii ale unei biserici construite anterior nu au apărut, dar a fost surprins cimitirul aferent unui astfel de lăcaş, peste care a fost construită biserica târzie cu cimitirul generat de aceasta. Deşi relativ sărac, pe baza inventarului funerar reperat s-a constat că cimitirul din arealul

[119] Spiridon Cristocea, Ecaterina Țânțăreanu, Pavel Mirea, *Cercetările arheologice de la biserica fostei mănăstiri Plăviceni, jud. Teleorman*, în Argessis, Studii şi comunicări, seria Istorie, X, Piteşti, 2001, p. 139-155.
[120] Ecaterina Țânțăreanu, Pavel Mirea, *Cercetările arheologice din incinta mănăstirii Aluniş-Plăviceni*, în Argessis, XIV, 2005, p. 243-258.
[121] Anca Brătuleanu, *Curtea din Balaci, jud. Teleorman*, în BMI, IV, nr. 3-4, 1993, p. 17-22; eadem, *Curți domneşti şi boiereşti în România. Valahia veacurilor al XVII-lea şi al XVIII-lea*, Buc., 1997, p.15, 22 şi 27; vezi şi Tereza Sinigalia, *Arhitectura civilă de zid din Țara Românească în sec. XIV-XVIII*., Buc., 2000, p. 322-326.
[122] N. Constantinescu, Ecaterina Țânțăreanu, *Reşedința nobiliară de la Balaci-Teleorman (sfârşitul sec. al XVII-lea), Contribuții arheologice,* în BM Teoharie „Antonescu Giurgiu”, an IX-XII, nr. 9, 2003-2006, p. 165-172.
[123] *Călători străini*, vol. I, p. 17-19.

bisericii „Sf. Nicolae" a funcţionat o perioadă îndelungată, el putând fi datat, ca limită inferioară, pe baza inelelor formate dintr-o verigă de sârmă şi o plăcuţă circulară lipită, în sec. al XV-lea, cel târziu al XVI-lea[124].

Judeţul Giurgiu

Giurgiu. Cel dintâi plan cunoscut al **Cetăţii Giurgiu** a fost releveul cu toate întăriturile aşa cum au fost ele găsite de ofiţerii din statul major al armatei ruse a gen. Pavel Kiseleff în anul 1829, după ce turcii au părăsit definitiv teritoriul Ţării Româneşti[125]. Planul prezintă situaţia ultimelor etape constructive şi de folosinţă ale importantei fortificaţii de la Dunăre, cercetării arheologice revenindu-i sarcina restabilirii planimetriei în fazele timpurie şi mijlocie a existenţei sale.

Prima săpătură arheologică sistematică a fost cea organizată în anul 1955 de un colectiv de la Institutul de Arheologie Bucureşti la care au luat parte Ion Barnea, Paul Cernovodeanu şi Constantin Preda. S-a realizat o secţiune de control transversală pe fosta insulă de pe braţul Dunării, situată la sud-est de oraşul actual, în care au fost surprinse segmente din zidul de incintă, cu grosimea şi elemente de tehnică constructivă a parametrului şi s-a putut stabili stratigrafia aşezării[126]. A doua etapă de cercetare s-a iniţiat în anul 1975, când Dan Căpăţână de la Muzeul Militar Central a reluat lucrările. Astfel a început degajarea zidului de vest al incintei cu turnul de sud vest, situat chiar în interiorul fortificaţiei[127]. Cercetarea a continuat apoi cu turnurile de sud-est şi nord-est şi turnul donjon, pentagonal ca formă, cu paramentul amintind de tehnica bizantină a blocurilor de piatră legate între ele cu câteva asize din cărămidă romană, construit înaintea ansamblului întărit şi refolosit la fortificaţie[128].

Comana, com. Comana. Ansamblul monumental al Mănăstirii Comana, veche ctitorie domnească, se înalţă în plină Câmpie Română, înconjurată de mlaştini şi de apa Câlniştei, ceea ce i-a imprimat un caracter de citadelă. El a devenit obiectivul unor cercetări arheologice între 1971-1972, realizate de arheologii Lia Bătrâna şi Adrian Bătrâna în legătură cu lucrările de restaurare întreprinse de Direcţia Monumentelor Istorice în aceeaşi perioadă,

---

[124] Ecaterina Ţânţăreanu, Veronica Predoi, *Cercetările arheologice de la biserica Sf. Nicolae din Roşiorii de Vede*, în CCA, 2002, p. 262-263.
[125] N. A. Constantinescu, *Cetatea Giurgiu, originile şi trecutul ei*, în AAR, Mem. Secţ. Ist., II, 1916, pl. I-V. În amplul studiu sunt publicate mai multe imagini ale cetăţii şi oraşului Giurgiu, figurate în intervalul dintre 1595-1848; vezi şi Scarlat Stăncescu, *Din trecutul oraşului Giurgiu*, Buc., 1935, p. 61.
[126] I. Barnea et al., *Şantierul arheologic Giurgiu*, în Materiale, IV, 1957 , p. 228-230.
[127] Dan Căpăţână, I. Iavorschi, *Săpăturile arheologice de la Cetatea lui Mircea cel Bătrân, Giurgiu*, în Ilfov. File de istorie, Buc., 1978, p. 117-123.
[128] Idem, *Giurgiu*, *Raport arheologic*, Campania 1997, în CCA, 1988, p. 21-22.

circumstanță în care, la baza stratului feudal s-a evidențiat un nivel cultural anterior, atestând o aşezare neolitică.

Tradiția istorică îi atribuia lui Vlad Țepeş ridicarea lăcaşului[129], fapt confirmat prin identificarea unei prime faze, cea a arhitecturii de lemn, alcătuite dintr-o biserică cu plan simplu, dreptunghiular, cu o mică necropolă în jur, chilii modeste şi lipsa oricărei fortificații, databilă între mijlocul sec. al XV-lea şi sfârşitul sec. al XVI-lea[130]. Cea de-a doua fază, cea arhitecturii de zid şi cea mai remarcabilă, cu o fortificație impunătoare şi biserică treflată, îi aparține lui Radu Şerban, pe vremea boieriei, în anul 1588. Bine înzestrată de viitorul domn şi de urmaşii săi, starea mănăstirii va fi prosperă o lungă perioadă de timp, observațiile de natură arheologică coroborate cu cele de natură arhitecturală şi arhivistică permițând delimitarea a cinci faze principale în evoluția monumentului, încadrate cronologic între veacurile al XVI-lea şi al XIX-lea, cea mai importantă modificare fiind cea înfăptuită de paharnicul Şerban Cantacuzino la începutul sec. al XVIII-lea[131].

Mironeşti, com. Gostinari. Ruinele Curții feudale a lui Radu Şerban, domn al Țării Româneşti (1602-1611), refăcute de postelnicul Constantin Cantacuzino la mijlocul sec. al XVII-lea şi admirate de Paul de Alep în popasul său din anul 1647[132], au fost cercetate arheologic în anul 1988, de Gh. I. Cantacuzino cu sprijinul Muzeului Județean Giurgiu. Cunoscută de N. Iorga la începutul sec. XX tot sub formă de ruină, din această reşedință boierească se mai păstrau fragmente din zidărie, din pereți şi din pilonii ce susțineau bolțile[133]. În timpul sondajelor arheologice a fost identificată substrucția unor clădiri grupate în jurul perimetrului central al pivniței, a cărei planimetrie aparține stilului arhitectural al perioadei cuprinse între a doua jumătate a sec. al XVI-lea şi mijlocul sec. al XVII-lea. Sub acest nivel s-au descoperit vestigii din epoci anterioare, cum este locuirea dacică din sec. al II-lea î. Chr. şi o groapă cu material medieval din sec. al XV-lea şi începutul celui următor[134].

---

[129] I. Brezoianu, *Mănăstirile zise închinate şi călugării străini*, Buc., 1861, p. 44.
[130] Lia Bătrâna, Adrian Bătrâna, *Evoluția ansamblului fostei mănăstiri Comana în lumina cercetărilor arheologice*, în RMM-MIA, nr. 1, 1971, p. 20.
[131] *Ibidem*, p. 30.
[132] *Călători străini*, vol. VI, 1976, p. 231-232.
[133] N. Iorga*, Sate şi mănăstiri din România*, Buc., 1905, p. 247.
[134] Gh. I. Cantacuzino, Gh. Sion, *Ruinele curții feudale de la Coiani-Mironeşti (județul Giurgiu). Date arheologice şi arhitectonice*, în BCMI, an I, nr. 1-2, Buc. 1990, p. 67.

CAP. II. MEDIU GEOGRAFIC ŞI UMAN

1. Cadrul natural

Relieful. Judeţele Teleorman şi Giurgiu, generic numite sud-vestul Munteniei, sunt situate în întregime în arealul *Câmpiei Române*, în partea central-sudică a acesteia (Pl.I). O grănițuire a regiunii este lesne de conturat, marginile ei fiind reprezentate de la vest de Olt, la est de Argeş, la sud de Dunăre iar la nord de linia unde se termină Piemontul Cotmenei şi Câmpia Înaltă a Piteştiului. Deşi tot teritoriul se încadrează în câmpia joasă, caracterizată de o energie redusă a reliefului, unele particularităţi determină diferenţieri ale acestuia, mai pregnante de la nord la sud şi mai slabe de la est la vest. Această câmpie se deosebeşte prin altitudinea ei atât de câmpia Bărăganului, pe care o depăşeşte cu 20-25 m, chiar pe linia contactului lor în lungul Argeşului[135], cât şi de Câmpia Olteană, mai înaltă, formată în cea mai mare parte de terasele Dunării. De asemenea, variaţii de altitudine se observă şi pe axa nord-sud, unde înălţimile scad de la 170 m lângă Slatina, la 50-52 m în valea inferioară a Vedei, coboară la 21-23 m în lunca joasă, ca apoi să crească uşor spre Dunăre şi să domine fluviul de la 80-100 m[136]. Având în vedere diferenţierile din configuraţia acestui spaţiu dintre Olt şi Argeş şi pe de altă parte individualitatea sa în ansamblul Câmpiei Române, geografii au stabilit subunităţile ce îl constituie.

Gheorghe Vâlsan, care delimitează net Câmpia Română de Câmpia Olteniei pe linia Oltului, distinge două diviziuni ale regiunii în discuţie: în partea superioară Câmpia Găvanu Burdea, caracterizată de un sol sărac, podzolic şi un subsol din pietrişuri, cu o vegetaţie de stepă ce a luat locul pădurii de stejar[137]; în partea inferioară, Câmpia sau Platforma Burnazului, unde câmpia urcă în sud la Dunăre şi direcţia reţelei hidrografice este dezaxată pe direcţia vest-est (de exemplu Câlniştea curge spre vărsare paralel cu Dunărea) iar vegetaţia de stepă este dominantă[138].

Vintilă Mihăilescu preia teoria celor două diviziuni, le cuprinde în Câmpia Română vestică, păstrează numele, dar propune mai multe subdiviziuni, după nuanţele morfostructurale şi de peisaj pe care le prezintă relieful. Câmpia Găvanu-Burdea o subîmparte în Câmpia Piteştilor cu caracter piemontan clar şi Câmpia Gavană, lipsită de terase, cu văi meandrice; Câmpia Vlascei de Mijloc, regiune cu văi mai adânci, terase şi vegetaţie de silvostepă; Câmpia Burdea, situată între Vedea, Teleorman şi Câmpia Boianului, cu câmpuri

[135] Petre Coteţ, *Câmpia Română: Studiu de geomorfologie integrată,* Buc., 1975, p. 304.
[136] Gh. Vâlsan, *op. cit*., p. 341 şi 345.
[137] *Ibidem*, p. 342.
[138] *Ibidem,* p. 346.

noi din ce în ce mai largi spre sud, între Olt şi Vedea. Pentru compartimentul sudic al câmpiei propune trei subdiviziuni: Burnazul central propriu-zis, Burnasul de vest, între Vedea şi Olt şi Burnasul de est, o fâşie strâmtă la limanul Cătăluiului[139].

Petre Coteț denumeşte câmpia dintre Olt-Argeş şi Câlnişte Câmpia Găvanu-Burdea, o defineşte ca fiind o continuare spre vest a Vlăsiei, dar şi o continuare spre sud câmpiilor piemontane şi o divide în trei unități: Câmpia Boian, dominată de hidrografia afluenților Oltului şi Călmățuiului, Câmpia Burdea, cuprinsă între Burdea şi Pârâul Câinelui şi Câmpia Videle, aşezată în bazinul afluenților de pe dreapta ai Argeşului, Glavacioc, Neajlov şi Dâmbovnic. De asemenea, geograful împarte câmpul înalt al Burnazului în Burnazul de est între Câlnişte, Neajlov, Argeş şi Dunăre şi Burnazul de vest, între Olt şi Teleorman[140].

Harta cu unitățile de relief ale României, editată în 1984, prezintă spațiul sud-estic al Munteniei sub numele de Câmpia Teleormanului, cu subunitățile enumerate mai sus, la care se adaugă două subunități ale Câmpiei Boian: Câmpia Iminogului şi Câmpia Urluiului.

Luncile, nelipsite din peisajul câmpiei, individualizate prin particularități morfohidrografice, reprezintă treapta de relief cea mai joasă, nu neapărat inundabilă, ci doar umedă[141]. În regiunea dintre Olt, Argeş şi Dunăre, datorită rețelei hidrografice bogate, luncile râurilor, dar mai ales lunca Dunării constituie un element deosebit în economia teritoriului prin potențialul permanent sau temporar din bălți şi lacuri şi mai ales prin bogăția vegetației şi faunei ce le populează. De-a lungul timpului, datorită eroziunii şi aluvionării, râurile şi-au lărgit lunca, unele atingând dimensiuni excepționale, ca de exemplu lunca Argeşului care s-a dezvoltat până la o lățime de 8 km în zona Potlogilor, mai lată chiar decât lunca Dunării care nu depăşeşte 6 km.

Hidrografia. Sud-vestul Munteniei, ca unitate componentă a Câmpiei Române, aparține bazinului hidrografic al Dunării şi este fragmentat de o rețea de ape caracterizată de pante reduse şi viteze de scurgere mici, albiile râurilor având un aspect puternic meandrat[142]. Cele mai importante cursuri de apă sunt Oltul, Argeşul, Vedea şi Teleormanul; de ordinul al doilea sunt Călmățuiul, Câlnişstea şi Neajlovul, iar cursuri mai mici Urluiul, Burdea, Pârâul Câinelui, Tinoasa, Clănița, Glavacioc, Dâmbovnicul şi altele.

Oltul este principalul afluent dunărean din Câmpia Română. Cunoscut din antichitate, când constituia axa graniței de sud-est a Daciei Inferior între cele două Limesuri –

[139] Vintilă Mihăilescu, *op. cit*., p. 6. Într-o lucrare mai veche autorul consideră drept graniță între Câmpia de vest şi Vlăsia nu râul Argeş, ci malul lui drept, care este de fapt marginea câmpiei înalte.
[140] P. Coteț, *op. cit*., p. 193.
[141] Gh. Vâlsan, *op.cit*., p. 337.
[142] P. Coteț, *op. cit*., p. 130.

Alutan şi Transalutan, el constituia şi principala cale de comunicaţie cu Transilvania[143], iar în evul mediu este des pomenit de călători în relatările lor, aşa cum face şi Anton Verancsics. Acesta trecând prin Ţara Românească – constată că „este scăldată doar de Olt”[144], celelalte ape părându-i-se total neînsemnate. Imediat ce iese din munţi, albia Oltului este orientată în sensul meridianului, de la nord la sud, cu o uşoară deviere spre sud-est, principala lui caracteristică fiind lipsa afluenţilor pe cursul inferior, precum şi faptul că gurile lui au cunoscut reconfigurări de-a lungul timpului[145]. Terasele în formă de evantai care îl însoţesc sunt mai înalte pe malul stâng şi se desfăşoară din ce în ce mai larg, până se leagă de cele ale Dunării. Vestigiile descoperite în valea inferioară a Oltului aparţin unor epoci şi populaţii diferite[146] care au găsit surse deosebit de favorabile pentru existenţă, deşi modificările albiei râului şi inundaţiile catastrofale au produs perturbări ale aşezărilor omeneşti[147].

Călmăţuiul Teleormanului izvorăşte din Câmpia înaltă a Boianului şi după ce adună câţiva afluenţi intermitenţi, captează *Urluiul* cu care se varsă în Balta Suhaia, care la rândul ei avea debuşeul în Dunăre. Întrucât aici interfluviile largi sunt acoperite cu un strat gros de leos şi pânza freatică este la mare adâncime, satele foarte dense[148] s-au înşirat pe fundul văilor[149]. Documentele medievale menţionează la sfârşitul secolului al XV-lea un număr semnificativ de sate pe văile Călmăţuiului şi Urluiului, pentru unele dintre ele referirile fiind pentru o perioadă chiar mai veche, în vremea lui Mircea cel Bătrân[150].

Vedea îşi are obârşia în platforma Cotmeana, având în partea superioară un curs rectiliniu, uşor curbat spre est, meandrele formându-se după ce coboară în câmpie. Bazinul

---

[143] Ioana Bogdan Cătăniciu, *op. cit*., p. 79. Limesul Transalutan, a cărui existenţă este databilă între domniile împăraţilor Hadrian şi Antoninus Pius, este însoţit de un complex de fortificaţii care începeau la Dunăre, în aproprierea gurilor Oltului şi se desfăşurau în câmpie cu fortificaţii (castre şi castella) la Flămânda, Putineiu, Băneasa, Valea Urlui, Scrioaştea, Gresia şi Ghioca, de unde se îndreptau, prin zona colinară, spre Rucăr-Bran.

[144] *Călători străini*, I, p. 402.

[145] P. Coteţ*, Mutarea gurii Oltului*, în RGR, an II, fasc. 1-3, p. 8. Până în anul 1927 Oltul se vărsa „gură la gură” cu Osam din Bulgaria, poziţie extrem de avantajoasă pentru circulaţia între cele două maluri ale Dunării.

[146] Este semnificativ pentru întreg teritoriul românesc că pe Valea Oltului s-a descoperit material litic aparţinând paleoliticului inferior, la Ulmeni şi Ipoteşti (aflate în arealul văii Dîrjovului) şi piese musteriene la Liţa (vezi Al. Păunescu, *Paleoliticul şi mezoliticul din spaţiul cuprins între Carpaţi şi Dunăre*, Buc., 2000, p. 195, 207, 243). Pe terasa înaltă a râului, apărată de pantele înalte şi abrupte se află două importante aşezări fortificate getice: Sprâncenata (vezi C. Preda, *Geto dacii din bazinul Oltului inferior. Dava de la Sprâncenata*, Buc., 1986) şi Pleaşov (Idem, *Contribuţii la cunoaşterea civilizaţiei geto-dacice. Aşezarea de la Pleaşov, jud. Teleorman,* în Thraco-Dacica, tom VII, 1-2, Buc., 1986, p. 71-100).

[147] În 20 octombrie1792 se dă voie, de către protopopul de Slatina, să se mute mai sus biserica din satul Liţa (vezi N. Stoicescu, *Bibliografia localităţilor şi monumentelor din România, I, Ţara Românească,* Mitrop. Olteniei, Craiova, 1970, I, p. 406).

[148] Pe valea Urluiului între Troianu şi Furculeşti, pe o distanţă de 12 Km sunt aşezate opt sate, între care aproape nu mai există delimitare de teren.

[149] J. Ujváry, *Geografia apelor României*, Buc., 1972, p. 433-433.

[150] DIR, B, veacurile XIII-XV, p. 156-157, Hrisovul lui Laiotă Basarab, domnul Ţării Româneşti, din <1475 sept. 1 – 1476 aug. 31> prin care întăreşte mănăstirii Cutlumuz stăpânirea asupra satelor Giurgiu şi Prislop (azi dispărute) a bălţilor de la Sviştov pe tot Călmăţuiul ... cât a dăruit Mircea Voevod.

său este asimetric, cei mai mulţi afluenţi fiind adunaţi de pe partea dreaptă, unde îşi au izvoarele aproape înmănuncheate: Vedița, Cotmeana cu Cotmenița, Burdea, Zâmbreasca, Pârâul Câinelui, Tinoasa şi alte ape mai mici, multe din ele cu regim torenţial.

Teleormanul, care este şi cel mai important afluent al Vedei, îşi are izvorul tot în platforma Cotmeana, în sectorul estic, la doar 5 km de izvorul Vedei. El îşi adună afluenţii în mod simetric, pe stânga şi pe dreapta până la vărsare, mai semnificativi dintre ei fiind *Bucovul, Teleormănelul, Clănița, Vâjiştea*. Bazinele Vedei şi Teleormanului au constituit coloana vertebrală a judeţului istoric Teleorman, care din sec. al XV-lea, când a fost menţionat oficial într-un act de cancelarie, a păstrat permanent topicul *Teleorman,* preluat de la hidronimicul cu acelaşi nume, cu trimitere la ocuparea de către populaţiile pecenego-cumane a acestei regiuni dominate de codrii de stejar[151]. Spaţiul cuprins între văile Vedei şi Teleormanului, deşi acoperite în bună parte, până în vremurile moderne, de masive de pădure[152], a asigurat un cadru natural prielnic pentru viaţa oamenilor şi în plus o apărare naturală considerabilă, fapt demonstrat de descoperirile arheologice semnificative ce provin din toate epocile istorice[153].

Argeşul, unul din cele mai interesante şi enigmatice cursuri de apă ale Câmpiei Române[154], după ce coboară din munţii Făgăraş în linie aproape dreaptă până la Piteşti, apucă direct spre sud-est, face un arc şi se îndreaptă spre sud, la Dunăre, fără mari abateri meandrice. În câmpie, singurul afluent al Argeşului este Neajlovul ce izvorăşte din terasa Piteştiului şi îşi dezvoltă cursul prin captarea câtorva râuri din câmpie: Dâmbovnicul, Milcovăţul cu Bratilovul, Glavaciocul şi cu menţiune specială Câlniştea[155]. Aceasta, urmând

---

[151] N. Iorga, *Revelaţii toponimice*, p. 343.

[152] C. C. Giurescu, *Istoria pădurii româneşti din cele mai vechi timpuri până astăzi*, Buc., 1975, p. 168.

[153] Bazinul Vedei este una din zonele cu cea mai mare concentrare de tell-uri gumelniţene, cercetate sistematic fiind doar cele de la Ciolăneşti (M. Petrescu-Dâmboviţa, S.Sanie, *Sondajul din tell-ul gumelniţean de la Ciolăneşti Deal*, în Arh. M.,VI,1969, p. 050), Zâmbreasca (Hortensia Dumitrescu, *Zâmbreasca 1947*, în Studii de preistorie, nr. 3, 2006, p. 173-198) şi Vităneşti (Radian Andreescu et al., *Cultura Gumelniţa în vestul Munteniei, Aşezarea de la Vităneşti,* Teleorman, în CAMNI, XII, 2004, p.71-87). Alte descoperiri arheologice importante sunt cele două mari tezaure: Carul de la Bujoru – sec. VIII-VII î.Cr. (Emil Moscalu, Cornel Beda, *Bujoru, un tumul cu cazan votiv aparţinând culturii Basarabi*, în Thraco-Dacica, IX, 1988, p. 23-47) şi Mormântul princiar de la Peretu (Emil Moscalu, *Mormântul princiar getic de la Peretu*, în Tharoco-Dacica, VII, 1986, p. 59-70), ultimul în legătură şi cu cetăţile getice de la Albeşti, Trivale şi Orbeasca de Sus (Idem, *Noi cetăţi thraco-getice*, în CAMNI, III, 1979, p. 361-374) aşezările din sec. III-VI de la Dulceanca (Suzana Dolinescu-Ferche, *Aşezările din sec.III şi VI din sud-vestul Munteniei. Cercetările de la Dulceanca*, Buc., 1974, p. 25-38), complexul de aşezări de la Alexandria încadrate de la începutul epocii La Téne (C. Preda, *Un nou aspect al începuturilor epocii La Tène în Dacia. Descoperirea de la Alexandria*, în SCIV, tom 11, nr. 1, 1960, p. 25-38), necropola de incineraţie de la Păuleasca – sec. IX-X (Maria Comşa, Gh. Bichir, *op. cit*. p. 317-320), mormintele de călăreţi nomazi de la Vităneşti (Valeriu Leahu, Gh. Trohani, op. cit., p. 127-142).

[154] Gh. Vâlsan, op. cit., p. 175

[155] P. Coteț, *Câlniştea, o vale tectonică de tip balcanic*, în Revista de Geografie, an III, nr. 1-3, Buc., 1946, p. 37. Născută în plină câmpie, după o serie de meandre, se îndreaptă spre est, împrumutându-şi direcţia apelor mai mari din nord, precum Glavaciocul, Neajlovul, Argeşul.

un traseu cu meandre largi, cu aspect de lac, adună, chiar în apropierea Dunării, ape ce curg de la sud la nord. Zonă ideală de legătură între Piemontul Getic şi bălţile dunărene, de întâlnire a stepelor întinse ale Bărăganului cu codrii Vlăsiei, bazinul Argeşului a adăpostit comunităţi umane din cele mai vechi timpuri[156], iar pe cursul inferior s-a conturat judeţul istoric Vlaşca, atestat documentar pentru prima oară în anul 1493, împreună cu câteva localităţi.

Dunărea este cel mai important fluviu ce se varsă în Marea Neagră, bazinul lui ocupând 8% din suprafaţa Europei şi o importantă arteră de navigaţie, unind statele din Europa centrală cu cele din sud-estul continentului[157]. Regiunea de sud-vest a Munteniei este situată în sectorul inferior al fluviului care exercită o puternică influenţă atât în ceea ce priveşte morfologia teritoriului cât şi a regimului hidrografic şi climatic. Evoluţia istorică a comunităţilor umane care au locuit pe malurile Dunării conturează o ambianţă geografică şi componente ale cadrului natural favorabile vieţii, fluviul fiind o importantă cale de comunicaţie comercială şi strategică şi totodată o zonă de circulaţie şi întrepătrundere a civilizaţiilor[158].

---

[156] Panait I. Panait, *Aşezare şi locuinţă în bazinul mijlociu al Argeşului (sec.XIV-XVI)*, în Revista Muzeelor, nr. 3, 1971, p. 238. Un important număr de aşezări, temeinic cercetate arheologic, sunt cuprinse în bazinul hidrografic al Argeşului la: Vânătorii Mici (Gh. Trohani, Al. Oancea, *Cercetări arheologice pe Valea Glavaciocului*, în CAMNI, IV, 1981, p. 19-29; Blejeşti (D. Berciu, *Cercetări şi decoperiri arheologice în reg. Bucureşti,* în Materiale, II, 1956, p. 544); Tangâru, (Idem, *Săpăturile de la Tangâru*, în MCA,V, 1935, p. 1-49), Petru Rareş (Idem, Săpăturile de la Petru Rareş, în BMJV, II, 1937, p. 1-23), Schitu (Cristian Schuster, Traian Popa, *Cercetările privind epoca bronzului in jud. Giurgiu*, în BMJG, 1995, p. 26-29), Popeşti (Al. Vulpe*, Săpăturile de la Popeşti*, în CAMNI, X, 1997, p. 163-171; Radovanu (Eugen Comşa, *Complexul neolitic de la Radovanu*, în CCDJ, Călăraşi, 1990, p. 7-126).

[157] I. Ujvári, *op. cit*., p. 177.

[158] Cercetări arheologice mai vechi şi mai noi efectuate pe linia Dunării au demonstrat o intensă locuire a zonei în toate epocile istorice, în urma căreia au rămas vestigii arheologice importante: Turnu Măgurele, Tezaurul de obiecte de aur şi argint descoperit în 1880, cultura Tei (Doina Leahu, *Tezaurul de la Turnu Măgurele*, *o nouă ipoteză privind incadrarea sa cronologicăşi culturală* în BMJG, nr. 5-6, 1999-2000, p. 205-215); Ciuperceni, punctele La vii şi La Tir, staţiuni paleolitice atribuite culturii aurignaciene (Al Păunescu, *op.cit*., p. 236-239); Poiana-Flămânda– Castru roman de pământ situat la capătul Limesului Transalutan (Ioana Bogdan Cătăniciu, *op.cit*., p. 78), Fântânele, mormânt tumular din sec. IV î. Cr. (Corneliu Mateescu, Mircea Babeş*, Cercetări arheologice şi săpături de salvare la Fântânele*, în SCIV, tom 19, 2, 1968, p. 291-293) şi o aşezare aparţinând culturii Dridu (Maria Comşa, *Ein Begräbnis - Fundverband aus dem 9.-10. Jhr. In Fântânele*, în Dacia, NS, 13, 1969, p. 417-437), Zimnicea, necropola din epoca bronzului aparţinând culturii eponime Zimnicea-Plovdiv (Alexandrina Alexandrescu, *La nécropole du bronze recent de Zimnicea,* în Dacia, NS, 18, 1973, p. 77-97), necropola hallsttatiană (Eadem, *Sépultures du premier âge du fer à Zimnicea,* în Dacia, NS, 22, 1978, p. 124-168), aşezare şi necropolă getică (Eadem, *La nécropole gète de Zimnicea*, în Dacia, NS, 24, 1980, p. 19-26) aşezare şi cimitir medieval; Pietroşani, aşezare hallsttatiană timpurie (Emil Moscalu, Corneliu Beda, *Descoperirile arheologice de la Pietroşani*, în CAMNI, III, 1979, p. 375-381); Bujoru, mormânt tumular de înhumaţie din sec. VII î. Cr., din care provine Carul votiv şi depozitul de piese mici; Slobozia, aşezare datând din paleoliticul superior (Al. Păunescu, *op. cit*., p. 285-286); Giurgiu, aşezare din paleoliticul superior (*Ibidem*, p. 249-284), aşezare din a doua vârstă a fierului (Traian Popa, *Descoperiri din perioada La Tène în campaniile de la Malu Roşu*, în BMJG, 1, 1995, p. 9-19) şi vestigii medievale; Oinacu, necropolă de incineraţie şi inhumaţie sec. III-IV (D.Berciu, Bucur Mitrea, *Unele date privind necropola de la Oinacu, Giurgiu*, în vol. Ilfov. File de istorie, Buc., 1978, p. 99-110); Greaca, obiective arheologice din perioade diferite: neolitic, bronz, prima şi a doua vârstă a fierului, feudalism timpuriu (Eugen Comşa, *Cercetări arheologice în preajma lacului Greaca*, în

Lunca Dunării reprezenta în mod natural o asociere de grinduri, braţe părăsite, japşe, depresiuni ocupate de apă permanent sau temporar, cunoscute sub denumirea de „Bălţile Dunării", continuu populate, încă din perioada preistorică[159]. În sectorul dintre gurile Oltului şi Argeşului sunt menţionate documentar din sec. al XV-lea bălţile „de la Sviştov pe tot Călmăţuiul"[160], iar Balta Doamnei – probabil Balta Greaca – [161] şi bălţile Zimnicei[162] sunt menţionate la începutul sec. al XVI-lea. Bogăţia documentelor privind bălţile şi activitatea din jurul lor[163] demonstrează însemnătatea economică şi socială a acestora, faptul că reprezentau o avere importantă şi un izvor de venit precum şi existenţa unei populaţii pescăreşti, aşa numiţii băltăreţi, asupra cărora funcţionau legi şi tradiţii speciale[164].

Pe cursul mijlociu şi inferior al râurilor, luncile sunt însoţite de *lacuri* cu caracter predominant de meandru, cele mai multe pe Urlui, Clănița şi Glavacioc şi de *iazuri* sau *heleştee*, acumulări artificiale de apă, datorate intervenţiei omului.

Clima. Prin poziţia sa centrală în Câmpia Română şi a particularităţilor de relief, regiunea dintre cursurile inferioare ale Oltului şi Argeşului se încadrează într-un climat temperat continental cu caracter de tranziţie între zona piemontană mai înaltă din nord şi câmpia joasă din sudul extrem[165]. Tabloul general al climei este caracterizat de potenţialul ridicat de temperaturi, de amplitudini mari ale temperaturii aerului, de cantităţi reduse de precipitaţii şi adeseori în regim torenţial în timpul verii, precum şi de frecvente perioade de secetă. O trăsătură a climei din câmpie este uniformitatea sa, deşi apar uşoare diferenţieri în direcţia meridianului, partea sudică găsindu-se direct sub influenţa Dunării.

Solurile. Determinat de climă, aspectul pedologic al sud-vestului muntean se manifestă printr-o succesiune, de la sud la nord a tipurilor principale de sol: cernoziomuri, soluri brun-roşcate de pădure şi soluri brune.

Poteţialul biogeografic. Vegetaţia este cea care reflectă în mod formal cel mai bine condiţiile mediului natural precum: relieful, clima şi solul. În consecinţă, partea nordică a

---

SCIV, tom V, nr. 3-4, 1954, p. 585-593; Căscioarele – aşezare aparţinând culturii neolitice Gumelniţa (Vl. Dumitrescu, *Principalele rezultate ale campaniilor de săpături din aşezarea neolitică târzie de la Căscioarele*, în SCIV, tom 16, 1965, p. 215-237).

[159] Populaţiile neolitice din jurul bălţii Greaca au practicat pescuitul, peştele contribuind în bună parte la alimentaţia acestora (vezi Eugen Comşa, *Săpături de salvare şi cercetări de suprafaţă în Regiunea Bucureşti*, în SCIV, tom 4, nr. 3-4, 1955, p. 424).

[160] DRH, B, vol. I, p. 250-253; vezi şi C. C. Giurescu, *Istoria pescuitului*, p. 65.

[161] DIR, B, veac XVI, vol II, p. 5; vezi şi Indice sec. XVI, 1956, p. 5

[162] *Ibidem,* veac XVI, vol. I, p. 24.

[163] Regimul lor juridic constituia motive de danie, vânzări şi cumpărări, dar şi de procese, aşa cum reiese din hrisovul din 15 mai 1594 prin care domnitorul Mihai Viteazul întăreşte mănăstirii Cutlumuz balta Romoleţ, pe care Radu vistier voia să o stăpânească în defavoarea mănăstirii, după ce cumpărase satul Romoleţ, dar fără baltă, în zilele lui Mihnea Vodă (vezi DIR, B, veac XVI, vol.VI, p. 115-116).

[164] C. C. Giurescu, *Istoria pescuitului,* p. 222; Henri Sthal, *Studii de sociologie istorică*, Buc., 1972, p. 64-74.

[165] Petre Gâştescu et al., *Judeţul Teleorman*, Buc., 1976, p. 49.

teritoriului în discuţie se include în zona pădurilor reprezentate prin cer (Querqus cerris) şi gîrniţă (Querqus frainetto). Cea mai mare parte a teritoriului, adică partea centrală şi sudică, este cuprinsă în zona de silvostepă cu păduri de stejar brumăriu (Querqus pedunculi), arţar tătărăsc (Acer tataricum) şi stejar pufos (Quercus pubescens) şi în care stratul de arbuşti este bine dezvoltat. Silvostepa face legătura între păduri şi pajiştile caracteristice zonei de stepă care ocupă o fâşie de-a lungul Dunării, corespunzând cu terasa ei inferioară[166]. Pajiştile stepice sunt domeniul ierburilor înalte ce ocupă câmpurile din sud. Vegetaţia luncilor este alcătuită din păduri de salcie (Salix sp.) şi plop (Populus sp.), din desişul subarboretului şi din stratul de iarbă cu plante hidrofile, iar zonele cele mai joase sunt ocupate de papură, stuf şi pipirig.

2. Cadrul demografic

2.1. Aşezările omeneşti

În funcţie de factorii geografici identificaţi s-au format şi succedat de-a lungul timpurilor aşezările omeneşti care au urmat îndeaproape văile apelor, precum şi zonele de climă şi pe cele vegetale propice locuirii[167]. Izvoarele arheologice, documentare şi cartografice indică pentru perioadele din preistorie şi până în vremurile moderne că în arealul sud-vestic al Munteniei zonele cele mai locuite au fost la extremităţi. La nord, unde domina pădurea, satele s-au înşirat pe văile apropiate ale apelor, în poieni şi luminişuri bine apărate de desişul codrilor. La sud, pe malul şi în bălţile Dunării, pe lângă mediul natural benefic, oamenii erau apăraţi de duşmani de către obstacolul natural al vegetaţiei sălbatice din regiunea umedă. La vest se afla linia Oltului cu drumul ce lega Transilvania de Peninsula Balcanică iar la est bazinul Argeşului cu codrii Vlăsiei, care făceau legătura dintre Piemontul Getic şi Dunăre şi unde, ca o caracteristică a tuturor epocilor istorice a fost o densitate sporită a aşezărilor faţă de teritoriile învecinate[168]. A rămas până astăzi nepopulat sau slab populat un teritoriu din sudul câmpiei, ocupat de stepă, unde câmpurile largi ale interfluviilor, cu lipsă de apă şi vânturi puternice, nu au favorizat întemeierea de aşezări[169].

În ceea ce priveşte mai slaba populare a şesurilor Teleormanului şi Valşcăi, cel puţin în epoca medievală, trebuie luate în considerare şi cauze de ordin politic şi social. Apropierea de graniţă şi proximitatea kazalelor turceşti le transformau uneori în teatru al incursiunilor de

[166] *Ibidem*, p. 68.
[167] Vintilă Mihăilescu, *op.cit*., p. 4.
[168] Panait I. Panait, *loc. cit*.
[169] Emmanuel de Martonne, *La Valachie. Essai sur la monographie géographique*, Paris, 1902, harta. Situaţia constatată de geograful francez era valabilă probabil şi în evul mediu, Ion Donat observând că regimul de distribuire a aşezărilor omeneşti din ţară înainte de 1625 era cel cunoscut din hărţile din sec. XVIII şi XIX, el păstrându-se în ceea ce priveşte populaţia rurală până astăzi (vezi I. Donat, *Aşezările omeneşti din Ţara Românească în sec. XIV-XVI*, în Studii, IX, 1956, p. 31).

peste Dunăre şi al războaielor ce se duceau împotriva turcilor, iar existența drumurilor ce treceau spre schelele Dunării împovărau populația cu rechiziții şi obligații mai mari[170]. O altă cauză de luat în calcul este numărul scăzut sau chiar în unele locuri absența moşnenilor[171].

Reconstituirea, chiar şi parțială a spațiului istoric din sec. XIV-XVII dintre cursurile inferioare ale Oltului şi Argeşului se poate realiza pe baza izvoarelor scrise din arhive, a documentației cartografice târzii şi a informațiilor arheologice. Realitatea demografică din sud-vestul Munteniei poate fi urmărită în comparație cu cea generală din Țara Românească, unde repartiția şi desimea aşezărilor rurale este de asemenea inegală[172]. Până în anul 1625, când în Țara Românească sunt atestate documentar 3220 de aşezări, sate şi oraşe – 1175 dintre ele vor dispărea (36,4%)[173]. În județele Teleorman şi Vlaşca, împreună, sunt menționate 228 de aşezări – 7,4% din totalul pe țară al celor atestate – 142 în Teleorman şi 86 în Vlaşca – iar 108 dintre acestea vor dispărea în timp (47,3%). Se constată aşadar că proporția aşezărilor dispărute în această regiune este superioară celei generale cu aproape 11 procente, ceea ce demonstrează existența unor cauze istorice în mişcările locale de populație, atât prin mutările vetrelor de sate[174] cât şi prin părăsirea (pustiirea) lor[175]. Între anii 1433-1500 în cele două județe sunt atestate 18 localități, 10 în județul Teleorman şi 8 în județul Vlaşca, dintre care au dispărut 6 în Teleorman şi 2 în Vlaşca. În perioada dintre 1501-1600 sunt menționate documentar 175 de aşezări, din care 104 in județul Teleorman şi 71 în județul Vlaşca. Dintre acestea au dispărut 51 în Teleorman şi 37 în Vlaşca. Între anii 1601-1700 se atestă în documente încă 100 de localități, 82 în județul Teleorman şi 18 în județul Vlaşca, dintre care, în timp vor dispărea 50 de aşezări: 42 în Teleorman şi 8 în Vlaşca.

Aceste cifre cu o valoare relativă reprezintă un minim material statistic, deoarece menționarea unei aşezări într-un act scris este documentată nu de nevoia de a înregistra începuturile şi existența unei aşezări, ci de a confirma şi fixa unele raporturi sociale[176]. Vechimea satelor nu poate fi stabilită strict din analiza atestărilor documentare, care sunt

---

[170] I. Donat, *op.cit*., 83. S-a demonstrat că tocmai în această zonă de câmpie atât de favorabilă cerealelor se cultiva mei, care nu era ridicat de turci, în detrimentul grâului.

[171] *Ibidem,* p. 87. Satele cele mai stabile şi cu cea mai îndenlungată existența sunt cele moşneneşti din regiunea sub-carpatică.

[172] Dinu C. Giurescu, *Țara Românească în sec. XIV-XV*, Buc., 1973, p. 32. Populația cea mai densă se află în depresiunile montane şi întreaga regiune subcarpatică şi mai concentrată în Oltenia decât în Muntenia.

[173] I. Donat, *op.cit.*, p.77.

[174] La începutul sec. al XVI-lea, Neagoe Basarab, când întăreşte daniile făcute de strămoşii săi mănăstirii Cutlumuz de la muntele Athos, numeşte şi siliştile din jurul bălții Suhaia „Sura, Saca, Cioara, Suhaia şi alte silişti" (DRH, B, vol. II, doc. 105, p. 208-215).

[175] Porunca lui Matei Basarab din 2 iunie 1646 prin care îl miluieşte pe Tănasie al doilea portar cu silişte la Uieşti, pentru că „moştenii şi-au năpustit moşia şi au fugit printr-altele parți....şi a rămas moşia pustie şi fără bir..." (Doc.Tel., doc. 332, p.160-161).

[176] Dinu C. Giurescu, *op.cit*., p. 26.

formale, ele redând mai degrabă existenţa aşezărilor şi nu începuturile lor. Când Laiotă Basarab, voievodul Ţării Româneşti întăreşte cu hrisov domnesc mănăstirii Cutlumuz stăpânirea unor sate pe Valea Călmăţuiului „… cât a dăruit Mircea Voievod …”[177], confirmă existenţa acelor sate cu aproape un veac în urmă. Sate mai vechi decât data atestării lor sunt şi altele ca de exemplu „Lănceanii, Crângenii şi Gruianii care sunt vechi şi drepte ocine şi dedine”, după cum se menţionează în hrisovul lui Radu cel Mare din 10 decembrie 1505[178]. Aşezările descoperite arheologic la Răreanca-Bragadiru, Frumoasa şi Flămânda, al căror sfârşit este pus în legătură cu înaintarea Imperiului Otoman la nordul Dunării, au existat fără a fi fost obiectul unor menţiuni documentare.

Cele mai vechi localităţi atestate documentar în regiune sunt satele Bolintin şi Bucşani din judeţul Giurgiu, menţionate în hrisovul domnitorului Alexandru Mircea din 5 martie 1433 şi satele Buteşti şi Mirceşti din judeţul Teleorman, consemnate în hrisovul lui Vlad Dracul, domnul Ţării Româneşti, la 14 mai 1441.

2.2. Limitele administrative ale judeţelor istorice Teleorman şi Vlaşca

Limitele administrative ale judeţelor medievale din Ţara Românească se întind, ca orientare geografică, de-a lungul văilor unor râuri mai importante sau cuprind teritoriul dintre două văi. *Judeţul istoric Teleorman* corespunde primei situaţii. El se desfăşoară, pe o bandă aproape dreptunghiulară pe văile – mijlocie şi inferioară – ale Vedei şi Teleormanului, de la Dunăre până în câmpia înaltă a Piteştilor, învecinându-se la vest cu judeţul Olt şi la est cu judeţul Vlaşca[179]. Pentru secolele XIV-XV, când informaţiile despre sate sunt insuficiente, limitele judeţului nu pot fi stabilite nici măcar aproximativ[180], aşa cum se va întâmpla pentru sec. XVI şi XVII, când, deşi lacunare şi nu foarte precise, datele sunt suficiente pentru trasarea graniţelor[181]. Hotarul vestic începea la Dunăre, la est de Turnu, mergea în linie dreaptă spre nord, urma malul stâng al Călmăţuiului până la confluenţa cu Călmăţuiul Sec, apoi întâlnea Vedea pe care o însoţea pe malul stâng, urca pe Vedita şi de la Coluneşti se îndrepta spre est până la apa Teleormanului, pe care o părăsea apoi urmând cursul Clăniţei – până întâlnea din nou Teleormanul şi apoi Vedea până aproape de vărsare.

Prima delimitare cartografică a judeţului Teleorman figurează în harta Stolnicului Cantacuzino din anul 1700, în care este prezentat în forma unui triunghi, cu baza la Dunăre, între cele două kazale turceşti Turnu şi Giurgiu şi cu vârful în aproprierea Piteştilor, incluzând

[177] DRH, B, vol. I, doc. 151, p. 250-253.
[178] *Ibidem*, vol. II, doc. 40, p. 87-92
[179] I. Spiru, Constanţa Rusănescu, *Evoluţia limitelor administrative ale judeţului Teleorman*, în Studii şi Cercetări de Geologie, Geofizică, Geografie, tom XXVI, Buc., 1979, p. 98.
[180] Melentina Băzgan, *Judeţele Ţării Româneşti până la mijlocul sec. al XVIII-lea*, Buc., 2004, anexa 8.
[181] *Ibidem,* anexele 9 şi 48.

satele Hinteşti şi Săpata. Din hartă reiese că el cuprindea în acea vreme un număr de 47 de sate şi un singur oraş, Ruşii de Vede[182].

Judeţul medieval Vlaşca corespunde celei de-a doua grupe, el ocupând interfluviul dintre râurile Teleorman cu Vedea şi Argeş – un teritoriu în forma aproximativă a unui trapez cu laturile inegale, cu baza mai mare la Dunăre, între gura de vărsare a Vedei la vest şi limita estică a lacului Greaca şi ajungea la nord pe o linie între Negraşii de Sus, Ciupa Mare şi Băduleşti. La vest se învecina cu judeţul Teleorman, de la Pietroşani pe la Răzmireşti, în linie dreaptă până în apa Clăniţei şi din valea Clăniţei până la Negraşi. La nord-vest avea hotar cu judeţul Argeş, tot la nord se învecina şi cu judeţul Dâmboviţa cu care avea hotar şi la est, pe malul stâng al Sabarului până la Tomşani, de unde trecea pe malul drept până la Bolintin după care, traversând Argeşul, ţinea malul drept al acestuia până la balta Greaca[183]. În harta Stolnicului Cantacuzino, judeţul Vlaşca este figurat ca o bandă dreptunghiulară cu laturile mici la sud, unde se învecinează cu kazaua Giurgiu şi cu Dunărea şi la nord, unde avea graniţa cu judeţul Argeş. Latura de est urmăreşte pe stânga cursul Argeşului pe toată lungimea sa până la Izvoarele, unde îl traversează şi de unde ocolind balta Greaca se îndreaptă spre sud-vest. Pe hartă sunt trecute 32 de sate dintre care 7 au şi curţi boiereşti[184].

2.3. Repertoriul primelor atestări documentare ale localităţilor.

Judeţul Teleorman este atestat documentar sub această de numire la 14 mai 1441, în hrisovul domnitorului Vlad Dracul, care întăreşte mai multe ocini mănăstirii Glavacioc „...iar *în Teleorman* Mirceştii..."[185].

Oraşele

Roşiorii de Vede / Ruşii de Vede

Dovedit ca existent încă din penultimul deceniu al sec. al XIV-lea, din anul 1385, de către pelerinii germani Ulrich von Tennstädt şi Peter Sparnau, Ruşii de Vede este menţionat pentru prima dată într-un document intern la 23 iulie <1512-1513>, în hrisovul lui Neagoe Basarab, unde figurează drept hotar în lista daniilor întărite de domnitor mănăstirii Cutlumuz[186]. Dintr-un alt act domnesc, dat de Radu cel Mare la 18 mai 1526 reiese că, în

[182]C. C. Giurescu, *Harta stolnicului Cantacuzino*, în Revista Istorică Română, tom VIII, 1943, p. 18. Pe baza documentelor din arhive reiese că la 1700 existau peste 200 de localităţi (vezi şi Melentina Băzgan, *op. cit.,* p. 171).
[183] Melentina Băzgan, *op.cit*., anexa 50.
[184] C. C. Giurescu, *op. cit*., p. 16. Numărul de sate înregistrate de stolnic este mult mai mic decât cele atestate documentar în sec. al XVII-lea, dar şi decât la jumătatea sec. al XVIII-lea când sunt menţionate peste 220 de localităţi (vezi şi Melentina Băzgan, *op. cit*., p. 184).
[185] DRH, B,vol. I, doc. 94, p. 162-164.
[186] *Ibidem*, vol. II, doc. 105, p. 208-215.

timpul domniei bunicului său Vlad Călugărul (1482-1495), stăpân pe o treime din satul Ruşii de la Vede era Stoico logofăt, care în schimbul ei cotropise satul Mogoşeşti de pe Argeş[187].

Statutul urban l-a căpătat mai târziu, probabil la începutul sec. al XVII-lea[188], deşi la sfârşitul sec. al XVI, când s-a înfiinţat căpitănia de margine[189], călăraşii au fost împroprietăriţi cu moşie din *domeniul domnesc*, care s-a păstrat până la jumătatea sec. al XVIII-lea[190].

Zimnicea/Şiştov/Podu Şiştovului

În drumul lor spre Ţara Românească cei doi pelerini catolici, autori ai relaţiei din 1385, Peter Sparnau şi Ulrich von Tennstädt, amintesc că au trecut Dunărea şi au sosit în Ţara Românească *...unde are şi voievodul de aici un oraş care se numeşte Şviştov*. Este prima menţionare a Şiştovului românesc, oraşul-port situat faţă în faţă cu Şviştovul bulgăresc. De mare însemnătate pentru lămurirea statutului aşezării medievale de la Zimnicea este documentul din anul <1479-1480> prin care Basarab cel Tânăr Ţepeluş porunceşte ca mănăstirea Bolintin „...să nu dea vamă la Brăila, la Dârstor, la Giurgiu, la *Sfiştov*, la Nicopoe, la Ţimbru”[191], din care rezultă că la acest vad se găsea una din vămile externe ale Ţării Româneşti, sigur mai veche decât data documentului. Situaţia locurilor de vamă în secolele XIV-XV era expresia atenţiei pe care domnia o acorda nu numai realizării veniturilor ci şi în impulsionarea dezvoltării aşezărilor orăşeneşti în care se stabileau astfel de puncte vamale[192]. Se pot urmări astfel, din punct de vedere documentar şi apoi din observaţiile arheologice, manifestări ale unei posibile forme urbane incipiente, sau mai degrabă a unei forme intermediare între sat şi oraş la *Zimnicea,* cu unele din atributele ei specifice: o aşezare extinsă teritorial şi ca populaţie; existenţa unei *producţii meşteşugăreşti*, cu toate că agricultura şi pescuitul erau activităţile de bază; prezenţa vămii care demonstrează existenţa unui *centru de schimb al mărfurilor* pe piaţa locală şi pentru populaţia din împrejurimi; poziţia geografică a aşezării medievale de aici, care se afla sub *influenţa lumii bizantine* din centrele urbane de la sudul Dunării şi de la Dunărea de Jos, cu care putea întreţine schimburi economice şi chiar de cunoştinţe tehnice; aşezarea medievală renăscuse peste o aşezare getică antică

[187] DIR, B, veac XVI, vol. II, doc. 8, p. 7.
[188] Şt. Olteanu, *Cercetările cu privire la geneza oraşelor medievale din Ţara Românească*, în Studii, 6, Buc., 1963, p. 1255.
[189] N. Stoicescu, *Curteni şi slujitori. Contribuţii la istoria armatei române,* Buc., 1968, p. 80-81; vezi şi D. A. Butculescu, *Familia Butculescu*, în Figuri contimporane din România, f.a., p. 529. Întrucât la începutul sec. al XVII-lea capitania de călăraşi funcţiona, este probabil că aceasta a fost înfiinţată la sfârşitul domniei lui Mihai Viteazul.
[190] P. Gârboviceanu, *Şapte biserici cu averea lor proprie*, I, Buc., 1904, p. 22-24. La 2 iulie 1768 domnitorul Alexandru Scarlat Ghica a înzestrat mănăstirea Sf. Spiridon din Bucureşti cu toată moşia domnească din Ruşii de Vede.
[191] DRH, B, vol. I, doc. 162, p. 268.
[192] Mircea D. Matei, *Geneză şi evoluţie urbană în Moldova şi Ţara Românească*, Iaşi, 1997, p. 96.

binecunoscută[193] în apropierea căreia fusese amplasat un sat medieval timpuriu[194]. Şi chiar dacă nu poate fi vorba de o succesiune continuă a locuirii, poziția atât de avantajoasa la unul din vadurile importante ale Dunării a determinat domnia sa o includă în *domeniul domnesc*, ca orice oraş, din care mai apoi să ofere privilegii în special unor mănăstiri. Dar tot atât de adevărat este că nu există informații documentare despre organizarea administrativă şi nici cercetările arheologice nu au adus precizări privind alte componente specifice, cum ar fi trama stradală, elemente de zonificare şi în primul rând de existență a unui punct central în jurul căruia să se dezvolte aşezarea orăşenească. Dar această perioadă de posibilă evoluție urbană a fost stopată mult prea repede datorită instalării autorității otomane în cele două porturi apropiate, Turnu şi Giurgiu, eveniment care a schimbat prioritățile comerciale din zonă, Zimnicea menținându-se mai departe la stadiul de *vad şi schelă locală*[195]. În documentele interne din sec. al XV-lea oraşul şi schela poartă în continuare numele localității de pe malul drept al Dunării, aşa cum îl găsim în primul document cunoscut, hrisovul lui Laiotă Basarab, prin care voievodul întăreşte mănăstirii Cutlumuz în anul <1475-1476> printre altele posesiuni şi "…bălțile de la Şiştov pe tot Călmățuiul "[196]. De la începutul sec. al XVI-lea, după anul 1504, începe să fie menționat cu toponimul *Zemnicele/Zimnicele*[197] urmând ca mai târziu, în sec. al XVII-lea să fie înlocuit uneori în documente cu *Zemnicele/Zimnicele Mari*, spre a-l deosebi de perechea lui, satul Zemnicele/Zimnicele Mici[198]**.** Tot în sec. al XVII –lea apare şi varianta actuală, *Zimnicea,* de asemenea cu determinativul *Mare*, într-un zapis din anul 1662[199].

Satele

Adămeşti / com. Nanov – Satul este menționat documentar la 12 iunie 1689 în zapisul prin care Barbu Urdăreanu cumpără 150 de stânjeni de moşie în Adămeşti, reprezentând partea unui anume Tudor, vândută în contul datoriei de 50 de taleri din haraciul împărătesc pe care acesta nu a vrut să-l plătească[200].

Albeni, com. Scurtu Mare – Satul este atestat documentar la 5 aprilie 1661 în zapisul prin care Oprea, fiul Stancii din Albeni, vinde ocină în Uieşti, lui Mareş Băjescu[201]).

---

[193] Dan Spânu, *Istoricul şi stadiul actual al cercetărilor arheologice efectuate pe situl "Cetate" de la Zimnicea,* în CAMNI, XIII, 2005, p. 189-212.
[194] Mircea Babeş et al*., Cercetările de la Zimnicea, campania 2007,* în CCA, 2008, p. 332.
[195] Traian Poncea, *Geneza oraşului medieval românesc în spațiul extracarpatic, sec. X-XIV*, Buc. 1999, p. 123.
[196] DRH, B, vol. I, p. 151.
[197] *Ibidem*, B, vol. II, p. 28.
[198] DIR, B, veac XVII, vol. I, p. 56
[199] Doc. Tel., doc. 448, p. 199.
[200] *Ibidem*, doc. 664, p. 273-274
[201] Doc. Tel., doc. 438, p. 196

Albeşti, com. Vedea – Satul este consemnat documentar la 26 aprilie 1692 în răvaşul lui Constantin Brâncoveanu, în care popa din Albeşti face parte din grupul celor 12 boieri porunciţi să hotărnicească moşiile mănăstirii Cotmeana[202].

Aldeşti/Aldeasca, sat dispărut, situat lângă Alexandria. Este menţionat documentar la 10 decembrie 1628 în hrisovul lui Alexandru Iliaş, care întăreşte lui Pană şi fiilor lui ocine în Aldeşti, cumpărate de la Barbu cu 4600 aspri, care la rândul lui le cumpărase în timpul domniei lui Mihnea Turcitul[203].

Balaci, com. Balaci. Satul are prima atestare documentară la 10 ianuarie 1583 în hrisovul domnitorului Radu Paisie, scris la Târgovişte de Ţalapi din Bălaci, dintre diecii cei mici[204].

Balosin, sat dispărut, situat pe Valea Vedei, lângă oraşul Alexandria. Este menţionat la 29 ianuarie 1475 în hrisovul lui Alexandru Mircea, în care se consemnează pâra la domnie a Ilenei, fata Voicăi din Balosin, împotriva lui Necula logofăt[205].

Băcăleşti, com. Călmăţuiu de Sus. Sat atestat documentar la 23 iulie <1512-1513> în hrisovul domnitorului Neagoe Basarab prin care întăreşte mănăstirii Cutlumuz vechi danii. Din Băcăleşti este un martor, Şerb[206].

Bădiceşti, sat dispărut, nelocalizat. Prima menţiune documentară este cuprinsă în hrisovul lui Matei Basarab din 15 februarie 1637 prin care întăreşte o moşie lui Milea postelnic, fratele lui Ghine postelnic din Bădiceşti[207].

Băduleasa/Bădileasa, com. Salcia. Sat atestat pentru prima dată documentar în hrisovul din 6 mai <1617> prin care Alexandru Iliaş întăreşte moşnenilor Porcia, cu toţii feciorii lor, satul Băduleasa ce fusese împresurat de Mihai Viteazul, care îl făcuse domnesc[208].

Bălţaţi, azi Stejaru, com. Stejaru. Satul este atestat la 22 februarie 1668 în răvaşul domnitorului Radu Leon către cei şase boieri hotarnici pentru moşia Plosca, dintre care Şerbu iuzbaşa din Bălţaţi[209].

Bărbăteşti, sat dispărut, situat pe Valea Vedei, nelocalizat sigur. Prima menţiune documentară figurează în cartea prin care Constantin Şerban dăruieşte în <1658-1664> slugii sale Neagoe, fost mare postelnic, satul Bărbăteşti, pentru că l-a însoţit în pribegie[210]

---

[202] *Ibidem*, doc.688, p. 280-281.
[203] DRH, B, vol. XXII, doc. 185, p. 368-371.
[204] *Ibidem*, B, vol. IV, doc. 49, p. 65-67.
[205] *Ibidem*, B, vol. VII, doc. 209, p. 282.
[206] *Ibidem*, B, vol. II, doc. 105, p. 208-215.
[207] Cat. Doc. Ţ. Rom., vol. IV, doc. 920, p. 420-421.
[208] DIR, veac XVII, vol. III, doc. 106, p. 129-130.
[209] Doc.Tel., doc. 496, p. 214.
[210] *Ibidem*, doc. 418, p. 189.

Bărboşi, sat dispărut, nelocalizat. Este atestat documentar la 16 iunie 1642 în hrisovul lui Matei Basarab prin care îi întăreşte lui Diicu din Buiceşti patru sate în judeţul Teleorman, printre care şi Bărboşii[211].

Băseşti/Băseani, com. Călmăţuiu de Sus. Sat atestat documentar la 23 iulie <1512-1513> în hrisovul domnitorului Neagoe Basarab prin care întăreşte mănăstirii Cutlumuz vechi danii. Din Băseşti sunt doi martori: Brata şi Vlad[212].

Bâcâieni/Bâcâianca/Băcuieni, azi în oraşul Alexandria. Satul este menţionat prima dată în 24 mai 1669 ca hotar al moşiei Bucureşti, în zapisul de vânzare a acesteia[213].

Bâscoveni/Bâţcoveni, com. Gălăteni. Satul este amintit la 8 august 1636 în hrisovul lui Matei Basarab prin care îi întăreşte lui Radu vornic mai mulţi ţigani, printre care o ţigancă moştenită de la Moţoc din Bâţcoveni[214]

Belitori, azi Troianu, com. Troianu. Satul este atestat documentar la 11 <ianuarie-martie> 1620 în hrisovul domnitorului Gavril Movilă în care, printre cei 12 boieri hotarnici, se aflau Tudor şi Mănici de la Belitori[215].

Bistreani, sat dispărut, nelocalizat. Este atestat documentar la 16 iunie 1642 în hrisovul lui Matei Basarab prin care îi întăreşte lui Diicu din Buiceşti patru sate în judeţul Teleorman, printre care şi Bistreanii[216].

Blejeşti/Blejăi, com. Blejeşti. Satul este menţionat prima dată în hrisovul lui Radu de la Afumaţi din 23 aprilie <1527> prin care întăreşte jumătate din el slujitorului său Albu cu fraţii săi şi jumătate lui Stan, aşa cum le cumpăraseră [217].

Blotori, sat dispărut, situat pe Valea Vedei, lângă Cucuieţi. Este amintit pentru prima oară documentar în răvaşul lui Matei Basarab din 26 ianuarie 1635 către boierii jurători ai satului Mihăileşti, printre care figurează şi Mirlea din Blotori[218].

Bracea, sat dispărut, probabil pe valea Teleormanului, lângă Tătărăştii de Sus. Este consemnat documentar la 18 mai 1563 în hrisovul domnitorului Petru cel Tânăr prin care întăreşte mănăstirii Glavacioc ocina cotropită de săteni din Teleorman, printre care şi cei din Bracea[219].

---

[211] Cat. Doc. Ţ. Rom., vol. V, doc. 736, p. 324.
[212] DRH, B, vol. II, doc. 105, p. 208-215.
[213] Doc.Tel., doc. 505, p. 217.
[214] Cat. Doc. Ţ. Rom., vol. IV, doc. 822, p. 379-380.
[215] DIR, B, veac XVII, vol. III, doc. 416, p. 458-459.
[216] Cat. Doc. Ţ. Rom., vol.V, doc. 736, p. 324.
[217] DRH, B, vol. III, doc. 35, p. 58-60.
[218] DRH, B, vol. XXV, doc. 19, p. 22-23.
[219] *Ibidem*, vol. V, doc. 267, p. 292-294.

Brădăşani, sat dispărut, situat pe Valea Maniţei, lângă Ludăneasa, com. Răzmireşti. Prima atestare documentară datează din 15 octombrie 1568 când prin hrisov domnesc Alexandru Mircea îi întăreşte lui Neagoe logofăt ocină la Brădăşani, cumpărată de socrul său, Stan clucer, cu 2100 aspri în timpul domniei lui Radu Paisie[220]

Brăgleze/Brăgleaze, sat dispărut, situat pe Valea Vedei, lângă Cucuieţi, com. Scrioaştea. Este menţionat documentar la 6 noiembrie <1654-1657> în cartea celor 12 boieri hotarnici ai moşiilor domnitorului Constantin Şerban, care au pus piatră de hotar moşiei Blotori, peste Vede, despre Brăgleze[221].

Brânceni, com. Brânceni este înregistrat documentar pentru prima dată la 12 aprilie 1624 în hrisovul lui Alexandru Coconul prin care întăreşte stăpânirea lui Micu din Brânceni şi a lui Radu din Găurici, peste moşia din Cârligaţi[222].

Brebina/*Brebine/Brebinari*, com. Scrioaştea. Satul este atestat pentru prima dată documentar la 9 septembrie <1585>, când Manea din Brebini este martor în hrisovul domnitorului Mihnea Turcitul[223].

Buciumeni, sat dispărut, integrat în satul Beiu, com. Ştorobăneasa. Prima dată este atestat la 26 iulie 1515 în hrisovul lui Neagoe Basarab prin care îi întăreşte lui Dobra două sate pe Valea Vedei, unul fiind Buciumenii[224].

Bucureşti, sat dispărut, lângă Alexandria. Este menţionat pentru prima dată în hrisovul lui Vlad Vintilă din 18 aprilie 1533 prin care întăreşte danii mănăstirii Cutlumuz. Din Bucureşti este Şerb, martor pentru satul Suhaia[225].

Buteşti/Butişti, com. Siliştea. Satul este atestat documentar în hrisovul lui Vlad Dracul prin care întăreşte aici, la 14 mai 1441, ocina lui Micu al lui Baico mănăstirii Glavacioc[226].

Calomfireşti/Calofireşti, com. Poroschia. Satul este menţionat pentru prima dată în hrisovul domnitorului Mihnea Turcitul din 26 iunie 1588 prin care întăreşte mănăstirii Dealu satul Pătrăreşti, când printre cei 24 de boieri jurători figurează şi Radu, al doilea logofăt din Calofireşti[227].

Căcănău, azi se numeşte Vânători, com. Lisa. Satul are prima atestare documentară la 17 mai 1589 în hrisovul lui Mihnea Turcitul care îi întăreşte lui Nica postelnic, ginerele

[220] *Ibidem*, vol. VI, doc. 116, p. 145-148.
[221] Doc.Tel., doc. 379, p. 177-178.
[222] DIR, B, veac XVII, vol. IV, doc. 408, p. 396-397.
[223] *Ibidem*, veac XVI, vol. V, doc. 216, p. 203-204.
[224] DRH, B, vol. II, doc. 139, p. 276-278.
[225] *Ibidem,* vol. III, doc. 156, p. 249-252.
[226] *Ibidem*, vol. I, doc. 94, p. 163.
[227] DIR, B, veac XVI, vol. V, doc. 403, p. 383-384.

Ancăi din Coiani, o parte din averea Craioveştilor, provenind de la Pârvu mare ban, printre sate numărându-se şi Căcănăul[228].

Călăreşti, azi inclus în oraşul Videle. Prima atestare documentară este din 18 aprilie 1646, în zapisul prin care mai mulți săteni din Vătăşani se vând rumâni, printre ei şi Năvrap cu patru feciori, din Călăreşti de Vlaşca[229].

Călugăreni, sat dispărut. Situat pe Valea Teleormanului, nelocalizat. Atestat pentru prima dată în hrisovul din 20 iunie 1507 dat de Radu cel Mare prin care întăreşte mănăstirii Glavacioc, printre alte danii şi Călugărenii din Teleorman, pe care îl primise de la Mircea cel Bătrân[230].

Cătun, sat dispărut, situat pe Valea Vedei, probabil lângă Țigăneşti. Este consemnat la 10 aprilie 1654 în hrisovul lui Matei Basarab prin care întăreşte boierului său Cârstea şi jupânesei lui ocină în Cătun, lângă Mitreşti, cumpărată de doamna Elena şi cu care domnul i-a miluit[231].

Căzăneşti, sat dispărut, aşezat pe Valea Căinelui, lângă Gârdeşti. Este menționat documentar în hrisovul din 20 iunie 1578 al domnitorului Mihnea Turcitul, într-o pricină de judecată pentu o ocină din Ueşti[232].

Cârligați, azi Călmățuiu, com. Călmățuiu de Sus. Satul este atestat documentar în 4 noiembrie <1623-1626> în zapisul prin care Marco din Prisăceni cu soția îi vând moşie lui Neagoe din Cârligați, în Prisăceni, pentru 13 ughi[233].

Cârtojani/Cărtojani/Cărtăjani/Crătojani/Cartojani azi inclus în oraşul Videle. Satul este menționat, împreună cu alte sate în hrisovul lui Radu Paisie din 7 iulie 1536 prin care îi întăreşte vornicului Radomir şi urmaşilor lui acele ocini, pentru că în zilele lui Neagoe Basarab el se înfrățise cu Moțea care a murit fără descendenți[234].

Cervenia/Cervenie, com. Cervenia. Prima atestare documentară a satului este din data de 10 februarie 1578, când, în hrisovul lui Mihnea Turcitul, între jurătorii actului se află şi Pătru logofăt din Cervenia[235].

Chivereşti, sat dispărut, nelocalizat. Atestat la 16 aprilie 1697 în zapisul prin care Ivanco şi fratele sau Preda, feciorii lui Dumitraşco logofăt din Chivereşti, vând moşie la Negreasca[236].

---

[228] *Ibidem,* doc. 420, p. 402-407.
[229] Cat. Doc. Ț. Rom., vol. VI, doc. 447, p. 176.
[230] DRH, B, vol. II, doc. 53, p. 112-115.
[231] Doc. Tel., doc. 369, p. 172-173.
[232] DIR, B, veac XVI, vol. IV, doc. 324, p. 319-320.
[233] Ibidem, veac XVII, vol. IV, doc. 351, p. 344-345.
[234] DRH, B, vol. IV, doc. 22, p. 22-23.
[235] *Ibidem,* vol. VIII, doc. 114, p.182.

Ciolăneşti, com. Ciolăneşti. Satul are prima atestare documentară la 27 octombrie 1618, în hrisovul lui Gavrilă Movilă prin care domnul miluieşte pe Bria şi nevasta lui Vlada cu ocină în siliştea Ciolăneştilor, după ce au scăpat de robie străină[237].

Ciora/Cioara, com. Seaca. Seliştea satului este menţionată pentru prima dată la 23 iulie <1512-1513> în hrisovul lui Neagoe Basarab, prin care domnul întăreşte mănăstirii Cutlumuz mai vechi danii[238].

Colfeşti, sat dispărut, situat între văile Glavaciocului şi Târnavei, lângă Crevenic. Este atestat documentar în hrisovul din 28 iunie 1519 prin care Neagoe Basarab întăreşte satului Colfeşti ocina de la Glavacioc, pe care o aveau din zilele lui Mircea voievod cel Bătrân[239].

Comanca, sat dispărut, situat pe Valea Călmăţuiului, la confluenţa cu Călmăţuiul Sec, lângă Crângeni, com. Crângeni. Atestat pentru prima oară în hrisovul lui Basarab cel Bătrân Laiotă, din <1475-1476> alături de alte danii, întărite mănăstirii Cutlumuz de la muntele Athos[240].

Comăneşti, sat dispărut, situat pe Valea Vedei, lângă Cucuieţi. Acesta este consemnat documentar prima dată în zapisul din <1636-1637> unde, printre martori, îl găsim pe Tudor iuzbaşa, fiul lui Basea din Comăneşti[241].

Comişani, sat dispărut, aflat în hotar cu Comăneştii. Este menţionat pentru prima dată în hrisovul lui Vlad Vintilă din 18 aprilie 1533 prin care întăreşte danii mănăstirii Cutlumuz. Din Comişani este Vanciu, martor pentru satul Suhaia[242].

Comişi, sat dispărut, situat pe Valea Vedei, lângă Nanov. Prima menţiune într-un document datează din 6 iulie 1628, în hrisovul lui Alexandru Iliaş în care, printre martorii actului de întărire a stăpânirii lui Tatu logofăt din Orbeasca se aflau Ghica negustor şi Stan din Comişi[243].

Conţeşti/Coceşti, com. Conţeşti. Satul este atestat documentar în 12 februarie 1615, în hrisovul lui Radu Mihnea, domnul Ţării Româneşti, prin care îi întăreşte lui Ivaşcu postelnic partea de ocină din Coceşti a lui Stoian, care o deţinea fără drept[244].

---

[236] Doc. Tel., doc. 711, p. 289.
[237] DIR, B, veac XVII, vol. III, doc. 234, p. 263.
[238] DRH, B, vol. II, doc. 105, p. 208-215.
[239] *Ibidem*, doc. 183, p. 350-351.
[240] *Ibidem,* vol. I, doc. 151, p. 250-253.
[241] *Ibidem*, vol. XXV, doc. 371, p. 417
[242] *Ibidem,* vol. III, doc. 156, p. 249-252.
[243] *Ibidem*, vol. XXII, doc. 124, p. 269-273.
[244] DIR, B, veac XVII, vol. II, doc. 322, p. 369-370.

Coşeri/Coşerie/Coşări, sat dispărut, situat pe Valea Teleormanului, lângă Trivalea Moşteni, com. Trivalea Moşteni. Este atestat documentar în <1661-1667> în zapisul în care Tatu şi uncheşul Stan din Coşerie sunt martori[245].

Coşoaia, azi cartier în oraşul Videle. Satul are prima atestare documentară în hrisovul din 28 august 1619 dat de Gavril Movilă în care, printre cei 12 martori figurează şi un Negri din Coşoaia[246].

Cozmeşti, com. Cozmeşti. Satul este atestat documentar la 29 august 1555 în hrisovul prin care domnitorul Nicolae Pătraşcu întăreşte lui Radu din Cozmeşti un loc în Buteşti[247].

Crângeni/Crangeani, com. Crângeni. Satul este atestat documentar la 10 decembrie 1505 în hrisovul lui Radu cel Mare prin care întăreşte lui Badea din Şuici munţi şi sate, printre care Crângeanii toţi, care era o veche şi dreaptă ocină şi dedină[248].

Crevenic/ Crevenici, com. Crevenicu. Satul este atestat documentar în hrisovul din 28 iunie 1519 dat de domnitorul Neagoe Basarab, unde este menţionat ca hotar al moşiei Colfeşti[249].

Cucuieţi, com. Scrioaştea. Satul este atestat documentar la 6 noiembrie <1654-1657> în cartea celor 12 boieri hotarnici ai moşiilor domnitorului Constantin Şerban, care au ales o ocină în Cucuieţi[250].

Deparaţi/Dăpărați, azi Schela, com. Trivalea Moşteni. Prima menţiune documentară a satului datează din 17 decembrie 1657 când 6 megieşi printre care Voicu din Dăpărați sunt luaţi martori la Ciolăneşti[251].

Depusa, sat dispărut, situat pe Valea Urluiului, lângă Troianu, com. Troianu. Acesta este atestat documentar la 11 <ianuarie - martie> 1620 în hrisovul prin care Gavril Movilă întăreşte lui Radu şi Simtion două funii de moşie între Depusa şi Dulceni[252].

Dideşti/Dădeşti, com. Dideşti. Prima atestare documentară a satului este cuprinsă în hrisovul lui Neagoe Basarab din 6 mai 1519 prin care îi întăreşte lui Neag a cincea parte din partea lui Bucur, iar fiicelor lui Dumitru partea lor de ocină la Dădeşti[253].

---

[245] Doc. Tel., doc. 434, p. 194-195.
[246] DIR, B, veac XVII, vol. III, doc. 367, p. 406.
[247] DRH, B, vol. V, doc. 58, p. 59-60.
[248] *Ibidem*, vol. II, doc. 40, p. 87-92.
[249] *Ibidem*, doc. 183, p. 350-351.
[250] Doc. Tel., doc. 379, p. 177-178.
[251] Doc. Tel., doc. 416, p. 188-189.
[252] DIR, B, veac XVII, vol. III, doc. 416, p. 458-459.
[253] DRH, B, vol. II, doc. 182, p. 345-350.

Dobrogostea/Dobrogoşti, com. Olteni. Satul este menţionat pentru prima dată în hrisovul lui Neagoe Basarab din 23 mai 1515 prin care domnul întăreşte aici o ocină, partea lui Barbu[254].

Drăcşani/Drăgşani/Drăgăşanii, com. Drăcşenei. Prima atestare documentară a satului este la data de 6 mai 1634 în hrisovul domnitorului Matei Basarab, din care reiese că Drăcşanii fusese sat de zestre al jupânesei Marga şi pe care îl vânduse, cu soţul ei Lazăr paharnic, pentru 150 de ughi[255].

Drăgăneşti, com. Drăgăneşti de Vede. Satul este atestat documentar în hrisovul din 8 mai 1514 emis de domnul Neagoe Basarab care întăreşte actul prin care Şuica vornic şi fraţii săi s-au înfrăţit cu vărul lor Dara, peste satele acestuia, Preajba şi Drăgăneştii de la Veade[256].

Drăgăneşti, com. Drăgăneşti Vlaşca. Satul este atestat documentar la 8 septembrie 1633 în zapisul prin care Băcilă se vinde rumân, el şi partea de moşie din Drăgăneşti[257].

Drăghineşti, com. Gratia. Satul apare pentru prima dată cu menţiune scrisă la 10 aprilie 1604 într-un zapis în care Baicu, logofăt din Drăghineşti, figurează printre martorii unei vânzări[258].

Ducna, sat dispărut, situat pe Valea Călmăţuiului, spre vărsare, are prima atestare documentară la 17 mai 1589, în hrisovul lui Mihnea Turcitul. Acesta îi întăreşte lui Nica al doilea postelnic, ginerele Ancăi din Coiani, o parte din averea craioveştilor, provenind de la Pârvu mare ban, printre sate numărându-se şi Ducna[259].

Dulceni/Dulceani, com. Troianul. Satul apare într-un document pentru prima dată la 10 iunie 1619, în hrisovul lui Gavril Movilă, prin care domnul întăreşte moşnenilor partea lor de moşie din Dulcenii de Jos, pentru că se răscumpăraseră de la Raţ Mihai pentru 50 de galbeni[260].

Duşeşti/Duşăşti, sat dispărut, situat pe Valea Teleormanului, lângă Mârzăneşti, com. Mârzăneşti. Are prima menţiune documentară la 23 iunie 1596 în hrisovul lui Mihai Viteazul în care la martori este pomenit şi popa Stoica din Duşăşti[261].

Fântânele, com. Fântânele. Satul este menţionat prima dată într-un document din 13 iunie 1588 prin care domnul Ţării Româneşti, Mihnea Turcitul, îi întăreşte lui Nica, fost mare

[254] *Ibidem,* doc. 137, p. 273-274.
[255] *Ibidem*, vol. XXIV, doc. 257, p. 344-346.
[256] *Ibidem*, vol. II, doc. 122, p. 245-247.
[257] *Ibidem,* vol. XXIV, doc. 146, p. 196.
[258] DIR, B, veac. XVII, vol. I, doc. 121, p. 113.
[259] *Ibidem*, B, veac XVI, vol. V, doc. 420, p. 402-407.
[260] *Ibidem,* veac XVII, vol. III, doc., 347, p. 377-378.
[261] *Ibidem*, vol. VI, doc. 241, p. 224-225.

armaş, ginerele Ancăi din Coiani, satul Fântânele, moştenit de la Pârvu ban, care îl agonisise în zilele lui Vlad Călugărul[262].

Flămânda, azi Moşteni, com. Siliştea. Satul este cunoscut din scrisoarea lui Stoica logofăt din 12 martie 1634 în care este pomenit ca martor şi un Matei din Flămânda[263].

Flocoşani, sat dispărut, azi Brâncoveanca, com. Plopii Slăviteşti, Acesta este menţionat documentar în hrisovul lui Gavril Movilă din 8 mai 1619 prin care întăreşte lui Gherghe clucer stăpânirea peste moşia şi viile din Flocoşani şi Mărceşti[264].

Foeşti, sat dispărut, azi inclus în Mârzăneşti, com Mârzăneşti. Prima atestare documentară datează din 5 martie 1596, din cartea de vânzare a lui Stan către fratele său Vâlcu, pentru partea sa de ocină de la Foeşti[265].

Frăsinet/Frăsenet, com. Băbăiţa. Satul este menţionat pentru prima dată în zapisul din 1 martie 1632, când printre martori la cumpărarea unei ocini la Lătceni este înregistrat un Dan din Frăsenet[266].

Frumoasa, com. Frumoasa. Satul este atestat documentar la 20 mai <1580> în hrisovul voievodului Mihnea Turcitul prin care întăreşte şi o ocină în Codrişeşti, partea lui Oancea din Frumoasă, cumpărată de Radu şi Nedelco[267].

Futeşti/Foteşti. Sat dispărut, situat lângă Zimnicea. Prima atestare documentară datează din 6 mai 1551 când Mircea Ciobanul voievod întăreşte slujitorului său Cânda medelnicer mai multe sate la gura Vedei, desfăcând totodată frăţia cu feciorii lui Stan din Fiereşti[268].

Gabrov/Gabruv/Gabrova, sat dispărut, situat pe Teleorman, lângă Mârzăneşti, com. Mârzăneşti. Este pomenit pentru prima dată în hrisovul lui Radu Paisie din 10 decembrie 1535 prin care întăreşte mănăstirii Argeş ocini în Tătarii de pe Vâjişte. Din Gabrov este martor Mihai[269].

Găleteni, com. Gălăteni. Sat menţionat pentru prima dată în hrisovul lui Neagoe Basarb din 6 mai 1519 prin care întăreşte înfrăţirea de moşie a lui Stan cu socrul său Stanciu pentru trei părţi din ocina sa de la Găleteni[270].

---

[262] *Ibidem*, vol. V, doc. 384, p. 364-366.
[263] DRH, b, vol. XXIV, doc. 218, p. 295.
[264] DIR, B, veac XVII, vol. III, doc. 324, p. 361-362.
[265] *Ibidem*, vol. VI, doc. 225, p. 204.
[266] DRH, b, vol. XXIII, doc. 334, p. 513.
[267] *Ibidem*, vol. VIII, doc. 304, p. 501.
[268] *Ibidem*, vol. V, doc. 7, p. 11.
[269] *Ibidem*, vol. III, doc. 214, p. 358-360.
[270] *Ibidem,* vol. II, doc. 182, p. 345-350.

Găurici/Găuriceni, azi com. Izvoarele. Satul este atestat documentar sub forma Drumul Găuriciului, la 23 iulie <1512-1513> în hrisovul lui Neagoe Basarab prin care domnul întăreşte mănăstirii Cutlumuz vechi danii[271].

Găvăneşti, com. Vităneşti. Satul este întărit de domnitorul Vladislav al III-lea, împreună cu alte sate, prin hrisovul din 5 august 1451, lui Barbu cu fiii şi nepoţii[272].

Gârdeşti/Gărdişti, com. Necşeşti. Satul este menţionat în zapisul din 17 septembrie 1640 în care Muşa şi fii ei vând în satul Gărdişti două răzoare de vie cu 600 bani[273].

Giurgiu/Gheorgova/Ghiurghev/Ghiurgev, sat dispărut, situat pe Călmăţui, la confluenţa cu Călmăţuiul Sec. Acesta este atestat pentru prima oară în hrisovul lui Basarab cel Bătrân Laiotă, din <1475-1476> alături de alte danii, întărite mănăstirii Cutlumuz de la muntele Athos[274].

Gratia, com. Gratia. Satul are prima atestare documentară la 8 decembrie 1617, în zapisul lui Para postelnic, când printre boierii megieşi este martor şi Stancu din Gratia[275].

Grădişţea, sat dispărut, situat lângă Tecuci, com Balaci. Este menţionat pentru prima dată în hrisovul domnitorului Petru cel Tânăr din 29 aprilie 1550, în care figurează ca hotar al moşiei Ticuceanii de Jos[276].

Grozeşti = Lipia, sat dispărut, situat lângă Lăceni, com. Orbeasca de Sus. Prima menţiune documentară este înregistrată în hrisovul domnitorului Mihai Viteazul din 21 iunie 1597 unde figurează ca martori popa Badea şi popa Cazan, amândoi din Grozeşti[277].

Gurguiaţi, sat dispărut, aşezat pe Valea Urluiului, mai sus de Nenciuleşti. Prima menţiune documentară datează din 26 septembrie 1576, când Alexandru Mircea voievod întăreşte satul mănăstirii Viforâta, sat pe care îl cotropise mănăstirea Dealul[278].

Gurobodii, sat dispărut, situat lângă Păuleasca, com.Frumoasa. Este menţionat pentru prima dată în hrisovul lui Matei Basarab din 6 mai 1637 prin care întăreşte lui Petru şi Ghioca, cupeţi, ocină în Gurobodii de 407 stânjeni[279].

Guruieni/Gruiani/Gruieni/Guniani/ Groiani, com. Măgura. Satul este atestat documentar la 10 decembrie 1505 în hrisovul lui Radu cel Mare prin care întăreşte lui Badea

[271] *Ibidem*, doc. 105, p. 208-215.
[272] *Ibidem*, vol. I, doc. 105, p. 183-185.
[273] Cat. doc. Ţ. Rom., vol. V, doc. 192, p. 93.
[274] DRH, B, vol. I, doc. 151, p. 250-253.
[275] DIR, B, veac XVII, vol. III, doc. 147, p. 174-175.
[276] DRH, B, vol. V, doc. 178, p. 191-193.
[277] DIR, B, veac XVI, vol. VI, doc. 291, p. 275-276.
[278] DRH, B, vol. VI, doc. 232, p. 284-287.
[279] Cat. Doc. Ţ. Rom., vol. IV, doc. 976, p. 444.

din Şuici cu fiii şi nepoții, munți şi sate, printre care satul Gruianii toți, care era o veche şi dreaptă ocină şi dedină[280].

Guzeni/Gozieni/Guzeani/Guziani, sat dispărut, situat lângă oraşul Alexandria. Acesta este menționat documentar la 10 decembrie 1628 în hrisovul lui Alexandru Iliaş prin care întăreşte lui Pană ocini în Aldeşti, printre care părți cumpărate de la locuitori din Guzeni[281].

Hânsăreşti/Hănsăreşti/Hăsăreşti/Însăreşti, sat dispărut, situat lângă Roşiorii de Vede. Acesta este atestat documentar la 11 <ianuarie-martie> 1620 în hrisovul domnitorului Gavril Movilă în care printre cei 12 boieri hotarnici se afla şi Bobe din Hănsăreşti[282].

Hurezi/Hurez/Huhurezi, sat dispărut, situat pe Valea Teleormanului, lângă Tătărăşti de Sus, com. Tătărăşti de Sus. Acesta este consemnat documentar la 18 mai 1563 în hrisovul domnitorului Petru cel Tânăr prin care întăreşte mănăstirii Glavacioc ocina cotropită de sătenii din Teleorman, printre care şi cei din Huhurezi[283].

Iaroslăveşti, sat dispărut, situat lângă Crevenic. Prima atestare documentară în hrisovul din 28 mai 1519 dat de Neagoe Basarab. Satul s-a judecat la domnie cu locuitorii din Colfeşti pentru o ocină ce nu-i aparținea[284].

Islaz, com. Islaz. Satul este atestat prima dată documentar în hrisovul domnitorului Alexandru Mircea din 9 iulie <1568-1569> prin care întăreşte moştenitorilor lui Fârtat mai multe sate, printre care şi Islazul[285].

Ivaneț, sat dispărut, situat pe Valea Călmățuiului. Este atestat documentar la 23 iulie <1512-1513> în hrisovul domnitorului Neagoe Basarab, prin care întăreşte mănăstirii Cutlumuz vechi danii, ca hotar la satele Comanca, Ghiurghiu şi Prislop[286].

Laiova /Laova/Laiovu/Laiovu de Jos/Laiovu de Sus/Laiovu lui Stroe, sat dispărut, pe Valea Sâiului, lângă Pleaşov, com. Lunca, sat care a fost atestat pentru prima oară în hrisovul lui Basarab cel Bătrân Laiotă, din <1475-1476> alături de alte danii întărite de domn mănăstirii Cutlumuz de la muntele Athos[287].

Lăceni/Lănceani/Lătceane/Lătceani/Lătceni, com Orbeasca de Jos. Satul este atestat documentar pentru prima dată în cartea de vânzare din 5 martie 1596 a lui Stan, în care printre martori se află Constantin şi Cârstian din Lănceani[288].

---

[280] DRH, B, vol. II, doc. 40, p. 87-92.
[281] *Ibidem*, vol. XXII, doc. 185, p. 368-371.
[282] DIR, B, veac XVII, vol. III, doc. 416, p. 458-459.
[283] DRH, B, vol. V, doc. 207, p. 292-294.
[284] *Ibidem*, vol. II, doc. 183, p. 350-351.
[285] *Ibidem,* vol. VI. doc. 70, p. 101.
[286] *Ibidem*, vol. II, doc. 105, p. 208-215.
[287] *Ibidem*, vol. I. doc. 151, p. 250-253.
[288] DIR, B, veac XVII, vol. VI, doc. 225, p. 204.

Lisa/Liseni, com Lisa. Satul este atestat la 3 mai 1527 de Radu de la Afumaţi în hrisovul prin care întăreşte ocină în sat fiicelor lui Ganea, toată partea tatălui[289].

Ludăneşti/Ludeneşti, azi Ludăneasa, com. Răzmireşti. Satul are prima atestare documentară la 28 decembrie 1599 în hrisovul lui Mihai Viteazul prin care întăreşte lui Vâlcu logofăt moşia Zărnă, la hotarul Ludăneştilor[290].

Maniţa, sat dispărut, situat pe Valea Maniţei, lângă Ludăneasa, com. Răzmireşti. Prima atestare documentară datează din 15 octombrie 1568, când prin hrisov domnesc Alexandru Mircea îi întăreşte lui Neagoe logofăt două ocini în Maniţa, moştenire de la Bucur[291].

Măceşti/Măneşti, sat dispărut, situat pe Valea Călmăţuiului, în hotar cu Crângenii. Prima atestare documentară datează din 23 iulie <1512-1513>, în hrisovul lui Neagoe Basarab prin care întăreşte mănăstirii Cutlumuz danii mai vechi, ca hotar pentru satele Comanca, Ghiurghev şi Prislop[292].

Măniceşti/Mănceşti/Mărceşti, sat dispărut, situat pe Valea Călmăţuiului, lângă Crângeni. Prima atestare documentară este cuprinsă în hrisovul dat de Mihai Viteazul la 18 iunie 1594 prin care întăreşte slugii sale Radu, printre alte proprietăţi şi un ţigan, fiul Stoicăi din Măniceşti[293].

Mărghia, sat dispărut, în judeţul Teleorman, nelocalizat şi atestat documentar la 21 iulie 1652, în zapisul prin care Stancu cu fiii se vând rumâni lui Tudor cămăraş[294].

Mărzăneşti, com.Mârzăneşti, sat atestat documentar la 19 iulie 1596 în hrisovul lui Mihai Viteazul prin care întăreşte lui Pârvu postelnic satul Mârzăneşti, pe care îl cumpărase tatăl sau Pârvu mare armaş, cu 19000 aspri, în timpul domniei lui Petru cel Tânăr[295].

Mereni, com. Mereni. Satul este menţionat împreună cu alte sate în hrisovul lui Radu Paisie din 7 iulie 1536, prin care îi întăreşte vornicului Radomir şi urmaşilor lui acele ocini, pentru că în zilele lui Basarab Voievod s-a înfrăţit cu Moţea care a murit fără descendenţi[296].

Merişani, com. Dobroteşti. Satul este menţionat pentru prima dată în hrisovul lui Radu de la Afumaţi din 23 octombrie 1525, când este întărit, cu alte sate, fiilor lui Butea[297].

---

[289] DRH, B, vol. III, doc. 37, p. 63.
[290] DIR, B, veac XVI, vol. VI, doc. 374, p. 364-365.
[291] DRH, B, vol. VI, doc. 116, p. 145-148.
[292] *Ibidem,* vol. II, doc. 105, p. 208-215.
[293] *Ibidem*, vol. XI, doc. 62, p. 84-85.
[294] Cat. Doc. Ţ. Rom., vol. VII, doc. 756, p. 264.
[295] DIR, B, veac. XVI, vol. VI, doc. 244, p. 228-229.
[296] DRH, B, vol. IV, doc. 22, p. 22-23.
[297] *Ibidem,* vol. II, doc. 246, p. 461-462.

Mihăeşti/Mihăileşti/Mihăleşti, sat dispărut, situat pe Valea Vedei, lângă Cervenia, com. Cervenia, atestat documentar în cartea de mărturie a 6 boieri din 20 ianuarie 1621, unde printre oamenii bătrâni ce aduc mărturie se află şi unii din Mihăeşti[298].

Mirceşti, sat dispărut, probabil azi Comoara, com. Drăgăneşti Vlaşca. Vlad Dracul întăreşte la 14 mai 1441 în Teleorman la Mirceşti, ocina pe care a dat-o Radu banul, mănăstirii Glavacioc. În acelaşi document este atestat astfel pentru prima oară şi judeţul Teleorman[299].

Mirileşti, sat dispărut, aşezat probabil lângă Dobroteşti. Acesta este atestat la 3 mai 1527 de Radu de la Afumaţi în hrisovul prin care întăreşte ocină în sat fiicelor lui Ganea, care nu a avut fii[300].

Miroslăveşti, sat dispărut, situat pe Valea Vedei, lângă Cucuieţi, com. Scrioaştea. Prima menţiune documentară este din 7 martie 1683, în zapisul lui Ivan vornic din Mirceşti, în care printre martori este consemnat Ion din Miroslăveşti[301].

Mitreşti, sat dispărut, aşezat pe Vede, lângă Ţigăneşti. Este menţionat pentru prima dată în hrisovul lui Vlad Vintilă din 18 aprilie 1533 prin care întăreşte danii mănăstirii Cutlumuz. Din Mitreşti este Mihail, martor pentru satul Suhaia[302].

Muşeteşti/Muşăteşti, sat dispărut, situat lângă Plosca, com. Plosca, pomenit pentru prima dată în hrisovul din 6 iunie 1626 prin care Alexandru Coconul îi întăreşte lui Apostol mare paharnic vecinii din Muşăteşti care s-au vândut cu fiii şi părţile de moşie cu câte 3000 de aspri[303]

Muţi, azi Satu-Vechi, com. Drăcşenei. Satul este pomenit documentar la 15 octombrie 1561, în hrisovul domnitorului Petru cel Tânăr scris în Bucureşti de grămăticul Ion din Muţi[304].

Nanov/Nănoveni, com. Nanov. Satul are prima menţiune documentară la 1 august 1570, când domnitorul Alexandru Mircea întărindu-i prin hrisov posesiunile lui Rusin cu fiii, enumără şi ţigani cumpăraţi din Nănoveni[305].

Necşeşti/Necşaşti/Nicşaşti, com. Necşeşti. Satul este atestat documentar la 18 august 1525 când domnitorul Radu de la Afumaţi întăreşte a şasea parte din acesta lui Stănilă cu fiii săi[306].

---

[298] DIR, B, veac XVII, vol. IV, doc. 7, p. 7-8.
[299] DRH, B, vol. I, doc. 94, p. 163.
[300] *Ibidem*, vol. III, doc. 37, p. 63.
[301] Doc. Tel., doc. 617, p. 253.
[302] DRH B, vol. III, doc. 156, p. 249-252.
[303] DIR, B, veac XVII, vol. IV, doc. 81, p. 158-163.
[304] DRH, B, vol. VI, doc. 235, p. 254-256.
[305] *Ibidem*, doc. 218, p. 271-272.

Negoeşti, sat dispărut, aşezat pe valea pârâului Tecuci, lângă Merişani, com. Dobroteşti. Satul este atestat documentar în <1562-1563> în hrisovul lui Petru cel Tânăr voievod prin care le întăreşte fiicelor lui Oprea, Marga şi Daica, ocină în Negoeşti şi alte sate[307].

Negreni, com. Tătărăştii de Jos. Satul este menţionat prima dată într-un zapis din 15 iunie 1620, în care, ca martor figurează şi Iane din Negreni[308].

Nemoşteni, sat dispărut, situat pe Valea Nanovului, lângă Nanov, com. Nanov, atestat documentar la 26 iunie 1588, în hrisovul lui Mihnea Turcitul, când printre cei 24 de boieri jurători se afla şi Stoinea, portar din Nemoşteni[309].

Nenciuleşti, sat dispărut, situat pe Valea Urluiului, atestat documentar la 2 iulie 1527 în hrisovul lui Radu de la Afumaţi prin care domnul întăreşte proprietăţi ohabnice bătrâne şi vechi lui Bojica şi fratelui său şi lui Oprea cu fraţii şi ceata lui[310].

Netoţi, azi Trivalea Moşteni, com. Trivalea Moşteni. Satul este consemnat prima dată documentar în zapisul lui Frăcea din 18 aprilie 1642 prin care îi vinde lui Vlaicu pârcălab ocină la Netoţi[311].

Novaci, sat dispărut, situat lângă Socetu, com. Stejaru. Prima atestare documentară datează din 19 octombrie 1608, în hrisovul domnitorului Radu Şerban, unde, printre martori apar şi săteni din Novaci[312].

Ologi, azi Crângu, com. Crângu. Satul este pomenit pentru prima dată în hrisovul din 6 iunie 1626 al domnitorului Alexandru Coconul în care satul Ologii este hotar al moşiei Voevoda, întărită lui Apostol mare paharnic[313].

Orbeasca/Orbească/Orăbască/Orbesca, com. Orbeasca de Jos. Satul este menţionat documentar la 23 iunie 1594 în zapisul de vânzare al lui Badea logofăt cu soţia sa Stanca, în care depune mărturie şi Datco logofăt din Orbeasca[314].

Oroşani, sat dispărut, situat probabil lângă Tătărăşti, com Tătărăşti de Jos. Satul este menţionat documentar la 6 noiembrie <1654-1657> în cartea celor 12 boieri hotarnici ai

---

[306] *Ibidem,* vol. II, doc. 241, 452-453.
[307] *Ibidem*, vol. VI, doc. 252, p. 276.
[308] DIR, B, veac XVI, vol. III, doc. 498, p. 557.
[309] *Ibidem*, vol. V, doc. 389, p. 370-372.
[310] DRH, B, vol. III, doc. 39, p. 64.
[311] Cat. Doc. Ţ. Rom., vol. V, doc. 651, p. 288.
[312] DIR, B, veac XVII, vol. I, doc. 313, p. 344-345.
[313] *Ibidem*, vol. IV, doc. 81, p. 158-163.
[314] *Ibidem,* vol. VI, doc. 147, p. 134.

moşiilor domnitorului Constantin Şerban, care au ales părţile de ocină cumpărate de domn când era boier[315].

Ostra, sat dispărut sub această denumire, probabil azi Slobozia Mândra. Satul este atestat documentar pentru prima dată la 23 iulie <1512-1513>, în hrisovul domnitorului Neagoe Basarab prin care întăreşte mănăstirii Cutlumuz danii mai vechi şi în care apare ca hotar al satului Laiova[316].

Pădureţii de Sus, sat dispărut, situat lângă Balaci, com. Balaci. Acesta este atestat documentar la 25 februarie 1650 în zapisul prin care Manea, fiul lui Neagul din Pădureţii de Sus şi fiul său Ianache din Stoeneşti se vând rumâni lui Stroe, mare vistier[317].

Păpuşari/Păpuşar, sat dispărut, situat lângă Merişani, atestat pentru prima dată în hrisovul lui Radu de la Afumaţi din 23 octombrie 1525, când este întărit, împreună cu alte sate, fiilor lui Butea[318].

Păpuşarul lui Zlatco, sat dispărut, situat pe valea pârâului Tecuci, lângă Merişani şi atestat documentar în <1562-1563> în hrisovul lui Petru cel Tânăr, voievod, prin care le întăreşte fetelor lui Oprea, Marga şi Daica ocini în Păpuşarul lui Zlatco şi alte sate[319].

Păuleasca/Păhuleşti, com. Frumoasa. Satul este amintit pentru prima oară documentar în răvaşul lui Matei Basarab din 26 ianuarie 1635 către boierii jurători ai satului Mihăileşti, printre care figurează şi Gherghina din Păhuleşti[320].

Pârlita, azi Urluiu, com. Bogdana. Satul este menţionat pentru prima dată în zapisul lui Preda Brâncoveanu din 11 ianuarie <1636> către mănăstirea Vieroş în care moşia satului Pârlita este hotar al ocinei Ştiubeiele[321].

Piatra/Piatră, com. Piatra. Satul este menţionat pentru prima dată în hrisovul lui Vlad Vintilă din 18 aprilie 1533 prin care întăreşte danii mănăstirii Cutlumuz. Din Piatra este Balotă, martor pentru satul Suhaia[322].

Pietroşani, com. Pietroşani. Satul este atestat documentar la 17 decembrie 1569 în hrisovul lui Alexandru Mircea Voievod prin care îi întăreşte lui Neagomir din Plăviceni ocină în Pietroşani, din partea socrului sau Drăghici[323].

---

[315] Doc. Tel., doc. 379, p. 177-178.
[316] DRH, B, vol. II, doc. 105, p. 208-215.
[317] Cat. Doc. Ţ. Rom., vol. VII, doc. 51, p. 34.
[318] DRH, B, vol. II, doc. 246, p. 461-462.
[319] *Ibidem*, vol. VI, doc. 252, p. 276.
[320] *Ibidem*, vol. XXV, doc. 19, p. 22-23.
[321] *Ibidem*, doc. 230, p. 245-246.
[322] *Ibidem*, vol. III, doc. 156, p. 249-252.
[323] *Ibidem*, vol. VI, doc. 70, p. 101.

Piscul, sat dispărut, situat pe Valea Călmăţuiului, lângă Voevoda, com. Furculeşti. Acesta este pomenit pentru prima dată în hrisovul din 6 iunie 1626 al domnitorului Alexandru Coconul, în care satul Piscul este hotar al moşiei Voevoda, întărită lui Apostol mare paharnic[324].

Pleaşov/Pleşov, com. Lunca. Sat atestat documentar, la 23 iulie <1512-1513> în hrisovul domnitorului Neagoe Basarab prin care întăreşte mănăstirii Cutlumuz vechi danii, ca sat de origine al lui Dragomir fiul Neacşei, martor[325].

Plopi, com. Drăcşenei. Satul este cunoscut documentar din 12 mai 1692, din cartea de hotărnicie a 12 boieri, printre care şi Tudor logofăt, fiul lui Tudor paharnic din Plopi, luaţi de egumenul Partenie pentru hotărnicia moşiei Nenciuleşti a mănăstirii Cotmeana [326].

Plosca, com. Plosca. Satul este atestat documentar în hrisovul lui Matei Basarab din 25 iunie 1647 prin care îi întăreşte lui Mihai şi urmaşilor săi ocină în Plosca, jumătate de sat, pe care au ţinut-o tatăl sau Mihai comis din Sărata şi tatăl acestuia, Dragomir postelnic[327].

Poeni, com. Poeni. Satul este atestat documentar la 11 august 1542 în hrisovul domnitorului Radu Paisie, prin care întăreşte slugii sale Mihăilă a treia parte din ocina lui Vâlcan din Popeşti şi Poeni[328].

Poienari, azi Schitu Poienari, com. Mârzăneşti. Satul este pomenit pentru prima dată în hrisovul lui Radu Paisie din 10 decembrie 1535 prin care domnul întăreşte mănăstirii Argeş ocini în Tătarii de pe Vâjişte. Din Poienari este martor Stoia[329].

Preajba/Preajvă/Prejbă/Prejvă, com. Poeni. Acesta este atestat documentar în hrisovul din 8 mai 1514 emis de domnul Neagoe Basarab care întăreşte actul prin care Şuica vornic şi fraţii săi s-au înfrăţit cu vărul lor Dara, peste satele lui, unul din acestea fiind Preajva[330].

Prigoriţi/Prigoriţ/Prigoriţa, sat dispărut, situat pe Valea Urluiului, lângă Dulceni, com. Troianu. Acesta este atestat documentar la 11<ianuarie-martie> 1620 în hrisovul domnitorului Gavril Movilă, prin care întăreşte lui Radu şi Simtion părţi de moşie în satul Prigoriţi, cumpărate de la moşneni cu 1300 de aspri[331].

[324] DIR, B, veac XVII, vol. IV, doc. 81, p. 158-163.
[325] DRH, B, vol. II, doc. 105, p. 208-215.
[326] Doc. Tel., doc. 690, p. 281-282.
[327] *Ibidem*, doc. 339, p. 163.
[328] DRH, B, vol. IV, doc. 130, p. 163-164.
[329] *Ibidem*, vol. III, doc. 214, p. 358-360.
[330] *Ibidem*, vol. II, doc. 122, p. 245-247.
[331] DIR, B, veac XVII, vol. IV, doc. 416, p. 458-459.

Prisăceni, sat dispărut, situat probabil lângă Călmățuiu, com. Călmățuiu de Sus şi atestat documentar în 4 noiembrie <1623-1626> în zapisul prin care Marco cu soția vând locuri din moşie în Prisăceni lui Neagoe din Cârligați[332].

Prislop/Prislog, sat dispărut, situat pe Valea Călmățuiului, lângă Cârligați, atestat pentru prima oară în hrisovul lui Basarab cel Bătrân Laiotă, din <1475-1476>, alături de alte danii întărite mănăstirii Cutlumuz de la muntele Athos[333].

Purani, com. Siliştea. Satul apare pentru prima dată cu mențiune scrisă la 10 aprilie 1604, într-un zapis în care, printre martorii unei vânzări, se afla şi Şerban din Purani[334].

Putineiu, com. Putineiu. Sat menționat prima dată într-un document la 4 iunie 1617, în zapisul jupânesei Maria din Drăgăneşti, când printre martori se află şi Stan din Putinei[335]

Puțintei, azi Valea Părului, com. Mărzăneşti. Satul este menționat prima dată într-un zapis din 9 aprilie 1670 când jumătate de moară în Puțintei valora 6 ughi[336].

Răduleşti, com. Crevenicu. Satul are prima atestare documentară în hrisovul din 28 mai 16<4>9 prin care Matei Basarab îi întăreşte doamnei Elena mai multe stăpâniri, printre care moşiile Pietri şi Deadilov, partea lui Preda sluger, fiul lui Guzinca din Răduleşti[337].

Răzmireşti, com. Răzmireşti. Satul este pomenit pentru prima dată în hrisovul lui Radu Paisie din 10 decembrie 1535 prin care domnul întăreşte mănăstirii Argeş ocini în Tătarii de pe Vâjişte. Din Răzmireşti este martor Coman[338].

Romanați, sat dispărut, nelocalizat, care a fost menționat prima dată în hrisovul lui Matei Basarab din 20 octombrie 1639 prin care îi întăreşte lui Bunea al doilea vistier mai multe stăpâniri împreună cu rumânii Ion cu feciorii şi Dobromir cu feciorii şi partea lor de moşie din Romanați, județul Teleorman[339]

Romoleț, sat dispărut, situat pe Valea Călmățuiului, lângă Fântânele, com. Fântânele. Acesta este atestat documentar la 15 mai 1594 în hrisovul lui Mihai Viteazul prin care întăreşte mănăstirii Cutlumuz bălțile de la satul Romoleț, Fântânele, Suhaia, Viişoara şi Căcănău cu vama şi tot venitul[340].

[332] *Ibidem*, doc. 351, p. 344-345.
[333] DRH, B, vol. I, doc. 151, p. 250-253.
[334] DIR, B, veac. XVII, vol. I, doc. 121, p. 113.
[335] *Ibidem*, vol. III, doc. 1, p. 625-626 (Documente îndoielnice).
[336] Doc. Tel., doc. 521, p. 223-234.
[337] Cat. Doc. Ț. Rom., vol. VI, doc. 1397, p. 520.
[338] DRH, B, vol. III, doc. 214, p. 358-360.
[339] Cat. doc. Ț. Rom., vol. IV, doc. 1562, p. 678-681.
[340] DIR, B, veac XVI, vol. VI, doc. 130, p. 115-116.

Roşiia/Roşii/Roşiiani, sat dispărut, situat pe Valea Vedei, lângă Dideşti. Prima atestare documentară este înregistrată la 6 mai 1636 în hrisovul lui Matei Basarab prin care îi întăreşte lui Stoica spătar Dădeştii şi cu hotarul Roşiilor[341].

Săceni/Seceni, com. Săceni. Prima menţiune documentară a satului datează din 17 decembrie 1657, când 6 megiaşi, printre care Micu din Seceni, aleg ocină în Ciolăneşti[342].

Săpata, sat dispărut, situat pe Valea Vedei, probabil lângă Calomfireşti. Prima consemnare documentară este din <iunie-august> 1624, în hrisovul domnului Alexandru Coconul, Drumul Săpeţii fiind hotar al satului Crângeni[343].

Sârbeni/Sârbi, com. Sârbeni. Satul are prima atestare documentară în hrisovul din 28 august 1619 dat de Gavril Movilă în care printre cei 12 martori se aflau şi doi din Sârbi, Mihai şi Lazăr[344].

Sârbii, sat dispărut, situat pe Vede, lângă Ruşi. Acesta este atestat pentru prima dată la 23 iulie <1512-1513> în hrisovul domnitorului Neagoe Basarab, prin care întăreşte mănăstirii Cutlumuz unele danii, ca hotar al satelor Comanca, Ghiurghev şi Prislop[345].

Seaca/Saca, com. Seaca. Siliştea satului este menţionată pentru prima oară la 23 iulie <1512-1513> în hrisovul lui Neagoe Basarab prin care întăreşte mănăstirii Cutlumuz daniile predecesorilor săi[346].

Secara/Secăreşti/Sichir/Sichira/Săcure, com. Crângu. Satul este atestat documentar la 23 iulie <1512-1513> în hrisovul domnitorului Neagoe Basarab prin care întăreşte mănăstirii Cutlumuz mai vechi danii, ca limita de nord-vest a bălţilor Călmăţuiului[347].

Scăeşti, sat dispărut, situat lângă Bragadiru, com. Bragadiru. Prima atestare documentară datează din 6 mai 1551 când Mircea Ciobanul voievod întăreşte slujitorului său Cânda medelnicer mai multe sate la gura Vedei, desfăcând totodată frăţia cu feciorii lui Stan din Fiereşti, Vârjoghie şi Udrişte[348].

Scrioaştea/Şcheostre/Scheostra/Scheostri/Scheoastrea, com. Scrioaştea. Satul este atestat documentar la 23 iulie <1512-1513> în hrisovul domnitorului Neagoe Basarab prin care întăreşte mănăstirii Cutlumuz vechi privilegii, martori pentru Laiov fiind Cernat şi Manea Checica din Scheostre[349].

---

[341] DRH, B, vol. XXV, doc. 270, p. 288-291.
[342] Doc. Tel., doc. 416, p. 188-189.
[343] DIR, B, veac. XVII, vol. IV, doc. 433, p. 422-424.
[344] *Ibidem*, vol. III, doc. 367, p. 406.
[345] DRH, B, vol. II, doc. 105, p. 208-215.
[346] *Ibidem.*
[347] *Ibidem.*
[348] *Ibidem,* vol. V, doc. 7, p. 11.
[349] *Ibidem*, vol. II, doc. 105, p. 208-215.

Scurtu, com. Scurtu Mare. Satul este atestat documentar la 21 iunie 1669 în cartea boierilor hotarnici, luaţi de Mareş Băjescu, ca hotar al moşiilor Slăveşti şi Zloteşti[350].

Sfinţeşti, com. Sfinteşti. Satul este atestat la 6 iulie 1635 într-un act de vânzare în care printre martori figurează şi alţii din Sfinţeşti, Criva de Sus etc.[351].

Siliştea, com. Purani. Satul este consemnat documentar la 17 februarie 1569 în hrisovul domnului Alexandru Mircea, prin care întăreşte slugilor sale Danciul şi fratelui său Oprea postelnic moşii în Găojani, în Siliştea şi în Preajva[352].

Sitişăşti, sat dispărut, situat pe Valea Câinelui, lângă Zâmbreasca. Prima atestare documentară datează din 9 septembrie <1585>, în hrisovul lui Mihnea Turcitul, în care, unul dintre boierii martori este Calotă din Sitişăşti[353].

Slăviteşti/Slăvileşti/Slediţi, com. Plopii Slăviteşti. Satul a fost menţionat în hrisovul lui Neagoe Basarab din 26 noiembrie 1520 prin care întăreşte mai multe ocini, printre care şi partea lui Neagoe vornic din Slediţi[354].

Slăveşti/Sluveşti, com. Tătărăşti de Jos. Satul este consemnat prima dată în răvaşul lui Matei Basarab din 15 februarie 1648 adresat boierilor hotarnici pentru ocina din Hurezi a lui Mareş logofăt, printre care şi Ştefan din Sluveşti[355].

Stejerei, sat dispărut, situat pe Valea Călmăţuiului, lângă Fântânele, com. Fântânele. Acesta a fost menţionat pentru prima dată în documentul emis de Mihnea Turcitul voievod la 13 iunie 1588, în care apare ca hotar al satului Fântânele, mai sus de gura Călmăţuiului[356].

Stoborăşti, sat dispărut, nelocalizat precis, aşezat probabil lângă Ştorobăneasa. Satul este atestat documentar la 26 ianuarie 1590, în timpul domniei lui Mihnea Turcitul. Printre martorii pomeniţi în hrisovul domnesc figurează şi Radoslav logofăt din Stoboreşti[357].

Suhaia, com. Suhaia. Prima atestare documentară datează din 20 februarie 1512, când Neagoe Basarab dă hrisov de întărire pentru mai multe sate, vechi ocine şi dedine ale mănăstirii Cutlumuz, printre care satul Suhaia[358].

Sura/Suraia, sat dispărut, situat lângă Seaca, probabil la Traianu. Siliştea este menţionată la 23 iulie<1512-1513> în hrisovul lui Neagoe Basarab de întărire a unor danii ale mănăstirii Cutlumuz[359].

---

[350] Doc. Tel., doc. 513, p. 219-220.
[351] Cat. Doc. Ţ. Rom., vol. VI, doc. 543, p. 256.
[352] DRH, B, vol. V, doc. 136, p. 171.
[353] DIR, B, veac XVI, vol. V, doc. 216, p. 203-204.
[354] DRH, B, vol. II, doc. 203, p. 392-395.
[355] Doc. Tel., doc. 343, p. 164.
[356] DIR, B, veac XVI, vol. V, doc. 384, p. 364-366.
[357] Ibidem, doc. 446, p. 427-430.
[358] DRH, B, vol. II, doc. 98, p. 198-200.

Şipote, sat dispărut, situat pe Valea Călmăţuiului, lângă Băneasa, com. Salcia. Acesta a fost menţionat pentru prima dată într-un document la 4 iunie 1617, în zapisul jupânesei Maria, când printre martori se aflau Megene şi Stan Lupu din Şipote[360].

Şovărăşti, azi în Nanov, com. Nanov. Satul este atestat documentar la 15 ianuarie 1639 într-un zapis în care Stan şi Albu din Şovăreşti sunt martori[361].

Ştiubeiele, sat dispărut, situat pe Valea Călmăţuiului, lângă Băduleasa. Acesta a fost menţionat pentru prima dată în zapisul lui Preda Brâncoveanu din 11 ianuarie <1636> prin care dăruieşte mănăstirii Vieroş ocina sa ce se numeşte Ştiubeiele[362].

Ştorobăneasa/Ştoroban/Ştorobani/Şturuban, com. Ştorobăneasa. Satul este atestat documentar la 15 martie 1636 într-un zapis în care printre martorii vânzării unei ocini în Duşăşti figurează Pârvu şi Mâine postelnic din Şturuban[363].

Şuleşti, sat dispărut, situat pe Vedea, nelocalizat. Acesta a fost menţionat documentar pentru prima dată în hrisovul lui Neagoe Basarab din 6 mai 1519, prin care domnul întăreşte înfrăţirea de moşie a lui Stan cu socrul său Stanciu şi fiii lui pentru jumătate din ocina de la Şuleşti[364].

Tămăşeşti, azi integrat în oraşul Videle. Satul este atestat documentar la 14 iulie 1520 de Neagoe Basarab care întăreşte cu hrisov domnesc înfrăţirea dintre fiii lui Duca, Neniu cu fraţii săi şi Dobrotă, peste partea lor, jumătate din Tămăşeşti[365].

Tătari, sat dispărut, situat pe Valea Vâjiştei, lângă Răzmireşti. Satul este atestat pentru prima dată în hrisovul din 11 februarie 1525 dat de domnitorul Radu de la Afumaţi prin care îl întăreşte mănăstirii Argeş, după ce fusese cumpărat de Neagoe Basarab de la mănăstirea Iveri de la Sf. Munte cu suma de 5600 de aspri[366].

Tătărăşti, com. Tătărăşti de Sus. Prima atestare documentară datează din 25 aprilie 1538, când domnitorul Radu Paisie întăreşte mănăstirii Glavacioc ocină în Tătărăştii de pe apa Teleormanului[367].

Tecuci/Tecuceanii de Jos/Ticuceanii de Jos, com. Balaci. Satul este menţionat pentru prima dată în hrisovul domnitorului Petru cel Tânăr din 29 aprilie 1550 prin care întăreşte unor slujitori două ocini din Ticuceanii de Jos[368].

---

[359] Ibidem, doc. 105, p. 208-215.
[360] DIR, B, veac. XVII, vol. III, doc. 1, p. 625-626 (Documente îndoielnice)
[361] Cat. Doc. Ţ. Rom., vol. IV, doc. 1366, p. 595.
[362] DRH, B, vol. XXV, doc. 186, p. 197-198.
[363] *Ibidem,* doc. 230, p. 245-246.
[364] *Ibidem*, vol. II, doc. 182, p. 345-350.
[365] *Ibidem*, doc. 196, p. 381-384.
[366] *Ibidem*, doc. 228, p. 230-231.
[367] *Ibidem*, vol. IV, doc. 57, p. 74-75.

Trudeşti, sat dispărut, situat lângă Ţigăneşti. Prima dată este atestat la 26 iulie 1515, în hrisovul lui Neagoe Basarab prin care întăreşte lui Dobra două sate pe Valea Vedei, cel de-al doilea fiind Trudeşti[369].

Tunsa, sat dispărut, situat pe Valea Vedei, lângă Cucuieţi. Prima atestare scrisă datează din 17 septembrie 1612, în hrisovul prin care Radu Mihnea întăreşte jupâniţei Maria părţi din moşia de zestre de la Gabor, o parte cumpărată de tatăl său, în timpul domniei lui Simion Movilă, de la Vâlcu logofăt din Tunsa[370].

Turci, sat dispărut, aşezat lângă Zloteşti, com. Tătărăşti de Jos. Acesta este atestat pentru prima dată în hrisovul lui Vlad Dracul din 7 august 1445, actul de danie pentru Badea Ciutin şi fiii săi[371].

Tutăneşti, sat dispărut, situat pe Valea Câinelui, lângă Ciolăneşti, com. Ciolăneşti. Acesta este atestat documentar la 26 ianuarie 1590 în timpul domniei lui Mihnea Turcitul. Printre martorii pomeniţi în hrisovul domnesc figurează şi Drăgoi, portar din Tutăneşti[372].

Ţigăneşti, sat dispărut, situat pe Valea Teleormanului, lângă Tătărăştii de Sus, com. Tătărăştii de Sus. Acesta este consemnat documentar la 18 mai 1563 în hrisovul domnitorului Petru cel Tânăr prin care întăreşte mănăstirii Glavacioc ocina cotropită de săteni din Teleorman, printre care şi cei din Ţigăneşti[373].

Ţigăneşti, com. Ţigăneşti. Satul este atestat documentar la 16 iunie 1642 în hrisovul lui Matei Basarab prin care îi întăreşte lui Diicu Buicescu patru sate în judeţul Teleorman, unul dintre ele fiind Ţigăneşti[374].

Uda, azi Uda Clocociov, com. Slobozia Mândra. Satul este menţionat pentru prima dată în hrisovul domnitorului Mircea Ciobanul prin care întăreşte mănăstirii Cutlumuz satul Uda, cu tot hotarul, prin hotarele cele bătrâne, fiind moşia de baştină a sfintei mănăstiri[375].

Udeni, com. Sârbeni. Satul este menţionat în zapisul din 8 august 1639 în care figurează un Dobre din Udeni, martor[376].

Ueşti, sat dispărut, aşezat pe Valea Câinelui lângă Ciolăneşti şi menţionat documentar la 20 mai 1578, în hrisovul domnitorului Mihnea Turcitul, prin care întăreşte mai

---

[368] *Ibidem*, vol. V, doc. 178, p. 191-193.
[369] *Ibidem*, vol. II, doc. 139, p. 276-278.
[370] DIR, B, veac XVII, vol. II, doc. 113, p. 109-110.
[371] DRH, B, vol. I, doc. 99, p. 174.
[372] DIR, B, veac XVI, vol. V, doc. 446, p. 427-430.
[373] DRH, B, vol. V, doc. 267, p. 292-294.
[374] Cat. Doc. Ţ. Rom., vol. V, doc. 736, p. 324.
[375] DRH, B, vol. IV, doc. 214, p. 256-257.
[376] Cat. doc. Ţ.Rom., vol. IV, doc. 1535, p. 666.

multor proprietari ocină în Ueşti, cumpărată în timpul domniei lui Neagoe Basarab şi pentru care s-au judecat cu Stanciu din Căzăneşti[377].

Ulmeni, com. Bogdana. Satul are prima atestare documentară la 27 decembrie 1614 în hrisovul prin care domnitorul Radu Mihnea întăreşte lui Vintilă mare logofăt stăpânirea peste ocina din Ulmeni[378].

Ulmuleţul, sat dispărut, situat la nord de Zimnicea. Prima atestare documentară datează din 6 mai 1551 când Mircea Ciobanul voievod întăreşte slujitorului său Cânda mai multe sate la Gura Vedei, desfăcând totodată frăţia cu feciorii lui Stan din Fiereşti, Vârjoghie şi Udrişte[379].

Văgiuleşti, sat dispărut, situat pe Valea Teleormanului, lângă Lăceni. Acesta este atestat documentar în cartea de vânzare din 5 martie 1596 a lui Stan, în care, printre martori se află şi Cârstian din Văgiuleşti[380] .

Văraş/Vieraş, sat dispărut, situat lângă Băduleasa, com. Putineiu şi consemnat documentar la 20 martie 1670 în zapisul prin care Gherghe ceauş lasă mănăstirii Gâlmeele partea sa de ocină în sat la Văraş[381].

Văselaţi, sat dispărut, nelocalizat. Este atestat documentar la 20 noiembrie 1507 în hrisovul domnitorului Petru cel Tânăr prin care întăreşte slujitorilor săi Radu pitar şi Dobruşa postelnic ocină în Văselaţi[382].

Vătăşani/Vătăşeşti, sat inclus în Nenciuleşti, com. Mavrodin menţionat pentru prima dată în hrisovul lui Vlad Vintilă din 18 aprilie 1533 prin care întăreşte danii mănăstirii Cutlumuz. Costea şi Dan din Vătăşani sunt martori pentru satul Suhaia[383].

Vâlcenii/Vâlceani, azi inclus în Botoroaga, com. Botoroaga. Satul este pomenit pentru prima dată în hrisovul lui Radu Paisie din 10 decembrie 1535 prin care domnul întăreşte mănăstirii Argeş ocini în Tătarii de pe Vâjeşte. Din Vâlceni este martor Cânda[384].

Vârtoape/Vârtop/Vârtopul/Vârtopi/Vatrup, com. Vârtoape. Satul este menţionat prima dată în hrisovul lui Matei Basarab din 25 septembrie 1653 prin care întăreşte slujitorului său Constantin mare postelnic ocină în satul Vârtoape şi de asemenea rumâni[385].

---

[377] DIR, B, veac XVI, vol. IV, doc. 324, p. 319-320.
[378] Cat. Doc. Ţ. Rom., vol.II, doc. 308, p. 346.
[379] DRH, B, vol. V, doc. 7, p. 11.
[380] DIR, B, veac. XVII, vol. VI, doc. 225, p. 204.
[381] Doc. Tel., doc. 520, p. 223.
[382] DRH, B, vol. VI, doc. 45, p. 60-61.
[383] *Ibidem*, vol. III, doc. 156, p. 249-252.
[384] *Ibidem,* doc. 214, p. 358-360.
[385] Doc. Tel., doc. 365, p. 171.

Viespari, sat dispărut, situat pe Valea Călmățuiului, lângă Voevoda. Satul este pomenit pentru prima dată în hrisovul din 6 iunie 1626 prin care Alexandru Coconul îi întăreşte lui Apostol mare paharnic vecinii din Viespari, care s-au vândut cu fiii şi părțile lor de moşie cu câte 3000 de aspri[386].

Viişoara, com. Viişoara. Prima atestare documentară datează din 16 iulie 1538, în hrisovul lui Radu Paisie, prin care întăreşte lui Drăghici spătar, fratelui său Udrişte mare vistier şi vărului lor Vintilă comis satul Viişoara, pe care îl aveau de la bunicul lor[387].

Vităneşti, com. Vităneşti. Satul este menționat pentru prima dată în hrisovul lui Radu Paisie din 10 decembrie 1535 prin care domnul întăreşte mănăstirii Argeş ocini în Tătarii din Vâjeşte. Din Vităneşti martor este Buda[388].

Voevoda, com. Furculeşti. Satul este atestat documentar pentru prima dată în hrisovul din 6 iunie 1626 al domnitorului Alexandru Coconul prin care întăreşte lui Apostol mare paharnic satul Voevoda cu tot hotarul, venitul şi vecinii[389].

Voevodeşti, sat dispărut, aşezat la Gura Vedei. Acesta este satul de baştină al lui Vârjoghie slugerul, atestat la 30 august 1511 prin hrisovul domnitorului Vlad cel Tânăr[390].

Vrăneşti, sat dispărut, situat pe Valea Sâiului, lângă Ostra. Prima mențiune documentară este din <1533 mai - decembrie> în hrisovul lui Vlad Vintilă, prin care întăreşte lui Cernica din Izvoară şi familiei sale ocina Vrăneştilor toată[391].

Zărneşti, sat dispărut, aşezat pe Valea Câinelui, probabil lângă Vârtoape. Acesta a fost menționat pentru prima dată în hrisovul lui Neagoe Basarab din 23 mai 1515, prin care domnul întăreşte părți din sat lui popa Stanciu, lui Manca cu fiul şi nepotul. În document este menționat şi satul Zărneştii de Jos[392].

Zâmbreasca/Zembreşti, com. Zâmbreasca. Satul este menționat în hrisovul domnitorului Petru cel Tânăr din 22 aprilie 1567, în care printre martorii participanți la încheierea actului figurează şi Liica de la Zembreşti[393].

Zârna/Zârnă, sat dispărut, situat lângă Ludăneasa, com. Răzmireşti. Acesta a fost menționat documentar în hrisovul din 28 decembrie 1599 prin care Mihai Viteazul întăreşte lui Vâlcu logofăt şi cu feciorii lui moşia de la Zârnă[394].

---

[386] DIR, B, veac XVII, vol. IV, doc. 81, p. 158-163.
[387] *Ibidem*, veac XVI, vol. II, doc. 127, p. 249-251.
[388] DRH, B, vol. III, doc. 214, p. 358-360.
[389] DIR, B, veac XVII, vol. IV, doc. 81, p. 158-163.
[390] DRH, B, vol. III, doc. 156, p. 249-252.
[391] *Ibidem*, doc. 158, p. 255-257.
[392] *Ibidem*, vol. II, doc. 137, p. 273-274.
[393] *Ibidem*, vol. VI, doc. 22, p. 32-33.
[394] DIR, B, veac XVI, vol. VI, doc. 374, p. 364-365.

Zemnicele/Zimnicele Mici, com. Năsturelu. Satul, dăruit de Ivan clucerul mănăstirii Glavacioc este întărit de Radu cel Mare lăcaşului, cu hrisov domnesc, la 21 noiembrie 1504[395].

Zloteşti, com. Tătărăşti de Jos. Satul este atestat pentru prima dată în hrisovul lui Vlad Dracul din 7 august 1445, actul de danie pentru Badea Ciutin şi fiii săi[396].

Zmiorani/Zmieran, sat dispărut, situat pe Valea Câinelui, lângă Gârdeşti, com. Necşeşti. Acesta este atestat la 21 iunie 1669 în cartea boierilor hotarnici luaţi de Mareş Băjescu, ca hotar al moşiei Ueşti[397].

Judeţul Giurgiu are prima atestare documentară sub numele său istoric, Vlaşca, la 19 iulie 1493, în hrisovul domnitorului Radu cel Mare care întăreşte mănăstirii Râncăciov sate şi privilegii ...şi din *judeţul Vlaşca* iarăşi din venitul domnesc[398]...

Oraşele

Giurgiu

Documentele interne emise în cancelaria domnească, coroborate cu relaţiile unor călători străini, pun în evidenţă existenţa oraşelor în Ţara Românească încă de la începuturile statalităţii, sec. al XIV-lea fiind cadrul cronologic al întemeierilor urbane[399]: Argeş (1336), Târgovişte (1394), Piteşti (1388). În această serie de oraşe, unele cetăţi de scaun şi reşedinţe domneşti, prima menţiune documentară a oraşului Giurgiu datează din 23 septembrie 1403. Este cel de-al doilea tratat[400] încheiat între Mircea cel Bătrân şi Vladislav Iagello, regele Poloniei şi cneaz al Lituaniei, redactat în limba slavonă," în oraşul nostru în Giurgiu"[401]. Cu apelativul "oraşul nostru" este desemnat Giurgiu şi în cel de-al treilea tratat dintre cei doi principi, act redactat tot aici, în limba latină, la 17 mai 1411[402]. Al treilea document diplomatic ce implică Giurgiu este o scrisoare adresată de Mircea cel Bătrân aceluiaşi Vladislav Iagello, datată din Giurgiu, la 10 august <1415>[403]. Un act intern de această dată, hrisovul domnesc, prin care Mircea voievod scuteşte satul Polcouţi de dăjdii, este scris şi datat în "Cetatea Giurgiu" la 11 mai 1409[404].

---

[395] DRH, B, vol. II, doc. 28, p. 67-68.
[396] *Ibidem,* vol. I, doc. 99, p. 174.
[397] Doc. Tel., doc. 513, p. 219-220.
[398] DIR, B, veac. XIII-XV, doc. 221, p. 219-220.
[399] Mircea D. Matei, *op. cit*, p. 102
[400] Primul tratat a fost încheiat în anul 1391 (vezi Eudoxiu Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor,* vol. I, Buc. 1890, doc. 375, p. 334).
[401] *Ibidem*, vol. I partea 2, doc. 1570, p. 824.
[402] *Ibidem,* vol. I, doc. 391, p. 472.
[403] Ibidem, vol.I, partea 2, doc. 1573, p. 825-826.
[404] DRH, B, vol. I, doc. 35, p. 75-77.

Faptul de a se emite documente atât de importante şi în mod repetat pare să documenteze existența la Giurgiu a unei reşedințe domneşti adăpostind adesea curtea itinerantă lui Mircea cel Bătrân, dinaintea cuceririi turceşti a cetății. Este elocvent că tratatul din 1411 era alcătuit "după sfatul boierilor noştri" şi era întărit de sigiliile a nouă boieri, ceea ce presupune prezența aici a sfatului domnesc[405].

Satele

Babele/Baba, azi inclus în satul Neajlovul, com. Clejani. Satul are prima atestare documentară la 28 aprilie 1518, în hrisovul lui Neagoe Basarab, în care pentru ispravnic semnează Danciul de la Baba[406].

Bădineşti, sat dispărut, situat lângă Găiseanca, com. Crevedia Mare, atestat la 2 aprilie 1635 în hrisovul domnitorului Matei Basarab prin care slobozeşte din rumânie săteni din Vâlceni, ce se răscumpără de la feciorii izbaşei Damian din Bădineşti[407].

Bălăria, azi Valea Plopilor, com. Ghimpați. Satul este pomenit prima dată în hrisovul din 16 septembrie 1519 prin care Neagoe Basarab întăreşte mănăstirii Seaca satul Creva, pentru care jupân Manea clucer, făcuse schimb cu satele Voiceşti şi Bălăria pe Neajlov[408].

Băleşti, sat dispărut, situat probabil pe valea Glavaciocului sau a Neajlovului, are prima atestare documentară la 15 dec. 1654, în zapisul lui Dumitru şi Stan din Băleşti, care vând moşie în sat lui Mihalachi spătar[409].

Bărbuleşti, sat dispărut, situat probabil lângă Bucşani. Acesta a fost menționat pentru prima dată în hrisovul domnitorului Neagoe Basarab din 14 iulie 1520, prin care întăreşte mai multor moşneni părți din Bărbuleşti[410].

Berbecari, sat dispărut, aşezat probabil lângă Pietri, atestat în hrisovul lui Matei Basarab din mai 1649 prin care domnul îi întăreşte doamnei sale Elina proprietățile, printre care şi doi rumâni, Vlad şi Tudor, fiii Oanei din Berbecariu[411].

Berceni/Berceani, azi inclus în Bolintin din Vale, com. Bolintin. Satul a fost pomenit în hrisovul din 1 august 1570 ca hotar pentru ocina din Sămaileni întărită de Alexandru Mircea lui Rusin[412].

---

[405] C. Rezachevici, *Implicarea Giurgiului în relațiile lui Mircea cel Bătrân cu Polonia*, în RI, tom XIII, 3-4, 2002, p. 156.
[406] DIR, B, veac XVI, vol. I, doc. 135, p. 134-135.
[407] DRH, B, vol. XXV, doc. 42, p. 55-56.
[408] DIR, B, veac XVI, vol. I, doc. 151, p. 149-152.
[409] Cat Doc. Ț. Rom., vol. VIII, doc. 464, p. 226.
[410] DIR, B, veac XVI, vol. I, doc. 157, p. 158-160.
[411] DRH, B, vol. XXXIV, doc. 104, p. 89.
[412] DIR, B, veac XVI, vol. III, doc. 442, p. 368-369.

Bereşti, sat dispărut, inclus în Adunaţii Copăceni, com. Adunaţii Copăceni. Satul este menţionat prima dată în hrisovul lui Alexandru Iliaş din 7 iulie 1628, în care sunt amintiţi şi martori din Bereşti şi Mogoşeşti[413].

Boari/Bouari, sat dispărut, situat pe Valea Milcovăţului, lângă Letca Veche, com. Letca Nouă. Acesta a fost menţionat documentar în hrisovul din 6 mai 1519 prin care domnul Neagoe Basarab întăreşte Sorei cu fiii ei cinci părţi din Bouari, moştenire de la mama sa Stana[414].

Bodineşti, sat dispărut, situat probabil lângă Gogoşari. Prima menţiune documentară datează din 30 iulie 1535 când Radu Paisie întăreşte prin hrisov partea lui de ocină lui Voico, moşnean din Bodineşti[415].

Bolintin, com. Bolintin. Satul este atestat documentar la 5 martie 1433 în hrisovul lui Alexandru Mircea, prin care întăreşte mănăstirii Bolintin jumătate din satul Bolintin[416].

Borobeică, sat dispărut aşezat probabil lângă Gogoşari, com. Gogoşari. Prima atestare documentară datează din 30 iulie 1535, când Radu Paisie, domnul Ţării Româneşti, întăreşte prin hrisov partea de ocină a lui Voico din Borobeică, nepoţilor de soră ai acestuia[417].

Brăniştari/Brăniştar, com. Călugăreni. Satul are prima atestare documentară la 8 aprilie <1564-1568> în hrisovul prin care Petru cel Tânăr întăreşte mănăstirii „Sf. Nicolae" Pâlcov ocina de la Brăniştar, a patra parte din partea jupânesei Caplea[418].

Bucşani, com. Bucşani. Satul este atestat documentar la 5 martie 1433 în hrisovul lui Alexandru Mircea, care localizează mănăstirea Bolintin faţa de satul Bucşani[419].

Cacaleţi, azi Izvorul, com. Gogoşari. Satul are prima atestare documentară în hrisovul din 7 martie 1582 prin care Mihnea Turcitul întăreşte mănăstirii Iveri din Bucureşti satul Cacaleţi, partea dăruită de jupan Stelea spătar[420].

Călineşti, satul este atestat în 15 martie 1560, în zapisul lui Radu din Glupavi, scris de popa Ion din Călineşti[421].

[413]DRH, B, vol. XXII, doc. 125, p. 273-276.
[414] DIR, B, veac XVI, vol. I, doc. 146, p. 143-145.
[415] *Ibidem*, vol. II, doc. 182, p. 187-189.
[416] *Ibidem*, veac. XIII-XV, doc. 84, p. 95.
[417] *Ibidem*, veac XVI, vol. II, doc. 182, p. 187-189.
[418] *Ibidem*, vol. III, doc. 226, p. 190-191.
[419] *Ibidem*, veac. XIII-XV, doc. 84, p. 95.
[420] *Ibidem*, veac. XVI, vol. V, doc. 51, p. 49-50.
[421] DRH, B, vol. V, doc. 167, p. 180.

Călugăreni, com. Călugăreni. Satul este atestat documentar într-un act din 27 septembrie 1461, care menționează un document de la Vlad Țepeş pentru Călugăreni, cu indicarea tuturor hotarelor[422].

Călugăreni/Coţopeneşti, de la Neajlov, sat dispărut, situat lângă Cupele, com. Vânătorii Mici. Prima mențiune documentară datează din 15 iulie 1475, când Basarab Laiotă întăreşte mănăstirii Cozia mai multe stăpâniri, printre care şi satul Călugăreni[423].

Căminesti, probabil Căminească, com. Schitu. Satul a fost menționat la 13 august 1568 în hrisovul domnitorului Alexandru Mircea prin care întăreşte ocină în Căminesti lui Albul, Armeanca şi Boba[424].

Căpoteşti, sat dispărut, situat probabil lângă Tomuleşti, com. Toporu. Acesta a fost menționat pentru prima dată în hrisovul domnitorului Neagoe Basarab din 14 iulie 1520 prin care întăreşte părți de ocină în Capoteşti lui Badea Oţelea[425].

Căptoreşti, sat dispărut, situat lângă Hulubeşti, com. Călugăreni. Prima atestare documentară este din 14 ianuarie 1634, când printre martorii zapisului de vânzare a unei ocini din Goruneni este martor un Moga logofăt din Căptăreşti[426].

Căscioarele, com. Găiseni. Satul este consemnat documentar la 13 februarie 1629 în hrisovul lui Alexandru Iliaş prin care întăreşte mănăstirii Pantocrator de la Sf. Munte mănăstirea Căscioarele, să-i fie metoh[427].

Căzăneşti, sat dispărut, situat lângă Bucşani, com. Bucşani. Prima mențiune documentară este din 5 septembrie <1568-1577> în hrisovul prin care domnul Alexandru Mircea întăreşte lui Stanciu logofăt din Căzăneşti moşie în Hulubeşti[428].

Câlceşti, azi inclus în Chirculeşti, com. Iepureşti. Satul este menționat în hrisovul din 14 februarie 1618 prin care Alexandru Iliaş întăreşte lui Bran ocină în Câlceşti[429].

Codreşti/Codrişeşti/Codrişăşti, sat dispărut, azi inclus în Bucşani, com. Bucşani. Prima atestare documentară datează din 23 aprilie <1527>, în hrisovul lui Radu de la Afumați, prin care acesta întăreşte lui Albu partea de ocină din Codreşti[430].

Coiani, azi Mironeşti, com. Gostinari. Prima mențiune documentară a satului este cuprinsă în hrisovul domnitorului Radu Paisie scris în Coiani, la 20 martie 1542[431].

---

[422] *Ibidem*, vol. I, doc. 121, p. 206.
[423] *Ibidem*.
[424] DIR, B, veac XVI, vol. III, doc. 328, p. 282-283.
[425] *Ibidem*, vol. I, doc. 157, p. 158-160.
[426] DRH, B, vol. XXIV, doc. 190, p. 255-256.
[427] *Ibidem*, vol. XXII, doc. 225, p. 441-443.
[428] *Ibidem*, vol. V, doc. 101, p. 194-195.
[429] DIR, B, veac XVII, vol. III, doc. 169, p. 194-195.
[430] *Ibidem*, veac. XVI, vol. II, doc. 29, p. 31-32.

Comana, com. Comana. Satul este amintit documentar în hrisovul din 10 decembrie 1505 prin care Radu cel Mare întăreşte lui Şuica paharnic jumătate din satele Dadilov şi Pietri, până în hotarul Comanei[432].

Copăceni, com. Adunaţii Copăceni. Satul este menţionat pentru prima dată în hrisovul domnesc din 27 iunie 1566 în care satul Copăceni este hotar al ocinei Dudeasca[433].

Corbii Ciungi, azi Izvorul, com. Vânătorii Mici. Este consemnat în hrisovul din 8 ianuarie 1580 ca hotar al satului Călugăreni–Coţopeneşti, întărit de domnul Mihnea Turcitul mănăstirii Glavacioc[434].

Crevedia/Crivădeni/Crivădiia, com. Crevedia Mare. Satul are prima menţiune documentară la 9 februarie 1524, în hrisovul lui Radu de la Afumaţi, care întăreşte mănăstirii Argeş satul Crivădeni cu tot hotarul[435].

Cucuruzu/Cucurezi, com. Răsuceni. Satul este menţionat în hrisovul domnitorului Alexandru Mircea din 29 ianuarie 1575, în care, într-o pricină de pârâ la domnie se află şi Radu, feciorul Oancii Găojani din Cucurezi[436].

Cupele/Cupeni, com. Vânătorii Mici. Satul este consemnat în hrisovul din 8 ianuarie 1580 ca hotar al satului Călugăreni–Coţopeneşti, întărit de domnul Mihnea Turcitul mănăstirii Glavacioc[437].

Curăteştii de Sus, azi Chirculeşti, com. Iepureşti. Satul este amintit pentru prima dată la 31 ianuarie 1631 în zapisul prin care jupâneasa Maria vorniceasa pune zălog lui Gheorghe logofăt satul său Curăteştii de Sus, cu rumânii[438].

Dadilov/Deadilov/Dedilov, com. Dadilov. Satul este consemnat documentar la 10 decembrie 1505 în hrisovul lui Radu cel Mare prin care întăreşte lui Şuica paharnic cu fiii jumătate din satul Dadilov[439].

Dănciuleşti, probabil Sterea, com. Clejani. Satul are prima menţiune documentară în hrisovul lui Radu Şerban din 20 ianuarie 1610 când printre boierii jurători pentru jupâneasa Maria se afla şi Stan Băzoe din Dănciuleşti[440].

---

[431] *Ibidem*, doc. 288, p. 286-287.
[432] *Ibidem,* vol. II, doc. 29, p. 33-35.
[433] *Ibidem*, vol. III, doc. 263, p. 225-226.
[434] *Ibidem*, vol. IV, doc. 443, p. 443- 444.
[435] *Ibidem*, vol. I, doc. 183, p. 180.
[436] *Ibidem*, vol. IV, doc. 168, p. 165-167.
[437] *Ibidem*, doc. 443, p. 443-444.
[438] DRH, B, vol. XXIII, doc. 201, p. 327-328.
[439] DIR, B, veac XVI, vol. I, doc. 29, p. 33-35.
[440] *Ibidem*, veac XVII, vol. I, doc. 383, p. 433-435.

Dărăşti, com. Dărăşti. Prima atestare documentare a satului datează din 10 decembrie 1535, în hrisovul domnitorului Radu Paisie, în care în lista martorilor actului este numit şi Neacşu din Dăraşti[441].

Desegari/Desăgeşti, sat dispărut, situat lângă Mirău, sat care a fost consemnat în zapisul lui Radu din Stupari din 15 martie 1560[442].

Dibăceşti, sat dispărut, situat lângă Valea Plopilor, com. Ghimpaţi. Acesta este atestat documentar la 17 mai 1529 în hrisovul domnului Moise Movilă prin care întăreşte fraţilor Tatu şi Dragomir ocina cumpărată de ei mai de mult în Dibăceşti[443].

Drugăneşti, azi inclus în Floreşti, com. Stoieneşti. Satul a fost menţionat prima dată documentar în hrisovul lui Vladislav al II-lea din 19 aprilie 1525, prin care întăreşte lui Stanciu grămătic cu feciorii, fiul lui Obraz Lat, mai multe sate, printre ele şi Drugăneştii[444].

Duşani, sat dispărut, situat lângă Crovu, com. Ghimpaţi. Acesta a fost pomenit prima oară în hrisovul domnitorului Radu Şerban din 15 august 1606, prin care întăreşte lui Barbu, lui Radu logofăt şi lui Dumitru din Duşani ocină în Duşani[445].

Elhoveţ/Ilhoveţ, sat dispărut, inclus în Coteni, com. Bulbucata. Acesta a fost menţionat în hrisovul domnitorului Mircea Ciobanu la 16 iunie 1545, prin care întăreşte jupâniţei Caplea, în cazul morţii soţului ei, satul Elhovăţ[446].

Gălăşeşti, sat dispărut, situat lângă Brăniştari, com. Călugăreni, sat care este atestat la 27 august 1597, în hrisovul domnitorului Mihai Viteazul, prin care întăreşte lui Dumitru ban ocină la Gălăşeşti[447].

Găojani, com. Găojani. Satul este atestat documentar la 17 februarie 1569 în hrisovul lui Alexandru Mircea, prin care întăreşte lui Danciu şi fratelui său Oprea moşie în Găojani, Siliştea şi Preajba[448].

Găureni, azi Teişoru, com. Ghimpaţi. Satul este pomenit prima oară la 23 martie 1629 într-un act de vânzare cumpărare, în care este martor şi Oprea logofăt din Găureni[449].

Gâşteşti, azi Pădureni, com. Buturugeni. Satul este atestat la 23 noiembrie 1608 în hrisovul domnitorului Radu Şerban, printre martori aflându-se şi Pârvan din Gâşteşti[450].

---

[441] *Ibidem*, veac XVI, vol. II, doc. 189, p. 196-196.
[442] DRH, B, vol. V, doc. 167, p. 180.
[443] DIR, B, veac XVI, vol. II, doc. 65, p. 66.
[444] *Ibidem*, vol. I, doc. 191, p. 185.
[445] *Ibidem,* veac XVII, vol. I, doc. 213, p. 222-224.
[446] *Ibidem*, veac XVI, vol. II, doc. 339, p. 329-330.
[447] *Ibidem*, vol. VI, doc. 304, p. 286-287.
[448] DRH, B, vol. VI, doc. 136, p. 171.
[449] *Ibidem,* vol. XXII, doc. 239, p. 466-467.
[450] DIR, B, veac XVII, vol. I, doc. 318, p. 348.

Gloşivul/Gluşov, sat dispărut, situat lângă Căscioarele, com. Căscioarele. Acesta este menţionat la 22 septembrie 1576 în hrisovul domnitorului Alexandru Mircea, prin care întăreşte satul Gloşivul lui Dan pârcălab şi lui Staico[451].

Glupavi, sat dispărut, situat lângă Mirău, com. Stoieneşti sat care a fost menţionat documentar cel dintâi în hrisovul domnitorului Moise Movilă, redactat de Tudoran în câmpul Glupavilor la 22 mai 1530[452].

Gomenii de Sus/Gornenii de Sus, azi Goruneni, com. Iepureşti. Satul este atestat la 21 aprilie 1560 în hrisovul domnitorului Petru cel Tânăr, prin care întăreşte lui jupan Gâscă, clucerul, satul Gornenii de Sus, moştenit de la mama lui Vişa[453].

Grădiştea, com. Comana. Satul este atestat la 27 august 1597, în hrisovul domnitorului Mihai Viteazul, prin care întăreşte lui Dumitru ban ocină la Grădiştea din Vale, cumpărată de el cu 1270 aspri, pentru 400 stânjeni[454].

Greaca, com. Greaca. Satul este atestat documentar în hrisovul domnitorului Vlad Vintilă, scris în satul Greaca, în 16 august 1532[455].

Greci, sat dispărut, situat lângă Cârtojani, com. Roata de Sus. Acesta a fost menţionat în hrisovul domnitorului Radu Paisie din 27 septembrie 1543 prin care întăreşte lui Drăghici portar ocina din satul Greci, pe care acesta a cumpărat-o cu 7000 de aspri[456].

Hodivoaia, com. Putineiu. Prima atestare documentară datează din 20 februarie 1580, în hrisovul prin care domnitorul Mihnea Turcitul întăreşte mănăstirii „Sf. Troiţă" jumătate din satul Hodivoaia[457].

Hulubeşti/Culubeşti, com. Călugăreni. Satul are prima menţiune documentară la 5 septembrie <1568-1577> în hrisovul prin care domnul Alexandru Mircea întăreşte lui Stanciu logofăt din Căzăneşti moşie în Hulubeşti, din zestrea dată de soacra sa soţiei sale[458].

Iaşi/Iaşă, sat dispărut, situat lângă Hulubeşti, com. Călugăreni. Acesta a fost consemnat prima dată în hrisovul lui Alexandru Mircea, în care se aminteşte şi de judecata lui Danciu postelnic şi Oprea postelnic cu Danciu armaş din Iaşă[459].

Ioneşti, sat dispărut, situat lângă Hulubeşti, com. Călugăreni. Prima atestare documentară datează din 1 decembrie 1567, în hrisovul lui Petru cel Tânăr, prin care întăreşte

[451] *Ibidem*, veac XVI, vol. IV, doc. 242, p. 241-242.
[452] *Ibidem*, vol. II, doc. 78, p. 77-78.
[453] DRH, B, vol. V, doc. 176, p. 189, 190.
[454] DIR, B, veac XVI, vol. VI, doc. 304, p. 286-287.
[455] Ibidem, vol. II, doc. 112, p. 109.
[456] *Ibidem*, doc. 314, p. 308-309.
[457] *Ibidem,* vol. IV, doc. 451, p. 454-456.
[458] DRH, B, vol. VI, doc. 101, p. 126.
[459] *Ibidem,* doc. 171, p. 210.

slugilor sale Oană, Micu, Drăgan şi Badea o ocină la Ioneşti, cumpărată de bunicul lor Onica[460].

Izvoarele, com. Izvoarele. Satul are prima atestare documentară la 3 octombrie 1634 în hrisovul lui Matei Basarab prin care îi întăreşte lui Constantin mare postelnic şase sate, printre care şi Izvoarele[461].

Letca/*Letca Veche*, com. Letca Nouă. Satul este menţionat documentar în hrisovul din 6 mai 1519 prin care domnul Neagoe Basarab întăreşte lui Oprea cu fii şi lui Radu cu fraţii şi cu fiii lor jumătate, partea Stanei din satul Letca, cumpărată cu 250 de aspri şi tot acolo a treia parte din partea Stancăi, dată de Dobruşa[462].

Malu/Malu Spart, com. Bolintin. Satul are prima menţiune documentară la 23 noiembrie 1608, în hrisovul lui Radu Şerban, în care, printre martori se afla şi popa Gorga din Malu[463].

Mârşa, com. Mârşa. Satul este atestat documentar în hrisovul domnitorului Vladislav al II-lea din 17 septembrie 1473, prin care întăreşte lui Barbu cu fiii şi nepoţii jumătate din Mârşa[464].

Măldăreşti, sat dispărut, situat în hotar cu Mârşa, com. Mârşa. Este pomenit în hrisovul din 17 iunie <1546> prin care domnul Mircea Ciobanul judecă şi hotărăşte drept hotar al satului Măldăreşti, Valea Cruşovului[465].

Mihăileşti/Mihăeşti, com. Mihăileşti. Satul are o primă atestare documentară la 14 iunie 1579, în hrisovul prin care domnitorul Mihnea Turcitul întăreşte ocină în Mihăileşti lui Stoica cu fiii şi lui popa Vlad, călugărul[466].

Milcoveni, sat dispărut, situat pe Valea Milcovăţului, lângă Letca Veche, com. Letca Nouă. Prima atestare documentară este consemnată în hrisovul din 6 mai 1519 prin care domnitorul Neagoe Basarab întăreşte părţi din Milcoveni mai multor moşteni din sat[467].

Mirău/Mirăul/Mierăul, com. Stoieneşti. Satul este consemnat în zapisul lui Radu din Glupavi din 15 martie 1560[468].

---

[460] *Ibidem*, doc. 46, p. 61-63.
[461] *Ibidem,* vol. XXIV, doc. 387, p. 513-514.
[462] DIR, B, veac XVI, vol. I, doc. 146, p. 143-145.
[463] *Ibidem*, veac XVII, vol. I, doc. 318, p. 348.
[464] DRH, B, vol. I, doc. 105, p. 183-185.
[465] DIR, B, veac XVI, vol. II, doc. 351, p. 338-339.
[466] *Ibidem,* vol. IV, doc. 398, p. 393-394.
[467] *Ibidem*, vol. I, doc. 146, p. 143-145.
[468] DRH, B, vol. V, doc. 167, p. 180.

Mogoşeşti, com. Adunaţii Copăceni. Prima atestare documentară este la 10 mai 1555, în porunca lui Pătraşcu cel Bun prin care întăreşte lui Udrişte slugerul şi soţiei sale Stanca mai multe părţi de sate, printre ele şi Mogoşeşti[469].

Nanoţi/Năneşti, sat dispărut, situat lângă Putinei, menţionat pentru prima dată în hrisovul domnitorului Neagoe Basarab din 14 iulie 1520, prin care întăreşte lui Badea Oţelea parte în Nanoţi [470].

Ogrăzeni, com. Ogrăzeni. Satul este atestat documentar în hrisovul domnitorului Neagoe Basarab din 10 martie 1517, prin care întăreşte mănăstirii Bolintin mai multe sate şi o parte în Ogrezeni[471].

Parapani/Paraipani, azi Vedea, com. Vedea. Satul este menţionat documentar la 7 martie 1582 în hrisovul prin care Mihnea Turcitul întăreşte lui jupan Stelea spătar ocină la Parapani[472].

Pietrele/Pietri, com. Băneasa. Satul este consemnat documentar la 10 decembrie 1505 în hrisovul lui Radu cel Mare prin care întăreşte lui Şuica paharnic cu fii jumătate din satul Pietri[473].

Poeni/Poiana lui Stângă, com. Vânători. Satul este atestat documentar la 25 iunie 1628, în hrisovul lui Alexandru Iliaş, prin care domnul hotărăşte ca popa Dragomir din Poeni să nu mai plătească birul acolo, pentru că era sat risipit şi selişte pustie din urmă cu 6 ani[474].

Popeşti, com. Mihăileşti. Prima menţiune documentară a satului datează din 25 aprilie 1572, în hrisovul domnului Alexandru Mircea, prin care întăreşte lui Stanislav, Stan şi Cârstea cu fiii lor ocină în Popeşti[475].

Prisăceni/Presăcene/Preseceni, inclus în Buturugeni, com. Buturugeni. Satul are prima atestare documentară în zapisul lui Marco şi soţiei sale Parasca din 4 noiembrie <1623-1626>, când vând moşie în Prisăceni[476].

Prund, com. Prund. Satul este atestat documentar într-un act din 27 septembrie 1461 care menţionează un document de la Vlad Ţepeş pentru Călugăreni, în care este semnalată Calea Prundului[477].

---

[469] Cat. Doc. Ţ. Rom., vol. I, doc. 645, p. 98.
[470] DIR, B, veac XVI, vol. I, doc. 157, p. 158-160.
[471] DRH, B, vol. II, doc. 150, p. 292.
[472] DIR, B, veac XVI, vol. V, doc. 51, p. 49-50.
[473] *Ibidem*, vol. I, doc. 29, p. 33-35.
[474] DRH, B, vol. XXII, doc. 117, p. 255-256.
[475] DIR, B, veac XVI, vol. IV, doc. 71, p. 67-68.
[476] *Ibidem*, veac XVII, vol. IV, doc. 351, p. 344-345.
[477] DRH, B, vol. I, doc. 121, p. 206.

Racoviţa, sat dispărut, situat probabil lângă Izvorul, com. Gogoşari. Prima atestare documentară datează din 10 decembrie 1535, în hrisovul domnitorului Radu Paisie în care, în lista martorilor actului sunt numiţi şi Neniul şi Dragnea din Racoviţa[478].

Răceni, sat dispărut, situat lângă Arsache, com. Vedea, menţionat la 7 martie 1582 în hrisovul prin care Mihnea Turcitul întăreşte lui jupan Stelea spătar mai multe ocini în Răceni, cumpărate de boier[479].

Roata, com. Roata de Jos. Satul are prima atestare documentară în hrisovul domnitorului Vladislav al II-lea din 16 septembrie 1473, prin care întăreşte lui Costea cu fiii săi, Manea şi Radu, stăpânirea peste Roata[480].

Roşia/Roşiia, sat dispărut, situat lângă Cupele, com. Vânătorii Mici. Acesta este atestat la 13 iunie 1599 în hrisovul lui Mihai Viteazul, în care apare şi Radu postelnic din Roşia în lista boierilor jurători pentru Dumitru ban[481].

Ruşeţu, sat dispărut, situat lângă Vânătorii Mici, com. Vânătorii Mici. Acesta a fost consemnat în hrisovul din 8 ianuarie 1580 ca hotar al satului Călugăreni – Coţopeneşti, întărit de domnul Mihnea Turcitul mănăstirii Glavacioc[482].

Ruşi, azi Milcovăţul, com. Letca Nouă. Satul este atestat documentar la 6 martie 1628, în hrisovul domnitorului Alexandru Iliaş prin care întăreşte lui Hrizea mare logofăt moşia din Bucşanii de Jos, inclusiv partea lui Balea, logofătul din Ruşi[483].

Sămăileni, sat dispărut, situat în hotar cu Toporu, com. Toporu, menţionat în hrisovul din 1 august 1570 prin care Alexandru Mircea întăreşte lui Rusin cu fiii săi ocina din Sămăileni, cumpărată de acesta[484].

Sârbi, sat dispărut, situat pe Valea Argeşului, lângă Băneşti, com. Iepureşti. Acesta este menţionat în hrisovul din 18 mai 1547 prin care Mircea Ciobanul întăreşte lui Bârcă pitar şi jupânesei sale satul Sârbi cu tot hotarul şi rumânii[485].

Severin, sat dispărut, situat probabil lângă Letca Veche, com. Letca Nouă. Acesta a fost menţionat documentar la 6 mai 1519 în hrisovul domnului Neagoe Basarab, prin care întăreşte părţi în satul Severin lui Cârstea, fratelui său Stoia şi lui Coman[486].

---

[478] DIR, B, veac XVI, vol. II, doc. 189, p. 195-196.
[479] *Ibidem,* vol. IV, doc. 51, p. 49-50.
[480] DRH, B, vol. I, doc. 105, p. 183-185.
[481] DIR, B, veac XVI, vol. VI, doc. 361, p. 351-353.
[482] *Ibidem*, vol. IV, doc. 443, p. 443-444.
[483] DRH, B, vol. XXII, doc. 30, p. 46-50.
[484] DIR, B, veac XVI, vol. III, doc. 422, p. 368-369.
[485] *Ibidem,* vol. II, doc. 371, p. 353-354.
[486] *Ibidem*, vol. I, doc. 143, p. 143-145.

Singureni, com. Singureni. Prima atestare documentară a satului este din 10 decembrie 1535, în hrisovul domnitorului Radu Paisie în care, în lista martorilor actului este numit şi un Oană din Singureni[487].

Sminov, sat dispărut, situat lângă Grădiştea, com. Comana, menţionat în zapisul din <1605>, printre martorii actului aflându-se şi Radu lui Stănimir din Sminov[488].

Socoteşti, sat dispărut, situat lângă Grădinari, com. Grădinari. Acesta este atestat documentar la 14 iunie 1588 în hrisovul lui Mihnea Turcitul prin care domnitorul îi întăreşte lui Bogdan logofăt, printre alte bunuri, şi un ţigan cumpărat de la Diicu din Socoteşti[489].

Stăneşti, com. Stăneşti. Satul este atestat documentar la 20 mai 1570 în hrisovul lui Alexandru Mircea, prin care întăreşte satului Stăneşti ocina Gurbani, partea de sus[490].

Stănislăveşti, sat dispărut, situat probabil lângă Cârtojani, com. Roata. Acesta este menţionat pentru prima dată în hrisovul domnitorului Neagoe Basarab din 14 iulie 1520, prin care întăreşte lui Călian cu fraţii săi parte de ocină în satul Stănislăveşti[491].

Strâmba, sat dispărut, aşezat lângă Hulubeşti, com. Călugăreni. Acesta a fost menţionat documentar la 26 iunie 1588, în hrisovul lui Mihnea Turcitul, în care, în rândul celor 24 de boieri jurători pentru averea mănăstirii Dealu se află şi Chiriac vornic din Strâmba[492].

Şerpăteşti/Şirmăneşti, sat dispărut situat lângă Daia, com. Daia. Are prima menţiune documentară la 12 noiembrie 1595, în hrisovul lui Mihai Viteazul, prin care domnitorul întăreşte lui Ivan mare vornic satul Şerpăteşti, cu tot hotarul şi Balta Criva[493].

Şoimari, sat dispărut, situat probabil lângă Uieşti, com. Bucşani. Acesta are prima atestare documentară în hrisovul domnitorului Neagoe Basarab din 14 iulie 1520, prin care întăreşte unor moşneni părţile lor de ocină în Şoimari[494].

Şovârcu, sat dispărut, situat lângă Stăneşti, com Stăneşti. Acesta este atestat documentar la 20 mai 1570 în hrisovul lui Alexandru Mircea prin care întăreşte satului Şovârcu ocina Gurbanu, partea de jos[495].

---

[487] *Ibidem*, vol. II, doc. 189, p. 195-196.
[488] *Ibidem*, veac XVII, vol. I, doc. 197, p. 204.
[489] *Ibidem*, veac XVI, vol. V, doc. 385, p. 366-367.
[490] *Ibidem*, vol. III, doc. 413, p. 158-160.
[491] *Ibidem*, vol. I, doc. 157, p. 158-160.
[492] *Ibidem*, vol. V, doc. 389, p. 370-372.
[493] *Ibidem*, vol. I, doc. 208, p. 191-192.
[494] *Ibidem*, vol. I, doc. 157, p. 158-160.
[495] *Ibidem*, vol. III, doc. 413, p. 359-360.

Tihuleştii de la Plopi, sat dispărut, situat lângă Daia, com. Daia. Are prima menţiune documentară la 12 noiembrie 1595, în hrisovul lui Mihai Viteazul prin care întăreşte lui Ivan mare vornic satul Tihuleştii de la Plopi[496].

Toporu/Topol/Topora/Toporiul, com. Toporu. Satul este atestat documentar la 6 mai 1519 în hrisovul domnitorului Neagoe Basarab prin care întăreşte lui Gherghe cu fiii săi parte din Topor, cumpărată pentru 120 aspri[497].

Trestenic/Trestenici/Tristinic, azi inclus în Tomuleşti, com. Toporu. Satul este menţionat documentar în hrisovul domnitorului Neagoe Basarab din 14 iulie 1520, prin care întăreşte mai multor moşneni părţile de ocină ce li se cuvin în Trestenic[498].

Uieşti, com. Bucşani. Satul, sub numele de Uieştii de la Dâmbovnic, are prima atestare documentară în hrisovul domnitorului Vladislav al II-lea din 16 septembrie 1473 prin care întăreşte lui Vâlcan, Tatul, Şerban, Neagoe şi Muşat stăpânirea peste acesta[499].

Uzigani, probabil Uzunu, com Călugăreni. Satul este atestat la 27 august 1597 în hrisovul domnului Mihai Viteazul prin care îi întăreşte lui Dumitru mare vornic ocină în Uzigani[500].

Velea, sat inclus în Bulbucata, com. Bulbucata. Prima atestare documentară internă este cuprinsă în hrisovul domnesc din 23 martie 1542 prin care Basarab cel Tânăr – Ţepeluş întăreşte mănăstirii Snagov jumătate din satul Velea cu moara de la Neajlov[501].

Zăvârca/Izvârta, azi inclus probabil în Ogrezeni, com. Ogrezeni. Satul este atestat documentar la 20 iunie 1507 în hrisovul lui Radu cel Mare, prin care întăreşte mănăstirii Glavacioc satul Izvârta, cu tot hotarul şi toate morile[502].

Ce populaţie aveau aceste aşezări[503] în sec. XIV-XVII, câte gospodării cuprindeau ele, din câţi membri era alcătuită o familie, sunt întrebări la care izvoarele scrise nu au putut oferi răspunsuri clare [504]. Singura sursă care poate aduce unele lămuriri, chiar şi limitate, rămâne cercetarea arheologică.

---

[496] *Ibidem*, vol. VI, doc. 208, p. 191-192.
[497] *Ibidem*, vol. I, doc. 146, p. 143-145.
[498] *Ibidem*, doc. 157, p. 158-160.
[499] DRH, B, vol. I, doc. 105, p. 183-185.
[500] DIR, B, veac XVI, vol. VI, doc. 304, p. 286-287.
[501] DRH, B, vol. I, doc. 179, p. 291.
[502] DIR, veac XVI, vol. I, doc. 38, p. 42-44.
[503] P. P. Panaitescu presupune că în timpul lui Vlad Ţepeş populaţia Ţării Româneşti ar fi fost de 400000-500000 de locuitori (vezi P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrân*, Buc., 1944, p. 61).
[504] Dinu C. Giurescu, *op. cit*., p. 33. Întrucât primele informaţii corespunzătoare unei statistici în Ţara Românească sunt cele din harta rusă din 1835, ele neputând fi folosite ca bază de date, pot fi utilizate doar ca termen de comparaţie pentru o realitate anterioară cu câteva secole.

2.4. Populaţia

Populaţia care locuia aceste localităţi era în epoca medievală *românească,* sau aproape în totalitate românească[505], argumentele având uneori un caracter indirect. Numele toponimic al fostului judeţ muntenesc *Vlaşca* are la bază forma slavă sudică, bulgărească şi sârbească a numelui etnic: vlah=român, vlah, păstor; vlaški=românesc, din care derivă topicul sârb Vlaška. La rândul lui acest judeţ se învecina cu pădurea Vlăsiei, topic ce conţine aceeaşi temă de origine slavă: vlasi = pluralul de la vlah la slavii meridionali[506]. Un alt toponimic creat de străini după numele etnic al locuitorilor este al satelor dispărute, Romanaţii de Sus şi Romanaţii de Jos din judeţul Teleorman [507], numite asemenea judeţului vecin, Romanaţi[508].

Alături de români trăiau în regiune oameni din alte etnii, chiar şi alte religii, având aceleaşi drepturi şi îndatoriri ca populaţia locală. În hrisovul din 13 iunie 1636 Matei Basarab întăreşte mănăstirii „Sf. Troiţă" dijma din satul Parapani de la cel ce va cosi fânul pe ocina ei fie *turc*, fie călăraş, *sârb* sau ţăran[509].

Printre *grecii* trăitori aici îi aflăm în 1579 în calitate de stăpâni pe Sima grecu, care era proprietar la Islaz, împreună cu jupâneasa Marga[510], pe Iane grecu şi Dumitru grecu, cărora Mihnea Turcitul le întăreşte prin hrisov, în anul 1538, moşia Gabrov şi o parte din Găvăneşti[511] sau pe Stanciu grecu ce pierduse moşia Radovanu[512], dar şi în raporturi de dependenţă, cum era Cârstea, feciorul lui Dumitru grecu din Ostra, care se vinde rumân în 1623[513]. Un Mahamet *turcul* din Ruşii de Vede semnează în limba turcă ca martor pe un zapis din 20 oct. 1634[514] şi un *evreu*, Tănasie al doilea portar, primeşte danie de la Matei Basarab la Uieşti, pentru slujbă dreaptă şi pentru că a fost de lege evreiască şi domnul l-a botezat şi cununat[515]. Despre *sârbi,* care cel mai probabil erau *bulgari*[516], se găsesc primele menţiuni

---

[505] *Ibidem.*
[506] Iorgu Iordan, *Dicţionar de toponimie românească*, Buc., 1963, p. 304.
[507] Cat. Doc. Ţ. Rom., vol. IV, doc. 1562.
[508] N. Iorga, *Revelaţii toponimice*, p. 17. Însăşi denumirea statului muntean în acte slavone, redactate în cancelaria domnească, este în mod obişnuit Ungrovlahia, începând cu anul 1394, cand când Vlaicu Vladislav se intitulează „domn a toată Ungrovlahia" (vezi DRH, B, vol. I, doc. 6, p.17-18).
[509] DRH, B, vol. XXV, doc. 306, p. 341.
[510] DIR, B, veac XVI, vol. IV, doc. 414, p. 409-412.
[511] *Ibidem*, vol. V, doc. 119, p. 113-115.
[512] *Ibidem,* doc. 313, p. 301-302.
[513] *Ibidem*, veac XVII, vol. IV, doc. 277, p. 262.
[514] DRH, B, vol. XXIV, doc. 390, p. 515-516.
[515] Doc. Tel., doc. 322, p. 160-161.
[516] Se ştie că în toponimia noastră este foarte rar folosit termenul bulgari, preponderent fiind numele de sârbi, care s-a răspândit în Ţara Românească masiv din cea de-a doua jumătate a sec. al XVIII-lea, printr-o imigraţie puternică de bulgari (vezi I. Donat, *Câteva aspecte geografice ale toponimiei din Ţara Românească, în* Fonetică şi Dialectologie*,* IV, Buc., 1962, p. 108). Termenul sub care erau numiţi bulgarii de români este substantivul „schiau" (vezi, Iorgu Iordan, *op. cit*., p. 265) pe care îl găsim în sec. al XVIII-lea într-un topic pe Valea Oltului,

documentare în timpul domniei lui Matei Basarab, când domnul le întăreşte cu hrisov, în anul 1635, lui Ieremia căpitan şi sârbilor din steagul lui, satul Gruianii[517] şi când acelaşi domnitor îi dă lui Dragomir mare vornic învoire să aducă sârbi pe moşia mănăstirii Plăviceni, în anul 1638[518].

Inventarierea aşezărilor medievale din actualele judeţe Teleorman şi Giurgiu îngăduie şi o clasificare a lor după nume, în mai multe grupări toponimice, cu caracter compozit, atât etimologic cât şi tipologic[519]. Se delimitează în primul rând

cele care au *origine străină* faţă de cele cu *origine locală.* Cele mai numeroase sunt topicele *slave*, ele indicând atât denumirile lăsate de stăpânitorii slavi dar şi apelative din limba curentă a populaţiei majoritare româneşti[520]. Enumerarea începe cu însuşi numele istoric Vlaşca al judeţului Giurgiu[521] şi cuprinde un număr de 23 de localităţi în judeţul Teleorman şi 12 în judeţul Giurgiu. Cele mai multe hidronimice, cu excepţia Oltului şi Argeşului, care au denumiri locale cunoscute din antichitate, au aceeaşi origine, 12 cursuri de apă purtând o denumire slavă şi sunt situate cu precădere spre estul regiunii [522].

Mai puţin numeroase, topicele *pecenego-cumane* păstrează memoria trecerii acestei populaţii de stepă, cu preferinţe pentru câmpie şi cursuri de apă, în numele judeţului Teleorman, derivat din sintagma *Deli-Orman*, în traducere *Pădurea nebună*, care a dat şi numele unui râu, în hidronimicele terminate în sufixul *–ui*, Călmăţui, Urlui, Bercelui etc.[523], precum şi în alte forme lexicale: Burdea, Plapcea, Tecuci etc. şi în denumiri de localităţi cum sunt Tecuci, Zbrăgleze ş.a., concentrate înspre limita vestică a regiunii, în actualul judeţ Teleorman[524].

Toponimia a păstrat şi numele unor *populaţii străine* care s-au perindat şi s-au aşezat aşezat pe acest teritoriu, cum ar fi tătarii, sârbii (sau bulgarii), turcii, grecii, ruşii dar şi însuşiri ale locului în care este situată o aşezare sau ale populaţiei care trăieşte în acele locuri[525].

---

lângă Uda, numit Skaun (Fr. Schwantz, Harta Olteniei din 1722) sau Skiau (Fr. Bauer, *Mémoires historiques et géografiques sur la Valachie,* Frankfort et Leipzic, 1778, p. 186).

[517] DRH, B, vol. XXV, doc. 22, p. 24-26.

[518] Marieta Adam, *Documente inedite din Arhiva Cretzulescu*, în SMIM, VI, 1973, p. 360.

[519] Oana Mădălina Popescu, *Teleormanul medieval. Cercetări de istorie socială, toponimie şi onomastică, sec. XIV-XVII*, Buc., 2008, p. 26.

[520] Iorgu Iordan, *op. cit*., p. 7.

[521] Despre revenire la vechiul nume a se vedea discursul de recepţie al lui C. C. Giurescu la primirea ca membru în Academia Română.

[522] Se poate observa că hidronimicele slave sunt specifice fostului judeţ Vlaşca, văile superioare ale râurilor Câlnişte, Dâmbrovnic, Glavacioc, Neajlov etc. fiind pe teritoriul recent trecut în unitatea administrativă a judeţului Teleorman.

[523] I. Conea, I. Donat, *Contribution à l'étude de la toponimie pétchénègue-coman de la Plaine Romaine du Bas Danube,* Buc., 1958, p. 146-147.

[524] *Ibidem,* p. 156.

[525] Vezi şi Oana Mădălina Popescu, *op. cit*., p. 126-128

Schema toponimiei medievale din judeţele Teleorman şi Giurgiu

Numele de origine slavă

Toponimice

Judeţul Teleorman

*Bistreani, Cervenia, Crevenic, Dobroteşti, *Ducna, *Ghiurghev, *Gabrov, *Grădiştea, *Gurobodii, Islaz, *Ivaneţ, *Laiova, *Manița, *Ostra, *Preajba, *Racovița, Segarcea, Smârdioasa, Suhaia, Ştorobăneasa, Târnava, *Văselați, Zimnicea

Judeţul Giurgiu

*Coşoveni, *Elhoveţ, Grădişte, Trestenic, *Vlaşănul, Dadilov, Nanoți, Racovița, Gloşivul, Novaci

Hidronimice

Judeţul Teleorman

Câlnişte, Dâmbrovnic, Glavacioc, Lişteava, Neajlov, Sâi, Vâjişte, Vodomocna

Judeţul Giurgiu

Bratilov, Câlnişte, Dâmbrovnic, Glavacioc, Jirnov, Milcovăţ, Neajlov, Suhat

*sate dispărute

Nume de origine cumană

Judeţul Teleorman

Teleorman, Burnaz, Balaci, *Ciupag, *Zbrăgleze

Bercelui, Călmăţui, Urlui, Mozac

Nume de popoare	Judeţul Teleorman	Judeţul Giurgiu
Cumani	*Comanca *Comăneşti	Comana
Tătari	* Tătarii din Vâjişte	-
Bulgari	Scrioaştea/Scheoastrea/Scheostrei /Scheostra,Scheostre/Scheostri Scheau/Skaun	-
Sârbi	*Sârbi/lângă Ruşii de Vede *Sârbi (lângă Frumoasa) *Pleaşov Sârbi	Sârbi
Turci	*Turcii din Zloteşti	-
Greci	-	*Greci Greaca
Ruşi	Ruşii de Vede <Poroschia>	Ruşi
Români	*Romanaţii de Sus *Romanaţii de Jos	Vlaşca Vlaşănul

Nume care descriu forma locului (teritoriului)

Județul Teleorman

*Cârligați, Găuriciu, *Găvăneşti, Gălăteni, *Grădişte, *Gurguiați, Islaz, Lada, Măgurele, *Ostra, Plosca, Putineiu, Scurtu, Scrioaştea, Vârtoape

Județul Giurgiu

*Cârligați, Găureni, Putineiu, Roata, Toporu

Nume care identifică localitatea cu mediul natural înconjurător

Județul Teleorman

Crângeni, *Gabrov, Frăsinet, Lăceni, Mereni, Merişani, *Novaci, Peretu, Piatra, Pietroşani, Plopi, Poeni, Poienari, *Scăeşti, *Stejerei, Ulmeni, *Ulmuleț, Viişoara.

Județul Giurgiu

Bălăria, Brăniştari, Budeni, *Codreşti, Copăceni, Corbii Ciungi, *Coşoveni, Cucurezi, Hulubeşti, Curăteştii de Sus, *Elhovețul, Epureşti, Gâşteşti, *Ghimpeni, Poieni, *Porumbeni, Novaci, *Şoimari, *Şerpăteşti, Trestenic, *Zăvoiu

Nume care arată o însuşire a locului

Județul Teleorman

Albeni, *Bălțați, Cervenia, Negreni, Plăviceni, Pleaşov, *Prislop, *Roşia, Seaca, Smârdioasa, Suhaia, *Ştiubeiele, *Şipotele, Uda, Udeni

Județul Giurgiu

*Albele, *Bouari, Izvoarele, Izvor, Malu, Pietre, *Pietrosul, Prund, Roşia, *Ruşețu, *Strâmba

Toponimice derivate din nume de persoane

Județul Teleorman

Albeşti, *Aldeşti, Adămeşti, *Balomireşti, Baldovineşti, *Bădiceşti, *Bucureşti, Calomfireşti, Ciolăneşti, *Chivereşti, Dideşti, Drăgăneşti, *Iaroslăveşti, *Măneşti, *Mihăileşti, *Mirceşti, *Miroslăveşti, *Muşăteşti, Mârzăneşti, Necşeşti, *Negoeşti, Slăveşti, Slăviteşti.

Județul Giurgiu

Băneşti, *Barbuleşti, *Berteşti, Berceni, *Bodineşti, *Câlceşti, *Căptăreşti, *Căzăneşti, Ciocăneşti, *Mironeşti, Dănciuleşti, Dărăşti, *Dibăceşti, Drugăneşti, Frăteşti, *Iaşi, *Ioneşti, *Măldăreşti, Mogoşeşti, Popeşti, Stăneşti, *Stănislăveşti, Stoieneşti, *Tihuleşti

Toponimice care arată poziția socială

Județul Teleorman

*Comişani, *Comişi, *Nemoşteni, Ştorobăneasa, Voevoda

Toponimice care arată ocupaţiile oamenilor

Judeţul Teleorman

*Belitori, Caravaneţi, *Hânsăreşti, *Prisăceni, Vânători

Judeţul Giurgiu

Călugăreni, Călugărul, *Desăgari, Prisăceni, Vânători

Toponimice care arată însuşirile fizice şi psihologice

Judeţul Teleorman

*Bălţaţi, *Bărboşi, *Bărbăteşti, *Blotori, Dulceni, *Flocoşani, Frumoasa, *Ludăneasca, Muţi, Netoţi, Ologi, Râioasa

Judeţul Giurgiu

Babele

Nume de origine mocănească

Judeţul Teleorman

Băseşti, *Zărneasca, *Zărneşti, *Coşerie, Drăgşani, *Hârlău

Judeţul Giurgiu

Coiani, Mârşa

Nume care arată originea locuitorilor

Judeţul Giurgiu

*Milcoveni, Ogrezeni, *Răceni

CAP. III. ECONOMIA MEDIEVALĂ

1. Agricultura

În tot evul mediu şi chiar în timpurile moderne, întreaga structură administrativ-fiscală a Ţării Româneşti se baza pe producţia agricolă rezultată din cultivarea solului şi creşterea animalelor[526]. Aspecte ale agriculturii medievale, practicată ca îndeletnicire principală de locuitorii de pe teritoriul actualelor judeţe Teleorman şi Giurgiu, sunt evidenţiate, în mod sumar, de două surse, documentare şi arheologice, ambele fiind în stadiul actual sporadice şi insuficiente[527].

[526] Dinu C. Giurescu, *op. cit*., p. 49.

[527] Cercetările arheologice din aşezări cum sunt cele de la Zimnicea şi Răreanca-Bragadiru sunt limitate cronologic la sec. al XIV-lea şi începutul sec. al XV-lea şi nu sunt întru totul relevante pentru profilul activităţilor economice. La Zimnicea, de exemplu, s-au găsit boabe de grâu carbonizate şi unelte agricole sau legate de creşterea animalelor (vezi I.Nestor et al., *Aşezările din societatea primitivă*, p. 101).

1.1. Cultivarea plantelor. Cele dintâi informaţii scrise privind *cultivarea cerealelor* datează de la jumătatea sec. al XV-lea, când domnitorul Vlad Dracul întăreşte cu hrisov în anul 1441 „găleţile domneşti" ale mănăstirii Glavacioc[528]. Cerealele cultivate erau în primul rând *grâul* şi *orzul*, din care Radu cel Mare făcea danie, la 21 noiembrie 1504, aceleaşi mănăstiri, cu „13 găleţi de grâu şi 13 găleţi de orz în fiecare an"[529], la care se adaugă *ovăzul* şi *meiul*, aşa cum reiese din actul prin care Matei Basarab întăreşte mănăstirii „Sf. Troiţă" dijma din satul Parapani, jud. Vlaşca „...o claie din zece de grâu, orz, ovăz, mei, fân..."[530].

În secolele al XVI-lea şi al XVII-lea în documente se fac referiri la existenţa *livezilor de pomet*, la Sfinţeşti[531], la Merişani[532], la Gratia[533], a *bostanului* la Crângeni[534] şi a *grădinilor* la Nenciuleşti[535], dar şi al plantelor tehnice, cum era *cânepa*, la Duşeşti [536]

Viţa de vie s-a cultivat în satele acestui ţinut de câmpie la fel de intens ca şi în regiunile de deal, cu specific viticol. Informaţii despre această cultură se regăsesc într-un mare număr de documente începând cu anul 1433, când domnitorul Alexandru Aldea scuteşte mănăstirea Bolintin „de vinărici"[537]. Numai în judeţul Teleorman este consemnată existenţa viilor în aproximativ 40 de localităţi, între anii 1557[538] şi 1700[539]. Aceste vii erau stăpânite de diverse categorii de proprietari. Mănăstirile deţineau vii la Islaz, ca M-rea „Sf. Troiţă"[540], la Ostra, Flocoşani şi Măniceşti – M-rea Flocoşani[541], la Afumaţi şi Nenciuleşti – M-rea Cotmeana[542], la Sârbi şi Mihăileşti – M-rea Cotroceni[543]. Ceilalţi deţinători erau fie boieri, ca Stoicea ban, care în anul 1557 deţinea o vie la Uda şi un loc de vie la Laiovu de Sus[544], fie moşneni ca cei din Nenciuleşti[545], sau negustori precum Petru şi Ghioca, cupeţi, care aveau o vie la Gurobodii[546] ş.a. Preţul viilor este de asemenea precizat în unele acte. Astfel, în anul 1639, se vinde loc de vie la Drăgăneşti cu 1100 de aspri[547] iar la Gărdeşti se cumpără două

[528] DRH, B, vol. I, doc. 94, p. 162-164.
[529] *Ibidem*, vol. II, doc. 58, p. 67-68.
[530] *Ibidem*, vol. XXV, doc. 307, p. 341.
[531] DIR, B, veac XVI, vol. V, doc. 446, p. 427-430.
[532] DRH, B, vol. XI, doc. 62, p. 84-85.
[533] Doc. Tel., doc. 642, p. 263.
[534] *Ibidem*, doc. 638, p. 264.
[535] *Ibidem*, doc. 599, p. 250.
[536] Cat. Doc. Ţ. Rom., vol. VIII, doc. 84, p. 50.
[537] DIR, B, veac. XIII-XV, doc. 84, p. 95.
[538] DRH, B, vol. V, doc. 82, p. 88-89.
[539] Doc. Tel., doc. 725, p. 293.
[540] DRH, B, vol. XXII, doc. 262, p. 495-499.
[541] *Ibidem,* vol. XXII, doc. 272, p. 514-516.
[542] Doc. Tel, doc. 634, p. 263,
[543] *Ibidem,* doc. 655, p. 270.
[544] DRH, B, vol. V, doc. 82, p. 88-89.
[545] Doc. Tel., doc. 557, p. 234.
[546] Cat Doc. Ţ. Rom., vol. IV, doc. 976, p. 444.
[547] *Ibidem,* doc. 1571, p. 685-686.

răzoare cu 600 de bani[548]. În epocă vinul are valoare de schimb: în anul 1631 o moşie la Poieni este cumpărată pe un cal şi o bute de vin[549], iar în 1654 Mareş Băjescu plăteşte pentru moşia Hurezi, pe lângă bani şi 40 de vedre de vin a 50 de bani vadra, care fac 2000[550].

1.2. Creşterea animalelor aducea importante venituri din comerţ[551] şi produsele sale erau impuse cu prioritate la zeciuială[552]. Este probabil că în câmpie, ca şi la munte, creşterea *oilor* era pe primul loc, pe măsură ce Poarta otomană solicita cumpărarea unor cantităţi tot mai mari pentru aprovizionarea capitalei[553] iar formularea din documente pentru dijmă începe întotdeauna cu „vama oilor". În hrisovul său din anul 1441 Vlad Dracul, scutind satele Buteşti şi Mirceşti de dări, a menţionat întâi darea oilor, apoi pe celelalte[554]. Oile erau valoroase şi ca monedă de schimb. În anul 1532, când Vlad Vintilă le întăreşte lui Vlaico şi fraţilor lui ocină în Găvăneştii de Jos se specifică faptul că jumătate din sat fusese cumpărat în timpul lui Vlad Călugărul „pe 200 de aspri şi 100 de oi care făceau 1200 de aspri"[555]. Mai târziu, în a doua jumătate a sec. al XVII-lea, o oaie pe care Nan ceauş a dat-o drept dar la nunta fiului său valora 1 taler[556]. Se creşteau de asemenea *porci*, aşa cum reiese dintr-un hrisov al domnitorului Vladislav al II-lea care îi scuteşte de „vama porcilor" pe unii stăpâni de la Mârşa, Roata, Uieşti, Bâtcov din jud. Vlaşca şi Găvăneşti, jud. Teleorman[557]. A*lbinăritul* era o preocupare importantă, aducătoare de câştiguri bune, de vreme ce Vlad Călugărul scuteşte de albinărit satele Gheorgova, Comana, Laiova lui Stroe, dăruite mănăstirii Cutlumuz[558], pentru ca mai târziu, Radu Mihnea să scutească de „darea mierii" şi satul Uda, al aceleiaşi mănăstiri[559]. Alte animale, cu bună pondere în economia agrară, dar nesupuse zeciuielii erau vitele mari, mai ales *boii*, care puteau fi oferite şi drept monedă de schimb. În anul 1588 domnitorul Mihnea Turcitul îi întăreşte lui Mihai ban vii la Plăviceni, cumpărate "cu 2000 aspri şi doi boi de alţi 600 de aspri"[560], valoarea animalelor crescând în timp, astfel încât în 1639 un bou costa între 470-550 aspri[561]. Nici pentru *cai* nu se percepea zeciuiala şi puteau fi oferiţi şi ca daruri preţioase domniei, pentru confirmarea stăpânirii asupra pământului, sub

[548] Doc. Tel., doc. 281, p. 141.
[549] DRH, B, vol. XXIII, doc. 301, p. 482.
[550] Doc. Tel., doc. 377, p. 176.
[551] Valeria Costăchel, P. P. Panaitescu, A. Cazacu, *Viaţa feudală în Ţara Românească şi Moldova în sec. XIV-XVII*, Buc., 1957, p. 17.
[552] Dinu C. Giurescu, *op. cit*., p. 64.
[553] *Istoria Românilor*, vol. IV, 2001, p. 64.
[554] DRH, B, vol. I, doc. 94, p. 162-164.
[555] Ibidem, vol. III, doc. 141, p. 218-224.
[556] Doc. Tel., doc. 516, p. 221.
[557] DRH, B, vol. I, doc. 105, p. 183-185.
[558] *Ibidem,* vol. I, doc. 214, p. 342-344.
[559] DIR, B, veac XVII, vol. IV, doc. 273, p. 258.
[560] *Ibidem*, veac XVI, vol. V, doc. 403, p. 383-384.
[561] Cat. Doc. Ţ. Rom., vol. IV, doc. 1562, p. 678-681.

forma „*darea calului*". Astfel, Vlad cel Tânăr menționează într-un hrisov din anul 1511 că slugerul Vârjoghie din Voevodeşti îi dăduse un cal turcesc pentru 3000 de aspri, pe care domnul „l-a dat la unguri când s-a făcut pace cu craiul"[562] şi tot dintr-un hrisov domnesc dat de Mihnea Turcitul aflăm că domnitorul Vlad Înecatul dăruise jumătate din satul Islaz lui Fârtat, pentru că acesta îi adusese domnia de la Poartă şi pentru care cheltuise 20.000 de aspri şi patru cai pruşi[563].

1.3. Bălțile şi pescuitul

Râurile cele mari, Oltul şi Argeşul, cele mai mici, dar mai ales Dunărea cu *bălțile* şi *gârlele* pe care le alimenta, reprezentau una din cele mai însemnate bogății naturale ale regiunii. Valoarea lor economică constă nu numai în *peştele* care era una din principalele mărfuri de export şi o bună sursă de venit a domniei, ci şi din faptul că formau obiectul unor importante danii pe care domnitorii le făceau în general mănăstirilor, mai ales propriilor ctitorii sau sfetnicilor care se dovedeau devotați. Astfel prima menționare a Bălții Suhaia datează din anul <1475-1476>, în timpul domniei lui Laiotă Basarab, care o întăreşte mănăstirii Cutlumuz [564]. Alți domni şi succesori ai săi până la Matei Basarab vor întări timp de 200 de ani această danie făcută de Mircea cel Bătrân, mănăstirii de la Muntele Athos[565]. Un alt complex mare de bălți care se afla la est de Zimnicea este cel pe care Vlad cel Tânăr îl întăreşte în anul 1511 lui Vârjoghie sluger, unul din strămoşii familiei Năsturel[566].

Cea mai mare baltă din Țara Românească era Balta Greaca sau Balta Doamnei dinspre gura Argeşului[567]. Ea avea o mare însemnătate în aprovizionarea cu peşte a Bucureştiului şi aducea venituri frumoase mănăstirilor ce încasau de aici vamă de pe urma pescuitului. Radu de la Afumați a dăruit partea domnească din vamă „din douăzeci de peşti, patru peşti", mănăstirilor Glavacioc, Bolintin, Nucet, Strâmbu şi Ursăteşti[568]. Vlad Vintilă a sporit numărul acestor mănăstiri cu Snagovul şi Tutana[569] şi Alexandrul Coconul cu mănăstirea Mislea[570]. La Greaca îşi aveau sediul şi stolniceii care luau dijma ce se cuvenea

[562] DRH, B, vol. II, doc. 90, p. 186-187.
[563] DIR, B, veac XVI, vol. IV, doc. 414, p. 409-412.
[564] DRH, B, vol. I, doc. 151, p. 250-253.
[565] În hrisovul din 23 iulie <1512-1513>, emis de Neagoe Basarab, se detaliază întinderea complexului de la Suhaia „de la Vadul Şiştovului până la Sichir, toate bălțile şi gârlele din jurul Călmățuiului" (vezi DRH,B, vol. II, doc. 105, p. 208-215).
[566] Era format din Gârla Şiştovului, Gârla Mare, Balta lui Calotă, Vrămiarul, Zlătanul, Crivedea şi Câlnița (vezi *Ibidem,* doc. 90, p. 186-187).
[567] C. C. Giurescu, *Istoria pisciculturii*, p. 121.
[568] DIR, B, veac XVI, vol. II, doc. 6, p. 5-7.
[569] *Ibidem*, doc. 123, p. 121-122.
[570] *Ibidem*, veac XVII, vol. IV, doc. 584, p. 570.

casei domneşti nu numai din această baltă, ci şi din cele învecinate[571]. De beneficiile dijmei de peşte s-au bucurat şi călugării mănăstirii „Sf. Troiţă" cărora Matei Basarab le întăreşte vama din satul Parapani, ce le fusese dăruită de Radu cel Mare[572], iar Radu Leon dă dreptul mănăstirii Clocociov să ia zeciuiala din peştele din Balta Suhaia[573].

În sec. XVII, pe lângă bălţile deja cunoscute sunt amintite în diferite acte şi unele *eleşteie,* cum sunt cele de la Prigoriţi[574] sau Nenciuleşti[575].

Bogăţia şi întinderea bălţilor presupune şi existenţa unei populaţii pescăreşti, aşa numiţii băltăreţi, asupra cărora funcţionau legi şi tradiţii speciale[576]. *Pescuitul* se dovedeşte astfel în tot evul mediu o activitate importantă şi permanentă, probată atât de piesele arheologice descoperite – ace de pescuit, harpoane – cât şi de mărturiile documentare: printre martorii unui act din 1686 se află şi Tudor pescarul din Ruşii de Vede[577].

1.4. Pădurile

Sub raportul întinderii pădurilor pâna la marile defrişări din secolul al XIX-lea, judeţele Teleorman şi Vlaşca au reprezentat una din zonele cele mai bine împădurite din cadrul Câmpiei Române, fapt consemnat şi de hărţile medievale. In harta din anul 1700 stolnicul Cantacuzino indică pentru judeţul Teleorman trei masive de pădure la est de Cotmeana şi pentru Vlaşca un masiv care înconjoară mănăstirea Glavacioc[578]. In harta Marelui Stat Major al Armatei Austriece din 1790-1791 (Pl.IV/1) în Teleorman apar împădurite regiunile nordice şi centrale, cu concentrări masive între Olt şi Călmăţui şi între Vedea şi Teleorman, ce coboară apoi aproape în linie dreaptă până la nord de Câlnişte, unindu-se la vest de Bucureşti cu Codrii Vlăsiei, iar peticele de pădure din jurul Comanei şi al Neajlovului sugerează că uriaşa pădure din centrul Munteniei se întindea în evul mediu până la Dunăre.

În judeţul Teleorman, unde pădurea ocupa, cum am văzut, o suprafaţă considerabilă şi reprezenta o importantă sursă de bogăţie, primele documente scrise se referă la obligaţiile fiscale ce decurgeau din exploatarea ei. În anul 1445 domnitorul Vlad Dracul îi scuteşte pe Badea Ciutin şi pe fii săi de slujbe şi dajdii, printre care şi cele „de lemne şi de tălpi"[579], de

[571] C. C. Giurescu, op. cit., p. 122.
[572] DRH, B, XXIV, doc. 222, p. 297-298.
[573] Doc. Tel., doc. 457, p. 201.
[574] *Ibidem*, doc. 632, p. 262.
[575] *Ibidem*, doc. 667, p. 274.
[576] C. C. Giurescu, *op. cit*., p. 222; Henri Sthal, *op. cit*., p. 64-74.
[577] Doc. Tel., doc. 636, p. 264.
[578] C. C. Giurescu, *Istoria pădurii româneşti din cele mai vechi timpuri pană astăzi*, Buc., 1975, p. 168.
[579] DRH, B, vol. I, doc. 99, p. 173-175. „Lemnele şi tălpile" se referă la obligaţia locuitorilor de a aproviziona cu lemne de ars şi materiale de construcţie curtea domească.

aceleaşi dări fiind scutiţi şi unii locuitori din Mârşa, Roata, Albeşti şi Găvăneşti[580]. Numărul documentelor ce conţin referinţe despre pădure este mare. Numai în judeţul Teleorman, în intervalul 1567-1699 au fost atestate corpuri de pădure în peste 70 de localităţi, iar din formulele de redactare ale actelor de vânzare-cumpărare sau întărire de către domni a proprietăţilor, rareori a lipsit specificarea pădurii. În aceleaşi acte, printre puţinele detalii privind însuşirile acelor posesiuni, se dau unele amănunte privind preţul stânjenului de pădure, care în 1665 era, de exemplu, de 30 de bani atunci când Tudoran, clucer din Aninoasa, a cumpărat la Plosca pământ şi pădure[581] şi a crescut la 46 de bani până la sfârşitul aceluiaşi secol, când Mareş Băjescu a mai cumpărat o moşie la Zloteşti[582].

În Vlaşca era „pădurea cea mare" la vest de râul Argeş, în mijlocul căreia se găsea mănăstirea Bolintin[583]. O altă barieră de pădure se întindea la nord-est de Giurgiu, unde se afla şi o branişte domnească[584] care la <1560-1568> era în posesia mănăstirii Cutlumuz, ce „...trebuie să-şi apere braniştea de la Giurgiu şi nimeni să nu îndrăznească să taie sau strice"[585].

2. Meşteşugurile

Până la sfârşitul sec. al XV-lea starea meşteşugurilor în regiune nu este înregistrată documentar, dar ea trebuie să fi urmat condiţiile generale din Ţara Românească, cu meşteşugari din diverse domenii de activitate care satisfăceau necesităţile comunităţilor săteşti şi urbane[586]. În urma cercetărilor arheologice de la Zimnicea s-a pus în evidenţă prezenţa în sec. al XIV-lea a unui atelier, prin descoperirea unui număr de unelte din dotarea acestuia, cu care se produceau obiecte pentru uzul gospodăresc şi agricol[587]. Este neîndoielnic c dovezi ale *meşteşugurilor casnice* ale *torsului, ţesutului* şi *cusutului* erau prezente în aşezările de la Zimnicea, Flămânda, Răreanca-Bragadiru, unde au fost găsite printre resturile locuinţelor diferite piese folosite în această activitate, cum erau fusaiolele, acele de cusut, un dinte de dărac ş.a.

Primii meseriaşi, a căror existenţă este probată documentar, sunt Ştefan şi Martin Gasner din Ruşi (Rusmark), ce figurau în registrul frăţiei *cizmarilor* din Sibiu în anul 1484[588].

---

[580] *Ibidem*, doc. 105, p. 208-215.
[581] Doc. Tel., doc. 469, p. 205-206.
[582] *Ibidem,* doc. 707, p. 287-288.
[583] DIR, B, veac. XIII-XV, doc. 84, p. 95.
[584] Acolo se afla şi satul Brăniştari, atestat documentar tot în sec. al XVI-lea.
[585] DRH, B, vol. V, doc. 182, p. 196-197.
[586] Şt. Olteanu, *Meşteşugurile din Ţara Românească şi Moldova în evul mediu*, Buc., 1969, p. 52.
[587] I. Nestor et al*., Aşezările din societatea primitivă* p. 101.
[588] Fr. Zimmermann, *Das Register der Johanes Bruderscraft in Archiv des Vereines für Siebenbürghsch Landeskunde*, Hermanstadt, 1880, p. 356.

Mai târziu, printre *măcelarii* din Ţara Românească semnalaţi la Braşov în anul 1503 afla şi „Valentinus carnifex de Ross”[589]. Tot în sec. la XVI-lea, printre cei din tagma *morarilor* îl găsim pe Neagul Murariul din Călugăreni[590]. Rămânând în domeniul morăritului, în sec. al XVI-lea se observă rolul tot mai important pe care îl deţine această activitate în viaţa economică a tuturor categoriilor sociale: mănăstiri[591], boieri[592], moşneni[593], care stăpâneau sau tranzacţionau mori şi vaduri de moară.

Pe lângă mori apar şi meşterii constructori care se tocmesc pentru lucrări cu proprietarii. În 1659 Vasile şi Iacob din Cătun se înţelegeau cu Mareş Băjescu să-i facă o roată de moară la Zloteşti, cu 7 ughi[594]. Pentru a face o moară nouă la Puţintei, în 1676, Neagu şi Gherghe se asociază cu Tudoran, fost mare clucer, ca să tocmească meşteri să taie şi să cioplească lemnele pentru aceasta cu 5 ughi, ei şi sătenii să le care cum vor putea şi să tocmească alt meşter care să facă moara[595].

În sec. al XVII-lea sunt mai bine reprezentate şi alte tipuri de meserii în actele de arhivă. Un Stoica *croitorul* figurează printre vecinii din Pleaşovul de Sus[596]. Ion croitoru din Duşeşti este martor în anul 1636[597] şi în 1640 apare ca vânzător de moşie în Mârzăneşti[598]. Tot la sate îşi făceau meseria şi *cojocarii,* cum erau Constantin Chiuciubaşa din Ghimpaţi[599], Gherghe Parpală din Novaci, martor în anul 1667[600] şi Radu cojocaru din Gratia[601].

În atelierele de confecţionat abale din Ruşii de Vede activau în cea de-a doua jumătate a sec. al XVII-lea mai mulţi meşteri, printre care jupânii Gheorghe şi Nedelco *abagii*, care în 1678 cumpărau moşie în satul Sârbi, alţi doi abagii, Pencea şi Tudor, fiindu-le

[589] *Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt*, vol. I, 1866, p. 2.
[590] DIR, B, veac XVI, vol. VI, doc. 250, p. 234.
[591] Exemplele pot fi multiple: în anul 1570 mănăstirea Glavacioc deţinea mori la Călugăreni pe Neajlov şi la Călugăreni în Teleorman, la Velea şi Izvârta (DRH, B, vol. III, doc. 53), în anul 1684 mănăstirea Cotroceni deţinea moară la Cervenia „cu roată de moară umblătoare şi vad de moară” (Doc. Tel., doc. 620, p. 256) iar în 1689 egumenul Partenie cumpără pentru mănăstirea Cotmeana, alături de moşie, vie, branişte şi „eleşteul din Nenciuleşti cu moară ş.a.” (Doc. Tel., doc. 667, p. 274).
[592] În 1514 Neagoe Basarab îi întăreşte lui Şuica vornic şi fiilor săi jumătate din moara de la Dadilov, pe Câlnişte (vezi DRH, B, II, doc. 122, p. 245-247); dintr-un hrisov al lui Radu Paisie din 1536 reiese că morile de la Ruşii de Vede fuseseră făcute de Alb vistier în timpul lui Vlad Călugărul şi date lui Stoico într-un schimb, 1/3 din moşia Ruşi pentru moşia Căzăneşti (vezi supra, nota 185), în anul 1662 Mareş Bajescu, mare vistier, deţinea la Slăveştii de Sus mai multe vaduri şi mori gata (vezi Doc. Tel., doc. 446, p. 198-199).
[593] În zapisul moşnenilor din Lăceni care se vând rumâni la 1 dec. 1630 figurează şi moara satului (DRH, B, XXIII, doc. 181, p. 300-301.).
[594] Doc. Tel., doc. 427, p. 192.
[595] *Ibidem,* doc. 572, p. 239.
[596] DIR, B, veac XVII, vol. II, doc. 81, p. 77-79.
[597] Doc. Tel., doc. 234, p. 122.
[598] *Ibidem*, doc. 288, p. 143-144.
[599] DANIC, Mitrop. Ţ. Rom., Ms. 132, f. 194-195.
[600] Doc. Tel., doc. 480, p. 208.
[601] *Ibidem,* doc. 589, p. 247.

martori la încheierea actului de cumpărare[602]. Tot din Ruşi sunt amintiţi ca făcând parte din rândul meseriaşilor şi nişte *săpunari*[603]. In 1677, într-un zapis de vânzare din Gratia figurează printre martori şi Vlad *cizmarul* [604].

Deşi ateliere de olărit nu au fost identificate în mod concret prin cercetările arheologice de până acum, probabil că olăritul se practica cel puţin pentru nevoile locale[605], fapt confirmat prin semnalarea în anul 1630 a lui Voico *străchinaru* din Lăceni[606].

Aceste informaţii scrise privind meşteşugarii specializaţi din ţinutul Vlaşcăi şi Teleormanului formează un tablou palid al meseriilor în decurs de 400 de ani, când producţia meşteşugărească, cel puţin în ramurile de bază – alimentare, ţesut şi prelucrarea ţesăturilor, prelucrarea pieilor, a lemnului, a metalelor, cărămidăria, olăritul, trebuie să fi fost mult mai răspândite şi aici, pe domeniile boiereşti şi la sate, şi mai apoi în oraşe.

3. Căile de comunicaţie şi comerţul

3.1. Drumurile

Drumurile comerciale medievale, folosite şi în veacurile anterioare, unele continuându-le pe cele din antichitate[607], erau considerate de N. Iorga fundamentul naşterii statelor feudale româneşti [608]. Raportul dintre drum şi stat este acela că a fost unul din factorii constitutivi ai statului, iar prin veniturile vamale s-a consolidat puterea politică în spaţiul românesc cuprins astfel în arii de civilizaţie atât occidentale cât şi orientale[609]. Cele mai însemnate drumuri din Ţara Românească erau rutele negustoreşti care coborau din Ardeal în Peninsula Balcanică, traversând Dunărea prin vadurile de la Severin, Calafat, Turnu, Zimnicea, Giurgiu, Dârstor, Brăila. Importante sau mai puţin importante, *drumurile medievale din sud-vestul Munteniei* urmăresc, ca mai toate drumurile, configuraţia terenului şi principalele cursuri de apă (Pl.VII). Toponimia vadurilor şi vămilor dunărene este o dovadă a continuităţii şi intensităţii circulaţiei în Peninsula Balcanică - vadurile Diiului, Ţimbrului, Nicopolei, Şviştovului şi Dârstorului sunt numite în actele româneşti după oraşele de pe malul drept, pentru că se aflau aici depozite de tranzit pentru mărfurile aflate în circuit. Numai aşa poate fi explicată fixarea în toponimia românească a acestor denumiri [610].

---

[602] *Ibidem*, doc. 595, p. 248.
[603] DANIC, Măn. Sf. Apostoli, V/1.
[604] Doc. Tel., doc. 589, p. 247.
[605] În judeţele Teleorman şi Giurgiu nu au existat până astăzi centre tradiţionale de ceramică.
[606] DRH, B, vol. XXIII, doc. 181, p. 300-301.
[607] Austriecii au folosit calea romană de peValea Oltului, Limesul Alutan şi l-au transformat în "Via Carolina".
[608] N. Iorga, *Drumurile de comerţ, creatoare ale statelor româneşti*, Buc., 28, p. 2.
[609] Şerban Papacostea, *Începuturile politicii comerciale a Ţării Româneşti şi Moldovei (sec. XIV-XVI*), în SMIM, X, 1983, p. 9.
[610] Dinu C. Girescu, *op. cit*., p. 178-179.

Drumul Oltului (Pl.VII/1) le asigura în primul rând negustorilor Sibiului, al doilea oraş comercial transilvănean, legături permanente cu Valahia, cu Bulgaria şi Turcia sau, cu corăbiile pe Dunăre până la Brăila, cu lumea levantină de la Marea Neagră[611]. Drumul străbătea pasul Turnu Roşu-Câineni, făcea un popas la Râmnicu Vâlcea şi altul la Slatina, unde se bifurca: o ramură mergea la Craiova, una se îndrepta la Nicopolea Mică unde era citadela ridicată de Mircea cel Bătrân în faţa puternicei Nicopole bulgăreşti, la vadul de unde Radu Paisie emitea un hrisov la 5 mai 1544[612] şi unde funcţiona una din vămile de graniţă ale Ţării Româneşti. Ea este menţionată de domnitorul Dan al II-lea în hrisovul din 1431 prin care întăreşte privilegiul lui Mircea cel Bătrân adresat pârgarilor Braşovului pentru reglementarea vămii de la Dunăre[613]. Cât de important era vadul de la Turnu şi pentru negustorii braşoveni se vede din scrisoarea domnitorului Alexandru Aldea din anul 1432, care le cere sprijinul pentru recăpătarea cetăţilor Dârstor şi Pirgos din mâinile turcilor, a căror armată se îndrepta spre Ţara Românească[614].

Dacă *Drumul Şiştovului* (Pl.VII/2) este pomenit în 1385 de pelerinii germani Sparnau şi Tennstädt, ce străbăteau drumul dintre Dunăre şi Sibiu prin Piteşti, în documentele interne este pomenit mult mai târziu, la 23 iulie <1512-1513> în hrisovul lui Neagoe Basarab care, întărind daniile făcute de strămoşii săi domneşti mănăstirii Cutlumuz, localizează acest drum. El pornea de la Ruşii de Vede spre sud-vest, urma malul stâng al Urluiului, apoi pe cel al Călmăţuiului ajungea până la Sichir (Secara) mai departe era hotar satului Fântânele şi pe lângă Balta Suhaia ducea până la vadul Şiştovului[615]. În acest sector al bălţii se întâlnea cu alte drumuri mai mici, locale, cum erau *Drumul Găuriciului* (Pl.VII/3), atestat în 1533[616] şi *Drumul Plăsceanei* (Pl.VII/4), care venea dinspre Ulmuleţ, aşa cum apare în anul 1588[617]. Vama de la vadul românesc al Şviştovului a funcţionat şi ea, desigur şi înainte şi după singura atestare documentară, cea din <1478-1479>, când mănăstirea Glavacioc fusese scutită şi aici de vamă de către Basarab cel Tânăr Ţepeluş[618].

---

[611] Şt. Meteş, *Relaţiile comerciale ale Ţării Româneşti cu Ardealul până în veacul al XVIII*-lea, Sighişoara, 1921, p. 23.
[612] DRH, B, vol. IV, doc. 160, p. 196-197.
[613] I. Bogdan, *Documente privitoare la Relaţiile Ţării Româneşti cu Braşovul şi cu Tara Ungurească în veacurile al XV-lea şi al XVI-lea,* vol. I, Buc., 1905, p. 34. Primul privilegiul comercial dat de Vlaicu Vladislav în 1368 Braşovului se referă explicit la vama de la Slatina şi Brăila, implicit se poate referi şi la vama de la Gura Oltului când vorbeşte de „mărfuri de peste Dunăre vămuite" (vezi şi N. Iorga, *op.cit.,* p. 9).
[614] *Ibidem,* p. 40
[615] DRH, B, vol. II, doc. 105, p. 208-215.
[616] *Ibidem*, vol. III, doc. 156, p. 249-252.
[617] DIR, B, veac XVI, vol. V., doc. 384, p. 364-366.
[618] DRH, B, vol. I, doc. 162, p. 268.

De la Ruşii de Vede, răscruce principală de circulație în regiune, porneau mai multe drumuri în direcții diferite. Spre sud-vest se îndrepta *Drumul Nicopolei* (Pl.VII/5). El făcea hotar satelor Comanca, Ghiurghev, Prislop, Crângeni şi Măniceşti, intersecta „locul unde se întâlneau troianele”[619] şi peste câmp ajungea la Nicopolea Mică – Turnu[620]. Tot de la Ruşi este menționat în acelaşi document *Drumul Hânsăreştilor* (Pl.VII/6) până în satele Hânsăreşti şi Ivaneți, în direcția nord-vest şi *Drumul Scheostrei* (Pl.VII/7), spre nord-est[621]. Mai târziu, în 1694 sunt consemnate un *Drum al Ruşilor* (Pl.VII/8) prin Drăguşenel[622] şi un *Drum al Ploscei* (Pl.VII/9) în <1654-1657>[623].

În anul 1560 o ocină la Tecuci avea hotar în *Drumul Marmurei* (Pl.VII/10) sau Marmurelui[624]. *Drumul Oii (Calea Oii*), ruta de transhumanță spre bălțile Dunării, venea dinspre nord de Piteşti pe Valea Vedei şi cobora la Olt (Pl.VII/11) pe un traseu adeverit documentar în anul 1588 la Ostra[625], în anul 1617 la Crângeni[626], în 1641 la Periați[627], şi în 1693 la Belciugata[628]. În hrisovul din 26 februarie 1617 dat de Alexandru Iliaş, când se face hotărnicia satului Crângeni pe Călmățui, în afara Drumului Oii sunt consemnate şi alte drumuri*: Drumul Tolceştilor, Drumul Stupinilor* (Pl.VII/12), *Drumul Romanaților*, *Drumul Băseştilor* (Pl.VII/13), *Drumul lui Oană*[629]. În anul 1693 un *Drum al Foametei* (Pl.VII/14) figurează drept hotar la moşia Seaca[630].

În anul 1639, când Matei Basarab a întărit lui Bunea vistier satul Gabrov, acesta avea hotar la *Calea Albinelor* (Pl.VII/15), lângă Mârzăneşti[631]. *Drumul Săpeții* (Pl.VII/16) era în anul 1639 hotar de ocină în satul Săpata de la Vede[632] şi hotar la Voevoda în anul 1626[633], sate pe care le lega peste câmp.

Un hotar al satului Slăveştii de Jos, la 1670 era format de *Drumul Teleormanului* (Pl.VII/17), ce ținea probabil malul râului cu acelaşi nume[634].

---

[619] Troianele sunt valum-urile Limesului Transalutan şi ale Brazdei lui Novac de Sud care se intersectează în apropierea Gării Troianu.
[620] *Ibidem*, vol. II, doc. 105, p. 208-215.
[621] *Ibidem.*
[622] DANIC, Mitrop. Ț. Rom., CXXXVI/5
[623] *Ibidem*, XXX/11.
[624] DRH, B, vol. V. Doc. 178, p. 191-193.
[625] DIR, B, veac. XVI, vol. V, doc. 383, p. 364.
[626] Cat. Doc. Ț. Rom., vol. II, doc. 749, p. 403-404.
[627] *Ibidem,* vol. V, doc. 517 bis, p. 238.
[628] Doc. Tel., doc. 696, p. 283-284.
[629] Cat. Doc. Ț. Rom., vol. II, doc. 749, p. 403-404.
[630] Doc. Tel., doc. 696, p. 283-284.
[631] Cat. Doc. Ț. Rom., vol. IV, doc. 1562, p. 678-681.
[632] *Ibidem*, doc. 1432, p. 620-621.
[633] DRH, B, vol. XXI, doc. 81, p. 158-163.
[634] Doc. Tel., doc. 519, p. 222-223.

La sfârşitul sec. al XIX-lea, Pantele Georgescu menţionează printre drumurile vechi din judeţul Teleorman şi altele, nesemnalate în documente, dar a căror funcţionare este neîndoielnică, doar cu argumente indirecte. *Drumurile Sării* legau salinele de la Telega de schela de la Zimnicea pe valea Teleormanului (Pl.VII/18) şi pe cele de la Ocnele Mari de schela de la Turnu[635], situaţie relevată documentar pentru sec. al XVIII-lea, valabilă şi în secolele anterioare, cu atât mai mult cu cât vom vedea că sarea era cel mai important produs de export în porturile Turnu, Islaz şi Giurgiu sub stăpânirea otomană. *Drumul Olacului sau al Craiovei* (Pl.VII/19) traversa de la est la vest judeţele Vlaşca şi Teleorman, pe la Vadulat, Baciu, Balaci, Slatina, Craiova, de unde făcea legătura cu Pesta, Viena, Praga. *Drumul Cerii* (Pl.VII/20) venea dinspre Romanaţi şi Olt la Segarcea, trecea peste deal la Piatra şi se oprea la Zimnicea. *Drumul Untului* (Pl.VII/1) se desfăşura între Giurgiu şi Turnu prin Bragadiru – Găuriciu – Piatra şi exista şi un *Drum al Ţintei* (Pl.VII/22) de la Ruşii de Vede la Zimnicea, prin Peretu, Piatra, Fântânele[636], drum legat de transportul produselor petroliere, mai ales al păcurei[637].

Câte un *Drum al Banului* pentru fiecare kaza, de la Turnu (Pl.VII/3) şi Giurgiu, sunt recunoscute ca graniţe trasate direct de Imperiul Otoman între Ţara Românească şi teritoriile sale administrative, kazalele[638]. Prima atestare documentară datează de la 1642, într-un document în care era pomenit ca hotar de ocină la Cacaleţi[639], în sec. al XVII-lea fiind numit, într-o scrisoare a boierilor munteni către trimisul sultanului, „hotar bătrân şi vechi, drumul ce-i zice al Banului[640].

De la Giurgiu, unde Mircea cel Bătrân ridicase o puternică cetate pentru paza trecerii Dunării, pornea, încă din sec. al XIV-lea, o importantă cale: un drum care se îndrepta spre Bucureşti şi de acolo spre Transilvania pe două rute, prin Târgovişte, Câmpulung, Rucăr, Bran sau prin Piteşti şi Râmnicu Vâlcea. Sub denumirea de *Calea Giurgiului,* drumul la Bucureşti este atestat în 1461 drept hotar al satului Calugăreni[641]. Funcţionarea vămii de la Giurgiu era reglementată de regulamente după care funcţionau şi celelalte vămi, taxele percepute intrând direct în visteria domnului, privilegiu de care principii Ţării Româneşti se vor bucura şi după ocuparea de către turci şi transformarea în kazale a cetăţilor dunărene.

---

635 Aurora Ilieş, *Drumurile şi transportul sării în Ţara Românească în sec. XV-XIX*, în SMIM, vol. VII, 1974, p. 224-226.
636 Pantele Georgescu, *op. cit*, p. 148.
637 Mara Popp, *Drumuri şi ocupaţiuni vechi în Ţările Româneşti*, în BSRG, LVII,1938, p. 272.
638 Fraţii Tunusli, *Istoria politică şi geografică a Ţării Româneşti de la cea mai veche a sa întemeiere şi până la 1774,* trad. de G. Sion, Buc., 1836, p. 101.
639 Cat. Doc. Ţ. Rom., vol. V, doc. 739, p. 326.
640 DANIC, Acte Dipl. Noi, pach. XIII, f. 18.
641 DIR, B, veac. XIII-XV, doc. 124, p. 132.

Luptele pentru apărarea şi controlul acestei intrări în Ţara Românească s-au perpetuat şi după pierderea ei în 1420, astfel încât în octombrie 1445 domnitorul Vlad Dracul, care considera Giurgiu „tăria creştinilor", se vede nevoit să le scrie pârgarilor din Braşov o scrisoare prin care să le ceară ajutorul în apărarea cetăţii, cu arme şi muniţie[642].

Mai târziu, Nicolae Iorga va considera că liniei de comerţ ce ducea de la Rucăr la Giurgiu şi la Rusciucul de pe malul celălalt al Dunării i se datorează ridicarea cetăţii Bucureşti, în urma căreia se va dezvolta apoi oraşul[643].

Alte drumuri brăzdau judeţul Vlaşca în lung şi în lat. Într-un hrisov din 1519 figurează *Drumul Cârnului*[644]*,* din hotarul Crevenicului până la Târnava, iar în anul următor *Drumul Prejbei*, din Trestenic până în apa Glavaciocului[645]. În anul 1568 o ocină din Manița are drept hotar *Drumul Curmeşat*[646]*,* iar în imediata apropiere, în hotar cu satul Toporu, doi ani mai târziu este consemnat *Drumul Bercenilor*[647]. *Drumul Răposatului Mircea Voievod* era limită a ocinei mănăstirii Glavacioc la Neagra, dinspre Vişina şi Mălineşti în 1576[648], în timp ce *Drumul Sării* grănițuia satul Măldăreşti în anul 1587[649] iar satele Dadilov şi Piatra aveau la 1586 hotar la Calea Giurgiului şi la *Calea lui Berivoi*[650].

Aceste drumuri şi altele, nemenționate, erau totodată căi de comunicație şi rute comerciale, participante la traficul de mărfuri atât în interiorul țării cât şi la comerțul exterior, prin cele trei schele de la Turnu, Zimnicea, Giurgiu.

3.2. Comerțul

După cucerirea Țării Româneşti şi a Moldovei de către turci şi subordonarea lor economică, o consecință importantă a fost orientarea tot mai accentuată, până la monopol, a comerțului celor două principate către Imperiul Otoman, îndeosebi către aprovizionarea capitalei acestuia cu alimente.

În aceste condiții schelele de la Turnu şi Giurgiu, ca toate porturile otomane de la Dunărea de Jos, îndeplineau o întreită funcție: erau debuşee pentru producția agro-animalieră a hinterlandului, loc de tranziție şi desfacere a mărfurilor din comerțul terestru al Imperiului Otoman cu țările Europei şi centre de import şi export al comerțului maritim imperial[651].

---

[642] I. Bogdan, *op. cit*., p. 80.
[643] N. Iorga, *Istoria Comerțului Românesc*, vol. I, Buc., 1925.
[644] DRH, B, vol. II, doc. 183, p. 350-351.
[645] *Ibidem*, doc. 196, p. 381-384.
[646] *Ibidem*, vol. VI, doc. 116, p. 145-148.
[647] *Ibidem*, doc. 218, p. 271-272.
[648] DIR, B, veac XVI, vol. IV, doc. 213, p. 212.
[649] Ibidem, vol. V, doc. 306, p. 294.
[650] Ibidem, doc. 266, p. 254.
[651] Anca Popescu, *Circulația mărfurilor la Dunărea de Jos reflectata în kanunname-le (a doua jumătate a sec. al XVI-lea)*, în RI, tom VI, 3-4, 1995, p. 258.

Schela şi târgul de la Turnu, situate la capătul sudic al drumului Oltului, singura rută comercială a negustorilor sibieni cu Peninsula Balcanică, erau frecventate de negustori străini, cum erau raguzanii, bulgarii, grecii, turcii, care tranzitau mărfurile la şi din Sibiu, aşa cum reiese din registrele vamale ale oraşului transilvan[652]. *Giurgiu* era un adevărat antrepozit între Ţara Românească şi posesiunile otomane de la sudul Dunării. Aici negustorii valahi şi moldoveni schimbau produsele lor, în general alimentare, pentru ţesături şi alimente mediteraneene[653].

În lipsa unor stipulaţii comerciale care să reglementeze statutul Ţării Româneşti faţă de Poartă în secolele XV-XVII, se poate considera că negoţul dintre nordul şi sudul Dunării se ghida la început după practici cutumiare, care au stat apoi la baza regulamentelor aplicate de administraţia otomană porturilor dunărene[654].

Normele care fixau regimul juridic al traficului comercial între cele două maluri ale Dunării pentru asigurarea veniturilor visteriei statului şi pentru a satisface aprovizionarea cu alimente după nevoile tot mai crescute ale oraşelor din Imperiu erau aplicabile în general tuturor aşezărilor portuare[655] şi existau, în acelaşi timp, şi regulamente specifice fiecărui port în parte[656].

Legea referitoare la *vama, piaţa şi portul Holovnik*[657] stabileşte regimul de vânzare şi taxele portuare menţionând mărfurile şi activităţile desfăşurate prin schela Turnului în secolul al XVI-lea. Produsele vămuite sunt în general cele exportate din Valahia. Sarea este unul din cele mai importante articole livrate de Ţara Românească în Imperiul Otoman. La Turnu se percepeau 2 aspri pe căruţă pentru trezoreria imperială, iar pentru sarea adusă pe fluviu vama

---

[652] Mihail Dan şi Samuel Goldemberg, *Le comerce balkano-lévantin de la Transilvanie au cours de la seconde moitié du XVI-e siècle et au début du XVII-e siècle*, în RESEE, tom V, 1-2, 1967, p. 95. Între 1578-1595 tranzitează prin Turnu 27 de trasporturi de la Nicopole, iar în 1595 trazitează câte 3 transporturi de la Târnova, Vidin şi Constantinopol. La începutul secolului al XVII-lea, între 1614-1618 sunt înregistrate la Sibiu 51 de transporturi de mărfuri provenite de la Nicopole.

[653] Halil Inalcik, *Imperiul Otoman. Epoca Clasică*, Buc., 1996, p. 239.

[654] Viorel Panaite, *Pace, Război şi Comerţ în islam. Ţările Române şi dreptul otoman al popoarelor (sec. XV-XVII*), Buc., 1997, p. 398.

[655] Irène Beldiceanu Steinherr şi Nicoară Beldiceanu, *Act du régne du Selim I concernant qulques échelles danubienne de Valachie, de Bulgarie et de Dobroudja,* în Südost-Forschungen, XXIII, München, 1964, p. 96-108. Cel mai vechi document care conţine dispoziţii privind regimul vamal şi alte taxe percepute în porturile dunărene este registrul lui Kiuciuk Piri, cadiul din Kazanlâk, din data de 15.04.1520. O copie după manuscris se află în Biblioteca Naţională din Paris.

[656] Bistra Ţvetkova, *Regimul schimbului economic dintre teritoriile de la nord şi sud de Dunăre în sec. al XVI-lea, în vol. Relaţii româno – bulgare de-a lungul veacurilor (sec. XII-XIX)*, Buc., 1971, p. 109.

[657] Eadem, *Actes concernantes la vie économique des villes et ports balcanique au XV*-e *siècle* et XVI-e *siècle,* în REI, XL, 2, 1972, p. 375 şi 380. Unele reglementări referitoare la portul Nicopol se aplicau şi portului Holovnik. De exemplu, pentru sarea importată prin Turnu sau Islaz se percepea o taxă pe căruţă cu titlul de taxă de vapor, iar pentru lemnul adus la Nicopol de vis à vis, de pe malul românesc, se percepea vama de rigoare dar dacă era pentru foc, rămânea nevămuit, ca şi postavul de Brusa care era tranzitat spre Ţara Românească şi Ungaria.

era de 10 aspri pe vas în beneficiul domnului sau de 1 aspru pentru 2 bolovani[658]. Fructele, mierea şi stupii de albine, seul, scândurile şi altele asemănătoare erau vămuite cu 4 aspri pe căruță şi 1 aspru la 2 stupi[659]; pentru mătase şi îmbrăcăminte se plătea vamă de 4 aspri pe căruță; pentru lemnul brut se percepea o bucată pe căruță; pentru peştele pescuit din lacul Bercelui taxa de pescuit era de 1 peşte la 10 peşti; oile se percepeau cu un aspru la 2 capete, din care jumătate intra în trezoreria imperială şi jumătate revenea domnitorului Țării Româneşti; pentru vitele mari se plăteau 4 aspri pe vită, din care jumătate era cota parte a domnitorului valah; pentru fiecare cal de povară se percepeau 10 aspri: 2 reveneau imperiului în trezorerie şi 8 prințului român[660], pieile de bivol se plăteau cu 2 aspri pe o piele sau 4 aspri pe căruță; taxa pe cerealele din Țara Românească era de 4 aspri pe căruță; pentru mărfurile importate precum vinul adus de pe malul turcesc în Țara Românească taxa era de 4 aspri pe butoi. Se percepea o taxă de la crescătorii de oi şi porci, numită "gorştină", pentru iernarea turmelor de animale în jurul citadelelor de sub autoritatea otomană şi se confiscau animalele pierdute sau fugare, pentru fiecare turmă de oi se oprea o oaie, pentru fiecare turmă de porci se plăteau câte 15 aspri în contul trezoreriei otomane. Se stabileşte şi o taxa de căsătorie pentru fetele soldaților din fortăreață. Vapoarele cu mărfuri care veneau de la Vidin, Silistra, Hârşova, Chilia ş.a., plăteau de asemenea o taxă, cu titlul de vamă de trecere: pentru un vas mare, 20 de aspri; pentru un vas mijlociu, 12 aspri; pentru fiecare un vas mic, 8 aspri; pentru un vas de tip ladia 4 aspri[661].

Prin portul Turnu mai erau tranzitate şi alte articole, supuse unor reglementări juridice ale portului Nicopole: țesături, cuțite, fier brut, postav gros, burnuze, legume, fructe, miere, cizme de piele, ceapă, bare de fier, carne de oaie, carne de vacă, fân şi papură[662]. Din lege rezultă că pe malul românesc, nu departe de Nicopole, se construiau corăbii şi alte vase fluviale[663] şi că portul Islaz, care nu făcea parte din teritoriul administrativ al Imperiului Otoman era şi el supus unor astfel de reglementări, el fiind unul din centrele importante ale exportului de sare din Țara Românească; pe sarea importată la Nicopole prin portul Islaz se reținea, în natură, 11 bolovani la 100 de bucăți, din care 3 reveneau vămii româneşti. În unele cazuri se percepea în monedă, 1 aspru din 3 pentru cei trei bolovani[664].

[658] *Ibidem*, p. 382.
[659] *Ibidem*, p. 381.
[660] *Ibidem,* p. 382.
[661] *Ibidem*, p. 381.
[662] *Ibidem*, p. 375-380.
[663] *Ibidem*, p. 376.
[664] *Ibidem,* p. 375.

În aceeaşi perioadă aproximativ aceleaşi sortimente de mărfuri fac obiectul comerţului dintre cele două maluri ale Dunării prin *târgul şi portul Giurgiu*: oi şi carne de oaie, la două oi de vânzare se încasau 2 akce, împărţite egal, de emin şi visteria românească[665]; la 2 oi de tăiat se încasa 1 akce, împărţită de asemenea egal şi se plăteau 25 akce pentru o turmă (o turmă era formată din 154-1200 de oi) şi 1 akce la 10 oi sub o turmă[666]; pentru o vită se plăteau 6 akce, din care 2 lua eminul şi 4 visteria Ţării Româneşti, iar pentru o vită tăiată se încasau 2 akce; pentru un cal sau iapă se percepeau 12 akce, din care 4 erau ale visteriei Ţării Româneşti; la untdelemn şi untdelemn pentru iluminat la 2 tigve cu ulei se lua 1 akce, împărţită între emin şi vama Ţării Româneşti, iar un car cu untdelemn de iluminat se taxa cu 44 akce, 40 revenindu-i eminului şi 4 vămii române; la o căruţă de unt, miere sau brânză se plăteau 8 akce, împărţite egal de cele două vămi; un car cu oţet, in, fructe era taxat cu 8 akce, câte 4 revenind eminului şi domnului; scândurile de brad şi materialul lemnos pentru construcţii şi de foc erau impozitate cu câte 4 akce pe car, sumă împărţită între cele două vămi[667]; pentru îmbrăcăminte, în special hainele aduse de la Brusa şi Edirne şi ipingelele bulgăreşti, pentru hainele tranzitate sau vândute dinspre Ţara Românească, vama este distribuită între cele două părţi, turcă şi românească, în timp ce pentru marfa sosită dinspre sud, de vamă beneficiază exclusiv partea otomană; pentru un car cu peşte eminul încasa 4 akce; pentru butoiul de vin venit de la Ruse se taxa vamă de 14 akce pentru emin şi 14 akce pentru visteria românească; bineînţeles, produsul cel mai preţios, sarea, era supus aceloraşi reglementări vamale ca în celelalte porturi, în plus pentru fiecare car trecut la Ruse eminul încasa încă 2 bolovani[668].

În regulamentele ambelor porturi, ca de altfel pe toată linia de nord a Dunării, lipsesc mirodeniile, cu toate că este ştiut faptul că făceau parte dintre acele *mărfuri turceşti* de lux ce penetraseră piaţa din Ţările Române[669]. Se cunosc însă două menţiuni despre cantităţile de piper tranzitate prin portul Giurgiu: în anul 1506 se primiseră 1501 kg. în 8 luni, iar în anul 1515, 2112 kg în 6 luni[670].

Din taxele vamale percepute pe importul şi exportul din porturile dunărene aflate sub administraţia otomană sumele erau împărţite între eminul portului, care primea 2% şi domnul

[665] Eadem, *Regimul schimbului economic*, p. 136.
[666] *Ibidem*, p. 138.
[667] *Ibidem*, p. 137.
[668] *Ibidem*, p. 138.
[669] Mihai Maxim, *Regimul economic al dominaţiei otomane în Moldova şi Ţara Românească în a doua jumătate a sec. al XVI-lea,* în RI, tom 32, 9, 1979, p. 1750.
[670] Halil Inalcik, *Bursa an the commerce of Levant*, în Journal of Economic and Social History of the Orient, III, 2, 1960, p. 138-139, ap. Anca Popescu, *op. cit*., p. 267.

Țării Româneşti, "necredinciosul valah", căruia îi revenea 3%, sub numele de vam sau chiar vama, ceea ce însemna o prelungire a vechii vămi româneşti a vadurilor, care era tot de 3%[671].

În secolul al XVI-lea satele din Țara Românească participau din plin la comerțul cu *Braşovul.* Negustorii țărani făceau anual nu numai transporturi cu produsele proprii dar, după ce le colectau, plecau şi cu produsele consătenilor lor şi ale proprietarilor[672]. Din registrele vigesimale ale Braşovului rezultă că în prima jumătate a secolului al XVI-lea la acest la negoț a participat şi un număr de sate din județul Teleorman şi Vlaşca, conform tabelului (după R. Manolescu).

Anul	Localitatea de origine	Valoarea mărfii	Nr. de participanți	Nr. de transporturi
1503	Mirceşti	3.300 asp.	1	1
1503	Voevodeşti	2160 asp.	1	1
1542	Dibăceşti	200 asp.	1	1
1542	Nanov	250 asp.	1	1
1542	Suhaia	450 asp.	2	2
1542	Sura	580 asp.	1	1
1543	Putineiu	1750 asp.	5	5
1543	Sârbii	1890 asp.	1	2
1546	Găiseni	1920 asp.	1	1
1548	Găiseni	4120 asp.	1	1
1549	Găiseni	1340 asp.	1	1
1549	Găujani	1300 asp.	2	3
1549	Fântânele	760 asp.	2	2
1550	Cervenia	1080 asp.	1	1
1550	Cioara	1400 asp.	1	1
1551	Găiseni	11620 asp.	10	13
1551	Orbeasca	3800 asp.	2	2
1554	Găiseni	9200 asp.	6	10
1554	Fântânele	900 asp.	1	1
1554	Mirceşti	4640 asp.	4	4
1554	Piatra	3800 asp.	2	2
1554	Tătărăşti	2100 asp.	4	4
1554	Blăjani (Buzău)+ Călugăreni	1920 asp.	2	1

Deşi în aceste registre vamale nu sunt nominalizate tipurile de mărfuri vândute, ele nu pot fi altele decât cele general exportate din Țara Românească: peşte, vite, cai, porci, oi, piei de vită, brânzeturi, miere, ceară, vin[673].

Traficul extern de mărfuri explică prezența mai multor negustori din Ruşii de Vede la Braşov: Radislav şi Bratul în 1503[674], Mănăilă în 1529[675], iar Voicu se află în patru rânduri

[671] Anca Popescu, *Circumscripții vamale otomane în Zona Pontului Stâng şi a Dunării de Jos*, în vol. Național şi Universal în istoria Românilor. Studii oferite prof. Şerban Papacostea, Buc., 1998, p. 321.
[672] Radu Manolescu, *Comerțul Țării Româneşti şi Moldovei cu Braşovul*, Buc., 1965, p. 215.
[673] *Ibidem*, p. 105.

în Braşov între 1542-1545[676]. În total, între 1503-1554 sunt consemnaţi la Braşov 9 negustori din Ruşii de Vede, care în 11 transporturi au dus marfă în valoare de 17.230 aspri. În aceeaşi perioadă, de la Giurgiu, patru negustori au efectuat 6 transporturi cu marfă, în valoare de 16.850 aspri[677].

Taxele vamale rezultate din comerţul cu Sibiul şi Braşovul erau luate de domnul Ţării Româneşti, care, în unele cazuri, cedau o parte din veniturile acestor vămi unor mănăstiri pentru a le înzestra[678], aşa cum a procedat Radu cel Mare, care a întărit mănăstirii Glavacioc, ctitoria tatălui său Vlad Călugărul, printr-un hrisov dat la 20 iunie 1507, jumătate din vama Prahovei încasată pentru mărfurile cumpărate de la Braşov[679].

În secolul al XVII-lea mai mulţi negustori cumpără sau sunt deja proprietari de moşii în Teleorman şi Vlaşca, fapt ce confirmă situaţia că negoţul ajunsese o meserie aducătoare de venituri substanţiale dar şi de îmbunătăţire a statutului social. Câteva exemple din documentele epocii ilustrează acest fenomen. La 23 ianuarie 1631 Dumitru şi Vasilie, negustori din Nicopole, cumpără satul Băcăleşti[680], la 6 mai 1637 Matei Basarab le întăreşte lui Petru şi Ghioca, cupeţi, ocină în satele Gurobodii şi Păhuleşti[681], la 13 noiembrie 1657 Nica neguţătorul cumpără parte de moşie în Purani[682], iar la 22 iunie 1686 domnul Şerban Cantacuzino dă hrisov de întărire lui Panait negustor pentru moşia Cătunul de Sus, judeţul Valşca[683].

3.3. Circulaţia monetară

Numeroasele tezaure monetare medievale şi nu mai puţin monedele izolate, descoperite în regiunea de sud-vest a Munteniei, documentează schimburi comerciale intense şi o activitate de vânzare-cumpărare care presupune existenţa *banilor.* Aceştia dovedesc amploarea circulaţiei monetare în decurs de patru secole, lămurind unele aspecte ale vieţii politico-economice în acest teritoriu şi puterea de tezaurizare a unei populaţii aşezate în apropiere de Dunăre, hotar permanent ameninţat de atacuri, dar mai mult decât atât, loc de întâlnire al unor drumuri comerciale de mare interes, ce depăşeau legăturile locale, ele tranzitând între Balcani şi Carpaţi.

---

[674] *Quellen*, I, p. 14 , 31.
[675] *Ibidem,* p. 174.
[676] *Ibidem*, III, 1896, p. 200, 237, 243, 304.
[677] Radu Manolescu, *op. cit*., p. 261-298.
[678] Lia Lehr, *Comerţul Ţării Româneşti şi Moldovei în a doua jumătate a sec. al XVI-lea şi prima jumătate a sec. al XVII-lea*, în SMIM, tom IV, 1960, p. 245.
[679] DIR, B, veac XVI, vol. I, doc. 38, p. 42-44.
[680] DRH, B, vol. XXIII, doc. 198, p. 375.
[681] Cat. Doc. Ţ. Rom., vol. IV, doc. 976, p. 444.
[682] Doc. Tel, doc. 413, p. 188.
[683] *Ibidem*, doc. 644, p. 266.

Secolul al XIV-lea şi începutul celui de-al XV-lea sunt dominate de moneda românească ce-şi trăieşte epoca de maximă înflorire şi moneda ţaratelor bulgare de la sudul Dunării. Cel mai mare şi important tezaur medieval este cel descoperit în 1977 la *Balta Sărată*, în nord-vestul *judeţului Teleorman*. El este constituit din 3169 monede de argint, dintre care 1425 monede sunt emise de domnii Ţării Româneşti Vlaicu Vladislav (1364-1377), Radu I (1377-1383), Dan I (1383-1386) şi Mircea cel Bătrân (1386-1418) şi 1744 monede emise de ţarii bulgari Ivan Alexandru şi Mihail (1331-1355), Ioan Sracimir (1360-1396) şi Ivan Şişman (1371-1393). Nominalurile la monedele româneşti sunt dinarii şi ducaţii, la cele bulgăreşti asprii şi groşii[684]. Tezaurul de la *Scrioaştea*, din care s-au recuperat 48 de piese, este contemporan cu cel de la Balta Sărată. Monedele româneşti sunt emise de Vlaicu Vladislav iar cele bulgăreşti de Ivan Alexandru şi de fiul său Mihail şi de Ivan Sracimir[685]. Monede izolate, provenind de la aceiaşi emitenţi s-au găsit şi în alte localităţi, printre care *Zimnicea*[686], *Răreanca*[687], *Guruieni*[688], *Lăceni, Alexandria* [689]. Într-un tezaur descoperit la *Roşiorii de Vede* se găsesc 11 ducaţi din Ţara Românească bătuţi de Mircea cel Bătrân şi un gros emis de Petru I Muşat (1375-1391) în Moldova[690].

Din secolul al XV-lea, după ce moneda românească se devalorizează, piaţa monetară românească este invadată de monedele statelor central europene şi în primul rând, de cele ale Imperiului Otoman. Din tezaurul de la *Ulmeni*, care conţinea aproximativ 3000 de monede, au fost salvate 1959 de piese, bătute în secolele XV-XVI şi în primele trei decenii ale sec. XVII-lea de împăraţi romano-germani, de regi ai Ungariei şi Poloniei, de principi ai Transilvaniei, de duci ai Prusiei şi de câteva oraşe europene. Ca valoare nominală monedele sunt taleri, orţi, monede de şase, trei şi un groş, dar mai ales dinari, care formează majoritatea acestui tezaur[691]. Alte asemenea monede izolate sunt semnalate pe tot cuprinsul judeţului. Un tezaur monetar descoperit la *Viişoara* este compus din 225 de monede din argint, aproape în totalitate tripli groşi, monede emise între 1531 şi 1625 în Polonia, Lituania, la Riga, la Danzig

---

[684] Ecaterina Ţânţăreanu, Corneliu Beda, *Date preliminare asupra tezaurului de la Balta Sărată, com. Crângeni, jud. Teleorman*, în CN, V, 1983, p. 83-84.
[685] Bucur Mitrea, *Un tezaur românesc vechi: Scrioaştea, jud. Teleorman*, în BSNR, LXX-LXXIV, 124-128, 1976-1980, p. 297-304.
[686] Idem, *Monede antice şi feudale de la Zimnicea*, p. 249, 255-256.
[687] Gh. Bichir, *Qulques problèmes des XIII-e et XIV-e siècle*, p. 428.
[688]N. Constantinescu, Al. Marinescu, *În problema satelor medievale de pe Vedea şi Teleorman: Descoperirile arheologice de la Guruieni şi Orbeasca de Jos (r. Alexandria*), în RM, an 1, 3, 1966, p. 71.
[689] I. Spiru, *Informaţii asupra circulaţiei monetare în jud. Teleorman în sec. XIV-XIX*, în BSNR, LXX-LXXIV, 124-128, 1976-1980, p. 652.
[690] Katiuşa Catrina, *Câteva date despre tezaurul din sec. XIV-XV descoperit la Roşiorii de Vede, jud Teleorman,* în CN, VI, 1990, p. 151-161.
[691] I. Spiru, *Tezaurul monetar feudal de la Ulmeni-Teleorman,* în BSNR, LXVII-LXIX, 1973-1975, p. 171-174;Veronica Predoi, *Tezaurul de monede medievale descoperit la Ulmeni*, în Meandre, Alex., 1 (8), 2002, p. 35.

şi Teschen, în Transilvania şi în Imperiul Otoman[692]. O compoziţie aproximativ asemănătoare în ceea ce priveşte locul de emitere – Polonia, Lituania, Riga, Teschen şi nominalurile, dar diferind epoca de batere, fixată după 1620, are tezaurul medieval de la *Nicolae Bălcescu,* compus din 46 de monede din argint[693]. Din tezaurul de la *Beciu* fac parte 31 de monede din argint, dinari, groşi, tripli groşi, aspri*,* toate bătute după anul 1600, în Ungaria, Prusia, la Danzig, Riga, Northeim şi în Imperiul Otoman [694]. Un mic tezaur, format din trei monede austriece de la sfârşitul sec. al XVII-lea şi o pafta masivă din argint aurit a fost descoperit la *Puţintei,* fost Atârnaţi[695]. Două descoperiri monetare din secolul al XIX-lea au fost depistate din arhive, piesele fiind intrate de atunci în Muzeul Naţional din Bucureşti: un tezaur descoperit de un locuitor la *Băseşti***,** în anul 1864, care cuprindea 216 monede din argint turceşti şi habsburgice şi 25 de monede*,* tot din argint, provenite din Belgia, Prusia şi Polonia ce au fost găsite în timpul lucrărilor agricole în satul *Grădişteanca*[696].

Unele tezaure monetare medievale descoperite în judeţul Giurgiu pot fi asociate cu evenimentele politico-militare care au marcat sfârşitul secolului al XVI-lea, în special episoadele din războiul antiotoman purtat de Mihai Viteazul pe teritoriul acestui judeţ. Tezaurul de la *Ghimpaţi*, ce conţine un număr de 11 ducaţi de aur emişi în Ungaria, Veneţia şi Ţările de Jos, cronologic în perioada dintre anii 1446-1447 şi 1595, reprezintă o valoare echivalentă cu leafa unui mercenar al voievodului pe o anumită perioadă[697]. Acumulat ceva mai târziu, tezaurul de la *Pietrele* are în componenţa sa 193 de piese de o mare varietate de tipuri monetare şi cu o valoare ridicată, emisiuni provenite din Polonia, Lituania, Riga, Danzig, Curlanda, Teschen, Transilvania, Ungaria, Austria, Liegnitz-Brieg, Goettingen, Oldemburg, Embden, Provinciile Unite, Spania, Raguza, Urbino, Modena, Lorena şi Bar, Imperiul Otoman şi se întinde cronologic pe o perioadă de aproape două secole, între domniile lui Matei Corvinul (1468-1481) în Ungaria şi Filip al IV-lea (1621-1665) în Spania[698]. Două mici tezaure, databile în secolul XVI şi începutul secolului al XVII-lea, au fost găsite la *Giurgiu*[699] şi *Stăneşti*[700] şi cuprind dinari şi groşi ungureşti şi polonezi.

---

[692] Aurel Vâlcu, Emil Păunescu, *Un tezaur monetar din sec. XVI-XVII descoperit la Viişoara, jud. Teleorman,* în vol. Chişinău 28-30 mai 2000, Buc., 2001, p. 169-195.I
[693] Idem, *Trei tezaure monetare descoperite în jud. Teleorman*, în Meandre, an 3, nr. 2, Alex., 2000, p. 29-30.
[694]Adina Berciu Drăghicescu, *Repertoriul descoperirilor monetare otomane din teritoriile locuite de români,* în Caietul seminarului special de ştiinţe auxiliare, Opuscula Numismatica, Buc., 1989, p. 89.
[695] Aurel Vâlcu, Emil Păunescu, *Trei tezaure*, p. 29-30.
[696] Constanţa Ştirbu, *Documente inedite din sec. al XIX-lea privind unele descoperiri monetare*, în CN, 1, 1978, p. 154.
[697] Ana Maria Velter, *Un tezaur monetar din sec. XV-XVI descoperit la Ghimpaţi, jud. Giurgiu*, în CN, 4, 1982, p. 133-139.
[698] Constanţa Ştirbu, Ana Maria Velter, *Tezaurul de la Pietrele*, Buc., 1996, p. 5-11.
[699] Constanţa Ştirbu, *op. cit*., p. 91.

În secolul al XV-lea îşi face apariția în forță *moneda turcească* ce va circula timp de peste patru secole în Țările Române, înlesnind circulația mărfurilor. Cele mai vechi tezaure de monede turceşti sunt cele descoperite în județul Teleorman la *Orbeasca de Jos***,** conținând 619 piese[701] şi la *Plopi***,** cu 211 piese bătute în cea de-a doua jumătate a sec. al XV-lea şi în primele două decenii din sec. al XVI-lea. În secolele XVII şi XVIII cele mai numeroase monede turceşti componente ale unor tezaure sunt paralele şi piaştrii de argint, cu titlu mai slab. Din această perioadă datează tezaurele de la *Alexandria, Drăgăneşti Vlaşca*[702], *Frăsinet*[703]**,** în cele mai multe monedele otomane fiind asociate cu alte monede. Monede otomane izolate s-au găsit în foarte multe localități, dar şi în morminte, folosite în cadrul ritualului funerar.

Un tezaur cu un conținut de 882 aspri otomani de argint şi unul singur de bronz argintat, aparținând unei perioade de 40 de ani de la sfârşitul sec. al XV-lea şi începutul celui de–al XVI-lea, a fost descoperit la *Gâşteşti*, pe Valea Ilfovățului. Suma bănească a monedelor, emise de sultanii Baiazid al II-lea, Selim I şi Suleiman I, ar putea reprezenta o tranzacție comercială curentă, mai ales că locul depozitării tezaurului se află într-o zonă unde convergeau multe drumuri comerciale din preajma Bucureştiului[704].

Tezaurul de la *Radu Vodă*, județul Giurgiu, cuprinde un număr de 367 aspri otomani, o imitație după aceştia şi o monedă rusească. Cele mai vechi monede sunt emise în anii 1444-1445 iar cele mai recente datează din anii 1574-1584, contextul îngropării lui fiind legat probabil de un conflict intern între domn şi o partidă boierească[705].

4. Transhumanța

În evul mediu, ca şi în vremurile moderne, pentru o bună parte din turmele de oi de la stânele de pe versantul nordic al Carpaților şi de la cele de pe versantul sudic se alegea pentru iarnă coborârea în câmpia şi bălțile din sudul Țării Româneşti sau Dobrogei. Acest fenomen al transhumanței reprezintă o mişcare în sens unic, din Transilvania în câmpia

---

[700] Katiuşa Pârvan, *Un mic tezaur din sec. al XVII-lea descoperit la Stăneşti, jud. Giurgiu*, în vol. Chişinău 13-15 mai 2001, Buc., 2002, p. 203-208.
[701] N. Constantinescu, Al. Marinescu, *op. cit*., p. 551-555.
[702] Toma Rădulescu, Veronica Predoi, *Tezaurul monetar de la Drăgăneşti Vlaşca, sec. XV-XVII,* în Oltenia. Studii şi comunicări. Arheologie-Istorie, XV, Craiova, 2004, p. 47-51.
[703] Idem, *Tezaurul monetar de la Frăsinet, sec. XVII-XVIII*, p. 54-58.
[704] H. Dj. Siruni, Panait I. Panait, *Tezaurul de la Gâşteşti şi unele probleme privind circulația accelei pe teritoriul oraşului Bucureşti şi în împrejurimi,* în MIM, II, Buc., 1965, p. 196.
[705] Eugen Nicolae, Emil Păunescu, *Un tezaur din sec. al XVI-lea descoperit la Radu Vodă, com. Izvoarele, jud. Giurgiu,* în SCN, X, 1993, p. 109-135.

Dunării[706]. Faptul este cauzat nu numai de clima mai rece din interiorul arcului carpatic[707], cât mai ales de bogăţia păşunilor din Valahia, unde desimea populaţiei era mai redusă. Despre acest păstorit al ardelenilor nu au rămas documente, el rânduindu-se după tradiţie până la începutul sec al XVIII-lea, când în Anatefterul lui Constantin Brâncoveanu sunt prevederi speciale pentru păstorii din Scheii Braşovului[708]. Până la 1630 ei nu plăteau dijmă în visteria domnească, dar plăteau proprietarilor boieri sau mănăstiri taxă în bani sau în natură pentru păşunatul de vară sau iarnă, în arendă[709]. La Turnu şi Giurgiu, pe teritoriul kazalelor, plăteau taxa de hibernare eminilor turci.

Marile drumuri ciobăneşti, răsfirate între Olt şi Argeş, erau străbătute în special de păstorii mărgineni care îşi îndreptau turmele în lunca Dunării, de la Turnu la Olteniţa[710]. Veneau la gurile Oltului şi păstori din Ţara Făgăraşului şi Ţara Bârsei, dar mai puţini, drumurile lor fiind îndreptate spre răsărit, în Bărăgan şi Dobrogea[711].

Uneori, după ce generaţiile de mocani pendulau pe aceleaşi rute şi îşi stabileau târlele de iarnă pe aceleaşi moşii, se ajungea în cele din urmă la împroprietărirea lor în Ţara Românească. În judeţul Teleorman oierii ungureni au întemeiat sate care repetă numele celor de origine: Lisa, Mândra, Drăgşani[712] şi s-au stabilit pe moşii domneşti, cum s-a întâmplat cu mocanii bârsani, învredniciţi de domnitorul Nicolae Mavrogheni pe moşia Zimnicea[713]. Păstoritul transhumant a atras atenţia administraţiei otomane pentru produsele sale atât de apreciate de turci[714], deşi uneori relaţiile comerciale au produs şi stări conflictuale, cumpărătorii de oi ai turcilor luând animalele cu sila şi fără tocmeală[715].

Pentru sud-vestul Munteniei, ca pentru întreg teritoriul Ţărilor Române aşezământul transhumanţei a însemnat întărirea legăturilor între românii trăitori sub diferite stăpâniri,

---

[706] Em. De Martonne, *Viaţa păstorească în Carpaţii Români*, în Convorbiri Literare, an XLVI, II, 1912, p. 122. Autorul consideră că migraţiunile păstoreşti sunt pretutindeni unde munţii înalţi cu păşuni bogate sunt alături de câmpie, aceste condiţii găsindu-se în jurul Mediteranei şi Peninsulei Balcanice.
[707] Andrei Vereş, *op. cit*., p. 127.
[708] Dinu C. Giurescu, *Anatefterul. Condica de porunci a visteriei lui C. Brâncoveanu,* în SMIM*,* V, 1962, p. 410.
[709] Şt. Meteş, *Păstori ardeleni în Ţările Române*, Arad, 1925, p. 33.
[710] Costin Murgescu, *Drumurile unităţii româneşti*, Buc., 1996, p. 90.
[711] Em. de Martonne, *La Valachie*, p. 284. La sfârşitul sec. al XIX-lea în Teleorman şi Vlaşca veneau turmele din Munţii Făgăraş şi Bucegi, ceea ce ar justifica aceleaşi pendulari şi în sec. XIV-XVII, ţinând cont de tradiţia viguroasă a acestei ocupaţii..
[712] N. Iorga, *Revelaţii toponimice*, p. 6
[713] Şt. Meteş, *Păstori ardeleni,* p. 65.
[714] C. Constantinescu Mirceşti, *Păstoritul transhumant şi implicaţiile lui în Transilvania şi Ţara Românească în sec. XVIII-XIX,* Buc., 1976, p. 36.
[715] Hurmuzaki, vol. XIX, p. 601. Baciul ardelean Dumitru Popa a fost jefuit de saigii turci la Zimnicea (vezi şi Şt. Meteş, *Păstori ardeleni,* p. 60).

circulația valorilor şi omogenizarea limbii şi obiceiurilor acestora[716] şi chiar dacă a fost limitat economic, el a fost excepțional din punct de vedere etnografic[717].

CAP. IV. HABITATUL MEDIEVAL

1. Aşezarea deschisă

În stadiul actual al cercetărilor arheologice privitoare la problemele locuirii medievale pe teritoriul de azi al județelor Teleorman şi Giurgiu, se observă că satul a reprezentat principala formă de organizare a comunităților româneşti pe parcursul secolelor XIV-XVII, după un model aproape exclusiv în regiunea de câmpie a Țării Româneşti. Până la apariția oraşelor, centrul vieții economice, determinate în mod major de agricultură, se afla în sate[718]. Fenomenul urbanizării unor aşezări mai vechi, s-a desfăşurat în mod inegal pe harta Țării Româneşti, unde regiunea podişului subcarpatic a avut prioritate datorită schimburilor comerciale orientate dincolo de munții Carpați, în timp ce în câmpia de sud a stagnat. Ea a fost supusă repetatelor invazii turceşti şi, după ocuparea cetăților Turnu şi Giurgiu şi trecerea lor sub administrația Imperiului Otoman, ca efect direct, s-au resimțit perturbări în viața oraşelor legate de rutele comerciale, stânjenite de noua stăpânire[719]. Aşa se poate explica distrugerea aşezării de la Zimnicea, pe care călătorii germani Sparnau şi Tennstädt o găseau în anul 1385 „un oraş" care se numea tot Şviştov sau retrogradarea celuilalt oraş vizitat de pelerinii germani cu aceeaşi ocazie, Ruşii de Vede, la statutul de sat, aşa cum este menționat în documente din secolul al XVI-lea şi chiar de la începutul secolului al XVII-lea, precum şi dispariția, pentru o lungă perioadă, din jurisdicția domnului valah, a aşezării de lângă cetatea Giurgiului, pe care în anul 1403 Mircea cel Bătrân îl menționa cu apelativul „oraşul nostru".

În capitolul dedicat descrierii istorico-geografice a țărilor române, eruditul maghiar Anton Verancsics prezintă satele „ca nişte colibe de păstori împrăştiate peste tot locul, târgurile nu sunt întărite cu nici un fel de îngrădituri iar casele țărăneşti sunt puțin ridicate de la pământ şi făcute din lemn, lipite cu lut şi acoperite cu paie sau stuf" şi are grijă să menționeze că „oraşe nu sunt deloc nici […] o civilizație orăşenească..." [720]. O imagine aproximativ asemănătoare o dau şi izvoarele arheologice.

---

[716] C. Constantinescu Mircești, *op. cit*., p. 15.
[717] I. Donat, *Păstoritul românesc şi problemele sale*, în Studii, vol. XIX, 1966, p. 282.
[718] N. Constantinescu, *Le stade et les perspectives de la recherche archéologique du village medieval de la Roumanie*, în Dacia, NS, tom VIII, 1964, p. 265-278.
[719] Panait I. Panait, *Începuturile oraşului Bucureşti în lumina cercetărilor arheologice*, în MIM, V, 1968, p. 8-9.
[720] *Călători străini*, vol. I, p. 404.

Judeţul Teleorman

Zimnicea. Aşezarea medievală este amplasată pe terasa înaltă a Dunării, imediat deasupra luncii fluviului, la aproximativ 250 m de vechea margine a oraşului modern şi contemporan (Pl.XVI) şi ocupă, prin suprapunere, aşezarea getică din sec. IV-II î. Chr. şi parţial necropolele, tumulară şi plană, în zona de sud a acestora[721]. Nivelul medieval poate fi decelat peste cele antice printr-un strat subţire de pământ negru, care a distrus şi a deranjat pe mari porţiuni aşezarea străveche. Dintre descoperirile deosebite făcute în cuprinsul aşezării medievale de la Zimnicea trebuie semnalate în primul rând elementele care au permis datarea acestui complex. În bordeiul nr. 4 au fost descoperite două monede de argint bătute de Vlaicu Vladislav, iar în spaţiul din imediata apropriere, la sud de Caseta (C) 3, s-au descoperit 2 monede bulgăreşti de bronz emise de ţarul Ivan Alexandru şi fiul său Mihail, emisiune care a durat până în anul 1355, o monedă de argint bătută de Ioan Sracimir şi două monede turceşti din argint, ilizibile dar probabil din aceeaşi epocă[722]. Având în vedere faptul că nici în săpăturile arheologice următoare şi nici prin descoperiri întâmplătoare nu s-au semnalat monede ulterioare acestei epoci, nici măcar de la Mircea cel Bătrân, perioada principală de locuire la Zimnicea poate fi situată în a doua jumătate a sec. al XIV-lea, cu posibilitatea ca ea să fi fiinţat şi scurt timp după această epocă[723]. Dacă aceasta şi-a încheiat existenţa brusc şi în mod brutal în preajma veacului al XV-lea, atunci aceasta poate fi pusă în legătură cu evenimentele din toamna anului 1394, când Baiazid I şi-a încheiat expediţia din Ţara Românească, după victoria de pe Argeş, de la Rovine, trecând Dunărea pe la Nicopole, în condiţiile unor operaţiuni de jaf şi pradă ale detaşamentelor turceşti ce se înapoiau să treacă fluviul[724].

Aşa cum reiese dintr-un plan inedit al săpăturilor întreprinse între 1948 şi 1974 (Pl.XIII) cele 65 de locuinţe identificate pe suprafaţa cercetată, în exclusivitate bordeie, sunt concentrate în grupuri care urmăresc în principal un ax longitudinal orientat pe direcţia est-vest, aflat spre extremitatea de nord a zonei locuite. Alte grupuri, dispuse mai răsfirat, ocupă partea de sud a platoului, până la marginea terasei[725].

---

[721] I. Nestor et al., *Săpăturile arheologice de la Zimnicea*, p. 120; Idem*, Aşezările din societatea primitivă,* p. 100.
[722] Bucur Mitrea, *Monede antice şi feudale*, p. 255-256.
[723] I. Nestor et al. *Aşezările din societatea primitivă*, p. 101.
[724]N. Constantinescu, *Fiction chronologique – destin historiographique: Rovine, le 17 Mai 1395* (II), în Argessis, Studii şi Comunicări, XIV, Piteşti, 2005, p. 301-314. N. Constantinescu pune în seama aceloraşi evenimente distrugerea aşezării de la Coconi în faza A (vezi N. Constantinescu, *Coconi*, *Un sat din Câmpia Română în epoca lui Mircea cel Bătrân,* Buc., 1972, p. 154) şi Gh. Bichir indică aceleaşi cauze pentru incidentul care a distrus aşezarea de la Răreanca-Bragadiru (vezi Gh. Bichir, *Qulques problèmes*, p. 439).
[725] Situaţia era diferită acum 500 de ani, botul de terasă pe care se afla aşezarea a suferit vizibile modificări prin prăbuşire, datorită eroziunii naturale şi intervenţiilor umane.

La rândul lor, cele mai multe bordeie au axul lungimii pe direcţia nord-sud, restul fiind uşor orientate spre sud-est sau sud-vest. Este de remarcat amplasamentul unui grup de zece bordeie aşezate radiar pe movila C3, sectorul cu cea mai mare concentrare de locuinţe şi probabil unul din cele mai importante ale aşezării (Pl.XIV).

În timpul campaniilor din 1975 şi 2000-2005 s-au mai identificat încă un număr de 5 locuinţe, ceea ce duce la un total de aproximativ 70 de locuinţe. Întrucât proporţia dintre spaţiul cercetat arheologic şi cel necercetat, în limitele relative ce pot fi trasate pentru întreaga aşezare[726], este net în favoarea celui necercetat, se constată că mai puţin de jumătate, chiar o treime din suprafaţă a fost ocupată de locuinţele investigate arheologic. În acest caz, dacă în discuţie am admite un număr dublu de bordeie pentru suprafaţa nesăpată, atunci aşezarea ar fi cuprins cel puţin 150 de locuinţe.

În comparaţie cu numărul locuinţelor din vetrele altor aşezări contemporane, cercetate în totalitate, cum sunt cele de la Coconi, care în faza A încheiată înainte de 1396 cuprindea 15 bordeie[727] şi de la Măicăneşti, pe Colentina, care în timpul lui Mircea cel Bătrân avea 6 bordeie[728], la Zimnicea apare un decalaj pozitiv semnificativ.

Existenţa satelor „mici şi mari" este confirmată de însuşi voievodul Mircea cel Bătrân printr-o poruncă din anul <1404-1418 > fără precizări însă în ceea ce priveşte mărimea exactă[729]. Dar dacă se coroborează cifra locuinţelor cu cantitatea şi importanţa materialului arheologic descoperit, atunci ar fi mai corect să se discute despre *Zimnicea ca de o aşezare cu caracter urban sau cel puţin incipient urban*[730].

Cimitirul. În movila C2, unde existau din antichitate două faze de înmormântare, s-au dezgropat 17 morminte de creştini, contemporane cu aşezarea de bordeie. Defuncţii erau aşezaţi cu capul la apus şi picioarele la răsărit, întinşi pe spate, cu mâinile pe piept. Doar două înmormântări erau cu sicriu. Inventarul funerar era modest, alcătuit din: butoni sferici din argint cu mult cupru în aliaj; cercel de tâmplă de tip slav din electron, înfăşurat cu fir de argint pe care erau înşirate mici perle metalice şi un cercel aparţinând unui tip medieval derivat dintr-o podoabă veche bizantină[731].

---

[726] La sud şi vest este buza terasei, la nord, dincolo de drum, sunt necropolele cercetate arheologic (şi unde a fost surprins, spre limita estică un singur bordei, B 32, iar la est, în sondajele executate la limita oraşului contemporan nu au mai fost interceptate locuinţe.

[727] N. Constantinescu, op. cit., p. 69. În faza B va avea 21 de locuinţe iar în faza C 35.

[728] Panait I. Panait, *Şantierul arheologic Băneasa-Străuleşti, Aşezarea feudală*, în CAB, II, 1965, p. 190. În a doua jumătate a sec. al XV-lea va avea 9 gospodării.

[729] Dinu C. Giurescu, *Ţara Românească în sec. XIV-XV*, p. 26.

[730] Radu Popa, *Culture urbaine et culture villageois au Bas Danube aux XIII-e et XIV-e siècles*, în Actes du II-e Congrès International des Études du Sud –Est Européen, tom II, Athènes, 1972, p. 428.

[731] I. Nestor et al., *op cit*., p. 101.

Răreanca-Bragadiru. Aşezarea veche medievală de la Răreanca este situată pe terasa din dreapta râului Vedea, la o distanţă de 1,5 Km sud-est faţă de satul cu acelaşi nume, aparţinător de comuna Frumoasa (Pl.XVII/1). Aici au fost scoase din pământ, în urma săpăturii de salvare, 6 bordeie, o groapă de provizii şi două cuptoare de pâine. La baza stabilirii cronologiei aşezării în sec. al XIV-lea, chiar în a doua jumătate a lui, pe lângă materialul arheologic, în special ceramic, cu analogii certe în aşezările de la Zimnicea, Frumoasa, Coconi, stă mărturie şi o moneda bulgărească, bătută de ţarul Ivan Alexandru (1330-1371) în efigie cu fiul său Mihail, găsită în zona bordeielor 3 şi 5, identică cu tipul descoperit la Zimnicea. Toate bordeiele de la Răreanca au fost distruse prin incendiere, ipoteza că aşezarea a fost evacuată şi incendiată cu ocazia invaziei otomane din anul 1394 fiind plauzibilă[732].

Cimitirul. Între cele două grupe de bordeie şi afectând grupul dinspre nord s-a găsit un cimitir cuprinzând 52 de morminte, datat prin monede în sec. al XVI-lea. Aşezarea contemporană cu cimitirul era situată la nord vest de acesta[733].

Frumoasa. La marginea fortificaţiei, la limita de sud, a fost surprins un bordei cu cuptor, care stratigrafic taie aşa numita „manta" a valului de margine. Bordeiul face parte dintr-o aşezare datată în sec. al XV-lea, contemporană cu cimitirul situat în interiorul palisadei dezafectate [734].

Cimitirul. La partea superioară a fortificaţiei, în interiorul cetăţii de pământ, sub stratul vegetal actual se găseşte cimitirul aferent aşezării datate la începutul sec. al XV-lea (Pl.XXIX/3). Din mormintele sărace în inventar funerar provin patru cercei simpli, din bronz[735]. Unul dintre cercei are veriga de sârmă pe care este prinsă o mărgică metalică decorată cu granule mici. Ceilalţi trei cercei au veriga de sârmă cu mărgica îmbrăcată într-un fir metalic răsucit pe o mică distanţă şi dincolo de capetele ei[736].

Poiana-Flămânda. În interiorul castrului roman (Pl.XIX/1) de la Poiana – Flămânda[737]**,** în două secţiuni orientate pe direcţia nord-sud au fost surprinse trei locuinţe medievale [738], al căror inventar, constituit exclusiv din vase de ceramică este asemănător până

[732] Gh. Bichir, *op. cit.,* p. 439; (vezi şi N. Constantinescu, *op. cit*., p. 53).
[733] *Ibidem*, p. 427.
[734] N. Constantinescu, *Cetatea de pământ de la Frumoasa*, p. 735-736.
[735] I*bidem*, p. 735.
[736] Luminiţa Dumitriu, *Der mittelalterliche schmuck des unteren Donaugebietes im 11.-15. Jahrhundert*, Buc., 2001, pl. 48/1-4.
[737] Ioana Bogdan Cătăniciu, *op. cit*, p. 43. Castrul roman de la Flămânda, cu o suprafaţă iniţială de la 6-7 ha şi formă trapezoidală, a fost construit cel mai probabil chiar la începutul războaielor daco-romane.
[738] Satul Flămânda este atestat documentar pentru prima dată în anul 1747, în timpul domniei lui Ştefan Racoviţă (vezi Radu Perianu, *Raiaua Turnu. Un plan topografic al raialei*, în RIR, XIII, 1, 1943, p. 56-57).

la identitate cu material ceramic provenit din aşezările de la Zimnicea, Frumoasa şi Basarabi-Calafat, situri aflate în relativă apropiere. Nivelul medieval de la Flămânda a distrus în parte vestigiile romane şi corespunde unui strat de pământ negru, peste care s-a depus un nivel de aluviuni gros de 0,30 m. Se poate astfel data locuirea românească de la Flămânda în cea de-a doua jumătate a sec. al XIV-lea şi începutul sec. al XV-lea, iar dispariţia satului poate fi asociată cu ocuparea definitivă de către turci a cetăţii Turnu şi transformarea ei în kaza, în anul 1420[739], când segmentul sudic din vallumul antic al Limesului Transalutan devine graniţă între Ţara Românească şi Imperiul Otoman[740].

Udeni, com. Sârbeni. Aşezarea medievală este situată în punctul Lutărie, pe terasa pârâului Jirnov, afluent al Neajlovului. Distrusă parţial de arături adânci contemporane, din ea s-au păstrat şi identificat două bordeie. Pe baza celor două monede descoperite în cimitirul contemporan aşezării, un dinar din anul 1598 emis de Rudolf al II-lea, regele Ungariei şi un dinar, tot unguresc, de la Mathias I (1608-1612), satul, ca şi cimitirul, se datează în sec. XVI-XVII[741].

Cimitirul. În cimitirul medieval s-au dezvelit 23 de morminte, aflate la mică adâncime – 0,48-0,65 m. Gropile mormintelor erau dreptunghiulare şi înguste, cu scheletele zăcând în poziţie normală. 13 dintre morminte aparţineau unor adulţi şi 10 unor copii. S-au putut stabili, pe bază de suprapuneri, două faze de morminte. Cele din faza a doua aveau monede, pe baza cărora cimitirul se datează în sec. XVI-XVII. Una dintre monede este un dinar unguresc din 1589 iar a doua are acelaşi nominal şi este emisă de Mathias I. Aceasta din urmă este perforată, semn că a fost purtată ca medalion[742].

Judeţul Giurgiu

Gogoşari, com. Gogoşari. Din aşezarea medievală de la Cariera de nisip din Gogoşari au putut fi cercetate numai trei bordeie, înainte ca să fie şi ele distruse de exploatarea nisipului. Datarea sitului în secolul al XVI-lea, cu posibile prelungiri în secolul al XVII-lea, s-a putut realiza atât cu materialul arheologic din cuprinsul locuinţelor cât mai ales cu cele două monede de argint descoperite, ambele perforate: una din timpul domniei lui Ioan Albert (1492-1504) şi a doua emisă în Ardeal, în anul 1568[743].

---

[739] Valeriu Ciocâltan, *Competiţia pentru controlul Dunării inferioare*, în RI, tom 35, nr. 11, p. 1193.
[740] H. Dj. Siruni, *Acte turceşti privitoare la hotarele dunărene ale Ţării Româneşti*, în RA, V, 1, 1942, p. 145-146. Documentul din 1578, mai, 8, care este şi prima hotărnicie cunoscută a kazalei Turnu menţionează printre toponimice şi "drumul lui Torpan", ce trebuie să fie o transcriere eronată pentru Troian sau Drumul lui Traian, nume păstrat până în zilele noastre pentru limesul roman .
[741] Gh. Bichir, *Cercetări arheologice la Udeni*, p. 54-58.
[742] *Ibidem*, p. 54-56.
[743] Bucur Mitrea, C. Preda, *op. cit.,* p. 634.

1.1. Locuinţa *Bordeiul* este locuinţa preponderent folosită din cea de-a doua jumătate a secolului al XIII-lea până în secolul al XVII-lea în zona de câmpie[744] aşa cum au demonstrat descoperirile arheologice de la Vădastra[745], Străuleşti-Măicăneşti[746], Coconi[747], Basarabi-Calafat[748] etc. Faptul se datorează pe de o parte lipsei unor materiale dure precum piatra, pe de altă parte pentru că acest tip de locuinţă semiîngropată este adecvat zonei în care combustibilul nu este întotdeauna la îndemână în cantităţile necesare, iar condiţiile climaterice sunt în general extreme. Iar structura constructivă a bordeiului, rămasă aproape neschimbată din preistorie, este simplă şi uşor de realizat.

Zimnicea. Bordeiele din situl de la Zimnicea nu permit încă o analiză temeinică, ci doar una formală, bazată pe date sumare[749], cu detalii tehnice provenite de la bordeie parţial cercetate, în intervalul 2000-2006 (Pl.XV).

Începând cu cea de-a doua jumătate a secolului al XIV-lea evoluţia acestui tip de locuinţă marchează unele inegalităţi. În regiunea din apropierea Dunării se constată prezenţa unor bordeie mai evoluate, unele cu două sau trei încăperi, în timp ce în centrul Ţării Româneşti bordeiele sunt mai reduse ca dimensiuni şi lipsite de un anume confort interior. Acest decalaj se va diminua până la dispariţie, în intervalul dintre secolele al XV-lea şi al XVII-lea[750]. La Zimnicea toate bordeiele investigate se prezintă planimetric cu o singură încăpere rectangulară, în formă de pătrat, de dreptunghi sau de trapez, mai rar ca un pentagon, şi uneori cu colţurile rotunjite. Dimensiunile sunt variabile, de la cele mai mari de 7 X 3,4 m, (B1), 5,7 X 3,5 m (B26), 5 X 3,5 m (B8) la cele mai mici de 3,4 X 2,2 m (B3) sau 3 X 2,2m (B2) m. Tehnica de construcţie trebuie să fi fost similară cu cea a locuinţelor din celelalte situri contemporane: în partea inferioară, cea adâncită în pământ, pereţii erau amenajaţi în paiantă. Modelul este demonstrat de amprentele de nuiele şi pleavă din bucăţile mari de chirpici provenit din prăbuşirea pereţilor, care în acest caz suportau şi osatura de grinzi şi

[744] Maria Comşa, *Types d'habitations de caractère rural de la région comprise entre les Carpates Méridionales et le Danube aux XIII-e – XVII-e siècles*, în Dacia, NS, XXI, 1977, p. 299; Panait I. Panait, *Aşezare şi locuinţă,* p. 238-242.
[745] Corneliu Mateescu, *Un bordei din epoca lui Mircea cel Bătrân descoperit la Vădastra*, în Materiale, IX, 1970, p. 337-343.
[746] Panait I. Panait, *op. cit*., p. 190-191,
[747] N. Constantinescu, *Coconi*, p. 36.
[748] Elena Busuioc, D. Vâlceanu, *Ceramica din aşezarea medievală de la Basarabi-Calafat (sec. al XIV-lea*), în SCIVA, XXVII, 1976, p. 495.
[749] Din păcate pentru descrierea bordeielor cercetate în campaniile din 1948-1975, informaţiile păstrate sunt cele verbale (vezi Maria Comşa, *op. cit.,* p. 303, nota 9), documentaţia de şantier nemaiputând fi recuperată.
[750] Maria Comşa, *op.cit.,* p. 315.

căpriori a acoperişului pe care se puneau paiele sau stuful[751]. Puteau, de asemenea, să rămână necăptuşiți, doar cu o lutuială pe pământul crud săpat[752], modul de acces în aceste bordeie fiind clarificat doar pentru cele care dispuneau de un gârlici cu pantă, probabil acoperit[753].

În situl de la Zimnicea gropile menajere sunt o prezență constantă în jurul locuințelor. Numai în limitele secțiunilor din ultima etapă de săpături s-au identificat aproximativ 9 astfel de complexe. Indiferent de scopul pentru care au fost realizate inițial[754], aceste gropi s-au umplut în cele din urmă cu resturi menajere medievale şi pământ amestecat cu pietre şi chiar cioburi din straturile Latène.

Cel mai important element care mobila bordeiul era instalația de foc, ce putea fi simplă, formată numai din vatră, sau complexă, formată din vatră şi cuptor. De exemplu, în grupul de locuințe din C 3 numai bordeiul 1 dispunea de o vatră deschisă amplasată în fața unui cuptor, în timp ce o parte din restul de bordeie aveau numai vetre deschise. Într-una din aceste vetre s-a găsit, in situ, un țest din pământ bătut[755]. Asemănătoare ca plan şi tehnică constructivă cu locuințele mari, bordeiele cele mici din C 3 nu comportau amenajări în vederea încălzirii, destinația lor fiind de magazii de provizii şi ținând cont de terenul nisipos, ele nu erau nici adânc săpate în pământ. Alte 20 de bordeie explorate în aceeaşi zonă aveau cuptoarele săpate într-un bloc de lut, cruțat în acest scop. Este menționat un cuptor săpat în pereții gropii unui bordei, la aproximativ 20 cm deasupra podelei, în fața căruia, pe aceeaşi podea era o vatră deschisă, iar în fața lui un rând de pietre puse acolo cu bună ştiință. În alt bordei, cuptorul săpat în lut avea acoperişul consolidat cu ajutorul unor pietre mari, dispuse pe laturi şi deasupra. Un alt cuptor lucrat din lut, paie şi pleavă era amenajat într-unul din unghiurile gropii bordeiului. În bordeiele cu vetre deschise, acestea erau în general amplasate în apropierea pereților opuşii intrării sau la colțul dintre doi pereți, ca în bordeiele 3 şi 4[756].

Răreanca-Bragadiru. Bordeiele cu numerele 1, 2, 6 au fost identificate pe malul terasei, la limita de sud-vest a aşezării şi grupul 3, 4, 5 la limita de nord. Bordeiele 1 şi 6, aflându-se pe pantă, au fost parțial distruse, conservându-se intacți doar pereții de vest, căptuşiți cu bârne de lemn, lungi de 3,10 m în bordeiul 1 şi de 3,26 m în bordeiul 6 şi cu

[751] N. Constantinescu, *op. cit*., p. 41.La Coconi bordeiele aveau cel puțin patru pari de colț, unele având unul sau mai mulți pari intermediari pe fiecare latură. O altă tehnică era susținerea pereților de lemn pe tălpi sau loasbe de lemn.
[752] Panait I. Panait, *op. cit.,* p. 190. O situație asemănătoare este la Măicăneşti – Bucureşti, unde în locuințele din prima fază, pereții nu erau căptuşiți cu lemn sau nuiele.
[753] N. Constantinescu, *loc. cit*. La Coconi al doilea tip de intrare era cu o groapă cu fundul plat, cu o scară fixă sau mobilă.
[754] Panait I. Panait, op*. cit*., p. 196. La Măicăneşti gropile au fost întrebuințate la început pentru depozitarea proviziilor.
[755] Corneliu Mateescu, *op. cit*., p. 314, nota 16.
[756] Maria Comşa, *op. cit.,* p. 303.

adâncimea gropii de 0,75m. Bordeiul 2 din acelaşi grup (Pl.XVII/2), conservat aproape în întregime, era aproximativ pătrat, cu dimensiunile de 3,60 X 3,80 m şi adânc de 1,20 m. Podeaua şi pereţii erau lutuiţi, aceştia din urmă având parii de susţinere încastraţi în ei. În mijlocul laturii de nord erau situate vatra deschisă şi cuptorul săpat în lutul pereţilor. Amândouă erau dispuse pe un strat de pietriş. Între vatră şi colţul de NV s-au găsit scânduri lungi şi gropi de pari provenind de la un pat. Intrarea se afla pe latura de est, unde datorită înclinării pantei peretele se afla mai mult la suprafaţă. Cenuşa denotă un acoperiş de stuf. Bordeiul 2 a fost distrus de un incendiu violent, iar inventarul neputând fi evacuat a rămas pe loc[757]. Bordeiele conservate în întregime, 3 şi 4, aveau o formă rectangulară, cu dimensiunile de 3,60 X 3,25 m (B3) şi 3,50 X 5,35 m (B4) şi adâncimea gropii de 0,76 şi respectiv 0,70 m. Pereţii căptuşiţi cu nuiele aveau stâlpi de colţ şi grinzi groase. Amândouă aveau câte o vatră ovală, amplasată la colţul dintre doi pereţi, iar intrările pe latura sudică[758].

Poiana-Flămânda. Surprinse doar în secţiune, din cele trei locuinţe se cunoaşte lungimea câte unei laturi, celelalte fiind rămase în afara excavaţiilor (Pl.XIX/2). Bordeiul 1 are latura de pe axul nord-sud lungă de 4 m. Pe podeaua amenajată din argilă, groasă de 0,10 m, aflată la 1,70 m adâncime şi care se află pe un stat de cărbune, s-au prăbuşit pereţii construiţi din lemn şi pământ bătut, groşi de 0,30 m. Pe latura de vest, săpat în perete, exista un cuptor, vatra deschisă aflată în faţa lui fiind în mare măsură distrusă. Din bordeiul 2, a cărui groapă se afla la -1 m adâncime, s-a surprins o parte din podeaua de lut amenajată şi vatra.

A treia locuinţă, cea de suprafaţă[759], un tip constructiv rar, chiar întâlnit izolat în Câmpia Munteană, este reprezentată de o platformă de chirpici cu o latură, măsurată pe direcţia nord-sud lungă de 4,15m.. Peste ea este prăbuşită o bucată de chirpici masiv şi are drept inventar două vase de mici dimensiuni din ceramică smălţuită şi sgraffitată. Pământul de umplutură este negru şi conţine bulgări mici de chirpici şi fragmente de ceramică[760].

Udeni. Bordeiele nr. 3 şi nr.4 sunt nedezvelite complet, ci doar în porţiunile cuprinse de şanţ. Se cunosc astfel numai lungimea unei laturi şi adâncimea gropii. Bordeiul 3 avea latura de 3,48 m şi adâncimea de 0,65 m. Podeaua era făcută din pământ bătucit, fără să fie lipită cu lut. În umplutură s-au găsit puţine urme de ceramică şi arsură. Spre deosebire de nr.3, bordeiul 4 era mult mai mare – avea latura de 5,80 m şi adâncimea de 0,95 m. El conţinea mult lemn carbonizat şi cenuşă provenind din grinzile de la acoperiş şi de asemenea,

[757] Gh. Bichir, *Qulques problèmes*, p. 429).
[758] *Ibidem,* p. 428.
[759] Ioana Bogdan Cătăniciu, *op. cit*., p. 43.
[760] Ecaterina Ţânţăreanu, *Date despre locuirea medievală*, p. 460.

fragmente ceramice. Podeaua a fost lipită cu lut. În partea superioară a umpluturii bordeiului s-au găsit câteva cărămizi şi fragmente de tencuială, fapt ce presupune că în apropriere a fost o construcţie de zid[761].

Dulceanca. La Dulceanca a fost descoperit un complex reprezentat de o platformă aproape rectangulară, de 2,40 X 2 m, la adâncimea de 0,40 m, marcată de chirpici şi cărbune, masate în special la colţuri (Pl.XVIII). Masa de chirpici are direcţia de prăbuşire spre interior. Este vorba de o *locuinţă de suprafaţă* cu podeaua neamenajată şi cu o vatră circulară adâncită sub nivelul podelei, în colţul de nord-est. În cuprinsul ei, s-a găsit multă cenuşă şi cărbune şi un vas, singurul inventar al casei. Această locuinţă a fost atribuită cronologic sec. al XIV-lea[762].

Judeţul Giurgiu

Gogoşari. Forma bordeielor nu a putut fi stabilită în mod clar, ele fiind parţial distruse de cariera de nisip. Întrucât bordeiul nr.3 păstrează în întregime latura de vest, care măsoară 4,70 m, s-a considerat că ar fi fost cel mai probabil dreptunghiular. Adâncimea la care se află podelele faţă de nivelul actual de călcare este variabilă, de – 1,30 m în bordeiul 3 şi de numai 0,90 m în bordeiele 1 şi 2. În porţiunile săpate nu au putut fi identificate urmele unor pari, dar a fost scos la iveală o cantitate destul de mare de material arheologic din pământul de umplutură al locuinţelor[763].

2. Arhitectura de apărare

Întărirea liniei Dunării cu un sistem de fortificaţii care să reprezinte puncte eficiente de apărare ale teritoriilor valahe într-un moment în care întreg malul bulgăresc, întărit cu cetăţi puternice, devenise posesiune turcească, a fost una din principalele preocupări ale lui Mircea cel Bătrân imediat după suirea sa pe tronul Ţării Româneşti. Pericolul permanent al atacurilor otomane, mai ales după înfrângerea creştinilor de la Nicopole în 1396, îl obligă pe domn să întreprindă mari lucrări defensive pentru întărirea hotarului dunărean. Astfel se încheagă şi se dezvoltă, la sfârşitul sec. al XIV-lea, sistemul de apărare ce se baza în primul rând pe cetăţile de zid care străjuiau graniţele în punctele cheie, de la Severin până la Marea Neagră. Aşezate la graniţă, la cele două mari vaduri, la rândul lor apărate de cadrul natural avantajos, o regiune inundabilă, acoperită cu bălţi, cu braţe şi mlaştini la care se adăugau pădurile de nestrăbătut din câmpia de sud, cetăţile Turnu şi Giurgiu au jucat un rol important în sistemul de apărare organizat de Mircea cel Bătrân.

---

[761] Gh. Bichir, *Cercetări arheologice la Udeni*, p. 56.
[762] Suzana Dolinescu-Ferche, *Raport asupra săpăturilor de la Dulceanca, 1963-1967*, în Materiale, IX, 1970, p. 321-323.
[763] Bucur Mitrea, C. Preda, *op. cit*., p. 632.

Planul nucleului cetăţii Turnu este circular, cu trei centuri de ziduri, iar al cetăţii Giurgiu este pătrat, cu turnuri de colţ[764]. Pe lângă marile lucrări defensive, întreprinse în această perioadă, s-au ridicat şi unele întărituri de proporţii mai mici cum au fost cetăţile de pământ. Acestea erau construite cu ocazia unei situaţii imediate şi pentru folosirea temporară, tipul fiind mai bine ilustrat în Moldova de cetăţile de la Bârlad şi Crăciuna[765] decât în Ţara Românească, unde este cercetată şi încadrată cronologic doar una singură, cetatea de la Frumoasa[766]. Alte două fortificaţii de pământ care ar corespunde tipului Frumoasa ca funcţiune, Cetatea Cazacilor de la Roşiorii de Vede şi Cetatea de la Frăteşti-Giurgiu, nu pot fi puse în legătură cu vreun eveniment militar sau într-un raport cronologic, din lipsa totală a materialului arheologic sau a informaţiilor documentare.

2.1. Cetăţile de zid

Cetatea Turnu – Turnu Măgurele, jud. Teleorman. Cetatea Turnu este aşezată lângă acel vad al Dunării pe unde trecea cel mai drept drum dintre Ardeal şi Peninsula Balcanică, pe văile Oltului şi Osam, unde coborau şi urcau negustorii din Transilvania, dar şi năvăleau turcii în Ţara Românească şi Ardeal[767]. În faţă, pe malul drept al Dunării se afla cetatea Nicopolei, care din anul 1393 fusese ocupată de turci, şi de la care primeşte şi numele de Nicopolul Mic sau Nicopolis Minor, nume cu care cetatea Turnu este desemnată atât în documentele străine cât şi în cele româneşti. Toate celelalte denumiri pe care le poartă în izvoarele documentare şi cartografice – turcescul Kulé, forma slavizată Holovnik şi grecescul Pirgos reprezintă echivalentul cuvântului românesc Turnu[768].

Reconstituirea evoluţiei planimetrice şi a sistemului de construcţie al fortăreţei de la Turnu, demantelată după pacea de la Adrianopol din 1829, este rezultatul cercetărilor arheologice întreprinse în mai multe etape.

În ultima formă (Pl.XXI/1-2), la sfârşitul ocupaţiei otomane, cetatea Turnu era alcătuită din trei elemente principale dispuse aproximativ concentric: un puternic zid circular în centru, un zid de incintă şi un şanţ de apărare mărginit de ziduri[769], iar în afara ei o a doua

[764] Teodor Octavian Gheorghiu, *Arhitectura medievală de apărare din România*, Buc., 1985, p. 99.
[765] Lucian Chiţescu, *Fortificaţiile din pământ şi din lemn de pe teritoriul ţărilor române în evul mediu*, în SMMIM, nr. 2-3, 1969-1970, p. 54.
[766] N. Constantinescu, *Cetatea Frumoasa*, p. 731-743.
[767] N. A. Constantinescu, *Întinderea raialelor. Cu deosebită privire la raiaua Giurgiu*, în AGA, I, 1910-1911, p. 27.
[768] Analiza istorico-lingvistică a numelui cetăţii „Turnu", bazată pe izvoare externe şi bibliografie de specialitate este cuprinsă în lucrările de referinţă despre monument (Gr.Florescu, *Cetatea Turnu*, p. 5-6 şi Gh. I. Cantacuzino, *op. cit*., p. 138-139).
[769] Gh. I. Cantacuzino, *op. cit*., p. 141.

linie de apărare din pământ, de formă pentagonală, cu turnuri de colț[770]. Cel mai de seamă element al fortificației, de la care şi-a luat şi numele, este turnul central circular, cu diametrul de 17,40 m şi ziduri groase de 3 m. Paramentul exterior este alcătuit din blocuri de piatră fățuite, având între ele pietre sau cărămizi şi din emplectonul de piatră şi mortar consolidat cu grinzi transversale. În săpătura adâncită până la 4 m, în vecinătatea turnului s-a găsit un strat gros de cărămidă şi mortar, corespunzător primului nivel de construcție al turnului. Deasupra lui se află un strat de nivelare cu pământ nisipos, peste care s-a turnat un strat de mortar ce se subțiază pe măsură ce se depărtează de turn. Concomitent sau imediat după construcția turnului s-a amenajat şanțul de apărare, lat de 6 m, mărginit de un zid spre interior, cu o contraescarpă spre exterior. Fără a se putea face un raport stratigrafic direct între turn şi şanț, se poate stabili o succesiune imediată a şanțului față de turn. La exteriorul zidului de contraescarpă s-a descoperit un şir de piloți de lemn, groşi, bătuți unul lângă altul, care au avut cel mai probabil rostul de a consolida terenul decât de elemente de fortificație. În prima fază zidul de incintă avea un traseu circular, cu o fundație mai lată decât elevația, construcția lui fiind imediată ridicării turnului şi amenajării nivelării din jurul lui. Situația stratigrafică şi fragmentele ceramice dovedesc că prima fază a cetății Turnu s-a construit într-o succesiune strânsă, ca etape ale aceleaşi faze de construcție, la sfârşitul secolului al XIV-lea. În cei peste 400 de ani de existență, cetatea Turnu a cunoscut mai multe stadii de refaceri şi folosire, decelabile în cercetarea arheologică. Zidul de incintă a fost refăcut integral în secolul al XV-lea pe un traseu care parțial se suprapune pe zidul demolat, iar în alte locuri îl depăşeşte sau se retrage față de el. În această fază avea grosimea de 2,50 m, iar spre exterior avea turnuri semicirculare masive, cu diametrul de 3 m. Într-o etapă mai târzie acest zid va fi îngroşat prin înglobarea turnurilor. O altă refacere, corespunzătoare tot secolului al XV-lea, a suferit şi zidul care mărginea şanțul de apărare şi contraescarpa, dar numai în partea superioară, şi tot de acum datează şi poarta cetății de pe latura de est-nord-est. Ulterior poarta va fi mutată pe latura de sud, unde va rămâne pe toată perioada de funcționare. Ultimele transformări au fost cele când s-au adăugat turnuri masive în partea de sud a incintei[771] .

Configurația refacerilor otomane mai târzii şi a fortificației de pământ sunt confirmate de materialele cartografice din secolul al XVIII-lea. În schițele maiorului Jenei (1784) pentru descrierea topografică a Bulgariei şi Valahiei Mici[772] şi în Schița austriacă a

[770] Ionel Cândea, Ecaterina Ţânțăreanu, *Nicolae Iorga în fruntea Comisiunii Monumentelor Istorice şi cercetările arheologice de la Cetatea Turnu - Turnu Măgurele*, în vol. Nicolae Iorga 1871-1940, Studii şi Documente, III, Buc., 2007, p. 225-226.
[771] Gh. I. Cantacuzino, *op. cit*., p. 100-101.
[772] DANIC, R89-c. 351, 354.

districtului Romanaţi[773] fortificaţia exterioară a cetăţii Turnu are formă pentagonală, în fiecare vârf al pentagonului găsindu-se câte un turn (Pl.XXIII), aşa cum apare în ridicarea topografică executată de inginerul Petre Danielescu împreună cu Cezar Bolliac în anul 1869 (Pl.XX). În jurul ei se întinde aşezarea civilă destul de compactă[774], orientată spre nord-est, cum este redată şi de inginerul hotarnic în Planul topografic al domeniului Turnu (Pl.XXIV), întocmit cu ocazia revenirii sub administraţia românească a acestui teritoriu, după schiţele locotenentului rus S. Kamenscoy[775] şi mai ales cum reiese din fotografiile aeriene recente (Pl.XXV/2).

Cetatea Giurgiu, Giurgiu, jud. Giurgiu. Ca şi Turnu, cetatea Giurgiu apare ca un edificiu militar gândit şi înfăptuit de Mircea cel Bătrân pentru apărarea şi ofensiva împotriva turcilor. Ea însă are o anumită semnificaţie şi anume deplasarea economică şi politică spre răsărit, legată de mutarea capitalei la Târgovişte[776]. Originea numelui a fost un subiect controversat[777], diferitele variante în care acesta apare având cel mai probabil obârşia într-un onomastic purtat de întemeietorul satului din apropriere[778]. Cel mai vechi document în care este atestat toponimul Giurgiu este Itinerariul de la Bruges (circa 1380-1390) care cuprinde în lista de pe traseul spre Ţara Sfântă şi „Rossi vel Jargo", care transpus în limbajul de azi ar însemna Rusciuk sau Giurgiu[779]. Aproximativ contemporan cu Itinerariul, Codex Latinus Parisinus, redactat la Timişoara (1394-1395) este primul document cartografic în care, sub denumirea italienizată „Zorio" (PL.XXVII/1) este menţionată cetatea Giurgiu[780]. Imaginea ei corespunde cu relatările izvoarelor narative şi cu descoperirile arheologice: o cetate de formă aproximativ pătrată, cu turnuri de colţ construite în etape diferite. Însemnătatea strategică a citadelei, statutul urban şi importanţa aşezării de la Giurgiu, în calitate de reşedinţă domnească temporară, sunt atestate, cum s-a văzut, de diferite izvoare medievale contemporane.

---

[773] DANIC, R3C-228-231.
[774] Fotografia aeriană surprinde urmele aşezării în jurul fortăreţei (Arh. DMASI, nr. 72321-80; foto OCPI Teleorman, 2004).
[775] DANIC, Planuri. Teleorman, nr. 81.
[776] Pavel Chihaia, *Cetăţile lui Mircea cel Bătrân monumente ale independenţei şi ale luptei de cruciadă*, în SCIA, tom 24, 1977, p. 62.
[777] N. A. Constantinescu, *Cetatea Giurgiu*, p. 485-491. Autori din secolul XIX au acreditat originea genoveză a numelui, ca provenind din „San Giorgio".
[778] *Ibidem,* p. 492-497.
[779] *Călători străini*, I, p. 24-25.
[780] I. Dumitriu-Snagov, *Ţările Române în sec. al XIV-lea în Codex Latinus Parisinus*, Buc., 1979, p. 99.

Aceste mărturii narative, coroborate cu documentele cartografice întocmite mai târziu, în secolele XVIII şi XIX[781], cu gravuri şi desene de epocă[782], cu rezultatele cercetărilor arheologice şi cu observaţiile de ordin arhitectural[783] permit o reconstituire parţială a fazelor de construcţie şi refacere a cetăţii, vizibile si din fotografiile aeriene ((Pl.XXV/1). În urma săpăturilor arheologice au fost sesizate mai multe niveluri stratigrafice, ca indice cronologic fiind folosită ceramica sgrafittată din secolele XIV-XVI pentru nivelele mai vechi şi ceramica din secolele XVII-XVIII pentru nivelele târzii (Pl.XXVII/2).

Faza cea mai veche, care precede epoca lui Mircea cel Bătrân este identificată cu turnul-donjon din colţul de nord-est al fortăreţei, de forma unui poligon cu şapte laturi, cu lungimea de 13 m pe (pe direcţia est-vest), construit după procedeul bizantin din blocuri mari de piatră încadrate pe verticală şi orizontală, cu asize din câteva rânduri de cărămizi[784].

Următoarea etapă este corespunzătoare construcţiei şi folosirii din timpul lui Mircea cel Bătrân. Zidurile groase de 3 m, cu paramentul din blocuri de piatră cioplite şi fasonate spre exterior şi din bolovani spre interior, cu emplectonul din piatră legată cu mortar şi pietriş şi grinzi cuprinse în grosimea lui, au capetele adosate turnului-donjon. Ele se articulează pe un traseu pentagonal neregulat, care închide o curtină. Un turn cu secţiunea de prismă triunghiulară cu latura de 5,5m, asemănător mai mult cu un contrafort, către care duce o scară, este amplasat la nord-est de primul turn. Încă două turnuri de colţ străjuiau din exterior fortăreaţa. Turnul de sud-est, cercetat arheologic, este de formă dreptunghiulară, construit pe o fundaţie-platformă cu latura de 12,5 m şi a fost distrus de un incendiu[785], cel de sud-vest rămânând necercetat. În situaţia în care imaginea cetăţii din Codexul Latin nu este fantezistă, atunci Mircea însuşi este autorul unei noi faze care corespunde celor două turnuri de sud-vest şi sud-est.

Urmează momentul, comentat în mai multe cronici turceşti, al refacerii cetăţii Giurgiu de către Mehmed I. În continuare se înregistrează o succesiune de lucrări realizate tot în secolul al XV-lea, în timpul domniei lui Dan al II-lea: la sfârşitul secolului al XVI-lea, în cursul evenimentelor din 1595, refaceri datorate lui Mahmud Paşa, după reluarea cetăţii de la

[781] Planul ridicat de austrieci în 1790 (vezi Mihail Popescu, *Cetăţile turceşti dinprejurul Principatelor Române*, în BCMI, an XX, fasc., 1927, p. 84) şi Planul rusesc din 1829 (vezi Barnea et. al., *op. cit.* p. 224).
[782] Gravurile publicate de Th. De Bry în Panonia Historia Chronologica, 1596 şi gravurile după M. Bouquet (ap. N. A. Constantinescu, *op. cit*., pl II, III, IV).
[783] Planul cetăţii Giurgiu, prezentat cu comunicarea „Cetatea din insula Giurgiului în lumina cercetărilor de arhitectură", 1989, ne-a fost pus la dispoziţie cu bunăvoinţă de domnul Arh. Gh. Sion, căruia îi aducem mulţumiri.
[784] Cristian Moisescu, *Arhitectura românească veche*, I, Buc., 2001, p. 75.
[785] *Ibidem.*

Mihai Viteazul; intervenţia ruşilor la sfârşitul secolului al XVIII-lea când pentru un timp, în 1771 au cucerit şi ocupat cetatea[786].

Într-o perioadă târzie a funcţionării acestei cetăţi, în jurul ei s-a ridicat o nouă fortificaţie, de pământ, cu bastioane rotunjite şi poligonale, care spre vest urma conturul ţărmului, iar spre est se frângea transversal pe insulă, formând două curtine[787].

Cetatea Giurgiu şi hinterlandul ei au revenit Ţării Româneşti în anul 1829, când, ca urmare a condiţiilor păcii de la Adrianopole, cetatea a fost demantelată.

2.2. Fortificaţiile de pământ

Cetatea de pământ Frumoasa, com. Frumoasa, jud. Teleorman. Ansamblul fortificat de la Frumoasa (Pl.XXVIII) constă în trei rânduri de valuri şi din două şanţuri amenajate concentric, astfel încât, de la forma trapezoidală a valului de margine şi forma dreptunghiulară a valului mijlociu se ajunge în centru la un plan pătrat cu palisadă de pământ şi lemn (Pl.XXIX/3). Suprafaţa totală a fortificaţiei este de 2,5 ha, din care doar 10% îi revine palisadei[788].

Reduta centrală, ale cărei laturi măsoară câte 43 m, a fost marcată prin câte două şanţuri mici, paralele, la baza cărora s-au fixat pari groşi de stejar, în poziţie oblică, la o distanţă de 0,15-0,25m între ei. Între pari şi de-a lungul lor la diferite nivele s-au pus bârne şi grinzi groase cu care au format scheletul de lemn al palisadei, peste care s-a bătătorit pământ. Amenajarea valurilor de pământ s-a făcut cu pământul scos din şanţuri, astfel încât în structura lor se disting exact straturile de pământ din şanţurile de apărare, dar în ordine inversă. Valul central al palisadei măsoară azi 1,60 – 1,80 m, dar este probabil că la construcţie ar fi trebuit să măsoare cel puţin 3 m până la nivelul interior al cetăţii. Cele două valuri nu cuprind material lemnos. Ele aveau la bază o lăţime de 5-8 m şi o înălţime de 3 m. Şanţurile au gura largă de 8-12 m, şi adâncimea maximă astăzi de 3,60 – 4,50 m, deşi la origine distanţa dintre creasta valurilor şi fundul şanţurilor era de 6-10 m. De jur împrejurul palisadei, între val şi şanţul de apărare a fost lăsată o platformă lată de 3-3,5 m pentru circulaţia apărătorilor (Pl.XXIX/). În interiorul cetăţii nu au fost găsite amenajări speciale pentru adăposturi, deşi materialul arheologic descoperit în interiorul ei – vase de ceramică, vetre de foc – atestă folosirea ei.

Cetatea Cazacilor – Roşiorii de Vede, jud. Teleorman. Cetatea Cazacilor este un alt exemplu de fortificaţie de pământ, cercetată arheologic, fără a fi însă şi făcute cunoscute

[786] Gh. I. Cantacuzino, *op. cit*., p. 150.
[787] Mihail Popescu, *op. cit*., p. 84-85.
[788] N. Constantinescu, *Cetatea Frumoasa*, p. 731.

rezultatele. Ea ar putea fi considerată medievală ca şi cea de la Frăteşti-Giurgiu, dacă se iau în calcul doar starea bună de conservare a valului şi a şanțului[789].

Cetatea Cazacilor este o incintă aproape circulară (Pl.XXVI/2), cu diametrul de 260 m şi o suprafață de 53.066 mp, cu val de 4 m înălțime şi şanț de apărare de 8 m, lățime având o poartă în zona nordică a diametrului[790]. Din fotografia aeriană reiese că aceasta ocupa o bună parte din interiorul unui hexagon delimitat de o modificare fermă a solului, probabil un val cu o înălțime redusă mai ales de lucrările agricole. Nu există nici un indiciu că ar fi fost şi alte amenajări de apărare – ziduri sau palisadă – şi este lipsită de materialele arheologice care ar permite stabilirea cronologiei. Trebuie observat că ea nu figurează în harta statului major austriac din 1790, care excelează în detalii, ceea ce naşte întrebarea dacă cetatea exista la acea dată.

Cetatea de pământ de la Frăteşti, com. Frăteşti, jud. Giurgiu. Fortificația de pământ de la Frăteşti, cunoscută sub numele de „Cetatea", are planul de formă pătrată, cu val şi şanț de apărare. Laturile pătratului sunt orientate pe direcția est-vest şi nord-sud. Lungimea unei laturi, măsurată pe fundul şanțului, este de 67 m, şanțul având adâncimea de 1,35 m. Valul de pământ se ridică deasupra nivelului actual al locului, în interiorul cetățuiei, la 1,10 – 1,50 m. Intrarea era practicată pe mijlocul laturii de est, într-un loc unde atât valul cât şi şanțul de apărare sunt întrerupte. Nu a fost identificat nici un fel de material arheologic care să încadreze cronologic fortificația[791]. Ca şi Cetatea Cazacilor, Cetatea Frăteşti ar corespunde tipului de fortificație medievală de scurtă durată şi care, în cele din urmă, probabil nici nu a mai fost folosită.

3. Arhitectura civilă

3.1. Curțile boiereşti

Impresionat de „palatele şi mănăstirile" întemeiate de postelnicul Constantin pe domeniul Cantacuzinilor din Prahova, arhidiaconul sirian Paul de Alep, secretarul patriarhului Macarie al Antiohiei nota: „...acolo se află case clădite ca la Istanbul, căci toți boierii din Țara Românească au clădiri minunate în satele lor. Fiecare are întotdeauna lângă casa lui o mănăstire mare, înzestrată cu danii şi fiecare boier se întrece cu cei de o seamă cu el în ceea ce priveşte frumusețea clădirii şi a lucrăturii. Ei îşi pun toată mândria în aceste lucruri. Când

[789] Eugen Comşa, Sebastian Morintz, *Cercetări arheologice în raionul Giurgiu*, în SCIV, IV, nr. 3-4, 1953, p. 762.
[790] I. Spiru, *Aşezări străvechi în raionul Roşiorii de Vede*, în Materiale, V, 1958, p. 698.
[791] G. Rădulescu, M. Ionescu, *Descoperiri arheologice în raionul Giurgiu,* în SCIV, V, nr. 1-2, 1954, p. 325-332.

vreunul din ei este scos din slujbă, el se retrage pentru tot restul vieţii sale în satele şi în palatele sale şi are mănăstirea lui alături" [792].

Paul de Alep se referă la epoca lui Matei Basarab, când avântul ctitoricesc fără precedent al domnului va fi imitat de marea aristocraţie, care în acest fel nu numai că îşi legitima averea dar îşi şi afirma poziţia de frunte în ierarhia socială.

Nu există menţiuni arhivistice sau narative şi lipsesc şi vestigiile arheologice care să aducă argumente despre existenţa în Ţara Românească, mai devreme de secolul al XVII-lea a vreunei *curţi boiereşti*, în accepţiunea de *ansamblu construit ca atare*, unde, într-o incintă, pe lângă clădirea nobiliară se aflau anexele gospodăreşti, iar în afara ei se afla biserica paraclis, toate cuprinse într-un spaţiu organizat după principii compoziţionale rezultate din relaţia de interdependenţă sau subordonare dintre obiectivele componente[793]. Se poate vorbi astfel de funcţiunile multiple ale reşedinţei boiereşti: aceea de centru administrativ-gospodăresc al domeniului funciar, uneori cea defensivă şi funcţiunea religioasă, paraclisul fiind nu numai locul unde se ţin slujbele ci şi necropolă a ctitorului şi familiei sale[794]. Concepţia arhitecturală şi procedeele compoziţionale constructive şi plastice ale arhitecturii civile din această perioadă au fost rezolvate prin folosirea atât a datelor furnizate de tradiţie cât şi de elemente care pun în contact Occidentul şi Orientul[795].

În peisajul arhitecturii rezidenţiale, în regiunea de sud-vest a Munteniei, analizabile sunt doar trei monumente, ce fac parte din tipul reşedinţelor boiereşti, reşedinţa domnească nefiind reprezentată.

Curţile boiereşti de la Dobreni, Coiani-Mironeşti şi Hereşti, judeţul Giurgiu şi Balaci, judeţul Teleorman, sunt exemple care ilustrează în decursul unui întreg secol, cel de-al XVII-lea, genul arhitectural căruia îi aparţin.

Toate edificiile au la primul nivel pivniţe zidite din cărămidă, pe al căror contur era aşezat etajul locuit. Din punct de vedere structural, aceste beciuri pot fi încadrate tuturor celor trei tipuri cunoscute[796]. De tipul cu o singură sală acoperită cu boltă semicilindrică pe arce dublouri, precum Filipeştii de Pădure, Mărgineni, Băjeşti, sunt pivniţele caselor din Hereşti şi Dobreni; de tipul doi, compus din două sau mai multe nave acoperite cu bolţi semicilindrice separate prin arcade, ca la casele domneşti de la „Ziduri între Vii" şi mănăstirile Brâncoveni, Plumbuita, Comana, sunt pivniţele caselor din Coiani-Mironeşti şi Balaci. O formă nouă, al

[792] *Călători străini*, vol. VI, p. 149-150.
[793] Cristian Moisescu, *Arhitectura epocii lui Matei Basarab*, I, Buc., 2002, p. 22.
[794] Anca Brătuleanu, *op. cit*., p. 11-12.
[795] Tereza Sinigalia, *Arhitectura civilă de zid din Ţara Românească în sec. XIV-XVIII,* Buc., 2000, p. 5-20.
[796] Cristian Moisescu, *op. cit*., p. 22.

cărei prototip este casa postelnicului Constantin Cantacuzino de la Filipeştii de Pădure este un parter în jurul beciului[797], adoptat şi de constructorii casei de la Balaci a familiei lui Constantin Bălăceanu.

Problema accesului în pivnițe a fost rezolvată în două moduri: cu gârliciul inclus în patrulaterului beciului, ca la Dobreni, Hereşti şi Balaci, sau cu un gârlici ieşit din profilul beciului, ca la Coiani-Mironeşti. În ambele cazuri el trebuie să fi fost suprapozat de un elegant foişor. În ceea ce priveşte incintele de la Coiani-Mironeşti şi Balaci nu există indicii, dar pentru curtea din Dobreni trebuie reținută mărturia lui Paul de Alep că „era înconjurată cu un gard din scânduri lămbuite" şi nu de zid ca şi în alte cazuri.

Curtea boierească de la Dobreni, com. Vărăşti, jud.Giurgiu. Curtea de la Dobreni îi apărea lui Paul de Alep în anul 1656, când o vizita, astfel: "o curte mare... înlăuntrul cărora sunt clădiri mari şi spațioase cu firide şi bolte acoperite în întregime cu chipuri de sfinți şi cu alte asemănătoare. Odăile dau spre o grădină foarte mare, împărțită în straturi, ca grădinile francilor, cu jgheaburi de olane. În partea de afară este un bazin mare cu apă, cu un pod peste el, de la un capăt la celălalt. În mijlocul grădinii este un chioşc frumos şi lângă el este o biserică foarte mare, de piatră, purtând hramul „Adormirii Maicii Domnului"[798].

Construcția curții îi este atribuită lui Constantin Şerban în anii dinaintea domniei, când era numai boier şi era numit în documente Constantin din Dobreni[799]. El era fiul nelegitim al domnitorului Radu Şerban (1602-1611) cu Elena, soție de preot din Dobreni[800], şi a fost exclus din diata părintelui său[801], dar tot Paul de Alep, cu un alt prilej, spune că fiind în conflict cu Matei Basarab, Constantin se retrăsese la Dobreni, „în palatele sale pe care tatăl său le clădise pentru el când trăia şi a locuit acolo până în această clipă."[802]. Extrapolând această informație se naşte firesc întrebarea dacă reşedința din Dobreni a fost ridicată de Constantin Şerban sau a fost doar moştenită[803], lui rămânându-i să facă biserica de curte, ceea ce s-a şi întâmplat în timp ce deținea dregătoria de serdar[804].

---

[797] *Ibidem*, p. 41.
[798] *Călători străini*, vol. VI, p. 229-230.
[799] N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească şi Moldova, sec. XIV-XVII*, Buc., 1971, p. 158.
[800] N. Iorga, *Crucea de la Călugăreni,* în BCMI, an XXII, fasc. 61,1929, p. 101.
[801] În testamentul întocmit la 28 februarie 1620 la Viena, Radu Şerban lasă întreaga avere moştenită de la bunica şi mama sa, Anca şi Maria din Coiani, fiicelor legitime, Anca şi Elina (vezi DIR, B, veac XVII, vol. V, p. 484-485).
[802] *Călători străini*, vol. VI, p. 133.
[803] Tereza Sinigalia propune ipoteza atribuirii lui Radu Şerban a construcției de la Dobreni, pe timpul domniei, ante 1611 (vezi Tereza Sinagalia, *Repertoriul arhitecturii în Țara Românească 1600-1680*, I, Buc., 2002, p. 316-319).
[804] N. Stoicescu, *op. cit*., p. 280.

Din palatul descris de sirian, astăzi au mai rămas numai pivniţele cu trei compartimente care formează un dreptunghi cu dimensiunile de 23x18 m (Pl.XXXI/1). Cea mai mare încăpere este compartimentată în patru secţiuni egale de un stâlp cruciform central, pe care se descarcă bolţile în leagăn. Cea de-a doua încăpere, alăturată, este boltită cu un semicilindru cu trei arce dublouri, cea de-a treia, adosată pe lungimea primelor două era acoperită tot cu un semicilindru susţinut de două arce dublouri[805]. Soluţia accesului în pivniţă a fost aceea a închiderii gârliciului în volumul paralelipipedic al casei, formulă ades folosită în epocă[806].

Un element de noutate şi totodată de lux este cel al aranjamentelor peisagistice, prin amenajarea unui heleşteu între casă şi biserică şi a unei grădini „ca a frâncilor" cu un chioşc de odihnă.

Curtea boierească de la Coiani-Mironeşti, com. Gostinari, jud.Giurgiu. Din vastul domeniu funciar al Craioveştilor[807] făcea parte şi satul Coiani pe Argeş, ce ajunsese în stăpânirea postelnicului Constantin Cantacuzino prin soţia sa Elena, fiica lui Radu Şerban, şi al cărui domeniu boieresc provenea numai din averea Craioveştilor[808]. Satul este atestat documentar în hrisovul dat de domnitorul Radu Paisie la 20 martie 1542 „în Coiani" [809], fapt care presupune existenţa aici şi a unei curţi boiereşti, mai ales că vestita jupânească Anca, ce purta cognomenul „din Coiani" trebuie să fi avut acolo o reşedinţă, despre care documentele nu spun însă nimic.

Tot Paul de Alep lasă o descriere plină de admiraţie a curţii marelui postelnic Cantacuzino „într-un sat...aşezat pe un loc ridicat ce domină râul Argeş, numit Coiani, unde acesta are un mare palat după felul palatelor din Constantinopol. Există într-adevăr ceva vrednic de admirat în arhitectura celor două clădiri principale aşezate una în faţa celeilalte şi care nu se deosebesc câtuşi de puţin una de alta cu cupolele lor şi sunt zugrăvite în întregime spre a imita liniile vălurite ale marmurei colorate. În vârful fiecărei cupole, încununând-o, este un cerc întocmai ca o bucată din porfir foarte tare şi restul este făcut din mai multe feţe asemenea cu cele ale marmurei. Lemnăria este de o frumuseţe rară şi ferestrele sunt minunate. Înăuntrul incintei este o biserică mare, cu hramul „Sfântului Nicolae"[810].

---

[805] Cristian Moisescu, *op. cit.*, p. 48.
[806] Anca Brătuleanu, *op. cit*., p. 27.
[807] I. Donat, *Domeniul domnesc în Ţara Românească sec. XIV-XVI*, Buc., 1996, p. 153-180.
[808] C. Rezachevici, *Domeniul boieresc al lui Radu Şerban*, în Studii, tom 23, nr. 3, 1970, p. 470. Radu Şerban era urmaş al postelnicului Radu Craiovescu prin femei. Maria, fiica sa, căsătorită cu Şerban mare ban este mama Ancăi din Coiani, căsătorită cu Neagoe mare ban şi totodată bunica Mariei din Coiani, căsătorită cu Radu postelnic, tatăl lui Radu Şerban şi apoi cu Nica, mare armaş .
[809] DRH, B, vol. IV, doc. 121, p. 154-155.
[810] *Călători străini*, vol. VI, p. 231-232.

La sfârşitul secolului al XVIII-lea mai sunt menţionate la Coiani „case şi o biserică de piatră”[811], dar în anul 1872, când este întocmit răspunsul la chestionarele Odobescu, din casă rămăseseră doar pivniţele în ruină şi foştii stăpâni fuseseră uitaţi[812], iar N. Iorga observa „până şi beciurile astupate pentru totdeauna”[813].

Din datele obţinute din săpătura arheologică se poate reconstitui parţial arhitectura locuinţei boiereşti de la Coiani (Pl.XXX/1), cel puţin în zona din jurul nucleului central care este pivniţa[814]. Beciul ei avea dimensiunile interioare de 17,15x8,40 m şi era compus din două nave longitudinale, separate de trei piloni cu secţiunea pătrată, legaţi cu arce între ei şi de pereţi prin intermediul pilaştrilor. Acest prim nivel era acoperit cu bolţi cilindrice. Gârliciul era ieşit în afara conturului dreptunghiular al pivniţei. Paralel cu latura de nord a clădirii se deschidea un portic spre Valea Argeşului, din care a rămas un număr de stâlpi aliniaţi la distanţa de 3,5 m de perete. În săpătură au putut fi observate şi intervenţiile provocate de configuraţia nesigură a terenului.

Referitor la etapele diferite de construcţie ale clădirii, acestea s-ar fi putut succede în perioada cuprinsă între a doua jumătate a secolului al XVI-lea sau începutul secolului al XVII-lea şi mijlocul acestuia din urmă. Cele mai vechi materiale medievale au fost descoperite într-o groapă în zona de NV, în care s-au găsit fragmente din vase de ceramică, unele întregibile, de tipul oalei cu o toartă şi buza dreaptă, străchini din ceramică smălţuită şi sgraffitată, fragmente de cahle smălţuite, cu gura pătrată şi fundul rotund[815].

Casele de piatră ale familiei Năsturel, Hereşti, com. Hotarele, jud. Giurgiu. Pe moşia de baştină a familiei Năsturel de pe malul Argeşului, lângă vechiul conac de la Fiereşti (azi Hereşti), fraţii Cazan şi Udrişte[816], au construit cel mai important exemplu de arhitectură civilă din epocă, casele de piatră[817], parte dintr-un ansamblu rezidenţial ridicat probabil între 1641-1643[818], ce cuprindea şi paraclisul de curte, azi biserica de mir, ctitoria din anul 1644 a surorii lor Elina, soţia lui Matei Basarab. Prima descriere detaliată a monumentului o face tot sirianul Paul de Alep după vizita din anul 1657, când, plin de entuziasm, nota că a văzut „conacurile şi palatele fraţilor ...lui Matei Voievod [şi] când s-a început clădirea se spunea că

[811] Fr. Bauer, *op. cit*., p. 164.
[812] BAR, ms.227, f. 55-55v.
[813] N. Iorga, Sate şi mănăstiri din România, Buc., 1905, p. 201.
[814] Gh. I. Cantacuzino, Gh. Sion, *Ruinele curţii feudale de la Coiani-Mironeşti (jud. Giurgiu), Date arheologice şi arhitectonice,* în BCMI, I, nr. 1-2, 1990, p. 62-69.
[815] *Ibidem,* p. 65.
[816] Radu Greceanu, *Casa de piatră din Hereşti*, în MM, I, 1958, p. 119. Cazan şi Udrişte erau fii lui Radu Năsturel postelnic, căsătorit cu Despina, din familia lui Mihai Viteazul, care au mai avut împreună un alt fiu, Şerban precum şi două fiice, Elina, viitoarea doamnă a ţării şi o altă fată căsătorită cu Radu Şintescu ot Popeşti.
[817] Cristian Moisescu, *op. cit*., p. 44.
[818] Răzvan Theodorescu, *Civilizaţia românilor între medieval şi modern*, II, 1987, p. 42.

nu se mai află... palat asemănător, afară numai în ţara francilor, căci aceştia au adus meşteri arhitecţi din Ţara Ungurească şi piatră din Ţara Turcească şi au început să clădească şi pe din afară cu piatră făţuită...şi toate lucrate cu îngrijire şi clădite cu atâta trăinicie încât stârneau admiraţia privitorului"[819]. Călătorul străin deplânge însă lipsa unui sistem propriu de apărare[820]şi faptul că era amplasată într-o regiune nesigură din câmpia Dunării, lângă ţara turcilor şi nu undeva, la munte.

Casa, unicat al arhitecturii româneşti, păstrată datorită unei restaurări efectuate de Direcţia Monumentelor Istorice[821], dezvoltată pe un plan în forma literei L răsturnate, cuprinde de fapt două corpuri de locuinţe sub un singur acoperiş, aproape identice ca suprafaţă şi distribuţie interioară, fiecare având un vestibul cu portal, scară interioară la etaj[822] şi pivniţe proprii. Dacă tipul de bolţi, ancadramentele cu profilele sculptate, frontoanele de la uşi întrerupte de stema heraldica a familiei[823] şi cele de la ferestre pot fi sugestii ale renaşterii târzii occidentale, filtrate prin relaţia cu Ardealul[824], elementele orientale, cum erau paramentul din calcar de Vraţa[825] ce acoperă emplectonul de mortar, arcele în acoladă ale ferestrelor, olanele roşii ale învelitorii, profilul cornişei, trimit hotărât către arhitectura otomană din Peninsula Balcanică. Anul edificării, neatestat de nici o inscripţie sau document, ar putea fi până în 1644[826], mai ales dacă se poate face asociaţia între această construcţie şi cea din anul 1645 de la Giurgiu, „baia cea mare turcească", clădită la comanda lui Matei Basarab din aceeaşi piatră de Rusciuc, avându-l în ambele cazuri ca ispravnic pe Radu Şintescu din Popeşti[827].

În mod evident comanditarul luxoasei reşedinţe de la Hereşti, cu apartenenţă stilistică la două arii culturale opuse[828], a fost Udrişte Năsturel[829]. Cărturarul, care în timpul domniei lui Matei Basarab a fost de fapt şeful cancelariei domneşti, deşi niciodată nu a

---

[819] *Călători străini*, vol. VI, p. 232-233.
[820] Curtea se pare că era împrejmuită cu un gard de lemn (vezi Cristian Moisescu, *op. cit*., p. 45).
[821] Olga Bâzu, *Restaurarea casei lui Udrişte năsturel de la Hereşti*, în BMI, IV, 1971, p. 55.
[822] Tereza Sinigalia, *Arhitectura de zid*, p. 338. Autoarea consideră scara interioară şi lipsa spaţiilor deschise cu peisajul – foişoare, logii – o noutate absolută a epocii.
[823] Radu Greceanu, *op. cit*., p. 120. Asemănătoare cu însemnul heraldic al mărturiilor de pe frontispiciul traducerii lui Udrişte Năsturel a lucrării Imitatio Christi din anul 1647.
[824] Răzvan Theodorescu, op. cit., p. 42. Gh. Sebestyen aproape exclude contribuţia meşterilor transilvăneni la construcţia casei din Hereşti şi propunecăutarea lor la sud Dunăre (vezi Gh. Sebestyen, *Renaşterea*, Buc., 1982, p. 143) aşa cum trimite şi Corina Nicolescu mai degrabă la arhitectura profană a Istanbulului acelor vremi (vezi şi Corina Nicolescu, *Case, conace, palate*, Buc., 1979, p. 65).
[825] Tereza Sinigalia, *op.cit*., p. 338. Cel mai apropiat tip, ca tehnică constructivă, este cetatea de la Vidin, din Bulgaria.
[826] Pavel Chihaia, *Modele răsăritene şi voievodale în Ţara Românească*, în GB, an XXV, 1976, nr.1-2, p. 23.
[827] Petre Şt. Năsturel, *Întregiri la genealogia Năsturelilor*, în Dorul, an V, 1995, nr. 68, p. 27.
[828] Tereza Sinigalia, *op. cit.,* p. 339.
[829] În anul 1881 I. Bianu a găsit, săpat în piatra unei camere, armorialul lui Udrişte Năsturel (AAR, 1879-1880, p. 14, ap. Radu Greceanu, *op. cit*.).

depăşit dregătoria de al doilea logofăt şi a cunoscut străinătatea în multe călătorii, era şi singurul din familie capabil să conceapă această originală realizare arhitecturală (Pl.XXXII).

Reşedinţa boierească de la Dragomireşti–Vale, com Dragomireşti-Vale, jud. Giurgiu. Atunci când la 8 mai 1681 jupâneasa Păuna, văduva lui Drăghici Cantacuzino, fost mare spătar, mort în anul 1667 în condiţii neelucidate[830], a cumpărat împreună cu fiii săi satul Dragomireşti din jud. Vlaşca, de la jupâneasa Vilae, s-a avut grijă ca în actul de vânzare – cumpărare, atunci când a fost vorba de curtea boierească, să se nominalizeze fiecare element al ansamblului, " *casele, curtea, pivniţa, grajdul, cuhnia*" ca semn al valorii şi importanţei particulare a fiecăruia[831]. Această individualizare expresă din document, în special pentru cuhnie, este apreciată ca singulară în epocă şi denotă o construcţie independentă faţă de locuinţă, ceva în genul bucătăriilor mănăstireşti contemporane[832]. Documentul din 1681 rămâne de altfel, unica informaţie despre existenţa unei curţi boiereşti în sec. al XVII-lea la Dragomireşti.

Curtea de la Balaci, com. Balaci, jud. Teleorman. Curtea boierilor Bălăceni, aşa cum a fost concepută, ar fi trebuit să fie o reşedinţă reprezentativă pentru sfârşitul de veac XVII. Întemeietorul ei a fost Constantin Bălăceanu, fiul marelui vornic Badea Bălăceanu, care avea în urmă un lung şir de strămoşi. El se căsătoreşte cu domniţa Maria, devenind astfel ginerele lui Şerban Cantacuzino, în timpul domniei căruia ajunge mare agă[833]. Devotat socrului său, poate chiar şi urmărind să ocupe scaunul domnesc după moartea acestuia, Constantin Bălăceanu a transformat solia de la Viena, unde fusese trimis să trateze cu împăratul Leopold, în uneltire contra noului voievod Constantin Brâncoveanu, care îl va pedepsi nu numai pe autorul ei, ucigându-l pe câmpul de luptă de la Zărneşti[834] ci şi pe urmaşi, ura lui revărsându-se faţă de tot ce reprezenta amintirea vicleniei marelui agă.

Ruinele casei sunt cunoscute aproximativ în aceeaşi stare din secolele trecute. Mitropolitul Neofit, care vizitează proprietatea în anul 1747 notează că „era aici o pivniţă isprăvită şi boltită pustie"[835] iar învăţătorul satului le descrie în 1871 ca fiind în acelaşi stadiu de ruină în care sunt şi astăzi „...un beci în lungime ca de 30 de stânjeni, în lărgime cade 20 şi în adâncime ca de 2 ½ stânjeni, despărţindu-se înăuntru prin mai multe bolţi, între care

[830] N. Stoicescu, *op. cit.,* p. 137. Cronicile contemporane îl cred ba otrăvit la Constantinopol, ba mort de ciumă.
[831] Idem, *Bibliografia localităţilor şi monumentelor feudale din România*, I, Mitrop. Olteniei, 1971, p. 276, nota 61.
[832] Tereza Sinigalia, *Repertoriul arhitecturii*, p. 330.
[833] N. Stoicescu, *op. cit.,* p. 113.
[834] *Ibidem.*
[835] Episcopul Ghenadie, *Mitropolitul Ungro-Vlahiei Neofit I*, în BOR, XIV, 8, 1890, p. 723.

jumătate există şi până astăzi cu boltă. Construcţia ei este din zidăria cea mai solidă cu cărămidă..."[836].

Satul Balaci este atestat pentru prima oară într-un document din 10 ianuarie 1538[837], dar o reşedinţă a familiei Bălăceanu nu este menţionată documentar, data ridicării casei fiind probabil apropiată anului 1684, când se construieşte biserica, ea nefiind consemnată expres nicăieri.

O serie de probleme ce privesc edificiul de la Balaci, cum sunt cele de cronologie, planimetrie, faze de construcţie şi durată a vieţuirii au fost cel puţin parţial clarificate în urma cercetării arheologice[838].

Primul nivel vizibil al casei, care este o construcţie unitară, are planul de formă dreptunghiulară cu lungimea de 31,38 m şi lăţimea de 13,38 m şi este o pivniţă compusă din două încăperi (Pl.XXXIV). Pe latura de vest, pivniţa mică, un spaţiu aproape pătrat, acoperit de o boltă semicilindrică susţinută de două arce dublouri şi spre est pivniţa mare, de formă dreptunghiulară, care trebuie să fi avut o boltă dublă, sprijinită pe doi stâlpi centrali masivi şi pe pilaştri (Pl.XXXV). Accesul în ambele pivniţe se făcea prin gârliciul care ocupă sectorul de sud-vest al edificiului. Rezultatele cercetării arheologice întreprinse până acum la acest monument au permis în primul rând clarificarea planimetriei, care de la origine prezenta un tip constructiv mai complex, dezvoltându-se în partea de nord cu un parter parţial în jurul beciului (Pl.XXXVI/1), cu destinaţia de locuinţă pentru slujitori şi apropiaţii casei. Acesta se înscrie pe lungimea celor două pivniţe şi se extinde pe o lăţime de 7,20 m, spaţiul fiind compartimentat în patru încăperi aproximativ egale. Grosimea zidurilor variază între 1,18 – 1,28 m în elevaţie, dar fundaţiile sunt ceva mai groase, cota lor de adâncime fiind mai mare la zidurile exterioare (0,80-1,00 m) decât la zidurile mediane (0,30-0,50 m). În ceea ce priveşte racordul parterului parţial cu pivniţele, aspectul este unitar, zidăria este ţesută atât între zidul celor două pivniţe care fac corp comun, cât şi între acestea şi zidul perpendicular pe ele. Lentila de mortar scursă din cofrag este de asemenea continuă, indicând construirea simultană a tuturor compartimentelor ce compun casa. Datorită demolării, care a acţionat în profunzime, nu s-a identificat urma unei podele interioare, astfel încât nu s-a putut stabili un nivel de călcare originar în această zonă. Sondajele care au urmărit interiorul pivniţei mari au pus în evidenţă baza pilonului din traveea vestică, unde, peste pământul viu format dintr-o argilă galben-roşcată foarte densă s-a turnat o platformă de mortar groasă de 0,14-0,45 m, peste care

[836] BAR, ms. 229, f. 536-536v.
[837] DANIC, Mrea Tismana, XXXVII/4.
[838] N. Constantinescu, Ecaterina Ţânţăreanu, *op. cit*., p. 165-172.

s-au aşezat cărămizile din elevaţie şi au permis ipoteza că distrugerea lui s-a făcut într-o fază veche, datorită stratului compact de moloz aflat la bază (Pl.XXXVI/2). Sub pragul uşii de acces în gârlici, la 0,32 m distanţă, se găseşte un pavaj format din fragmente de cărămidă aşezate neordonat într-un strat de mortar, nivel ce corespunde primelor cărămizi din elevaţie. Configuraţia gârliciului s-a conturat printr-un zid din cărămidă, gros de 0,85 m, adânc înfipt în solul viu, care continuă latura sudică a pivniţei mari fără decroş şi fără să urmeze panta de acces şi prin zidul, parţial demolat, care închidea la vest gârliciul, în continuarea pivniţei mici (Pl.XXXVI/3). În ceea ce priveşte stratigrafia, a ieşit în evidenţă că fundarea casei (pivniţa), a pornit de la un strat de humus negru intens, steril din punct de vedere arheologic. Stratul de construcţie al casei este decelabil, legat de regulă de soclul fundaţiei şi este compus din mortar, cărămizi sfărmate, vagi urme de cenuşă, cărbuni şi zgură de fier, semn al unui atelier de fierar prin preajmă. Aceasta, împreună cu constatarea că toate zidurile de racord între spaţiile construite sunt ţesute şi nu adosate, scoate din discuţie existenţa mai multor faze de construcţie la monumentul din Balaci[839]. Materialul arheologic este inconsistent, sporadic ca răspândire şi puţin semnificativ, lipsind astfel fosta curte boierească de dovezile unei locuiri intense şi de oarecare durată, aşa cum a fost un timp considerată[840].

Dacă se admite că lipsa unor straturi de demolare care ar fi urmat unei eventuale distrugeri a pereţilor şi bolţilor din pivniţa mare, lipsa oricărui element constructiv de atestare a etajului locuit, neinterceptarea în sondajele exterioare a urmelor unor ziduri de incintă sau acareturi gospodăreşti, componente obligatorii ale imaginii unei curţi boiereşti de la sfârşitul sec. al XVII-lea[841], rezultă că evenimentele din 1690 care au dus la tragicul sfârşit al lui Constantin aga Bălăceanu au întrerupt lucrările de construcţie ale reşedinţei sale de la Balaci, lucrări ce nu au mai fost reluate vreodată de urmaşi, aşa cum se întâmplase în mod fericit cu biserica.

4. Arhitectura religioasă

Arhitectura religioasă, ilustrată geografic în aria de sud-vest a Munteniei este caracterizată de un număr restrâns de monumente păstrate din perioada secolelor XV-XVII. Cauzele acestei reprezentări modeste cu ctitorii trebuie căutată mai puţin în slaba populare a şesurilor Teleormanului şi Vlaşcăi cât mai ales în apropierea graniţei cu Imperiul Otoman şi proximitatea kazalelor Turnu şi Giurgiu, care confereau regiunii o permanentă stare de instabilitate şi nesiguranţă.

---

[839] Tereza Sinigalia, *Arhitectura de zid*, p. 325-326.
[840] Anca Brătuleanu, *Casa din Balaci, judeţul Teleorman,* în BMI, IV, nr. 3-4, 1993, p. 22.
[841] Corina Nicolescu, *op. cit*., p. 56.

În secolul al XV-lea, considerat până de curând ca fiind aproape lipsit de acte ctitoreşti[842] au fost ridicate două aşezăminte monahale, amândouă fiind ctitorii domneşti: mănăstirea Comana în prima sa fază, legată de numele lui Vlad Ţepeş[843] şi mănăstirea Babele (1496), începută de Vlad Călugărul şi terminată de fiul său Radu cel Mare.

Din ampla operă constructivă a epocii Matei Basarab în regiunea în discuţie se regăsesc două ctitorii domneşti: biserica curţilor de la Hereşti (1644), fondată de Elina doamna şi o mănăstire făcută de Matei Basarab cu rudele sale apropiate, Diicu Buicescu şi Drăguşin Deleanu, la Drăgăneşti (1647) şi două ctitorii boiereşti: biserica curţii de la Dobreni (1646) construită de Constantin Şerban când era numai boier, mănăstirea Plăviceni (1648) ctitoria lui Dragomir mare vornic. În cea de-a doua jumătate a secolului al XVII-lea se ridică biserica curţii din Coiani-Mironeşti (1669) de către Constantin Cantacuzino postelnicul, spre sfârşitul secolului fiind ridicate biserica curţii de la Balaci (1684) a lui Constantin Bălăceanu, biserica fostului schit Dideşti (cca. 1700) de către slugerul Şerban Ştirbei, biserica din Baldovineşti (cca. 1700), probabil un fost paraclis de curte. Din mănăstirile edificate în acest ţinut unele erau fortificate cu ziduri groase şi puternice, cu turnuri înalte şi metereze ca cele de la Comana şi Plăviceni, chiar cu structuri care permiteau folosirea artileriei uşoare, aşa cum vom vedea la Comana. Aceste mănăstiri îndeplineau astfel şi funcţiuni militare de apărare şi mai ales de refugiu, într-o regiune necontenit ameninţată din afara graniţei şi lipsită de cetăţi.

Toate aceste monumente sunt integrate evoluţiei şi direcţiilor de dezvoltare ale arhitecturii ecleziastice munteneşti, fără particularizări regionale sau inovaţii de ordin constructiv sau plastic.

4.1. Aşezăminte monahale

Mănăstirea Comana, com. Comana, jud. Giurgiu. Mănăstirea Comana este un remarcabil aşezământ religios din Câmpia Română, dotată cu un pronunţat caracter de cetate, devenită necropolă a lui Radu Şerban şi a familiei sale, apoi a Cantacuzinilor cu care se vor înrudi şi probabil a lui Vlad Ţepeş. Înconjurată din trei părţi de apele Câlniştei, într-o bună poziţie de apărare între capitală şi Dunăre (Pl.XXXIX/1), aproape de Giurgiu, l-a impresionat pe Paul de Alep într-atât încât acesta s-a simţit îndemnat să facă aserţiunea că „dacă împăratul [turcesc] ar veni să poarte război cu armata sa toată, nu ar fi în stare sa învingă...”[844].

[842] Cristian Moisescu, *Secolul al XV-lea un “hiatus” şi o “stagnare” în evoluţia bisericilor de zid din Ţara Românească*?, în Ars Transsilvaniae, VII, 1997, p. 5-59.
[843] I. Brezoianu, *Mănăstirile zise închinate şi călugării străini*, Buc., 1869, p. 44.
[844] *Călători străini*, vol. VI, p. 231.

În lipsa documentelor ce privesc mănăstirea Comana[845], istoriografia consacrată acesteia s-a bazat pe un document de la sfârşitul secolului XVIII-lea referitor la o hotărnicie din anul 1462[846] şi pe afirmaţiile lui Ion Brezoianu care a văzut documente vechi, între timp dispărute[847]. Penuria documentară este suplinită de cercetarea arheologică întreprinsă cu ocazia lucrărilor de restaurare organizate de DMI în anul 1971, care pune la dispoziţia cercetării informaţii detaliate despre etapele de evoluţie ale aşezământului (Pl.XXXVIII).

Primele clădiri ridicate în cadrul complexului monahal sunt o biserică de lemn cu un modest corp de chilii şi un turn clopotniţă, tot din lemn, neprotejate de vreo incintă fortificată. Biserica, cu dimensiunile de 12x10 m, prezintă un plan dreptunghiular simplu, cu absida altarului nedecroşată, obţinută prin simpla îngustare a acestuia, aşezată pe fundaţii de cărămidă, cu tencuieli simple exterioare şi tencuieli pictate în interior. Chiliile sunt amplasate la vest de biserică, din ele putând fi reconstituită, ca plan şi sistem constructiv o singură încăpere de 3x3 m şi galeria din faţa ei, cu lăţimea de 1 m. Turnul clopotniţă ocupa un spaţiu de 4x4 m în interiorul naosului bisericii actuale, din care s-au păstrat patru masive de zidărie având aceeaşi tehnică de construcţie ca şi fundaţia bisericii. Materialul numismatic descoperit în necropola adiacentă şi observaţiile stratigrafice au confirmat că perioada de funcţionare a acestui nucleu se încadrează între mijlocul secolului al XV-lea şi sfârşitul secolului al XVI-lea[848], deci şi în epoca lui Vlad Ţepeş, care poate fi considerat ctitorul primei biserici a aşezământului de la Comana, unde ar fi fost şi înmormântat, ipoteză dificil de verificat, dar probabilă[849]. La sfârşitul veacului al XVI-lea Radu paharnicul, viitorul domnitor Radu Şerban, reîntemeiază mica aşezare monahală ce se afla în vecinătatea domeniului său şi reşedinţei de la Coiani a familiei sale, pe care o înzestrează cu dărnicie[850]. Ctitoria din 1588 de la Comana, aşa cum reiese data din pisania pusă în anul 1700[851], cuprindea, într-o incintă în formă de patrulater neregulat, cu patru turnuri poligonale la colţuri, biserica înconjurată de corpurile de chilii, acareturile gospodăreşti şi casa egumenească.

---

[845] Al. Lapedatu, *Mănăstirea Comana. Note istorice şi note arhitectonice şi lucrări noi*, în BCMI, I, 1908, p. 12. Arhiva mănăstirii a dispărut probabil la jumătatea secolului al XIX-lea, căci în anul 1850 Epitropia mănăstirilor închinate Sf. Mormânt a făcut hotărniciile moşiilor sale incluzând şi mănăstirea Comana.
[846] DRH, B, vol. I, doc. 121, p. 206.
[847] I. Brezoianu, *op. cit*., p. 44. Printre ele hrisovul ce dovedeşte că mănăstirea e zidită şi înzestrată cu moşia Călugăreni.
[848] Lia Bătrâna, Adrian Bătrâna, *Evoluţia ansamblului fostei mănăstiri Comana în lumina cercetărilor arheologice*, în RMM-MIA, 1, 1971, p. 19-20.
[849] C. Rezachevici, *Mormântul lui Vlad Ţepeş – Cea mai plauzibilă ipoteză*, în vol. Închinare lui Petre Şt. Năsturel la 80 de ani, Brăila, 2003, p. 245-264.
[850] Al. Lapedatu, *op. cit*., p. 13. Mănăstirea primeşte ca danie de la ctitor satele: Creţeştii, Piscul Danciului, Vadul Sării, Dadilovul ş.a.
[851] N. Iorga, *Sate şi mănăstiri*, p. 84.

Biserica prezenta un plan treflat, cu absidele laterale mai mult elipsoidale şi absida altarului semicirculară în interior, despărţită de naos printr-o tâmplă de lemn a cărei talpă a fost surprinsă în săpătura arheologică. Pronaosul era de formă aproape pătrată, cu lăţimea egală cu cea a naosului, comunicarea dintre cele două compartimente despărţite de un zid plin făcându-se prin intermediul unei uşi. Faţadele tencuite ale bisericii erau decorate cu un brâu în formă de tor care le împărţea suprafaţa în două registre cu înălţimi inegale, sistem decorativ pus în evidenţă printr-un sondaj la nivelul racordului dintre naos şi pronaos şi prin descoperirea de cărămizi profilate[852].

Rânduite pe laturile de est, vest şi nord ale incintei, ca plan chiliile erau mici, dreptunghiulare şi grupate câte două la un vestibul, ele fiind precedate de o galerie de arcade şi coloane sau stâlpi (Pl.XXXIX/2). Este de remarcat că fiecărei chilii îi corespundea câte o gură de tragere, marcată în partea superioară de câte un arc.

Casa egumenească era o construcţie pe pivniţe, al căror plan de formă dreptunghiulară avea dimensiuni mari, de 27x8,6 m. Păstrate până astăzi intacte, chiar dacă etajul a suferit modificări, pivniţele sunt formate din câte două travee acoperite cu bolţi semicilindrice, despărţite de un şir de stâlpi masivi pe care se sprijină arcele.

În realizarea zidului de incintă cu toate dotările sale defensive apare evidentă preocuparea ctitorului de a închega la Comana un sistem de fortificare, în concordanţă cu cele mai noi realizări ale tehnicii militare existente în acea vreme, care reprezenta un progres faţă de fortificaţiile monastice munteneşti construite anterior, precum cele de la Vintilă Vodă Menedic, judeţul Buzău (1532), Gorgota, judeţul Dâmboviţa (1554-1557) şi Bradu, judeţul Buzău, din ultimul sfert al secolului al XVI-lea[853].

Zidul de incintă, înalt de 6 m, era probabil tencuit într-o etapă de funcţionare, motiv pentru care Paul de Alep notează că „mănăstirea e închisă cu ziduri de piatră”[854]. La cele patru colţuri erau amplasate turnurile, de formă hexagonală, dintre care trei sunt dispărute. Cel de-al patrulea, cercetat, permite, prin extrapolare, refacerea imaginii tuturor turnurilor de colţ, care erau alcătuite din parter şi etaj, cu golurile de tragere grupate pe fiecare latură, mai multe la etaj decât la parter, destinate artileriei uşoare.

Turnul de intrare, ale cărui fundaţii pătrate au latura de 8 m şi grosimea de 1 m, avea la nivelul superior clopotniţa, spre care accesul era permis printr-o scară amenajată într-un masiv de zidărie la nord de turn.

---

[852] Lia Bătrâna, Adrian Bătrâna, *op. cit*., p. 21.
[853] Cristian Moisescu, *op. cit*., p. 62.
[854] *Călători străini,* p. 231.

Cu toate că mănăstirea Comana s-a bucurat de grija domnilor Țării Româneşti[855], la sfârşitul veacului al XVII-lea a necesitat ample lucrări de refacere pe care le-a executat în anul 1700 marele paharnic Şerban Cantacuzino, devenit, după cum glăsuieşte pisania, al doilea ctitor al lăcaşului[856]. Cu prilejul acestei refaceri s-au făcut reparații, modificări şi adăugiri asupra tuturor construcțiilor componente ale ansamblului. La fațada de vest a bisericii s-a adăugat un pridvor, cel mai probabil deschis. Corpurile de chilii au fost etajate iar galeriile înlocuite cu portice realizate din arce sprijinite pe coloane din cărămidă, turnul de nord-vest a fost refăcut şi supraînălțat, casa egumenească s-a înălțat cu un etaj peste parterul modificat ca plan. În exterior, pe latura de nord, corespunzător etajului superior al casei egumeneşti s-a adăugat un foişor, sprijinit pe o bază înaltă din cărămidă, susținută de doi contraforți. Coloanele de piatră au capitelurile şi bazele ornamentate cu un decor elegant cioplit. O ultimă intervenție a lui Şerban Cantacuzino în anul 1703 s-a soldat cu ridicarea unui paraclis în colțul de sud-est al incintei[857].

Ultimele restructurări care au modificat semnificativ aspectul general al mănăstirii au fost făcute la jumătatea secolului al XIX-lea de călugării greci[858] ca urmare a stării de degradare provocate de războiul ruso-turc din anii 1769-1774, de altfel unica ocazie când mănăstirea a servit ca fortăreață militară[859], a cutremurelor şi mai ales a delăsării călugărilor greci, cu toate că aşezământul beneficia de danii bogate[860].

Cimitirul ce a servit mănăstirii Comana pe toată durata existenței sale, este amplasat atât în exteriorul bisericii cât şi în interiorul ei şi conține un număr total de 82 de morminte[861]. În partea exterioară, care se întinde pe o rază de numai 7,5 m în jurul bisericii şi care include un număr mare de înmormântări, s-a ajuns, prin suprapunere şi intersectare, la deranjarea mormintelor anterioare. Prezența copiilor în cadrul cimitirului duce la ipoteza că aici se înhumau şi persoane din satele din împrejurimi. Această necropolă a cunoscut două faze de înmormântare: o serie încadrată de la sfârşitul sec. al XVI-lea până la sfârşitul sec. al XVII-lea şi a doua serie în sec. al XVIII-lea[862]. Ambele faze sunt datate cu monede care constituie aproape unicul obiect de inventar, în afara unui inel sigilar care i-a aparținut lui Lazăr

[855] I. Brezoianu, *op. cit*., p. 44. A fost înzestrată de Alexandru Iliaş cu satul Siminov, de Radu Mihnea cu satele Gălăşeşti, Buciumeni şi Şovârcu, de Matei Basarab cu satul Budeni, de Şerban Cantacuzino cu satul Baldovineşti.
[856] N. Iorga, *op. cit*., p. 84.
[857] *Inscripțiile medievale ale României. Oraşul Bucureşti*, I, Buc., 1965, nr. 584.
[858] Mănăstirea Comana a fost închinată Sf. Mormânt în anul 1728 (Enăceanu 1875-1876, p. 324).
[859] E. Hurmuzaki, *op. cit.*, V, p. 309 şi urm.
[860] Cezar Bolliac*, Monastirile din România (Monastirile închinate*), Buc., 1862, p. 555.
[861] Lia Bătrâna, Adrian Bătrâna, *op. cit*., p. 27.
[862] *Ibidem,* p. 28.

Corenici, călugărit sub numele de Loghin şi care pentru scurt timp, în anul 1628, fusese şi mitropolit de Ineu.

Cel de-al doilea segment al necropolei este cel din interiorul bisericii, din pronaos, spaţiu destinat ctitorului şi familiei sale. Aici au fost reînhumaţi Radu Şerban, domnul Ţării Româneşti şi ginerele său Nicolae Pătraşcu, ale căror oseminte au fost aduse de la Viena şi respectiv din Serbia în anul 1640, de către Ancuţa. Pe mormântul acestora Şerban Cantacuzino a pus o lespede nouă în anul 1700. Tot aici se află şi mormântul Ancuţei, fiica lui Radu Şerban şi soţia lui Nicolae Pătraşcu, alături de fiul său Mihai Pătraşcu. Ea a fost însoţită în mormânt de o garnitură de bijuterii formată dintr-un inel de aur cu veriga şi montura decorate cu motivul florii de crin, o pereche de cercei cu toarta din sârmă de aur, cu un corp central romboidal masiv, decorat în tehnica cloisonnée, de care atârna o perlă de sticlă şi patru ace de voal, maniera în care au fost realizate primele trei piese sugerând proveniența dintr-un atelier occidental[863].

Cel mai bogat mormânt este cel al unei fetiţe, care cuprinde în inventar o garnitură de bijuterii lucrate cel mai probabil într-un atelier transilvan, compusă din doi cercei în formă de lacăt din argint aurit, cu faţete filigranate, 15 bumbi din argint filigranat, caracteristici ale modei din sec. al XVI-lea, un inel de aur, cu veriga turnată o dată cu chatonul, o pafta de argint aurit cu granate şi o cataramă din argint aurit compusă din două piese pentagonale. În criptă se afla şi un mic vas ritual de sticlă, fabricat probabil la Veneţia, ceea ce sugerează că un inventar funerar bogat, chiar somptuos, denotă nu numai bogăţia sau valoarea socială ci şi valoarea sentimentală[864].

Fostul Schit Babele, com. Babele, jud. Giurgiu. Despre cea de-a doua ctitorie a domnitorului Vlad Călugărul, ridicată prin anii 1492-1493, prima menţiune documentară certă datează din 15 august 1518[865], iar cea de-a doua după mai mult de 100 de ani, din 23 martie 1623[866]. Cu ocazia vizitei canonice pe care mitropolitul Neofit a făcut-o la Schitul Babele, a notat în jurnalul său textul exact al pisaniei, astăzi de mult dispărută. „Acest schit s-a făcut de către Vlad Voievod Basarab şi de fiul lui Radu şi Mircea Voievod la 7001 (1493) de la Adam fiind mitropolit al Ungro-Vlahiei Ilarion şi egumen în zisul schit unul Visarion oarecare”[867].

---

[863] Idem, *Podoabe din necropola fostei mănăstiri Comana*, în BMI, an XLII, nr. 1, 1973, p. 15-16.
[864] *Ibidem,* p. 16-17.
[865] DIR, B, veac XVI, vol. I, doc. 138, p 137-138.
[866] Ibidem, veac XVII, vol. IV, doc. 252, p. 235.
[867] Episcopul Ghenadie, *Mitropolitul Neofit I,* în BOR, III, 1876-1877, p. 326. Autencitatea pisaniei a fost confirmată de documente anterioare epocii lui Neofit I: Mitropolitul Ungro-Vlahiei Ilarion este pomenit într-un document din 16 martie 1494 (DIR, B, veacurile XIII-XV, doc. 233, p.226) iar Visarion apare în calitate de egumen al mănăstirii Glavacioc la 5 septembrie 1495 (*Ibidem*, doc. 243, p. 232).

Din păcate, imaginea arhitecturală şi planul bisericii şi al alcătuirii monahale originare nu mai pot fi recompuse astăzi decât printr-o viitoare investigaţie arheologică, care să suplinească şi sărăcia de documente din prima perioadă a existenţei schitului.

În anul 1625 aşezământul monahal, căzut în ruină şi aproape părăsit a fost refăcut „cu multă străduanie şi cheltuială de la el" de ieromonahul Paisie, pus egumen pe viaţă de Alexandru Vodă Coconul, aşa cum spune hrisovul domnesc din 11 mai 1625[868]. Întrucât o nouă refacere a bisericii, cea datorată egumenului Nicodim din anul 1799 s-a făcut prin ridicarea bisericii pe temeliile celei vechi[869] se pot face câteva consideraţii privind planul acesteia în cea de-a doua fază: un lăcaş de dimensiuni mici – 12,80 x 4 m – aparţinând tipului trilobat, cu absidele laterale şi absida altarului poligonale în exterior şi semicirculare în interior, probabil cu un zid continuu între naos şi pronaos, cu o uşă de comunicaţie între ele. Este de observat masivitatea zidului de vest al pronaosului, a cărui grosime este dublă faţă de restul pereţilor. Urmărind caracteristicile acestui plan (Pl.XL/1), în care se regăsesc elemente ce amintesc de biserici din secolul XV: absida altarului supralungită ca la biserica fostei mănăstiri Brădet-Argeş (mijlocul sec. XV) şi peretele vestic al pronaosului foarte îngroşat ca la biserica „Sfânta Vineri" din Târgovişte, datată în aceeaşi epocă[870], cu unele posibile modificări survenite în timp, ar putea apărea întrebarea dacă la 1625 s-a construit o nouă biserică sau doar s-a refăcut pe aceleaşi temelii ale bisericii lui Vlad Călugărul. În documentul citat nu este amintită în mod expres biserica, iar mitropolitul Neofit descrie în 1774 biserica „zidită de preafericitul Vlad Voievod Basarab, care din călugăr s-a făcut domn..."[871], pe care se afla pisania originară, fără să citeze o altă pisanie ce ar fi fost pusă la o refacere radicală, după un procedeu obişnuit în epocă.

Întreaga existenţă a ctitoriei voievodale de la Babele a fost pusă sub semnul sărăciei. În lipsa documentelor nu sunt cunoscute daniile întemeietorului, care a fost generos şi a înzestrat multe mănăstiri[872]. În secolul al XVII-lea sunt înregistrate daniile pe care schitul le-a primit de la Matei Basarab în anul 1636[873] şi de la Maria, văduva banului Pavalachi din Clejani[874], care nu pot însă împiedica decăderea aşezământului monahal. Pentru a-l salva de la

[868] DIR, B, veac XVII, vol. IV, doc. 252, p. 235.
[869] Paul Cernovodeanu, *Ştiri privitoare la o ctitorie a lui Vlad Vodă Călugărul: Schitul Babele*, în GB, XIX, nr. 5-6, 1960, p. 494.
[870] Cristian Moisescu, *op. cit.,* p. 37, 40.
[871] Episcopul Ghenadie, *op. cit.,* p. 325.
[872] Al. Lapedatu, *Vlad Vodă Călugărul*, Buc., 1903, p. 49.
[873] DANIC, CCLXVI/1 şi *Ibidem*, CCXX/2.
[874] *Idem*, Mitrop. Buc., CXVIII/2.

pieire, domnitorul Gheorghe Duca dă la 17 noiembrie 1678 hrisovul prin care închină Mitropoliei schitul Babele[875] .

Înfăţişarea actuală a bisericii, modestă şi alterată de intervenţii este urmarea refacerii din anul 1868, când devenise de mult timp biserică de mir (Pl.XL/2).

Fostul schit Strâmbul, com. Găiseni , jud.Giurgiu. Schitul Strâmbul, devenit în timp biserică de mir a satului Găiseni, a fost „întemeiat şi zidit" de Drăghici mare vornic în timpul domniei lui Neagoe Basarab, după cum se spune în hrisovul dat de Radu cel Mare la 15 noiembrie 1605, prin care întăreşte mănăstirii daniile cu care o înzestrase ctitorul[876]. Drăghici din Floreşti, care a fost îngropat aici, alături de „soţia lui, fiii lui şi toate rudele lor" fusese mare vornic şi mare paharnic în divanele domnitorilor Neagoe Basarab şi Radu de la Afumaţi şi prim sfetnic al lui Vlad Înecatul[877]. Modestul schit[878] a beneficiat şi el de unele danii domneşti[879], iar din perioada târzie a existenţei sale se ştie că doi foşti egumeni au ajuns înalţi ierarhi[880]

Biserica „Sfântul Dumitru a fostei mănăstiri Drăgăneşti, com. Vedea, jud. Teleorman. Biserica cu hramul „Sfântul Dumitru' este tot ce a rămas din mănăstirea Drăgăneşti, ridicată de Matei Basarab şi rudele sale dinspre mamă, Diicu Buicescu, mare spătar şi Drăguşin Deleanu, mare paharnic[881], ultimii fiind ctitori ai mai multor aşezăminte religioase, ale căror biserici au o incontestabilă asemănare[882]. Tot din pisanie reiese că biserica a fost construită între 30 iunie şi 1 august 1647, deci în doar 26 de zile lucrătoare, fapt care poate fi posibil cu condiţia unei bune organizări a lucrărilor[883]. Judecând după afirmaţia din inscripţie, că se ridică noua mănăstire „din temei, ştiind că, ctitoria noastră despre mumă-mea şi văzând-o veche şi stricată"[884], dar şi după hrisovul din 27 noiembrie 1640 prin care Matei Basarab revocă actul închinării unor mănăstiri la Sfântul Munte în care figurează şi

---

[875] *Ibidem,* CXVIII/7.
[876] DIR, B, veac XVII, vol. II, doc. 193, p. 199-200.
[877] N. Stoicescu, *Curteni şi slujitori*, p. 55-56.
[878] Cercetarea arheologică, efectuată în mai multe campanii, a fost concentrată pe Casa Stăreţiei, pe turnul de poartă şi în general în zona incintei. Rezultatele au permis reconstituirea parţială a traseului incintei şi a habitatului uman din jurul ei, dar, conform materialului arheologic, edificiile ansamblului au funcţionat în două faze disticte, în sec. XVII şi XVIII (vezi Daniela Marcu et al., *Fostul Schit Strâmbu*, în CCA, 2006, p. 166-167; *Ibidem*, 2008, p. 141-144).
[879] DIR, B, veac XVI, vol. II, doc. 6, p. 5.
[880] Emil Păunescu, Raport intern, Giurgiu, 2005, p. 53. Clement, episcop al Argeşului (1850-1862) şi Iosif Naniescu, episcop de Argeş (1873-1875) şi mitropolit al Moldovei (până în 1902).
[881] *Inscripţiile medievale*, p. 481.
[882] Paul de Alep notează, cu prilejul vizitei la mănăstirea Clocociov, că „Seamănă cu o mănăstire pe care o vizitasem mai nainte [Deleni – Olt]" (vezi *Călători Străini,* VI, p. 225).
[883] Cristian Moisescu, *Arhitectura epocii lui Matei Basarab, II, Repertoriul edificiilor de cult*, Buc., 2003, p. 73.
[884] *Inscripţiile medievale*, p. 841.

Drăgăneştii de la Vede[885] se deduce că pe acest loc s-ar fi aflat o mai veche aşezare monahală, a cărei existenţă nu a putut fi pusă în evidenţă pe cale arheologică. De altfel nici un alt element din construcţiile ce puteau constitui complexul monahal, chiar din epoca lui Matei Basarab, nu a fost interceptat. Lipseşte de asemenea materialul arheologic care să ateste o viaţă cotidiană activă în acest aşezământ, pe care nici ctitorii se pare că nu l-au dotat cum se cuvine, mănăstirea Drăgăneşti nefigurând în lista lăcaşurilor înzestrate cu generozitate de domnitorul muntean[886]. La scurt timp după înfiinţarea mănăstirii Văcăreşti schitul de la Drăgăneşti devine metoh al lăcaşului bucureştean, faptul neîmpiedicând procesul de sărăcire şi ruinare a micului aşezământ monahal[887], loc pe care Cezar Bolliac îl găsise părăginit şi dărăpănat iar biserica părăsită[888].

Biserica a fost reparată în anul 1708 de Constantin Brâncoveanu[889], în 1841 pentru înlăturarea distrugerilor provocate de cutremurele din 1802 şi 1838, între 1935-1941 sub patronajul Comisiei Monumentelor Istorice şi în prezent, când se află în prelungit proces de restaurare, fresca nefiind încă pusă în lucru.

Mai mică decât biserica mănăstirii Clocociov – măsoară 13x6,20 m – lăcaşul de la Drăgăneşti reproduce aproape fidel atât planul cât şi structura generală a modelului de la Slatina (PL.XLI/2), ceea ce face plauzibilă ipoteza folosirii de către domn ca ispravnic la Drăgăneşti a ctitorului de la Clocociov, Diicu Buicescu[890].

Din punct de vedere arhitectonic biserica „Sf. Dumitru" se prezintă în plan treflat (Pl.XLI/1), cu o uşoară asimetrie a absidei altarului. Pronaosul este despărţit de naos prin zidărie masivă, cu o singură deschidere arcuită în centru şi este acoperit cu două mici calote semisferice. Naosul prezintă patru masive de zidărie pe care se sprijină arcurile mari şi turla Pantocratorului. Absida altarului are două mici absidiole laterale. Acum dărâmat, fără să lase urme vizibile pe zidărie, a existat un pridvor, construit probabil imediat după ridicarea edificiului. Programul arhitectonic exterior respectă întrutotul canoanele epocii, biserica remarcându-se mai mult prin eleganţa proporţiilor decât prin fastul decoraţiunii (Pl.XLII/1-2). Rezultatele sondajelor arheologice au pus în evidenţă faptul că la biserică există o singură fază de construcţie, nefiind surprinse urmele unei fundaţii anterioare. Fundaţia existentă, groasă de 0,90 m, constă într-un amestec de mortar foarte dur cu fragmente de piatră de gresie

[885] Cat. Doc. Ţ. Rom., vol. V, doc. 233, p. 111-113.
[886] Iolanda Micu, Radu Lungu, *Aspecte ale patronajului cultural în timpul domniei lui Matei Basarab*, în Mitrop. Olteniei, an XXXVI, nr. 5-6, 1984, p. 362-372.
[887] DJAN Teleorman, fond. Pref. Tel. Dos. 89/1831, f. 70. În catagrafia personalului de cult din 1831 la biserica Sfântul Dumitru de pe moşia Văcăreasca nu există preot, diacon, ţârcovnic.
[888] Cezar Bolliac, *op. cit*., p. 440.
[889] DANIC, M-rea Arnota, VIII, 178.
[890] Cristian Moisescu, *op. cit*., p. 72-73.

şi rare bucăţi de cărămidă şi cărbune. La abside fundaţia de mortar a fost turnată în cofrag semicircular, deasupra căruia aceasta se continuă cu 4 asize de cărămidă pe acelaşi traseu semicircular. În elevaţie absidele sunt poligonale. În interior cercetarea a fost limitată datorită excavaţiilor produse cu ocazia restaurării din anii 1935-1941, patronată de CMI, care au distrus stratigrafia. Au rămas totuşi resturi din două pavimente succesive sub pragul intrării şi în zona deschiderii dintre naos şi pronaos. Este evident că un inventar arheologic care să ateste o viaţă monahală intensă şi de lungă durată lipseşte de la Mănăstirea Drăgăneşti, fapt întărit şi de lipsa documentelor de arhivă. Materialul ceramic este cu totul sporadic şi provine, în general, din specia oalelor cu pereţi subţiri, a căror tipologie este greu de făcut, fragmentele de buză lipsind în totalitate. S-au mai găsit un fund înalt, cu inel, provenit de la o farfurie sau strachină cu smalţ galben-verzui şi două fragmente de lulele din ceramică, una din pastă cenuşie deschisă, alta din pastă galben-roşcat[891].

Cimitirul. În exteriorul bisericii s-a descoperit parţial necropola, din care s-au identificat 32 de morminte. S-a constatat că ultima fază de înhumare, datând din secolul XIX şi încheiată aproximativ între 1905-1910 cuprinde un număr mai mare de morminte care sunt concentrate în zona vestică şi nordică, unde există o mai mare frecvenţă a reînhumărilor şi a mormintelor de copii. În legătură cu faza veche a cimitirului, limita inferioară a înhumărilor este atestată de cel puţin 3 morminte cu monedă din secolul XVI, care coboară până în jurul anilor 1560. Această fază de înmormântare, poziţionată în zona pridvorului şi lângă latura sudică a bisericii este demonstrată şi de faptul că unele astfel de înmormântări sunt aproape sub fundaţia bisericii. În afară de monedele prezente în marea majoritate a mormintelor în zona bărbiei sau bazinului, inventarul funerar este sărac. El constă din: fragmente de ace de prins marama, cu acul simplu de bronz cu o mică măciulie metalică; mărgele mici din sticlă mată, albe, în formă de sferă turtită; fragment dintr-o piesă de fier, probabil o cataramă; fragment dintr-o verigă de inel; 19 copci de argint dintre care 9 au formă de frunză palmată, 9 au forma de frunză de liliac şi o rozetă cu petalele aurite (PL.XCIII/1-6). Cele 50 de monede descoperite în morminte provin din sec. al XVI-lea - un denar ungar emis de Maximilian al II-lea în 1560, de la sfârşitul sec. al XVI şi începutul sec. al XVII-lea, un dirhem otoman şi un fening german, din sec. al XVIII-lea un gros austriac din 1688, un dinar unguresc din 1693 şi o accea otomană, din sec. al XIX-lea monede otomane, austriece şi româneşti, din sec. al XX-lea, monede româneşti. Astfel raportul dintre înmormântări devine net în favoarea celor din faza târzie, când biserica devenise de mir[892].

[891] Ecaterina Ţânţăreanu, *Consideraţii istorice, arhitectonice şi arheologice*, p. 180.
[892] *Ibidem*, p. 181.

Mănăstirea Aluniş-Plăviceni, com. Plopii Slăviteşti, jud. Teleorman. Potrivit pisaniei din 4 mai 1648, mănăstirea Aluniş-Plăviceni a fost construită de Dragomir mare vornic şi jupânița sa Elina[893]. Nepot al lui Dobromir mare ban, acesta a devenit prin căsătoria cu Elina, fiica lui Radu clucer din Prooroci şi Brâncoveni, rudă cu Matei Basarab, pe care l-a slujit cu credință, domnul răsplătindu-l cu aproape toate marile dregătorii, cu numeroase danii şi privilegii[894]. Pentru legitimarea averii şi sporirea prestigiului Dragomir şi soția sa au refăcut ctitoria predecesorilor lor de la Lipovul (jud. Dolj) şi au construit o mănăstire în locul numit Aluniş, pe moşia Plăviceni[895].

Data din pisanie este devansată de un document din 16 octombrie 1637, când domnitorul Matei Basarab împuterniceşte mănăstirea să înființeze pe pământurile sale o slobozie cu sârbi[896]. Actul ctitoricesc al celor doi soți, rămaşi fără copii, a fost însoțit de o bogată înzestrare către mănăstire[897], care la scurt timp după moartea întemeietorilor săi, în anul 1667, este luată sub îngrijirea sa de marele logofăt Radu Crețulescu, aşezământul trecând astfel sub epitropia Eforiei Crețulescu[898].

În secolul al XVIII-lea mănăstirea a devenit metoh al bisericii Crețulescu din Bucureşti. Ca urmare a scurgerii timpului, a distrugerilor provocate de cutremurele din 1802, 1838, dar şi a proastei administrări, complexul mănăstiresc de la Plăviceni s-a degradat şi a decăzut, iar la 1815 era deja biserică de mir[899].

Din ansamblul monahal de la Aluniş-Plăviceni, constituit inițial dintr-un turn clopotniță, ziduri de incintă masive, biserică în plan treflat, chilii şi casă egumenească (Pl.XLIII), până aproape în zilele noastre rămăsese o ruină abandonată, revitalizată ca aşezământ monahal în ultimii ani, după ce Ministerul Culturii şi Patrimoniului a început restaurarea ei (Pl.XLVI/2).

Biserica prezintă caracteristicile epocii, de la origine ea se înscrie în planul triconc cu 20,50x9,50 m, cu turlă pe naos şi pridvor (Pl.XLIV/1). Altarul este simplu, cu un decroş

---

[893] Virgil Drăghiceanu, *Pisania Mănăstirii Plăviceni-Olt*, în BCMI, VII, 1914, p.144. Emanuel Kretzulescu şi apoi I.C. Filitti, făcând o confuzie de nume, l-au identificat pe Dragomir, ctitorul de la Plăviceni cu Dragomir, fratele doamnei Stanca, soția lui Mihai Viteazul (vezi Em. Kretzulescu, *Doamna Stanca Kretzulescu Basarab*, Buc., 1924, p. 3-5; I. C. Filitti, *Ctitorii de la Plăviceni–Olt şi neamul Doamnei Stanca*, în Arh. O., VI, nr.32-33, 1927, p. 226-281). Confuzia a fost înlăturată de genealogistul Dan Pleşia (N. Stoicescu, *Dicționarul marilor dregători,* p. 53).

-[894] DANIC, Doc.Ist. CXC, VII – 186. În diata lui Dragomir din 6 martie 1652 acesta afirmă că întreaga avere este câştigată „din mila mării sale lui Vodă".

[895] Atât în pisania bisericii cât şi în testamentul lui Dragomir, mănăstirea este atestată sub numele Aluniş. Ea a fost ridicată pe o moşie numită Plăviceni, care era învecinată cu cea stăpânită de doamna Stanca, ceea ce se pare că a fost una din cauzele confuziei de nume.

[896] Marieta Adam, *Documente inedite din Arhiva Cretzulescu*, în SMIM, VI, 1973, doc. 1, p. 360.

[897] În testamentul ctitorului, mort în anul 1653, figurează cu „sate, țigani, rumâni, vii, mori şi dobitoc".

[898] DANIC, Doc. Ist., CCIV/47; *Ibidem*, CXCII/70.

[899] V. A. Urechia, *Istoria Românilor*, vol. X, Buc., 1892, p. 273.

marcat doar la exteriorul poligonal. Cele patru colţuri de bază ale naosului descriu un dreptunghi imperfect şi un pătrat, astfel încât cele două arce laterale sunt înclinate în interior şi se reazemă oblic pe cele transversale pentru a se apropia de cercul de bază al turlei. Pronaosul se prezintă în plan sub forma unui patrulater cu un caracter neregulat, acoperit cu o boltă în formă de semicilindru transversal, sprijinită pe o consolă de jur împrejurul pronaosului. Peretele dintre pronaos şi naos se deschide printr-un gol flancat de două coloane angajate, scunde şi groase, pe care este aşezat un arc trilobat, configuraţie ulterioară construcţiei. Biserica mănăstirii Aluniş-Plăviceni a avut la origine un pridvor nedecroşat faţă de zidurile laterale ale clădirii, descoperit arheologic la nivelul fundaţiilor (Pl.XLV/5), figurat şi în miniatura bisericii din tabloul votiv (Pl.XLIV/3) ca un pridvor deschis, cu două arcade semicirculare laterale[900].

Aspectul exterior corespunde principiului general al epocii, de divizare a faţadelor în două registre, separate de un brâu orizontal compus dintr-un tor şi două rânduri de zimţi din cărămidă. Registrul inferior este alcătuit din chenare dreptunghiulare înalte, iar cel superior din arcade alăturate, inegale ca înălţime, demarcate cu ciubuce semirotunde, ordonate pe un traseu neuniform. Biserica a fost tencuită de la început, ea prezentând un parament specific epocii: pe tencuială sunt incizate şi pictate imitaţii de cărămidă alternante cu panouri albe[901].

Ancadramentele de piatră ale ferestrelor, care corespund fazei lărgirii acestora, sunt decorate fără o regulă evidentă. Rama de piatră a uşii (Pl.XLV/5) prezintă o trăsătură de unicitate prin iluzia de sculptură în lemn, din crestături decorative cu motive care aparţin artei populare româneşti, lucru care denotă că autorul s-a ocupat iniţial cu meşteşugul sculpturii în lemn[902]. Turla de pe naos avea ferestrele acoperite cu ochiuri de geam prinse într-o reţea, după cum este figurat în tabloul votiv şi demonstrat arheologic, asemenea modelelor de la mănăstirile Snagov şi Plumbuita[903].

Cercetarea arheologică a bisericii din vremea lui Matei Basarab a pus în evidenţă o fundaţie solidă, lată de 1,10 m în dreptul zidului de est al pronaosului, şi cu talpa la – 1,94 m, lucrată din fragmente de cărămidă, blocuri de piatră şi bolovani de râu prinşi în mortar. Sub această biserică a apărut o altă fundaţie, aproximativ paralelă, de la un edificiu anterior, cu plan dreptunghiular şi absidă nedecroşată, lungă de 15,8 m şi lată de 5 m (Pl.XLIV/2).

---

[900] Ecaterina Ţânţăreanu, Pavel Mirea, *op. cit.* p. 250.
[901] N. Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii în Muntenia şi Oltenia, III, Veacul al XVII-lea*, în BCMI, XXV, 1932, p. 15.
[902] Ecaterina Ţânţăreanu, *Motive ornamentale din arta populară a lemnului pe ancadramentele de piatră ale bisericii fostei Mănăstiri Aluniş-Plăviceni, jud. Teleorman*, în BO, Alexandria, 2003, p. 182.
[903] *Bucureştil de odinioară în lumina săpăturilor arheologice* (sub red. Prof. I. Ionaşcu), Buc., 1959, p. 183, pl. CXV.

Dimensiunile şi aspectul fundației îndreptățesc concluzia că prima biserică de la Plăviceni a fost de lemn[904]. Fresca din biserică, de mare frumusețe şi cu merite artistice deosebite în ilustrarea programului iconografic bazat pe academismul şcolii athonite[905], s-a păstrat parțial sub straturile de repictări târzii, mai mult în naos, în registrul superior şi în pronaos unde, desfăşurată pe tot registrul inferior de pictură se află o galerie de 19 portrete[906], fapt puțin obişnuit în epocă, dar care prefigurează vastul tablou al Cantacuzinilor de la Filipeştii de Pădure.

Cimitirul 1. Necropola de la Aluniş-Plăviceni are două componente. Una este constituită din înmormântările cu şi fără criptă din pronaos şi din pridvor, cea de-a doua cuprinde înmormântările din incintă şi din exteriorul ei. În stânga pronaosului se află două cripte din cărămidă, cu un perete comun, lipsite de pietrele de mormânt, iar în dreapta se află o criptă şi alte două morminte simple. A patra criptă se află în stânga pridvorului unde sunt alături de ea alte înmormântări şi un mormânt simplu, de călugăr, în dreapta. Inventarul funerar bogat constituie dovezi că cei înhumați au aparținut familiei ctitorului, unul fiind probabil chiar Dragomir vornicul. Inventarul funerar este format din podoabe, accesorii, vase funerare, monede. Inelele fac parte din două categorii: inele sigilare, din care cel provenit din cripta 1 este de aur, cu chatonul oval ce face corp comun cu veriga aplatizată, pe care este gravată o scenă cu un grifon aflat în fața unui pom cu trei crengi (Pl.LXXXIX/1), iar cel de-al doilea este din argint, are chatonul tot oval, turnat împreună cu veriga, pe corpul lui fiind gravată o pasăre în zbor planat; inele cu montura în caboşon: inel de argint cu caboşon poligonal şi piatră verde deschis şi cu două protuberanțe pe verigă, şi inel de aur cu caboşon dreptunghiular cu piatră verde-deschis (Pl.LXXXIX /2-3). Cerceii, patru piese, reprezintă o singură categorie, cu o placă turnată, ovală, triunghiulară sau dreptunghiulară, traforată sau nu, în centru cu o casetă cu piatră verde de care sunt agățate 2 sau 3 pandantive mici (Pl. LXXXIX /5-7). Acele de voal, în număr de trei, sunt fie simple, din argint cu o măciulie din sârmă răsucită, fie din argint cu capul în formă de rozetă aurită, cu o piatră în mijloc (Pl. LXXXIX/9). Copcile din argint, din care s-au găsit două bucăți, sunt tot în formă de rozetă lipită pe o sârmă sau turnate pe o plăcuță (Pl.LXXXIX /8). Cruciulițele sunt din bronz, cu Iisus Christos pe cruce pe o față şi Maica Domnului pe cealaltă față, în excizie (Pl. LXXXIX /23-24). Bumbii metalici, din care s-au găsit două fragmente din partea superioară, au formă sferică (Pl.LXXXIX/11). Vasele funerare sunt din sticlă şi ceramică. Vasul de sticlă are

[904] Spiridon Cristocea, Ecaterina Țânțăreanu , Pavel Mirea, *op. cit*., p. 139-155.
[905] Cornelia Pillat, *Pictura murală în epoca lui Matei Basarab*, Buc., 1980, p. 29, 65.
[906] Paul Cernovodeanu, *Mănăstirea Plăviceni-Olt, un monument genealogic vitregit*, în Arh. Gen., I, 1994, nr. 3-4, p. 44.

culoare gri petrol, corp cilindric, gât înalt şi subţire terminat cu o cupă, iar cel de ceramică este o cănuţă cu toartă. Monedele nu par a fi făcut parte din inventarul funerar. Deşi au fost găsite în criptă ele au fost aduse cu pământul purtat, de umplutură. Acestea sunt găurite şi emise de Ludovic al XIV-lea (1643-1715), Maximilian al II-lea în 1569 şi Ferdinand I (1556-1564). Într-un singur mormânt au fost identificate urme de ţesătură cu fir metalic[907].

Cimitirul 2. În cimitirul din cadrul mănăstirii Aluniş-Plăviceni, care într-o fază târzie depăşeşte incinta, au fost descoperite 155 morminte de înhumare, o bună parte dintre ele cuprinzând reînhumări şi morminte suprapuse, din care cele mai multe sunt grupate în zona de sud, corespunzătoare pronaosului bisericii şi până aproape de zidul estic. Adâncimea mormintelor variază între 0,60 şi 1,95 m, cele mai multe sunt simple gropi, dar în unele s-au găsit şi resturi de lemn şi cuie provenind de la sicrie. Poziţia scheletelor, care erau orientate est-vest, este cea normală, cu braţele îndoite deasupra abdomenului sau pe torace. Într-un mare număr de morminte sunt îngropaţi copii, acestea conţinând aproape întotdeauna şi un inventar funerar, nelipsite fiind mărgelele şi brăţările de sticlă (Pl.XLV/6). S-au putut identifica doar trei morminte de călugări cu o casetă de cărămidă la nivelul capului. Durata de funcţionare a cimitirului, atestată de inventarul descoperit şi de monede, cuprinde o perioadă situată între cea de-a doua jumătate a sec. al XVI-lea şi sfârşitul secolului al XIX-lea.

Inventarul funerar cuprinde: mărgele de sticlă, în număr mare, cu forme, dimensiuni şi culori diferite; brăţări de sticlă, de culoare albastră şi neagră, ovale sau profilate în secţiune, depuse numai în mormintele de copii; inele, dintre care două sigilare, unul de argint cu chatonul oval în continuarea verigii pe care este gravată o pasăre şi unul de bronz cu chatonul rotund, cu o rozetă în mijloc; cele trei inele simple, din bronz, au dimensiuni diferite, chatonul oval sau circular care face corp comun cu veriga plată şi sunt decorate cu orificii în jurul cărora sunt gravate mici cercuri(Pl.LXXXIX/16-21); ace de văl simple, cu câte o gămălie metalică sau de sticlă la cap (Pl.LXXXIX/12-14); vase funerare, din care cele mai numeroase sunt ulcele bitronconice (Pl.LXXXVI/23-24), cu buza răsfrântă în exterior, vopsite în partea superioară cu angobă albă şi decorate cu pastile de smalţ verde-oliv pe buză sau pe umeri[908].

Restul *turnului clopotniţă* vădeşte o construcţie impozantă, mai mult prin înălţime decât masivitate. Are planul în secţiune dreptunghiular, cu tunelul intrării acoperit cu o boltă semicilindrică, ferestre metereze la cel de-al treilea nivel şi urme de tencuială cu decoraţia „simili", identică celei de pe biserică (Pl.XLVI/1).

[907] Spiridon Cristocea, Ecaterina Ţânţăreanu, Pavel Mirea, *op. cit*., p. 151-155.
[908] Ecaterina Ţânţăreanu, Pavel Mirea, *op. cit*., p. 246-247.

Prin sondajele care au vizat corpul de chilii adosat zidului de nord al incintei, s-a stabilit că acesta surprindea la primul nivel 13 încăperi cu dimensiuni variabile care aveau în faţă o prispă lată de 1,50 m şi s-a găsit pavimentul originar. În extremitatea vestică a corpului de chilii s-a constatat existenţa unui pilastru care împreună cu materialul de demolare masiv şi amprentele de arce din zidărie atestă existenţa aici a unui spaţiu boltit (Pl.XLV/4). Peste această construcţie demolată şi nivelată s-a construit, la sfârşitul secolului al XIX-lea o casă parohială, demolată apoi şi ea. Un alt corp de clădire, cu încăperi de dimensiuni variabile ce se întinde în spaţiul dintre turnul clopotniţă până în dreptul absidei de sud a bisericii a fost distrus în mare parte de cimitir. Conform rezultatelor săpăturii arheologice, casa domnească era amplasată pe latura de vest, în exteriorul incintei, faţada ei estică suprapunându-se pe ceea ce ar fi fost zidul vestic al incintei. Planul ei poate fi înscris într-un trapez cu laturile de 19,80 (V) x 8,40 m (S) x 20 m (E) x 9,60 m (N), cu un foişor spre est şi probabil cu un alt foişor spre vest. Nivelul inferior al acestei construcţii este reprezentat de două pivniţe între care se află un zid despărţitor, fără acces dintr-o parte în alta. Spre sud este pivniţa mică, spre nord, pivniţa mare. Pivniţa mică are un plan aproape pătrat cu laturile de aproximativ 8 m. Pe axul NS se află un perete median, lung de cca. 8 m şi gros de 1m, cu funcţia de sprijin al bolţii. Zidul care desparte cele două pivniţe a fost degajat pe toată lungimea lui, chiar în profilul secţiunii (Pl.XLV/1-2). El nu este ţesut cu zidul de vest şi este susţinut de doi pilaştri amplasaţi la distanţe egale, dar care au profiluri diferite. Între ei, o firidă cu arcul semicircular din cărămidă, este adâncită în perete. Dincolo de cel de-al doilea pilastru, aflat la nivelul peretelui estic, zidul se continuă, uşor înclinat spre nord, formând zidul sudic al gârliciului. Intrarea în pivniţa mică era pe plan înclinat, în pantă lină, pavată cu fragmente de cărămidă prinse în pământul argilos. Referitor la sistemul de boltire, aceasta era acoperită cu două bolţi în leagăn, susţinute de arce dublouri sprijinite pe pilaştri şi pe zidul median. Pivniţa mare are un plan trapezoidal cu laturile lungi de 9,80 m şi laturile scurte de 8,00 m şi respectiv 8,60 m. Intrarea în pivniţă este flancată de un pilastru, adosat zidului despărţitor şi de capătul zidului estic, simetric în compoziţia planului cu pilastrul. Pivniţa mare este divizată în trei travee de doi stâlpi centrali de la care se nasc arcele de boltă, indicând poziţia nord-sud. Aceşti stâlpi sunt amplasaţi pe axul median al pivniţei mari şi corespunzător peretelui median din pivniţa mică (Pl.XLV/3). La pivniţe nu s-au identificat mai multe etape de construcţie. Distrugerea lor a fost vizibil violentă şi nu a existat nici o încercare de refacere. Atât în interiorul incintei cât şi în exterior, în faţa turnului de intrare, s-au găsit suprafeţe din pavajul originar, iar în faţa bisericii trei pavaje succesive: unul mai recent format din fragmente de cărămidă prinse în mortar, unul format din dale de cărămidă, identică cu cea din construcţiile de sec. XVII şi al

treilea din bolovani de râu şi piatră de carieră, probabil adiacent primei biserici. Referitor la raportul cronologic dintre construcţiile ce compuneau ansamblul monahal de la Aluniş-Plăviceni, ordinea este următoarea: s-a ridicat casa boierească (sau stăreţia), urmată de zidurile de incintă şi turnul clopotniţă şi apoi s-au adosat corpurile de clădire de pe laturile de sud şi nord[909].

Biserica „Adormirea Maicii Domnului" a fostului schit Dideşti, jud. Teleorman. Schitul Dideşti este ctitoria lui Şerban Ştirbei şi a jupânesei sale Stanca, fiica lui Ivaşcu clucer Băleanu[910]. Cei doi soţi au intrat în posesia satului Dideşti printr-un schimb cu satul Oltenița, făcut între Marica clucereasa şi ginerele său Şerban slugerul, în anul 1679[911]. Aşezământul trebuie să fi fost gata de un oarecare timp când la 1 martie 1705 ctitorii îşi întocmesc testamentul şi lasă mănăstirii Dideşti toate moşiile ce o înconjoară, cu vaduri de moară, vii etc.[912]. În anul următor, la 2 februarie 1706 aceştia dau zapis de închinare a „mănăstioarei" lor Mitropoliei din Bucureşti[913] pe care Şerban îl întăreşte cu o scrisoare către mitropolitul Antim în anul 1708.

Din mănăstirea ridicată probabil în jurul anului 1700 s-au mai păstrat biserica modestă, iniţial paraclis de curte, ruinele pivniţei boltite cu un semicilindru susţinut de arce dublouri, ce a aparţinut cel mai probabil casei boiereşti, devenite egumeneşti şi părţi din zidul de sud şi cel de est al incintei (Pl.XLVII/1), acesta din urmă, construit după anul 1708, conform dispoziţiei ctitorului[914].

Biserica se înscrie într-un plan de tip sală, evident inadecvat funcţiei monahale, cu clopotniţa pe pronaos, alcătuit din toate componentele tradiţionale (Pl.XLVII/-3). Altarul, aproape lipsit de decroş, prezintă o subţiere a masei zidăriei în zona proscomidiei şi diaconiconului. Naosul are formă dreptunghiulară şi deasupra are o turlă cu opt laturi, care ar putea fi şi un adaos mai târziu. Pronaosul pătrat are zidul decroşat faţă de naos, în grosimea zidăriei fiind săpată scara de acces la clopotniţă. Zidul dintre pronaos şi naos a fost iniţial plin, cu o deschidere în centru pentru circulaţie, dar a fost modificat prin lărgirea acesteia. Pridvorul pătrat, de mici dimensiuni, nu atinge lăţimea faţadei bisericii şi este acoperit cu o boltă semisferică.

---

[909] *Ibidem*, p. 243-246.
[910] Ştefan Greceanu, *Genealogiile documentate ale familiilor boiereşti*, Buc., 1913, p. 306.
[911] DANIC, Mitrop. Buc., Pach. 134, doc. 8.
[912] *Ibidem*, doc. 21.
[913] *Ibidem,* Pach. 325/144, doc. 2.
[914] În scrisoarea către Mitropolitul Ţării Româneşti Şerban Ştirbei lasă dispoziţie de construire a incintei şi chiliilor mănăstirii (DANIC, Mitrop. Buc., Pach. 294/113, doc. 4).

În ceea ce priveşte aspectul exterior (Pl.XLVIII), faţadele tencuite sunt azi lipsite de orice alt decor, exceptând o cornişă profilată, fapt compensat de o anume zveltețe conferită de dezvoltarea pe verticală prin turle[915].

În anul 1861 Cezar Bolliac constata că deja biserica schitului ținea loc de biserică de mir, iar aşezământul mănăstiresc era într-o stare deplorabilă[916]. Singurele reparaţii cunoscute sunt cele târzii, din 1899 şi 1907, când s-a închis pridvorul.

4.2. Mănăstiri şi schituri dispărute

Mănăstirea din Pădurea cea Mare de la Bolintin. Mănăstirea cu hramul „Buna Vestire" ale cărei urme nu au fost identificate până azi, situată undeva pe malul drept al Argeşului, ridicată de Pilea logofătul în timpul domniei lui Mihail I[917], este pomenită pentru prima dată în hrisovul din 5 martie 1433 al lui Alexandru Mircea, care o înzestrează cu jumătate din satul Bucşani[918], danie întărită şi de Vlad Dracul[919]. Domnitorul Vladislav al II-lea îi întăreşte şi alte danii primite mai înainte, prin hrisovul din 29 aprilie 1453[920]. Daniile sunt întărite pe rând de Laiotă Basarab şi Basarab cel Tânăr, care o şi scuteşte să dea vamă la schelele de la Dunăre[921]. În anul 1526 Radu de la Afumaţi dă venitul din pescuitul din Balta Doamnei mai multor mănăstiri, printre care şi celei de la Bolintin[922], iar în 1560 Petru cel Tânăr îi întăreşte alte privilegii[923]. Probabil că în urma sărăcirii şi decăderii, Alexandru Coconul se vede nevoit să o închine în anul 1526 mănăstirii Radu Vodă, la rândul ei închinată mănăstirii athonite Simo-Petra, ca mai apoi, inevitabil, viaţa monahală să se întrerupă după anul 1667[924]. Din documente se cunosc numai trei egumeni de la Bolintin, Sava, Atanasie şi Efrosin[925].

Mănăstirea Flocoşani. Mănăstirea Flocoşani, cu hramul „Sf. Ioan Înainte Mergătorul", metoh al mănăstirii cu acelaşi hram de la Zaina (neidentificată), din Grecia, este atestată pentru prima dată în hrisovul din 12 mai 1629 dat de Alexandru Iliaş, domnul Ţării Româneşti, act prin care întăreşte acestei mănăstiri moşiile Ostra şi Flocoşani dăruite de Iane

---

[915] Ecaterina Ţânţăreanu, *O ctitorie de la cumpăna veacurilor XVII şi XVIII. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" a fostului schit Dideşti, jud. Teleorman.,* în BCMI, XVII, nr. 1-2, 2006, p. 100-104.
[916] Cezar Bolliac, *op. cit*., p. 439.
[917] I. Ionaşcu, *Vechimea Mănăstirii din pădurea cea mare de la Bolintin*, în RI, VII, 1937, p. 3.
[918] DIR, B, veacurile XIII-XV, doc. 84, p. 95.
[919] *Ibidem,* doc. 93, p. 103.
[920] *Ibidem,* doc. 149, p. 152.
[921] *Ibidem*, doc. 163, p. 164.
[922] *Ibidem*, veac XVI, vol. II, doc. 6, p. 5.
[923] *Ibidem*, vol. III, doc. 132, p. 140.
[924] I. Ionaşcu, *op. cit*., p. 11. Ultimul document care o mai atestă este datat la 24 mai 1667.
[925] *Ibidem*, p. 8-11.

vistier, prezumtivul ctitor al aşezământului[926]. Acesta ocupase în anul 1621 dregătoria de al doilea vistier şi împreună cu fratele său Ghionea postelnic şi fiii lor deţineau şi satul Scurta zis şi Pleaşov[927] şi, cu mult înainte, fusese miluit de Mihai Viteazul cu moşie la Cârligaţi, pentru dreaptă şi credincioasă slujbă[928]. Prin acel hrisov de întărire dat de domn se poate reconstitui nu numai actul de danie al lui Iane, ci şi modul de proveniență şi succesiunea proprietăților în timp, precum şi valoarea bunurilor care constituiau dania. Despre perioada de timp cât a activat şi modul de funcționare al mănăstirii Flocoşani informațiile sunt puține şi neconcludente, singurul egumen` cunoscut fiind „popa Iane”[929]. Ultimul document care atestă existența ei este hrisovul domnitorului Matei Basarab din 2 noiembrie 1643[930] prin care întăreşte mănăstirii alte posesiuni, în principal vii, situate între apa Sâiului şi Drumul Oii (azi pe teritoriul satului Brâncoveanca, com. Plopii Slăviteşti, jud. Teleorman), pe care le stăpânea şi care proveneau din alte danii[931].

4.3. Biserici de mir

Biserica „Sf. Nicolae”, Roşiorii de Vede. Investigația arheologică de la biserica „Sf. Nicolae” privea în mod special identificarea unei biserici anterioare celei construite la 1780, a cărei existență era bănuită pe baza informațiilor din documentele de arhivă şi a celor cartografice. Rezultatul cercetării confirmă doar parțial această presupunere, prin identificarea unui cimitir circumscris unei biserici mai vechi, alta decât „Sf. Nicolae”. Imediat sub cota terenului actual s-au surprins zidurile bisericii demolate în 1977, dar ruinate de la începutul sec. XX[932], a căror grosime este variabilă, între 0,58 m la zidul de vest şi 0,90 m la zidul de la absida altarului, ca şi adâncimea fundațiilor care nu depăşeşte 0,64 m. În ceea ce priveşte fundațiile, s-a constatat că pe lângă mortarul friabil, de proastă calitate, dimensiunile reduse şi îngustarea lor excesivă la talpă au fost câteva dintre cauzele pentru care edificiul s-a ruinat după 100 de ani de la construcție.

Cimitirul. Sub biserică s-au dezvelit 15 morminte de înhumație, în poziție creştină, cu un inventar sărac, din acestea patru morminte fiind suprapuse de zidurile bisericii. Alte 17 morminte, probabil cele aflate pe traseul şanțurilor de fundare, au fost exhumate şi reînhumate într-o groapă comună, în afara zidurilor, lângă absida altarului. Toate aceste înmormântări şi o parte din mormintele din zona de la nord de biserică aparțin unei faze mai vechi a cimitirului,

[926] DRH, B, vol. XXII, doc. 272, p. 514-515.
[927] DIR, B, veac XVII, vol. IV, doc. 6, p.6-7.
[928] *Ibidem*, doc. 408, p. 396-397.
[929] DRH, B, vol. XXIV, doc. 62, p. 86-87; vezi şi Cat. Doc. Ţ. Rom., vol. V, doc. 1152, p. 484.
[930] Cat. Doc. Ţ. Rom., vol. V, doc. 1052, p. 484.
[931] Ecaterina Ţânţăreanu, *Un aşezământ monahal mai puțin cunoscut din județul Teleorman- Mănăstirea Flocoşani*, în vol. Pagini de istorie bisericească teleormăneană, Buc., 2006, p. 467-471.
[932] Paul Cernovodeanu, *Bisericile din oraşul Roşiorii de Vede*, în GB, nr. 3-4, 1961, p. 292-293.

a cărui limită inferioară poate fi datată cu o monedă ungurească din anul 1549, în cea de-a doua jumătate a sec. al XVI-lea. Inventarul funerar este compus din podoabe, accesorii şi monede. Cerceii sunt de două tipuri: cercei din argint aurit dintr-o verigă de sârmă pe care este fixată o perlă metalică, cilindrică, decorată la capete cu câte un şir de granule, iar de o parte şi alta o sârmă răsucită fixează mărgeaua (Pl.XC/8-9); cercei din argint formaţi dintr-o plăcuţă dreptunghiulară ajurată, decorată cu rozete şi volute, cu o piatră verde-turcoaz în centru şi cu trei pandantive cu perlă metalică în vârf, atârnate în partea de jos (Pl.XC/11-12), asemănători cu cei de la Plăviceni şi cu cei datați în sec. XVI-XVII la Oraşul de Floci[933]. Inelele sigilare fac parte, după tehnica executării, din două categorii: unul are chatonul oval, cu un brăduț gravat, turnat o dată cu veriga de argint (Pl.XC/7); al doilea, tot de argint are pe veriga groasă, cu striuri circulare, lipită o plăcuță ovală, decorată prin gravare cu o cruce cu brațe egale înscrisă într-un romb. Acul de voal – o singură piesă – are formă de rozetă cu petalele rectangulare mărginite cu granule; în centru, chatonul, din care a căzut piatra, este înconjurat de al doilea rând de petale, mai mici, de aceeaşi formă şi înconjurate cu granule, iar tija este lipită pe spate (Pl.XC/10). Brățara de sticlă, descoperită pe brațul unui copil are culoarea albastru deschis iar în profil este ovală. Copcile sunt simple, din sârmă îndoită. Monedele sunt în cea mai mare parte ilizibile, doar două putând fi identificate: o monedă ungurească din anul 1549 şi o monedă otomană din anul 1698. Faza contemporană cu biserica cuprinde morminte cu un inventar şi mai sărac, reprezentat doar de câteva monede.

Biserica „Adormirea Maicii Domnului" a fostei curți boiereşti din Dobreni, jud. Giurgiu. Biserica destinată a fi capelă a curții boiereşti din Dobreni a fost construită de Constantin Şerban şi soția sa Bălaşa în anul 1646, după cum glăsuieşte pisania „ridicatu-se-a această s(f)ântă şi dumnezeiască biserică ... în zilele prealuminatului Constantin Voievod Basarab şi a făcut din temelie jupân Constantin vel sărdar, sna Io Şerban Voievod, i jupânița Bălaşa. Pis m(e)s(i)ța avgust 15 dnă văleat 7154 (1646). Ispravnic Logofăt"[934].

Pe plan dreptunghiular, cu turla clopotniță surmontând pronaosul, lăcaşul are dimensiuni destul de mari pentru funcțiunea sa de curte, cca. 20x7,5 m (Pl.XXXI/2). Altarul poligonal este decroşat, iar proscomidia este adâncită în zid sub forma unei nişe. Naosul şi pronaosul sunt acoperite de cupole sferice pe pandantivi iar legătura dintre cele două încăperi principale se face prin trei arcade sprijinite pe doi stâlpi cu secțiunea octogonală. Accesul la

[933] Anca Păunescu, *Oraşul de Floci, un oraş dispărut din Muntenia medievală*, Târgovişte, 2005, p. 14.
[934] N. Iorga, *Inscripții din bisericile României*, II, 1908, p. 89.

clopotniță se face pe o scară cuprinsă într-un turn pentagonal adosat peretelui nordic al pronaosului[935].

Plastica decorativă urmează şi ea regulile epocii: un brâu mijloceşte divizarea fațadei în două registre inegale. Registrul inferior este format din panouri dreptunghiulare, în partea de sus dublu arcuite, registrul superior este format din firide, cu aceeaşi terminație dublu arcuită, de data aceasta cu contururi din ciubuce semicirculare. Ancadramentele originale ale ferestrelor, demontate la o dată necunoscută, erau de tipul baghetelor încrucişate şi deschidere în acoladă plată. Ancadramentul de piatră al uşii aduce ca decor motive ale sculpturii în lemn[936].

Biserica din Dobreni conservă în pronaos o frescă de certă valoare artistică, ce reprezintă, pe lângă cei doi soți fondatori, teme mai puțin utilizate în iconografia bisericilor din Țara Românească în sec. al XVII-lea, Imnul Acatist şi Sinoadele Ecumenice, care sunt datoare stilistic tradițiilor picturii post bizantine[937].

Biserica „Sfântul Nicolae" a fostei curți boiereşti Coiani-Mironeşti, jud. Giurgiu. Biserica, azi parohială, a curții construite de postelnicul Constantin Cantacuzino la Coiani-Mironeşti este ctitoria soției sale Ilinca, fiica domnitorului Radu Şerban, împreună cu cei patru fii ai săi în anul 1669, aşa cum scrie în pisanie: „Această sfântă şi dumnezeiască biserică, care se vede zidită din temelie este făcută de doamna Ilinca, fata răposatului bătrân Io Şerban Basarab Voievod, împreună cu feciorii săi Constantin vel stolnic, cu Mihai vel spătar, cu Matei vel agă, cu Iordache vel cămăraş pentru că cea bătrână, care lângă aceasta era mai dintâi făcută de tatăl doamnei Ilincăi... rău crăpând zidurile acele dintâi, ceastălaltă de isnoavă început-o-au şi săvârşit cu ajutorul lui S-tai Nicolae..." [938]. Aceasta este, deci, o reîntemeiere a unei mai vechi ctitorii.

Fostul paraclis are un plan mononavat cu dimensiuni destul de mari, 25,20x8,60 m, cu turlă clopotniță pe pronaos şi cu pridvor (Pl.XXX/2). Altarul poligonal în exterior şi semicircular în interior este iluminat de o fereastră în ax şi de cea de-a doua poziționată imediat lângă proscomidie. Naosul şi pronaosul sunt despărțite de o arcatură sprijinită de doi stâlpi octogonali. Atât naosul cât şi pronaosul sunt boltite cu cupole semisferice susținute de arce pe console. În camera clopotelor din turla cu secțiunea în formă de prismă octogonală accesul se face pe o scară inclusă în zidul nordic al pronaosului. Pridvorul deschis, cu arcade

[935] Cristian Moisescu, *op. cit*., p. 20.
[936] Tereza Sinigalia, *Repertoriul arhitecturii*, p. 322
[937] Cornelia Pillat, *op.cit*., p. 103-110.
[938] Victor Brătulescu, Radu Ilie, *Mănăstiri şi biserici din județul Ilfov*, Buc., 1935, p. 51-53.

aşezate pe stâlpi octogonali, are bolta compusă dint-o calotă flancată de două bolți semicilindrice.

Plastica decorativă a monumentului este tipică epocii: brâul rotunjit, încadrat de zimți din cărămidă delimitează două registre de firide inegale ca înălțime: arcadele din registrul inferior sunt duble, cu arhivoltele îngustate spre naşterea arcului, cele din registrul superior au aceeaşi cofigurație dar sunt accentuate de un ciubuc puternic reliefat. Elementul stilistic care caracterizează biserica din Coiani-Mironeşti este acolada. În interior este utilizată la decorarea arhivoltelor ferestrelor şi a proscomidiei, în exterior la arcatura pridvorului şi ca o noutate, la profilatura ancadramentului unei ferestre de pe peretele sudic[939].

Biserica „Sf. Treime" a curților boiereşti de la Hereşti, com. Hotarele, jud.Giurgiu. Biserica Sf. Treime din Hereşti făcea parte din ansamblul reşedinței boiereşti a familiei Năsturel, ca paraclis de curte şi gropniță a familiei[940]. Pisania de deasupra uşii de intrare, compusă cu iscusință de Udrişte Năsturel precizează numele ctitorilor şi data punerii ei „Acest...hram din însăşi a lui temelie s-a înălțat şi zidit... cu cheltuială prealuminatei blagocestviei...doamna Elena, stăpână şi voievodeasă a Ungrovlahiei, soția prealuminatului şi stăpânitorului domn, Io Matei Basarab, cu osteneala şi în parte a fratelui Iorest Năsturel...în anul de la facerea lumii 7152 şi de la mântuirea lumii 1644. Vătah a fost la lucru Mamant, fiul lui Barbu din Netezeşti"[941].

De fapt, ctitoria Elinei reprezintă a patra fază constructivă a bisericii, aşa cum a fost demonstrat de cercetarea arheologică[942].

Primul edificiu fusese din lemn, pe plan dreptunghiular cu altarul pentagonal decroşat, clădit din bârne orizontale, cu tălpile îngropate. Distrus de un incendiu puternic, este succedat pe acelaşi traseu, de un nou lăcaş din lemn, dezafectat la rândul lui pentru a face loc unui prim lăcaş de zid, cu plan dreptunghiular în formă de sală, cu dimensiunile de 17,50 x 8,30 m. La o dată ulterioară primei biserici de zid se adosează şi un pridvor de zidărie, care în colțul de NE cuprindea o scară de acces la turla-clopotniță construită tot atunci. În cea de-a patra fază, impusă de distrugerile provocate de cutremurul din 1628, se păstrează fundațiile existente şi se ridică doar zidăria pe vechiul traseu, cu o modificare la altarul poligonal, căruia i se adaugă o latură pe ax. Sistemul de boltire folosit de constructori este cel cu bolți

[939] Cristian Moisescu, *op. cit*., p. 37.
[940] Radu Greceanu, op. cit., p. 123. Elina a aşezat în pronaosul bisericii sale pietrele de mormânt ale lui Radu postelnic Năsturel, înmormântat împreună cu fiul său Şerban şi a mamei sale Despina.
[941] N. Iorga, *op. cit*., I, p. 91.
[942] Cristian Moisescu, *op. cit*., p. 15. Rezultatele săpăturilor arheologice întreprinse de Lia Bătrâna şi Adrian Bătrâna, rămase inedite, au fost comunicate d-lui arhitect Cristian Moisescu.

semicilindrice la pridvor şi pronaos şi cu o calotă pe pandantivi la naos, iar ca particularitate se remarcă forma de arc frânt de deasupra deschiderilor pridvorului.

Cronologic, cele patru faze s-au desfăşurat aproximativ în etape de 50 de ani, de la începutul sec. al XVI-lea[943] până la 1628.

În secolul al XIX-lea, când moşia de la Hereşti trece în proprietatea principelui Miloş Obrenovici, acesta întreprinde intervenţii substanţiale atât la case cât şi la biserică, pe care o renovează în anul 1831.

Biserica „Adormirea Maicii Domnului" a fostei curţi boiereşti de la Balaci, jud. Teleorman. Biserica, construită de Constantin aga Bălăceanu ca paraclis al curţii sale de la Balaci în anul 1684, rămâne părăsită pentru multă vreme, cum de altfel o găseşte şi mitropolitul Neofit I „...biserică de piatră mare, pustie"[944], până în anul 1825, când nişte urmaşi îndepărtaţi se învrednicesc să o termine şi să o sfinţească, punându-i şi o pisanie, după care devine biserică parohială a satului. „Această s(fin)tă şi d(u)mnezeiască biserică s-a zidit din temelie de răposatul vel aga Constantin Bălăceanul, fiul răposatului vel vornic Badea Bălăceanul, în zilele fericitului Io Şerban Cantacuzino, ţinând în căsătorie pe preaiubita fiică a M(ă)rii Sale, Domniţa Maria, la leat 7192 (1684) august 5, care biserică de atunci şi până acum nefiind tencuită, lipsindu-i pisania, am tencuit-o, am zugrăvit-o, am pus şi pisania eu, Constantin Bălăceanu vel ban, împreună cu fiul meu biv vel armaş Ştefan Bălăceanu, d(u)mnealui Grigore Bălăceanu spre veşnică pomenire, în zilele preafericitului domn Grigore Dumitru Ghica, la leat 1825, decembrie, 1"[945].

Cu planul drept, cu pridvor deschis şi turn clopotniţă pe pronaos (Pl.XXXVII/1), biserica din Balaci – necunoscută în literatura de specialitate – este o replică aproape identică a Bisericii Doamnei din Bucureşti, ridicată de Maria Cantacuzino la 1683[946].

De dimensiuni mari pentru funcţiunea de biserică de curte, 26,80x8,20 m, edificiul începe cu un pridvor deschis, de formă dreptunghiulară, având arcele cu arhivolte în retragere susţinute pe stâlpi octogonali, nedecoraţi. El este acoperit cu două calote rezemate pe arce cu pandantivi. Pronaosul este pătrat şi comunică cu naosul printr-o arcadă cu trei deschideri susţinute pe două coloane masive. Deasupra calotei care îl acoperă se află turla clopotniţă la care se ajunge printr-o scară înglobată în peretele de nord al naosului şi care debuşează deasupra axului zidului de vest al pronaosului. Naosul are planul dreptunghiular, este acoperit

[943] *Ibidem*. Datarea s-a făcut pe baza materialului arheologic, în special a ceramicii specifice sec. al XVI-lea, când este atestat documentar şi satul Fiereşti (Hereşti).
[944] Episcopul Ghenadie, *Mitropolitul Ungro-Vlahiei Neofit I*, în BOR, XIV, 8, 1890, p. 723.
[945] Virgil Drăghiceanu, *Inscripţii referitoare la Bălăceni*, în BCMI, VII, 1914, p. 195-196.
[946] N. Ghika-Budeşti, *op. cit*., p. 46-47.

de o boltă semicilindrică şi este despărţit de altarul poligonal în exterior şi semicircular în interior printr-o tâmplă de zid, arcuită în dreptul uşilor împărăteşti.

În exterior tratarea faţadelor s-a făcut în două registre de arcaturi subliniate de ciubuce semicirculare, despărţite printr-un brâu median perimetral, sub forma unui tor puternic reliefat. Acelaşi elemente de decoraţie sunt folosite la tamburul pătrat şi masiv şi la turla clopotniţă de formă octogonală, la aceasta din urmă adăugându-se şi arce gemene (Pl.XXXVII/2-4).

Biserica are două rânduri de ferestre, al doilea rând format din deschideri mici dreptunghiulare este amplasat deasupra brâului. Ancadramentele ferestrelor mari sunt din piatră (Pl.XXXVII/5), de inspiraţie gotică la festonul din baghete încrucişate şi acoladă din partea superioară şi sunt decorate cu rozete în partea de jos a montanţilor, cu modele diferite la fiecare fereastră[947].

Biserica „Sf. Treime" din Popeşti, com Mihăileşti. Biserica din satul de baştină al familiei a fost ridicată în anii 1688 – 1689 de Cârstea Popescu mare vistier, fiul comisului Ghidu şi de soţia sa Ilinca, fiica lui Pană Pepano[948]. Aceştia au zidit-o din temelie în timpul domniei lui Şerban Cantacuzino şi Constantin Brâncoveanu, ale căror portrete, împreună cu doamnele lor, au avut grijă să fie pictate imediat în stânga şi dreapta intrării. Pe peretele din dreapta al pronaosului se desfăşoară un vast tablou votiv care cuprinde portretele deosebit de îngrijite ale numeroasei familii a fondatorilor, operă a unui meşter de talent, cum de altfel a demonstrat în toată fresca ce îmbracă interiorul bisericii. Tot în pronaos se află mormintele celor doi ctitori, acoperite de o piatră inscripţionată cu anii 1703 şi 1704, data morţii lui Cârstea vistier şi respectiv a jupânesei sale[949].

Biserica „Sf. Troiţă" din Popeşti se prezintă pe un plan în formă de navă cu o singură turlă, cu dimensiunile de 16,50x7,30 m. Altarul, poligonal în exterior şi semicircular in interior, este puţin decroşat faţă de corpul edificiului, iar naosul este despărţit de încăperea pronaosului prin doi stâlpi cruciformi de zidărie. Accesul la turnul clopotniţă care surmontează pronaosul se face din exterior, printr-o cajă pentagonală, adosată capătului de vest al peretelui nordic.

Principala decoraţie a faţadelor este obişnuitul brâu median, alcătuit dintr-un tor mărginit de două rânduri de zimţi care pe faţada de vest, în zona centrală, înconjoară în unghi drept firida semicirculară a icoanei de hram, cornişa alcătuită din mai multe şiruri de zimţi şi

[947] N. Constantinescu, Ecaterina Ţânţăreanu, *op. cit*., p. 165-166.
[948] N. Stoicescu, *Dicţionar al marilor dregători*, p. 228-229.
[949] I. D. Trajanescu, *Biserica din Popeşti-Vlaşca*, în BCMI, V, 1911, p. 115-118.

soclul marcat de un rând de cărămizi semirotunjite. Tot în plastica decorativă exterioară se integrează şi ancadramentele ferestrelor realizate din piatră, terminate în partea de sus în acoladă şi grilajele originare, din fier forjat.

Ruinele bisericii din Baldovineşti, com. Ciolăneşti, jud. Teleorman. Despre biserica din Baldovineşti, cunoscută doar sub forma unei ruine încă din secolul al XIX-lea, o tradiţie a locului, consemnată în chestionarele din 1871 şi preluată în bibliografia de specialitate[950], spune că ar fi aparţinut unui aşezământ monahal, fără ca vreo menţiune documentară să confirme existenţa unei mănăstiri în acest sat, atestat pentru prima oară în anul 1655-1656[951] şi oferit drept danie de domnitorul Şerban Cantacuzino mănăstirii Comana. În această situaţie este inexplicabilă lipsa de informaţii din arhiva Comanei, de vreme ce aceasta a posedat o parte din moşia Baldovineşti până la secularizarea averilor mănăstireşti din anul 1863[952]. O ipoteză mai realistă propune Virgil Drăghiceanu, căruia i se pare mai probabilă existenţa aici a unei curţi boiereşti, al cărei paraclis a fost biserica ruinată[953].

În lipsa oricăror elemente sigure de natură istorico-documentară de datare şi privitoare la funcţionalitatea edificiului sau a ansamblului, rămâne doar analiza comparată cu alte monumente de acelaşi tip, de pildă biserica din Vădeni (jud. Gorj) şi biserica fostului schit Dideşti, aflată la câţiva km distanţă[954], amândouă construite în jurul anului 1700, având acelaşi plan şi caracteristici constructive asemănătoare.

Biserica de la Baldovineşti prezintă un plan dreptunghiular alungit încheiat la răsărit cu o absidă şi un turn clopotniţă pe pronaos (Pl.XLIX/1). Altarul, poligonal în exterior şi semicircular în interior are două ferestre, asimetric aşezate. Era despărţit de pronaos printr-o tâmplă de zid. Naosul dreptunghiular, are sistemul de boltire, ca şi cel din altar, complet distrus. Între naos şi pronaos separaţia se făcea printr-un zid plin străpuns de golul unei uşi de acces. Pronaosul pătrat era încoronat cu clopotniţa de forma unei prisme octogonale aşezată pe o bază pătrată, susţinută de arce în consolă şi pandativi. Scara de acces la turn este săpată în grosimea zidului de nord al pronaosului; ea pleca din colţul de nord-vest şi ajungea la camera clopotelor deasupra zidului dintre pronaos şi naos. Peretele vestic era parţial acoperit de un pridvor deschis, de formă pătrată, fapt demonstrat de pornirile unor arce pe faţadă, care se sprijineau în exterior pe stâlpi, decelaţi imediat sub nivelul de călcare. Acest tip de pridvor,

[950] În marele *Dicţionar Geografic al României* a fost preluat ad literam conţinutul *Dicţionarului statistic, economic şi istoric al judeţului Teleorman,* publicat de Pantele Georgescu în anul 1897.
[951] DANIC, Mitrop. Ţ. Rom., CXXIX/9.
[952] DANIC, Inv. Planuri, Jud. Teleorman, p. 81.
[953] Virgil Drăghiceanu, *Biserica din Baldovineşti – Teleorman*, în ACMI, 1914, p. 84-85.
[954] Voica Maria Puşcaşu, I. Dumitrescu, *Biserica din Baldovineşti*, în BMI, XLI, nr. 4, 1972, p. 72.

mai rar întâlnit, este caracteristic bisericilor din Vădeni[955] şi Dideşti. Ca şi la celelalte două biserici el era probabil boltit cu o calotă sferică.

Plastica monumentală este definită de structurarea pe un ax vertical a unui singur compartiment şi este o aplicare a tipului de biserică de plan dreptunghiular alungit, încheiat spre răsărit cu o absidă şi încoronat cu un turn clopotniță ridicat deasupra pronaosului, fază înnoitoare a arhitecturii valahe în cea de-a doua jumătate a sec. al XVII-lea şi primul sfert al sec. al XVIII-lea, ale cărei începuturi sunt legate de primul deceniu al domniei lui Matei Basarab[956]. Plastica decorativă este redusă la un brâu perimetral format dintr-un tor semicircular şi două şiruri de zimți din cărămidă ce desparte două registre inegale ca înălțime, simple şi netede (Pl.XLIX/2). Pe fațadă, brâul perimetral deține funcțiunea consacrată şi desparte două registre simple, netede, pe care din loc în loc se mai păstrează bucăți de tencuială.

În privința bisericii din Baldovineşti au rămas astfel încă obscure o serie de probleme, cum sunt cele de datare, de planimetrie şi structură a unui eventual ansamblu, a căror rezolvare este posibilă numai pe cale arheologică.

5. Alte monumente

Crucea de la Călugăreni. Com. Călugăreni, jud. Giurgiu. Între anii 1683-1684, domnitorul Şerban Cantacuzino a înălțat o cruce pentru pomenirea podului ridicat de voievod peste apa Neajlovului, nu cu mult timp înainte.

Înaltă de 3 m, crucea este decorată cu motive florale stilizate, sculptate deosebit de îngrijit şi are marginile festonate cu o torsadă. Inscripția de pe cruce îi pomeneşte pe voievod, pe doamna sa Maria şi pe fiul său Gheorghe, pe două fețe ale crucii, pe cea de-a treia sunt trecuți boierii ispravnici ai podului, "care au arătat astfel multă străduință şi osteneală de la începerea podului până la săvârşit: Radu vel ban, Badea Bălăceanu vel vornic, Niculi Budişteanu logofăt, Vlad Cocorescu biv vel logofăt, Constantin Brâncoveanu vel spătar, Iordache Cantacuzino vel stolnic, Mihu biv vel spătar, Tănase vel armaş, Constandin Bălăceanu vel agă, Şerban vtori logofăt, Fiera vtori vistiernic, Şerban vel căpitan za lefegii, Pârvu Crețulescu postelnic"[957].

[955] N. Ghika-Budeşti, *op. cit.*, p. 44.
[956] Grigore Ionescu, *Arhitectura pe teritoriul României de-a lungul veacurilor*, Buc., 1982, p. 364.
[957] N. Iorga, *Crucea de la Călugăreni*, p. 105.

Fără altă dovadă a existenţei ei, căci Şerban Cantacuzino nu o pomeneşte pe cruce, cronica Ţării Româneşti aminteşte şi de *o biserică*, ce ar fi fost ridicată de Matei Basarab lângă podul de la Călugăreni, ctitorie considerată incertă[958].

CAP. V. CULTURA MATERIALĂ

A. Materialul arheologic din aşezări

1. Ceramica

1.1. Ceramica uzuală, care servea pentru satisfacerea nevoilor gospodăreşti, este cea mai numeroasă categorie de material arheologic din aşezările de la Zimnicea, Răreanca-Bragadiru, Poiana-Flămânda, Udeni, Gogoşari, de la Frăteşti şi Bălănoaia dar şi din fortificaţii. Ea întruchipează imaginea generală asupra vieţii şi activităţii cotidiene a comunităţii care o avea în folosinţă şi totodată oferă o bază documentară pentru cunoaşterea nivelului cultural al populaţiei din acest teritoriu în raport cu Ţara Românească şi regiunile învecinate, în special cu Peninsula Balcanică.

Vasele de uz comun sunt lucrate, fără excepţie, la roata rapidă, modelate din argilă cu nisip fin, uneori cu mici incluziuni din pietricele sau calcar şi în multe cazuri cu un conţinut de paiete de mică. Arderea, întotdeauna oxidantă, nu era de fiecare dată completă şi unitară în cuptoare, astfel încât vasele au căpătat la suprafaţă o culoare roşie, în multiple tonuri şi un aspect mai mult sau mai puţin neted, miezul rămânând în multe cazuri cenuşiu.

Pentru definirea tipologiei formelor se face apel, în general, la criteriul morfologic, bazat pe parametrii cantitativi, vizând dimensiunile şi pe parametrii calitativi, care stabilesc tipul geometric[959]. Gradul de deschidere al vasului, determinat de raportul dintre diametrul gurii, diametrul maxim şi înălţime[960], grupează ceramica în *forme deschise*, la care diametrul gurii este mai mare, egal sau puţin mai mic decât diametrul maxim – farfurii, străchini, castroane, cupe, ceşti şi *forme închise,* când diametrul gurii este de 2 ori mai mic decât diametrul maxim, diametrul maxim mai mic decât înălţimea, sau gâtul este înalt – oale, căni, pahare, ulcioare.

Pe lângă aceste două clase principale există şi una cu *forme speciale* cum sunt capacele, opaiţele, strecurătorile, piesele miniaturale, sfeşnicele ş.a.

---

[958] Veniamin Nicolae, *Ctitoriile lui Matei Basarab*, Buc., 1982, p. 118.
[959] Gh. Postică, *Românii din codrii Moldovei în evul mediu timpuriu*, Chişinău, 1994, p. 16-17.
[960] C. Orton, P. Tyers, şi A. Vince, *Pottery in Archaeology, Manuals in archaeology*, Cambridge, 1993, p.157.

Un alt criteriu de clasare este cel în care formele pot fi grupate din punct de vedere utilitar: *vase care serveau pentru prepararea hranei pe foc*, motiv pentru care aceste vase, pe părțile expuse în mod repetat focului, au căpătat o culoare cenuşie sau chiar neagră, aşa cum sunt oalele; *vase destinate lichidelor* – ulcioarele, cănile, paharele; *vase pentru servirea mesei* – străchinile, *vasele de folosință gospodărească* – capacele, strecurătorile, opaițele, fusaiolele. De fapt tipul de folosință al acestor vase determină şi condiționează dimensiunile, forma şi decorația lor[961].

Forme deschise

1. *Strachina* este o formă rară a ceramicii nesmălțuite. Din bordeiele de la Zimnicea provin numai două exemplare întregibile, lucrate din pastă fină, cu diametrul gurii în jur de 20 cm şi înălțimea de 6,7 cm. Buza înaltă şi subțire este uşor evazată spre exterior, iar fundul plat (Pl.L/6-7).

Forme închise

1**.** *Borcanul.* Prima constatare este lipsa, în cvasitotalitatea aşezărilor cercetate, a tipului de vas borcan, identificat într-un singur exemplar în locuința de la Dulceanca (Pl.L/5), lucrat din pastă aspră, cu umerii bine marcați şi buza arcuită puternic în exterior şi accentuată pe centru de o şănțuire[962] şi câteva fragmente din partea superioară a unor borcane descoperite întâmplător la Drăgăneşti-Vlaşca (Pl.L/1-4), într-un bordei distrus în parte de săpăturile unor lucrări de telefonie. Fără a putea aprecia dimensiunile reale ale vaselor, câteva profile de buze sunt asemănătoare celor din aşezarea de la Coconi[963] cu marginea arcuită, pronunțat evazată, triunghiulară în secțiune datorită marginii teşite oblic, şi care este marcată de o muchie mai mult sau mai puțin evidentă (Pl. L/1-4).

2. *Oala cu toartă* este forma fundamentală a ceramicii gospodăreşti în regiune. De dimensiuni şi capacități diferite, cu particularități de formă şi stilistice variate, oalele reprezintă cea mai numeroasă categorie de vase descoperită în aşezările cercetate.

Oalele cu toartă din aşezarea de la Zimnicea se prezintă cu dimensiuni variabile, de la cele mari, cu înălțimea de la 20 până la 23,5 cm, puține din punct de vedere procentual, doar 6%, în timp ce vasele de dimensiuni mici, cu înălțimea între 11 – 15 cm reprezintă 25% iar cele de dimensiuni medii, între 15 şi 19,5 cm sunt cele mai răspândite şi ocupă un procent de 36%.

---

[961] Sonia Georgieva, *Keramikata ot dvoretsa na Tsarevets-Tsarevgrad Tărnovo* II, Sofia, 1974, p. 173.
[962] Suzana Dolinescu-Ferche, *op. cit*., p. 323.
[963] N. Constantinescu, *Coconi*, p. 110.

Tipologia formei se restrânge la o siluetă în general *ovoidală,* cu unele tendinţe spre o dezvoltare mai mare în zona diametrului maxim, când corpul devine aproape *sferic* sau când linia umerilor este mai coborâtă şi capătă aspectul *bitronconic*.

Eşantionul de oale analizat este format din oale întregi, întregite şi întregibile şi din fragmente care prezentau un profil al buzei, nu neapărat profilul complet. Grosimea pereţilor nu este egală, fiind mai mare spre fund şi către gură şi mai subţire în dreptul pereţilor, de la 0,04 cm la 0,07 cm. Baza de sprijin este plată, iar diametrele fundurilor sunt întotdeauna mai mici decât ale gurii. Toartele sunt în cele mai multe cazuri în formă de bandă, deci ovale în secţiune, şi sunt fixate cu un capăt de muchia buzei ori imediat sub ea, foarte rar sunt supraînălţate, celălalt capăt fiind aplicat pe corp în zona diametrului maxim.

Din punctul de vedere al construcţiei buzei, oalele cu o toartă de la Zimnicea pot fi incluse în următoarele serii tipologice:

2.1. Vase cu gât înalt în punctul de întâlnire cu pereţii, marcat în general de o nervură şi foarte rar nemarcat, profilul buzei formând o linie dreaptă, cu muchia egală sau uşor subţiată.

2.1.1. Buză înaltă şi evazată mai mult sau mai puţin, spre exterior (Pl.LI/1-13 şi Pl.LV- Pl.LVI).

2.1.2. Buză scundă şi evazată spre exterior (Pl.LI/-12 şi Pl.LVII/1-10).

2.1.3. Buză înaltă şi aproape verticală (Pl.LI/13 şi Pl.LVII/11-13).

2.2. Vase cu gâtul mai scurt, în cele mai multe cazuri marcat de o nervură sau un şanţ şi linia buzei cu marginea întoarsă spre interior, astfel încât să formeze o concavitate.

2.2.1. Buză înaltă – cuprinde majoritatea vaselor din grupă. Din această subgrupă fac parte şi cele mai multe oale din aşezările de la Răreanca-Bragadiru, Poiana-Flămânda şi o parte din cele descoperite în fortificaţiile de la Frumoasa şi Turnu, precum şi oalele cu toartă descoperite întâmplător la Bălănoaia, com. Frăteşti (Pl.LII-Pl.LIII şi Pl.LVIII/1-16,18).

2.2.2. Buza scundă – cuprinde un număr redus de vase (Pl.LVIII/17).

2.3. Vase cu gâtul scurt şi nemarcat în vreun fel, buza fiind subţiată la margine, prin teşirea oblică a muchiei în exterior, cea ce dă profilului o linie sinuoasă (Pl.LIV/1-4,7-10 şi Pl.LIX/1-8).

2.4. Vase cu buza puternic profilată la margine, care imediat sub muchie devine proeminentă ca o streaşină, dând liniei de profil aspectul pronunţat al literei S (Pl.LIV/5-6 şi Pl.LIX/9-11).

3. *Ulcioarele* se prezintă în primul rând într-o notă de varietate a dimensiunilor, implicit a capacităților şi a efortului decorativ şi mai puțin în ceea ce priveşte tipologia formei.

3.1. *Ulcioarele amforoidale*, care confirmă forma universală a amforei antice sunt caracterizate de prezența a două toarte masive şi au dimensiunile mai ample.

3.1.1. Două exemplare de ulcioare, cu înălțimea de 32 cm şi respectiv 38,5 cm prezintă un corp ovoidal, cu fundul plat, cu gâtul cilindric şi cu buza dreaptă în continuarea acestuia, cu o nervură în dreptul punctului de inserție al toartelor şi sunt lipsite de decor (Pl.LXII/1 şi Pl.LXIII/13).

3.1.2. Ulcioare cu corpul ovoidal, ceva mai zvelt, cu înălțimi între 27 m şi 38 cm, cu gâtul cilindric, demarcat la bază de o nervură simplă sau alveolată, cu buza îngroşată şi delimitată de un prag, piese care se remarcă printr-o atenție deosebită acordată decorului (Pl.LXII/2-4 şi Pl.LXIII/8, 11-12).

3.2. Subgrupa cuprinde *ulcioarele cu o toartă* de dimensiuni medii, cu înălțimea nedepăşind 25,4 cm, media fiind între 17 cm şi 20 cm, cu corpul ovoidal, mai rar bitronconic, cu fundul plat şi gâtul înalt, cu buza dreaptă sau evazată, cu toarta ovală în secțiune, având părțile corpului bine marcate de nervuri, brâuri sau linii incizate şi în mod special pe părțile superioare pete scurse de smalț colorat (Pl.LXII/5-7,10 şi Pl.LXIII/5-7;9-10).

3.3. Fac parte vasele de cele mai mici dimensiuni, *ulcioraşele*, cu corpul bombat, aproape sferic, cu gâtul înalt, mai gros (Pl.LXII/8 şi Pl.LXIII/3-4) sau mai subțire (Pl.LXIII/1), cu buza evazată, cu toarta aplicată sub nivelul muchiei buzei şi acestea cu demarcații accentuate ale fiecărei părți a corpului cu nervuri şi lini incizate, la care se adaugă decorația cu angobă albă şi pastile de smalț colorat. Înălțimea acestor văscioare se situează între 10 şi 16 cm.

4. *Ulcelele.* Un anumit număr de vase au toate caracteristicile oalelor cu toartă şi în plus cele mai multe au primit pastile de smalț, dimensiunile însă sunt mult reduse, astfel încât înălțimea variază între 7 şi 11 cm. Profilul buzei corespunde chiar variantelor de oale: buză înaltă şi evazată (Pl.LX/14-16 şi Pl.LXI/14,16), buză înaltă cu marginea întoarsă spre interior (Pl.LX/14; şi Pl.LXI/11,1), buză înaltă şi verticală (Pl.LXI/12), buză scundă şi evazată (Pl.LX/19 şi Pl.LXI/15) şi buză scundă şi întoarsă spre interior (Pl.LX/18 şi Pl.LXI/17). În general se observă că ulcelele au beneficiat de mai mare atenție în ceea ce priveşte decorul decât oalele.

5. *Cănile* sunt vase care sunt mai apropriate ca formă, în special în partea lor superioară şi ca registru decorativ, de ulcioare[964]. Şi la căni este evidentă atenţia deosebită acordată de olari decorului Ceea ce este specific cănilor de la Zimnicea este fundul, întotdeauna profilat, inelar şi înalt (Pl.LXI/9) sau aplatizat, chiar până la orizontală (Pl.LXI/7). După forma corpului se pot distinge trei tipuri de căni.

5.1. *Căni cu corpul bitronconic*, mai înalte, până la 16 cm (Pl.LX/1-2 şi Pl.LXI/6-7), sau scunde, de maximum 12,5 cm, cu gâtul înalt şi larg, cu buza simplă sau îngroşată şi evazată.

5.2. *Căni cu corpul sferic*, cu diametrul maxim şi înălţimea aproape egale, cu buza înaltă, puţin evazată sau verticală, cu toarta supraînălţată sau alipită cu partea superioară imediat sub marginea buzei (Pl.LXI/9-10).

5.3. Tipul de cană înaltă cu *corpul aproape cilindric*, este reprezentat de un singur exemplar, cu diametrul buzei egal cu cel maxim. Profilul vasului are o linie uşor sinuoasă, precizată de fundul profilat, dezvoltarea pântecului şi evazarea buzei. Toarta ovală în secţiune este alungită (Pl.LX/3 şi Pl.LXI/8).

5.4. *Căni cu gura trilobată*, numite de tip oenochoe[965], toate provenite din descoperirea întâmplătoare de la Balănoaia şi din cetatea de la Frumoasa, au drept trăsături caracteristice: construcţia gurii, treflată prin strangularea marginii spre a crea un cioc de scurgere, gâtul larg, lung (Pl.LX/6-7, 9-11 şi Pl.LXI/2-4) sau scurt (Pl.LX/8,12 şi Pl.LXI/1,5) şi corpul aproape globular, sprijinit de un picior profilat, mai mult sau mai puţin înalt (Pl.LX/9-11) care conferă eleganţă şi graţie acestui tip de vas, la care se adugă accentul ce revine secţiunii superioare a ansamblului prin buza amplă, cu diametrul egal sau mai mare decât cel maxim (Pl.LX/6).

Forme speciale. Aproape toate piesele provin din aşezarea de la Zimnicea.

1. *Opaiţul.* Un singur exemplar dintr-un vas scund în formă de tăviţă, cu diametrul de 11,4 cm şi peretele cu înălţimea de 3,5 cm, perete care se arcuieşte într-o parte formând un cioc de scurgere (Pl.LXIV/10 şi Pl.LXV/10), ce a putut fi folosit la iluminat, cu o feştilă[966].

2. *Capacele.* Sunt forme de ceramică utilizate la acoperirea vaselor – motiv pentru care o primă clasificare se referă la tipul de vas pe care îl proteja.

---

[964] *Ibidem*, p. 118.
[965] Barbu Slătineanu, *Ceramica feudală românească*, Buc., 1958, p. 75.
[966] N. Constantinescu, *op. cit*., p. 121.

2.1. *Capacele pentru oale.* Formează tipul comun, constituit din corpul tronconic, terminat cu un buton, care se sprijină pe o ramă circulară cu marginea ridicată şi are o toartă pentru prindere. Diametrul oscilează între 14,5 şi 17 cm, iar înălţimea corpului nu depăşeşte 8 cm.

2.1.1. Capacele din prima subgrupă au drept caracteristică comună toarta care se prinde de baza gâtului şi marginea ramei, cu un arc mai larg. Butonul cu care se încheie corpul este şi el tronconic sau trilobat. Toarta este întotdeauna plată, în formă de bandă (Pl.LXIV/1-2 şi Pl.LXV/3, 5-6). O piesă provine de la Frăteşti.

2.1.2. A doua subgrupă cuprinde capacele cu toarta ovală în secţiune, prinsă cu capetele de partea superioară şi baza corpului, căpătând astfel o formă de arc strâns (Pl.LXIV/3-4 şi Pl.LXV/1-2); butonul în această variantă este deschis în interior.

2.2. *Capace pentru ulcior* – A fost identificat un singur astfel de capac cu corpul în formă de calotă terminată cu un buton de prindere cu capul aplatizat (Pl.LXIV/8 şi Pl.LXV/5).

3. *Strecurătoarea*. Este o formă cunoscută într-un singur exemplar. Are aspectul unei farfurii cu diametrul de 12 cm şi înălţimea de 1,5 cm, cu fundul perforat cu 3x3 rânduri de orificii circulare (Pl.LXIV/9 şi Pl.LXV/9).

Decorul ceramicii uzuale

Ca şi formele, decoraţia ceramicii de uz curent din sec. XIV reprezintă nu numai o continuare a modelelor din epocile precedente, ci şi o permanentă perfecţionare a lor[967]. Aceasta este epoca în care s-au definitivat caracteristicile olăriei ca meşteşug şi manifestare a artei populare în tot spaţiul carpato-balcanic[968]. Dacă forma este întotdeauna subordonată destinaţiei, ornamentica răspunde mai repede tradiţiilor şi gustului artistic al utilizatorilor decât formei funcţionale.

Analiza decorului ceramicii uzuale din aşezările cercetate, implică structurarea ei în trei direcţii: tehnicile de decorare; motivele ornamentale; organizarea decorului pe diferitele părţi anatomice ale vaselor.

1. *Tehnicile de executare* a decorului sunt cele întâlnite în tot arealul Ţării Româneşti[969] şi asemănătoare cu cele din Bulgaria[970].

---

[967] Răzvan Theodorescu, *Sur les début de l'art populaire médiéval roumaine*, în Revu Roumain d'Histoire d'Art, Série Beaux-Arts, VII, 1970, p.6.
[968] Sonia Georgieva, *op. cit*., p. 182.
[969] Barbu Slătineanu, *op., cit*., p. 61-82; N. Constantinescu, *op. cit*., p. 109-123; Idem, *Curtea de Argeş 1200-1400. Asupra începuturilor Ţării Româneşti*, Buc., 1984, p. 122-135; Petre Diaconu, Silvia Baraschi, *op. cit*., p. 49-67, Panait I. Panait, *Şantierul arheologic Băneasa-Străuleşti*, p. 214-218;
[970] Todor Ovcearov, *Keramikata na vtoroto Bălgarsko Tzarstvo*, Sofia, 2000, p. 38-83.

a) *Incizia* este tehnica cea mai răspândită, şi este aplicată în pasta moale cu un vârf subţire, ascuţit, în cele mai mult cazuri ((Pl.LVI/1) şi cu un vârf bont, mai lat, doar la unele oale cu toartă (Pl.LVIII/18) şi alteori cu pieptenul (Pl.L/3).

Motivele folosite de meşterii olari în incizie sunt limitate la *linia dreaptă*, întotdeauna orizontală, întrebuinţată în bandă circulară pe suprafeţele concave de pe buza, umerii şi pântecele oalelor şi *linia ondulată* şi *frântă, în formă de val*.

1. La oalele de la Zimnicea aceste motive sunt plasate în primul rând pe buză, unde apar sub forma benzilor de linii drepte (Pl.LII/3) sau sub forma unui val în combinaţia de linii drepte şi val (Pl.LI/5). Pe umeri ornamentele pot fi liniile drepte în bandă (Pl.LII/10,14) şi asociaţiile de val şi bandă de linii sau, foarte rar, de val şi reţea de linii orizontale şi verticale.

Când se foloseşte un vârf bont, care lasă *o impresiune mai puţin adâncă* iar distanţa dintre linii mai mare, aspectul realizat este apropiat de excizie. Motivul este aplicat de asemenea pe buză şi umeri independent, în benzi de linii pe buză (Pl.LI/9) şi umeri (Pl.LII/13) sau val (Pl.LIX/5).

Aceleaşi motive liniare concentrice sunt aplicate pe oalele provenite din aşezările de la Răreanca-Bragadiru, Poiana-Flămânda şi Bălănoaia.

2. Pe ulcioarele de la Zimnicea decorul incizat este organizat astfel: pe piesele amforate benzile de linii sunt amplasate fie numai pe buză, fie pe buză şi gât (Pl.LXII/2), fie pe buză şi umeri (Pl.LXII/3). Pe piesele cu o toartă el este amplasat de obicei pe umeri, în bandă îngustă (Pl.LXII/6), pe buză (Pl.LXIII/7) dar şi gât (Pl.LXIII/4). Pe un singur exemplar liniile sunt asociate cu valul.

3. Pe ulcelele din aceeaşi staţiune liniile incizate fie depăşesc suprafaţa buzei, (Pl.LX/14) fie doar marginea acesteia (Pl.LX/16).

4. Cănile de la Zimnicea nu sunt exemple specifice ale decoraţiei incizate, numai pe două exemplare fiind aplicate benzi de linii, pe buză (Pl.LXI/6) şi gât (Pl.LXI/8). De asemenea sunt aplicate linii incizate pe o cană de tip oenochoe de la Bălănoaia (Pl.LX/8).

b) *Impresiunile* sunt realizate cu pieptenul, cu un vârf bont, cu degetul sau cu unghia.

1. Pe oalele de la Zimnicea, decorul prin impresiune, când este realizat cu unghia sau scoica, în mod obişnuit marchează diametrul maxim (Pl.LI/7) sau diametrul maxim şi extremităţile umerilor (Pl.LI/2), situaţie în care pe muchia buzei sunt făcute mici crestături. Tot câte două registre de impresiuni, practicate de această dată cu un vârf bont, delimitează umerii altor oale. Pe un număr restrâns de toarte sunt dispuse împunsături pentru ornamentare.

2. Ulcioarele de la Zimnicea au drept decor şi impresiunile cu unghia, sub formă de brâu. Pe ulcioarele cu o toartă şi gât înalt acesta ornează gâtul (Pl.LXII/7 şi Pl.LXIII/1) şi accentuează linia de maximă dezvoltare a corpului (Pl.LXII/10).

3. Aceleaşi motive, când decorează cănile, sunt fixate numai pe gât (Pl.LX/3) şi pe umeri (Pl.LX/2).

4. Alveolele realizate cu degetul decorează marginea ramelor unor capace (Pl.LXIV/5).

c) *Relieful* este o tehnică de decorare mai puţin utilizată la ceramica uzuală, exemplele oprindu-se la o singură categorie, ulcioarele şi oricum la un număr restrâns de exemplare: un singur ulcior de tip amforă are dispuse radiar pe umeri mici brâie în relief, crestate . De altfel vasul este un exemplu de asociaţie de motive şi tehnici: brâiele sunt acoperite de pete de smalţ verde-oliv, şi sunt încadrate de triunghiuri duble şi o bandă din linii punctate între ele, pictate cu angobă albă; linia gâtului este întărită de impresiuni cu unghia, iar pântecele este acoperit de linii oblice lustruite. Din tipul cu o toartă există un exemplar cu decor complex, care are pe linia gâtului un brâu în relief, crestat, din care coboară pe umeri trei mici asemenea brâie verticale ce ating punctul de întâlnire cu pântecele. Acesta este trasat printr-o bandă de linii incizate încadrate de două linii în val. Buza şi brânele sunt marcate de pete scurse de smalţ verde-oliv, iar corpul este acoperit de linii oblice lustruite (Pl.LXIII/9). Al treilea exemplu este un ulcior de mici dimensiuni, pe umerii căruia au fost plasaţi trei butoni în formă tronconică. Şi de această dată este vorba de o combinaţie de tehnici şi motive, gâtul fiind acoperit de smalţ verde-oliv, asociat cu pictură în angobă şi impresiuni cu unghia (Pl.LXIII/1).

d) *Petele scurse şi pastilele de smalţ* acompaniază alte tehnici precum şi diferite motive decorative pe ulcioarele şi ulcelele de la Zimnicea (Pl.LXIII/1; Pl.LXI/14), şi pe cănile de tip oenochoe cu picior înalt de la Frăteşti şi Bălănoaia, acesta fiind aplicat pe buze şi pe toarte (Pl.LXI/2 şi 4) sau scurs pe buză şi sub formă de pastile pe pântec (Pl.LXI/3).

e) *Pictura cu angobă albă*, este restrânsă la două categorii de vase şi la un registru redus de motive. Pe ulcioare se prezintă sub forma unor linii ondulate în semicerc, dublate de o linie punctată (Pl.LXIII/1,4). Pe unele căni desenul este în linie frântă, ca un triunghi, de asemenea dublat de o linie întreruptă (Pl.LXI/6), iar o cană este ornată cu linii desenate radiar pe gât (Pl.LXI/10). Acest decor pictat este concentrat întotdeauna în zona gâtului şi a umerilor.

Un ulcior întreg şi câteva fragmente, tot din ulcioare, din aşezarea de la Poiana-Flămânda sunt decorate de asemenea cu motive din angobă albă .

f) *Pictura cu angobă roşie* figurează pe un singur vas, o cană cu picior înalt de la Frăteşti, pe care s-a trasat o bandă din linii roşii care traversează vasul ca o spirală între două pastile de smalţ brun-arămiu (Pl.LXI/3).

g) *Liniile oblice lustruite* constituie caracteristica inventarului de ceramică uzuală de la Zimnicea. Dacă vasele din alte staţiuni nu posedă un asemenea decor în mod obişnuit, cele de la Zimnicea, reprezentând toate categoriile: străchini, oale cu toartă, ulcioare, ulcele, căni au aproape întotdeauna asociate cu alte tehnici şi motive decorative cu linii oblice lustruite care acoperă pântecele de la umeri până la o anumită înălţime faţă de bază, diferită de la vas la vas.

Străchinile. Sunt decorate atât în interior, cu liniile în poziţie radiară, cât şi în exterior, în mai multe registre .

Oalele cu toartă pe care s-au lustruit linii oblice reprezintă procentual 38% din totalul inventarului analizat, acest mod de decorare fiind diferit distribuit pe seriile tipologice stabilite: seria 1 conţine 60% vase cu linii lustruite, seria 2 - 12%, seria 3 - 21%, seria 4 - 38%.

Ulcioarele conţin de asemenea o proporţie ridicată a pieselor ce au pe corp, între umeri şi bază, linii lustruite. Un exemplar are liniile executate în registre divergente, dându-i-se un aspect deosebit (Pl.LXII/4).

Pe o singură *cană* liniile sunt trasate sub formă de reţea rombică.

Cantitativ cea mai numeroasă din loturile prezentate, ceramica uzuală de la Zimnicea poate fi privită ca formă de prototip a ceramicii nesmălţuite contemporane din întreg spaţiul muntean[971].

1.2. Ceramica smălţuită sau artistică

Ceramica smălţuită descoperită în săpăturile arheologice din aşezările medievale de la Zimnicea[972], Răreanca-Bragadiru şi întâmplător la şi Bălănoaia, judeţul Giurgiu[973], se înscriu în tradiţia ceramicii bizantine, pe care o continuă, chiar dacă tehnica de fabricaţie şi temele decorative sunt diferite şi mult mai simplificate faţă de produsele similare din lumea greco-orientală a Constantinopolului şi a Orientului Apropiat[974].

Această ceramică, numeroasă şi răspândită din estul Mării Mediterane, prin Peninsula Balcanică, până la nordul Dunării şi al Mării Negre, cunoscută şi ca post

[971] Ecaterina Ţânţăreanu, Observaţii asupra ceramicii medievale de uz comun de la Zimnicea, în BMJT, Seria Arheologie, 1, 2009, p. 159-174.
[972] Eadem, *Observaţii asupra ceramicii smălţuite-artistice de la Zimnicea*, în BMJT, 2, 2009, p. 163-171.
[973] Materialul, inedit, se află în muzeul sătesc din com. Frăteşti.
[974] D. Talbot-Rice, *The Pottery of Byzantium and the Islamic World*, în Studies in Islamic Art and Architecture in Honour of Prof. K. A. Kreswell, Cairo, 1965, p. 221.

bizantină[975], fabricată de o calitate inferioară celei clasice pe care o imită, se va adresa din ce în ce mai mult unor medii sociale mai modeste şi mai îndepărtate de Constantinopol[976]. Ea păstrează formele orizontale, armonizate estetic cu funcţiile sale, frumuseţea ei provenind din combinarea formei cu celelalte trei elemente: pasta, smalţul şi decorul pictural[977].

Tehnologia de producere a ceramicii smălţuite medievale descoperite în sud-vestul Munteniei este corespunzătoare pretenţiilor evidente ale acestui gen cu valenţe artistice şi este comună acestei categorii de olărie descoperite şi în alte aşezări din Ţara Românească şi Moldova, aşa cum este comună în linii generale ceramicii cu origine bizantină descoperite în ţările balcanice, în special în Bulgaria, dar şi în Grecia, Turcia, Siria şi Palestina, Egipt. Pasta purificată, compusă din argilă amestecată cu nisip fin, şi uneori cu mici incluziuni de calcar şi mică, este trasă întotdeauna în mod continuu şi cu viteză constantă la roata rapidă de picior şi astfel are suprafaţa pregătită pentru decorare[978]. Această etapă constă în aplicarea unei angobe deschise la culoare drept fond, pe care se practică cel mai adesea incizia în tehnica sgraffito, mai rar decuparea în champlevée sau se pictează cu altă culoare[979], ca în final să se acopere cu smalţul transparent sau colorat[980]. Arderea în cuptor pe etape şi la temperaturi controlate – ca operaţiune complexă şi laborioasă[981], era ultima din lanţul tehnologic al acestei specii de ceramică.

O problemă nerezolvată este aceea a centrelor de producţie cărora le aparţine materialul ceramic din unele din siturile amintite, în special cel de la Zimnicea. Aici, cu toate că săpătura arheologică a acoperit o bună parte din suprafaţa aşezării, nu a fost identificat un atelier de olar, un cuptor sau deşeuri de ardere, nici rebuturi care să ateste o producţie locală[982]. În aceste condiţii proveniența ceramicii smălţuite de la Zimnicea trebuie căutată deocamdată într-o regiune învecinată, de unde difuzarea unei cantităţi mari de vase să fie lesnicioasă şi să nu implice costuri ridicate, centrul cel mai apropriat fiind în atelierele din

[975] Ch. Bakirtzyis, *Didymoteichon: un centre céramique post byzantine*, în Balkan Studies, 21, nr. 1, 1980, p. 147-153.
[976] J. M. Spieser, La *céramique byzantine medievale*, în vol. Hommes et richesses dans l'Empire byzantine, II, 1991, p. 256.
[977] G. Nikolakopoulos, *Réflexion sur l'esthétique de la céramique byzantine,* în BCH, Supl. XVIII, 1989, p. 321.
[978] Veronique Francois, *La céramique byzantine à Thassos*, în Études thassiennes, XVI, Paris, 1995, p. 17. Această etapă este descrisă cu amănunte într-un tratat persan din sec.al XIV-lea apărut la Tabriz.
[979] Călugărul german Theophilos, în lucrarea numită Diversarum Artium Scaedula, dă o serie de indicaţii despre modul în care grecii din Imperiul bizantin îşi decorau vasele (ap. Veronique Francois, *op. cit*., p. 18).
[980] Un amplu studiu despre glazură este prezentat în lucrarea monografică despre ceramica medievală thassiană (vezi *Ibidem*, p. 22-29).
[981] Despre aceste faze operaţionale sunt informaţii detaliate în lucrarea *Coconi* (N. Constantinescu, *op. cit.,* p. 130-131). De fapt aceeaşi tehnică este perpetuată până în zilele noastre de meşteri în olăria populară (I. Godea, *La céramique,* Timişoara, 1995).
[982] Silvia Baraschi, *Sur la production céramique de tradition byzantine au Bas-Danube*, în Études byzantines et postbyzantines, 1979, p. 31. Autoarea a întocmit seria criteriilor care pot demonstra o producţie locală a ceramicii smălţuite.

nordul Bulgariei, în condiţiile în care se ştie că schimburile comerciale ale Ţării Româneşti cu regatul bulgar erau active la sfârşitul secolului al XIII-lea şi începutul secolului al XIV-lea[983]. În Bulgaria, care era situată mult mai aproape de Bizanţ, activau mai multe „şcoli" de olărie artistică, printre care, în mod special, cea de la Târnovo, capitala celui de-al doilea ţarat bulgar. Aşa cum se va vedea, analiza stilistică comparativă va demonstra că vasele smălţuite de la Zimnicea sunt cel puţin de inspiraţie bulgărească, asemănarea cu articolele de olărie descoperite la Palatul ţarilor de la Târnovo[984] fiind frapantă. În acelaşi timp este evident că pentru vasele găsite la Bălănoaia şi pentru unele fragmente din Cetatea Giurgiu originea în atelierele din Cerven poate fi considerată certă[985]. Un ipotetic atelier de producere a ceramicii smălţuite a putut funcţiona la Măgura, pe Valea Teleormanului, unde în situl neolitic recent cercetat arheologic[986], s-a identificat şi un nivel medieval. Aici, printre complexe şi artefacte care probează existenţa unei aşezări, s-au descoperit un tripod întreg şi alte fragmente, precum şi o parte din peretele unui vas sgraffitat, aflat într-o fază tehnologică intermediară, în care s-a realizat doar modelul incizat în pasta crudă, fără a se mai acoperi cu angobă şi smalţ, ceea ce demonstrează *prezenţa în apropiere a unui cuptor de ars vase smălţuite,* dar nu şi orizontul cronologic al acestuia.

Şi de această dată criteriile de clasificare, care sunt de ordin utilitar, morfologic, stilistic, etnografic etc., au drept scop fixarea grupelor de studiu pentru stabilirea unor tipologii şi sistematizarea clasificărilor obţinute.

A. Criteriul utilitar se referă la destinaţia vaselor conform unor informaţii rezultate din contextul arheologic sau la comparaţii cu piese de folosinţă actuală. Din acest punct de vedere ceramica smălţuită descoperită în aşezările din sud-vestul Munteniei era folosită drept *veselă de masă:* farfurii, străchini, boluri, ceşti, căni, cupe, ulcioare; drept *piese de folosinţă gospodărească:* sfeşnice; ca *obiecte de decoraţie a pereţilor:* farfurii şi străchini, care aveau orificii de prindere pe picior. Un alt argument al utilizării la împodobirea locuinţei este faptul că un număr de vase, din cele mai deosebit decorate, sunt restaurate din vechime, prin aşa zisa „coasere" (Pl.LXX/2 şi LXXIV/3).

B. Criteriul morfologic, care este o construcţie temporară, propune un studiu bazat pe caracteristicile vaselor şi combinaţiile lor. La acest criteriu se face apel pentru

[983] Dinu C. Giurescu, *Relaţiile economice ale Ţării Româneşti cu ţările Peninsulei Balcanice din sec. al XIV-lea până la mijloculm sec. al XVI-lea*, în Romanoslavika, 1965, p. 178-180.
[984] Sonia Georgieva, *op. cit.*
[985] Eadem, *Srednovekovniyat Cherven*, I, Sofia, 1985, p. 133-165.
[986] Radian Andreescu et al., *Măgura, com. Măgura, Punct Buduiasca-Boldul lui Moş Ivănuş*, în CCA, 2008, p. 196.

definirea tipologiei formelor[987]. Metodologia rămâne aceeaşi ca la ceramica uzuală: dimensiunile şi raportul dintre ele, în principal diametrele superioare cum sunt diametrul buzei, diametrul maxim şi înălţimea vasului, care, corelate, determină forma vasului şi încadrarea în grupa *formelor deschise sau largi*: farfuriile, străchinile, cupele, ceştile; a *formelor închise sau înalte*: ulcioare, căni sau *formelor speciale*: sfeşnicele, în timp ce parametrii calitativi conturează geometria formei: sferică, ovoidală, conică, tronconică etc.

Subgrupele au drept criteriu de identificare anumite porţiuni ale vasului: *curba continuă* sau *curba discontinuă* a pereţilor[988], *tipologia buzei*, tipul bazei cu *fundul plat* sau *inelar,* tipul toartei etc.[989]. Astfel, studiul părţilor componente oferă datele despre *profilul complet al vaselor*, care, asociat cu *modul de tratare al suprafeţei interioare* şi *exterioare* şi cu *elementele de decoraţie,* stau la baza clasificării materialului ceramic smălţuit.

Forme deschise

1. *Farfuriile* sunt forme deschise prin excelenţă, cu aspect tronconic, cu curba pereţilor de cele mai multe ori continuă, cu baza în general aşezată pe picior inelar, cu puţine excepţii:

1.1. *Farfurie cu buza lată*, *cu aspect de bandă*, uşor oblică şi aproape de orizontală, cu marginea îngroşată şi cu o inflexiune fermă, la punctul de întâlnire cu pântecele vasului (Pl.LXVII/3; Pl.LXVIII/1).

1.2. *Farfurie cu buza simplă*, *aproape verticală*, cu punctul de inflexiune exterior, cu marginea buzei îngroşată: a) rotunjită (Pl.LXVII/1,6; Pl.LXVIII/4-5) sau b) teşită (Pl.LXVIII/3)

1.3. *Farfurie cu buza îngustă*, *aproape orizontală*, cu marginea rotunjită şi punctul de inflexiune cu pereţii formând un unghi ieşit în afară (Pl.LXVIII/2; Pl.LXIX/6,10-11).

1.4. *Farfurie cu buza îngustă, cu marginea răsfrântă în interior*, la care punctul de intersecţie cu partea superioară a pântecelui formează un unghi drept (Pl.LXVIII/5).

1.5. *Farfurie cu buza îngustă, evazată, cu marginea îngroşată şi teşită*, cu punctul de inflexiune cu partea superioară a pereţilor, în exterior (Pl.LXIX/4)

1.6. *Farfurie cu buza îngustă, subţire şi uşor evazată spre exterior*, prezintă o concavitate subliniată de punctul de legătură cu pereţii care formează o nervură unghiulară (Pl.LXIX/8,12).

---

[987] Veronique Francois, *op. cit.,* p. 43.

[988] Curba continuă este caracteristică vaselor cu pereţii curbaţi fără îndoire şi cu buza în prelungirea pereţilor cu punctele de inflexiune sau îngroşare în interior. Curba discontinuă caracterizează vasele cu pereţii a căror curbă este intreruptă într-unul sau mai multe puncte; în acest caz buza poate fi în prelungirea pereţilor, fară puncte de inflexiune sau cu puncte de intresecţie frânte.

[989] Gh. Postică, *op.cit*., p. 16, 17.

2. *Străchinile* sunt vase bitronconice, de dimensiuni medii, caracterizate de curba discontinuă. Linia pântecelui este întreruptă de un punct care determină schimbarea direcţiei profilului care poate fi: a) aproape vertical (Pl.LXXII/1)

b) rectiliniu şi înclinat spre exterior (Pl.LXXIII/2)

c) rectiliniu şi înclinat spre interior (Pl.LXXIII/3-4)

2.1. *Strachină cu buza în prelungirea pereţilor, cu marginea subţiată* (Pl.LXXII/4); a) cu picior inelar, b) fără picior inelar.

2.2. *Strachină cu inflexiune internă* care creează o concavitate în punctul de intersecţie cu partea superioară a pereţilor:

a) cu marginea rotunjită (Pl.LXXII/6)

b) cu marginea teşită în interior (Pl.LXXII/9)

2.3. *Strachină cu buza cu inflexiune internă şi externă, cu muchia îngroşată* iar punctul de întâlnire cu pereţii subliniat de o proeminenţă (Pl.LXXIII/5)

2.4. *Strachină cu buza cu marginea subţiată* ce provoacă ruperea profilului şi în interior şi în exterior prin schimbarea direcţiei dinspre interior spre exterior (Pl.LXXII/7-8)

3. *Cupele* sunt vase de dimensiuni mici, cu corpul sferic, cu o linie elegantă, aşezate pe baza inelară sau pe un picior tronconic.

3.1. *Cupă cu picior înalt*, cu profilul în linie neîntreruptă până la buza care provoacă o rupere bruscă şi se răsfrânge în exterior, iar în interior, în punctul de intersecţie cu pereţii, creează o denivelare uşor arcuită. Piciorul înalt are baza lăţită şi se îngustează spre fund, interiorul fiind gol (Pl. LXXVI/6).

3.2. *Cupă cu picior scund*, are corpul semisferic, profilat cu o linie neîntreruptă până la marginea buzei. Piciorul scund este inelar şi bine evazat spre bază (Pl.LXXVI/7)

4. *Bolurile* sunt forme asemănătoare cupelor, dar cu un picior mai scund, şi pereţii mai înalţi care au o linie de profil mai sinuoasă:

4.1 *Bol cu pereţii cu curbă continuă* şi buza în continuarea pereţilor (Pl.LXXV/1-5), tipice descoperirii de la Frăteşti şi Bălănoaia.

4.1. *Bol cu pereţii cu curbă continuă* până la intersecţia cu buza cu care formează un unghi ieşit în afară şi în interior o ruptură a liniei pereţilor (Pl.LXXVI/8)

4.2. *Bol cu profilul cu o curbă discontinuă* şi buza în continuarea pereţilor, cu punctul de inflexiune cu pântecele în interior, unde formează un unghi (Pl.LXXVI/1,2)

5. *Cănile* sunt vase de dimensiuni mici sau medii, cu corpul în general bombat şi cu o toartă:

5.1. *Cană cu corpul aproape sferic*, cu gât scurt sau absent, buza îngustă şi îngroşată în exterior, iar toarta porneşte de la nivelul marginii superioare a buzei şi are în secţiune formă rectangulară, cu patru muchii (Pl.LXXVI/11-13)

5.2. *Cană cu corpul piriform*, cu buza subţiată, evazată şi cu cioc de scurgere. Toarta, aproape circulară în secţiune este prinsă uşor sub muchia buzei şi în dreptul diametrului maxim (Pl.LXXVI/10).

5.3. *Cană cu corpul cilindric*, cu picior inelar uşor oblic spre exterior, toarta ovală în secţiune şi prinsă sub muchia buzei şi la jumătatea pântecului – 2/3 din partea superioară a corpului are caneluri orizontale largi (Pl.LXXVIII/5).

6. *Ceştile* apar ca vase mici, cu corpul tronconic, cu bază inelară şi toartă de prindere.

6.1. *Ceaşcă al cărei corp are curba discontinuă*, cu o frânare bruscă la jumătatea înălţimii şi buza verticală în continuarea pereţilor, piciorul inelar este destul de înalt şi toarta situată în dreptul buzei era probabil orizontală, al doilea punct de prindere lipsind (Pl.LXXVI/9).

Forme închise

1. În secolele XIV-XV *ulcioarele smălţuite* sunt forme rare în tot arealul de răspândire a ceramicii de tradiţie bizantină unde, în general, par să fie inspirate de originalele persane şi nu au corespondent în olăria nesmălţuită, cele două exemplare provenite de la Zimnicea având forme speciale şi unice.

1.1 *Ulcior în forma unui animal cu corpul cilindric*, cu patru picioare tronconice, cu toarta de prindere arcuită situată pe spatele vasului, cu gura tubulară aflată la un capăt al mănuşii, cu o parte laterală, cea din spate, având forma unui disc plat şi cea de-a doua, din faţă, fiind proeminentă (Pl.LXXVII/1). Nu a putut fi identificată o analogie printre piesele bizantine publicate, dar se consideră că ulcioarele cu capete de animale au derivat din prototipuri de metal persane din perioada sasanidă[990]. Tot din metal este piesa cea mai apropiată ca aspect, o aquamanilla descoperită la Chersonez şi contemporană vasului nostru[991].

1.2 *Ulcior cu aspect piriform*, cu pereţii înalţi, puţin arcuiţi, cu fundul drept, neprofilat şi toarta, circulară în secţiune, subţiată la bază, unde devine romboidală şi este marcată cu o nervură verticală pe centru (Pl.LXXVII/2).

Forme speciale

[990] D. Talbot-Rice, *op.cit*., p. 229.
[991] Vera Zallesskaia, *La céramique byzantinedes XIIe – XIIIe siècle des Chersonèse,* în BCH, Supl. XVIII, 1989, p. 149.

1. *Sfeşnicele* sunt reprezentate de un fragment din care s-a păstrat fundul cilindric şi puţin profilat al tijei şi o mică parte din tăviţă (Pl.LXXVIII/9).

C. Criteriul stilistic priveşte forma de organizare a decoraţiunii prin respectarea unor tehnici de execuţie asociate cu anume motive decorative şi care permite o anumită libertate de interpretare, rezultată din amprenta lăsată de creativitatea artistului[992]. În cazul ceramicii medievale smălţuite, decorul este cea mai importantă însuşire a esteticii sale.

Tipologia materialului ceramic smălţuit medieval, descoperit în habitatele umane de la Zimnicea, Răreanca-Bragadiru, Frumoasa, Turnu, Jud. Teleorman, Giurgiu, Frăteşti şi Bălănoaia, judeţul Giurgiu, întocmită pe baza a două principii – tehnica de decorare şi motivele sau combinaţiile de motive folosite – încadrează materialul inventariat cu această ocazie în următoarele categorii:

I. Ceramica sgraffito[993]

II. Ceramica champlevée[994]

III. Ceramica pictată[995]

IV. Ceramica monocromă[996]

I. Decorul în tehnica sgraffito este aplicat în cea mai mare măsură în interiorul vaselor deschise şi în mod excepţional pe exteriorul vaselor închise, iar modul de tratare al suprafeţei se înscrie, în ceea ce priveşte coloritul, în tradiţia bizantină, cu fondul deschis, cel mai adesea galben în diferite nuanţe, uneori cu tentă verzuie, în alte cazuri alb, cu reflexe verzi. Pe buză aceste vase poartă pete scurse de smalţ verde, în tonuri de la oliv închis la verde tare, în alternanţă cu pete de smalţ cafeniu sau brun, de la nuanţele cele mai închise la cele deschise, cu reflexe arămii sau aurii. Concepţia decorativă este subordonată celor două principii fundamentale – central şi radiar. După principalele motive ornamentale folosite, ceramica sgraffitată poate fi împărţită în trei grupe de decor:

1. Decor liniar-geometric

2. Decor vegetal

3. Decor zoomorf.

---

[992] Valentina Voinea, *Ceramica complexului cultural Gumelniţa – Karanovo VI, Fazele A1 şi A2*, Constanţa 2005, p. 16.

[993] Ch. Morgan, *The Byzantine Pottery,* în Corinth, XI, Cambridge, Massachusetts, 1942, p. 26. Tehnica sgraffito, care a caracterizat ceramica bizantină a fost identificat sub denumirea de *Early sgraffito* la apogeu şi *Late sgraffito* în perioada târzie şi de declin. Aceasta a fost folosită în toată epoca post bizantină şi mai târziu.

[994] D. Talbot-Rice, *op. cit*., p. 221. Această tehnică considerată de mare rafinament nu a cunoscut o mare extindere regională, centrul ei rămânând Constantinopolul.

[995] Ch. Morgan, *op. cit*., p. 27. Decorul colorat pictat se foloseşte dedesubtul sau peste glazura de suprafaţă şi în unele cazuri, rare, se adaugă detalii în relief sau realizate prin alte tehnici.

[996] *Ibidem*. Suprafaţa cu glazură monocromă are varietăţi care nu sunt complet lipsite de decoraţie, care uneori poate fi modelată în relief dau cu impresiuni.

1. *Decorul liniar geometric*

A. Organizare concentrică:

1.1. *Fascicole de linii drepte dispuse alternativ cu grupuri de linii ondulate sau frânte*, verticale, realizate cu „pieptenul" pe angoba de fond, situate întotdeauna pe umerii vasului, în friză încadrată între două cercuri concentrice duble (Pl.LXXIV/5,8,13, LXXX/1-3). Este un model ornamental specific olăriei nord-dunărene, figurat pe vase de la Păcuiul lui Soare[997], dar cunoscut şi în atelierele din Bulgaria, de la Târnovo[998] şi Cerven[999].

1.2. *Bandă de linii fasciculate verticale şi oblice alternând cu câte un rând de împunsături*, urmate de o bandă cu mici *cercuri punctate de câte trei împunsături* (Pl.LXXX/11-12). Acest decor se regăseşte atât pe vase de la Păcuiul lui Soare[1000] cât şi de la Cerven[1001].

1.3. *Linii în spirală*[1002] în combinaţii diferite: spirale simple (Pl.LXXVI/5), spirale divergente (Pl.LXVIII/5), spirale duble divergente dispuse în rază sau în bandă orizontală (Pl.LXXII/2,3,7; Pl.LXXIII/2), spirale oblice (Pl.LXXI/3), spirale cu „ochi" înlănţuite (Pl.LXXI/5), toate executate într-un cadru de linii ondulate şi frânte, amintind de vrejuri şi palmete. Aceste motive ornamentale sunt de cele mai multe ori pe umeri, sub buză, astfel încât câmpul central să poată fi ocupat de un medalion din cercuri concentrice (Pl.LXVIII/4) sau de o pasăre (Pl.LXXIV/14) şi numai când anturează o rozetă centrală, pe cupe sau boluri, banda de spirale să fie dispusă pe fund, la baza pereţilor (Pl.LXXVI/5,8). Motivul spiralei este larg răspândit pe ceramica provenită de la Constantinopol[1003], din Grecia, de la Corinth, definit ca atare „the spiral style"[1004], din insula Thassos[1005], din Turcia, de la Gülpinar[1006], de la Târnovo[1007] şi de la Păcuiul lui Soare[1008], precum şi de la Coconi[1009].

1.4. *Forme şi asociaţii de forme geometrice*: semiove tangente la cerc ce dau naştere la triunghiuri ascuţite, împreună cu benzi de trapeze secţionate cu diagonale şi dreptunghiuri haşurate succesive (Pl.LXVII/2); benzi de triunghiuri intersectate

[997] Petre Diaconu, Silvia Baraschi, *op. cit*., p. 74, fig. 54/5, 56/1.
[998] Sonia Georgieva*, op. cit*., p. 81, fig. 55.
[999] Eadem, *Cerven*, p. 45, pl. 3.
[1000] Petre Diaconu, Silvia Baraschi, *op. cit*, p. 83, fig. 66/3.
[1001] Sonia Georgieva, *Cerven*, p. 142, fig. 1.
[1002] Liniile spiralate sunt derivate, prin stilizare şi geometrizare, ale motivului vegetal al vrejului cu palmetă din repertoriul decorativ al ceramicii bizantine (vezi Ch. Morgan, *op. cit*., p. 168).
[1003] D. Talbot-Rice, *op. cit*., p. 206.
[1004] Ch. Morgan, *op. cit.*
[1005] Veronique Francois, *op. cit*., p. 89 şi fig. 12.
[1006] Filiz Yenişehirlioglu, *La céramique glaçurée de Gülpinar*, în BCH, Supl. XVIII, 1989, p. 313, fig. 16.
[1007] Sonia Georgieva, *Tărnovo*, p. 90, fig. 64/2, p.75, pl. IX, p. 92, fig. 5.
[1008] Petre Diaconu, Silvia Baraschi, *op. cit*., fig. 65/D.
[1009] N. Constantinescu*, Coconi*, p. 276, pl. XL 11/2, p. 279, pl. XLV/1, 7.

(Pl.LXXX/16), triunghiuri haşurate (Pl.LXXIV/6) şi sectoare de cerc haşurate cu linii drepte şi ondulate (Pl.LXVIII/2), decoraţii cu cele mai multe analogii la Târnovo[1010].

1.5. *Reţele în tablă de şah* (Pl.LXXVII/1; Pl.LXXX/31); *reţele de haşuri şi linii frânte* dispuse într-un medalion central (Pl.LXVII/5; Pl.LXXX/28) sau dispuse în bandă la marginea de sus a pereţilor atunci când în câmpul central este figurată o pasăre (Pl.LXXV/1-3). Motive identice cu ultima variantă se întâlnesc pe vase de la Cerven[1011].

1.6. *Entrelacul* – este tipul de ornament amplasat pe buza lată sau la limita de sus a pereţilor. Se distinge împletitura dublă simplă, cu linii rotunjite bicolore (Pl.LXXX/22-23), identificată de asemenea la Păcuiul lui Soare[1012] şi Coconi[1013] şi dublă, cu liniile rotunjite dar conţinând în spaţiile intermediare cruciuliţe cu braţe rombice, iar pe marginile laterale spirale conjugate (Pl.LXVIII/3), motiv cu analogii aproape identice la Turnu Severin[1014] şi Păcuiul lui Soare[1015].

1.7. *Bandă de linii duble frânte*, dispusă imediat sub buză (Pl.LXVII/5). Cea mai apropiată analogie este la Cerven[1016], una mai îndepărtată este pe un vas descoperit la Thessalonic[1017].

B. Organizare radiară

1.8. *Decorul radiar* este exemplificat de un număr sporit de străchini în care câmpul pereţilor este divizat în trei (Pl.LXXIII/3) sau patru sectoare (Pl.LXXIII/4) de benzi verticale, situate între buză şi un medalion central alcătuit din cercuri concentrice, formate din linii drepte ce încadrează una sau mai multe linii ondulate, aflate în alternanţă cu triunghiuri răsturnate, cu baza către buză, ornate cu aceleaşi tipuri de linii incizate (Pl.LXXIII/3) sau benzi şi triunghiuri decorate cu o reţea de linii rombice şi mici cârlige la extremitate (Pl.LXXIII/4). Acest model, numit *radiar sau stelar,* considerat propriu ţării noastre şi peninsulei Balcanice[1018] este întradevăr un tip familiar ceramicii smălţuite de la Coconi[1019], Păcuiul lui Soare[1020], Basarabi-Calafat[1021], Târnovo[1022] sau Cerven[1023]. De fapt triunghiurile

[1010] Sonia Georgieva, *Tărnovo*, p. 76, fig. X; Nikola Angelov, *Tsarevgrad Tărnov Patriarsheskiyat komplex na Tsarevets, prex XII-XIV vek*, III, Sofia, 1980, fig. XVI.
[1011] Eadem, *Cerven*, p. 144, fig. 2.
[1012] Petre Diaconu, Slivia Baraschi, *op. cit*., p. 65/2.
[1013] N. Constantinescu, *op. cit.,* p. 279, pl. XLV/5.
[1014] Al. Bărcăcilă, *Monede şi podoabe de metal şi fragmente ceramice la Termele Drobetei şi din cimitirul medieval suprapus,* în Materiale, V, 1959, p. 786, fig. 7/6.
[1015] Petre Diaconu, Silvia Baraschi, *op. cit*., fig. 56/2.
[1016] Sonia Georgieva, *Cerven*, p. 144, tab. 2.
[1017] Demetra Papanikola-Bakirtzi, *Byzantine Glazed Ceramics. The Art of Sgraffito*, Athens, 1999, p. 218.
[1018] Paul Petrescu, Corina Nicolescu, *Ceramica românească tradiţională*, Buc., 1974, p. 51.
[1019] N. Constantinescu, *op. cit*., p. 277, pl. XLIII.
[1020] Petre Diaconu, Silvia Baraschi, *op. cit*., p. 82, fig. 62, 63.

suspendate cu vârful în jos şi depinzând de o bandă orizontală sunt motive comune ceramicii bizantine, caracteristice secolului al XIII-lea[1024]. Două vase de la Serres[1025], din nordul Greciei, dovedesc că acest tipar decorativ a avut o circulaţie mai largă şi originea tot în regiunea egeeană şi est mediteraneană[1026]. Caracteristica principală a acestui decor constă în faptul că linia incizată este urmărită de o linie groasă de culoare, cu un ton intens verde sau brun-auriu. Acest grup combină astfel tehnica sgraffito cu decoraţia pictată, care întăreşte pronunţat motivul geometric de bază.

1.9. *Rozeta sau roata e*ste unul din motivele decorative cu cea mai largă circulaţie şi constituie o formă stilizată a discului solar, ca simbol al luminii[1027], în mitologia populară fiind chiar o reprezentare sui-generis a antropogenezei[1028]. Ca poziţie pe vasele analizate, rozeta este situată întotdeauna într-un medalion, ocupând centrul vaselor şi constituind astfel punctul la care se raportează toate celelalte componente ornamentale. Ca variante se pot distinge:

1.9.1. *Rozeta stilizată cu 8 sau 11 petale alungite, cu marginea rombică* (Pl.LXXII/8) sau *semiovală* (Pl.LXXII/9), cu câte o împunsătură pe fiecare petală, pentru care se găsesc analogii pe vase de la Târnovo[1029] şi Păcuiul lui Soare[1030].

1.9.2. *Rozeta stilizată cu 8 petale cu marginea trapezoidală* şi câte o mică impresiune pe fiecare petală (Pl.LXXVI/8) – sunt cunoscute astfel de realizări la Târnovo[1031] şi Păcuiul lui Soare[1032].

1.9.3. *Rozeta cu 4 sau 6 petale cu aspect figurativ floral* (Pl.LXXVIII/6), asemănătoare cu rozete de la Coconi[1033] şi Păcuiul lui Soare[1034]. La aceste tipuri de rozete olarul a folosit pe lângă incizie şi tehnica champlevé-ului pentru decuparea fondului în jurul petalelor care deţin o funcţie de basorelief[1035].

[1021] Elena Busuioc, D. Vâlceanu, *Ceramica din aşezarea medievală de la Basarabi-Calafat (sec. al XIV-lea),* în SCIVA, tom 27, nr.4, 1976, p. 513, fig. 5.
[1022] Sonia Georgieva, *Tărnovo*, p. 80, fig. 54/2
[1023] Eadem, *Cerven*, p. 184, fig. 36, 37.
[1024] Ch. Morgan, *op. cit*., p. 30.
[1025] Henry Maguire, *Materials Analysis of Byzantine Pottery*, Washington DC, Dumbarton Oaks, 1997, pl. IIa, IIc.
[1026] Demetra Papanikola-Bakirtzis, *op. cit*., p. 95.
[1027] J. Chevalier, A. Gheerbrant, *Dicţionar de simboluri*, III, Buc., 1995, p. 163.
[1028] Paul Petrescu*, Imaginea omului în arta populară românească*, Buc., 1969, p. 18.
[1029] Nikola Angelov, *op. cit*., fig. XVI; Sonia Georgieva, *Tărnovo*, p. 78, fig. 52/5.
[1030] Petre Diaconu, Silvia Baraschi, *op. cit*., fig. 65B/10.
[1031] Sonia Georgieva, *op. cit.,* p. 101, fig. 69/2.
[1032] Petre Diaconu, Silvia Baraschi, *op. cit*., fig. 64/11.
[1033] N. Constantinescu, *op. cit*., p. 273, fig. 4.
[1034] Petre Diaconu, Silvia Baraschi, *op. cit*., p. 87, fig. 70/3.
[1035] J. Alexiev, *Formes et décoration de la céramique sgraffite de Tărnovo*, în BIA, XXXVIII, 1994, p. 95.

1.9.4. *Rozeta cu petale cu marginea semirotundă*, *haşurate în reţea, partajate de linii duble în formă de cruce* şi conturate cu o linie de culoare, pe fundul de asemenea haşurat (Pl.LXXVI/4). Acest motiv poate fi întâlnit pe ceramica de la Cerven[1036] şi Thessalonic[1037].

1.9.5. *Rozeta din semipalmete partajate de linii duble cruciforme* (Pl.LXXX/27), asemănătoare cu rozeta de pe ceramica cervenianã[1038].

1.9.6. *Rozeta cu 6 petale haşurate şi conturate cu linii duble de culoare* ce ocupă cea mai mare parte a pereţilor vasului (Pl.LXXVI/3) – cu asemănări evidente la Cerven[1039].

1.9.7. *Rozeta cu petale inegale tangente la un cerc* (Pl.LXXIV/6).

2. *Decorul vegetal.* Caracteristica evidentă a acestui motiv este supunerea lui exclusiv principiului radiar.

2.1. *Frunza* – Aceasta poate căpăta o formă figurativă, cel mai adesea de plop, cu accente de impresiuni sau culoare (Pl.LXX/2,9) pentru care se găsesc analogii la Păcuiul lui Soare[1040] şi la Târnovo[1041] sau să fie stilizată până la o formă geometrică, de romb, alcătuită din linii incizate succesive până la rombul central haşurat şi încadrat de o linie de împunsături; de capătul dinspre buză al rombului este agăţat un cârcel cu capătul rotund haşurat (Pl.LXVII/4).

2.2. *Crenguţele şi ghirlandele cu frunze* au întotdeauna rol secundar, de umplutură[1042], ele însoţesc un motiv principal cum este cel al păsării (Pl.LXXX/25) sau geometric (Pl.LXVII/3 şi 5) şi sunt elemente de decor intens folosite de meşterii olari din Târnovo[1043].

2.3. *Bradul.* Este un motiv puţin folosit pe vasele cu sgraffito inventariate, el apare totuşi exclusiv pe forme închise cum sunt ulcioarele, figurat de linii scurte în fascicole paralele şi divergente (Pl.LXXVII/1-2). Acest decor este reprezentativ pentru regiunea balcano-dunăreană şi este redat pe vase la Păcuiul lui Soare[1044], Coconi[1045], Basarabi-

[1036] Sonia Georgieva, *Cerven,* p. 159, fig. 49.
[1037] Henry Maguire, *op. cit*., pl. IV/e.
[1038] Sonia Georgieva, *op. cit*., pl. 54, fig. 2.
[1039] *Ibidem,* p. 150.
[1040] Petre Diaconu, Silvia Baraschi, *op. cit*., fig. 64.
[1041] Sonia Georgieva, *Tărnovo*, p. 101, fig. 69/5, 7.
[1042] Ch. Morgan, *op. cit*., p. 30.
[1043] Sonia Georgieva, *op. cit.,* p. 105 şi p. 112, fig. XXV.
[1044] Corina Nicolescu, Radu Popa, *La céramique émaillée des XIIIe et XIVe siècles de Păcuiul lui Soare*, în Dacia, NS, IX, 1965, p. 342, fig. 4.
[1045] N. Constantinescu, *op. cit*., p. 279, pl. XLV/9,10.

Calafat[1046]. Apare în mod cu totul excepţional pe vase din Thassos, produse in insula Lemnos[1047].

2.4. *Cârceii,* desenaţi din linii incizate sau puncte reprezintă motiv de umplutură şi completează alte motive[1048], cum sunt frunzele (Pl.LXVII/3,6) sau un decor mai complex, cum este cel cu păsări (Pl.LXVII/1; Pl.LXXIV/12).

3. *Decorul zoomorf*. În inventarul vaselor de la Zimnicea şi Bălănoaia decorul zoomorf cuprinde numai două tipuri de reprezentări: păsările şi peştii.

3.1. *Motivul păsării*. Prima grupă este caracterizată de plasarea motivului principal pe fundul vasului, în poziţie centrală, pasărea fiind tratată plastic în trei moduri: figurativ, heraldic şi schematic.

3.1.1 *Modelul figurativ* surprinde pasărea, cel mai adesea porumbelul, redată grafic prin linii drepte şi curbe incizate, cu aspect de haşuri şi împunsături, într-o poziţie liniştită, întotdeauna în profil, cu aripile deschise, ocupând toată suprafaţa pereţilor vasului (Pl.LXXIV/12) sau în medalion, secondat de un registru cu motive geometrice (Pl.LXXIV/13); când pasărea este înfăţişată cu aripile strânse este fie aşezată pe o creangă (Pl. LXXIV/14), fie înconjurată de un cadru cu crenguţe şi frunze (Pl.LXXX/25). Cele mai multe reprezentări similare se găsesc pe ceramica de la Târnovo[1049] şi Păcuiul lui Soare[1050]. O piesă cu o realizare artistică excepţională este o farfurie întinsă având în centru o compoziţie cu trei gâşte care ciugulesc paşnic, înconjurate de trei registre concentrice cu ornamente geometrice (Pl.LXVII/2). Atât tema cât şi modul de expunere îi dau nota de unicitate, negăsindu-i-se încă o analogie.

3.1.2. *Modelul heraldic*, tratează pasărea de pradă, de obicei vulturul, figurat numai pe vasele de la Zimnicea, aşezat în poziţie frontală, cu capul văzut în profil şi aripile larg deschise, (Pl.LXX/7), această pasăre fiind recunoscută ca un atribut regal şi este binecunoscută la Palatul ţarilor de la Târnovo[1051]. O altă abordare a păsării heraldice este aceea a porumbelului de pe vasele de la Bălănoaia, tratat în aceeaşi poziţie dar cu o linie mai largă şi o cromatică intensă (Pl.LXXV/1,3) cu analogie până la identitate doar în materialul ceramic de la Cerven[1052] şi cu o variantă inedită, cu aceeaşi pasăre cu aripile deschise dar cu corpul şi capul văzute din profil (Pl.LXXV/2).

[1046] Elena Busuioc, D, Vâlceanu, *op. cit*., p. 512, fig. 9/10.
[1047] Veronique Francois, *op. cit*., p. 89-90.
[1048] Ch. Morgan*, loc. cit.*
[1049] Sonia Georgieva*, op. cit*., fig. 71/1,2,4, p. 73, fig. 7, pl. XXIV-XXV.
[1050] Petre Diaconu, Silvia Baraschi, op. cit., fig. 72/3 şi 62/2.
[1051] Sonia Georgieva, *op. cit.,* p. 116, fig. 79; vezi şi J. Alexiev, *op. cit*., p. 95.
[1052] Eadem, *Cerven*, p. 156, fig. 15 şi p. 159, fig. 51, 52.

3.1.3. *Modelul schematic*, cu o pasăre naiv desenată, aflată în zbor planat pe un ulcior (Pl.LXXVII/2), are o singură analogie găsită pe o cană de tip oenochoe, smălţuită şi sgrafittată, dar care cuprinde şi alte animale, tot naiv tratate, provenind de la Târnovo[1053].

3.2. *Motivul peştelui.* Cuprinde un singur exemplar, o farfurie pe care sunt redaţi patru peşti, într-o, manieră stilizată, în schema radiară, combinată cu motiv vegetal (Pl.LXX/9). Această temă, singulară în repertoriul nostru de motive se întâlneşte, în mod obişnuit, în decorul unor vase provenite de la Constantinopol[1054], Chersonez[1055], Cerven[1056]sau din Grecia[1057].

II. Ceramica champlevée – este ilustrată de un singur exemplar (Pl.LXXVI/1 şi Pl. LXXIX/1), tratat în tehnică mixtă cu sgraffito, un bol adânc, colorat în verde turcoaz pe pereţii exteriori, care sunt decoraţi cu o serie de arcuri semirotunde în partea superioară, accentuate şi de câte un cerc, şi cu buza uşor evazată marcată de linii oblice alternând cu cârlige. În interiorul tratat bicromatic, cu cafeniu şi galben, două benzi concentrice de linii şi noduri închise gravitează în jurul unei rozete centrale. Atât forma, cu pereţii abrupţi, culoarea smalţului şi execuţia vasului sugerează un import de influenţă timpurie otomană sau oricum din arealul islamic[1058], comparabil cu vase datate în sec. XIV de la Kaliakra[1059] sau Constantinopol[1060].

III. Ceramica pictată

1. Grupa cuprinde un număr restrâns de vase, din ambele categorii formale, deschise şi închise, care se disting prin aceea că peste angoba de fond, colorată cu galben deschis, sunt pictate numai cu verde, dându-li-se un aspect bicrom. Motivul decorativ este aproape unic, cel al bradului. Pe pereţii interiori ai străchinilor ramurile de brad sunt figurate în fascicole radiare pe toată suprafaţa, colorate cu verde intens pe fondul alb galben (Pl.LXXIV/4). Pe o cănuţă brăduţii formează două benzi verticale, pe toată înălţimea ei (Pl.LXXVIII/1) de această dată coloraţi cu verde-oliv stins, pe fondul cenuşiu deschis. Acest motiv specific ţărilor dunărene va deveni un model nelipsit de pe ceramica populară românească[1061].

[1053] Nikola Angelov, *op. cit*., pl. XXVI.
[1054] D. Talbot-Rice, *op. cit*., p. 122.
[1055] Vera Zalleskaia, *op. cit*., p. 146/2.
[1056] Sonia Georgieva, *op. cit*., p. 158, fig. 17.
[1057] Demetra Papanikola-Bakirtzis*, op. cit*., p. 28, 29, cat. 5-6.
[1058] Veronique Francois, *op. cit.*, fig. 11, cat 71.
[1059] Ljubka Bobceva, *Sgraffito keramika ot Kaliakra*, în IzVarna, 15, 1979, tb. IV/39.
[1060] D. Talbot-Rice, *op. cit*., p. 212.
[1061] Paul Petrescu, Corina Nicolescu, *op. cit*., p. 52.

2. O piesă singulară este o cupa cu picior înalt, care este decorată doar cu pete dispuse aleatoriu în zona centrală, colorate în brun-arămiu şi verde-oliv şi cu aceleaşi culori, alternant, pe buză (Pl.LXXVIII/7). Lipsa sgraffito-ului şi decorul pictat pe acest tip de cupe este specific şi se regăseşte pe văscioare de la Coconi[1062] şi Păcuiul lui Soare[1063].

IV. Ceramica monocromă. Aceasta are o reprezentare redusă, ea fiind încă din cea de-a doua jumătate a secolului al XIII-lea pe cale de dispariţie în favoarea policromiei [1064].

1. O cupă cu picior scund are suprafaţa interioară şi partea superioară a pereţilor exteriori acoperite cu o angobă crem deschis peste care s-a turnat smalţul galben strălucitor (PL. LXXVI/7).

2. Mai multe căni de dimensiuni mici (Pl.LXXVIII/2-4) au un strat de smalţ incolor pus peste angoba albă, galben pai şi alb gălbui, la aceasta din urmă meşterul adăugând un pastilaj cu un relief puternic. O cană înaltă, cu caneluri orizontale este acoperită cu smalţ bej, care parţial este ascuns spre bază de unul brun-roşcat (Pl.LXXVIII/5). Acest gen de decoraţie monocromă se găseşte pe unele cupe mici de la Păcuiul lui Soare[1065] şi Coconi[1066] dar şi în insulele egeene, de exemplu la Thassos[1067].

În concluzie, trebuie menţionate unele observaţii rezultate din analiza ceramicii smălţuite provenite din aşezările medievale cercetate arheologic în sud-vestul Munteniei.

Ceramica artistică de la Zimnicea – farfurii, străchini, cupe, căni se situează, atât din punct de vedere formal cât mai ales stilistic, cel mai aproape de ceramica bulgară de la Târnovo. Cea mai mare atenţie i-a fost acordată ceramicii sgraffito, care este şi cea mai numeroasă, în timp ce vasele de tipul ceramicii pictate şi champlevée, ocupă un loc modest. Repertoriul ornamental conţine aproape toate motivele, policromia şi stilizările clasice ale ceramicii de la Ţarevgrad, cu puţine elemente sau detalii care să-i confere note specifice, notabile fiind uneori diferenţele faţă de acelaşi tip de vase descoperite în Dobrogea, la Păcuiul lui Soare[1068] şi îndeosebi faţă de cele mai apropiate, de la Basarabi-Calafat[1069].

Vasele din descoperirea întâmplătoare de la Frăteşti şi Bălănoia se disting prin varietatea şi intensitatea culorilor, prin strălucirea smalţului dar mai ales prin reprezentările de

[1062] N. Constantinescu, *op. cit.,* p. 121.
[1063] Petre Diaconu, Silvia Baraschi, *op. cit*., p. 93.
[1064] Silvia Baraschi, *op.cit.,* p. 34.
[1065] Petre Diaconu, Silvia Baraschi, *op. cit*., p. 93.
[1066] N. Constantinescu, *op. cit*., p. 131.
[1067] Veronique Francois, *op. cit*., p. 111.
[1068] Ceramica de la Păcuiul lui Soare, chiar dacă foloseşte acelaşi repertoriu de motive decorative, din punctul de vedere al tehnologiei de fabricare şi cromaticii este diferită.
[1069] Vasele de la Basarabi-Calafat posedă în decoraţie mai multe elemente care o apropie de ceramica din nord-vestul peninsulei balcanice, din Serbia. Seamănă cu cea de la Turnu Severin, printr-o mai mare atenţie pentru detaliu şi fineţea expresiei artistice.

păsări ce ocupă tot spaţiul central şi care sunt redate prin esenţializarea liniei lor grafice, motiv care ne îndreptăţeşte să credem că acest lot de nouă piese provine direct din atelierele de la Cerven, aflate la doar 30 Km distanţă şi contribuie la îmbogăţirea repertoriului cu acest tip de decor, foarte rar în descoperirile din situl bulgăresc[1070].

2. Unelte, obiecte de uz casnic, arme

Dintre uneltele şi obiectele medievale de uz gospodăresc cel mai larg răspândite şi descoperite în decursul cercetărilor arheologice la Zimnicea sunt cuţitele (Pl.LXXXIV/1-4). Lamele întregi sau fragmentele sunt cu predilecţie piese de dimensiuni mici, cu lama subţire şi îngustă şi pedunculul de prindere ascuţit, pe unele dintre ele fiind rămase chiar niturile de la plăsele. Un singur exemplar, lung de 0,20 m cuprinde trei secţiuni, lama propriu zisă, o porţiune cu trei nituri şi un peduncul. Alte obiecte gospodăreşti provenite din aşezarea de la Zimnicea sunt mai multe gripci (Pl.LXXXIV/5) cu lamă triunghiulară şi tija răsucită la capăt, un dinte de darac (Pl.LXXXIV/8), câteva dălţi şi o dăltiţă de fier, foarfece, lopăţele, o săpăligă, câteva seceri (Pl.LXXXIV/11), un sfredel, o danga (instrument de însemnat animalele), ace de cusut din fier şi bronz cu capătul cu urechea aplatizat (Pl.LXXXIV/6-7), fusaiole făcute din pereţi de oale, bucăţi de cremene, mai multe amnare de fier, din două tipuri (Pl.LXXXIV/9-10): dintr-o plăcuţă trapezoidală cu tije laterale cu buclă, şi în forma literei B, cu buclele egale, cârlige de undiţă din bronz şi fier (Pl.LXXXIV/20-23), de dimensiuni diferite, un harpon de fier cu o aripioară şi o mare cantitate de cuie, piroane şi scoabe de fier (Pl.LXXXIV/12-19), o balama. Din harnaşamentul cailor s-au mai păstrat pinteni, zăbale şi aplici de fier (Pl.LXXXIII/15-20), iar din piesele de armament (Pl.LXXXIII/1-8) pot fi citate vârfurile de săgeată care aparţin unor tipuri diferite: vârf romboidal cu peduncul circular şi ascuţit, vârf cu trei muchii şi cu tub, vârf cu două muchii şi tub gros, vârf cu patru muchii şi peduncul ascuţit şi un vârf de lance cu frunza plată cu o nervură şi tub circular, o teacă de cuţit, o buterolă întreagă şi mai multe fragmente. O mare cantitate de zgură şi câteva unelte specifice cum sunt o lingură de turnat metal şi cleşti duc la presupunerea existenţei unor ateliere de fierărie, neidentificate până în prezent.

În bordeiele de la Răreanca s-au găsit câteva obiecte din fier, dintre care se citează un lacăt cilindric, două capete de vârtelniţă, o lamă de cuţit, o cataramă, un inel dintr-o verigă, anouri dintr-un lanţ şi un clopoţel de bronz[1071].

Podoabele şi accesoriile vestimentare sunt foarte slab reprezentate în inventarul de la Zimnicea. Este semnificativă pentru cronologia aşezării şi necropolei prezenţa bumbilor

[1070] Sonia Georgieva, *Cerven*, p. 165.
[1071] Gh. Bichir, *op. cit*., p. 435.

globulari de aramă, cu urechiuşa din sârmă (Pl.LXXXIII/13-14), atât în bordeie cât şi în cimitir. Din inventarul funerar provin două inele din bronz, realizate dintr-o bandă care, prin batere, a format o plăcuță ovală ce a rămas nedecorată (Pl.LXXXIII/10) şi un pandantiv oval, în formă de chaton, decorat cu o bandă de puncte şi cu bucla de prindere în formă de S, cu un capăt lipit (Pl.LXXXIII/12). Dintr-un cercel de argint au rămas numai veriga din sârma subțire şi lipitura, probabil a unei mărgele metalice. Dintre accesorii s-au identificat o cataramă de fier, confecționată în formă de trapez cu colțurile rotunjite şi laturile ondulate şi mai multe anouri din fier de la o cămaşă de zale (Pl.LXXXIII/9).

B. Materialul arheologic din fortificații.

Cetatea Turnu. *Piesele epigrafice şi sculpturale, din marmură şi piatră* ca şi blocurile din piatră de talie provin din zidurile refăcute de turci, în special din zidul turnului central. Acestea au fost aduse de peste Dunăre, din castrul roman de la Oescus, transformat de turci în carieră. Faptul este confirmat de o inscripție găsită chiar în ruinele cetății şi publicată în CIL, III, 753. S-au găsit în total cincisprezece piese, dintre care patru sunt blocuri de piatră cu inscripții, trei fragmente de stele funerare, trei fragmente din câte un relief, probabil de sarcofag, două fragmente de arhitravă ionică, două fragmente din câte un capitel de pilastru, un bloc de calcar în formă de capitel şi o piatră de calcar cu o inscripție în limba slavonă ce datează din anii 1397-1398 când cetatea numită Holovnic a fost înnoită de Baiazid Ildirim[1072]. În decursul săpăturilor s-au descoperit doar două *monede:* un taler olandez probabil de la începutul sec. al XVII-lea şi o monedă de bronz găurită, neidentificată. De-a lungul timpului au fost descoperite şi mai multe *piese de armament*: două țevi de puşcă de fier, două țevi de puşcă de bronz, mai multe fragmente de țeavă de tun şi multe ghiulele de piatră şi fier, crampoane de fier, alice de plumb de diferite dimensiuni[1073]. Ceramica descoperită în campaniile postbelice, în cantitate destul de importantă, aparține atât tipului de *vase nesmălțuite* cât şi celor *smălțuite* şi acoperă cronologic intervalul din sec. XIV-XIX, dar este atât de fragmentată încât din ea nu se pot reconstitui profile întregi şi cu atât mai multe vasele. În depunerile legate de prima fază a cetății s-au descoperit fragmente de *oale cu toartă,* cu pereții subțiri şi buza dreaptă şi evazată sau uşor albiată, *căni* cu gura înaltă şi picior profilat, asemănătoare cu cele documentate la Coconi şi Zimnicea, fragmente mici de căni parțial smălțuite şi de *farfurii* şi *străchini* decorate cu sgraffito şi smalț[1074]. Din fazele mai noi ale cetății, materialul ceramic este la fel de fragmentat şi cuprinde părți din vase largi, smălțuite

[1072] Gr. Florescu, *op. cit,* p. 27-33.
[1073] *Ibidem*, p. 34.
[1074] Gh. I. Cantacuzino, *Cetățile medievale*, p. 116.

monocrom cu verde, de cele mai multe ori în nuanţe deschise, fragmente din vase mari de provizii, cu pereţii groşi şi uneori smălţuiţi în interior cu smalţ cafeniu, folosite la depozitarea untdelemnului. Acestea, alături de fragmentele din vase nesmălţuite, probabil oale şi căni, fac parte din categoria *ceramicii otomane*, aflate în uzul garnizoanelor de turci care au populat cetatea. S-au mai identificat şi puţine resturi de vase fine, din *importuri orientale* şi un număr mai mare de *lulele din lut* sau părţi din astfel de obiecte, de asemenea importate[1075].

Analiza arheozoologică ilustrează consumul alimentar aproape numai de specii domestice, ceea ce ar sugera faptul că *activitatea de creştere a animalelor ar fi jucat un rol de prim ordin pentru comunitatea de la Cetatea Turnu*, iar absenţa totală a suinelor domestice din spectrul analizat ar putea fi pusă pe seama unor cutume alimentare specifice comunităţii etnice si religioase a turcilor musulmani, cărora este posibil sa le fi aparţinut aceste resturi menajere[1076]. Dintre plantele pe care le foloseau membrii acestei comunităţi, la analiza paleobotanică sumară au fost identificate seminţe de struguri, sâmburi de caise şi seminţe de grâu carbonizat[1077].

Cetatea Frumoasa. Ceramica descoperită la Cetatea de pământ de la Frumoasa, atât în nivelul de construcţie cât şi în interiorul incintei, aparţine celor două tipuri de clasificare. *Ceramica nesmălţuită, de uz comun,* este prezentă prin vasele realizate dintr-o pastă ceva mai aspră, în tonuri de roşu, trecute printr-o ardere incompletă, pentru că miezul apare cenuşiu în spărtură. Forma predominantă este *oala cu o toartă*, care ca tipologie aparţine primelor două grupe: a) cu buza înaltă şi evazată spre exterior (Pl.LI/14) şi b) cu buza înaltă şi uşor arcuită spre interior (pl.LVIII/19-21). Decoraţia este şi ea în registrul obişnuit: linii incizate pe buză sau pe umeri, uneori combinate cu o linie în val, pe unele vase adăugându-se şi alte tehnici de decorare, cum sunt pastilele de smalţ la partea superioară sau pictura cu angobă albă. *Cana de tip oenochoe* este a doua formă reprezentativă la Frumoasa şi se prezintă în două tipuri: cu piciorul înalt şi profilat, cu pântecele bine arcuit pe care s-au lustruit linii oblice, gâtul înalt şi larg şi gura treflată, cu marginea conturată ca un feston (Pl.LX/6) şi o formă mai scundă şi îndesată, cu baza profilată, dar fără picior (Pl.LX/7). Un ulcior de dimensiuni mai mari, lipsit de decoraţie, este identic cu vase din aceeaşi categorie descoperite la Zimnicea (Pl.LXIII/13).

[1075] Ionel Cândea, Ecaterina Ţânţăreanu, *Cetatea Turnu, Turnu Măgurele*, în CCA, 2008, 324-325.
[1076] Adrian Bălăşescu, Valeriu Radu, *Cetatea Turnu, Turnu Măgurele, Raport arheozoologic preliminar asupra faunei*, în CCA, 2009, p. 225. Deşi informaţiile sunt lacunare pentru această perioadă, rezultatele de la Cetatea Turnu sunt similare cu cele de la Brăila şi Cetatea Oradea dar şi din Ungaria, de la reşedinţa Paşei de la Buda, unde a fost semnalată aceeaşi prohibiţie a musulmanilor pentru porcine.
[1077] Mala Stavrescu, *Raport intern*, 2007.

Din categoria *ceramicii smălţuite* fac parte fragmentele de *farfurii* cu baza inelară şi *strachina (Pl.LXXIV/15)*, ambele categorii cu decor geometric amplasat concentric pe pereţii vasului şi acoperite cu smalţ, culorile predominante fiind verdele şi cafeniul[1078].

Cetatea Giurgiu. Piesele de armament cele mai frecvente sunt *proiectilele sferice din piatră şi fier*, iar din categoria *uneltelor* şi *obiectelor casnice* fac parte cuţitele de fier, întregi sau fragmentare, plăselele de cuţit, cuie şi piroane de fier, un obiect din corn, probabil o igliţă de împletit năvoade etc. Ceramica descoperită în situl fortificaţiei de la Giurgiu aparţine celor două categorii ale speciei: *ceramica nesmălţuită* care este reprezentată de fragmente de *castroane* tronconice, decorate cu linii incizate, drepte şi paralele sau în formă de val, de fragmente din *oale cu o toartă*, asemănătoare ceramicii muntene din secolele XIV-XV atât ca tehnică de producţie cât şi ca tipologie, fragmente de *căni* cu profilul sinuos dat de corpul aproape globular şi piciorul înalt, *ulcioare*, dintre care se remarcă unul cu pântecele sferic şi gâtul bombat, decorat în partea superioară cu pete de smalţ verde-oliv; din ceramica smălţuită fac parte fragmente din vase largi, cu picior inelar, *farfurii* şi *străchini*, decorate în tehnica sgraffito, de tipul central, cu un medalion ornat cu motive geometrice haşurate sau în reţea şi cu rozete, pereţii şi buzele la rândul lor decorate cu motive geometrice de felul liniei spiralate, a reţelei sau haşurii, sau cu elemente zoomorfe, precum păsările (Pl.LXXX/26-31). Din perioada mai târzie de funcţionare a fortificaţiei (sec. XVI-XVIII) s-au descoperit fragmente de ceramică autohtonă şi otomană, fragmente de mărgele şi brăţări de sticlă, lulele din lut ars[1079].

C. Materialul arheologic din aşezămintele religioase

Mănăstirea Plăviceni. În incinta ce cuprinde ansamblul monahal de la Plăviceni s-a descoperit, concentrat în spaţiul ocupat de casa boierească şi corpul de chilii, un material arheologic bogat şi variat, care este semnificativ pentru perioada atestată documentar în care a funcţionat mănăstirea, între anii 1637[1080] şi 1815[1081], când este desfiinţată. Pentru perioada anterioară de funcţionare stau mărturie fundaţia vechii biserici şi descoperirea monedelor din sec. al XVI-lea asupra vieţuirii în acest loc cu aproape un veac înainte de jumătatea sec. al XVII-lea.

Numeroasele fragmente din *vasele de ceramică* corespund atât *ceramicii uzuale, nesmălţuite* cât şi celei *smălţuite* specifice epocii medievale târzii în arealul Câmpiei Române, fără a se putea face delimitări cronologice stricte. În stabilirea repertoriului de forme şi pentru

[1078] N. Constantinescu, *Cetatea Frumoasa*, p. 737-738.
[1079] Ion Barnea et al., *op. cit*., p. 233-234; Dan Căpăţână, I. Iavorschi, *op. cit*., p 123.
[1080] Marieta Adam, *op. cit*., p. 360.
[1081] V. A. Urechia, *op. cit.*, II, p. 273.

datarea materialului există analogii în spaţiul dintre Carpaţi şi Dunăre, la Bucureşti [1082] Tânganu[1083], Cătălui-Căscioarele[1084], Cernica[1085], Oraşul de Floci[1086], Brăila[1087].

*Ceramica uzuală – nesmălţuită***.** Această categorie este confecţionată din pastă fină, amestecată cu nisip mărunt, paiete de mică şi pietricele, trecută prin ardere exclusiv oxidantă, de cele mai multe ori incompletă, miezul rămânând cenuşiu, în urma căreia a rezultat o culoare roşie cărămizie cu nuanţe mai închise de cele mai multe ori, uneori deschise spre gălbui şi albicios şi mai rar roşu intens. Multe fragmente prezintă şi o ardere secundară.

Oala cu toartă este forma care domină cantitativ această categorie. Vasele au corpul bombat cu umerii rotunjiţi sau bitronconici şi pereţii în general subţiri; diametrul buzei este mai mare decât al bazei. Toarta cu aspect de bandă cu marginile rotunjite este prinsă la nivelul buzei sau imediat sub ea şi este îndoită în unghi aproape drept, urmând a se prinde de pereţi în dreptul diametrului maxim. Buza, subţire şi îngustă, este evazată sau dreaptă şi uşor albiată. Decorul, pictat cu angobă albă, este format din benzi de linii orizontale peste care sunt trasate linii în val, oblice, verticale sau pete scurse, amplasate pe buze, gât şi umeri. Unele oale au pe marginea buzei o peliculă sau pe corp pastile de smalţ verde-oliv sau brun-oliv.

Ulcica are acelaşi profil ca şi oala cu toartă, buza este însă răsfrântă în afară şi şănţuită. Acest tip de vas este acoperit parţial sau total cu angobă albă, este smălţuită pe buză, iar pe umeri are o bandă de decor cu rotiţa.

Cana este prezentă numai sub formă fragmentară şi este reprezentată de câteva exemplare de la baza vasului: picior tronconic, cilindric sau evazat, cu fundul drept sau profilat. Un exemplar este decorat cu rotiţa şi numai două dintre ele acoperite cu angobă albă.

Castronul. Exemplarele din această categorie au fundul drept, pereţii carenaţi, buza răsfrântă oblic în exterior, cu un şanţ în apropierea marginii. Sunt acoperite în întregime cu angobă albă şi decorate cu linii concentrice şi în val din angobă brun-roşcată şi cu pastile de

---

[1082] *Bucureştii de odinioară*, p. 126-127, pl. LXI, LXV, C, CI; Panait I. Panait, *Observaţii arheologice pe şantierele de construcţii din capitală*, în CAB, I, 1962, p. 148; Anca Păunescu, *Ceramica descoperită la hanul Constantin Vodă*, în CAB, V, 2002, p. 79; Gh. Mănucu Adameşteanu, Dan Căpăţână, *Ceramica Curţii Domneşti din Bucureşti secolele XV-XIX*, Buc., 2002, p. 13-24; Gh. Mănucu Adameşteanu et al., *Depozitul unui negustor de la hanul Stavropoleos*, în CAB, V, 2002, p. 99.

[1083] Panait I. Panait et al., *Complexul medieval Tânganu. Cercetări arheologice, numismatice şi istorice*, în CAB, II, 1965, p. 264-270.

[1084] Gh. Cantacuzino, Gh. Trohani*, Săpăturile arheologice de la Cătălui- Căscioarele*, jud. Ilfov, în CAMNI, III, 1979, p. 309-320.

[1085] Idem, *Cercetările arheologice de la Cernica-Mănăstire*, în CAMNI, IV, 1981, p. 223-232.

[1086] Lucian Chiţescu et al., *Cercetări arheologice la Piua Pietrii (Oraşul de Floci), jud. Ialomiţa*, în CAMNI, III, 1979, p. 203-206; Dana Mihai, *Ceramica de Iznik descoperită la Piua Pietrii, Oraşul de Floci, jud. Ialomiţa*, în CAMNI, X, 1997, p. 277-290.

[1087] Ionel Cândea, *Brăila - Origini şi evoluţii până la jumătatea sec. al XVI-lea*, Brăila, 1996, p. 265-272.

smalţ verde deschis. O singură piesă are pereţii drepţi, toartă supraînălţată foarte arcuită şi este acoperită în interior şi exterior cu angobă roşie (Pl.LXXXVI/1, 2, 22).

*Ulciorul***.** Nici un exemplar întreg sau întregibil nu a fost descoperit. Câteva gâturi cu buze şi toarte provin din exemplare de dimensiuni diferite şi reprezintă variantele cu o singură toartă prinsă la jumătatea gâtului îngroşat, cu o nervură puternic reliefată şi cu buza bitronconică rotunjită sau carenată. Decorul este realizat din linii incizate orizontale şi în formă de val pe gât şi sub gât. Pe unele porţiuni din gât şi umeri este aplicată angobă albă. Deosebit este un exemplar cu buza subţiată şi strânsă în patru alveole cu aspect cruciform, care lasă un orificiu pentru lichid.

Capacele **s**unt reprezentate de două fragmente cu corpul tronconic, unul cu marginea ridicată şi decor incizat cu linii în val şi brăduţi, cel de-al doilea decorat cu linii concentrice cu angobă albă.

*Sfeşnicele***.** Tot sub formă fragmentară, provin din acest tip un picior tubular cu tăviţa cu marginile evazate şi o tăviţă suport cu marginea evazată şi un şanţ lateral, vopsită cu angobă albă şi pete scurse de smalţ verde-oliv.

Ceramica smălţuită, exclusiv fragmentară şi aproape neîntregibilă, apare într-o proporţie redusă faţă de cea nesmălţuită, dar acoperă aproximativ toate formele de vase ale acestei categorii.

Farfuriile sunt bine reprezentate tipologic, fiind cuprinse atât cele smălţuite cât şi cele sgraffitate şi smălţuite în interior. Toate fragmentele corespund caracteristicilor generale ale speciei: au pereţi oblici, buza lată cu marginea rotunjită, turtită oblic, ondulată sau alveolată şi sunt sprijinite pe un fund inelar, plat sau profilat (Pl.LXXXVI/14-19, 21). Pe fondul deschis la culoare în general, decorul este realizat cu smalţ verde, verde oliv, brun, brun auriu şi brun roşcat, în pete simple sau scurse, şi în motive geometrice – cercuri, spirale, triunghiuri şi vegetale – frunze, flori, rozete. Doar două exemplare au aplicat un smalţ monocrom pe toată suprafaţa.

Castroanele. Din această categorie provin cele mai numeroase fragmente şi sunt caracterizate, pe lângă pereţii drepţi şi fundul profilat, de buza scurtă răsfrântă în exterior chiar până la orizontală. Decorul este constituit din cercuri concentrice, linii în val şi fascicole de linii, deschise la culoare, cel mai adesea galbene, pe un fond mai închis, în nuanţe de brun sau verde (Pl. LXXXVI/13, 20.

Strachina prezintă o mai mare raritate în situl de la Plăviceni, aici descoperindu-se numai 5 funduri, toate cu picior inelar, trei exemplare acoperite cu smalţ monocrom, celelalte având un decor liniar sau pete de culoare (Pl.LXXXVI/5-7, 10-12).

Ulcioarele. Piesele smălţuite pe toată suprafaţa sunt mai rare, cele câteva fragmente smălţuite numai în exterior cu culoarea verde sunt decorate ori cu un brâu în relief cu crestături oblice, ori cu pastile în relief cu motiv cruciform şi câte patru granule.

Tigaia cu 3 picioare. Pentru această formă s-au găsit fragmente din două exemplare: unul de dimensiuni mai mici, cu picioare tronconice, cel de-al doilea mai mare, cu picioare aplatizate şi rotunjite, ambele acoperite cu smalţ verde-oliv închis (Pl.LXXXVI/8-9).

Cana este reprezentată de 2 piese fragmentare. Prima are corp globular şi gât înalt, evazat spre exterior, pe fond cafeniu deschis fiind pictat un decor liniar cu alb şi verde. Cea de-a doua prezintă umeri puţin arcuiţi, buza scurtă şi evazată, toartă arcuită în sus, şi decor geometric galben pe fond cafeniu roşcat.

Sfeşnicele sunt prezente numai prin fragmentele de gât cu buză ce nu pot permite refacerea formei iniţiale.

Discul ornamental. S-a identificat un singur fragment dintr-un disc circular, verde deschis, cu marginea orizontală şi muchia exterioară uşor supraînălţată, colorată cu smalţ verde închis.

Vasele de sticlă. Categoria este ilustrată numai de fragmente neîntregibile de recipiente din sticlă de culoare verzuie, albă transparentă sau lăptoasă, albastră cobalt sau marin şi galben auriu. În ceea ce priveşte formele vaselor din care provin aceste fragmente sunt: flacoane cu gât cilindric şi buza răsfrântă în afară în plan orizontal, clondirele cu gât tronconic, cu buza mult evazată şi marginea oblică şi subţiată precum şi candelele de două tipuri: cu umerii foarte dezvoltaţi şi buza răsfrântă sau cu umerii puţin arcuiţi şi buza răsfrântă. Mai multe funduri de vase provin din recipiente cu corpul cilindric şi poligonal, de dimensiuni diferite, cu pereţii foarte subţiri sau ceva mai groşi, simpli sau decoraţi în relief cu o aplicaţie ondulată la margine.

Importurile sunt foarte slab reprezentate, toate având proveniență orientală: un fragment de ceramică de Iznik din pastă alb-gălbuie, cu smalţ sidefiu şi decor albastru cobalt, un fragment de farfurie confecţionată din pastă de caolin gălbuie, cu smalţ foarte deschis şi cu decor cu motive vegetale albastru şi verde. Din aceeaşi categorie a importurilor fac parte şi numeroasele pipe de lut, variat colorate şi decorate[1088].

D. Tezaure de podoabe

Tezaurul de la Olteni (Pl.LXXXVIII), descoperit în anul 1959 pe malul stâng al râului Teleorman confirmă şi subliniază în secolele al XIV-lea şi al XV-lea influenţele dintre

[1088] Ecaterina Ţânţăreanu, Pavel Mirea, *op. cit*., p. 247-249.

Bizanţ, Macedonia şi ţările Adriatice şi spaţiul de la nordul Dunării, care începe să-şi creeze un stil propriu inspirat tocmai de filiera vest-balcanică şi nu de cea pontică[1089]. Din acest tezaur fac parte: fragmente dintr-un mic vas de argint aurit cu şaisprezece lobi şi un medalion cu o reprezentare de animal fantastic[1090], comparabil cu vasul de la Gogoşu[1091], cu cel de la Stobi, în Serbia[1092]; o cataramă şi o garnitură de curea lucrate din tablă de argint, bogat decorate prin ajurare şi gravare, care, stilistic, prin folosirea motivelor arhitecturale introduc elemente ale goticului în artele decorative, alături de paftaua de la Curtea de Argeş[1093]; aplice de centură, în număr de 95 de piese, din argint, argint aurit, argint emailat, aparţinând ca formă mai multor tipuri, cu analogii la Voineşti[1094], Cotul Morii[1095] şi Păcuiul lui Soare; fragmente din bumbi din tablă de argint; două diademe de frunte, una din plăcuţe turnate din argint cu lanţuri din mici zale atârnate, pe care sunt fixaţi bumbi şi pandativi şi alta alcătuită din două medalioane cu caboşon din cristal de stâncă şi lănţişoare cu bumbi, comparativ asemănătoare cu piese găsite în mediul sârbesc şi bulgăresc al epocii, ca şi la Covei, în Oltenia[1096]; mai multe verigi de tâmplă (cercei) de argint aurit, lucrate în pseudofiligran şi pseudogranulaţii, producţie datorată unui atelier de la sudul Dunării, ca cei de la Cotnari[1097]; inele de argint şi argint aurit, formate din verigă pe care s-a aplicat o plăcuţă decorată prin gravare şi inele cu chatonul turnat împreună cu veriga, cu care face corp comun, un exemplar asemănător cu cel de la Orbeasca de Jos[1098]. În ceea ce priveşte cronologia, obiectele din tezaur pot fi eşalonate în timp între a doua jumătate a sec. al XIII-lea şi a doua jumătate a sec. al XV-lea, dată care ar putea corespunde cu momentul îngropării tezaurului de la Olteni[1099].

Tezaurul de la Guruieni (Pl.LXXXVII/3) a fost descoperit cu prilejul unor lucrări de nivelare dintr-un cimitir medieval, din care au fost reperate 10 morminte de înhumare, situate la marginea de nord a satului şi conţine monede, obiecte de podoabă şi inele sigilare[1100].

[1089] Răzvan Theodorescu, *Câteva observaţii asupra unor piese de argintărie din veacul al XIV-lea in jurul continuităţii artistice balcano-dunărene*, în SCIA, 14, nr. 2, 1967, p. 147.
[1090] D. V. Rosetti, *Tezaurul de podoabe medievale de la Olteni şi elementele lor bizantine*, în BMI, 41, nr.4, 1972, p. 3-14.
[1091] Al. Bărcăcilă, *Tezaurul medieval de la Gogoşu-Mehedinţi*, în CNA, XIV, 1939, p. 125-134.
[1092] Vera Hau, *Une coupe d'argent de la Sérbie médiévale*, în Actes du XIIe Congrès Internationasl des Études Byzantines, III, Beograd, 1966, p. 113, 118.
[1093] Virgil Drăghiceanu, *Curtea domnească din Argeş. Note istorice şi arheologice*, în BCMI, X-XVI, 1917-1923, p. 9.
[1094] Gh. Teodoru, *Tezaurul feudal timpuriu de obiecte de podoabă descoperit las Voineşti, Iaşi,* în Arh. M., I, 1961, p. 259.
[1095] Eugenia Neamţu, *Obiectele de podoabă din tezaurul medieval de podoabe de la Cotul Morii-Popricani*, în Arh. M., I, 1961, p. 283-293.
[1096] M. Romanescu, *Tezaurul de la Covei*, în RIP, 16, nr. 1, 1946, p. 19-39.
[1097] Marin M. Popescu*, Obiecte de podoabă sud-dunărene*, în RM, IV, 1967, p. 54.
[1098] N. Constantinescu, Al. Marinescu, *op. cit*, p. 76.
[1099] D. V. Rosetti, *op. cit*.; vezi şi Luminiţa Dumitriu, *op. cit*., p. 130-131, pl. 41-44.
[1100] N. Constantinescu, Al. Marinescu, *op. cit*., p. 71-76.

Monedele cuprind o perioadă de timp îndelungată, de la Constantinus II (sec. III d. Chr.), la Sracimir (a doua jumătate a sec. al XIV-lea) şi la Soliman al II-lea (sfârşitul. sec. al XVII-lea), cea dintâi neavând probabil nici o legătură cu cimitirul. Obiectele de podoabă sunt: un inel de argint decorat cu o simplă protuberanţă, un cercel de bronz de origine bizantină şi nasturi globulari de argint şi bronz, inele sigilare. Din această categorie fac parte 7 piese de argint dintre care atrag atenţia un inel cu veriga în torsadă şi plăcuţă romboidală cu un semn cruciform, un inel pecete din argint aurit cu imaginea unui cap de bour[1101], al cărui model pare să se găsească în heraldica moldovenească, din care este inspirat şi exemplarul de la Turnu Severin, datat în secolul XV[1102]. Celelalte piese au pe montura circulară gravate motive florale stilizate geometric şi alte reprezentări heraldice, care încadrează cronologic tezaurul de la Guruieni în intervalul dintre secolele XIV şi XVI[1103]. Din aceeaşi localitate provin, fără a se cunoaşte condiţiile de descoperire şi alte piese, care, din punct de vedere stilistic, se integrează acestui tezaur: un inel sigilar cu veriga torsionată şi montura dintr-o plăcuţă circulară, gravată cu un motiv al păsării şi litere dintr-un nume şi o aplică de argint în formă de rozetă cu şase petale, cu marginile festonate iar în mijloc cu un chaton oval. Este asemănătoare cu aplica rozetă de la Olteni.

Tezaurul de la Orbeasca de Jos (Pl.LXXXVII/1) stătea ascuns în pământ, într-o ulcică cu toartă, până a fost descoperit întâmplător în anul 1964. Conţinutul tezaurului constă din monedele de argint şi obiecte de podoabă. Cele 619 monede sunt accele şi aspri, emisiuni ale sultanilor Mohamed al II-lea (1451-1481), Baiazid II (1481-1512), datate între 1461-1517, după care se poate plasa îngroparea tezaurului în vremea lui Neagoe Basarab.

Obiectele de podoabă sunt de fapt accesorii care serveau la decorarea unor curele de piele, realizate într-o tehnică vădit iscusită, într-un atelier bine specializat, cel mai probabil din Transilvania[1104]. Aceste piese sunt: o cataramă din argint în formă de inimă, în vârf ornamentată cu un cap de femeie, o altă cataramă de forma litere Ω, decorată în partea superioară cu motive florale stilizate şi 47 de aplice din argint aurit, turnate şi ajurate, corespunzătoare tipologic la patru grupe: aplică rozetă, aplici dreptunghiulare cu ornamente din cercuri şi granule, aplici în formă de ancoră dublă, aplici care în zona mediană au câte un romb cu motiv floral, aplici ajurate cu motive florale în relief. Toate aplicele posedă găuri pentru nituri.

[1101] Marin M. Popescu, *Podoabe medievale din Ţările Române*, Buc., 1970, p. 28-29.
[1102] Al. Bărcăcilă, *Monede şi podoabe*, p. 72.
[1103] Luminiţa Dumitriu, *op. cit.,* p. 126, pl. 91.
[1104] Marin M. Popescu, *Obiecte de podoabă sud-dunărene*, p. 80.

Inelele sigilare sunt din argint. Unul din exemplare este o adevărată operă de artă, turnat dintr-o singură bucată, masivă, ce are gravat pe cartuşul octogonal o floare de crin, încadrată de câte două păsări în luptă. Toată suprafaţa inelului este decorată cu motive geometrice şi florale în tehnica niello. Al doilea inel este mai simplu, imaginea sigilară fiind greu de identificat[1105].

Compoziţia tezaurului de la Orbeasca de Jos sugerează că este vorba de elemente ale costumului masculin. Garniturile de la Orbeasca de Jos ca şi cele de la Olteni şi Gogoşu evidenţiază un port masculin în care centura poartă un rol determinant, împrejurare subliniată şi de accesoriile de centură, toate la un loc indicând, poate, ca şi inelele sigilare de la Orbeasca de Jos şi Olteni, rangul social al purtătorului ei[1106].

CAP. VI. SOCIETATE

1. Danii din domeniul domnesc în judeţele Teleorman şi Giurgiu

În lumea feudală proprietatea asupra pământului a reprezentat fundamentul pe care s-au structurat raporturile dintre categoriile sociale, dintre conducători şi supuşi. Unitatea de bază social-economică era domeniul, diferind de la caz la caz tipul de stăpânire asupra lui: domeniul domnesc, boieresc, mănăstiresc şi proprietatea obştei săteşti.

Dacă în sec. XIV-XV întreaga proprietate funciară era supusă domnului, în virtutea dreptului său de „dominium eminens", din sec. al XVI-lea şi mai ales al XVII-lea şi următorul, situaţia se schimbă în ceea ce priveşte proprietatea boierească, ce devine absolută şi neîngrădită[1107]. Dar, pe lângă stăpânirea indirectă, care făcea din domn originea oricărui drept de proprietate, domnul ţinea în stăpânire directă, la fel ca ceilalţi feudali ai ţării, un număr de posesiuni care constituiau domeniul domnesc propriu-zis[1108]. Acesta a fost alcătuit de-a lungul timpului din sate, bălţi, silişti, terenuri nelocuite, branişti ce erau risipite sau strânse la un loc, mai multe sau mai puţine, ele intrând sau ieşind din patrimoniul domnului la anumite date şi în diferite moduri[1109]. Creşterea domeniului domnesc se făcea pe mai multe căi: prin luarea în stăpânire a terenurilor pustii, nelocuite[1110], prin moştenire de la consangvini

[1105] N. Constantinescu, *Un tezaur feudal de monede şi obiecte de podoabă de pe Valea Teleormanului*, în SCIV, 17, nr. 3, 1966, p. 551-555; N. Constantinescu, Al. Marinescu, *op. cit*., p. 73-76.
[1106] Luminiţa Dumitriu, *op. cit*., p. 131.
[1107] P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrân*, Buc., 1944, p. 77
[1108] Ion Donat, *Domeniul domnesc*, p. 3
[1109] *Ibidem,* p. 14
[1110] N. Iorga, *Constatări istorice cu privire la viaţa agrară a românilor,* Buc., 1908, p. 5. "În acea pustie foarte întinsă, până târziu, în părţile de la Dunăre, care este de drept ca orice teren nelocuit şi fără stăpân, a domniei". Vezi şi I. Donat., *op. cit*., p. 8

sau predecesorii din scaun, prin cumpărare, aceasta făcându-se atât în timpul boieriei cât şi în timpul domniei[1111], prin confiscarea averilor de la cei acuzaţi de viclenie sau trădare[1112], prin stingerea unei familii, aşa numita desherenţă, sau stingerea ei pe linie bărbătească, sub numele de prădalică[1113], prin neplata birului de către proprietari[1114] etc.

Din acest domeniu domnul îi răsplătea cu danii pe cei ce îi aduceau servicii lui sau intereselor ţării şi înzestrau mănăstirile, mai ales pe cele ctitorite de ei în ţară şi unele mănăstiri de la Muntele Athos.

Referitor la bunurile funciare ce au aparţinut domeniului domnesc în teritoriul actual al judeţelor Teleorman şi Giurgiu, până în sec. al XIV-lea documentele lipsesc cu desăvârşire, iar pentru secolul al XIV şi chiar al XV-lea, cele mai multe informaţii provin din documente târzii, emise în următoarele două veacuri.

Primul domn care a atribuit danii în cele două judeţe, Teleorman şi Giurgiu către mănăstiri, a fost Mircea cel Bătrân. Ştirea provine dintr-un document dat de Radu cel Mare, prin care întăreşte Mănăstirii Glavacioc satele „Călugărenii de la Neajlov toţi şi Călugărenii pe Teleorman, jumătate dăruite încă de la Mircea Voievod”[1115]. Tot dintr-un document târziu, emis de Laiotă Basarab, aflăm că Mircea cel Bătrân dăruise mănăstirii Cutlumuz de la muntele Athos, satele „...Giurgiu şi Prislop şi toate bălţile de la Şviştov pe tot Călmăţuiul şi Comanca şi Laiovul lui Stroe…cu tot hotarul cât a dăruit Mircea Voievod”[1116]. Se pare că satele grupate în jurul marilor bălţi de la Dunăre[1117] aduceau mari beneficii, nu numai în peşte ci şi în valoarea terenurilor agricole din vecinătatea lor. Astfel, proprietăţile de la gura Călmăţuiului apăreau în continuare în actele de întărire a daniei către mănăstire date de domnitorul Neagoe Basarab, cu referire la vechimea acestuia, „căci aceste sate sunt vechi şi drepte ocine şi dedine”[1118] sau la extinderea ei cu alte silişti „...numite Sura, Seaca, Cioara,

[1111] I. C. Filitti, *Proprietatea solului în principatele române până la 1864*, Buc., 1935, p. 80
[1112] R. Rosetti, *Pământul, sătenii şi stăpânii în Moldova. De la origini până la 1834,* tom I, Buc., 1907, p. 140. Confiscările se făceau numai pe motive bine întemeiate: înaltă trădare, crimă, datorie către domnie.
[1113] I. Minea, L. T. Boga, *Cum se moşteneau moşiile în ţara românească până la sf. sec. al XVI-lea*, în Cercetări Istorice, Iaşi, an XIII-XVI (1940), nr. 1-2, p. 49
[1114] A. D. Xenopol, *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, vol. II, p. 148... „această pedeapsă se aplica ...alteori când satul nu putea răspunde birul cu care era impus”.
[1115]DIR, B, veac XVI, vol. I, doc. 38, p. 42-44. Satul Călugăreni este dispărut, el ar putea fi identificat cu Vârtoapele de azi.
[1116] DIR, B, veac XIII-XV, doc. 199, p. 193-194. Hrisovul domnitorului Vlad Călugărul datat <apr. – august> 1489. Satele sunt azi dispărute, dar ar putea fi identificate astfel : Giurgiu (Giurgevo), pe Călmăţui; Prislop, lângă Cârligaţi; Comanca, în hotar cu Cârligaţii; Laiovul lui Stroe-Saelele; Dăneştii, neidentificat sau în jud. Olt.
[1117] P. P. Panaitescu*, op. cit*., p. 122. Când s-a stabilit domnia Ţării Româneşti domeniile de baltă au încăput în mâna acesteia. În cursul sec. XV bălţile trec din stăpânirea domniei, prin donaţii, în mâna particularilor şi mănăstirilor.
[1118]DIR, B, veac XVI, vol I, doc. 75, p. 75-76. Hrisovul lui Neagoe Basarab din 20 febr. 1512.

Suhaia şi alte silişti toate câte sunt în jurul bălţii Călmăţuiului”[1119]. În timp ele sunt întregite cu noi sate: Ulmuleţ, Fântânele, Viişoara, Căcănăul[1120], pe care, când le întăreşte, Mihai Viteazul aminteşte că făceau parte din dania lui Mircea cel Bătrân, deşi ele proveneau din moştenirea Craioveştilor pe care a împărţit-o cu ceilalţi pretendenţi, punându-şi pe seama lui o parte destul de însemnată. În vremea lui Mihnea Turcitul le găsim întărite lui Nica al doilea postelnic, care le moştenise tot de la Craioveşti[1121]. Seria hrisoavelor de întărire a daniilor domneşti către ctitoria lui Mircea cel Bătrân de la Sf. Munte, provenite din domeniul teleormănean, continuă în cursul secolelor al XVI-lea şi al XVII-lea, când astfel de documente sunt scrise în cancelariile domnitorilor Vlad Înecatul[1122], Vlad Vintilă[1123], Mircea Ciobanul care întăreşte şi satul Uda, o altă mai veche posesiune a mănăstirii[1124], Petru cel Tânăr, ce adaugă şi moşia Lunca[1125], Petru Cercel[1126], Gavril Movilă[1127], Radu Mihnea[1128] şi Matei Basarab. Acesta din urmă, după exemplul predecesorilor săi, înnoieşte şi întăreşte satele pe care le-a avut mănăstirea de la domnii români de-a lungul timpului, de fapt ce mai rămăsese din danie până în vremea lui, adică satele Călugărenii, Laiovu, Comanca, Ghiurghiuvelele cu Prislopul şi siliştele Sura, Seaca, Cioara, Suhaia din jurul bălţilor Călmăţuiului, până la calea Şiştovului[1129].

Şi alte mănăstiri au beneficiat de danii în Teleorman şi Giurgiu (Vlaşca) de la domnii Ţării Româneşti. Astfel Vlad Călugărul dăruieşte mănăstirii Viforâta satele Gurguiaţii şi Vărăştii, întărite de Alexandru Mircea [1130]; Neagoe Basarab înzestrează mănăstirea Argeş cu satul Tătarii (pe Vâjişte), cumpărat de el însuşi de la Mănăstirea Iviri [1131]; Vlad cel Tânăr dă

[1119] *Ibidem*, doc. 79, p. 78-82. Hrisovul de întărire al domnului Neagoe Basarab din 23 iulie 1512.
[1120] *Ibidem*, veac XVI, vol. VI, doc. 130, p. 115. Hrisovul din 15 mai 1594 cu care Mihai Viteazul întăreşte aceste sate mănăstirii Cutlumuz, căci ele au fost date şi miluite de Basarab Voievod. De fapt ele provin din moştenirea Craioveştilor, pe care domnul o împarte cu ceilalţi pretendenţi şi punându-şi pe seama lui o parte destul de importantă.
[1121] *Ibidem*, vol V, doc. 420, p. 402-407
[1122] *Ibidem,* vol II, doc. 98, p. 96-99. Hrisovul domnitorului Vlad Înecatul din mai 1531
[1123] *Ibidem*, doc. 135, p. 133-136. Hrisovul din 18 apr. 1533 dat de Vlad Vintilă.
[1124] *Ibidem*, doc. 384, p. 366-367. Hrisovul domnitorului Mircea Ciobanul din <1546> august 27, în care precizează că sf. mănăstire s-a judecat cu sătenii din Laiovul de Sus pentru satul Uda.
[1125] *Ibidem*, vol III, doc. 186, p. 154-155 < sept. 1561- mai 1562>. Hrisovul lui Petru cel Tânăr.
[1126] *Ibidem*, vol. V, doc. 184, p. 172-173.Hrisovul din 28 aug. 1585 prin care Petru Cercel întăreşte încă o dată mănăstirii Cutlumuz satul Uda şi ocina Lunca.
[1127] *Ibidem*, veac XVII, vol. II., p. 273-276. Hrisovul din 8 dec. 1618 al domnitorului Gavril Movilă prin care întăreşte mănăstirii Cutlumuz toate posesiunile pe care le dobândise până atunci.
[1128] *Ibidem*, vol. IV, doc. 273, p. 258. Porunca domnului Radu Mihnea din 29 aprilie 1623 ca mănăstirea să-şi facă sat în siliştea Udei, care să fie scutit de bir 4 ani.
[1129] Şt. Nandris, *Documente româneşti în limba slavă de la muntele Athos*, Buc., 1937, p. 174-184.
[1130]DIR, B, veac XVI, vol. III, p. 378-379. Hrisovul domnesc din 26 sept. 1570 dat de Alexandru Mircea pentru întărire a daniei lui Vlad cel Bătrân.
[1131] *Ibidem*, vol. I, doc. 187, p. 182-183. Hrisovul din 11 feb. 1525 prin care Radu de la Afumaţi întăreşte mănăstirii Argeş dania lui Neagoe Basarab, care cumpărase satul de la mănăstirea Iviri.

danie, prin schimb, mănăstirii Cotmeana o parte din moşia Ruşilor de Vede[1132], întărită mai apoi de Matei Basarab; tot Matei Basarab dăruieşte mănăstirea sa Râncăciov cu satul Neculeşti (pe Clănița)[1133] şi le dă drept călugărilor de la mănăstirea Clocociov să ia darea şi suhaturile după moşiile ei de la Giurgeva, Comanca şi Uda[1134], călugări cărora Radu Leon le dă înapoi şi vama de peşte din balta satului Suhaia[1135].

Primul act de danie cunoscut din județul Giurgiu a fost dat de Vlaicu Vladislav al II-lea mănăstirii Bolintin, pe care o înzestrează cu satul şi moara Bolintin, cu jumătate din satul Bucşani, cumpărat de însuşi domnul şi cu mai multe vii şi sălaşe de ţigani[1136], acelaşi locaş primind mai târziu, de la Basarab cel Tânăr, o altă vie, cumpărată de el de la Mustafa Cepal[1137]. Tot Basarab cel Tânăr atribuie mănăstirii Snagov drept danie satele Grădiştea toată şi jumătate din Velea[1138]. Vlad Călugărul dăruieşte celei mai importante ctitorii ale sale, mănăstirea Glavacioc, satele Velea şi Izvârta, cumpărate de el cu 200 florini şi mai mulţi coţi de postav scump, pe care le întăreşte apoi cu hrisov fiul şi urmaşul său în scaunul Ţării Româneşti, Radu cel Mare[1139]. Neagoe Basarab miluieşte Mitropolia din Târgovişte cu satul şi moşia Băneştii de la Ruia, pentru care plătise 20.000 de aspri când a cumpărat jumătate de sat, fiindcă cealaltă jumătate rămăsese de prădalică domniei[1140]. Tot el întăreşte mănăstirii Bolintin danii mai vechi, o ocină in Pileşti cu moară pe Neajlov, satul Bucşani şi o ocină la Ogrezeni[1141]. Mihnea Turcitul contribuie la creşterea averii mănăstirii sale „Sf. Troiță" din Bucureşti, cumpărând şi donându-i multe sate, printre care figurează jumătate din Hodivoaia, pentru care a plătit 40.000 de aspri[1142] şi satul Parapani cumpărat cu 35.000 de aspri[1143]. Mihai Viteazul cumpără satul Grădiştea tot cu 35.000 de aspri, pe care îl dăruieşte mănăstirii „Sf. Nicolae", mai bine cunoscută sub numele de Mihai Vodă"[1144].

De-a lungul timpului şi un număr de boieri, curteni şi slujitori s-au bucurat de danii în jud. Teleorman, provenite din posesiunile domniei, documentând astfel existența şi

[1132] DRH, B, vol. XXIV, doc. 120, p. 162-164. Hrisovul lui Matei Basarab, datat iulie 1633 prin care întăreşte dania lui Vlad cel Tânăr.
[1133] *Ibidem*, doc. 66, p. 93-95. Hrisovul lui Matei Basarab din 13 mai 1633.
[1134] Cat. Doc., Ţ. Rom., vol V, doc. 1143, p. 481. Hrisovul lui Matei Basarab din 13 <oct.> 1643.
[1135] DANIC, Mrea Glavacioc, XI/13. Hrisovul domnitorului Radu Leon din 10 apr. 1664.
[1136] DIR, B, veacurile XIII-XV, doc. 116, p. 125.
[1137] *Ibidem*, doc. 164, p. 164. Hrisovul lui lui Basarab cel Tânăr din 12 sept. 1479.
[1138] *Ibidem*, doc. 172, p. 171-173. Hrisovul lui Basarab cel Tânăr din 16 aug. 1481.
[1139] *Ibidem*, veac XVI, vol. I, doc. 38, p. 43. Hrisovul lui Radu cel Mare din 20 iunie 1508 prin care întăreşte vechi danii mănăstirii Glavacioc.
[1140] *Ibidem,* vol. II, doc. 125, p. 123-124. Hrisovul domnitorului Vlad Înecatul din 2 februarie 1533.
[1141] DRH, B, vol. I, doc. 150, p. 292-293.
[1142] DIR, B, veac XVI, vol. V, doc. 465, p. 472-475. Hrisovul lui Mihnea Turcitul din 14 mai 1580.
[1143] *Ibidem*, doc. 367, p. 349-350. Hrisovul lui Mihnea Turcitul din 9 febr. 1588.
[1144] I. Donat, *op. cit*., p. 226

dinamica continuă a domeniului domnesc în general dar şi într-o anumită unitate administrativ teritorială, cum este judeţul.

Domnitorul Vlad Dracul îi dăruieşte lui Badea Ciutin cu fii o ocină la Turci şi Zloteşti, cumpărate de însuşi domnul[1145]. Vremelnicul domn Radu Bădica, vărul lui Neagoe Basarab, a posedat jumătate din satul Viişoara[1146], iar Mircea Ciobanul, după ce a confiscat de la Cândea pârcălab, pentru hiclenie, satele Ulmuleţ, Zimnicele şi Zimnicelele, le-a dăruit lui Ţintea armaş[1147]. Vlad Înecatul l-a miluit pe Fârtat vornicul cu jumătate din satul Islaz după ce acesta, cheltuind mulţi bani şi alte daruri, i-a adus domnia de la Poartă[1148] şi tot el a dăruit satul Fântânele lui Pârvu ban şi Şerban ban, sat pe care îl confiscase de la Drăghici, fiul lui Danciu Gogoaşe, spânzurat la Constantinopol pentru viclenie împotriva domnului[1149]. Domnitorul Radu Paisie l-a miluit pe Oprea slugerul din Preajba cu o jumătate de ocină la Gurbanu[1150] şi tot el a cumpărat de la jupâniţa Marga din Caracal (o Craioveasca) cealaltă jumătate din satul Islaz[1151]. Această jumătate va fi „donată" mai târziu mănăstirii Radu Vodă din Bucureşti de moştenitorii lui Dobromir mare ban, cel mai probabil la presiunea lui Mihnea Turcitul, dornic să-şi vadă ctitoria bine înzestrată[1152]. Acelaşi domn, când s-a apucat să cerceteze averea Craioveştilor pentru alegerea moştenirilor şi stabilirea părţilor domneşti, a întărit lui Nica al doilea postelnic şi jupâniţei sale Maria (fiica Ancăi din Coian) pe lângă alte sate şi pe cele de la gura Călmăţuiului: Căcănău, Viişoara, Ducna şi Fântânele în întregime şi partea domnească din zestrea jupâniţei Marga cea bătrână cu satul Islaz[1153].Tot Mihnea Turcitul cumpără satul Cioara, cu care fiul său Radu Mihnea l-a miluit pe Mihu mare spătar[1154]. Alexandru Mircea a corectat o nedreptate, dăruindu-i lui Dan pârcălab satele Curmătura şi Gloşivul, pe care Mircea Ciobanul le confiscase pentru viclenie de la socrul acestuia, Stoico vornic[1155].

[1145] DIR, B, veac XIII-XV, doc. 105, p. 115-116. Hrisovul de danie al lui Vlad Dracul din 7 aug. 1445
[1146] I. Donat, op. cit., p. 49
[1147] DIR, B, veac XVII, vol IV, doc. 7, p. 7-8. Cartea de mărturie a 6 boieri din 20 ian. 1621.
[1148] *Ibidem*, veac XVI, vol IV, doc. 414, p. 409-412. Hrisovul domnului Mihnea Turcitul din 3 aug. 1579 prin care întăreşte fiicelor lui Fârtat vornic dania domnească ce fusese confiscată mai întâi de domnul Alexandru Mircea şi apoi de Mircea Ciobanul, după fuga din ţară a lui Tudor, fiul lui Fârtat.
[1149] DIR, B, veac XVI, vol.V, doc. 384, p. 364-366. 1588 iunie 13. Hrisovul lui Mihnea Turcitul prin care întăreşte lui Nica postelnic şi soţiei sale jupâniţa Maria moştenirea lui Pârvu ban.
[1150] *Ibidem*, vol. III, doc. 416, p. 362-364. Hrisovul lui Alexandru Mircea, datat 6 iunie 1570.
[1151] *Ibidem*, vol V, doc. 310, p. 409-457, Hrisovul emis de Mihnea Turcitul din care rezultă că Radu Paisie a cumpărat jumătate din satul Islaz pentru a o înzestra pe sora sa Cârstina.
[1152] *Ibidem*, vol V, doc. 310, p. 297-299. Hrisovul din 14 febr. 1587 dat de Mihnea Turcitul care întăreşte mănăstirii Sf. Troiţă jumătate din satul Islaz ce fusese cumpărată de Dobromir mare ban de la moştenitorii Cârstinei.
[1153] *Ibidem*, doc. 420, p. 402-407. Hrisovul lui Mihnea Turcitul din 17 mai 1589. Vezi şi supra, nota 17.
[1154] *Ibidem*, veac XVII, vol. IV, doc. 398, p. 388-389. Hrisovul lui Alexandru Coconul din 20 martie 1624 prin care recunoaşte dania făcută de tatăl său cu satul cumpărat de bunicul său.
[1155] *Ibidem,* veac XVI, vol. IV, doc. 242, p. 241-242. Hrisovul lui Alexandru Mircea din 22 sept. 1576.

Un capitol special în problematica domeniului domnesc o ocupă posesiunile lui Mihai Viteazul. Aşa cum se ştie domeniul lui funciar a fost uriaş, el deţinând în Ţara Românească peste două sute de sate, dobândite pe căile cunoscute, prin cumpărare, confiscare pentru viclenie sau ca despăgubire pentru birurile neîncasate. O bună parte din satele cumpărate au fost luate de la moşneni, care în acest fel şi-au pierdut nu numai pământul, ci şi libertatea astfel încât câteva decenii după sfârşitul domniei lui Mihai se vor lupta în judecăţi pentru redobândirea proprietăţilor.

În judeţul Teleorman Mihai Viteazul a cuprins în domeniul său feudal un număr de 13 sate şi moşia domnească a Ruşilor de Vede, din care l-a recompensat pe Mihail Roşu căpitan cu 600 de stânjeni precum şi pe alţi 50 de călăreţi Roşii pentru vitejie [1156]. În judeţul Giurgiu domeniul lui cuprindea 12 sate sau părţi de sate.

La Islaz a deţinut o parte din sat, prin schimb cu mănăstirea Radu Vodă din Bucureşti şi a cumpărat o altă parte cu 12.000 de aspri[1157]. Satele Pleaşovul de Sus şi de Jos au fost cumpărate de Mihai de la megieşi, care mai târziu nu au mai recunoscut şi s-au judecat pretinzând că nu au primit bani[1158]. Satul Băduleasa a fost confiscat de domn pentru datoria birului[1159], satul Ciolăneşti a fost cumpărat de la moşneni, printre care Bria şi nevasta lui Vlada[1160], Dulceni[1161], Prigoriţi şi Depusa[1162] au fost şi ele rumânite de Mihai. La Slăvileşti (Slăviteşti) a cumpărat o ocină de la Maia[1163], iar satul Cârligaţi a fost stăpânit de Mihai prin împresurare, mai târziu Radu Mihnea dăruindu-l lui Iane vistierul, pentru dreaptă şi credincioasă slujbă[1164]. Satul Voevoda era domnesc în timpul lui Mihai Viteazul şi se răscumpărase în zilele lui Alexandru Iliaş[1165], iar cu satul Guruiani Leon Tomşa îl miluieşte

[1156] D. A. Butculescu, *op. cit*., p. 15. Hrisovul domnesc de întărire a daniei se afla la începutul sec. XX în arhiva familiei Butculescu. Ruşii de Vede a fost oraş domnesc până in anul 1769 când Alex. Scarlat Ghica înzestrează cu această moşie mănăstirea „Sf.Spiridon" din Bucureşti.
[1157] Ştefan Nicolescu, *Documente cu privire la istoricul mănăstirii Radu Vodă*, în Bucureşti III, 1937, 1-2, p. 191-192. Mihai a schimbat satul Măgurele (lângă Bucureşti) din zestrea doamnei Stanca cu jumătate din satul Islaz.
[1158] DIR, B, veac XVII, vol II, doc. 81, p. 77-79. Hrisov din 20 mai 1612 prin care domnitorul Radu Mihnea îi întăreşte satele lui Preda postelnic şi soţiei sale Florica.
[1159] *Ibidem*, vol III, doc. 106, p. 129-130. Hrisovul lui Alexandru Iliaş din 6 mai <1617> prin care restituie moştenitorilor satul.
[1160] *Ibidem*, doc. 234, p. 263. Cartea domnitorului Gavril Movilă din 27 oct. 1618 prin care îi miluieşte pe cei doi soţi cu ocină în Ciolăneşti.
[1161] *Ibidem*, doc. 340, p. 377-378. Hrisovul lui Gavril Movilă din iunie 1619 prin care întăreşte satul lui Turcan, Dragomir, Vlad, Marin, Groza şi urmaşii lor, după ce îl pierduseră în zilele lui Mihai Voievod, iar domnul Radu Şerban miluise cu el pe Raţ Mihai şi fiul lui.
[1162] *Ibidem*, doc. 416, p. 458-459. Hrisovul lui Gavril Movilă din 11 <ian-mart> 1620.
[1163] *Ibidem*, doc. 431, p. 474-475. Hrisovul lui Gavril Movilă din 5 febr. 1620.
[1164] *Ibidem*, vol IV, doc. 408, p. 396-397. Hrisovul din 12 apr. 1624 al domnitorului Alexandru Coconul.
[1165] DRH, B, vol XXI, doc. 81, p. 158-163. Hrisovul din 6 iunie 1626 prin care domnitorul Alexandru Coconul îi întăreşte satul lui Apostol mare paharnic.

pe Ieremia căpitan de sârbi şi steagul lui, după ce Mihai îl făcuse domnesc[1166]. Mihai a mai cumpărat şi satul Găuriciu de la cnezii locali ca apoi să-l dăruiască lui Turturea paharnic[1167]. Pentru neplata birului a fost confiscat satul Nenciuleşti, pe care mai apoi Gavril Movilă îl slobozeşte vechilor proprietari[1168] şi tot el cumpără satul Şuleşti, pe seama domniei[1169].

În Vlaşca Mihai Viteazul îi dăruieşte lui Ivan vel vornic două sate: Tihuleştii de lângă Plopi, confiscat pentru viclenie de la Enache postelnic şi Şerpăteştii, unde Ivan fusese comandant în bătălia cu turcii[1170]. Budenii de pe Câlnişte a fost cumpărat de Mihai de la megieşi şi i l-a dăruit jupanului Antonie Grama, pentru a repara o mai veche nedreptate[1171]; Căminestii i-a fost dăruit lui Zaharia vornic[1172]; Cârtojani, rumânit de Mihai, i-a fost dat lui Andrei Călugărul, fost ban[1173]. Tudoran pitar a primit parte din satul Iaşi, pe care domnul îl cumpărase de la fiii lui Balea[1174] şi tot Mihai a rumânit cu sila satele Porumbeni şi Şovârcu, pe ultimul dăruindu-l lui Zaharia clucer[1175]. Acest sat va fi întărit din nou de Radu Şerban iar Matei Basarab îl va dărui mai târziu lui Albu comis, fiul lui Zaharia[1176]. Satul Zăvoi a fost cumpărat de Mihai de la cnezii locali şi dăruit apoi de Nicolae Pătraşcu lui Radu logofăt din Boari, pentru care dau hrisoave de întărire Simion Movilă şi Radu Mihnea[1177].

La începutul veacului al XVII-lea Simion Movilă îi dăruieşte lui Pană mare vornic mai multe sate printre care Budeni, Copăceni, Curta, Toporu, Trestenicu şi Crevenicu, pentru dreaptă şi credincioasă slujbă[1178].

Principalul izvor al domeniului boieresc şi domnesc al lui Radu Şerban era averea din moştenirea Craioveştilor, la care acesta a fost îndreptățit prin mama sa Maria, fiica jupâniței Anca din Coiani, fiica lui Pârvu Craiovescu[1179]. În județul Teleorman proprietatea funciară a acestora, pe care o stăpânea Radu Şerban, era grupată compact în jurul gurii şi bălților Călmățuiului şi cuprindea, aşa cum reiese din hrisovul lui Mihnea Turcitul din 1589, satele Căcănău, Viişoara, Ducna şi Fântânelele în întregime, cu tot hotarul, reprezentând

[1166] *Ibidem*, vol XXV, doc. 22, p. 24-26. Hrisovul lui Matei Basarab din febr. 1635.
[1167] DANIC, Doc. Ist., DCXLI/3, Hrisovul lui Radu Mihnea din 1612. Cf. Ion Donat, op. cit., p. 224.
[1168] DIR, B, veac XVII, vol. III, doc. 346, p. 384-385.
[1169] DANIC, A.N.C. XVII/47. Hrisovul lui Grigore I Ghica din 18 sept. 1664 prin care îl dăruieşte lui Socol logofăt.
[1170] DIR, B, veac XVI, vol. VI, doc. 208, p. 191-192. Hrisovul domnitorului Mihai Viteazul din 12 nov. 1595.
[1171] *Ibidem*, doc. 402, p. 390-39. Hrisovul lui Mihai Viteazul din 26 sept. 1600.
[1172] I. Donat, *op. cit*., p. 219.
[1173] DIR, B, veac XVII, vol. III, doc. 159, p. 185-187. Hrisovul lui Alexandru Iliaş din 18 ian. 1618.
[1174] *Ibidem,* B, veac XVI, vol. VI, doc. 328, p. 316-317. Hrisovul lui Mihai Viteazul din 20 mai 1598.
[1175] I. Donat, *op. cit*., p. 231.
[1176] *Ibidem*, p. 234.
[1177] DIR, B, veac XVII, vol. II, doc. 302, p. 340-342. Hrisovul lui Radu Mihnea din 11 dec. 1614.
[1178] DIR, B, veac XVII, vol I, doc. 37, p. 31-32. Hrisovul domnitorului Simion Movilă din 1 febr. 1602.
[1179] Constantin Rezachevici, *Domeniul boieresc al lui Radu Şerban*, în Studii, tom 23, nr. 3, p. 470

partea lui Radu postelnic Craiovescu[1180]. Tot de la mama sa moştenise, printre alte cinci vii şi două la Viişoara şi Fântânele[1181], singura achiziţie proprie fiind o ocină în satul Gropeni[1182]. Alte bunuri funciare de care a dispus domnitorul Radu Şerban au fost satele Drăgăşănii din Teleorman, cu care a înzestrat-o pe jupâniţa Marga[1183], Vâlcenii, fost în Vlaşca, cu moşia căruia l-a miluit pe Damian iuzbaşa, pentru dreaptă slujbă[1184] şi Dulcenii, pe care i l-a dăruit lui Mihai Raţ[1185]. În Vlaşca, din vastul domeniu al lui Radu Şerban, situat în principal între Sabar, Argeş şi Dunăre, a beneficiat de o danie cu satul Glupavi Costea chehaia, răsplătit de domn pentru slujba ce o îndeplinise pentru el la Ţarigrad[1186].

Domeniul deţinut de Matei Basarab se înscrie în tendinţa generală a epocii de mărire a rezervei senioriale prin cumpărări sau acaparare, el urmând un drum mereu ascendent, favorizat de poziţia socială a lui Matei, ca mare boier şi apoi ca domn[1187].

Satele componente ale domeniului domnesc în vremea lui în Teleorman, azi cele mai multe dispărute au fost: Putineiu, confiscat de la Necula vistier[1188], Cătun (pe apa Vezii), pe care l-a dăruit lui Nedelco vătaf Hagiu[1189], Hurezi, unde l-a miluit pe Mareş logofăt[1190], Blotori şi Gurguiaţi[1191], Stăneşti şi Uieşti, ultimele două cu care va răsplăti pentru convertirea la religia ortodoxă doi străini: pe Gheorghe, căpitan de unguri, pe care l-a botezat „de a venit din întuneric la lumină”[1192] şi respectiv pe Tănasie al doilea portar, de lege evreiască, pe care l-a botezat şi cununat[1193].

Domnitorul Constantin Şerban a cumpărat în judeţul Teleorman, pe valea râului Vedea, mai multe ocini învecinate, pentru a-şi lipi hotarul între ele, la Comăneşti, Oroşani, Hurezi, Blotori (sate dispărute) şi Cucuieţi[1194]. Tot el i-a dăruit slugii sale Neagoe Secuianu

---

[1180] DIR B, veac XVI, vol. V, doc. 420, p. 402-407. Hrisovul lui Mihnea Turcitul din 17 mai 1589.
[1181] *Ibidem*, doc. 384, p. 364-366.
[1182] *Ibidem*, veac XVII, vol. III, doc. 550, p. 617-618. Hrisovul lui Radu Mihnea din 2 dec. 1620 prin care întăreşte lui Albu Comis ocina din Gropeni, dăruită de Radu Şerban pentru dreaptă şi credincioasă slujbă.
[1183] DRH, B, vol. XXIV, doc. 257, p. 344 -346. Hrisovul lui Matei Basarab din 6 mai 1634 prin care îi întăreşte jupîniţei Marga satul ei de zestre.
[1184] *Ibidem*, vol. XXV, doc. 42, p. 55-56. Porunca lui Matei Basarab din 2 apr. 1635.
[1185] Vezi supra, nota 46.
[1186] I. Donat, *op. cit*., p. 224.
[1187] Iolanda Micu, Radu Lungu**,** *Domeniul lui Matei Basarab*, în RI, tom 35, nr. 12, 1982, p. 1314
[1188] DRH, B, vol XXV, doc. 362, p. 406. Porunca din 10 aug. 1636 a lui Matei Basarab care îi priveşte pe Gheorghe ăpitan şi Gâlcă iuzbaşa din Ruşii de Vede, miluiţi cu acest sat.
[1189] DANIC, Mrea Cozia, L/11. Hrisovul lui Matei Basarab din 11 aprilie 1654 prin care întăreşte boierului său Cârstea satul Mitreşti şi ocină la Cătun,care era moşie domnească din zilele lui Mihai Voievod.
[1190] DANIC, M-rea Câmpulung, XVII/2. Scrisoarea lui Matei Basarab din 15 febr. 1648
[1191] Iolanda Micu, Radu Lungu, *op. cit*., vezi Lista proprietăţilor lui Matei Basarab.
[1192] BCS, LXXX/8. Cf. Iolanda Micu, Radu Lungu, *op. cit*., p. 1318
[1193] DANIC, Mitrop. Ţ. Rom., CXXIX/4 cf. *Ibidem*, p. 1319
[1194] DANIC*,* A.N.XXX/11. Cartea a doisprezece boieri hotarnici din 6 nov. <1654-1657> care hotărnicesc moşiile domnului Şerban Cantacuzino.

fost mare postelnic, satul Bărbăteşti, pe care l-a cumpărat pe banii lui pentru că l-a însoţit în pribegie[1195].

Antonie vodă din Popeşti a deţinut în judeţul Teleorman două proprietăţi cu care îşi miluieşte doi slujbaşi, pe Matei postelnic, cu satul Mărzăneşti, pe care îl confiscase de la Udrişte spătar[1196] şi pe Stoichiţă spătar din Plosca, cu ocină în Gurguiaţi[1197].

Singurul sat cunoscut din Teleorman în domeniul lui Şerban Cantacuzino, socrul agăi Constantin Bălăceanu, este satul Bărbăteşti pe apa Vezii, pe care l-a cumpărat de la Neagoe Secuianu în timpul boieriei, când era mare spătar[1198].

Fără a intra în amănuntele statutului juridic al daniilor domneşti, trebuie precizat că acestea erau revocabile, de unde necesitatea reconfirmării stăpânirii asupra lor din când în când, majoritatea hrisoavelor domneşti fiind acte de întărirea daniilor şi doar un număr restrâns reprezentând actele de danie propriu-zisă, fapt care explică, pe lângă alte motive, necesitatea hrisoavelor domneşti de întărire pentru împiedicarea revocării sau confiscării[1199].

Analizând comparativ datele ce privesc satele atestate documentar, de exemplu pe teritoriul actual al judeţului Teleorman şi daniile făcute de domnitorii români în decurs de trei veacuri, se poate constata că domnii erau stăpânii efectivi asupra unei părţi întinse a judeţului. Astfel din cele aproximativ 196 sate a căror existenţă este cunoscută prin documentele de arhivă până la sfârşitul sec. al XVII-lea, 55, adică mai mult de un sfert din ele (28,06%) erau posesiuni domneşti. Modalităţile în care acestea au intrat în patrimoniul domniei respectă căile generale de constituire şi dezvoltare a domeniului domnesc. Cele mai multe proprietăţi, în număr de 22, au fost obţinute prin cumpărare, 9 proprietăţi prin confiscare, 10 proprietăţi prin moştenire, 2 proprietăţi prin schimb, iar 13 au proveniență neclară. Principalii beneficiari ai daniilor au fost mănăstirile, multe dintre ele ctitorii ale domnitorilor care le-au înzestrat, precum şi boierii, dregători şi slujbaşi, miluiţi pentru servicii către domnie, care, la rândul lor, îşi formează şi dezvoltă propriile domenii feudale.

2. Mari boieri şi domeniile lor în judeţele Teleorman şi Giurgiu

În Ţara Românească stăpânirea funciară a crescut începând chiar din sec. al XIV–lea, consolidându-se treptat, ierarhia funciară devenind treptat o ierarhie militară şi politică, din ce în ce mai puternică[1200]. Astfel, cu timpul, domeniul eminent al domnului pierde locul

[1195] DANIC, A.N.XXX/16. Hrisovul lui Radu Leon din 17 febr. 1665. Ibidem, Ms. 690, f. 135. Cartea lui Constantin Şerban din <1658 martie-1664 septembrie>.
[1196] DANIC, M-rea Radu Vodă, XLII/43. Cartea lui Antonie Vodă din Popeşti .
[1197] DANIC, A.N. CVII/11. Hrisovul lui Antonie din Popeşti din 4 ian. 1672.
[1198] DANIC, A.N. XXX/19. Zapisul lui Neagoe Secuianu din 2 aprilie 1671.
[1199] I. C. Filitti, *op. cit*., p. 269.
[1200] *Istoria Românilor*, vol. IV, Buc., 2001, p. 119.

principal în proprietatea pământului, luându-i locul domeniul boieresc. În sec. al XVII-lea rangul nobiliar era statuat de întinderea domeniului şi de numărul de sate stăpânite. Dar, dincolo de mărimea averii, boieria era un privilegiu raportat direct la autoritatea domnească, când noţiunea de boier era sinonimă cu cea de dregător[1201] de la care decurgea o apreciabilă sursă de sporire a câştigurilor. Principalul izvor de venit boieresc rezultă din exploatarea domeniilor funciare – prin creşterea animalelor, cultivarea pământului cu cereale, pometuri, vii, din activităţi ca piscicultura, morăritul ş.a. şi nu în rare cazuri prin implicarea în negoţ. Reconstituirea domeniilor familiilor boiereşti şi mai ales pe un spaţiu delimitat, care trebuie rupt din domeniul întreg, prezintă dificultăţi atât în ceea ce priveşte stabilirea provenienţei tuturor proprietăţilor şi data la care s-a intrat în posesia respectivă, dar şi date despre soarta lor ulterioară, constituirea şi evoluţia domeniilor funciare medievale reprezentând un proces deosebit de dinamic[1202].

Modalităţile de dobândire a proprietăţii funciare în judeţele Teleorman (Pl.X) şi Giurgiu (Pl.XI) sunt cele general valabile: moştenirea de la predecesori (a cărei origine şi dată s-au pierdut în timp), cumpărăturile, zestrea intrărilor feminine în familie, înfrăţirile conjuncturale şi nu în ultimul rând dania domnească, care a stat probabil la baza întemeierilor funciare. Numărul şi întinderea domeniilor feudale în decursul celor câteva veacuri necesită un studiu amplu, prin analizarea şi coroborarea documentelor din arhive[1203], dar se poate aprecia că cel puţin pentru secolele XVI şi XVII există câteva exemple de vaste domenii familiale, după cum vom vedea, concentrate în jurul unui nucleu care poate fi sau nu reşedinţă.

Asupra boierilor *Bălăceni*, despre care tradiţia familiei consideră că au intrat în istorie printr-un cneaz care ar fi trăit în a doua jumătate a sec. al XIII-lea[1204], ipoteză neverificată de izvoare, căci toponimul Bullaciani din textul târziu al lui Luccari pe care se bazează această prezumţie referindu-se de fapt la mănăstirea din Prilep numită şi Bullaciani, unde a fost înmormântat Marco Kraljevič, mort în bătălia de la Rovine[1205], iar un Constantin ot Balaci, căpetenie în oastea lui Mircea cel Bătrân ar fi întemeietorul neamului[1206]. Primul document cunoscut este un hrisov din 1532 prin care domnitorul Vlad Înecatul întăreşte stăpânirea în devălmăşie a ocinii de la Balaci[1207]. Moşia de la Balaci va rămâne în continuare

[1201] *Ibidem*, vol. V, p. 409.
[1202] C. Rezachevici, *op. cit*., p. 469.
[1203] Oana Mădălina Popescu*, op. cit*., 2008, p. 240-247.
[1204] C. Bălăceanu Stolnici, *Cele trei săgeţi: Saga Bălăcenilor*, Buc., 1990, p. 8-9.
[1205] N. Constantinescu, Ecaterina Ţânţăreanu, *op. cit*., p. 168, nota 9.
[1206] C. Bălăceanu Stolnici, *op. cit*., p. 1.
[1207] Şt. Greceanu, *op. cit*., p. 96.

în indiviziune, astfel încât în 1556, Pătraşcu cel Bun o întăreşte din nou fraţilor *Spată, Moş, Stan, Gialapi* şi unei surori căsătorită cu Ghiuraproca. Moşia a fost sporită prin două părţi cumpărate de Spată în intervalul de timp dintre cele două documente[1208]. La sfârşitul anului 1569 Alexandru Mircea emite un hrisov prin care îi întăreşte lui *Dragomir logofăt* părţi de moşii la Balaci, cumpărate de la mai mulţi megieşi cu fiii lor, care s-au vândut rumâni pentru că nu şi-au putut plăti dările, căci fuseseră birari de curte. În acelaşi document se mai întăresc şi alte moşii în Teleorman, Găguleştii şi Stoileştii, situate cel mai probabil lângă Balaci[1209]. O lungă perioadă moşia de reşedinţă din Balaci nu mai este amintită în documente, până spre sfârşitul sec. al XVII-lea, când cronicile interne menţionează începerea lucrărilor de construcţie a unei măreţe reşedinţe nobiliare la Balaci, pe care *Constantin Bălăceanu*, ginerele domnului, nu va reuşi să le termine în timpul vieţii sale, dar care nu figurează totuşi printre moşiile confiscate de la familie de Constantin Brâncoveanu precum Băbiciul, Gârcovul, Uluiţii. Pe acestea domnul le va dărui Mănăstirii „Sf. Pavel" de la Muntele Athos[1210]. Despre moşia de baştină de la Balaci se va aminti apoi sporadic, într-un document târziu din 1734, în legătură cu fiul agăi, Ioan Bălăceanu, graf al Sf. Imperiu Romano-German şi mai apoi în testamentul domnitorului Grigore Ghica, care lasă spitalului Sf. Pantelimon acea jumătate din moşia Balaci care i-a aparţinut lui Constantin aga Bălăceanu, cealaltă jumătate rămânând indiviză în proprietatea celorlalţi Bălăceni[1211].

În cea de-a doua jumătate a sec. al XVII-lea o creştere semnificativă a posesiunilor bălăceneşti coincide cu ridicarea în dregătoriile importante şi cu locuri în sfatul domnesc, ca partizani ai domniei şi mai ales ca rude apropiate ale lui Şerban Cantacuzino, a lui *Badea*, *mare vornic* şi caimacam al Ţării Româneşti în mai multe rânduri şi a fiului său *Constantin, mare agă*, ajuns general în armata austriacă, unde fusese trimis ca sol de către Şerban Cantacuzino, socrul său, a lui *Pătraşco* fratele lui Badea, mare şetrar şi mare sluger cu fiul său *Barbu*, *mare clucer*[1212].

Astfel Badea vătaf cumpără o moşie în Belitori, în <1653>[1213] şi apoi, în 1661 cumpără rumâni cu părţile lor de moşie în Dulceni[1214]. În anul 1655, *Pătraşcu Bălăceanu* cuparu şi jupâneasa lui Chira primesc hrisov de întărire de la domnul Constantin Şerban şi pentru unele proprietăţi din judeţul Teleorman, cum sunt moşia Ludăneasca din satul

[1208] *Ibidem*, p. 97.
[1209] *Ibidem*, p. 101-102.
[1210] *Ibidem,* p. 124.
[1211] *Ibidem,* p. 126, 128.
[1212] N. Stoicescu, *Dicţionar al marilor dregători*, p. 111-114.
[1213] Cat. Doc. Ţ. Rom., VII, doc. 363, p. 170.
[1214] Doc. Tel., doc. 435, p. 195.

Răzmireşti, moşia Calofireasca şi satul Gavăneşti, primele cumpărate de socrul său Ştefan cihodaru şi ultimul plătit de Pătraşcu în numele soacrei sale, ceea ce duce la presupunerea că făceau parte din zestrea Chirei, alături de Doiceşti, Măneşti şi alte sate din Dâmboviţa[1215]. Spre sfârşitul sec. al XVII-lea, mai multe documente îl prezintă pe *Matei Bălăceanu*, fiul lui Pătraşco, într-o serie de tranzacţii funciare: în anul 1692 vinde moşia satului Plosca, pe care o cumpărase de la vărul său Teodosie călugărul, în mirenie Tudoran clucer[1216], în anul 1696 vinde partea sa din moşia Negreasca[1217], mai târziu, în 1700, dintr-o carte de hotărnicie reieşind că acesta vânduse şi alte moşii la Aldeasca şi Guzeanii de Sus[1218]. Aşa cum se poate observa domeniul nobiliar teleormănean al Bălăcenilor, deşi remarcabil ca vechime nu cunoaşte o mare extindere, importanţa lui limitându-se la statutul de baştină a familiei care a preferat Bucureştiul, unde a întemeiat o mahala[1219] sau la consolidarea prin cumpărări masive a domeniului din Romanaţi, de pe Valea Oltului ori a celui din Dâmboviţa, provenit iniţial pe linie feminină, prin zestre[1220].

Istoria domeniului teleormănean al *Năsturelilor*, o altă familie renumită, nu numai prin blazonul aristocratic ci şi prin oamenii de cultură pe care i-a zămislit, îşi poate avea originea ante 1511, când Vlad cel Tânăr, domnul Ţării Româneşti îi întăreşte lui *Vârjoghie sluger* din Voevodeşti satul Zimnicele tot, cu formulele consacrate de "vechi şi drepte ocini şi dedine", pentru a nu se aplica prădalica şi se consemnează îndeplinirea "dării calului"[1221]. O jumătate de secol mai târziu, Mircea Ciobanul îi întăreşte fiului său *Cândea medelnicer,* Zimnicele toate şi alte sate dinprejur – Ulmuleţul, Scăeştii, Futeştii, Voevodeştii, de la gura Vedei şi desface frăţia pe care Vârjoghie o făcuse înainte cu fratele său vitreg *Stan* din Fiereşti şi fii lui, *Vârjoghie logofăt* şi *Udrişte Beceriu*. Pricina este probabil prima dintr-un lung şir de procese şi judecaţi pentru aceste sate şi moşii, pentru care se vor lupta, mai mult de un secol, cele două familii pornite se pare dintr-un strămoş comun, tot un Vârjoghe, Baloteştii, urmaşii direcţi ai lui Vârjoghe sluger şi Năsturelii din Hereşti, descendenţii lui Stan. În anul 1602 Simion Movilă îi întăreşte lui *Vintilă paharnic*, ginerele lui *Cândea pârcălab* şi jupânesei sale Maria, toate satele şi moşiile din jurul Zimnicei*,* inclusiv Voevodeştii, pe care, în timpul domniei lui Mihai Viteazul, Radu Năsturel o împresurase, deoarece se căsătorise cu o fată

[1215] Şt. Greceanu, *op. cit*., p. 105-106.
[1216] Doc. Tel., doc. 684, p. 280.
[1217] *Ibidem,* doc. 708, p. 288.
[1218] *Ibidem*, doc. 726, p. 294.
[1219] C. Bălăceanu Stolnici, *op. cit*., p. 43.
[1220] Şt. Greceanu, *op. cit*., p. 112-114.
[1221] DRH, B, vol. II, doc. 90, p. 186-187.

"din casa voievodului" şi obţinuse pentru aceasta carte[1222]. Se pare că după ce Mircea Ciobanul i-a tăiat capul lui Cândea, aceste moşii le-au fost donate boierilor Nănoveni, dar au fost apoi recuperate de Baloteşti, astfel încât în anul 1621 Ivaşcu postelnic va primi carte de mărturie pentru dreptul lui asupra moştenirii de la Cândea[1223]. În anul 1631 *Radu Năsturel* şi Ivaşcu vornic Balotescu se învoiesc "după multe prigoniri şi judecăţi, să stăpânească moşiile de-a valma, ca mai nainte"[1224].

În timpul domniei lui Matei Basarab, care şi-a manifestat o preferinţă pronunţată pentru rudele sale din sfatul domnesc, *Radu Năsturel*, tatăl doamnei Elena, care ajunsese mare vistier şi mare logofăt şi fiii lui, *Udrişte*, logofătul "de taină" al domnului şi *Cazan***,** ispravnicul de Bucureşti[1225], şi-au însuşit, fără judecată, toate satele din Teleorman pentru care se luptaseră, dar numai până la moartea rudei domneşti. Imediat ce se urcă pe tron Constantin Şerban le dă hrisov de întărire pentru aceste sate lui *Vintilă iuzbaşa* şi *Cânda* din Baloteşti, stabileşte despăgubirile pe care trebuie să le primească pentru cei 22 de ani cât au fost lipsiţi de ele, dar hotărăşte să fie exploatate pe din două cu Năsturelii[1226].

La scurt timp satele Ulmuleţi şi Zimnicea Mare sunt pomenite într-un zapis din 1662 prin care Cândea postelnic Balotescu se învoieşte să stăpânească aceste moşii cu Cazan postelnic Năsturel[1227].

Probabil că disputa între cele două familii pe aceste sate s-a stins şi de la sfârşitul sec. al XVII-lea îi găsim pe strănepotul lui Cazan, *Şerban postelnic* Năsturel, care cumpărase partea lui Pârvu, pe fiul lui *Vintilă clucer* Balotescu de la Futeşti[1228], care deţineau partea *Tudoscăi Balotescu* din acel sat[1229] şi pe *Matei Balotescu*, împuterniciţi de cartea lui Constantin Brâncoveanu din anul 1699 să adune toate veniturile moşiei Zimnicea[1230].

În judeţul Teleorman boierii din Hereşti au deţinut şi alte proprietăţi, cum fusese o ocină în Tămăşeşti, vândută de Radu postelnic lui Hera logofăt pentru 8000 de aspri[1231], dar cele mai multe provenind din moştenirea Elinei, doamna lui Matei Basarab, care îi lasă prin testament lui *Toma Radu*, fiul cărturarului Udrişte Năsturel, averea pregătită pentru Matei,

---

[1222] DIR, B, veac XVII, vol. I, doc. 61, p. 49-51.
[1223] *Ibidem*, vol. IV, doc. 7, p. 7-8.
[1224] Doc. Tel., doc. 191, p. 106.
[1225] Petre V. Năsturel, *Genealogia Năsturelilor,* în Revista pentru Istorie, Arheologie şi Filologie, vol. XI, partea I, Buc., 1910, p. 290.
[1226] *Ibidem*, p. 289.
[1227] Doc. Tel., doc. 448, p. 199.
[1228] *Ibidem*, doc. 685, p. 280.
[1229] *Ibidem,* doc. 706, p. 286.
[1230] *Ibidem*, doc. 718, p. 291.
[1231] Petre V. Năsturel, *op. cit*., p. 40.

fratele lui, crescut ca fiu în casa domnitorului şi mort de tânăr[1232]. Astfel Toma Radu Năsturel rămăsese stăpân de rumâni care se vânduseră cu părţile de moşie din Nenciuleşti doamnei Elina şi pe care îi eliberează prin răscumpărare[1233] şi de asemenea eliberează rumâni în satul Sârbi[1234]. În anul 1664 el îi vinde lui Dumitraşco logofăt două moşii învecinate: Calomfireşti şi Trudeşti[1235], iar în 1671 îl găsim printre cei 22 de părtaşi ai moşiei Ulmenii de Sus[1236]. Tot din moştenirea doamnei Elina beneficiază şi nepoata sa *Anghelina*, fiica fratelui său Cazan, căsătorită cu Cârstea clucer, care primeşte satul Mitreşti şi o vie în Cătun, pe apa Vezii[1237].

O nouă situaţie tensionată privind domeniul boieresc al Năsturelilor apare după moartea lui Matei Basarab şi a Elinei, când domnitorul Grigore I Ghica îl miluieşte pe Constantin Cantacuzino cu satul Pietrele, care fusese luat pe seama domniei, pentru care *Radu spătar Năsturel* primeşte în anul 1660 despăgubire de 400 de taleri. Mai târziu, Elina, văduva lui Constantin Cantacuzino, îi dă zapis lui Radu Năsturel că îi vinde satul, ca mai apoi, în anul 1679, Şerban Cantacuzino să răscumpere acelaşi sat de la Radu mare ban[1238].

Despre cuibul rezidenţial al familiei „ot" Fiereşti/Hereşti nu insistăm, pentru ca într-un alt capitol s-a prezentat pe larg meritul edificării de către aceştia a unui adevărat palat, piesă unică a arhitecturii civile munteneşti din secolul al XVII-lea.

Un domeniu seniorial de mai mici dimensiuni pe care îl putem urmări documentar în judeţul Teleorman peste un secol este cel întemeiat de *Dan Danilovici,* ruda prin alianţă a lui Mihnea Turcitul, duşman de neîmpăcat al lui Mihai Viteazul, dar devotat Movileştilor[1239]. Fără a putea preciza unde şi-a avut reşedinţa, din anul 1588 îl găsim pe Dan al doilea vistier stăpân de moşie la Ostra, unde se înfrăţise cu Cazan stolnic şi cu fraţii acestuia pentru o sumă de bani şi "le-a făcut şi mult bine"[1240]. La Gabrov a cumpărat întâi o parte de moşie cu rumâni, în vremea domniei lui Mihnea Turcitul, pe care i-a dat-o ca zestre fiicei sale Maria, apoi două părţi de moşie cu rumâni, fiecare cu câte 5000 de aspri, întărite de Simion Movilă în anul 1602[1241]. La o dată neprecizată, cel mai probabil în toamna lui 1596, Dan vistier, profitând de dezordinile provocate de pustiitoarele atacuri turco-tătărăşti a "împresurat" moşia

[1232] Viorica Diaconescu, *Două documente româneşti din sec. al XVII-lea*, în Studio Bibliologica, vol. III, Buc., 1969, p. 841-849.
[1233] Doc. Tel., doc. 487, p. 210.
[1234] Ibidem, doc. 453, p. 200.
[1235] *Ibidem,* doc. 455 şi 456, p. 201.
[1236] *Ibidem*, doc. 546, p. 231.
[1237] *Ibidem*, doc. 369, p. 172-173.
[1238] N. Iorga, *Despre Cantacuzini, Studii istorice bazate în parte pe documentele inedite din arhiva d-lui G. Gr. Cantacuzino*, Buc., 1902, p. 240, 246.
[1239] N. Stoicescu, *op. cit*., p. 47-48.
[1240] DIR, B, veac XVI, vol. V, doc. 383, p. 364.
[1241] *Ibidem*, veac XVII, vol. I, doc. 49, p. 40-41.

Sărăcineştii de Jos, vecină cu Gabrovul[1242] şi tot lângă Gabrov Dan vornic avusese şi satul Găvăneşti, pe care ginerele său, Hrizan postelnic, şi Tatu logofăt, nepot de la altă fiică şi frate cu Marco Danovici, îl vânduseră în anul 1622[1243].

O nouă parte va fi adăugată domeniului familial de către *Marco Danovici* din Orbeasca, ajuns mare armaş în sfatul domnesc al lui Matei Basarab şi mare vornic în cel al lui Constantin Şerban. El şi fiul său *Tudor căpitan* cumpără noi trupuri de moşie în Ludăneşti, tot lângă Gabrov, prima în 1647, pentru o mie de bani[1244], a doua în 1655, pentru 5 ughi[1245] şi a treia, cu 3 ughi în 1659[1246]. Pentru unele moşii din Teleorman, pentru care pretindea că ar avea drepturi, Marco Danovici a trebuit să se judece, în primul rând cu rudele soției sale Rada, nepoata lui Dumitru din Cepturi, cărora domnul le-a dat hrisov de întărire a satelor Dădeştii, Gorgeştii, Tecucenii şi Roşii, la ultimele trei considerându-se îndreptățiți şi soții Danovici[1247]. Apoi s-a judecat înaintea domnului, în anul 1647, pentru moşia Plosca, pe care o revendica pentru că ar fi fost cumpărată de bunicul său Dan vornic[1248].

O ultimă parte din averea Danovicilor este menționată documentar în anul 1700, într-o carte de hotărnicie, din care rezultă că Marco mare armaş cumpărase la *Aldeşti* 52 stânjeni şi la Bucureşti 10 stânjeni. Pe aceştia din urmă i-a dat lui Bunea Grădişteanu în schimbul altor 62 de stânjeni în moşia Guzeanilor[1249].

Pentru reconstituirea domeniului boieresc pe care *Bunea-Vâlcu Grădişteanu* l-a întemeiat, în județele Teleorman şi Vlaşca, prin numeroase achiziții de sate şi moşii, mărit considerabil de către urmaşii săi încă două generații, trebuiesc aflate întâi originile acestei imense averi, mostră de acumulare funciară în sec. al XVII-lea. Bunea-Vâlcu era fiul lui *Vâlcu logofăt* din Orbeasca, despre care nu se ştie decât că a început şirul cumpărăturilor de moşii în Gabrov, în timpul domniei lui Mihai Viteazul[1250], posesiune pe care o completează cu alte două ocini în valoare totală de 11.000 aspri pe care le cumpără în 1612[1251] şi 1613[1252]. A mai cumpărat, de asemenea, şi jumătate de sat şi moşie cu rumâni la Şovărăşti[1253]. După moartea lui Vâlcu, văduva sa, jupânița Maria a reglementat averea din Gabrov plătind 700 de

[1242] *Ibidem*, doc. 412, p. 466-467.
[1243] DRH, B, vol. XXII, doc. 317, p. 608-612.
[1244] Doc. Tel., doc. 341, p. 164.
[1245] *Ibidem*, doc. 387, p. 180.
[1246] *Ibidem*, doc. 423, p. 191.
[1247] DRH, B, vol. XXV, doc. 270, p. 288-291.
[1248] Doc. Tel., doc. 339, p. 163.
[1249] *Ibidem*, doc. 726, p. 294.
[1250] DIR, B, veac XVII, vol. II, doc. 140, p. 142-143.
[1251] *Ibidem,* doc. 90, p. 88-89.
[1252] *Ibidem*, doc. 192, p. 207-208.
[1253] Cat Doc. Ț. Rom., vol. IV, doc. 1562, p. 678-681.

aspri pentru o ultimă parte de moşie, pentru care primeşte hrisov de întărire de la Gavril Movilă, în anul 1620[1254].

De la tatăl său vitreg, *Dumitru Zenţea, vornic* din Mogoşeşti, Bunea-Vâlcu a primit satul Grădiştea de Jos pentru 56.000 de aspri, întărit cu carte şi blestem de însuşi patriarhul Ierusalimului, Teofan, moşia Grădiştioara şi moşia cu viile din Albaşi, cumpărate tot de Dumitru vornic. De altfel la Grădiştea îşi aşează reşedinţa după care ia patronimicul Grădişteanu şi ctitoreşte o biserică, unde de altfel este şi înmormântat[1255].

Din anul 1629, când Bunea logofăt cumpără o ocină la Grădiştea de Sus, lângă Mogoşeşti, cu 900 de bani[1256] începe seria cumpărărilor masive de moşii şi corpuri de moşii, cu o tendinţă vizibilă de concentrare a satelor domeniale, atât cele din judeţele Teleorman şi Vlaşca, cât şi a celor din Dâmboviţa sau Muscel.

La Lăceni, Bunea-Vâlcu logofăt cumpără în anul 1630 rumâni cu părţile lor de moşie, în valoare de 41.500 de bani[1257], apoi repetă achiziţiile de ocini în sat, fără rumâni, în cinci tranşe: în 1633 cumpără o dată două părţi de moşie cu câte 800 de aspri[1258], altă dată o parte, pentru aceeaşi sumă[1259] şi încă o parte, tot cu 800 de aspri[1260]; în anul 1637 încheie un zapis de vânzare cumpărare pentru 5 ughi şi 5 costande[1261] şi ultimul act datează din 1650, când pentru o parte de moşie plăteşte 4 ughi[1262]; între anii 1637-1651 Bunea-Vâlcu Grădişteanu cumpără la Lăceni, în 10 tranşe succesive, părţi de moşie cu sau fără rumâni, în valoare totală de 30 ughi, 14.500 de aspri şi 15.200 de bani; în anul 1639 el face trei achiziţii de rumâni cu părţile lor de moşie la Comişi, pe 26 de ughi[1263] şi la Românești (Românaţi) pentru 2200 de bani[1264]; în 1640 cumpără două trupuri de moşie în Câineni cu 1950, respectiv 900 de bani[1265]; la Ludăneşt*i* achiziţionează alte două trupuri cu 30 de ughi[1266] şi la Marmura o parte de moşie cu 300 de bani[1267]. În acelaşi an începe seria cumpărăturilor la Duşăşti[1268] şi

[1254] DIR, B, veac XVII, vol. III, doc. 428, p. 469-470.
[1255] Victor Brătulescu, *Biserica din Grădiştea-Vlaşca*, în BCMI, an XVIII, fasc. 42, 1924, p. 174-176.
[1256] DRH, B, vol. XXII, doc. 368, p. 684-685.
[1257] *Ibidem*, vol. XXIII, doc. 181, p. 300-301.
[1258] *Ibidem*, vol. XXIV, doc. 80, p. 207.
[1259] *Ibidem*, doc. 97, p. 128-129.
[1260] *Ibidem*, doc. 152, p. 204.
[1261] Cat. Doc. Ţ. Rom., vol. IV, doc. 985, p. 447.
[1262] Doc. Tel., doc. 350, p. 166.
[1263] Cat. Doc. Ţ. Rom., vol. IV, doc. 1509, p. 651-652.
[1264] *Ibidem*, doc. 1539, p. 668.
[1265] *Ibidem*, vol. V, doc. 30, p. 35.
[1266] *Ibidem*, doc. 244, p. 118.
[1267] *Ibidem,* doc. 242, p. 116-117.
[1268] *Ibidem.*

Duşăştii de Sus[1269], pe care, în etape succesive, o continuă până în 1657[1270], pentru care a plătit un total 850 de bani, 1500 de aspri, 49 de ughi şi 3 costande de aur.

Tot Bunea cumpără în anul 1642 rumâni cu moşiile lor în Comăneşti, cu 18 ughi[1271] şi în aceeaşi perioadă o parte de ocină la Grozeşti, cu 900 de bani, unde mai cumpără o parte în 1646, cu 700 de bani[1272]. În acelaşi an, în hrisovul prin care Matei Basarab îi întăreşte boierului Bunea proprietăţile, sunt specificate în Teleorman şi partea de moşie Calofireasca, luată cu 2000 de aspri, şi moşia de 120 de stânjeni de la Găvăneşti, pentru care a plătit 1700 de aspri, alţi rumâni cu ocinile lor la Rumânaţi. În Vlaşca sunt întărite moşia de la Grădiştea din Coastă, moştenită de la mama lui, jupâneasa Maria, şi părţile cumpărate de el aici de la mai mulţi megieşi, împreună cu viile de la Albaşi, pentru care a plătit în total 4050 de aspri, precum şi moşia cu via din Budeni, care l-a costat 6100 de aspri, pe lângă alte sate şi moşii din Muscel, Dâmboviţa, Saac, Slam şi Brăila[1273]. În anul 1651 Bunea sluger Grădişteanu cumpără 3 rumâni cu moşiile lor la Finţeşti, cu 6600 de bani[1274] şi alţi rumâni cu moşiile lor la Orbeasca de Sus, pentru 6480 de bani[1275] ; în anul următor alţi megieşi din Boteni-Vlaşca i s-au vândut cu moşiile lor din acest sat[1276]. Acelaşi Bunea, ajuns vistier cumpără trei rumâni cu fiii şi moşiile lor la Balomireşti, cu 12.2000 de bani[1277] şi jumătate din satul Năneşti din Vlaşca, ultimul fiind întărit de Matei Basarab prin hrisovul din 26 decembrie 1655[1278], în care se întăreşte şi o ultimă cumpărare de moşie cu rumâni la Grădiştea de Jos. Bunea a fost proprietar şi la Ulmenii de Sus, unde cumpărase 280 de stânjeni, la care era parte şi fiul său Vâlcu, după cum se menţionează într-un document din 1671[1279].

Toţi cei trei fii ai lui Bunea Grădişteanu, Vâlcu, Grigore şi Nica au avut o bună ascensiune politică, ei fiind, ca mari dregători, membri în divanul domnesc. Acesta a fost probabil şi unul din motivele pentru care au reuşit să sporească substanţial averea şi aşa bogată a tatălui lor. Dintre ei numai Nica, ajuns mare armaş, se pare că nu a avut o preocupare constantă şi de lungă durată de a procura noi posesiuni. Doi din fiii acestuia i-au urmat exemplul şi nu au avut nici dregătorii, unul singur, Bunea, contribuind alături de ceilalţi doi Grădişteni, unchii săi, la creşterea vastului domeniu seniorial al familiei. De altfel, în zapisul

[1269] *Ibidem,* doc. 251, p. 120-121.
[1270] Doc. Tel., doc. 407, p. 186.
[1271] *Ibidem*, doc. 794, p. 347.
[1272] Doc. Tel., doc. 337, p. 163.
[1273] DRH, vol. XXI, doc. 217, p. 242-245.
[1274] Cat. Doc. Ţ. Rom., vol. VII, doc. 499, p. 180.
[1275] *Ibidem,* doc. 511, p. 184.
[1276] DRH, vol. XXXVII, doc. 86, p. 73.
[1277] Cat. Doc. Ţ. Rom., vol. VIII, doc. 689, p. 320-321.
[1278] *Ibidem,* doc. 752, p. 347.
[1279] Doc. Tel, doc. 547, p. 232.

din 19 septembrie 1665, prin care Vâlcu şi Grigore împart moştenirea ţinută până atunci împreună, Nica nu figurează, astfel încât cele mai multe proprietăţi din judeţul Teleorman, cum sunt Lăcenii cu toate achiziţiile dimprejur, dar şi cele de la Târgovişte, ajung la Vâlcu, Grigore luând Poienarii, Şovărăştii şi Năneştii în Vlaşca[1280].

Primul fiu al lui Bunea-Vâlcu, *Vâlcu Mogoşescu*, care a urcat în ierarhia politică de la logofăt până la cele mai înalte trepte ale dregătoriei, cele de mare vornic şi mare vistier şi care a murit ucis din porunca domnitorului Şerban Cantacuzino[1281], a continuat rânduiala instaurată de părintele său şi a cumpărat numeroase proprietăţi funciare, începând din anul 1657 când cumpără 100 de stânjeni la Mirceşti[1282] cu 15 ughi, după care achiziţionează aici peste 650 stânjeni de moşie, pentru care a plătit în total 63 de ughi, 8 costande şi 5100 de bani, ultimul act datând din 8 ianuarie 1671[1283]. De altfel, este de observat aceeaşi tendinţă de concentrare a moşiilor cumpărate în jurul Lăcenilor, pentru că satul Mirceşti, deşi se afla în Vlaşca, era probabil chiar în hotar cu acesta. Foarte aproape erau şi satele Zărneşti, unde cumpără în patru tranşe, din ianuarie până în septembrie 1675 peste 1000 de stânjeni de moşie cu suma de 116 ughi[1284] şi Grozeşti, în care răscumpără o moşie zălogită cu 25 de ughi[1285] şi unde mai cumpără apoi o altă funie de pământ[1286]. Vâlcu continuă extinderea latifundiului sau spre sud, cumpărând mai multe funii de moşie la Ludăneşti, în valoare de 75 ½ ughi şi 1200 de bani, între 1670-1677[1287], aproape de Trudeşti, unde moştenise o proprietate şi mai adaugă şi el în 1677 o altă parte de moşie la Duşăştii luaţi de tatăl său.

Cel de-al doilea fiu, *Grigore Grădişteanu*, ajuns în diverse dregătorii în sfatul domnesc, până la mare serdar şi mare logofăt[1288], urmează şi el politica de creştere a domeniului feudal şi din anul 1666 începe seria cumpărăturilor repetate în acelaşi sat, la Netoţi[1289]. Aici, între 1671 şi 1678 a cumpărat şi a stăpânit aproape 1000 de stânjeni de pământ şi alte părţi de moşii, pentru care, în numai 8 ani a încheiat 17 acte de vânzare-cumpărare. Dar soarta acestei moşii, acumulată cu atâta râvnă, este cunoscută din hrisovul domnitorului Constantin Brâncoveanu, care o întăreşte la 10 mai 1694 mănăstirii Trivalea,

[1280] *Ibidem,* doc. 468, p. 205.
[1281] N. Stoicescu, *op. cit*., p. 189.
[1282] Doc. Tel., doc. 414, p. 188.
[1283] *Ibidem*, doc. 530, p. 226.
[1284] *Ibidem,* doc. 567-570, p. 237-238.
[1285] *Ibidem*, doc. 590, p. 247.
[1286] *Ibidem,* doc. 606, p. 252.
[1287] *Ibidem,* doc. 593, p. 248.
[1288] N. Stoicescu, *op. cit*., p. 190.
[1289] Doc. Tel., doc. 479, p. 208.

căreia i-o vânduse Matei, unul din fiii lui, pentru a acoperi restul de 400 taleri din datoria rămasă de la tatăl său față de mănăstire[1290].

La Bâțcoveni, Grigore cumpără într-un an, între septembrie 1670 – septembrie 1671 nu mai puțin de 6 ori cei 545 de stânjeni de moşie[1291]. Pe valea Vedei el achiziționează la Mihăileşti o parte de moşie de 500 stânjeni şi 12 rumâni pentru suma de 130 de ughi[1292], iar la Cervenia cumpără, la 1674 satul cu moşia în valoare de 650 taleri[1293], din care va vinde în 1678 o jumătate de sat şi de moşie cu rumâni şi moară pentru 450 de taleri[1294]. În județul Teleorman Grigore Grădişteanu a mai cumpărat două părți de moşie de 110 stânjeni la Nenciuleşti, pentru care a plătit 4500 de bani[1295], iar în Vlaşca, la Năneşti, a luat o ultimă proprietate în valoare de 300 taleri de la Neacşa Vlădeasca, în contul datoriei răposatului ei soț[1296].

Ultimul Grădiştean din sec. al XVII-lea, ale cărui posesiuni pot fi analizate pe baza documentelor de arhivă, este *Bunea Grădişteanu***,** fiul lui Nica şi nepotul lui Bunea-Vâlcu, întemeietorul spiței şi a averii Grădiştenilor. Şi el a înaintat în dregătorii fiind membru în sfatul lui Constantin Brâncoveanu cu care se înrudea şi care l-a investit cu încredere, pentru că l-a trimis în mai multe solii la Constantinopol[1297].

Ca şi predecesorii săi el cumpără proprietățile comasat, astfel că îl regăsim în hotărnicia din 12 iunie 1700 ca stăpân al unei proprietăți întinse pe Valea Vedei, care cuprindea teritoriul a cinci sate şi moşii, aproximativ pe locul de astăzi al oraşului Alexandria şi a împrejurimilor de la nordul lui[1298]. La Negreasca cumpărase de două ori în 1696[1299] şi 1697[1300], la Nemoşteni tot de două ori, în 1697 şi 1700[1301], la Şovărăşti şi Adămeşti, unde mai avea o moşie ca moştenire, cumpără în 1699[1302], la Aldeşti tot în 1699[1303] şi la Băcăieni în 1700[1304]. În total Bunea mare armaş a cumpărat în județul Teleorman 1032 de stânjeni de moşie pentru care a plătit 245 de taleri.

[1290] *Ibidem,* doc. 699, p. 285.
[1291] *Ibidem,* doc. 524, 532-533, 536, 548-549.
[1292] *Ibidem*, doc. 563, p. 236.
[1293] *Iibidem,* doc. 564, p. 237.
[1294] *Ibidem,* doc. 596, p. 249.
[1295] *Ibidem,* doc. 599, p. 250, doc. 639, p. 264.
[1296] *Ibidem,* doc. 631, p. 262.
[1297] N. Stoicescu, *op. cit*., p. 191.
[1298] Doc. Tel., doc. 726, p. 294.
[1299] *Ibidem*, doc. 708, p. 288.
[1300] *Ibidem,* doc. 711, p. 289.
[1301] *Ibidem*, doc. 713, p. 289 şi doc. 724, p. 293.
[1302] *Ibidem*, doc. 719, p. 292.
[1303] *Ibidem,* doc. 722, p. 292.
[1304] *Ibidem,* doc. 725, p. 293.

Chiar şi în afara unei analize detaliate privind veniturile acestor proprietăţi domeniale, dar şi alte mişcări de moşii, cum ar fi unele vânzări necunoscute sau posesiuni din zestrea soţiilor, eventuale danii domneşti primite sau danii oferite către propriile ctitorii, se poate constata că familia Grădişteanu a posedat unul din cele mai mari domenii boiereşti din secolul al XVII-lea din Ţara Românească, concentrat în bună parte în judeţele Teleorman şi Vlaşca, unde se afla de altfel şi reşedinţa seniorială.

O altă avere considerabilă, de această dată acumulată în timp scurt, într-o singură generaţie, este partea teleormăneană din domeniul boieresc al lui *Mareş Băjescu,* omul nou al sec. al XVII-lea, care intrând în politică a urcat repede treptele ierarhiei dregătoreşti până la cele de mare vistier şi mare ban şi a acumulat o avere atât de mare, încât a compensat modesta sa origine de târgoveţ[1305].

Prima fracţiune din acest domeniu a fost de fapt ocina din dania domnească primită în anul 1648 de la Matei Basarab la Hurezi şi revocată de Constantin Şerban, care a redat-o megieşilor[1306]. Aici Mareş obţine o altă parte de moşie, de 60 de stânjeni, în schimbul unor daruri de valoare mai mare, printr-o înfrăţire[1307], parte pe care în cele din urmă o va dărui mănăstirii Câmpulung în anul 1664[1308]. La Ciolăneşti procesul de cumpărare de pământ, care are loc între primul act de vânzare-cumpărare din 1656[1309] şi hotărnicia din 1669[1310] va duce la achiziţionarea întregului sat cu moşia sa de 508 stânjeni, pentru suma de 108 ughi. Alt sat care i-a aparţinut în întregime lui Mareş Băjescu şi care l-a costat 133,5 ughi a fost Ueştii. El l-a cumpărat în 13 tranşe de achiziţii care au durat timp de 12 ani, între 1657 şi 1669[1311]. La Zloteşti cumpără, tot începând cu anul 1657[1312], după cum reiese din zapisele de vânzare încheiate în răstimpul a cinci ani, părţi de moşie în suprafaţă de 156 de stânjeni şi în valoare de 37 ughi. Ultimul sat dobândit în întregime a fost Slăveştii de Jos, în care, pe lângă pământ, pădure, vad şi moară, prima ocină cumpărată în anul 1660 cuprindea şi o casa cu pivniţă şi acareturi, care a devenit probabil o reşedinţă temporară pentru proprietar şi familia lui. Satul a costat în total 80 de ughi, din care casa cu moara au valorat 45 ughi[1313]. Ultima achiziţie pe

[1305] Spiridon Cristocea, *Din trecutul marii boierimi muntene. Marele ban Mareş Băjescu*, Brăila, 2005.
[1306] Doc. Tel., doc. 344, p. 164-165.
[1307] *Ibidem*, doc. 377, p. 176-177.
[1308] *Ibidem*, doc. 458, p. 202.
[1309] *Ibidem,* doc. 393, p. 182.
[1310] *Ibidem*, doc. 513, p. 219-220.
[1311] DANIC, Mitrop. Ţ. Rom., CXXIX/15. Vezi şi Spiridon Cristocea, *op. cit*., p. 58.
[1312] Doc. Tel., doc. 408, p. 186.
[1313] *Ibidem*, doc. 429, p. 193.

care Mareş Băjescu a făcut-o în Teleorman a fost o moşie de 40 de stânjeni, numită Pitărească[1314], cumpărată în preziua ultimei hotărnicii a acestui domeniu boieresc[1315].

Partea din județul Teleorman a imensului domeniu boieresc al lui Mareş din Băjeşti, care se întindea pe teritoriul a şase județe, se caracteriza prin două elemente distinctive: moşiile erau adunate într-o zonă limitată între văile Teleormanului şi ale Pârâului Câinelui, toate în hotar şi se afla într-un bazin cerealier, sursă sigură de aprovizionare pentru restul domeniului[1316].

3. Kazalele turceşti Turnu şi Giurgiu – un aspect al relațiilor româno - otomane

În anul 1386, când Mircea cel Bătrân urca pe tronul Țării Româneşti, Imperiul Otoman ocupase deja importante poziții strategice în Peninsula Balcanică, unde, după anul 1393, prin înlăturarea ultimelor dinastii locale, au fost puse bazele unui imperiu cu o conducere centralizată, care viza controlul regiunii de la Dunărea de Jos[1317], de apărarea căreia era interesată şi Ungaria, obligată prin tratatul încheiat la Braşov, la 7 martie 1395, să protejeze Țara Românească în fața turcilor[1318].

Pentru puterea otomană era clar că spre a fi sigură de hotarul nordic, trebuia să-l stăpânească în întregime, pe ambele maluri ale Dunării[1319].

În aceste condiții, Mircea cel Bătrân construieşte şi întăreşte un întreg lanț de cetăți la granița sudică a țării, creând un sistem articulat, format din puncte de ofensivă şi de apărare pe malul stâng al Dunării[1320] la Severin[1321], Turnu[1322], Giurgiu[1323], pe malul drept al fluviului, la Silistra[1324] şi în Dobrogea la Hârşova[1325] şi Enisala[1326] care la rândul lor erau avanposturi ale cetăților de la gurile Dunării, Chilia[1327] şi Cetatea Albă[1328].

[1314] *Ibidem,* doc. 513, p. 219-220.
[1315] Spiridon Cristocea, *op. cit*., p. 55-60.
[1316] *Ibidem.*
[1317] Halil Inalcik*, op.cit.*, p. 59.
[1318] P. P. Panaitescu, *op. cit.,* p. 252.
[1319] *Ibidem*, p. 238. Ocuparea cetăților Nicopole şi Silistra şi alungarea lui Mircea cel Bătrân, în parte, din Dobrogea de către Baiazid I adusese deja toată Bulgaria dunăreană în stăpânirea turcilor.
[1320] Pavel Chihaia, *Cetățile lui Mircea cel Bătrân*, în vol. Arta medievală, III, Țara Românească între Bizanț şi Occident, Buc., 1998, p. 15-29.
[1321] Răzvan Theodorescu, *Bizanț, Balcani, Occident la începuturile culturii româneşti, (sec. X-XIV)*, Buc. 1974, p. 275; Gh. I. Cantacuzino, *Cetățile medievale*, p. 87. Cetatea Severinului a fost ridicată în sec. XII, o dată cu înființarea banatului de Severin.
[1322] Cetatea Turnu este menționată pentru prima dată în izvoare scrise în 1394-1395 într-o cronică românească inedită, bazată pe relatări ungureşti, citată de Gr. Tocilescu (vezi Gr. Tocilescu, *Monumente epigrafice*, p. 219, nota 3).
[1323] Deşi se consideră în general că cetatea Giurgiu a fost gândită şi înfăptuită de Mircea cel Bătrân (vezi N.A. Constantinescu, *op. cit*., p. 492; Paul Cernovodeanu, *Cetatea Giurgiului. Studiu istorico-militar,* în SMMIM, nr. 2-3, 1969-1979, p. 78), cel puțin turnul donjon este anterior domniei lui, el reprezentând o fază mai veche, bizantină (vezi Cristian Moisescu, *Arhitectura românească veche*, p. 75).
[1324] După părerea lui P. P. Panaitescu, care citează cronici contemporane, Baiazid cucereşte cetatea Dârstorului din mâinile lui Mircea cel Bătrân în 1393 (vezi P. P. Panaitescu, *op. cit*., p. 238).

Prima cucerire turcească a cetăţii Turnu este una din consecinţele celei dintâi expediţii a lui Baiazid I peste Dunăre, în toamna anului 1394. După ce a trecut fluviul pe la Nicopole în fruntea unei imense armate de vasali din Europa, sultanul a cucerit şi ocupat cetatea Turnu[1329], după care a pornit în urmărirea lui Mircea, care s-a retras pe drumul spre capitala de la Argeş în apropierea căreia a avut loc bătălia de la Rovine din 10 octombrie 1394[1330] . La întoarcere sultanul a urmat acelaşi drum spre Nicopole, dar nu a trecut Dunărea înainte de a instala în Nicopolea Mică o garnizoană turcească şi probabil şi una românească, fidelă lui Vlad, numit Uzurpatorul, pe care turcii tocmai îl puseseră pe tronul Ţării Româneşti[1331]. Începând din acest moment cetatea Turnu a fost vizată în aproape toate campaniile antiotomane de la sfârşitul sec. al XIV-lea şi începutul sec. al XV-lea, căci se afla în imediata vecinătate a cetăţii Nicopole, devenită în această epocă un important centru al administraţiei imperiale otomane[1332]. În vara anului 1395, când regele Ungariei Sigismund de Luxemburg a organizat o nouă expediţie în Ţara Românească, după ce l-a repus pe Mircea în scaunul domnesc, s-a îndreptat spre Turnu. După un asediu în care au fost folosite maşini de război pentru dărâmarea zidurilor, regele maghiar a cucerit cu mari sacrificii cetatea[1333], în care şi-a instalat, apoi, propria garnizoană ungurească. Un nou episod din aceste stăpâniri alternative ale cetăţii a fost în legătură cu înfrângerea drastică a cavalerilor cruciaţi la Nicopole, la 28 septembrie 1396, când, ca urmare a victoriei otomane, un detaşament turcesc a trecut fluviul pe malul stâng şi după alungarea garnizoanei lăsate acolo cu un an în urmă de Ştibor, voievodul Ardealului, a recucerit Nicopolul Mic. În intervalul acestei stăpâniri cetatea numită acum Holovnik, probabil grav avariată în cursul bătăliilor de cucerire, a fost refăcută de turci, eveniment consemnat de o inscripţie pe piatră, datată în timpul domniei lui Baiazid

---

[1325] Primele fortificaţii din cetatea Hârşovei aparţin epocii bizantine (vezi Radu Ciobanu, *Un monument mai puţin cunoscut: Cetatea feudală de la Hârşova,* în BMI, XXXIX, nr. 1, 1970, p. 25-30).

[1326] Enisala era la sfârşitul sec. XIV o cetate maritimă, menită să supravegheze golful Razelm – Babadag (vezi Idem, *Cetatea Enisala*, în BMI, XL, nr.1, 1971, p. 21-30).

[1327] Stăpânirea „părţilor tătăreşti" din sudul Basarabiei cu cetatea Chilia, vechiul Licostomo genovez, este o consecinţă a recuperării în anul 1404 de către Mircea cel Bătrân a Dobrogei (vezi P. P. Panaitescu, *op. cit.,* p. 304-305).

[1328] Cetăţile de la gurile Dunării, unde coborau marile drumuri comerciale din Ungaria – Chilia şi Polonia – Cetatea Albă, au preferat stăpânirea domnului muntean şi nu moldovean (vezi *Ibidem*, p. 297).

[1329] Leunclavius, *Historiae musulmanae turcorum de monumentis ipsorum et scriptatae libri XVIII*, Frankfurt, 1591, ap. P. P. Panaitescu, *op. cit*., p. 240.

[1330] N. Constantinescu, *Fiction chronologique*, 2005, p. 306.

[1331] Gh. T. Ionescu, *Contribuţii la istoria românilor, Studii şi materiale*, Brăila, 2004, p. 146.

[1332] Halil Inalcik, *op. cit*., p. 58-59.

[1333] „De trei ori steagul regelui căzu la pământ şi de tei ori fu ridicat, iar regele îndemna mereu pe ai săi să lupte pentru Hristos", spune cronica franceză contemporană (vezi *Chronique du réligieux de St. Denis contenant le régne de Charles VI*, în Collection des documents inédits sur l'histoire de France, 1840, p.386-387, ap. P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p.257).

Ildirâm, dar redactată în limba slavă, care era cunoscută de populația ocupată şi nu în limba cuceritorilor[1334].

Nu se cunoaşte prilejul cu care cetatea a revenit domnului Țării Româneşti, dar sigur este că la 23 martie 1399, Sigismund de Luxemburg notează, într-o epistolă către un apropiat, rezumatul scrisorii recente pe care o primise de la Mircea cel Bătrân, datată cu 16 zile în urmă în Nicopolul Mic[1335].

În primele două decenii ale sec. la XV-lea, în contextul războiului civil, rezultat al luptelor de succesiune la tronul statului otoman şi al politicii agresive de intervenție a unor state creştine ca Veneția, Bizanțul, Țara Românească[1336], politica Porții otomane în Balcani era aceea de creare de capete de pod şi pe malul stâng al Dunării şi de puncte de control în Dobrogea[1337]. Astfel, în campaniile din 1419 şi 1420 Mehmed al VI-lea, după ce l-a respins pe Mihail I înapoi peste Dunăre, a transformat cetățile dunărene Giurgiu, Turnu, Enisala şi pentru un timp Severinul şi Chilia, în avanposturi otomane înaintate în sectorul românesc al fluviului, devenit astfel turcesc[1338]. Odată încorporate Imperiului Otoman, aceste teritorii au fost transformate în complexe militare şi economice, numite *kazale,* conduse de un kadiu şi supuse unor reglementări fiscale, juridice şi administrative aflate sub jurisdicția directă a unui sangeakbeilik[1339]. Prin firmane ale sultanilor, atât Giurgiu cât şi Turnu au fost, pe toată perioada ocupației turceşti, subordonate beiului de Nicopole, la rândul lui aflat sub ascultarea beglerbeiului Rumeliei. Pentru kazaua Giurgiu sunt cunoscute firmanele emise la 12 februarie şi 14 martie 1571[1340].

Deşi făceau parte din structura administrativă a Imperiului Otoman cu mult timp în urmă, o recunoaştere oficială a granițelor cu Țara Românească a kazalei Giurgiu şi niabetului Turnu s-a făcut o dată cu primele hotărnicii realizate în timpul domniei lui Mircea Ciobanul, în anul 1546, rămase în toponimia locului, până în vremurile moderne, sub numele de "drumul banului de la hotarul turcilor"[1341]. Frontierele între cele două organisme

---

[1334] Haralambie Chircă, C. Bălan, *O inscripție din 1397-1398 privitoare la stăpânirea turcească de la Turnu,* în SMIM, III, 1959, p. 359-363. Autorii articolului presupun că subaşa pomenit în pisanie, al cărui nume este şters, era un slujbaş din rândurile localnicilor creştini, practică cunoscută în epocă .
[1335] Victor Motogna, *Politica externă a lui Mircea cel Bătrân*, Gherla, 1924, p. 41.
[1336] Halil Inalcik, *op. cit*., p. 62.
[1337] Mihai Maxim, *Teritorii româneşti sunb administrație otomană în sec. al XVI-lea*, în RI, tom 36, nr. 8, 1983, p. 808.
[1338] Valeriu Ciocâltan, *Competiția pentru controlul Dunării inferioare*, în RI, tom 35, nr. 11, 1982, p. 1200.
[1339] O kaza era definită prin existența unei cetăți (kalé) cu o garnizoană, a unui oraş (varoş) ce cuprindea populația civilă şi instituțiile administrative, un port sau schelă (iskele), cu dana şi antrepozitele şi zona agricolă, formată din satele ce trebuiau să hrănească cetatea şi oraşul (vezi, Mihai Maxim, *op. cit*., p. 811-812).
[1340] Mihai Maxim, *Documente turceşti privind kazaua Giurgiului în sec. al XVI-lea*, în vol. Ilfov. File de istorie, Buc., 1978, p. 189.
[1341] DIR, B, veac XVI, vol. III, doc. 413, p. 359.

administrative, otoman şi românesc, erau marcate de borne speciale, după reglementările convenite între cele două părţi[1342], dar hotarul nu a rămas fix, turcii încălcându-l adesea, motiv pentru care voievozii români făceau plângeri la Poartă pentru restabilirea vechilor hotare. Mihnea Turcitul a obţinut la 8 mai 1578 un firman al sultanului Murad al II-lea care confirma frontierele fixate de o comisie solicitată de predecesorul său, Alexandru Mihnea, sultanului Selim al II-lea, redând astfel Drumului Banului, atât la Turnu cât şi la Giurgiu, caracterul de linie de hotar[1343]. Cetatea Giurgiu, numită în documentele otomane Yerkökü[1344], se delimita de Ţara Românească pe o linie care la est unea Dunărea cu lacul Chiriva, apoi se îndrepta prin valea Cosova până unde se unea cu Drumul Banului, mai departe pe lângă hotarele satelor [Stăneşti, Gurban], şi Paraipani, ocolea pe lângă lacul Mahâru şi ajungea din nou la Dunăre. În document erau orânduite locurile de păşune şi cui revenea peştele din lacuri[1345]. Cetatea Turnu, dispunea de un teritoriu mai mic. La vest se întindea de la Dunăre, din faţa gurii Oltului, urca spre nord pe lângă satul Ciupelniţa (Ciuperceni?) până în faţa satului Liţa, se îndrepta către est pe lângă drumul Segarcei, apoi cotea spre sud, spre Dunăre, pe drumul numit Torpan [Troian][1346].

De-a lungul timpului, conflictele de graniţă datorate tendinţelor locuitorilor musulmani, dar şi administraţiei turceşti de încălcare a lor şi de comitere a unor abuzuri în teritoriul românesc, s-au soldat, pe de o parte, cu repetate reclamaţii şi intervenţii ale domnitorilor la Înalta Poartă, la care sultanii au răspuns cu noi firmane pentru oprirea acestor agresiuni[1347], iar, pe de altă parte, cu întocmirea de hotărnicii la anumite intervale, mai complete şi precise, în stabilirea limitelor litigioase ale acestor enclave otomane. Pentru Turnu avem două documente târzii, din secolul XVIII, care confirmă aceste necesităţi: scrisoarea boierilor către Mimiş aga, împuternicitul sultanului Mustafa al III-lea pentru îndreptarea

[1342] Mihai Maxim, *Le statut des pays roumaine envers de Porte Ottomane aux XVIe-XVIIe siècles*, în Revue Roumaine d'Histoire, XXIV, nr. 1-2, Buc., 1985, p. 35.
[1343] N. Iorga, *Studii şi documente*, vol. V, p. 476.
[1344] În limba turcă însemnând „rădăcina pământului", sau „morcovul" (vezi Mihai Maxim, *Documente turceşti*, p. 188).
[1345] H. Dj. Siruni, *Acte turceşti privitoare la hotarele dunărene ale Ţării Româneşti,* în RA, V, nr. 1, 1942, p. 145 şi Mihail Guboglu, *Catalogul documentelor turceşti*, p. 43, doc. 86.
[1346] *Ibidem,* p. 145 şi *Ibidem,* p. 43.
[1347]Câteva situaţii, este drept din sec. al XVIII-lea, care aveau cu siguranţă precedente şi în secolele anterioare, le folosim ca exemple: la 2 mai 1764, prin firman împărătesc, sultanul ordonă ca funcţionarii Silistrei şi Nicopolei să nu mai încalce nici un petic din teritoriul Ţării Româneşti (vezi Mihai Guboglu, *op.cit*., p. 70); la 17-26 iunie 1768 Mustafa al III-lea dă poruncă în legătură cu conflictele de graniţă dintre români şi cei din kazaua Giurgiu şi tot la aceeaşi dată se cere un firman care să ratifice sentinţa vicejudecătorului de Silistra în acelaşi litigiu şi care să interzică celor din Giurgiu să semene, să cosească iarbă şi să taie lemne pe pământul Ţării Româneşti (vezi *Ibidem*, p. 77).

hotarelor de la Ada-Kaleh la Brăila, din anul 1764 şi hotărnicia lui Pârvu Cantacuzino din anul 1767[1348].

Din punct de vedere juridico-administrativ, în *kazaua* de la Giurgiu cele mai înalte atribuţii le avea *kadiul*, care judeca după legea sfântă musulmană, chiar dacă unii împricinaţi erau creştini, atât din interiorul kazalei cât şi din teritoriul românesc, dacă erau pricini de hotar[1349]. De altfel, Poarta a trebuit să intervină de nenumărate ori cu cereri către acest dregător pentru stoparea abuzurilor turceşti dincolo de graniţa cu Ţara Românească. Cât de reprezentativ era acest funcţionar s-a putut vedea în momentul în care, atunci când Mihai Viteazul i-a chemat pe creditorii turci la Bucureşti pentru reglementarea datoriilor, a convocat şi kadiul de Giurgiu, în calitate de reprezentant şi garant al Porţii Otomane[1350].

La Turnu, în secolele XVI şi XVII, cel mai important dregător otoman era *naib*-ul, circumscripţia sa fiind un *niabet.* Într-un ordin din 12 iulie 1566 adresat kadiului de Nicopole se constată că schela şi orăşelul Turnu depindeau administrativ de acesta. În registrul de recensământ din anul 1568 în subordinea sangeakbeilikului de la Nicopole nu figurează un cadiu de Turnu, iar în registrul secretariatului oilor din anii 1612-1613 nu este nici o semnalare a unei kazale cu numele Turnu, Holovnik sau Kule[1351]. Faptul este confirmat de lipsa menţiunilor documentare exprese a denumirii de *cadiu* şi *kaza de Turnu* în actele administraţiei otomane pentru acest teritoriu, de altfel redus ca suprafaţă, pentru toată perioada ocupaţiei turceşti, cu mici excepţii, precum şi de către Evlia Celebi care, vizitând regiunea, consemnează tocmai titulatura de niabet a acestei unităţi administrative[1352]. Cetatea, la rândul ei era condusă de un *dizdar* (pârcălab) şi nu de un cadiu, iar schela de un *emin*.

Referitor la populaţia nemusulmană cuprinsă în cele două teritorii, îndeosebi la cea din oraşul Giurgiu şi din împrejurimile sale, cele mai importante informaţii sunt furnizate de condicile financiare, cum este cea din anul 1697, care a înregistrat contribuabilii de gizie[1353] nominal, pe localităţi. În kazaua Giurgiu figurau la acea dată 2155 de raiale în mahalalele oraşului şi în restul teritoriului, în cele 21 de sate numite cu numele stăpânului locului (cele mai multe turceşti), şi 2070 de raiale care lucrau pe vasele flotei imperiale de pe Dunăre[1354].

[1348] Radu Perianu, *Raiaua Turnu. Un plan topografic al raialei*, în RIR, vol. XIII, fasc. I, 1943, p. 56-57.
[1349] Mihai Maxim, *Documente turceşti*, p. 192. Cauzele cele mai numeroase de judecată erau cele referitoare la furturile de cai şi de vite săvârşite de turci asupra populaţiei româneşti, a cărei mărturie nu avea valabilitate în faţa „instanţei" otomane.
[1350] Mihail Guboglu, Mustafa Ali Mehmet, *Cronici turceşti*, p. 499-500.
[1351] Liviu Maxim, *L'échelle et la fortresse danubienne deTurnu (Holovnik, Kulé) à la lumière des noveaux documments ottomans,* în Romano-Turcica, I, Istanbul, 2003, p. 119.
[1352] *Călători străini*, vol. VI, p. 705.
[1353] Gizia este tributul (haraciul) anual încasat de la raiale (bărbaţi valizi, capi de familie nemusulmani).
[1354] Valeriu Veliman, *O condică turcească referitoare la populaţia nemusulmană din Giurgiu şi împrejurimile sale la sfârşitul sec. al XVII-lea*, în vol. Ilfov. File de istorie, Buc., 1978, p. 196.

Se poate aprecia, aşadar, că populaţia creştină, majoritar românească după numele din adeverinţe, din kazaua Giurgiu, era la sfârşitul sec. al XVII-lea de aproximativ 20.000 de locuitori, la care se adaugă, evident, populaţia musulmană din oraşul Giurgiu şi din sate, numite ciflikuri[1355], al căror număr nu poate fi încă apreciat[1356].

Pentru teritoriul Turnului, singurele informaţii sunt cele oferite de Celebi, care, la jumătatea sec. al XVII-lea aprecia populaţia oraşului întemeiat de Mehmed I[1357] la 300 de case, aflate în jurul cetăţii (aprox. 1500 locuitori), iar în ceea ce priveşte satele, toate sursele documentare citează, între sec. al XVI-lea şi al XVIII-lea, cel mult 3 sate concomitent.

Despre efectivele garnizoanelor turceşti care păzeau cetăţile Giurgiu şi Turnu se cunosc date din statistici şi condici bugetare otomane care indică în a doua jumătate a sec. al XVI-lea la Giurgiu cel mult 200 de militari plătiţi cu 3-7 aspri pe zi[1358], iar la Turnu un număr de 41 de oşteni – 33 de arbaletieri şi 8 tunari[1359]. Spre sfârşitul sec. al XVII-lea, în anul 1669-1670, la Turnu se găseau numai 18 militari[1360].

În orice caz, este vizibilă diminuarea importanţei strategico - militare a celor două cetăţi pe măsura întăririi regimului de dominaţie otomană asupra ţărilor române, ele păstrându-şi în continuare importanţa ca centre comerciale şi vamale, mai ales Giurgiul, care făcea legătura directă dintre Bucureşti şi Istanbul.

CONCLUZII

Studiul istoric, oricât de limitat, privind regiunea generic denumită *Sud-Vestul Munteniei*, care de fapt reuneşte două judeţe actuale, *Teleormanul şi Giurgiu*, conduce la observaţia că aceasta a evoluat ca o expresie a stadiului în care se găseau structurile economice, sociale şi politice ale spaţiului românesc extracarpatic cât şi a contextului sud-est european şi a purtat amprenta condiţiilor concret –istorice locale.

Primele consemnări documentare despre acest teritoriu au apărut destul de târziu în evul mediu, în ultimele două decenii ale sec. al XIV-lea, marcând un decalaj semnificativ

---

[1355] Un ciflic era constituit, din case, grădini cu chioşc, vii, livezi, semănături şi diferite alte hangarale. La jumătatea sec. al XVIII-lea valoarea ciflicului numit Ciungul era de 6000 de guruşi (vezi Mihail Guboglu, Mustafa Ali Mehmet, *op. cit*., p.58).

[1356] Un secol mai târziu, în 1778, Bauer consemnează în raiaua Giurgiu 38 de sate, cele mai multe purtând nume turceşti (vezi Fr. Bauer, *op. cit*., p.193).

[1357] *Călători străini, loc. cit.*

[1358] Mihai Maxim, *Documente turceşti,* nota 46, p. 193.

[1359] N. Todorov, B. Netkov, *Turski izvori za bălgarskoto istoria,vec. XV-XVI,* vol. II, Sofia, 1966, p. 312-315.

[1360] Comparativ, în acelaşi an erau plătiţi 248 oşteni în Cetatea Chiliei, 148 la Brăila, 63 la Tulcea, 622 la Oradea (vezi Mihai Maxim, *Teritorii româneşti*, p. 812).

între momentul începuturilor aşezărilor omeneşti şi organizării teritoriale şi primele menţionări ale existenţei acestora.

La început izvoarele scrise sunt cele externe. În însemnările călătorilor străini, dincolo de inexactităţile inerente, figurează cele dintâi referiri despre localităţile pe care le-au întâlnit în cale în această regiune: pelerinii catolici Peter Sparnau şi Ulrich von Tennstädt desemnează explicit Zimnicea ca oraş şi în mod indirect Roşiorii de Vede (pe tot traseul ei indicând exclusiv oraşele); pentru Giurgiu există beneficiul imaginii cetăţuii sale în Codexul parizian şi numele pe axa de circulaţie a Itinerariului de la Bruges. Ţinând cont de insuficienţa datelor despre oraşele dintre Carpaţi şi Dunăre în epocă, valoarea acestor informaţii nu poate fi ignorată atunci când se discută *statutul* sau *calitatea* acestor centre de locuire cu atât mai mult cu cât problema eventualei *cristalizări urbane* are legătură cu o continuitate ori periodicitate de locuire (la Zimnicea s-au descoperit bordeie din sec X-XI şi un cuptor de reducere a minereului de fier, din aceeaşi epocă), sau este congruentă cu existenţa unor fortificaţii (turnul–donjon bizantin la Giurgiu şi posibila fază bizantină la Turnu).

Apariţia documentelor interne, la început emise în cancelaria domnească şi mai apoi provenite din diverse alte surse şi coroborarea lor cu izvoarele narative - istorice, literare sau geografice, cu cele onomastice şi în special cu izvoarele arheologice şi numismatice, permit o reconstituire aproximativă a procesului de evoluţie demografică în regiune.

Condiţionate de mecanisme de determinare reciprocă cu cadrul natural, aşezările umane medievale, în majoritatea lor covârşitoare *sate*, sunt în bună parte o continuare a vechilor obşti săteşti grupate pe văile râurilor sau în lunca şi bălţile Dunării. Populaţia lor exploata, prin ocupaţii străvechi ca pescuitul şi vânătoarea, resursele locale, uneori până la epuizare, aşa explicându-se dispariţia în scurt timp, prin defrişare, a arealului imensei păduri a *Deli-Ormanului* ce ocupa nord-estul regiunii şi slaba populare a stepei din interfluvii, rămasă aşa până astăzi.

Cu toată precaritatea informaţiilor din documentele de arhivă, valorificarea lor intensivă dovedeşte că între sec. al XV-lea şi al XVII-lea şi în mod special în ultima sută de ani a intervalului, în judeţele Teleorman şi Giurgiu numărul *satelor existente* sau *existente şi dispărute* a fost mult mai mare decât s-a considerat până în prezent. De exemplu în judeţul istoric Teleorman s-au putut identifica astfel aproximativ 47 de sate necuprinse în harta din anul 2004 şi s-au putut îndrepta unele erori în localizarea care părea incertă sau greşită a unor sate. Se poate considera astfel că densitatea aşezărilor şi implicit numărul populaţiei din această zonă a câmpiei joase depăşeşte toate estimările de până acum.

Cât priveşte ocupaţiile locuitorilor acestor aşezări, din analiza materialului documentar şi arheologic prezentat de noi rezultă că *agricultura* era *îndeletnicirea de bază*. Fertilitatea crescută a solului, clima adecvată, suprafeţele mari de luciu de apă au determinat păstrarea acestei ocupaţii arhaice, în condiţiile în care proximitatea porturilor cu schele pentru export le ofereau posibilitatea unei mai bune valorificări a produselor. Producţia agricolă este astfel determinată nu numai de nevoile proprii ci şi de cererea pieţei, aşa cum rezultă din regulamentele vamale ale porturilor. Se cultivau în special cerealele, atât pentru hrana oamenilor cât şi pentru furaje, se creşteau animale, în mod deosebit oile, masiv cumpărate de către musulmanii din Imperiul Otoman datorită obiceiurilor lor alimentare, se practica stupăritul pentru miere şi ceară. Acestea nu au exclus altfel de culturi de plante sau creşterea şi a altor animale, exemplul cel mai elocvent fiind viţa de vie, larg cultivată, probabil doar pentru asigurarea nevoilor personale şi a vitelor mari, folosite ca animale de povară şi uneori ca monedă de schimb. Din ansamblul acestor îndeletniciri de bază au rezultat şi altele *conexe,* cum ar fi *morăritul* - vadurile de moară şi morile fiind o realitate constantă aproape în fiecare sat sau pescuitul în apele curgătoare şi mai ales în bălţi şi heleştee. Majoritatea meşteşugarilor valorificau de fapt rezultatele acestor activităţi agricole: *măcelarii, cojocarii, abagii*, *cizmarii etc.*

Şi *comerţul,* local sau exterior, nu face altceva decât să pună în valoare produsele agricole specifice regiunii. În legătură cu comerţul, o ocupaţie foarte pragmatică de altfel, ni se pare relevant faptul că el este practicat, după cum se menţionează în documente, de toate categoriile sociale, nu numai de târgoveţi: de boieri, de mănăstiri şi chiar de ţărani. Ca o consecinţă a unei intense circulaţii a mărfurilor, locale şi de tranzit, regiunea era străbătută în tot evul mediu de o *reţea de drumuri*, unele adevărate căi europene - Drumul Sibiului prin Turnu şi Calea de la Bucureşti la Istanbul, prin Giurgiu, altele care legau provinciile româneşti, cum erau Drumurile Oilor, aşa cum am putut demonstra pe baza datelor arhivistice.

O contribuţie majoră în încercarea de clarificare a trăsăturilor specifice ale vetrelor de locuire medievale în sud-vestul Munteniei o are cercetarea arheologică. Cu toată insuficienţa şi lipsa de amploare a investigaţiilor, unele rezultate sunt concludente: toate aşezările se încadrează în *tipul deschis*, beneficiind uneori de protecţia naturală –râpe sau zone mlăştinoase ca în cazul celor de la Zimnicea şi Răreanca-Bragadiru, sau de protecţia unor fortificaţii mai vechi şi dezafectate, ca la Poiana-Flămânda şi Frumoasa; toate aceste contexte de locuire au avut o existenţă relativ scurtă, databilă, cu monede, cel mai probabil în intervalul cu limita inferioară la jumătatea veacului al XIV-lea şi cea superioară la începutul

celui de-al XV-lea, *nu au cunoscut faze succesive de existenţă* şi *au suferit distrugeri totale bruşte*, unanim asociate cu expedițiile otomane la nordul Dunării în timpul domniei lui Mircea cel Bătrân. Construcțiile din aceste aşezări se potrivesc unei *arhitecturi de paiantă*. Locuințele, cel puțin în stadiul actual al cercetării, neprezentând diferențieri formale față de statutul urban sau rural al aşezării şi nici în funcție de starea materială a locuitorilor, sunt în majoritatea lor covârşitoare *bordeie semiîngropate* şi sunt constituite dintr-o singură încăpere. Acelaşi tip de locuință va fi utilizat şi în secolele următoare, aşa cum s-a demonstrat cu aşezările mai recente, din sec. XVI-XVII, de la Udeni şi Gogoşari.

Materialul arheologic rezultat din excavațiile arheologice şi din descoperirile întâmplătoare *nu conține nici el elemente care să delimiteze sfera vieții urbane de cea sătească*. În toată perioada analizată în inventarul aşezărilor ceramica ocupă locul principal, tipul de bază rămânând *ceramica de uz comun*, nesmălțuită, răspândită în locuințe şi gropi menajere. Ceramica smălțuită, numeric mult mai redusă, denotă pe lângă o remarcabilă reuşită artistică şi un proces de pătrundere a produselor de calitate superioară în medii tot mai diverse. *Ceramica smălțuită şi sgraffitată* din complexul medieval de la *Zimnicea*, care se evidențiază prin repertoriul de forme şi motive decorative caracteristic întregului areal al ceramici bizantine şi post bizantine, relevă o altă poartă de pătrundere a influenței culturale bizantine şi sud-dunărene în societatea românească, în epoca imediat următoare formării şi consolidării statului feudal.

Poziția geografică strategică, de graniță, a regiunii şi proximitatea Imperiului Otoman, care la sfârşitul sec. al XIV-lea ocupase deja malul drept al Dunării, au constituit premizele încadrării structurilor locale de apărare în sistemul defensiv al întregii țări, inițiat de Mircea cel Bătrân. Astfel *arhitectura de apărare*, materializată prin cele două cetăți de zid, Turnu şi Giurgiu şi fortificația de pământ de la Frumoasa (față de încadrarea cronologică în perioadă a celor de la Roşiorii de Vede şi Frăteşti având rezerve) şi-a îndeplinit funcțiunea o perioadă de timp scurtă, de câteva decenii, până la ocuparea definitivă de către turci a liniei de nord a Dunării, după care cetatea Frumoasa a fost abandonată, iar cetățile Turnu şi Giurgiu vor intra pentru patru veacuri în sistemul defensiv al Imperiului turcesc.

Arhitectura civilă din regiune este ilustrată în sec. al XVII-lea de *reşedințele nobiliare,* veritabile ansambluri de *arhitectură de zid*, care răspundeau unor *necesități* şi *funcțiuni complexe* cum erau cele de *locuire* şi *religioase*, fără a avea şi un rol *defensiv*. Numărul lor este redus şi probabil că în epocă exista o motivație pentru acesta, iar faptul este întărit de lipsa totală a reşedințelor domneşti, cu toate că o bună parte din acest teritoriu a făcut parte din domeniul domnesc. Aceste curți boiereşti, puternic influențate de modele

aduse atât din Răsărit cât şi din Apus, erau compuse din două cadre principale. C*asele*, care nu dispuneau de incinte fortificate, erau ridicate pe pivnițe ample, cu foişoare pentru belvedere (Balaci, Dobreni), acoperite cu olane (Dobreni), amintind de palatele constantinopolitane cu turnuri şi cupole (Coiani-Mironeşti), sau cu aspect de palat occidental placat cu piatră şi cu ancadramentele profilate şi decorate cu blazonul familiei (Hereşti), unele aveau chiar pretenții de lux prin amenajările peisagistice. *Bisericile* de curte*,* corespunzătoare programului arhitectonic al epocii, de dimensiuni medii (Dobreni, Coiani-Mironeşti) sau aulice (Balaci), îndeplineau şi rolul de lăcaş de cult al comunității săteşti locale, motiv pentru care erau întotdeauna amplasate într-o incintă diferită de cea a caselor.

Şi *arhitectura religioasă* are reprezentativitate cronologic târzie, majoritatea edificiilor de cult - ansambluri sau biserici mănăstireşti şi lăcaşuri de mir – au fost fondate în decursul sec. al XVII-lea, căruia îi aparțin din punct de vedere stilistic, atât prin rezolvările constructive şi planimetrice cât şi prin expresia plastică, excepțiile fiind cele două ctitorii din sec. al XV-lea, mănăstirile Comana şi Babele, Comana cunoscând o reîntemeiere şi la sfârşitul sec. al XVI-lea, când est posibil să fi fost ridicată şi biserica de lemn de la Plăviceni. Din punct de vedere constructiv două din ansamblurile mănăstireşti, Comana şi Plăviceni au deținut şi o *funcțiune defensivă*, datorită fortificațiilor cu care au fost prevăzute: ziduri înalte cu ferestre de tragere, turnuri de poartă şi clopotniță masive, cu atribuții de pază şi supraveghere, mănăstirea Comana fiind dotată în plus şi cu turnuri de colț, destinate folosirii artileriei.

În urma discuției despre arhitectura medievală în sud-vestul Munteniei, concluzia este că *arhitectura civilă* a fost în toată perioada o arhitectură dominată de construcțiile din *paiantă*, care vor coexista doar în ultimul secol al acesteia cu puține construcții de zid, *piatra* şi *cărămida* rămânând materialul de construcție predilect al *arhitecturii militare şi religioase*. Se ridică astfel o întrebare inevitabilă: cum a fost posibil ca într-o regiune dominată de pădurea de stejar *să nu se dezvolte o civilizație a lemnului*, similară celei din alte zone ale țării? Răspunsul ar trebui căutat mai degrabă în instabilitatea vetrelor de aşezări şi necesității reîncropirii lor rapide, decât în lipsa materiei prime care oricum era disponibilă şi de bună calitate. Ipoteza poate fi verificată, căci până în vremurile moderne bisericile de lemn, destul de numeroase, erau lucrate întotdeauna de meşteri din zona de deal şi aduse şi asamblate în satele din Teleorman sau Vlaşca.

Fundamentul societății medievale româneşti a fost, aşa cum se ştie, întemeiat pe stăpânirea asupra pământului. În județele Teleorman şi Vlaşca (Giurgiu) *marea proprietate funciară* a fost deținută de *domnie,* de *mănăstiri* şi de *boieri*. Dacă pentru sec. XV şi XVI se

constată, documentar, că aceasta era concentrată în numele domniei, suveranul fiind cel care dispunea distribuirea proprietăților, în timp s-au produs deplasări în structura acestor posesiuni, astfel încât pentru sec. al XVII-lea se observă *regresul domeniului domnesc* şi constituirea unor *domenii boiereşti impresionante*, cu atât mai mult cu cât au fost rezultatul acumulărilor scurte, de la puține generații, instalate în dregătorii înalte, cele mai elocvente exemple fiind domeniile familiilor Grădişteanu şi domeniul lui Mareş Băjescu.

Puținele note dedicate *kazalelor* demonstrează că, mai ales pentru perioada de început a ocupației turceşti asupra teritoriilor din jurul cetăților Turnu şi Giurgiu, istoria lor "rămâne a fi scrisă", după ce turcologii vor deschide larg arhivele otomane. Până atunci doar constatăm că Poarta s-a străduit să păstreze *relații cel puțin corecte cu populația creştină românească* din imediata apropiere a frontierei Imperiului Otoman – nu de puține ori prin intervenția domnului direct la sultan – şi în raporturile cu domnia să-i mențină suveranului Țării Româneşti *privilegiile economice şi vamale* pe care le deținea prin tradiție, dinaintea ocupației otomane a celor două porturi dunărene.

RÉSUMÉ

L'étude historique concernant la région appelée génériquement le *Sud-Ouest de la Munténie* – qui réunit deux départements actuels, *Teleorman et Giurgiu*, tant limitée qu'elle soit, nous mène à l'observation que celle-ci a évolué comme expression de l'étape dans laquelle se trouvaient les structures économiques, sociales et politiques de l'espace roumain extra-carpatique, mais aussi du contexte sud-est européen et a porté l'empreinte des conditions concrètement historiques locales.

Les premières consignations documentaires à l'égard de ce territoire ont été faites tardivement dans le Moyen Âge, pendant les dernières deux décennies du XIV-ième siècle, marquant ainsi un décalage significatif entre le moment de début des habitats humains et de l'organisation territoriale et les premières mentions de leur existence.

Tout d'abord, les sources écrites sont celles externes. Dans les notes des voyageurs étrangers, au-delà des inexactitudes inhérentes, on trouve les premières mentions à l'égard des localités qu'ils ont rencontré au fil de leur chemin dans cette région. Les pèlerins catholiques Peter Sparnau et Ulrich von Tennstädt désignent explicitement Zimnicea en tant que ville et indirectement Roşiorii de Vede (sur tout leur trajet ils ont indiqué exclusivement les villes); pour Giurgiu il y a l'avantage de l'image de sa petite forteresse dans le Codex parisien et son nom sur l'axe de circulation de l'Itinéraire de Bruges. Ayant en considération l'insuffisance des dates à l'égard des villes situées entre les Carpates et le Danube dans l'époque, la valeur de ces informations ne peut être ignorée quand on prend en discussion *le statut* ou *la qualité* de ces centres d'habitat, d'autant plus que le problème de l'eventuelle *cristallisation urbaine* est lié à une continuité ou périodicité d'habitation (on a découvert à Zimnicea des huttes du X – XI-ième siècles et un four de réduction du minerai de fer, datant de la même époque), ou il est congruent à l'existence de quelques fortifications (la tour – donjon byzantine de Giurgiu et la possible phase byzantine de Turnu).

L'apparition des documents internes, émis au début par la chancellerie princière et provenus après de différentes autres sources et la corroboration de ceux-ci avec les sources narratives – historiques, littéraires ou géographiques, avec celles onomastiques et spécialement avec les sources archéologiques et numismatiques, nous permettent une reconstitution approximative du processus d'évolution démographique dans la région.

Conditionnés par des mécanismes de détermination réciproque avec le cadre naturel, les habitats humains médiévales, dans leur grande majorité *des villages*, représentent en bonne partie une continuation des anciennes collectivités villageoises groupées sur les vallées des

rivières ou dans la pré et les étangs du Danube. Leur population exploitait les ressources locales, quelquefois jusqu'à l'épuisement, pratiquant des occupations anciennes comme la pêche et la chasse, ce qui explique donc la disparition à bref délai, par défrichage, de la zone de l'immense forêt du *Deli-Orman*, qui se situait au nord-est de la région et aussi le faible peuplement de la steppe des inter-fleuves, restée ainsi jusqu'à aujourd'hui.

En dépit de la précarité des informations provenant des documents d'archive, leur valorisation intensive démontre le fait qu'entre le XV-ième et le XVII-ième siècles et spécialement pendant la dernière centaine d'années de l'intervalle, le nombre de *villages existants* ou *existants et disparus* dans les départements de Teleorman et Giurgiu a été beaucoup plus grand que ce qu'on a apprécié jusqu'à présent. On peut considérer ainsi que la densité des habitats et implicitement le nombre de la population de cette zone de la plaine basse dépasse fortement toutes les estimations faites jusqu'à maintenant.

En ce qui concerne les occupations des habitants de ces habitats, il résulte de l'analyse du matériel documentaire et archéologique présenté par nous que *l'agriculuture* était *le métier de base*. La fertilité accrue du sol, le climat adéquat, les grandes superficies des surfaces lisses d'eau ont déterminé le maintien de cette occupation archaïque, dans les conditions où la proximité des ports avec des passerelles pour l'exportation leur offrait la possibilité d'une meilleure valorisation des produits. La production agricole est ainsi déterminé non seulement par les besoins propres mais aussi par la demande du marché, tel qu'il résulte des règlements douaniers des ports. On cultivait spécialement des céréales, tant pour la nourriture de la population comme pour faire du fourrage, on élevait du bétail, particulièrement des moutons, que les musulmans de l'Empire Ottoman achetaient massivement dû à leurs habitudes alimenatires, on pratiquait l'apiculture pour le miel et la cire. Ceci n'a pas exclu d'autres types des cultures des plantes ou l'élevage d'autres animaux aussi, le meilleur exemple étant la vigne, largement cultivée, peut-être juste pour assurer les besoins personales et du gros bétail, utilisé comme bêtes de somme et quelquefois comme monnaie d'échange. De l'ensemble de ces métiers de base ont résulté d'autres *connexes*, comme par exemple *la meunerie* – les bons gués pour les moulins et les moulins étant une réalité constante dans presque chaque village, ou la pêche dans les eaux courantes et notamment dans les marais et les étangs. La majorité des artisans valorisaient en effet les résultats de ces activités agricoles: *les bouchers*, *les pelletiers*, *les marchands de bure*, *les cordonniers*, *etc*.

En même mesure *le commerce*, local ou extérieur, ne faisait autre chose que mettre en valeur les produits agricoles spécifiques à la région. Quant au commerce, un métier très

pragmatique d'ailleurs, d'après les documents c'est évident qu'il était pratiqué par toutes les catégories sociales, pas seulement par les marchands: par les boyards, par les monastères et même par les paysans. Comme conséquence d'une intense circulation des marchandises, locale et de transit, la région était sillonnée dans tout le Moyen Âge par *un réseau de chemins*, certains d'entre eux de vraies voies européennes – La Voie de Sibiu par Turnu et La Voie de Bucarest à Istanbul, par Giurgiu, d'autres qui liaient les provinces roumaines, comme Les Chemins des Moutons, tel qu'on a pu démontrer à partir des dates archivistiques.

La recherche archéologique apporte une contribution majeure aux essais de clarification des traits spécifiques des habitats médiévaux du sud-ouest de la Munténie. Malgré l'insuffisance et le manque d'ampleur des investigations, certains résultats sont concluants: tous les habitats investigués s'encadrent dans *le type ouvert*, ayant parfois le bénéfice de la protection naturelle – escarpements ou zones marécageuses, comme dans le cas de ceux de Zimnicea et de Răreanca-Bragadiru, ou celui de la protection de quelques fortifications plus anciennes et désaffectées, comme ceux de Poiana-Flămânda et Frumoasa; tous ces contextes d'habitation ont eu une existence relativement courte, datable, à travers des monnaies, le plus probablement dans l'intervalle ayant la limite inférieure à la moitié du XIV-ième siècle et la limite supérieure au début du XV-ième siècle, *n'ont pas connu des phases successives d'existence* et *ont souffert des destructions totales soudaines*, unanimement associées aux expéditions ottomanes du nord du Danube pendant le règne de Mircea le Vieux. Les constructions de ces habitats se ressemblent à *une architecture de murs en trellis*. Les demeures, au moins dans le stade actuel de la recherche et puisqu'elles ne présentent pas ni des différenciations formelles à l'égard du statut urbain ou rural de l'habitat, ni par rapport à l'état matériel de habitants, sont dans leur grande majorité *des huttes semi-enterrées* et se constituent d'une seule pièce. Le même type de demeure sera utilisé pendant les siècles suivants, tel qu'on a démontré dans le cas des habitats plus récents, du XVI-ième – XVII-ième siècles, de Udeni et Gogoşari.

Le matériel archéologique résulté des excavations archéologiques et des découvertes casuelles *ne contient lui non plus des éléments qui délimitent la sphère de la vie urbaine de celle villageoise*, notamment à Zimnicea.

Pendant toute la période analysée la céramique occupe la place centrale dans l'inventaire des habitats, le type de base restant *la céramique d'usage commun*, non-émaillée, répandue dans les demeures et les fosses ménagères. Cette catégorie est représentée par *des pots qui servaient à la préparation de la nourriture sur le feu*, raison pour laquelle ces pots ont acquis, comme les marmites, une couleur grise ou même noire, sur les parties exposées le

plus souvent au feu; *des pots destinés aux liquides* – les cruches, les brocs, les verres; *des pots pour servir la table* – les écuelles; *les pots d'usage ménager* – les couvercles, les passoires, les petites lampes paysannes, les fusaïoles. Et le type d'usage de ces pots a déterminé et conditionné leurs dimensions, leur forme et leur décoration.

La céramique émaillée découverte suite aux excavations archéologiques faites dans ces habitats s'inscrit dans la tradition de la céramique byzantine, qu'elle continue, à travers la filière bulgare du deuxième royaume tsariste, même si la technique de fabrication et les motifs décoratifs sont déjà différents et beaucoup simplifiés par rapport aux produits similaires du monde grec-oriental de l'est de la Mer Méditerranée, celle-ci s'adressant de plus en plus à quelques milieux sociaux plus modestes et plus éloignés de Constantinople.

Appelée parfois *artistique*, cette céramique a gardé les formes horizontales, harmonisées esthétiquement avec ses fonctions, sa beauté provenant de la combinaison de la forme avec les autres trois éléments: la pâte, l'émail et le décor pictural.

La technologie de production de la céramique émaillée médiévale correspond aux prétentions évidentes de ce genre aux valences artistiques et celle-ci est commune à la catégorie de poterie découverte dans d'autres habitats contemporains de la Valachie et de la Moldavie, tel qu'elle est commune, de manière générale, à la céramique d'origine byzantine découverte dans les pays balkaniques, notamment en Bulgarie, mais aussi en Grèce, en Turquie, en Syrie et en Palestine, en Égypte, tout comme au nord de la Mer Noire en même mesure.

Du point de vue de la destination, la céramique émaillée était utilisée comme *vaisselle* – des assiettes, des écuelles, des bols, des tasses, des brocs, des coupes, des cruches; comme *pièces à usage ménager* – des chandeliers; ou comme *objets de décoration des mûrs* – des assiettes et des écuelles – , qui avaient des orifices d'attachement au pied. Un autre argument concernant l'usage pour la décoration de la demeure c'est le fait qu'un nombre de pots – parmi les mieux décorés, sont restaurés depuis des temps anciens, par la soi-disante "couture".

Le principal critère de classification de la céramique émaillée médiévale se base sur *la décoration*, qui constitue le trait le plus important de son esthétique. Ainsi, à base de deux critères – la technique de décoration et les motifs ou les combinaisons des motifs utilisées, on peut encadrer la poterie artistique dans quatre catégories distinctes, mais inégales en ce qui concerne la proportion d'englobement du matériel archéologique: *la céramique sgraffite* – la plus représentative et la plus nombreuse, *la céramique Champlevée*, *la céramique peinte* et *la céramique monochrome*, les derniers trois genres étant modestement illustrés par une petite

quantité de récipients. La conception décorative est subordonnée à deux principes fondamentaux – central et radiaire, et d'après les principaux motifs ornementaux utilisés, la céramique émaillée et sgraffite du XIV-ième siècle comprend trois grands groupes de décoration, *le décor liniaire – géométrique*, *le décor végétal*, *le décor zoomorphe* et *le décor anthropomorphe*.

La céramique émaillée et sgraffite du complexe médiéval de Zimnicea, en même mesure que celle provenant d'autres centres aussi – des assiettes, des écuelles, des bols, des coupes, des brocs, des cruches, perpétue à travers le répertoire ornemental – qui contient presque tout les motifs, la polychromie et les stylisations classiques de la poterie consacrée il y a quelques siècles dans l'Empire Byzantin.

La position géographique stratégique, frontalière, de la région et la proximité de l'Empire Ottoman, qui avait déjà occupé la rive droite du Danube à la fin du XIV-ième siècle, ont constitué les prémisses de l'encadrement des structures locales de défense dans le système défensif du pays entier, initié par Mircea le Vieux. Ainsi *l'architecture de défense*, matérialisée à travers les deux citadelles de muraille, de Turnu et de Giurgiu et la fortification de terre de Frumoasa (envers l'encadrement chronologique dans la période de celles de Roşiorii de Vede et de Frăţeşti ayant des réserves) a rempli sa fonction pendant un bref délai, de quelques décennies, jusqu'à l'occupation définitive par les Turcs de la ligne du nord du Danube, après quoi la citadelle de Frumoasa a été abandonnée, et les citadelles de Turnu et de Giurgiu allaient faire partie pour les suivantes quatre siècles du système défensif de l'Empire turc.

L'architecture civile de la région est illustrée dans le XVII-ième siècle par quelques *résidences nobiliaires*, de véritables ensembles *d'architecture de muraille*, qui répondaient à quelques *nécessités* et *fonctions complexes* comme celles *d'habitation* et *religieuses*, sans avoir aussi un rôle *défensif*. Leur nombre, connu aujourd'hui, est réduit aux cours des boyards de Dobreni, de Coiani-Mironeşti, de Hereşti et de Balaci, même si pendant l'époque il y avait peut-être d'autres, également. Cette situation est corrélée aussi avec le manque total de résidences princières, malgré le fait qu'une bonne partie de ce territoire avait fait partie du domaine princier. Ces cours des boyards, fortement influencées par des modèles apportés tant de l'Est comme de l'Ouest, se composaient de deux cadres pricipaux, les maisons et les chapelles de cour. *Les maisons*, qui ne disposaient pas d'enceintes fortifiées, étaient élevées sur des amples caves, avec des belvédères, couvertes en tuiles et rappelant des palais de Constantinople avec des tours et des coupoles, ou ayant l'aspect de palais occidental plaqué

en pierre et avec des encadrements profilés décorés, certains avaient même des prétentions de luxe dûes aux aménagements paysagés.

Pareillement, *l'architecture religieuse* aussi indique une représentativité chronologiquement tardive, la majorité des édifices de culte – des ensembles monacaux ou des monastères et des églises – ont été fondés pendant le XVII-ième siècle, auquel ils appartiennent du point de vue stylistique, tant par les résolutions constructives et planimétriques comme par l'expression plastique, sauf les deux fondations du XV-ième siècle – les monastères de Comana et de Babele, celui de Comana ayant connu un autre rebâtiment à la fin du XVI-ième siècle, quand probablement l'église en bois d'Aluniş-Plăvniceni aussi a été bâtie. Du point de vue constructif deux ensembles des monastères, celui de Comana et de Plăvniceni, ont détenu également *une fonction défensive*, dûe aux fortifications avec lesquelles ils avaient été prévus: des hautes murailles avec des fenêtres de tir, des tours de porte et clocher massifs, avec des attributions de défense et de surveillance, le monastère de Comana étant doué en plus de tours d'encoignure, destinées à l'usage de l'artillerie. Quoique fondation princière, le monastère de Drăgăneşti a eu une vie monacale restreinte et il est devenu église, comme les ermitages de Strâmbu et de Dideşti, tandis que des locaux comme les monastères de Bolintin et de Flocoşani ont perdu leurs traces matérielles, au fil du temps. *Les églises de cour* de Dobreni, de Coiani-Mironeşti, de Hereşti et de Balaci, mais probablement de Baldovineşti aussi, qui correspondaient au programme architectonique de l'époque – avec des dimensions moyennes ou celles d'une cour princière comme l'église de Balaci, remplissaient en même mesure le rôle de local de culte de la communauté villageoise autochtone, raison pour laquelle elles étaient toujours placées dans une enceinte différente de celle des maisons.

Suite à l'analyse de l'architecture médiévale du sud-ouest de la Munténie, on peut tirer la conclusion que *l'architecture civile* – rurale ou urbaine, a été pendant toute la période une architecture dominée par les constructions en bousillage, qui allaient co-exister uniquement dans le dernier siècle de celle-ci avec les peu nombreuses constructions en mur, *la pierre* et *la brique* restant le matériel de construction de prédilection pour *l'architecture militaire* et *religieuse*. Ainsi on se pose une question inévitable: comment a-t-il été possible que dans une région dominée par le bois de chêne *ne se développe pas une civilisation du bois*, similaire à celle des autres régions du pays? La réponse devrait être cherchée plutôt dans l'instabilité des emplacements des habitats et de la nécessité de leur reconstruction rapide, que dans le manque de la matière première qui était de bonne qualité et disponible de toute façon. L'hypothèse peut être vérifiée, car jusqu'aux temps modernes les églises en bois –

relativement nombreuses, étaient exécutées toujours par des artisans provenant de la zone des collines, apportées et assemblées dans les villages de Teleorman et de Vlaşca.

Les fondements de la société médiévale roumaine ont été jetés – tel qu'on sait, sur le contrôle du territoire. Dans les départements de Teleorman et de Vlaşca *la grande propriété fonciaire* a été détenue par *le règne*, *les monastères* et *les boyards*. Si pour les XV-ième et XVI-ième siècles on constate, du point de vue documentaire, que celle-ci était concentrée au nom du règne, le souverain étant celui qui disposait de la distribution des propriétés – en récompensant de ce domaine avec des dons ceux qui lui apportaient des services à lui et aux intérêts du pays et qui douaient les monastères, notamment celles fondées par eux dans le pays et quelques monastères du Mont Athos, à travers le temps des déplacements dans la structure de ces possessions se sont produites. Ainsi, pour le XVII-ième siècle on observe le recul du *domaine princier* et la constitution de quelques *domaines des boyards impressionnants*, d'autant plus que dans certains cas ceux-ci ont été le résultat des accumulations brèves, provenant d'un nombre restreint de générations – installées dans des hautes dignités, les exemples les plus éloquents étant les domaines des familles Grădişteanu et le domaine de Mareş Băjescu. Mais il y a eu aussi des domaines – plus réduits, accumulés par de nombreuses générations des boyards, comme les familles Bălăceanu et Năsturel.

Le nombre diminué des notes dédiées aux *kazales* démontre – spécialement pour la période de début de l'occupation turque des territoires environnant les citadelles de Turnu et de Giurgiu, qui a duré pendant quelques centaines d'années, le fait que leur histoire "reste encore d'être écrite", après que les chercheurs turcologues ouvrent largement les archives ottomanes. Jusqu'à ce moment-là, on constate juste que la Porte s'est donnée la peine de garder des relations *au moins correctes avec la population chrétienne roumaine* située dans la proximité immédiate de la frontière de l'Empire Ottoman – pas peu de fois à travers l'intervention directe du roi auprès du sultan – et de maintenir, dans les rapports avec le règne, *les privilèges économiques* et *douaniers* du souverain de la Valachie, que celui-ci détenait par tradition, avant l'occupation ottomane des deux ports danubiens.

BIBLIOGRAFIE

Adam, Marieta, *Documente inedite din Arhiva Cretzulescu,* în SMIM, VI, 1973, doc.1, p. 359-361.

Adameşteanu, Gh.; Drăgan, Elisabeta; Poll, Ingrid; Căpăţână, Dan, *Depozitul unui negustor la hanul Stavropoleos*, în CAB, V, 2002, p. 95-125.

Adameşteanu, Mănucu, Gh.; Căpăţână, Dan, *Ceramica Curţii Domneşti din Bucureşti sec. XV – XIX*, Bucureşti, 2002.

Alexandrescu, Alexandrina, *La nécropole du bronze récent de Zimnicea, dép de Teleorman*, în Dacia, NS, 17, 1973, p. 77-97.

Alexandrescu, Alexandrina, *Sépultures du premier âge du Fér à Zimnicea,* în Dacia, NS, 22, 1978, p. 115-124.

Alexandrescu, Alexandrina, *La nécropole Gète de Zimnicea,* în Dacia, NS, 24, 1980, p.19-26.

Alexiev, Jordan, *Formes et décoration de la céramique sgraffite de Tarnova,* în Bulletin de l'Institute d'Archéologie de l'Academie Bulgare des Sciences, XXXVIII, 1994, p.92-100.

Andreescu, Radian; Mirea, Pavel; Apope, Ştefan, *Cultura Gumelniţa în vestul Munteniei. Aşezarea de la Vităneşti, judeţul Teleorman,* în CAMNI, XII, 2004, p. 71-87.

Andreescu, Radian; Mirea, Pavel; Torcică, Ion; Zaharia, Pompilia; Dumitru, Mădălina, *Măgura, Punct Buduiasca, Boldul lui Moş Ivănuş*, în CCA, Campania 2007, Bucureşti, 2008, p. 195-198.

Angelov, Nicolai; Tarnov, Todor, *Patriarhseskiat complex na Tsarevets prez XII-XIV* vek, tom 3, Sofia, 1980.

Babeş, Mircea; Trohani, Gh.; Spânu, Daniel; Măndescu, Dragoş, *Cercetările arheologice de la Zimnicea-Campania 2001*, în CCA, 2002, p. 344-345.

Babeş, Mircea; Trohani, Gh.; Spânu, Daniel; Măndescu, Dragoş, *Cercetările arheologice de la Zimnicea* – Campania 2002, în CCA, 2003, p. 347-348.

Bakirtzis, Charalambos, *Didymoteichon: un centre de céramique post byzantine*, în Balkan Studies, 21, 1, 1980, p. 147-153.

Bachirtzis, Papanikola, Demetra, *Byzantine Glazed Ceramics. The Art of Sgraffito,* Athens, 1999.

Baraschi, Silvia, *Sur la production céramique de tradition byzantine au Bas-Danube,* în Études byzantines et postbyzantynes*,* Bucureşti, 1979, p. 29-37.

Bauer, Fr., *Mémoires Historiques et géografiques sur la Valachie*, Frankfort et Leipzig, 1778.

Bălăşescu, Al.; Radu, Valeriu, *Raport arheozoologic preliminar asupra faunei din Cetatea Turnu*, *Turnu Măgurele-Campania 2008*, în CCA, 2009, p. 225.

Bătrâna, M., Lia, *Podoabe din necropola fostei mănăstiri Comana,* în B M I, an XLII, nr.1, 1973, p. 10-18.

Bătrâna, Lia; Bătrâna, Adrian, *Evoluţia ansamblului fostei mănăstiri Comana în lumina cercetărilor arheologice,* în RMM - MIA, nr.1, 1971, p. 16-23.

Bărcăcilă, Alexandru, *Tezaurul medieval de la Gogoşu Mehedinţi,* în CNA, XIV, 1939, nr. 113 - 114, p. 125-134.

Bărcăcilă, Alexandru, *Monede şi podoabe din metal şi fragmente ceramice de la termele Drobetei şi din cimitirul medieval suprapus,* în Materiale, V, 1959, p. 769-785.

Băzgan, Melentina, *Judeţele Tării Romîneşti până la jumătatea sec. al XVIII-lea*, Ed. Cartea Universitară, Bucureşti, 2004.

Bâtcă, Cioară, Mioara; Bâtcă, Vlad, *Zona etnografică Teleorman,* Ed. Sport-Turism Bucureşti, 1985.

Bâzu, Olga, *Restaurarea Casei lui Udrişte Năsturel din Hereşti,* în BMI, 4, 1971, p. 53-57.

Berciu, Dumitru, *Săpăturile de la Tangâru,* în MCA*,* V, 1935, p. 142-143.

Berciu, Dumitru, *Săpăturile de la Petru Rareş,* în BMJV, II, 1937, p. 1-23.
Berciu, Dumitru, *Cercetări şi descoperiri arheologice în Regiunea Bucureşti*, în Materiale, II, 1956, p. 491-563.
Berciu, Dumitru; Mitrea, Bucur, *Unele date privind necropola de la Oinacu, Giurgiu,* în Ilfov. File de Istorie, 1978, p. 99-110.
Bichir, Gheorghe , *Quelques problèmes des XIII e et XIV siècles dans la Plaine Valaque à la lumière des fouilles de sauvegarde du village de Bragadiru (district de Zimnicea*), în Dacia, NS, tom 9, 1965, p. 427-439.
Bichir, Gheorghe , *Cercetări arheologice la Udeni, jud. Teleorman*, în Muzeul National, VII, 1983, p. 31-61.
Byzantine Glazed ceramics. The Art of Sgraffito, ed. De Demetra Papanikola – Bakirtzi, Athens, 1999.
Bobceva, Ljubka, *Sgraffito keramika ot Kaliakra*, în IzVarna, 15, 1979, p. 125-136.
Bogdan, Ioan, *Documenete privitoare la relaţiile Ţării Româneşti cu Braşovul şi cu Ţara Ungurească în veacurile al XV-lea şi al XVI-lea*, I, Bucureşti,1905.
Bolliac, Cezar, *Mănăstirile din România: mănăstirile zise brâncoveneşti,* Bucureşti, 1863, Tipografia CA Rosetti.
Bolliac, Cezar, *Opere vol. I-II*, Ed. de Stat pentru Literatură şi Artă, Bucureşti, 1956.
Bolliac Cezar, Trompeta Carpaţilor., an VII, nr. 758, 1869.
Brătianu, I. Gheorghe, *O enigma şi un miracol istoric: poporul român,* Bucureşti, 1940.
Brătuleanu, Anca, *Curtea din Balaci, jud. Teleorman*, în BMI, IV, nr.3 - 4, 1993, p. 17-22.
Brătuleanu, Anca, *Curţi domneşti şi boiereşti în România. Valahia veacurilor al XVII-lea şi al XVIII-lea,* Bucureşti, Ed. Simetria, 1997.
Brătulescu, Victor; Ilie, Radu, *Mănăstiri şi biserici din judeţul Ilfov,* Bucureşti, 1935.
Brezoianu, Ioan, *Mănăstirile zise închinate şi călugării străini,* Bucureşti, 1861.
Bucureştiul de odinioară în lumina săpăturilor arheologice(sub red. prof. I. Ionaşcu), Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1959.
Budeşti, Ghika, Nicolae *Evoluţia arhitecturii în Muntenia şi Oltenia,* III, veacul al XVII-lea, în BCMI, XXV, 1932, fasc.71-74.
Busuioc, Elena; Vâlceanu, D., *Ceramica din aşezare medievală de la Basarabi-Calafat (sec. al XIV-lea) ,* în SCIVA, XXVII, 1976, p. 495-516.
Butculescu, A. Dimitrie, *Familia Butculescu,* în Figuri contimporane din România, Bucureşti, f.a.
Cantacuzino, Gheorghe, *La grande Camp Romain situé près de la commune de Baneasa (d. de Teleorman),* în Dacia, 1941-1944, p. 441-472.
Cantacuzino, Gh.; Trohani, Gh., *Săpăturile arheologice de la Cătalui – Căscioarele*, *jud. Ilfov*, în CAMNI, III, 1979.
Cantacuzino, Gh., Trohani, Gh., *Cercetările arheologice de la Cernica – Mănăstire*, în CAMNI, IV, 1981, p. 200-239.
Cantacuzino, I. Gheorghe, Rădulescu, Al., *Consideraţii asupra ceramicii descoperite la mănăstirea Putna în anul 1971*, în SCIVA, 25, nr. 4, 1974, p. 527-544.
Cantacuzino, I. Gheorghe, *Cetăţile medievale din Ţara Românească*, *sec. XIII-XIV*, Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 1981.
Cantacuzino, I. Gheorghe; Sion, Gheorghe, *Ruinele Curţii feudale de la Coiani – Mironeşti (judeţul Giurgiu), Date arheologice şi arhitectonice,* în BCMI, I, nr. 1-2, 1990, p. 62-69.
Catalogul Documentelor Ţării Româneşti din Arhivele Naţionale vol. I-VIII, Bucureşti, 1947–2006.
Catrina, Katiuşa, *Câteva date despre tezaurul din secolele XIV–XV descoperit la Roşiorii de Vede, judeţul Teleorman,* în CNG, 1990, p.151-161.

Călători străini despre Ţările Române, Bucureşti, vol I – 1968, vol. II – 1970, vol. III –1971, vol.IV – 1972, vol.V – 1973, vol. VI – 1976, vol. VII – 1980.

Cătăniciu, Bogdan, Ioana *Muntenia în sistemul defensiv al Imperiului roman,* Alexandria, 1998.

Căpătână, Dan; Iavorschi, I., *Săpăturile Arheologice de la Cetatea lui Mircea cel Bătrân*, *Giurgiu*. în vol. Ilfov, File de Istorie, Bucureşti,1978.

Căpătână, Dan, *Giurgiu. Raport arheologic*, *campania 1997,* în CCA, 1998 p. 21-22.

Cândea, Ionel; Ţânţăreanu, Ecaterina, *Nicolae Iorga în fruntea Comisiunii Monumentelor Istorice şi cercetările arheologice de la Cetatea Turnu – Turnu Măgurele,* în vol. Nicolae Iorga 1871 – 1940, Studii şi Documente, III, Ed. Univ. Bucureşti, 2007, p.117-130.

Cândea, Ionel, Ţânţăreanu, Ecaterina, *Cercetările arheologice de la Cetatea Turnu*¸ *Turnu Măgurele, Campania 2006*, în CCA, 2007, p. 325-326.

Cernovodeanu, Paul, *Ştiri privitoare la o ctitorie a lui Vlad Vodă Călugărul: Schitul Babele,* în GB, XIX, nr. 5-6, 1960, p. 483-497.

Cernovodeanu, Paul, *Cetatea Giurgiului. Studiu istorico-militar,* în SMMIM, nr. 2 - 3, (1969-1970), p. 76-107.

Cernovodeanu, Paul, *Bisericile din Roşiorii de Vede*, în, GB, nr. 3-4, 1961, p. 287-307.

Cernovodeanu, Paul, *Mănăstirea Plăviceni-Olt, un monument genealogic vitregit,* în Arh Gen., I, 1994, nr. 3-4, p. 43-60.

Chevalier, Jean; Gheerbrant, Alain, *Dicţionar de Simboluri,*vol. I–III, Ed. Artemis, Bucureşti, 1994–1995.

Chihaia, Pavel, *Modele răsăritene şi voievodale în Ţara Românească,* în GB, an XXV, nr. 1-2, 1976.

Chihaia, Pavel, *Cetăţile lui Mircea cel Bătrân, monumente ale independenţei şi ale luptei de cruciadă,* în SCIA, tom 24, 1977, p. 53-65.

Chihaia, Pavel, *Cetăţile voievodului Mircea cel Bătrân,* în vol. Arta medievală, III, Ţara Românească între Bizanţ şi Occident, Bucureşti, 1998.

Chircă, Haralambie, Bălan, C., *O inscripţie din 1397-1398 privitoare la stăpânirea Turcească de la Turnu,* în SMIM, III, 1959, p. 359 - 364.

Chitescu, Lucian, *Fortificaţiile din pământ şi din lemn de pe teritoriul ţărilor române în evul mediu,* în SMMIM, nr. 2-3, 1969-1970, p. 46-62.

Chitescu, Lucian, Conovici, N., Lungu, Radu, Păunescu, Anca, Rădulescu, Venera, *Cercetări arheologice la Piua Pietrei (oraşul de Floci)*, *jud. Ialomiţa*, în CAMNI III, 1979, p. 199-242.

Christescu, Vasile, *Il castro romano di Frumoasa,* în Bulletino del museo del Imperio Romano*,* III, 1932, XI, p. 35-46.

Chronique du réligieux de St.Denis contenant le régne deCharles VI, in Collection de documents inédits sur l'historie de France, în Histoire politique, II, Paris, 1840.

Ciobanu, Radu, *Un monument istoric puţin cunoscut: Cetatea feudală de la Hârşova,* în BMI, XXXIX, 1970, nr. 1, p. 25-30.

Ciobanu, Radu, *Cetatea Enisala,* în BMI, XL, 1971, nr. 1, p. 21-30.

Ciocâltan, Valeriu, *Competiţia pentru controlul Dunării inferioare,* în RI, tom 35, nr. 11, 1982, p. 1191-1203.

Comşa, Eugen; Morintz, Sebastian, *Cercetări arheologice în raionul Giurgiu,* în SCIV, IV, nr. 3 - 4, 1953, p. 758-764.

Comşa, Eugen, *Cercetări arheologice în preajma Lacului Greaca,* în SCIV, 1954, V, 3-4, p. 585-593.

Comşa, Eugen, *Săpături de salvare şi cercetări de suprafaţă în Reg. Bucureşti,*în SCIV, 1955, IV, 3 - 4, p. 411-437.

Comşa, Eugen, *Complexul neolitic de la Radovanu,* în C.C.D.J., VIII, 1990, p. 7-126.
Comşa, Maria, *Types d'habitations de caractère rural de la région comprise êntre les Carpates Méridionales et le Danube au XIIIe – XVIIe*, în Dacia, NS XXI, 1977, p.299-317.
Comşa, Maria, *Ein Begräbnis – Fundverband aus dem 9. – 10. Jhr. in Fântânele*, în Dacia, NS, 13, 1969, p. 417-437.
Comşa, Maria; Bichir, Gh. *Date preliminare cu privire la necropola de la Păulеasca,* în SCIV, Tom. 25, 1973, p. 317 - 320,
Constantinescu, N. A., *Întinderea raialelor. Cu deosebită privire la raiaua Giurgiului,* în AGA, I, 1910 - 1911, p. 23-86.
Constantinescu, N. A., *Cetatea Giurgiu, originile şi trecutul ei,* în AAR, Mem. Sect. Ist., SII, 1916, p. 485-522.
Constantinescu, Nicolae, *Le Stade et les perspectives de la recherches archéologique du village médiéval de la Roumanie*, în Dacia NS, VIII, 1964, p. 265-278.
Constantinescu, Nicolae, *Cetatea de pământ de la Frumoasa,* în SCIV, tom. 16, nr. 1, 1965, p. 731-743.
Constantinescu, Nicolae Marinescu, Al., *În problema satelor medievale de pe Vedea şi Teleorman: Descoperirile arheologice de la Guruieni şi Orbeasca de Jos (r. Alexandria),* în RM, 1, 3, 1965, p.71-76.
Constantinescu, Nicolae, *Curtea de Argeş.1200 - 1400. Asupra începuturilor Ţării Româneşti,* Ed. Academiei, Bucureşti, 1984.
Constantinescu, Nicolae, *Un tezaur feudal de monede şi obiecte de podoabă de pe Valea Teleormanului*, SCVI, 17, nr. 3, 1966, p. 551-555.
Constantinescu, Nicolae, *Cimitirul medieval de la Guruieni,* Revista. Muzeelor, 3, 1986, p. 71-76.
Constantinescu, Nicolae, *Coconi. Un sat din Câmpia Română în epoca lui Mircea cel Bătrân*, Ed. Academiei, Buc, 1972.
Constantinescu, Nicolae, *Fiction chronologique – destin historigraphique: Rovine, le 17 Mai 1395 (I)*, în Argessis, Studii şi Comunicări, XIII, Piteşti, 2004, p.177-194;
Constantinescu, Nicolae, *Fiction chronologique – destin historigraphique: Rovine, le 17 Mai 1395* (II), înArgessis, XIV, Piteşti, 2005, p. 301-314.
Constantinescu, Nicolae; Ţânţăreanu, Ecaterina, *Reşedinţa nobiliară de la Balaci-Teleorman (sfârşitul sec.al XVII- lea). Contribuţii arheologice,* în BM Teohari Antonescu, an IX-XII, nr. 9, 2003 - 2006, p. 165-172.
Costăchel, Valeria; Panaitescu, P. P.; Cazacu, A., *Viaţa feudală în Ţara Românească şi Moldova în sec. XIV – XVII,* Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1957.
Coteţ, Petre, *Mutarea gurii Oltului*, în RGR, an II, fasc. I - III, 1939, p. 1-8.
Coteţ, Petre, *Câlnişтea, o vale tectonică de tip Balcanic*, în Revista. de Geografie, an III, nr.1-3, Bucureşti, 1946.
Coteţ, Petre, *Câmpia Română. Studiu de geomorfologie integrată*, Ed. Ceres, Bucureşti, 1976.
Cristea, V. Stan; Moraru, I.; Ţânţăreanu, Ecaterina; Popa, Gh.; Cristea, Gh.; Spiru, I., *Alexandria 160 ani, Monografie*, Alexandria, 1994.
Cristea, V. Stan; Moraru, I.; Ţânţăreanu, Ecaterina; Popa, Gh.; Barabas, Titus; Cristea, Gh., *Monografia judeţului Teleorman*, Ed. Teleormanul Liber, Alexandria, 1998.
Cristocea, Spiridon; Ţânţăreanu, Ecaterina; Mirea, Pavel, *Cercetările arheologice de la biserica fostei mănăstiri Plăviceni, judeţul Teleorman*, în Argessis, Studii şi Comunicări, Seria Istorie, X, Piteşti, 2001, p. 139-155.
Cristocea, Spiridon, *Din trecutul marii boierimi muntene*. *Marele ban Mareş Băjescu,* Brăila, 2005.

Cronici turceşti privind Ţările Române, Ed. Mihail Guboglu şi Mustafa Mehmed, I, Bucureşti, 1966.

Dan, Mihail, Goldenberg, Samuel, *Le commerce balkano-lévantin de la Transilvnie au cours de la seconde moitié du XVIe siècle et au début du XVIIe siècle*, în RÉSEE., V, 1967, 1 - 2, p. 87-117.

Dâmboviţa, Petrescu; M., Sanie, S., *Sondajul din tell-ul gumelniţean de la Ciolaneştii din Deal* ,în Arh. M., VI, 1969, p. 11-53.

Diaconescu, Viorica, *Două documente româneşti din sec. al XVII- lea,* Studio Bibliologica, III, Bucureşti, 1969, p. 841-849.

Diaconu, Petre; Baraschi, Silvia, *Păcuiul lui Soare,* Ed. Academiei, Bucureşti, 1977.

Documente referitoare la Istoria Judeţului Teleorman 1441 - 1700, Catalog, vol. I (sub Red. Maria Georgescu şi Gh. Popa), Bucureşti, 1989.

Dogaru, Maria, *Heraldica românească,*Bucureşti, 1994.

Donat, Ion, *Revelaţii toponimice pentru istoria neştiută a românilor*. Recenzie. Ed. Ramuri, Craiova, 1941 (extras).

Donat, Ion, *Aşezările omeneşti din Ţara Românească în sec. XIV-XVI,* în Studii, IX, 1956, p.75-95.

Donat, Ion; Conea, I., *Contribution à l'étude de la toponymie pétchénègue – coman de la Plaine Romaine du Bas - Danube, în vol.* Contributions onomastiques, Bucureşti, Ed. Academiei, 1958, p. 139-168.

Donat, Ion, *Câteva aspecte geografice ale toponimiei din Ţara Românească,*în Fonetică şi Dialectologie, Bucureşti, 1962, p. 101-131.

Donat, Ion, *Păstoritul românesc şi problemele sale,* în Studii, vol. 19, 1966, p. 281-305.

Donat, Ion, *Domeniul domnesc în Ţara Românească,* sec. XIV- XVI, Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 1996.

Drăghiceanu, Virgil, *Biserica din Baldovineşti – Teleorman,* în ACMI, 1914, p. 84-85.

Drăghiceanu, Virgil, *Pisania mănăstirii Plăviceni-Olt*, în BCMI,VII, 1914, p. 144.

Drăghiceanu, Virgil, *Inscripţii referitoare la Bălăceni,* în BCMI, VII, 1914, p. 195-196.

Drăghiceanu, Virgil, *Curtea domnească din Argeş. Note istorice şi arheologice,* BCMI, nr.10-16, 1917-1923, p. 9-76.

Drăghicescu, Berciu, Adina, *Repertoriul descoperirilor monetare otomane din teritoriile locuite de români, (sec. XV-XVI),* în Caietul seminarului special de ştiinţe auxiliare, Opuscula numismatică, Bucureşti, 1989.

Documente privind Istoria României, B,Ţara Românească, veacurile XIII – XV, Bucureşti, 1951; veacul XVI, vol. I - IV, Bucureşti, 1951 – 1953; veacul XVII, vol. I - IV, Bucureşti, 1951-1954.

Documenta Romaniae Historica, B. Ţara Românească, vol. I – XXXVII, Bucureşti, 1966-2007.

Dumitrescu, Hortensia, *Zâmbreasca 1947*, în Studii de Preistorie, nr. 3, 2006, p. 173-198.

Dumitrescu, Vladimir, *Principalele rezultate ale campaniilor de săpături din aşezarea neolitică târzie de la Căscioarele,* în SCIV, 16, 1965, p. 215-237.

Dumitriu, Luminiţa, *Der mittelalterliche Schmuck des Unteren Donaugebietes im 11.-15. Jahrhundert,* Bucureşti, 2001.

The New Encyclopedia Britanica, vol.V, Ed. The University of Chicago, Chicago, 1956

Dolinescu-Ferche, Suzana, *Raport asupra săpăturilor de la Dulceanca, jud. Teleorman (1962 - 1967),* în Materiale, IX, Bucureşti, 1970, p. 317-323.

Dolinescu-Ferche, Suzana, *Aşezările din sec. III şi VI în sud-vestul Munteniei. Cercetările de la Dulceanca,* Ed. Academiei, Bucureşti, 1974.

Filitti, C. Ioan, *Ctitorii de la Plăviceni-Olt şi neamul Doamnei Stanca,* Arh. O., VI, nr. 32 – 33, 1927, p. 266-281.

Filitti, C. Ioan, *Proprietatea solului în principatele Române până la 1864,* în vol. Opere alese, Ed. M. Eminescu, Bucureşti, 1985.
Florescu, Grigore, *Turnul antic de la Turnu Măgurele. Cercetările arheologice din 1936,* Bucureşti, 1936.
Florescu, Grigore, *Cetatea Turnu (Turnu Măgurele)*, în RIR, XV, 1945, p. 432-464.
Francois, Veronique, *La céramique byzantine à Thassos,* în Études Thassiennes, XVI, Ed. De Boccard, Paris, 1995.
Gârboviceanu, Petre, *Şapte biserici cu averea lor proprie,* I, Bucureşti, 1904.
Gâştescu, Petre; Rusănescu, C.; Breier, Ariadna, *Judeţul Teleorman,* Ed. Academiei, Bucureşti, 1976
Georgescu Pantele, *Dicţionarul geografic, statistic, economic şi istoric al judeţului Teleorman,* Bucureşti, 1897.
Ghenadie, Episcopul, *Mitropolitul Ungrovlahiei Neofit I*, în BOR, an 2, 1875-1876, p. 315-327; Ibidem, an XIV, 8, 1890-1891, p. 718-724.
Georgieva, Sonia, *Keramikata ot Dvoretsa na tsarevets Tsarevgrad Tarnov,* tom 2, Sofia, 1974.
Georgieva, Sonia, *Grincearstvo,* în vol. Srednovekoviat Cerven, tom I, Sofia, 1985, p. 133-165.
Gheorghiu, Octavian Teodor, *Arhitectura de apărare din România,* Ed. Tehnică, Bucureşti, 1985.
Giurescu, C. Constantin, *Harta stolnicului Constantin Cantacuzino. O descriere a Munteniei la 1700,* în RIR, XIII, 1943, p. 1-28.
Giurescu, C. Constantin, *Principatele române la începutul sec. XIX. Constatări istorice, geografice, economice, statistice pe temeiul hărţii ruse din 1835,* Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1957.
Giurescu, C. Constantin, *Istoria pescuitului şi a Pisciculturii în România*, I, Ed. Academiei, Bucureşti, 1964.
Giurescu, C. Constantin, *Istoria pădurii româneşti din cele mai vechi timpuri până astăzi*, Ed. Ceres, Bucureşti, 1975.
Giurescu, C. Dinu, *Anatefterul. Condica de porunci a lui C. Brîncoveanu,* în SMIM, V, 1962, p. 353-490.
Giurescu, C. Dinu, *Relaţiile economice ale Ţării Romaneşti cu ţările Peninsulei Balcanice din sec. al XIV-lea până la mijlocul sec. al XVI-lea*, în Romano –Slavika, XI, Bucureşti 1965, p. 167-200.
Giurescu, C. Dinu, *Ţara Românească în sec. XIV-XV,* Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1973.
Godea, Ioan, *La céramique*, Timişoara, 1995.
Greceanu, Eugenia, *Casa de piatră din Hereşti. Studiu arhitectonic*, în MM, I, 1958, p. 131-148.
Greceanu, Radu, *Istoria domniei lui Constantin Basarab Brâncoveanu*, Ed. Academiei, Bucureşti, 1970.
Greceanu, Radu, *Casa de piatră din Hereşti*, în MM, I, 1958, p. 119-129.
Greceanu, Ştefan, *Genealogiile documentate ale familiilor boiereşti*, Bucureşti, 1913.
Guboglu, Mihail, *Catalogul documentelor turceşti,* I, Ed. Academiei, Bucureşti, 1960
Guboglu, Mihail, Mehmed, Ali Mustafa, *Cronici turceşti privind Ţările Române. Extrase, sec. XV – mijlocul sec. XVIII*, I, Ed. Academiei, Bucureşti, 1966.
Hau, Venera, *Une coupe d'argent de la Sèrbie médiéval*. În Actes du XIIe Congrès International des études Byzantines III, Beograd, 1966, p. 113-118.
Hurmuzaki, Eudoxiu, *Documente privitoare la Istoria Românilor,* vol. I/2 Bucureşti 1890, vol. XI Bucureşti, 1900.

Iakobson, A.L., *Keramica i keramiceskoe proizvodstvo srednevekovoi tavrikii,* Leningrad, 1979.
Ilieş, Aurora, *Drumurile şi transportul sării în Ţara Românească în sec. XV-XIX*, în SMIM, vol.VII, 1974, p. 224-242.
Inalcik, Halil, *Bursa and the commerce of Levant*, în Journal of Economic and Social History of the Orient, III, 2, 1960, p. 138-139.
Inalcik, Halil, *Imperiul Otoman, Epoca Clasică*, Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 1996
Inscripţiile medievale ale României, Oraşul Bucureşti, I, Ed. Academiei, Bucureşti ,1965.
Ionescu, Grigore, *Arhitectura pe teritoriul României de-a lungul veacurilor*, Ed. Academiei, Bucureşti, 1982,
Ionaşcu, I., *Vechimea mănăstirii din Pădurea cea mare de la Bolintin*, în RI, VII, 193, p. 323-338.
Ionescu, Gh.T., *Contribuţii la istoria românilor, Studii şi materiale*, Ed. Istros, Brăila, 2004.
Iordan, Iorgu, *Dicţionar de toponimie românească*, Ed. Academiei, Bucureşti, 1963.
Iorga, Nicolae, *Studii şi documente cu privire la istoria românilor*, vol. I – XXXI, Bucureşti, 1901-1906.
Iorga, Nicolae, *Sate şi mănăstiri din România*, Bucureşti, 1905.
Iorga, Nicolae, *Inscripţii din bisericile României*, I – II, Bucureşti, 1905 – 1908.
Iorga, Nicolae, *Constatări istorice cu privire la viaţa agrară a românilor*, Bucureşti, 1908.
Iorga, Nicolae, *Drumuri vechi*, Bucureşti, 1920.
Iorga, Nicolae, *Istoria comerţului românesc*, I, Bucureşti, 1925.
Iorga, Nicolae, *Drumurile de comerţ creatoare ale statelor româneşti*, Bucureşti, 1928.
Iorga, Nicolae, *Crucea de la Călugăreni*, în BCMI, XXII, 1929, p. 101-105.
Iorga, Nicolae, *Studii istorice bazate în parte pe documente inedite din Arhiva d-lui Gr. Cantacuzino*, Bucureşti, 1902.
Iorga, Nicolae, *Revelaţii toponimice pentru istoria neştiută a românilor*, *I, Teleormanul*, Bucureşti, 1941.
Iorga, Nicolae, *Istoria românilor prin călători*, Ed. Eminescu , Bucureşti, 1981.
Istoria Ţării Româneşti, 1290 – 1690. Letopiseţul Cantacuzinesc, Ed. Critică C. Grecescu şi Dan Simonescu, Bucureşti, 1960.
Istoria Românilor, *De la universalitatea creştină către Europa "patriilor"*, vol. IV, Ed. Academiei, Bucureşti, 2001.
Istoria Românilor, *O epocă de înnoiri în spirit european*, vol. V, Ed. Academiei, Bucureşti, 2003.
Kretzulescu, Emil, *Doamna Stanca Kretzulescu Basarab,* Bucureşti, 1924.
Kuleff, Ivelin, Djingova, Rumyana, *Archeometric Investigation of sgraffito ceramics from medieval Bulgaria,* în Archeologia Bulgarica, V, 2001, 3, p.71-82.
Lapedatu, Alexandru, *Vlad Vodă Călugărul,* Bucureşti, 1903.
Lapedatu, Alexandru, *Mănăstirea Comana. Note istorice. Note arhitectonice şi lucrări noi,* in BCMI, nr.1, 1908, p. 9-28.
Laurian, T. August, *Istriana sau Descrierea cetăţilor din preajma Dunării descoperite într-o călătorie din vara anului 1845,* în Magazin Istoric pentru Dacia, II, 1846, p. 65-116.
Leahu, Valeriu; Trohani, Gheorghe; *Două morminte de călăreţi nomazi,* în SCIV, tom. 29, 4, 1978 , p. 529, 538.
Lehr, Lia, *Comerţul Ţării Româneşti şi Moldovei în a doua jumătate a sec.al XVI-lea şi prima jumătate a sec. al XVII- lea,* în SMIM, IV, 1960, p. 245.
Maguire, Henry, *Materials Analysis of Byzantine Pottery*, Washinghton DC, 1997, Dumbarton Oaks.
Makarova, T. I., *Polivnaja keramika v Drevnej Rusii,* Moscova, 1972.

Manolescu, Radu, *Comerţul Ţării Româneşti şi Moldovei cu Braşovul (sec. XIV-XVI)*, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti,1965.
Marcu, Daniela, *Fostul Schit Strâmbu*, în CCA, 2006, p. 166-167 şi în CCA, 2008, p. 141-144.
Martonne, Emmanuel, *La Valachie. Essai sur la monographie géographique,* Paris, 1902.
Martonne, Emmanuel, *Viaţa păstorească în Carpaţii Români,* în Convorbiri Literare, II, an XLVI, 1912, p. 121-127.
Mateescu, Corneliu; Babeş Mircea, *Cercetări arheologice şi săpături de salvare la Fântânele,* în SCIV, tom. 19, nr.2, 1968, p. 283-291.
Mateescu, Corneliu, *Un bordei din epoca lui Mircea cel Bătrân descoperit la Vădastra,* în Materiale, IX, 1970, p. 337-343.
Matei, D .Mircea, *Geneză şi evoluţie urbană în Moldova şi Ţara Românească,* Ed. Helios, Iaşi, 1997.
Maxim, Liviu, *L'échelle et la fortress danubienne de Turnu (Holovnik, Kulé) à la lumière des noveaux documents ottomans,* în Romano-Turcica I, Istanbul, 2003, p. 117-125.
Maxim, Mihai, *Documente turceşti privind kazaua Giurgiului în sec. al XVI-lea,* în vol. Ilfov. File de Istorie, 1978.
Maxim Mihai, *Regimul economic al dominaţiei otomane în Moldova şi Ţara Românească în a doua jumătate a sec. al XVI-lea,*în RI., tom 32, nr. 9, 1979, p. 1731-1735.
Maxim, Mihai, *Teritorii româneşti sub administraţie otomană în sec. al XVI-lea,* în RI, tom 36, nr. 8, 1983, 802-817.
Maxim, Mihai, *Le statut des pays roumain envers de Porte Ottomane aux XVI-e-XVII-e siècles,* în *Revue Roumaine d'Historie, XXIV*, nr. 1-2, Bucureşti, 1985, p. 29-50.
Mazilu, Dan Horia, *Cronicari Munteni – Studiu introductiv,* în vol. Cronicari Munteni, Bucureşti 1988.
Meteş, Ştefan, *Relaţiile comerciale ale Ţării Româneşti cu Ardealul până în veacul al XVIII-lea*, Sighişoara, 1921.
Metes, Ştefan, *Păstori ardeleni în principatele române ,* Arad, 1925.
Micu, Iolanda; Lungu, Radu, *Domeniul lui Matei Basarab*, în RI, tom 35, nr. 12, 1982, p. 1313-1329.
Micu, Iolanda; Lungu, Radu, *Aspecte ale patronajului cultural în timpul domniei lui Matei Basarab*, în Mitropolia Olteniei, an XXXVI, nr. 5 – 6, 1984, p. 362-372.
Mihai, Dana, *Ceramica de Iznik descoperită la Piua Pietrii, Oraşul de Floci, com. Giurgeni, jud. Ialomiţa*, în CAMNI, X, 1997, p. 277-290.
Mihăilescu, Vintilă, *Vlăsia şi Mostiştea. Evoluţia geografică a două regiuni din Câmpia Română,* în BSRG, XLIII, Bucureşti, 1925 p. 1-200.
Minea, Ilie; Boga, T. Leon, *Cum se moşteneau moşiile în Ţara Românească până la sfârşitul sec. al XVI-lea:contribuţiuni la istoria vechiului drept în Ţara Românească*, I, Iaşi, 1933.
Mirceşti, Constantinescu, N., *Păstoritul transhumant şi implicaţiile lui în Transilvania şi Ţara Românească în sec. XVIII – XIX,* Ed. Academiei, Bucureşti, 1976.
Mitrea, Bucur; Preda, C., *Săpăturile de salvare de la Gogoşari şi Cacaleţi,* în SCIV, tom VI, nr. 4, 1955, p. 627-642.
Mitrea, Bucur, *Monede antice feudale de la Zimnicea,* în SCIV, tom. 16, nr. 2, p. 239-260.
Mitrea, Bucur, *Un tezaur românesc vechi: Scrioaştea Jud. Teleorman,* în BSNR, LXX-LXXIV, nr. 124 – 128, 1976 – 1980, p. 297-304.
Moisescu, Cristian, *Secolul al XV-lea un „hiatus" şi o „stagnare" în evoluţia bisericilor de zid din Ţara Românească?*, în Ars Transsilvaniae, VII, 1997, p. 5-59.
Moisescu, Cristian, *Arhitectura românească veche*, I, Ed. Meridiane, Bucureşti, 2001.
Moisescu, Cristian, *Arhitectura epocii lui Matei Basarab*, I, Ed. Meridiane, Bucureşti, 2002.

Moisescu, Cristian, *Arhitectura epocii lui Matei Basarab*, *Repertoriul edificiilor de cult,* II, Ed. Meridiane, Bucureşti, 2003.
Moisil, Constantin, *Privire asupra antichităţilor preistorice ale României,* în BCMI, III, 1910, p. 122.
Moisil, Constantin, *Staţiunile preistorice din România*, în BCMI, III, 1910, p. 122-125.
Morgan, Charles, *The Byzantine Pottery,* în Corinth*, XI* Cambridge, Massachusetts, 1942.
Moscalu, Emil, *Noi cetăţi traco – getice,* în CAMNI, III, 1979, p. 361-371.
Moscalu, Emil, Beda, Corneliu, *Descoperirile arheologice de la Pietroşani*, în CAMNI, III, 1979, p. 375-381.
Moscalu, Emil, *Mormântul princiar de la Peretu*, în Thraco – Dacica, tom VII, 1 – 2, 1986, p. 59-70.
Moscalu, Emil; Beda, Corneliu, *Bujoru, un tumul cu cazan votiv aparţinând culturii Basarabi*, în Thraco – Dacica, 9, 1988, p. 23-47.
Motogna, Victor, *Politica externă a lui Mircea cel Bătrân,* Gherla, 1924.
Murgescu, Costin, *Drumurile unităţii româneşti,* Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 1966.
Nandriş, Ştefan, *Documente româneşti în limba slavă de la muntele Athos,* Bucureşti, 1937.
Năsturel, P.V., *Genealogia Năsturelilor*, în Revista pentru Istorie, Arheologie şi Filologie, vol. XI, 1916, Bucureşti, p. 37-57.
Năsturel, Şt. Petre, *Întregiri la genealogia Năsturelilor,* în Dorul, an V, Aalborg, Danemarca, 1995, nr. 68, p. 23-27.
Neamţu, Eugenia, *Obiectele de podoabă din tezaurul medieval de la Cotul Morii-Popricani,* Arh. M.,1, 1961, p. 283-293.
Nicolae, Veniamin, *Ctitoriile lui Matei Basarab*, Bucureşti, 1982.
Nestor, Ion, *Săpăturile arheologice de la Zimnicea , jud. Teleorman,* în Studii, anul 2, 1949, p. 116-125.
Nestor, Ion, *Aşezările din societatea primitivă şi sclavagistă în reg. Dunărea de Jos. Raport preliminar asupra campaniei de săpături arheologice de la Zimnicea*, în SCIV,1, 1950, p. 93-102.
Nica, Marin; Deleanu, Elena, *Câteva date despre aşezările din sec. VI şi XVI de la Piatra-Sat, punctele Nucet şi Vadul Codrii*, în SCIVA*,* tom 45, nr. 1, 1964, p. 61-69.
Nicolae, Eugen; Păunescu, Emil, *Un tezaur din sec. al XVI-lea descoperit la Radu Vodă, com. Izvoarele, jud. Giurgiu,* în SCN, X, 1993, p. 109-135.
Nicolescu, Corina, *Ceramica smălţuită din sec. X-XV în lumina ultimelor cercetări arheologice*, în SCIA*,* an VI, 2, 1959, p. 75-102.
Nicolescu, Corina; Popa, Radu, *La céramique émaillée des XIIIe – et XIVe siècles de Păcuiul lui Soare*, în Dacia, NS, IX, p. 337-350.
Nicolescu, Corina; Petrescu, Paul, *Ceramica românească Tradiţională,* Ed. Meridiane*,* Bucureşti, 1974.
Nicolescu, Corina, *Case, conace, palate,* Ed. Meridiane, Bucureşti 1979.
Nicolescu, Ştefan, *Documente cu privire la istoricul mănăstirii Radu Vodă*, în Bucureşti, III, 1937, nr. 1-2.
Nikolakopulos, Georges, *Réflexion sur l'esthétique de la céramique Byzantine,* în BCH, suppl. XVIII, 1989, p. 317-326.
Olteanu, Ştefan, *Cercetările cu privire la geneza oraşelor medievale din Ţara Românească*, în Studii, 1963, nr. 6, p. 1255-1283.
Olteanu, Ştefan, *Meşteşugurile din Ţara Românească şi Moldova în evul mediu,* Ed. Academiei, Bucureşti, 1969.
Orton, C.; Tyers, P.; Vince, A., *Pottery in Archaeology. Manuals in archaeology*, Cambridge, 1993.
Ovcearov, Todor, *Keramikata na vtoroto Balgarsco tsarstvo,* Ed. Pan-VT, Sofia, 2000.

Panait, I. Panait, *Observaţii arheologice pe şantierele de construcţii din capitală*, în CAB, I, 1962, p.139-179.
Panait, I. Panait, *Şantierul arheologic Băneasa-Străuleşti. Aşezarea feudală*, în CAB, II, 1965, p. 190-222.
Panait, I. Panait; Turcu, Mioara; Constantinescu, Iulia; Cernovodeanu, Paul, *Complexul medieval Tânganu. Cercetări arheologice, numismatice şi istorice*, în CAB, II, 1965, p. 240-264.
Panait, I. Panait, *Începuturile oraşului Bucureşti în lumina cercetărilor arheologice,* în MIM, V, 1968, p. 7-24.
Panait, I. Panait, *Cercetarea arheologică a culturii materiale din Ţara Românească în sec. al XIV-lea*, în SCIV, tom 22, nr. 2, 1971, p. 247-261.
Panait, I. Panait, *Aşezare şi locuinţă în bazinul mijlociu al Argeşului (sec. XIV-XVI),* în Revista Muzeelor, 3, 1974, p. 238-242.
Panait, I. Panait, *Consideraţii privind demografia teritoriului ilfovean în sec. XV-XVI,* în vol. Ilfov. File de Istorie, Bucureşti, 1978.
Panaite, Viorel, *Pace, Război şi Comerţ în islam. Ţările Române şi dreptul otoman al popoarelor (sec. XV-XVII)*, Ed. All, Bucureşti, 1997.
Panaitescu, P., Petre, *Mircea cel Bătrân,* Bucureşti, 1944.
Panaitescu, P., Petre, *De ce au fost Ţara Românească şi Moldova ţări separate,* în vol. Interpretări Româneşti, Bucureşti, 1994, p. 99-110.
Papacostea, Şerban, *Începuturile politicii comerciale ale Ţării Româneşti şi Moldovei (sec. XIV-XVI). Drum şi Stat*, în SMIM, X, 1983, p. 9-56.
Păunescu, Alexandru, *Paleoliticul şi mezoliticul din spaţiul cuprins între Carpaţi şi Dunăre,* Ed. Agir*,* Bucureşti, 2000.
Păunescu, Anca, *Ceramica descoperită la Hanul Constantin Vodă*, în CAB, V, 2002, p. 79-94.
Păunescu, Anca, *Oraşul de Floci – un oraş dispărut din Muntenia medievală,* Târgovişte, 2005.
Păunescu, Emil, *Raport intern*, Giurgiu, 2005.
Pârvan, Vasile, *Getica, O protoistorie a Daciei,* Bucureşti, 1926.
Pârvan, Katiuşa, *Un mic tezaur din sec.al XVII-lea descoperit la Stăneşti, jud. Giurgiu,* în vol. Chişinău 13-15 mai 2001. Comunicări, Studii şi Note, Bucureşti, 2002, p. 203-208.
Perianu, Radu, *Raiaua Turnu. Un plan topografic al raialei.* în RIR, vol. XIII, Fasc. I, 1943, p.52-59.
Petrescu, Paul; Nicolescu, Corina, *Ceramica românească tradiţională*, Ed. Meridiane, Bucureşti, 1974.
Petrescu, Paul, *Imaginea omului în arta populară românească,* Ed. Meridiane, Bucureşti, 1969.
Pillat, Cornelia, *Pictura murală în epoca lui Matei Basarab*, Ed. Meridiane, Bucureşti, 1980.
Pletinov, V., *Bitovata keramikata viv Varna XV – XVIII vek*, Ed. Spavena, Varna, 2004.
Poncea, Traian, *Geneza oraşului medieval românesc în spaţiul extracarpatic*, Ed. Biblioteca Bucureştilor, Bucureşti, 1999.
Popa, Radu, *Culture urbaine et culture villageoise au Bas Danube aux XIIIe et XIVe siècles,* în Actes du Ie Congrès International des Études du Sud-Est Européen, tom II, Athènes, 1972, p. 423-434.
Popa, Traian, *Descoperiri din perioada La Téne în campaniile de la Malul Roşu (Giurgiu),* în BMJG, nr. 1, 1995, p. 9-19.
Popescu, Anca, *Circumscripţii vamale otomane în zona Pontului Stâng şi a Dunării de Jos, în Naţional şi universal în istoria românilor. Studii oferite prof. Şerban Papacostea,* Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 1998, p. 112-125.

Popescu, Anca, *Circulaţia mărfurilor la Dunărea de Jos reflectată în kanunname-le* (*a doua jumătate a sec. al XVI–lea*), în RI, tom VI, nr. 3-4, 1995, p. 255-278.
Popescu, Mihail, *Cetăţile turceşti dimprejurul Principatelor Române*, în BCMI, tom 52, 1927, p. 76-87.
Popescu, Radu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti,* Ed. critică C. Grecescu, Bucureşti, 1963.
Popescu, M. Marin, *Obiecte de podoabă sud-dunărene,* în RM, IV, 1967, p. 53-56.
Popescu, M. Marin, *Podoabe medievale din Ţările Române,* Ed. Meridiane, Bucureşti, 1970.
Popescu, Oana Mădălina, *Teleormanul medieval. Cercetări de istorie socială, toponimie şi onomastică, secolele XIV – XVII,* Ed. Universităţii Bucureşti, Bucureşti, 2008.
Popp, Mara, *Drumuri şi ocupaţiuni vechi în Ţările Româneşti,* în BSRG, LVII, 1938, p. 271-287.
Popp, Nicolae, *Bazinul Dunării, natură şi om,* Ed. Litera, Bucureşti, 1988.
Postică, Gh., *Românii din Codrii Moldovei în evul mediu timpuriu*, Ed. Universitară, Chişinău, 1994.
Preda, Constantin, *Un nou aspect al începuturilor epocii La Tène în Dacia. Descoperirea de la Alexandria*, în SCIV, XI, nr. 1, 1960, p. 25-38.
Preda, Constantin, *Geto-dacii din bazinul Oltului Inferior, Dava de la Sprâncenata*, Bucureşti, 1986, Ed. Academiei.
Preda, Constantin, *Contribuţii la cunoaşterea civilizaţiei Geto–dacice. Aşezarea de la Pleaşov, jud. Teleorman*, în Thraco-Dacica, tom VII, nr. 1-2, Bucureşti, 1986, p. 71-100.
Puşcaşu, Voica; Dumitrescu, Ion, *Biserica din Baldovineşti*, în BMI, XLI, nr. 4, 1972, p. 58-60.
Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt, vol I 1866, vol. II-1889, vol. III-1896.
Rădulescu, G., Ionescu, M., *Descoperiri arheologice în raionul Giurgiu,* în *SCIV,* tom V, 1-2, 1954, p. 325-332.
Rădulescu, Toma; Predoi, Veronica, *Tezaurul moneter de la Drăgăneşti-Vlaşca, sec. XV – XVII*, în Oltenia Studii şi Comunicări, Arheologie-Istorie, XV, Craiova, 2004, p. 47-51.
Rădulescu, Toma; Predoi, Veronica, *Tezaurul moneter de la Frăsinet, sec. XVII – XVIII*, în Oltenia Studii şi Comunicări, Arheologie-Istorie, XV, Craiova, 2004, p. 47-51.
Rezachevici, Constantin, *Domeniul boieresc al lui Radu Şerban,* în Studii, tom. 23, nr. 3, 1970, p. 469-491.
Rezachevici, Constantin, *Constantin Brâncoveanu – Zărneşti,1960,* Bucureşti 1989.
Rezachevici, Constantin, *Implicarea Giurgiului în relaţiile lui Mircea cel Bătrân cu Polonia*, în Revista Istorică, tom XIII, 3-4, 2002, p. 149-159.
Rezachevici, Constantin, *Mormântul lui Vlad Ţepeş – Cea mai plauzibilă ipoteză,* în vol. Închinare lui Petre Şt. Năsturel la 80 de ani, Ed. Istros, Brăila, 2003, p. 245-264.
Rice, Talbot, David, *The Pottery of Byzantium and the Islamic World,* în Studies in Islamic Art and Architecture in Honor of Prof. K.A.Creswell, Cairo, 1965, p. 195-220.
Romanescu, M., *Tezaurul de la Covei*, în RIP, 16, 1, 1946, p. 19-39.
Rosetti, D.V., *Tezaurul de podoabe medievale de la Olteni şi elementele lor bizantine*, în BMI, 41, 4, 1972, p. 3-14.
Rosetti, Radu, *Pământul, sătenii şi stăpânii în Moldova de la origini până la 1834,* tom. 1, Bucureşti, 1907.
Schuster, Cristian; Popa, Tr., *Cercetările privind epoca bronzului în jud. Giurgiu,* în BMJG, 1995, p. 26-30.
Sebastyen, Gh., *Renaşterea,* Ed. Tehnică, Bucureşti, 1982.
Sinigalia, Tereza, *Arhitectura civilă de zid din Ţara Românească în sec. XIV-XVIII,* Ed. Vremea, Bucureşti, 2000.

Sinigalia, Tereza, *Repertoriul arhitecturii în Ţara Românească 1600 – 1680,* I, Ed. Vremea, Bucureşti, 2002

Siruni, H. Dj., *Acte turceşti privitoare la hotarele dunărene ale Ţării Româneşti,* RA, V, 1, 1942, p. 127-165.

Slătineanu, Barbu, *Ceramica românească*, Bucureşti, 1938.

Slătineanu, Barbu, *Ceramica feudală românească,* , Ed. de Stat pentru Literatură şi artă, Bucureşti, 1958.

Snagov, I. Dumitriu, *Ţările Române în sec. al XIV-lea în Codex Latinus Parisinus*, Ed. Cartea Românească, Bucureşti, 1979.

Spieser, Jean Marie, *La céramique Byzantine médiévale* în vol. Hommes et richesses dans l'Empire Byzantin, tome 2, VIIIe – Xve siècles, Paris, 1991, p. 249-260.

Spiru, Ion, *Aşezări străvechi în raionul Roşiorii de Vede*, în Materiale, V, 1958, p. 695-699.

Spiru, Ion, *Tezaurul monetar feudal de la Ulmeni – Teleorman*, în BSNR, LXVII–LXIX, 1973–1975, p. 171-174.

Spiru, Ion, *Informaţii asupra circulaţiei monetare în judeţul Teleorman în sec. XIV – XIX*, în BSNR, LXX–LXXIV, 124–128, 1976–1980, p. 651-655.

Spiru, Ion; Rusenescu Constanţa*, Evoluţia limitelor administrative ale judeţului Teleorman*, în Studii şi Cercetări de Geologie, Geofizică, Geografie, tom XXVI, Bucureşti, 1979, p. 97-103.

Spânu, Daniel, *Istoricul şi stadiul actual al cercetărilor arheologice efectuate pe situl „cetate"de la Zimnicea*, în CAMNI, 13, 2005, p. 189–212.

Stahl, Henri, *Studii de sociologie istorică,* Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1972.

Stăncescu, Scarlat, *Din trecutul oraşului Giurgiu*, Bucureşti, 1935.

Steinherr, Beldiceanu, Irène; Beldiceanu, Nicoară, *Act du règne du Selime I concernant quelques échelles danubienne de Valachie, de Bulgarie et de Dobroudja*, în Südost – Forschungen, XXIII, München, 1964, p. 96-108.

Stoicescu, Nicolae, *Curteni şi slujitori, Contribuţii la istoria armatei române*, Ed. Militară, Bucureşti, 1968.

Stoicescu, Nicolae, *Bibliografia localităţilor şi monumentelor din România,* I, Ţara Românească, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1970.

Stoicescu, Nicolae, *Dicţionar al marilor dregători din Ţara Românească şi Moldova,* Ed. Enciclopedică, Bucureşti,1971.

Stolnici, C.Bălăceanu, *Cele trei săgeţi: Saga Bălăcenilor,* Ed. Eminescu, Bucureşti, 1990.

Ştirbu, Constanţa, *Noi tezaure monetare intrate în patrimoniul muzeului de istorie al RSR,* în CN,1, 1978, p. 91.

Ştirbu, Constanţa; Velter, Ana Maria, *Tezaurul de la Pietrele,* Bucureşti, 1996.

Ştirbu, Constanţa, *Documente inedite din sec. al XIX- lea privind unele descoperiri monetare,* în CN, 1, 1978, p. 152-154.

Teodoru, Gheorghe, *Tezaurul feudal timpuriu de obiecte de podoabă descoperit la Voineşti Iaşi,* în Arh. M., 1, 1961, p. 246-263.

Theodorescu, Răzvan, *Câteva observaţii asupra unor piese de argintărie din veacul al XIV-lea în jurul continuităţii artistice balcano-dunărene,* în SCIA, 14, 2, 1967, p. 145-153.

Theodorescu, Răzvan, *Sur les débuts de l'art populaire médiéval roumain,*în Revu Roumain d'Histoire d'Art, serie Beaux-Arts, VII, Bucureşti, 1970, p. 3-12.

Theodorescu, Răzvan, *Bizanţ, Balcani, Occident la începuturile culturii româneşti (sec. X-XIV),* Ed. Academiei, Bucureşti, 1974.

Theodorescu, Răzvan, *Civilizaţia românilor între medieval şi modern,* II, Ed. Meridiane, Bucureşti, 1987.

Tocilescu, Grigore, *Dacia înainte de romani,* Bucureşti, 1880.

Tocilescu, Grigore, *Fouilles et recherches archéologiques en Roumanie,* Bucureşti, 1900.
Tocilescu, Grigore, *Monumente epigrafice şi sculpturale,* Bucureşti, 1902.
Todorov, N., Netkov, B., *Turski izvori za balgarskoto istoria, vek. XV-XVI*, vol. II, Sofia, 1966.
Trajanescu, D. Ion, *Biserica din Popeşti – Vlaşca,* în BCMI, V, 1911, p. 115-118.
Trohani, Gh.; Oancea, Al., *Cercetări arheologice pe Valea Glavaciocului*, în CAMNI, IV, 1981, p. 19-29.
Tudor, Dumitru, Matroşenco, A., *Sucidava,* în MCA, V, 1961, p. 473-404.
Ţvetkova, Bistra, *Regimul schimbului economic dintre teritoriile de la nord şi sud de Dunăre în sec. al XVI, î*n vol. Relaţii româno-bulgare de-a lungul veacurilor (sec. XII-XIX), Bucureşti, 1971, p. 105-150.
Ţvetkova, Bistra, *Actes concernante la vie économique des villes et ports balcanique au XV-e et XVI-e siècles*, în REI, XL, 2, 1972, p. 345-390.
Tunusli, fraţii, *Istoria politică şi geografică a Ţării Româneşti de la cea mai veche a sa întemeiere până la anul 1774,* trad. de G. Sion, Bucureşti, 1836.
Ţânţăreanu, Ecaterina; Beda, Corneliu, *Date preliminare asupra tezaurului de la Balta Sărată, com. Crângeni, jud. Teleorman*, în CN, V, 1983, 1983, p. 83-84.
Ţânţăreanu, Ecaterina; Predoi, Veronica, *Cercetările de la Biserica „Sf. Nicolae", Roşiorii de Vede, Campania 2001,* în CCA, 2002, p. 262-263.
Ţânţăreanu, Ecaterina, *Consideraţii istorice, arhitectonice şi arheologice despre biserica „Sf. Dumitru" a fostei mănăstiri Drăgăneşti, jud. Teleorman*, în BO, an VI, nr. 1, 2004, Alexandria, p. 176-184.
Ţânţăreanu, Ecaterina, Mirea, Pavel, *Cercetările arheologice din incinta mănăstirii Aluniş-Plăviceni*, în Argessis, Studii şi Comunicări, XIV, 2005, p. 243-258.
Ţânţăreanu, Ecaterina, *Date despre locuirea medievală din castrul roman de la Poiana-Flămânda, jud. Teleorman*, în CCDJ, vol. In honorem Silvia Marinescu-Bâlcu, Călăraşi, 2005, p. 459-640.
Ţânţăreanu, Ecaterina, *Un aşezământ monahal mai puţin cunoscut din judeţul Teleorman – Mănăstirea Flocoşani,* în vol. Pagini de istorie bisericească teleormăneană, Bucureşti, 2006.
Ţânţăreanu, Ecaterina, *O ctitorie de la cumpăna veacurilor XVII şi XVIII. Biserica „Adormirea Maicii Domnului" a fostului schit Dideşti, Jud. Teleorman,* în BCMI, XVII, nr. 1-2, 2006, p. 100-104.
Ţânţăreanu, Ecaterina, *Observaţii asupra ceramicii medievale de uz comun de la Zimnicea, jud. Teleorman*, în BMJT, Seria Arheologie, 1, 2009, p. 159-174.
Ţânţăreanu, Ecaterina, *Observaţii asupra ceramicii smălţuite – artistice de la Zimnicea*, în BMJT, Seria Arheologie, 2, 2010, p. 163-171.
Urechia, V.A., *Istoria Românilor*, I – XIV, Bucureşti, 1891–1902
Ujváry, I., *Geografia apelor României,* Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1972.
Vâlcu, Aurel; Păunescu, Emil, *Trei tezaure monetare descoperite în judeţul Teleorman, în* Meandre, An 3, nr. 2(5) Alexandria, 2000, p. 29-30.
Vâlcu, Aurel, Păunescu, Emil, *Un tezaur monetar din sec. XVI – XVII descoperit la Viişoara, jud. Teleorman*, Chişinău, 28-30 mai 2000, în Comunicări, Studii şi Note, Bucureşti, 2001, p. 169-195.
Vâlsan, George, *Câmpia Română. Contribuţiuni de geografie fizică,* în BSRG, XXXVI, Bucureşti, 1915.
Veliman, Valeriu, *O condică turcească referitoare la populaţia nemusulmană din Giurgiu şi împrejurimile sale la sf. Sec. al XVII-lea*, în Ilfov. File de Istorie, 1978.
Veress, Andrei, *Păstoritul ardelenilor în Moldova şi Ţara Românească (până la 1821),* în AAR, Mem. Secţ. Ist. Bucureşti, 1927, p. 127-240

Velter, Ana Maria, *Un tezaur monetar din sec. XV-XVI descoperit la Ghimpaţi*, *jud*. *Giurgiu*, în CN, 4, 1982, p. 133-139.
Vilov, Vilo, *Razkopkii na Kaleto v gr.Sviştov*, în Arheologia, nr. 4, 1962, p.7-15.
Voinea, Valentina, *Ceramica complexului cultural Gumelniţa-Karanovo VI, Fazele A1 şi A2,* Constanţa, 2005.
Vulcănescu, Romulus, *Dicţionar de etnologie,* Ed. Albatros, Bucureşti, 1979.
Vulpe, Alexandru, *Săpăturile de la Popeşti*, în CAMNI, X, 1997, p. 163-171.
Vulpe, Radu, *Aşezările getice din Muntenia,* Bucureşti, 1966.
Xenopol, A.D., *Istoria Românilor din Dacia Traiană,* I-XIII*,* Iaşi, 1896–1912.
Yenişehirlioglu, Filiz, *La céramique glaçurée de Gülpinar*, în BCH Suppl, XVIII, 1989, p. 303-315.
Zalesskaya, Vera, *La céramique Byzantine des XIIe-XIIIe siècles de Chersonèse,* în BCH, Suppl XVIII, 1989, p. 143-149.
Zimmermann, Fr., *Das Register der Johanes Bruderschaft in Archiv des Vereins für Siebenbûrgische Landeskunde,* Hermanstadt, 1880 (XVI).
Zimmermann, Fr.; Wern, C.; Müller, Fr.; Gündisch, G., *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen,* Sibiu – Bucureşti, 1881-1891.

SURSELE ILUSTRAȚILIILOR

Pl. II – III Fig. 1, 2. D. Dem. Dimăncescu, *Atlas de facsimile*, 1935.

Pl. IV Fig. 1 Stolnicul Cantacuzino, *Harta Țării Româneşti*, 1700, B.A.R. H 1165.
Fig. 2 Jos. Ruhedorff, *Mappa Specialis Walachiae*, B.A.R. H 983.

Pl. V Fig. 1 Fr. Specht, *Harta 1790 – 1791*, B.A.R. H 1003 DXXVII 6
Fig. 2 *Harta Rusă 1935*, B.A.R. H III 461

Pl. XII Veronique Francois, *La céramique byzantine à Thassos*, 1995; Ivelin Kuleff, Rumiana Djingova, *Archeometric Investigation off sgraffito ceramics from Medieval Bulgaria*, în Arheologia Bulgarica, 2001; Ionel Cândea, *Brăila – origini şi evoluții până la jumătatea sec. al XVI-lea*, 1995; Radian Andreescu et al., *Măgura, Punct Buduiasca, Boldul lui Moş Ivănuş*, în CCA, campania 2007, 2008

Pl. XIII Daniel Spânu, *Istoricul şi Stadiul actual al cercetărilor arheologice efectuate pe situl „Cetate" de la Zimnicea*, în CAMNI, 13, 2005, p. 212.

Pl. XV Idem, *Raport intern.*

Pl. XVI Fig. 1 Fr. Specht, *Harta 1790 – 1791*, B.A.R. H 1003 D XXVII 6.
Fig. 2 C. Danielescu, B.A.R. H 3227 C cv 46.

Pl. XVII Fig. 1, 2 Gh. Bichir, *Quelques problèmes des XIII – XIV siècles dans la Plaine Valaque à la lumière des fouilles de sauvegarde du village de Bragadiru*, în Dacia, NS, 9, 1965.

Pl. XVIII Suzana Dolinescu-Ferche, *Raport asupra săpăturilor de la Dulceanca, jud. Teleorman*, în Materiale, IX, 1970.

Pl. XIX Fig. 1 Ioana Bogdan Cătăniciu, *Muntenia în sistemul defensiv al Imperiului Roman*, 1998.
Fig. 2 Idem, *Raport intern.*

Pl. XX C. Danielescu, B.A.R. H 3227 C cv 49.

Pl. XXI Fig. 1 Grigore Florescu, *Cetatea Turnu (Turnu Măgurele)*, în RIR, XV, 1945.
Fig. 2 Gh. I. Cantacuzino, *Cetățile medievale din Țara Românească*, sec. XIII–XIV, 1981.

Pl. XXII Fig. 1 Pascu Bolborici, *Turnu Măgurele, consemnări istorice şi memorialistice*, 2006.

Pl. XXIII Fig. 1 D.A.N.I.C., R 3c 228 – 231.
Fig. 2 D.A.N.I.C., R 89c 351 – 354.

Pl. XXIV Fig. 1 Fr. Specht, B.A.R., H. 1003 D XXVII 6.
Fig. 2 D.A.N.I.C., Planuri, Teleorman, nr. 81.

Pl. XXV Fig. 1 Arh. Gh. Sion, *Raport intern.*
Fig. 2 Oficiul Național de Cadastru şi Publicitate Imobiliară.

Pl. XXVI Fig. 1 Ing. M. Rada, N. Constantinescu, fotografie inedită.
Fig. 2 Muzeul Național de Istorie a României.

Pl. XXVII Fig. 1 I. Dumitriu Snagov, *Ţările Române în sec. al XIV-lea în Codex Latinus Parisinus,* 1979.
Fig. 2 Arh. Gh. Sion, *Raport intern.*

Pl. XXVIII Fig. 1 Ing. C. Danielescu, B.A.R. H 3227 C cv 47.
Fig. 2 N. Constantinescu, *Cetatea de pământ de la Frumoasa*, în SCIV, 16, 1965.

Pl. XXIX Fig. 1 Fr. Specht, B.A.R., H. 1003 D XXVII 6.

Pl. XXX Fig. 1 Cristian Moisescu, *Arhitectura epocii lui Matei Basarab*, vol. I. 2002.
Fig. 2 Idem, *Arhitectura epocii lui Matei Basarab. Repertoriul edificiilor de cult*, XXXII vol. II, 2003.

Pl. XXXI Fig. 1 Cristian Moisescu, *Arhitectura epocii lui Matei Basarab*, vol. I. 2002.
Fig. 2 Idem, *Arhitectura epocii lui Matei Basarab. Repertoriul edificiilor de cult*, XXXII vol. II, 2003.

Pl. XXXVII Fig. 1, 2 Arhiva Institutului Național al Patrimoniului.

Pl. XXXVIII Cristian Moisescu, *Secolul al XV- lea un „hiatus" şi o „stagnare" în evoluţia bisericilor de zid din Ţara Românească?*, în Ars Transsilvaniae, XII, 1997.

Pl. XXXIX Fig. 1, 2 Al. Lepădatu, *Mănăstirea Comana. Note istorice, note arhitectonice şi lucrări noi*, în BCMI, 1, 1908.

Pl. XL Fig. 1 Cristian Moisescu, Plan inedit.

Pl. XLI Fig. 1, 2 Idem, *Repertoriul edificiilor de cult, 2003.*

Pl. XLVI Fig. 2 Arh. Mihai Opreanu, *Mănăstirea Plăviceni, jud. Teleorman, Proiect de consolidare şi restaurare*, 1998.

Pl. XLVII Fig. 1 – 3 Arhiva Institutului Național al Patrimoniului

Pl. XLIX Fig. 1, 2 *Ibidem*

Pl. L Fig 5 Suzana Dolinescu-Ferche, *Raport asupra săpăturilor de la Dulceanca, jud. Teleorman,* în Materiale, IX, Bucureşti, 1970.

Pl. LI Fig. 14 N. Constantinescu, *Cetatea de pământ de la Frumoasa* în SCIV, tom. 16, nr. 1, 1965

Pl. LII Fig. 7 *Ibidem*.

Pl. LIII Fig. 10 – 13 Gh. Bichir, *Quelques problèmes des XIIIe et XIVe siècles dans la Plaine Valaque à la lumière des fouilles de sauvegarde du village de Bragadiru (district de Zimnicea*), în Dacia, NS, tom 9, 1965.

Pl. LXVI Nikola Angelov, Teodor Tarnov, *Patriarhseskiat complex na Tsarevets prez XII - XIV vek*, tom III, 1980.

Pl. LXXXI Fig 1-4 Sonia Georgieva, *Keramikata ot dvoretza na tsarevets. Tsarevgrad Tărnov*, tom II, 1974
Fig. 5 Eadem, *Grincearstvo*, în vol. *Srednovekoviat Cerven*, tom I, 1985.

Pl. LXXXVII Fig. 1 – 3 N. Constantinescu, Al. Marinescu, *În problema satelor de pe Vedea şi Teleorman: Descoperirile arheologice de la Guruieni şi Orbeasca de Jos*, în RM, 1, 3, 1965. Luminița Dumitriu, *Der mittelalterlieche Schmuck des unteren Donaugebietes im 11. – 15. jahrhundert*, 2001.

Pl. LXXXVIII D. V. Rosetti, *Tezaurul de podoabe Medievale de la Olteni şi elementele lor bizantine*, în BMI, 41, 4, 1972; Luminița Dumitriu, *Der mittelalterlieche Schmuck des unteren Donaugebietes im 11. – 15. jahrhundert*, 2001.

INDICE GENRAL

Ada-Kaleh, insulă 209
Adam, Marieta 83, 139, 179
Adameşteanu-Mănucu, Gh. 180
Adămeşti, sat 47, 85, 203
Adrianopol, oraş 21, 100, 116, 120
Adunaţii Copăceni, sat 72
Afumaţi, sat 87
Alb vistier 92
Albaşi, sat 200, 201
Albele, sat 85
Albeni, sat 47, 85
Albeşti, sat 39, 48, 85, 91
Albu comis 191, 192
Albu, întărit la Blejeşti 49, 66, 73
Albul, întărit în Căminesti 73
Aldeasca, moşie 196
Aldeşti, sat 48, 57, 85, 199, 203
Alexandrescu, Alexandrina 28, 40
Alexandria, oraş 12, 13, 28, 29, 30, 32, 39, 48, 49, 50, 57, 103, 105, 140, 203
Alexandru Aldea, domn al Ţării Româneşti 87, 94
Alexandru Coconul, domn al Ţării Româneşti 50, 59, 60, 62, 64, 69, 89, 135, 145, 189, 190
Alexandru Iliaş, domn al Ţării Româneşti 48, 52, 57, 72, 73, 78, 79, 95, 133, 145, 190, 191
Alexandru Mihnea, domn al Ţării Româneşti 208
Alexandru Mircea, domn al Ţării Româneşti 44, 48, 50, 56, 57, 58, 59, 61, 65, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 78, 79, 80, 145, 187, 189, 195
Alexandru Scarlat Ghica, domn al Ţării Româneşti 46
Alexiev, J. 171, 173
Alfonso Visconti, călător 18
Aluniş, topic 139
Aluniş-Plăviceni, mănăstire 32, 33, 83, 130, 139, 140, 141, 142, 144, 179, 221
Aluta, vezi Olt
Anca din Coiani, bunica lui Radu Şerban 51, 54, 55, 123, 124, 189, 191
Anca, fiica lui Radu Şerban 33, 123, 134
Andreescu, Radian 39, 164
Andrei călugărul, fost ban 191
Andrei Taranowski, sol polonez 15
Andrieşescu, I. 27
Angelov, Nikola 170, 171, 174
Anghelina, fiica lui Cazan Năsturel 198
Aninoasa, sat 91
Antim Ivireanu, mitropolit al Ţării Româneşti 144
Anton Verancsics, călător 38, 107
Antonie Grama, dăruit cu Budenii 191
Antonie vodă din Popeşti, domn al Ţării Româneşti 193
Antoninus Pius împărat 38
Antonio Lafreri, călător 25
Apostol mare paharnic 59, 60, 62, 69, 190
Arad, oraş 106
Ardeal 15, 17, 24, 93, 94, 111, 116, 126, 206
Argeş, râu 9, 12, 27, 36, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 79, 83, 89, 91, 106, 108, 124, 125, 145, 192; ~ judeţ 45; ~ oraş (capitală) 14, 70, 183, 206; ~ mănăstire 55, 62, 63, 66, 68, 69, 74, 135, 187; ~ episcopie 136
Armeanca, întărit în Căminesti 73
Arsache, sat 79
Asia Mică 13
Aşîk Paşa Zade, cronicar turc 20
Atanasie egumen 145
Atârnaţi, sat 104
Atena, oraş 109, 170
Austria 104
Ayşe-Sultan, prinţesă 17

Babele, mănăstire 130, 134,135, 136, 214, 221; ~ sat 71, 86
Babeş, Mircea 28, 40, 47
Baciu, sat 96
Badea Bălăceanu mare vornic 127, 150, 153, 195
Badea Ciutin, întărit la Turci 67, 70, 90, 189
Badea clucer 23
Badea logofăt 60
Badea Oţelea, întărit la Căpoteşti şi Nanoţi 73, 78
Badea vătaf 195
Badea, din Şuici 53, 56
Badea, întărit la Ioneşti 77
Badea preot 56
Baiazid I, sultan 17, 20, 31, 105, 108, 177, 205, 206
Baiazid al II-lea, sultan 21, 105, 184
Baico, tatăl lui Micu 50
Baicu logofăt 54
Bakirtzyis, Ch.163
Balaci, sat 33, 48, 61, 84, 96, 122, 123, 127, 128, 129, 130, 150, 194, 195, 214, 220, 221
Baldovineşti, sat 85, 130, 133, 152, 153, 221
Balea, logofăt 79
Balomireşti, sat 85, 201
Balosin, sat 48
Balotă, martor din Piatra 61
Baloteşti, sat 196, 197
Balta Bercelui 83, 84, 99
Balta Criva 80
Balta Doamnei 41, 89, 145
Balta Greaca 41, 45, 89

Balta lui Calotă 89
Balta Romoleț 41
Balta Sărată, sat 103
Balta Suhaia 38, 43, 89, 90, 94
Bar, oraş 104
Baraschi, Silvia 31, 159, 163, 169, 170, 171, 172, 173, 175
Barbu Bălăceanu mare clucer 195
Barbu Urdăreanu mare paharnic 47
Barbu, din Netezeşti 149
Barbu, întărit la Dobrogostea 46
Barbu, întărit la Duşani 75
Barbu, întărit la Găvăneşti 56
Barbu, întărit la Mârşa 77
Barbu, vinde la Aldeşti 48
Barbuleşti, sat 71, 85
Barnea, Ion 34, 119, 179
Basarab cel Bătrân Laiotă, domn al Țării Româneşti 44, 47, 52, 56, 57, 63, 73, 89, 145, 186
Basarab cel Tânăr Țepeluş, domn al Țării Româneşti 46, 81, 94, 145, 188
Basarabia 206
Basarabi-Calafat, topic 111, 112, 170, 171, 172, 175
Basea, tatăl lui Tudor iuzbaşa 52
Băbiciu, sat 195
Băcăleşti, sat 48, 102
Băcilă, rumân din Drăgăneşti 54
Bădiceşti, sat 48, 85
Bădineşti, sat 71
Băduleasa/Bădileasa, sat 48, 66, 68, 190
Băduleşti, sat 45
Băjeşti, sat 122, 205
Bălaci, vezi Balaci
Bălan, C. 207
Bălaşa, doamna lui Constantin Şerban 147
Bălăceanu Stolnici, C. 194, 196
Bălăceanu, familie 33, 127, 128, 194, 196, 222
Bălănoaia, sat 154, 156, 158, 160, 161, 162, 164, 166, 168, 173, 175
Bălăria, sat 71, 85
Bălăşescu, Adrian 178
Bălcescu, Nicolae 96
Băleşti, sat 71
Bălțați, sat 48, 85, 86
Băneasa, sat 29, 38, 66
Băneasa-Străuleşti, sat 109, 159
Băneşti, sat 79, 85
Băneştii de la Ruia, sat 188
Bărăgan, câmpie 12, 36, 40, 106
Bărbăteşti, sat 48, 86, 193
Bărboşi, sat 49, 86
Bărcăcilă, Al. 170, 183, 184
Băseşti/Băseani, sat 49, 86, 104
Bătrâna, Adrian 34, 35, 131, 132, 133, 149
Bătrâna, Lia 34, 35, 131, 132, 133, 149
Băzgan, Melentina 44, 45
Bâcâieni/Bâcâianca/Băcuieni, sat 49, 203
Bârcă pitar 79
Bârlad, oraş 116
Bâscoveni/Bâțcoveni, sat 49, 203
Bâtcă, Vlad 13
Bâtcov, sat 88
Bâzu, Olga 126
Beciu, sat 104
Beda, Corneliu 39, 40, 103
Beiu, sat 50
Belciugata, sat 95
Beldiceanu Steinherr, Irène 98
Beldiceanu, Nicoară 98
Belgia 104
Belitori, sat 49, 86, 195
Berbecari, sat 71
Berceni/Berceani, sat 71, 85
Berciu, D. 40
Bereşti, sat 72
Berteşti, sat 85
Bianu, I. 126
Bichir, Gh. 12, 31, 39, 103, 108, 110, 111, 114, 115, 176
Bistreani, sat 49, 84
Bizanț 164, 183, 205, 207
Blăjani, sat 101
Blejeşti/Blejăi, sat 40, 49
Blotori, sat 49, 50, 86, 192
Boari/Bouari, sat 72, 85, 191
Boba, întărit la Căminești 73
Bobceva, Ljubka 174
Bobe, boier hotarnic 57
Bodineşti, sat 72, 85
Boga, L. T. 186
Bogdan Cătăniciu, Ioana 12, 32, 38, 40, 110, 114
Bogdan logofăt 80
Bogdan, I. 94, 97
Bojica, întărit la Nenciuleşti 60
Bolintin din Vale, sat 71
Bolintin, mănăstire 46, 72, 78, 87, 89, 91, 145, 188, 221; ~ sat 44, 45, 72, 188
Bolliac, Cezar 27, 29, 30, 118, 133, 137, 145
Borobeică, sat 72
Boteni, sat 201
Botoroaga, sat 68
Bracea, sat 49
Bradu, mănăstire132
Bragadiru, sat 31, 32, 64, 96
Bran, întărit la Câlceşti 73
Braşov, oraş 91, 92, 94, 97, 101, 102, 205
Brata, martor din Băseşti 49

Bratilov, sat 39, 84
Bratul negustor 101
Brazda lui Novac de Sud, topic 95
Brădăşani, sat 50
Brădet, mănăstire 135
Brăgleze/Brăgleaze, sat 50
Brăila, oraş 25, 30, 46, 93, 94, 131, 178, 180, 201, 204, 206, 209, 210
Brăniştari/Brăniştar, sat 72, 75, 85, 91
Brătuleanu, Anca 33, 122, 124, 129
Brătulescu, Victor 148, 200
Brânceni, sat 50
Brâncoveanca, sat 55, 146
Brâncoveni, mănăstire 122; ~ sat 139
Brebina/Brebine/Brebinari, sat 50
Brezoianu, I. 35, 130, 131, 133
Bria, întărit la Ciolăneşti 52, 190
Bruges, oraş 14, 118, 211, 216
Brusa, oraş 98, 100
Buciumeni, sat 50, 133
Bucovul, pârâu 31
Bucşani, sat 23, 44, 71, 72, 73, 145, 188
Bucşanii de Jos, moşie 79
Bucur, din Dideşti 53, 58
Bucureşti, oraş 15, 16, 17, 18, 20, 22, 23, 24, 27, 28, 32, 40, 41, 46, 59, 72, 85, 89, 90, 96, 97, 104, 105, 107, 113, 133, 139, 140, 150, 180, 188, 189, 190, 196, 197, 209, 210, 212, 218; ~ sat 50, 144, 199; ~ mosie 49
Buda, martor 69
Buda, oraş 14
Budeni, sat 85, 133, 191, 201
Bujoru, sat 39, 40
Bulbucata, sat 81
Bulgaria 13, 15, 16, 18, 24, 25, 26, 38, 94, 98, 117, 126, 159, 163, 164, 169, 205, 219
Bullaciani, toponim în Serbia 194
Bunea Grădişteanu mare armaş 199, 201, 203
Bunea-Vâlcu Grădişteanu mare vistier 63, 95, 199, 200, 201, 202, 203
Burdea, pârâu 37, 39, 83
Burnas, câmpie 12, 13, 36, 37, 76
Busuioc, Elena 32, 112, 171, 173
Butculescu, D. A. 46, 190
Butculescu, familie 33, 46, 190
Butea, stăpân în Merişani 58, 61
Buteşti/Butişti, sat 44, 50, 53, 88
Buturugeni, sat 75, 78
Buzău, oraş 101, 132

Cacaleţi, sat 72, 96
Cairo, oraş 162
Calafat, oraş 93
Calea Albinelor 95
Calea de la Bucureşti 212
Calea Giurgiului 96, 97
Calea lui Berivoi 97
Calea Oii vezi Drumul Oii
Calea Prundului 78
Calofireasca, moşie 196, 201
Calomfireşti/Calofireşti, sat 50, 64, 85, 198
Calotă, martor din Sitişeşti 65
Cambridge, oraş 154, 168
Cantacuzini, familie 23, 121, 130, 141, 198
Cantacuzino, G. Gr. 198
Cantacuzino, Gh. 29, 180
Cantacuzino, Gh. I. 11, 29, 30, 35, 116, 117, 120, 125, 177, 205
Caplea jupâneasa, din Brăniştari 72, 75
Caracal, oraş 189
Caravaneţi, sat 86
Cazacu, A. 88
Cazan Năsturel postelnic 125, 197, 198
Cazan preot 56
Căcănău, sat 50, 51, 63, 187, 189, 191
Călăreşti, sat 51
Călian, întărit la Stănislăveşti 80
Călineşti, sat 72
Călmăţui, pârâu 37, 38, 41, 44, 47, 52, 54, 56, 57, 58, 62, 63, 64, 65, 66, 69, 83, 84, 89, 90, 94, 95, 186, 187, 189, 191
Călmăţuiul Sec, pârâu 44, 52, 56
Călugăreni-Coţopeneşti, sat 73, 74, 79
Călugăreni, sat 18, 20, 21, 22, 23, 24, 51, 72, 78, 86, 92, 96, 101, 123, 131, 153, 154, 186, 187
Călugărul, sat 86
Căminesti, sat 73, 191
Căpăţână, Dan 34, 179, 180
Căpoteşti, sat 73
Căptoreşti/ Căptăreşti, sat 73, 85
Căscioarele, mănăstire 65, 73; ~ sat 41, 73, 76,
Cătălui-Căscioarele, topic 180
Cătun, sat 51, 92, 192, 198
Cătunul de Sus, moşie 102
Căzăneşti, sat 51, 68, 73, 76, 85, 92
Câineni, sat 200
Câlceşti, sat 73, 85
Câlnişţea, râu 20, 34, 36, 37, 39, 83, 84, 90, 92, 130, 191
Câmpia Boianului 36, 37
Câmpia Burdea 36, 37
Câmpia Burnazului 12, 13, 28, 36, 37, 84
Câmpia Dunării 12, 13, 105, 126
Câmpia Găvanu-Burdea 36, 37
Câmpia Iminogului 37
Câmpia Română 9, 13, 31, 34, 36, 37, 39, 41, 90, 108, 130, 179
Câmpia Teleormanului 37
Câmpia Urluiului 37

Câmpul Morţilor, topic la Zimnicea 28
Câmpulung, oraş 14, 96, 192, 204
Cânda medelnicer 55, 64, 68, 196
Cândea Balotescu postelnic 197
Cândea pârcălab 189, 196
Cândea, Ionel 30, 117, 178, 180
Cârligaţi, sat 50, 51, 63, 85, 146, 186, 190
Cârstea clucer 51, 192, 198
Cârstea Popescu mare vistier 151
Cârstea, fiul lui Dumitru grecu 82
Cârstea, întărit la Popeşti 78
Cârstea, întărit la Severin 79
Cârstian, martor din Lăceni 57
Cârstian, martor din Văgiuleşti 68
Cârstina, sora lui Mihnea Turcitul 189
Cârtojani/Cărtojani/Cărtăjani/Crătojani/Cartojani, sat 51, 76, 80, 191
Cernat, martor din Scrioaştea 64
Cernica, întărit la Vrăneşti 69
Cernica, mănăstire 180
Cernovodeanu, Paul 34, 135, 141, 146, 205
Cerven, oraş 164, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 176
Cervenia/Cervenie, sat 51, 59, 84, 85, 92, 101, 203
Cetatea Albă 205, 206
Cetatea Cazacilor 116, 120, 121
Chersonez, port 167, 174
Chevalier, J. 171
Chiajna, doamna lui Mircea Ciobanul 23
Chicago, oraş 9
Chihaia, Pavel 118, 126, 205
Chilia, cetate 30, 99, 205, 206, 207
China 17
Chira, jupâneasa lui Pătraşcu Bălăceanu 195, 196
Chircă, Haralambie 207
Chirculeşti, sat 73, 74
Chiriac vornic 80
Chiriva, lac 208
Chişinău, oraş 104, 105, 154
Chiţescu, Lucian 116, 180
Chivereşti, sat 51, 85
Christescu, Vasile 29
Cioara/Ciora, sat 43, 52, 101, 186, 187, 189
Cioară, Mioara 13
Ciobanu, Radu 206
Ciocăneşti, sat 85
Ciocâltan, Valeriu 111, 207
Ciolăneşti Deal, sat 39
Ciolăneşti, sat 39, 52, 53, 64, 67, 85, 190, 204
Ciupa Mare, sat 45
Ciupa, sat 14
Ciupag, sat 84
Ciuperceni, sat 40, 208
Clănița, pârâu 37, 39, 41, 44, 45,188
Clejani, sat 23, 135
Clement episcop 136
Clocociov, mănăstire 90, 136, 137, 188
Coastă, sat 201
Coconi, sat 31, 32, 108, 109, 110, 112, 113, 155, 163, 169, 170, 171, 172, 175, 177
Codreşti/Codrişeşti/Codrişăşti, sat 55, 73, 85
Codrii Vlăsiei, pădure 40, 42, 82, 90
Coiani, sat 17, 23, 51, 54, 55, 73, 86, 123, 124, 125, 131, 191, 214, 220
Coiani-Mironeşti, topic 35, 85, 122, 123, 124, 130, 148, 149, 214, 220, 221
Colentina, râu 109
Colfeşti, sat 52, 53, 57
Collownich, Cholownus, Colownik, Cholonic, Culla vezi Turnu
Coluneşti, sat 44
Coman, întărit la Severin 79
Coman, martor din Răzmireşti 63
Comana, mănăstire 17, 34, 35, 122, 130, 131, 132, 133, 134, 152, 214, 221; ~ sat 34, 74, 84, 88, 90
Comanca, sat 52, 57, 58, 64, 84, 95, 186, 187, 188
Comăneşti, sat 52, 84, 192, 201
Comişani, sat 52, 85
Comişi, sat 52, 85, 200
Comoara, sat 59
Comşa, Eugen 40, 41, 121
Comşa, Maria 12, 39, 40, 112, 113
Conea, I. 83
Constantin Bălăceanu mare agă 24, 33, 123, 127, 129, 130, 150, 153, 193, 195
Constantin Brâncoveanu, domn al Țării Româneşti 24, 33, 48, 106, 127, 137, 151, 153, 195, 197, 202, 203
Constantin Cantacuzino, domn al Țării Româneşti 198
Constantin Cantacuzino mare postelnic 17, 35, 68, 77, 121, 123, 124, 130, 148
Constantin Cantacuzino mare stolnic 148
Constantin Cantacuzino stolnicul 25, 44, 45, 82
Constantin cel Mare, împărat 30
Constantin Chiuciubaşa 92
Constantin, martor din Lăceni 57
Constantin ot Balaci 194
Constantin Şerban, domn al Țării Româneşti 48, 50, 53, 61, 123, 130, 147, 192, 193, 195, 197, 199, 204
Constantin Vodă, han 180
Constantinescu Mircești, C. 106, 107
Constantinescu, N. 11, 29, 31, 33, 103, 105, 107, 108, 109, 110, 112, 113, 116, 120, 128,

151, 155, 158, 159, 163, 169, 170, 171, 172, 175, 179, 183, 185, 194, 206
Constantinescu, N. A.. 34, 116, 118, 119, 205
Constantinopol, oraş 15, 16, 17, 20, 98, 124, 127, 162, 163, 168, 169, 174, 189, 203, 219, 220
Constantinus al II-lea, împărat 184
Constanța, oraş 168
Conțeşti/Coceşti, sat 52
Copăceni, sat 74, 85, 191
Corbii Ciungi, sat 74, 85
Corbii Mari, sat 10
Corinth, oraş 168, 169
Costăchel, Valeria 88
Costea chehaia 192
Costea, întărit la Roata 79
Costea, martor din Vătăşani 68
Coşeri/Coşerie/Coşări, sat 53, 86
Coşoaia, sat 53
Coşoteni, sat 32
Coşoveni, sat 84, 77
Coteni, sat 67
Coteț, Petre 36, 37, 38, 39
Cotmeana, mănăstire 48, 62, 87, 92, 188; ~ piemont 36, 38, 39, 48; ~ râu 39, 90
Cotmenița, pârâu 39
Cotnari, sat 183
Cotroceni, mănăstire 87, 92
Cotul Morii, sat 183
Covei, sat 183
Covens, L. 25
Cozia, mănăstire 73, 192
Cozmeşti, sat 53
Craiova, oraş 12, 38, 94, 96, 105
Craioveşti, familie 51, 124, 187, 189, 191
Crăciuna, cetate 116
Crângeni/Crangeani, sat 44, 52, 53, 58, 64, 85, 87, 95, 103
Crângu, sat 60
Cretzulescu, familie 83, 139
Creţeşti, sat 131
Creţulescu, biserică din Bucureşti 139; ~ eforie 139
Creva, sat 71
Crevedia/Crivădeni/Crivădiia, sat 74, 89
Crevenic/ Crevenicu/Crevenici, sat 52, 53, 57, 84, 97, 191
Cristea, Gh. 13
Cristea, Stan V. 13
Cristocea, Spiridon 11, 33, 141, 142, 204, 205
Criva de Sus, sat 65
Crovu, sat 75
Cucuieți, sat 49, 50, 52, 53, 59, 67, 192
Cucuruzu/Cucurezi, sat 74, 85
Cupele/Cupeni, sat 73, 74, 79
Curăteştii de Sus, sat 74, 85
Curmătura, sat 189
Curta, sat 191
Curtea de Argeş, oraş 159, 183
Cutlumuz, mănăstire 38, 41, 43, 44, 45, 47, 48, 49, 50, 52, 56, 57, 58, 59, 61, 62, 63, 64, 65, 67, 68, 88, 89, 91, 94, 186, 187

Dacia Inferior 12
Dadilov/Deadilov/Dedilov, sat 63, 74, 84, 92, 97, 131
Daia, sat 25, 80, 81
Daica, fiica lui Oprea 60, 61
Damian iuzbaşa, din Bădineşti 71, 192
Damian, Oana 11
Dan al doilea vistier 198
Dan I, domn al Țării Româneşti 103
Dan al II-lea, domn al Țării Româneşti 94, 119
Dan Danilovici al doilea vistier 198
Dan, din Frăsenet 55
Dan, din Vătăşani 68
Dan pârcălab 76, 189
Dan vistier 198
Dan, Mihail 98
Danciu armaş 76
Danciu Gogoaşe 189
Danciu ispravnic 71
Danciu, întărit la Găojani 65, 75
Danciu postelnic 76
Danielescu, Petre 118
Danovici, familie 199
Danzig, ducat 103, 104
Dara, vărul lui Şuica vornic 54, 62
Datco logofăt 60
Dănciuleşti, sat 74, 85
Dăneşti, sat 186
Dărăşti, sat 75, 85
Dâmbovița, județ 45, 132, 196, 200, 201; ~ râu 25
Dâmbrovnic, pârâu 37, 39,81, 83, 84
Dârstor, cetate/vad 46, 93, 94, 205
Dealu, mănăstire 50, 56, 80
Deli-Orman, pădure 83, 211, 217
Deparați/Dăpărați, sat 53
Depusa, sat 53, 190
Desegari/Desăgeşti/ Desăgari, sat 75, 78
Despina, soția lui Năsturel postelnic125, 149
Diaconescu, Viorica 198
Diaconu, Gh. 31
Diaconu, Petre 159, 169, 170, 171, 172, 173, 175
Dibăceşti, sat 75, 85, 101
Dideşti, schit 130, 144, 152
Dideşti/Dădeşti, sat 53, 64, 85, 144, 145, 153, 199, 221

Diego Galàn, călător 18
Diicu Buicescu mare spătar 49, 67, 130, 136, 137
Diicu, ţigan din Socoteşti, 72
Diiului, vad la Dunăre 93
Dimăncescu, D. Dem. 25
Dîrjov, pârâu 38
Dobra, întărit la Buciumeni şi Trudeşti 50, 67
Dobre, martor din Udeni 67
Dobreni, sat 122, 123, 130, 147, 148, 214, 220, 221
Dobrogea 13, 98, 105, 106, 175, 205, 206, 207
Dobrogostea/Dobrogoşti, sat 54
Dobromir mare ban 139, 189
Dobromir, rumân din Romanaţi 63
Dobrotă, înfrăţit la Tămăşeşti 66
Dobroteşti, sat 59, 84
Dobruşa postelnic 68
Dobruşa, din Letca 77
Doiceşti, sat 196
Dolinescu Ferche, Suzana 12, 30, 39, 115, 155
Dolj, judeţ 139
Dominicus Custodis, călător 25
Donat, I. 12, 42, 43, 82, 83, 107, 124, 185, 188, 189, 191, 192
Dragnea, martor din Racoviţa 79
Dragomir, din Dibăceşti 75
Dragomir, fiul Neacşei 62
Dragomir, fratele doamnei Stanca 139
Dragomir, întărit la Dulceni 190
Dragomir logofăt 195
Dragomir mare vornic 32, 33, 83, 130, 139, 141, Dragomir popa 78
Dragomir postelnic 62
Dragomireşti-Vale, sat 127
Drăcşani/Drăgşani/Drăgăşanii, sat 54, 86, 106, 192
Drăgan, nepotul lui Onica 77
Drăgăneşti de Vede, sat 54, 85, 87, 137
Drăgăneşti-Vlaşca, sat 54, 105, 155
Drăgăneşti, mănăstire 32, 130, 136, 137, 138, 221
Drăghiceanu, Virgil 139, 150, 152, 183
Drăghicescu-Berciu, Adina 104
Drăghici Cantacuzino mare spătar 127
Drăghici, fiul lui Danciu Gogoaşe, 189
Drăghici mare vornic 136
Drăghici portar 76
Drăghici, socrul lui Neagomir din Plăviceni 61
Drăghici spătar 69
Drăghineşti, sat 54
Drăgoi portar 67
Drăgşani, sat 54, 86, 106
Drăguşenel, pârâu 95
Drăguşin Deleanu mare paharnic 130, 136
Drugăneşti, sat 75, 85
Drumul Banului 96, 207, 208
Drumul Băseştilor 95
Drumul Bercenilor 97
Drumul Bercenilor 97
Drumul Cerii 96
Drumul Curmeşat 97
Drumul Foametei 95
Drumul Găuriciului 56, 94
Drumul Hânsăreştilor 95
Drumul lui Oană 95
Drumul lui Traian 111
Drumul Marmurei 95
Drumul Nicopolei 95
Drumul Oii 95, 146, 212, 218
Drumul Olacului sau al Craiovei 96
Drumul Plăsceanei 94
Drumul Ploscei 95
Drumul Prejbei 97
Drumul Răposatului Mircea Voievod 97
Drumul Romanaţilor 95
Drumul Ruşilor 95
Drumul Săpeţii 64, 95
Drumul Sării 96, 97
Drumul Scheostrei 95
Drumul Stupinilor 95
Drumul Şiştovului 94
Drumul Teleormanului 95
Drumul Tolceştilor 95
Drumul Ţintei 96
Drumul Untului 96
Duca, înfrăţit la Tămăşeşti 66
Ducna, sat 54, 84, 189, 191
Dudeasca, moşie 74
Dudu, sat 32
Dulceanca, sat 12, 30, 31, 39, 115, 155
Dulceni/Dulceani, sat 53, 54, 62, 86, 190, 192, 195
Dulcenii de Jos, sat 54
Dumitraşco logofăt 51, 198
Dumitrescu, Hortensia 39
Dumitrescu, I. 152
Dumitrescu, Vladimir 41
Dumitriu, Luminiţa 110, 183, 184, 185
Dumitriu-Snagov, I. 118
Dumitru ban, din Duşani 75
Dumitru ban, din Roşia 79
Dumitru, din Băleşti 71
Dumitru, din Cepturi 199
Dumitru, din Dideşti 53
Dumitru, din Duşani 75
Dumitru grecu 82
Dumitru mare vornic 81
Dumitru neguţător 102
Dumitru Popa, oier 106

Dumitru Zenţea vornic 76, 200
Dunărea, fluviu 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 28, 32, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 83, 89, 90, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 100, 101, 102, 103, 106, 108, 109, 111, 112, 115, 116, 126, 130, 145, 162, 163, 177, 180, 183, 185, 186, 192, 205, 206, 207, 208, 209, 211, 213, 216, 217, 218, 220
Duşani, sat 75
Duşăştii de Sus, sat 201
Duşeşti/Duşăşti, sat 54, 66, 87, 92, 200, 202

Edirne, vezi Adrianopol
Efrosin egumen 145
Egipt 163, 219
Elena, soţia lui C. Cantacuzino 124, 198
Elena, soţie de preot din Dobreni 123
Elhoveţ/Ilhoveţ, sat 75, 84, 85
Elina doamna, soţia lui Matei Basarab 51, 63, 71, 125, 130, 149, 197, 198
Elina, fiica lui Radu Şerban 123
Elina, soţia lui Dragomir mare vornic 32, 139
Embden, ducat 104
Enache postelnic 191
Enisala, cetate 21, 205, 206, 207
Epureşti, sat 85
Europa 23, 40, 97, 206
Evlia Celebi, călător 17, 209, 210

F. Jos. Ruhedorff, cartograf 26
Fântânele, sat 40, 54, 55, 63, 65, 94, 96, 101, 187, 189, 191, 192
Fârtat, întărit la Islaz 57, 89
Fârtat vornic 189
Ferdinand I, împărat 142
Ferdinand, duce 18, 19
Fiera al doilea vistier 153
Fiereşti vezi Hereşti
Filip al IV-lea, rege 104
Filipeştii de Pădure, sat 122, 123, 141
Filippo Pigafetta, călător 18, 19
Filitti, I. C. 139, 186, 193
Flămânda vezi Poiana-Flămânda
Flocoşani, mănăstire 87, 145, 146, 221; ~ sat 55, 86, 87
Florescu, Gr. 30, 116, 177, 205
Floreşti, sat 75, 136
Florica, fiica lui Mihai Viteazul 190
Foeşti, sat 55
Francois, Veronique 163, 165, 169, 173, 174, 175
Frankfurt, oraş 83, 206
Franţa 15
Frăcea, vinde la Netoţi 60
Frăsinet/Frăsenet, sat 55, 85, 105
Frăteşti, cetate 116, 121, 213; ~ sat 85, 154, 156, 158, 159, 160, 161, 162, 164, 166, 168, 173, 175
Friedrich Bauer, cartograf 83, 125, 210
Friedrich Schwantz, cartograf 26, 83
Frumoasa, cetate 29, 31, 32, 44, 110, 111, 116, 120, 156, 168, 178, 179, 212, 213, 218, 220; ~ sat 55, 84, 86, 110
Furculeşti, sat 38
Futeşti/Foteşti, sat 55, 196, 197

Gabor vezi Gabrov
Gabrov/Gabruv/Gabrova 55, 67, 82, 84, 85, 95, 198, 199
Ganea, din Lisa 58, 59
Gâlcă iuzbaşa 192
Gâlmeele, mănăstire 68
Gârboviceanu, P. 46
Gârcov, sat 195
Gârdeşti/Gărdişti, sat 51, 56, 70, 87
Gârla Mare, baltă 89
Gâscă clucer 76
Gâştescu, Petre 41
Gâşteşti, sat 75, 85, 105
Gavril Movilă, domn al Ţării Româneşti 49, 52, 53, 54, 55, 57, 62, 64, 187, 190, 191, 200
Găguleşti, sat 195
Găiseni, sat 71, 101, 136
Gălăşeşti, sat 75, 133
Găleteni, sat 55
Găojani/ Găujani, sat 65, 75, 101
Găureni, sat 75, 85
Găuriciu/Găuriceni, sat 56, 85, 96, 191
Găvăneşti, sat 56, 82, 85, 88, 91, 196, 199, 201
Găvăneştii de Jos, sat 88
Georgescu, Pantele 12, 96, 152
Georgieva, Sonia 155, 159, 164, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 176
Gerard Mercator, cartograf 25
Gerardus de Jode, cartograf 25
Gheerbrant, A.171
Ghenadie episcop 127, 134, 135, 150
Gheorghe abagiu 92
Gheorghe căpitan 192
Gheorghe Duca, domn al Ţării Româneşti 136
Gheorghe, fiul domnitorului Şerban Cantacuzino 24, 153
Gheorghe logofăt 74
Gheorghe Rácóczi al II-lea, principe 21
Gheorghiu, Teodor Octavian 116
Gherghe ceauş 68
Gherghe clucer 55
Gherghe, înfrăţit cu Tudoran mare clucer 92

Gherghe, întărit la Toporu 81
Gherghe Parpală, din Novaci 92
Gherghina, din Păhuleşti 61
Ghica negustor 52
Ghidu comis 151
Ghika-Budeşti, N. 140, 150, 153
Ghimpaţi, sat 92, 104
Ghimpeni, sat 85
Ghine postelnic 48
Ghioca neguţător 38, 56, 87, 102
Ghionea postelnic 146
Ghiuraproca, întărit la Balaci 195
Ghiurghiuvelele, sat 187
Giacomo Cantelli 25
Giacomo Luccari 194
Gialapi, întărit la Balaci 195
Giurescu, C. C. 26, 39, 41, 45, 83, 89, 90
Giurescu, Dinu C. 43, 81, 86, 88, 93, 106, 109, 164
Giurgiu, cetate 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 34, 70, 96, 97, 107, 115, 116, 118, 119, 120, 164, 168, 179, 205, 207, 208, 210, 211, 213, 215, 216, 220, 222; ~ drum 96, 97, 212, 218; ~ judeţ 9, 11, 12, 27, 34, 35, 36, 40, 44, 70, 83, 84, 85, 86, 93, 104, 105, 107, 111, 115, 116, 118, 121, 122, 123, 124, 125, 127, 130, 134, 136, 147, 148, 149, 153, 162, 168, 185, 186, 187, 188, 190, 193, 194, 210, 211, 216, 217; ~ kaza 10, 22, 23, 26, 44, 45, 96, 106, 116, 128, 205, 207, 208, 209, 210; ~ oraş 11, 14, 16, 18, 20, 27, 28, 34, 40, 70, 71, 91, 96, 102, 104, 118, 126, 130, 136, 209, 210; ~ vad/schelă/vamă 46, 47,93, 96, 97, 98, 100
Giurgiu/Gheorgova/Ghiurghev/Ghiurgev, sat 56, 57, 58, 64, 84, 95, 186, 187, 188
Glavacioc, mănăstire 10, 16, 45, 49, 50, 51, 57, 59, 66, 67, 70, 74, 79, 81, 89, 90, 92, 94, 97, 87, 102, 134, 186, 188; ~ moşie 44; ~ râu 17, 37, 39, 40, 41, 52, 71, 83, 84, 89, 97
Gloşivul/Gluşov, sat 76, 84, 189
Glupavi, sat 23, 72, 76, 77, 192
Godea, I. 163
Goettingen, oraş 104
Gogoşari, sat 72, 111, 115, 154, 213, 218
Gogoşu, sat 183, 185
Goldemberg, Samuel 98
Gomenii de Sus/Gornenii de Sus/Goruneni, sat 73, 76
Gorga preot 77
Gorgeşti, sat 199
Gorgota, sat 132
Gorj, judeţ 152, 153
Gornenii de Sus, sat 76
Gratia, sat 56, 87, 92, 93
Grădinari, sat 80
Grădiştea/Grădişte, sat 56, 76, 80, 84, 85, 188, 200
Grădiştea de Jos, sat 201
Grădiştea de Sus, sat 200
Grădiştea din Vale, sat 76
Grădişteanca, sat 104
Grădişteanu, familie 200, 203, 204, 215, 222
Grădiştioara, moşie 200
Greaca, sat 40, 76, 84, 89
Greceanu, Radu 24, 125, 126, 149
Greceanu, Şt. 144, 194, 196
Greci, sat 76, 84
Grecia 17, 145, 163, 169, 171, 174, 219
Gresia, sat 38
Grigore Bălăceanu 150
Grigore Dimitrie Ghica, domn al Ţării Româneşti 150
Grigore Grădişteanu mare logofăt 201, 202, 203
Grigore I Ghica, domn al Ţării Româneşti 191, 195, 198
Gropeni, sat 192
Groza, întărit la Dulceni 190
Grozeşti, sat 56, 201, 202
Guboglu, Mihail 20, 208, 209, 210
Guillaume Blaeuw, cartograf 25
Gurbanu, sat 80, 189, 208
Gurguiaţi, sat 56, 85, 187, 192, 193
Gurobodii, sat 56, 84, 87, 102
Guruieni/Gruiani/Gruieni/Guniani/ Groiani, sat 44, 56, 57, 83, 103, 183, 184, 190
Güssefeld, F.L., cartograf 26
Guzeni/Gozieni/Guzeani/Guziani, sat 57
Guzeani, moşie 199
Guzeanii de Sus, sat 196
Guzinca din Răduleşti 63
Gülpinar, topic în Turcia 169

H. Jaillot, cartograf 25
Hadrian, împărat 38
Hau, Vera 183
Hânsăreşti/Hănsăreşti/Hăsăreşti/Însăreşti, sat 57, 86, 95
Hârlău, pârâu 86
Hârşova, cetate 99, 205, 206
Heisler, general 24
Henric al IV-lea, rege 16
Hera logofăt, 197
Hereşti, sat 55, 68, 122, 123, 125, 126, 130, 149, 150, 196, 197, 198, 214, 220, 221
Hermanstadt vezi Braşov
Hinteşti, sat 45
Hodivoaia, sat 76, 188
Holovnic vezi Turnu
Hrizan postelnic 199

Hrizea mare logofăt 79
Hulubeşti/Culubeşti, sat 73, 76, 80, 85
Hurezi/Hurez/Huhurezi, sat 57, 65, 88, 192, 204
Hurmuzaki, Eudoxiu 70, 106, 133

Iacob, din Cătun 92
Ialomiţa, judeţ 180
Ianache, fiul lui Manea din Pădureţi 61
Iancu de Hunedoara, voievod 14
Iane, din Negreni 60
Iane grecu 82
Iane preot 146
Iane vistier 145, 146, 190
Iaroslăveşti, sat 57, 85
Iaşi/Iaşă, sat 46, 76, 85, 183, 186, 191
Ibrahim Pecevi, cronicar turc 22
Idris Bitlisi, cronicar turc 21
Ieremia căpitan 83, 191
Ierkökÿ vezi Giurgiu
Ierusalim, oraş 200
Ilarion mitropolit 134
Ileana, fata Voicăi din Balosin 48
Ilfov, judeţ 34, 40, 148, 180, 207, 209
Ilie, Radu 148
Ilieş, Aurora 96
Ilinca Ghidu, fiica lui Pană Pepano 151
Ilinca, soţia lui Constantin Cantacuzino postelnic 148
Imperiul Otoman 10, 19, 20, 22, 25, 44, 96, 97, 98, 99, 103, 104, 111, 129, 205, 207, 212, 217, 220, 222
Imperiul Romano-German 195
Inalcik, Halil 98, 100, 205, 206, 207
India 17
Ioan Albert, rege 111
Ioan Bălăceanu, graf al Imperiului Romano-German 195
Ioan Sracimir, ţar 103, 108, 184
Ioan Tzimnisces, împărat 27
Ioannes Sambucus, cartograf 25
Ion croitoru 92
Ion, din Miroslăveşti 59
Ion, din Muţi 59
Ion preot 72
Ionaşcu, I. 140, 145
Ionescu, Gh. T. 206
Ionescu, Grigore 153
Ionescu, M. 121
Ioneşti, sat 15, 76, 77
Iordache Cantacuzino mare stolnic 153
Iordache mare cămăraş 148
Iordan, Iorgu 82, 83
Iorest vezi Udrişte Năsturel
Iorga, Nicolae 11, 12, 13, 15, 16, 30, 35, 39, 82, 93, 94, 97, 106, 117, 123, 125, 131, 133, 147, 149, 153, 185, 198, 208
Iosif Naniescu episcop 136
Ipoteşti, sat 38
Isaccea, cetate 21
Islaz, sat 57, 82, 84, 85, 87, 89, 96, 98, 99, 189, 190
Istanbul, oraş 121, 126, 192, 209, 210, 212, 218
Ivan Alexandru, ţar 103, 108, 110
Ivan clucer 70
Ivan mare vornic 80, 81, 191
Ivan Şişman, ţar 103
Ivan vornic 59
Ivanco, feciorul lui Dumitraşco logofăt 51
Ivaneţ/Ivaneţi sat 57, 84, 95
Ivaşcu Băleanu clucer 144
Ivaşcu postelnic 52, 197
Iviri/Iveri, mănăstire la Muntele Athos 66, 72, 187
Iznik, oraş 180, 182
Izvârta, sat 81, 92, 188
Izvoară, vezi Izvorul
Izvoarele, sat 42, 45, 77, 85, 105
Izvorul, sat 69, 72, 74, 79, 85

Jacop Gastaldo, cartograf 25
Jaques Bongars, călător 16
Jean Blaeuw, cartograf 25
Jehan de Wawrin, cronicar 14
Jeney maior, cartograf 26
Jirnov, pârâu 84, 111

Kara Celebi Zade Abdul Aziz Efendi, cronicar turc 22
Kazanlâk, oraş 98
Kiuciuk Piri cadiu, din Kazanlâk 98
Kodja Husein, cronicar turc 21
Kretzulescu, Emanuel 139
Kulé vezi Turnu

La Carieră, topic la Ciuperceni 31
Lada, sat 85
Laiova/Laova/Laiovu/Laiovu de Jos/Laiovu de Sus/Laiovu lui Stroe, sat 57, 61, 64, 84, 87, 88, 186, 187
Lapedatu, Al. 131, 135
Laurian, August Treboniu 27, 29, 30
Lazăr Corenici episcop 133
Lazăr paharnic 54
Lazăr, martor din Sârbi 64
Lăceni/Lănceani/Lătceane/Lătceani/Lătceni, sat 44, 55, 56, 57, 68, 85, 92, 93, 103, 200, 202

Leahu, Doina 40
Leahu, Valeriu 12, 39
Lehr, Lia 102
Leipzich, oraş 83
Lemnos, insulă 173
Leon Tomşa, domn al Ţării Româneşti 190
Leopold I, împărat 127
Letca/Letca Veche, sat 72, 77, 79
Leunclavius, cronicar 206
Licostomo, port 206
Liegnitz-Brieg, ducat 104
Liica, martor din Zâmbresca 69
Limes Alutan 38, 93
Limes Transalutan 29, 32, 38, 40, 95, 111
Lipia vezi Grozeşti
Lipovul, mănăstire 139
Lisa/Liseni, sat 58, 106
Lişteava, pârâu 84
Lituania 70, 103, 104
Liţa, sat 38, 208
Lorena, ducat 104
Ludăneşti/Ludeneşti/Ludăneasa, sat 50, 58, 69, 86, 195, 199, 200, 202
Ludovic al XIV-lea, rege 142
Lungu, Radu 137, 192
Lutărie, topic la Udeni 111

Macarie al III-lea, patriarh al Antiohiei 16, 121
Macedonia 183
Maciej Strykovski, călător 15
Maguire, Henry 171, 172
Mahamet turcul, martor 82
Mahâru, lac 208
Mahmud Paşa 119
Maia, vinde ocină la Slăviteşti 190
Malu Roşu, sat 40
Malu/Malu Spart, sat 77, 85
Mamant vataf 149
Manca, întărit în Zărneşti 69
Manea Checica 64
Manea clucer 71
Manea, din Brebini 50
Manea, fiul lui Costea din Roata 79
Manea, fiul lui Neagul din Pădureţi 61
Maniţa, sat 58, 84, 97
Manolescu, Radu 101, 102
Marco Danovici mare armaş 199
Marco Kraljevič, principe 194
Marco, vinde la Prisăceni 51, 63, 78
Marcu, Daniela 136
Marea Adriatică 183
Marea Mediterană 106, 162, 219
Marea Neagră 14, 40, 94, 115, 162, 219
Mareş Băjescu mare vistier 47, 65, 70, 88, 91, 92, 192, 204, 205, 215, 222
Marga cea bătrână 189
Marga, fiica lui Oprea 60, 61, 53
Marga, jupâneasa lui Lazăr 54, 192
Marga, jupâneasa lui Sima grecu 82
Marga jupâniţa, din Caracal 189
Maria din Coiani, mama lui Radu Şerban 123, 124, 189, 191
Maria, fiica lui Dan Danilovici 198
Maria, fiica lui Radu Craiovescu 124
Maria, fiica Ancăi din Coiani 189, 191
Maria jupâneasa, din Drăgăneşti 63
Maria jupâneasa, vinde la Şipote 66
Maria jupâniţa, întărită la Dănciuleşti 74
Maria jupâniţa, întărită la Gabrov 67
Maria, soţia lui Constantin Bălăceanu 127, 150
Maria, soţia lui Şerban Cantacuzino 150, 153
Maria, soţia lui Vâlcu logofăt 199, 201
Maria, soţia lui Vintilă paharnic 196
Maria, văduva banului Pavalachi 135
Maria vorniceasa 74
Marica clucereasa 144
Marin, întărit la Dulceni 190
Marinescu, Al. 103, 105, 183, 185
Marinescu-Bîlcu, Silvia 11
Marmura, sat 200
Martin Gasner, cizmar 91
Martonne, Emmanuel de 42, 106
Mateescu, Corneliu 40, 112, 113
Matei Balotescu 197
Matei Basarab, domn al Ţării Româneşti 32, 43, 48, 49, 51, 54, 56, 61, 62, 63, 64, 65, 67, 68, 71, 77, 82, 83, 87, 89, 90, 95, 102, 122, 123, 125, 126, 130, 133, 135, 136, 137, 139, 140, 141, 146, 149, 153, 154, 187, 188, 191, 192, 197, 198, 199, 201, 204
Matei Bălăceanu, fiul lui Pătraşco 196
Matei Corvinul, rege 104
Matei Grădişteanu, fiul lui Grigore mare armaş 203
Matei mare agă, fiul lui Constantin Cantacuzino 148
Matei, martor din Flămânda 55
Matei, Mircea D. 46, 70
Matei Năsturel, frate cu Cazan şi Udrişte 197
Matei postelnic, dăruit cu satul Mârzăneşti 193
Mathias I, rege 111
Matroşenco, A. 31
Maxim, Liviu 209
Maxim, Mihai 100, 207, 208, 209, 210
Maximilian al II-lea de Habsburg, împărat 138, 142
Mazilu, Dan Horia 23
Măceşti/Măneşti, sat 58

Măgura, sat 164
Măgurele, sat 85, 190
Măicăneşti, sat 109, 113
Măldăreşti, sat 77, 85, 97
Mălineşti, sat 97
Mănăilă, negustor din Ruşii de Vede 101
Măneşti, sat 58, 85, 196
Măniceşti/Mănceşti/Mărceşti, sat 55, 58, 87, 95
Mănici, de la Belitori 49
Mărghia, sat 58
Mărgineni, sat 122
Mâine postelnic 66
Mândra, sat 106
Mârşa, sat 77, 86, 88, 91
Mârzăneşti, moşie 95
Mârzăneşti/ Mărzăneşti, sat 54, 55, 58, 85, 95, 193
Megene, martor din Şipote 66
Mehmed I, sultan 17, 20, 21, 119, 210
Mehmed al VI-lea, sultan 207
Mehmed bin Mehmed, cronicar turc 21, 22
Mehmed Celebi, sultan 21
Mehmed Neşri, cronicar turc 20
Mehmet, pretendent la tronul Ţării Româneşti 23
Mehmet, Mustafa Ali 20, 209, 210
Mereni, sat 58, 85
Merişani, sat 58, 60, 61, 85, 87
Meteş, Şt. 94, 106
Micu, din Brânceni 50
Micu, Iolanda 137, 192
Micu, întărit la Ioneşti 77
Micu, megieş din Săceni 64,
Mihai comis, din Sărata 62
Mihai, Dana 180
Mihai mare spătar, fiul lui Constantin Cantacuzino 148
Mihai, martor din Gabrov 54
Mihai, martor din Sârbi 64
Mihai Pătraşcu, fiul lui Nicolae Pătraşcu 134
Mihai Raţ, dăruit cu Dulcenii 54, 190, 192
Mihai Viteazul, domn al Ţării Româneşti 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 41, 46, 48, 56, 58, 63, 69, 75, 76, 79, 80, 81, 104, 120, 125, 139, 146, 187, 188, 190, 191, 192, 196, 198, 199, 209
Mihai Vodă, mănăstire 188
Mihail I, domn al Ţării Româneşti 145, 207
Mihail I, ţar bulgar 103, 108, 110
Mihail, martor din Mitreşti 59
Mihail Roşu căpitan 190
Mihalachi spătar 71
Mihăeşti/Mihăileşti/Mihăleşti, sat jud. Teleorman 49, 59, 61, 85, 87, 203
Mihăilă, întărit la Poeni 62
Mihăilescu, Vintilă 13, 36, 37, 34
Mihăileşti/Mihăeşti, sat, jud. Giurgiu 77
Mihnea Turcitul, domn al Ţării Româneşti 24, 41, 48, 50, 51, 54, 55, 60, 65, 67, 72, 74, 76, 77, 78, 79, 80, 82, 88, 89, 187, 188, 189, 191, 192, 198, 208
Mihu al doilea spătar 153
Mihu mare spătar 189
Milcovăţ, pârâu 39, 72, 77, 84
Milcovăţul, sat vezi Ruşi
Milcoveni, sat 77, 86
Milea postelnic 48
Miloş Obrenovici, principe 150
Mimiş aga 208
Minea, I. 186
Mirău/Mirăul/Mierăul, sat 75, 76, 77
Mircea cel Bătrân, domn al Ţării Româneşti 10, 21, 30, 31, 34, 38, 44, 51, 52, 70, 71, 81, 89, 94, 96, 103, 107, 108, 109, 112, 115, 118, 119, 134, 185, 186, 187, 194, 205, 206, 207, 213, 218, 220
Mircea Ciobanul, domn al Ţării Româneşti 23, 55, 64, 67, 68, 75, 77, 68, 79, 187, 189, 196, 197, 207
Mircea Voievod vezi Mircea cel Bătrân
Mirceşti, sat 44, 45, 59, 85, 88, 101, 202
Mirea, Pavel 11, 33, 140, 141, 142, 182
Mirileşti, sat 59
Mirlea, jurător din Blotori 49
Miroslăveşti, sat 59, 85
Mislea, mănăstire 89
Mitrea, Bucur 28, 40, 103, 108, 111, 115
Mitreşti, sat 51, 59, 192, 198
Mitropolia Ţării Româneşti 136, 144, 188
Modena, oraş 104
Moga logofăt 73
Mogoşeşti, sat 46, 72, 78, 85, 200
Mohamed al II-lea, sultan 184
Moise Movilă, domn al Ţării Româneşti 75, 76
Moisescu, Cristian 119, 122, 124, 125, 126, 130, 132, 135, 136, 137, 148, 149, 205
Moisil, C. 27, 29
Moldova 16, 23, 46, 88, 91, 93, 97, 100, 101, 102, 103, 116, 123, 136, 154, 163, 186
Moraru, I. 13
Morgan, Ch. 168, 169, 171, 172, 173
Morintz, Sebastian 121
Mortier, C. 25
Moscalu, Emil 39, 40
Mostiştea, lac 13
Moş, întărit la Balaci 195
Moşteni, sat 53, 55
Motogna, Victor 207
Moţea, înfrăţit cu Radomir vornic 51, 58
Moţoc, din Bâţcoveni 49

Movileşti, familie 198
Mozac, pârâu 84
Muntele Athos 43, 52, 56, 57, 63, 89, 186, 187, 195, 222
Muntenia 9, 12, 14, 25, 27, 36, 37, 39, 40, 42, 43, 90, 93, 102, 106, 122, 129, 140, 147, 163, 164, 175, 210, 212, 214, 216, 218, 221
Munţii Balcani 102,
Munţii Bucegi 106
Munţii Carpaţi 29, 38, 102, 105, 106, 107, 112, 180, 211, 216
Munţi Făgăraş 39, 106
Murad al II-lea, sultan 208
Murad al IV-lea, sultan 17
Murgescu, Costin 106
Muscel, judeţ 200, 201
Mustafa al III-lea, sultan 208
Mustafa Cepal, vinde vie 188
Muşa, vinde la Gârdeşti 56
Muşat, întărit la Uieşti 81
Muşeteşti/Muşăteşti, sat 59, 85
Muţi, sat 59, 86
München, oraş 98

N. Sanson, cartograf 17
Nan ceauş 80
Nandris, Şt. 187
Nanoţi/Năneşti, sat 78, 84, 201, 202, 203
Nanov/Nănoveni, sat 52, 59, 60, 66, 101, 197
Năsturel, familie 89, 125, 126, 149, 196, 197, 198
Năsturel, Petre Şt. 126, 131
Năsturel, Petre V. 197
Năvrap, se vinde rumân 43
Neacşa, mama lui Dragomir din Pleaşov 54
Neacşa Vlădeasca 203
Neacşu, din Dărăşti 67
Neag, întărit la Dideşti 45
Neagoe Basarab, domn al Ţării Româneşti 43, 45, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 61, 62, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 77, 78, 79, 80, 81, 89, 92, 94, 136, 184, 186, 187, 188, 189
Neagoe, din Cârligaţi 51, 55
Neagoe logofăt 50, 50
Neagoe mare ban, căsătorit cu Anca din Coiani 124
Neagoe Secuianu mare postelnic 48, 192, 193
Neagoe vornic 57
Neagomir, întărit la Pietroşani 53
Neagra, sat 97
Neagu, asociat cu Tudoran mare clucer 84
Neagul, din Pădureţii de Sus 53
Neagul Murariul 84
Neajlov, pârâu 14, 17, 20, 23, 37, 39, 71, 81, 83, 84, 90, 92, 111, 153,186, 188
Neamţu, Eugenia 183
Necşeşti/Necşaşti/Nicşaşti, sat 59, 77
Necula logofăt 40
Necula vistier 192
Neculeşti, sat 188
Nedelco abagiu 84
Nedelco Hagiu vătaf 192
Nedelco, întărit în Codrişeşti 47
Negoeşti, sat 60, 77
Negraşi/ Negraşii de Sus, sat 37
Negreasca, moşie 51, 196, 203
Negreni, sat 60, 77
Negri, martor din Coşoaia 45
Nemoşteni, sat 60, 85, 203
Nenciuleşti, moşie 54; ~ sat 56, 60, 68, 87, 90, 92, 191, 198, 203
Neniul, martor din Racoviţa 71
Neofit mitropolit 127, 134, 135, 150
Nerx vezi Argeş
Nestor, I. 27, 28, 86, 91, 108, 109
Netezeşti, sat 149
Netkov, B. 210
Netoţi, sat 60, 86, 202
Nica Grădişteanu mare armaş 124, 201, 203
Nica neguţătorul 94
Nica postelnic, ginerele Ancăi din Coiani 50, 54, 187, 189
Nicolae Mavrocordat, domn al Ţării Româneşti 16
Nicolae Mavrogheni, domn al Ţării Româneşti 98
Nicolae Pătraşcu, domn al Ţării Româneşti 53, 191
Nicolae Pătraşcu, ginerele lui Şerban Cantacuzino 134
Nicolae, Eugen 105
Nicolae, Veniamin 154
Nicolescu, Corina 28, 126, 129, 170, 172, 174
Nicolescu, Ştefan 190
Nicopole, port/cetate 15, 23, 24, 25, 46, 93, 94, 98, 99, 102, 108, 115, 116, 205, 206, 207, 208, 209
Nicopolul Mic/Nicopolis Minor vezi Turnu
Niculi Budişteanu logofăt 153
Nieuwemere vezi Piteşti
Nikolakopoulos, G.163
Nil, fluviu 9
Nişandyi Başâ, cronicar turc 11
Northeim, ducat 96
Novaci, sat 60, 84, 85, 84
Nucet, mănăstire 89
Nuwestad vezi Piteşti

Oană, din Singureni 80
Oană, întărit la Ioneşti 77
Oancea, Al. 40
Oancea din Frumoasa 55
Oancea Găojani, din Cucuruzu 74
Oanea, din Berbecariu 71
Obraz Lat, tatăl lui Stanciu grămătic 75
Ocnele Mari, salină 96
Odobescu, Al. 125
Oescus, castru roman 30, 177
Ogrezeni/ Ogrăzeni, sat 78, 81, 86, 188
Oinacu, sat 40
Oldemburg, ducat 104
Ologi, sat 60, 86
Olt, râu 9, 12, 13, 16, 19, 26, 27, 36, 37, 38, 41, 42, 43, 82, 83, 89, 90, 93, 94, 95, 98, 106, 116, 196, 208; ~ judeţ 13, 26, 44, 96, 136, 139, 141, 186
Olteanu, Şt. 46, 91
Olteni, sat 182, 183, 184, 185
Oltenia 13, 26, 38, 43, 83, 105, 127, 137, 140, 183
Oltenița, sat 106, 144
Onica, bunicul lui Oană 77
Oprea, fiul Stancii din Albeni 47
Oprea, întărit în Găojani 75
Oprea, întărit în Letca 77
Oprea logofăt 75
Oprea postelnic 65, 76
Oprea sluger 189
Oprea, tatăl lui Marga şi Daica 60, 61
Oradea, oraş 178, 210
Oraşul de Floci, oraş 147, 180
Orbeasca de Jos, sat 183, 184, 185
Orbeasca de Sus, sat 39, 201
Orbeasca/Orbească/Orăbască/Orbesca, sat 52, 60, 101, 103, 105, 199
Oroşani, sat 60, 192
Orşova, oraş 13, 27
Ortelius Abraham, cartograf 25
Orton, C. 154
Orudj Bin Adil, cronicar turc 20
Osam, râu 38, 116
Ostra, sat 61, 69, 82, 84, 85, 87, 95, 145, 198
Ovcearov, Todor 159

Paisie ieromonah 135
Pâlcov, mănăstire 72
Palestina 163, 219
Panait negustor 102
Panait, Panait I. 11, 40, 42, 105, 107, 109, 112, 113, 159, 180
Panaite, Viorel 98
Panaitescu, Petre P. 81, 88, 185, 186, 205, 206
Pană, întărit la Aldeşti 48, 57
Pană mare vornic 191
Pană Pepano 151
Panonia 13, 119
Pantocrator, mănăstire la Muntele Athos 73
Papacostea, Şerban 93, 101
Papanikola-Bakirtzis, Demetra 170, 171, 174
Para postelnic 56
Parapani/Paraipani, sat 78, 82, 87, 90, 188, 208
Parasca, soţia lui Marco 78
Pârâul Câinelui 37, 39, 205
Paris, oraş 42, 98, 163
Pârlita, sat 61
Partenie egumen 62, 92
Pârvan din Gâşteşti 75
Pârvan, Katiuşa 103, 105
Pârvan, Vasile 11, 27
Pârvu ban 55, 189
Pârvu Cantacuzino, boier hotarnic 209
Pârvu Craiovescu mare ban 51, 54
Pârvu Craiovescu, tatăl Ancăi din Coiani 51, 54, 55, 191
Pârvu Creţulescu postelnic 153
Pârvu mare armaş, tatăl lui Pârvu postelnic 58
Pârvu, martor la Ştorobăneasa 66
Pârvu postelnic, fiul lui Pârvu mare armaş 58
Pârvu, vinde la Zimnicea 197
Paul de Alep, călător 16, 35, 121, 122, 123, 124, 125, 130, 132, 136
Pavalachi ban 135
Pavel Kiseleff, general 26, 34
Păcuiul lui Soare, oraş/cetate 31, 169, 170, 171, 172, 173, 175, 183
Pădureni, sat 75
Pădureţii de Sus, sat 61
Păpuşari/Păpuşar/Păpuşarul lui Zlatco, sat 61
Pătraşcu Bălăceanu mare şetrar 195
Pătraşcu cel Bun, domn al Ţării Româneşti 78, 195
Pătrăreşti, sat 50
Pătru logofăt 51
Păucescu, Gr. 12
Păuleasca/Păhuleşti, sat 12, 39, 56, 61, 94
Păuna, jupânesa lui Drăghici Cantacuzino 127
Păunescu, Al. 38, 40
Păunescu, Anca 11, 147, 180
Păunescu, Emil 11, 104, 105, 136
Pencea abagiu 92
Peninsula Balcanică 13, 42, 93, 98, 106, 116, 126, 154, 162, 164, 205
Peretu, sat 39, 85, 96
Perianu, Radu 110, 209
Periaţi, sat 95
Persia 17
Pesta, oraş 96

Peter Sparnau, călător 14, 45, 46, 94, 107, 211, 216
Petrescu, Paul 170, 171, 174
Petrescu-Dâmbovița, M. 39
Petru I Muşat, domn al Moldovei 103
Petru Bogdan Bakšić, călător 16
Petru cel Tânăr, domn al Țării Româneşti 23, 49, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 66, 67, 68, 69, 72, 76, 145, 187
Petru Cercel, domn al Țării Româneşti 187
Petru cupețul 56, 87, 102
Petru Eremitul 15
Petru, fiul lui Mircea Ciobanul 23, 48
Petru Rareş, domn al Moldovei 40
Piatra/Piatră, sat 61, 85, 96, 93, 101
Pierre Lescalopier, călător 15
Pietrele/Pietri/Pietre, sat 63, 71, 74, 78, 85, 97, 104, 108, 198
Pietrosul, sat 85
Pietroşani, sat 40, 45, 61, 85
Pilea logofătul 145
Pileşti, sat 188
Pillat, Cornelia 141, 148
Pirgos vezi Turnu
Piscul Danciului, sat 131
Piscul, sat 62
Pităreasca, moşie 205
Piteşti, oraş 14, 32, 33, 36, 39, 44, 70, 94, 95, 96, 108
Piua Pietrii vezi Oraşul de Floci
Plapcea, pârâu 83
Plăviceni vezi Aluniş-Plăviceni
Plăviceni, moşie 139; ~ topic 61, 85, 88, 139,
Pleaşov/Pleşov, sat 38, 57, 62, 84, 85, 146
Pleaşovul de Jos, sat 190
Pleaşovul de Sus, sat 92, 190
Pleşia, Dan 139
Plopi, sat 62, 85, 105
Plosca, moşie 48, 199
Plosca, sat 59, 62, 85, 91, 193, 196
Plumbuita, mănăstire 122, 140
Poeni, sat 62, 85, 88
Poeni/Poiana lui Stângă, sat 78
Poiana-Flămânda, castru roman 24; ~ sat 31, 32, 38, 40, 44, 55, 91, 110, 114, 154, 156, 160, 161, 212, 218
Poienari, sat 62, 85, 202
Polcouți, sat 62
Polonia 15, 17, 70, 71, 103, 104, 206
Poncea, Traian 47
Popa, Gh. 13
Popa, Radu 109, 172
Popa, Traian 11, 40
Popescu, Anca 11, 97, 100, 101
Popescu, Marin M. 183, 184
Popescu, Mihail 119, 120
Popescu, Oana Mădălina 83, 194
Popeşti, sat 40, 62, 78, 85, 125, 126, 151, 193
Popp, Mara 96
Popp, N. 13
Porcia, moşneni din Băduleasa 48
Poroschia, sat 84
Porumbeni, sat 85, 191
Postică, Gh. 154, 165
Potlogi, sat 37
Praga, oraş 96
Prahova, județ 121
Prahova, vamă 94
Preajba/Preajva/Prejbă/Prejvă, sat 54, 62, 65, 75, 84, 189
Preda Brâncoveanu 61, 66
Preda, C. 34, 38, 39, 111, 115
Preda, feciorul lui Dumitraşco logofăt 51
Preda postelnic 190
Preda sluger 63
Predoi, Veronica 34, 103, 105
Prigoriți/Prigorițț/Prigorița, sat 62, 90, 190
Prilep, mănăstire în Serbia 194
Principatele Române 16, 20
Prisăceni/Presăcene/Preseceni, sat 51, 63, 78, 86
Prislop/Prislog, sat 38, 57, 58, 63, 64, 85, 95, 186, 187
Procopius din Cezareea 30
Prooroci, sat 139
Prund, sat 78, 85
Prusia 103, 104
Purani, sat 63, 94
Puşcaşu, Voica Maria 152
Putinei, sat, jud. Vlaşca 23, 78
Putineiu, sat, jud. Teleorman 38, 63, 68, 85, 101, 192
Puțintei, sat 63, 92, 104

Racovița, sat 79, 84
Rada, soția lui Marco Danovici 199
Radislav, negustor 101
Radomir vornic 51, 58
Radoslav logofăt 65
Radovanu, moşie 82; ~ sat 40
Radu I, domn al Țării Româneşti 103
Radu ban 59
Radu Bădica, domn al Țării Româneşti 189
Radu cel Mare, domn al Țării Românești 44, 45, 51, 53, 56, 70, 74, 78, 79, 81, 87, 90, 102, 130, 136, 186, 188
Radu clucer, din Prooroci 139
Radu cojocaru 92
Radu Craiovescu postelnic 124, 192
Radu Crețulescu mare logofăt 139

Radu de la Afumaţi, domn al Ţării Româneşti 23, 49, 58, 59, 60, 61, 66, 73, 74, 89, 136, 145, 187
Radu, din Cozmeşti 53
Radu, din Găurici 50
Radu, din Glupavi 77
Radu, din Stupari 75
Radu, feciorul Oancii Găojani 74
Radu, fiul lui Costea din Roata 79
Radu Greceanu Logofătul 24
Radu, întărit la Codrişeşti 55
Radu, întărit la Letca 77
Radu, întărit la Măniceşti 58
Radu Leon, domn al Ţării Româneşti 48, 90, 188, 193
Radu logofăt, din Bouari 191
Radu logofăt, din Calomfireşti 50
Radu logofăt, întărit la Duşani 75
Radu mare ban 153, 198
Radu, martor din Sminov 80
Radu Mihnea, domn al Ţării Româneşti 52, 67, 68, 88, 133, 187, 189, 190, 191, 192
Radu Năsturel postelnic 125, 149, 196, 197
Radu Năsturel spătar vezi Toma Radu Năsturel
Radu Paisie, domn al Ţării Româneşti 48, 50, 51, 55, 58, 62, 63, 66, 68, 69, 72, 73, 75, 76, 79, 80, 92, 94, 124, 189
Radu pitar 68
Radu Popescu, cronicar 24
Radu postelnic, din Roşia 79
Radu Şerban, domn al Ţării Româneşti 35, 60, 74, 75, 77, 123, 124, 130, 131, 134, 148, 190, 191, 192
Radu Şintescu, din Popeşti 125, 126
Radu, Valeriu 178
Radu vistier, stăpân la Romoleţ 41
Radu Vodă, mănăstire 76, 82, 87, 90, 105, 145, 188, 189, 190, 193; ~ sat 105
Radu vornic, întărit la Bâţcoveni 49
Raguza, oraş 104
Râioasa, sat 86
Râmnicu Vâlcea, oraş 94, 96
Râncăciov, mănăstire 70, 188
Răceni, sat 79, 86
Rădulescu, G.121
Rădulescu, Toma 105
Răduleşti, sat 63
Răreanca-Bragadiru, topic 31, 44, 86, 91, 103, 108, 110, 113, 154, 156, 160, 162, 168, 176, 212, 218
Răzmireşti, sat 45, 58, 63, 66, 196
Rezachevici, C. 71, 124, 131, 191, 194
Riga, oraş 103, 104
Roata, sat 76, 79, 85, 88, 91
Roma 12, 21
Romanaţi, judeţ 13, 26, 82, 96, 118, 196
Românaţi/Romanaţi, sat 12, 63, 196, 200, 201
Romanaţii de Jos, sat 82, 85
Romanaţii de Sus, sat 82, 85
Romanescu, M. 183
România 27, 29, 33, 35, 37, 38, 46, 116, 125, 127, 133, 147, 152, 153
Romoleţ, sat 41, 63
Rosay/Rossi vel Jargo vezi Giurgiu
Rosetti, D.V. 183
Rosetti, Radu 186
Roşia/Roşiia, sat în Jud. Vlaşca 79, 85
Roşiia/Roşii/Roşiiani, sat în jud Teleorman 64, 85, 199
Roşiorii de Vede, oraş 14, 33, 34, 44, 45, 46, 57, 64, 82, 84, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 101, 102, 103, 107, 116, 120, 121, 146, 190, 192, 211, 213, 216, 220
Rovine, topic 108, 194, 206
Rucăr, sat 96, 97
Rucăr-Bran, pas 38
Rudolf al II-lea, împărat 111
Rumelia, provincie 207
Rusănescu, Constanţa 44
Rusciuc vezi Ruse
Ruse, oraş 14, 23, 24, 97, 100, 118, 126
Rusia 16
Rusin, întărit la Berceni şi Sămăileni 59, 71, 79
Rusmark/Russenart vezi Roşiorii de Vede
Ruşeţu, sat 79, 77
Ruşi, sat în jud Vlaşca 79, 85
Ruşii de Vede vezi Roşiorii de Vede

S. Kamenscoy, cartograf 118
Saac, judeţ 201
Sa'Adeddin Mehmed Hodgia Effendi, cronicar turc 21
Sabar, pârâu 45,192
Saelele, sat 186
Sâi, pârâu 26, 57, 69, 84, 146
Samuel Twardowski, călător 20
San Francisco, oraş 25
Sanie, Silviu 39
Sârbeni/Sârbi, sat 64
Sârbi, sat în jud. Teleorman 64, 84, 87, 92, 101, 198
Sârbi, sat în jud. Vlaşca 79
Satu-Vechi, sat 59
Sava egumen 145
Săceni/Seceni, sat 64
Sămăileni, sat 71, 79
Săpata de Jos, sat 21
Săpata, sat 29, 45, 64, 95
Sărata, sat 62
Sărăcineştii de Jos, sat 199

Scăeşti, sat 64, 85, 196
Scheau/Skaun vezi Pleaşov
Scheii Braşovului, cartier 106
Schela, sat 53
Schitu Poienari vezi Poienari
Scrioaştea/Scheostre/Scheostra/Scheostri/Sche oas-trea, sat 38, 64, 84, 85, 103
Scurta, vezi Pleaşov
Scurtu, sat 65, 85
Seaca, mănăstire 71
Seaca/Saca, sat 64, 65, 85, 95, 186, 187
Sebastian Münster, cartograf 25
Sebestyen, Gh.126
Secara/Secăreşti/Sichir/Sichira/Săcure, sat 64, 89, 94
Segarcea, sat 84, 96, 208
Selim I, sultan 98, 105
Selim al II-lea, sultan 208
Serbia 134, 175, 183
Severin, cetate 115, 205, 207
Severin, port 25, 92
Severin, sat 79
„Sf. Nicolae" Pâlcov, mănăstire 72
„Sf. Nicolae", biserică din Roşiorii de Vede 33, 34, 146
„Sf. Nicolae" vezi Mihai Vodă
„Sf. Troiță", biserică din Moscova 9
„Sf. Troiță" vezi Radu Vodă
„Sf. Spiridon", mănăstire 46, 190
Sfinţeşti/Finţeşti, sat 65, 87, 201
Sibiu, oraş 91, 94, 98, 102, 212, 218
Sigismund Bathory, principe 18, 23
Sigismund al III-lea Wasa, rege 20
Sigismund de Luxemburg, rege 206, 207
Silistra, cetate 14, 99, 205, 208
Siliştea, sat 64, 65, 75
Silvio Piccolomini, călător 18, 19
Sima grecu 82
Simion Movilă, domn al Țării Româneşti 67, 191, 196, 198
Simo-Petra, mănăstire la Athos 145
Simtion, întărit la Depusa şi Prigoriți 53, 62
Sinan Paşa, general 18, 19, 21, 22, 23
Singureni, sat 80
Sinigalia, Tereza 33, 122, 123, 126, 127, 129, 148
Sion, Gh. 35, 96, 119, 125
Siria 163
Siruni, H. Dj. 105, 111, 208
Sitişăşti, sat 65
Slam, județ 201
Slatina, oraş 16, 36, 38, 94, 96, 137
Slătineanu, Barbu 28, 158, 159
Slăveşti/Sluveşti, sat 65, 85
Slăveştii de Jos, sat 95, 204
Slăveştii de Sus, sat 92
Slăviteşti/Slăvileşti/Slediți, sat 65, 85, 190
Slobozia, sat
Slobozia Mândra, sat 61, 67
Smârdioasa, sat 84, 85
Sminov/ Siminov, sat 80, 133
Snagov, mănăstire 81, 89, 140, 188
Socetu, sat 60
Socol logofăt 191
Socoteşti, sat 80
Sofia, oraş 155, 159, 164, 170, 210
Soliman al II-lea Magnificul, sultan 184
Sora, întărită la Bouari 72
Spania 104
Spată, întărit la Balaci 195
Spânu, Daniel 11, 47
Spieser, J. M. 163
Spiru, I. 44, 103, 121
Sprâncenata, sat 38
Staico, întărit la Gloşivul 76
Stan Băzoe, din Dănciuleşti 74Stan clucer 50
Stan, din Băleşti 71
Stan, din Fiereşti 55, 64, 68, 196
Stan, din Lăceni 57
Stan, din Putinei 63
Stan, din Şuleşti 66
Stan, întărit la Balaci 195
Stan, întărit la Blejeşti 41
Stan, întărit la Popeşti 78
Stan Lupu, martor din Şipote 66
Stan, martor din Comişi 52
Stan, martor din Coşerie 53
Stana, din Letca 77
Stana, mama Sorei din Bouari 72
Stanca, din Letca 77
Stanca, doamna lui Mihai Viteazul 139, 190
Stanca, soția lui Badea logofăt 60
Stanca, soția lui Şerban Ştirbei 144
Stanca, soția lui Udrişte sluger 78
Stanciu, din Căzăneşti 68
Stancu, din Gratia 56
Stanciu grămatic 75
Stanciu grecu 82
Stanciu logofăt 73, 76
Stanciu preot 69
Stancu, se vinde rumân 58
Stanciu, socrul lui Stan din Găleteni 55, 66
Stanislav, întărit la Popeşti 78
Stavrescu, Mala 178
Stavropoleos, han 180
Stăncescu, Scarlat 34
Stăneşti, sat 23, 80, 85, 104, 105, 192, 208
Stănilă, întărit la Necşeşti 59
Stănimir, martor din Sminov 80
Stănislăveşti, sat 80, 85

Stejaru, sat 40
Stejerei, sat 65, 85
Stelea spătar 72, 78, 79
Sterea vezi Dănciuleşti
Sthal, Henri 41, 90
Stobi, localitate în Serbia 183
Stoborăşti, sat 65
Stoeneşti, sat 23, 53
Stoia, fratele lui Cârstea 79
Stoia, martor din Poienari 62
Stoian, fără drept la Conţeşti 52
Stoica croitorul 92
Stoica, întărit în Mihăileşti 77
Stoica logofăt 55
Stoica Ludescu, cronicar 23
Stoica spătar 64
Stoica preot 54
Stoica, ţigan din Măniceşti 50
Stoicea ban 87
Stoicescu, N. 38, 46, 123, 127, 136, 139, 151, 195, 198, 202, 203
Stoichiţă spătar 193
Stoico logofăt 46
Stoico, primeşte mori la Ruşii de Vede 92
Stoico vornic 189
Stoieneşti, sat 85
Stoileşti, sat 195
Stoinea portar 60
Strâmba, sat 80, 85
Strâmbu, mănăstire 89, 136, 221
Străuleşti-Măicăneşti, sat 109, 112, 159
Stroe mare vistier 61
Sucidava, cetate 31
Suhaia, sat 43, 50, 52, 59, 61, 63, 65, 68, 84, 85, 89, 101, 187, 188
Suhat, pârâu 84
Suleiman I, sultan 105
Suppa vezi Ciupa
Sura/Suraia, sat 43, 65, 101, 186, 187

Şerb, martor din Bucureşti 48, 50
Şerban al doilea logofăt 153
Şerban ban, dăruit cu Fântânele 189
Şerban Cantacuzino, domn al Ţării Româneşti 24, 33, 35, 102, 127, 133, 134, 150, 151, 152, 153, 154, 192, 193, 195, 198, 202
Şerban Cantacuzino mare paharnic 133
Şerban căpitan de lefegii 153
Şerban, întărit la Uieşti 81
Şerban, martor din Purani 63
Şerban Năsturel postelnic 125, 149, 197
Şerban Ştirbei sluger 130, 144
Şerbu iuzbaşa 48
Şerpăteşti/Şirmăneşti, sat 20, 23, 80, 85, 191
Şipote, sat 66, 85
Şiştov/Podu Şiştovului/Sviştov, oraş/vad/schelă la Dunăre 14, 38, 41, 46, 47, 89, 93, 94, 107, 186, 187 (vezi şi Zimnicea)
Şoimari, sat 80, 85
Şovărăşti, sat 66, 199, 202, 203
Şovârcu, sat 80, 133, 191
Ştefan Bălăceanu mare armaş 150
Ştefan cihodaru, socrul lui Pătraşco Bălăceanu 196
Ştefan, din Sluveşti 65
Ştefan Racoviţă, domn al Ţării Româneşti 110
Ştibor, voievod 206
Ştirbu, Constanţa 104
Ştiubeiele, sat 61, 66, 85
Ştorobăneasa/Ştoroban/Ştorobani/Şturuban, sat 50, 65, 66, 84, 85
Şuica paharnic 74, 78
Şuica vornic 54, 62, 92
Şükrülah bin Sehabeddin Ahmed, cronicar turc 21
Şuleşti, sat 66, 191
Şviştov, port la Dunăre în Bulgaria 46

Talbot-Rice, David 162, 167, 168, 169, 174
Tânganu, sat 180
Tangâru, sat 40
Târgovişte, oraş 22, 48, 70, 96, 118, 135, 147, 188, 202
Târnava, pârâu 52, 84, 97
Târnovo, oraş 14, 98, 155, 164, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175
Tatu, frate cu Dragomir 75
Tatu logofăt, frate cu Marco Danovici 52, 199
Tatu, martor în Coşerie 53
Tatul, întărit la Uieşti 81
Tămăşeşti, sat 66, 197
Tănase mare armaş 153
Tănasie al doilea portar 43, 82, 192
Tătarii de pe Vâjişte, sat 55, 62, 63, 66, 68, 69, 84, 187
Tătărăşti, sat 49, 57, 60, 66, 101
Tătărăştii de Sus, sat 49, 67
Tecuci/Tecuceanii de Jos/Ticuceanii de Jos, sat 56, 60, 61, 66, 83, 95, 199
Teişoru, sat 75
Telega, salină 96
Teleorman, judeţ 9, 11, 12, 13, 17, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 36, 37, 38, 39, 41, 42, 43, 44, 45, 49, 51, 55, 57, 58, 59, 63, 67, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92, 93, 96, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 116, 118, 120, 122, 127, 129, 136, 137, 139, 140, 144, 145, 146, 150, 152, 168, 182, 185, 186, 187, 188, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 210, 211,

214, 216, 217, 222; ~ râu 12, 17, 36, 37, 39, 44, 45, 49, 51, 53, 54, 55, 57, 66, 67, 68, 90, 96, 164, 185, 186, 205
Teleormănel, pârâu 39
Teodoru, Gh. 183
Teodosie călugărul 196
Teofan, patriarhul Ierusalimului 200
Teschen, ducat 104
Thassos, insulă 163, 169, 173, 175
Theodor De Bry 119
Theodorescu, Răzvan 125, 126, 159, 183, 205
Theophilos călugăr 163
Thessalonic, port 170, 172
Tihuleşti, sat 81, 85, 191
Timişoara, oraş 118, 163
Tinoasa, pârâu 37, 39
Tocilescu, Gr. 29, 30, 205
Todorov, N. 210
Toma Radu Năsturel, fiul lui Udrişte 197,198
Tomşani, sat 45
Tomuleşti, sat 73, 81
Toporu/Topol/Topora/Toporiul, sat 79, 81, 85, 97, 191
Torpan, topic 111, 208
Toscana, ducat 19
Traianu, sat 65
Trajanescu, I. D. 151
Transilvania, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 23, 38, 42, 96, 98, 103, 104, 105, 106, 116, 184
Trestenic/Trestenici/Tristinic, sat 81, 84, 85, 97, 191
Tripoli, oraş 16
Trivalea, mănăstire 20
Trivalea Moşteni, sat 53, 60
Trohani, Gh. 12, 39, 40, 180
Troianu, sat 38, 49, 53, 95
Trudeşti, sat 67, 198, 202
Tudor abagiu 92
Tudor cămăraş 58
Tudor căpitan, fiul lui Marco Danovici 199
Tudor, D. 23
Tudor, din Adămeşti 47
Tudor, din Belitori 49
Tudor, fiul lui Fârtat 189
Tudor iuzbaşa 52
Tudor logofăt 62
Tudor paharnic 62
Tudor pescarul 90
Tudor, rumân din Berbecari 71
Tudoran diac 76
Tudoran pitar 191
Tudoran Vlădescu clucer 91, 92, 196
Tudosca Balotească, mama lui Vintilă Balotescu 197
Tulcea, oraş 210
Tunsa, sat 67
Tunusli, fraţii 96
Turci, sat 67, 84, 189
Turcia 94, 163, 169, 219
Turnu, cetate 10, 13, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 25, 26, 29, 30, 32, 44, 47, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 106, 107, 110, 111, 115, 116, 117, 118, 129, 156, 168, 177, 178, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 215, 216, 218, 220, 222; ~ niabet otoman 112, 124, 135, 210, 211, 213, 215; ~ oraş 19, 25, 104, 215, 216; ~ vad/port 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 218, 216
Turnu Măgurele, oraş 29, 30, 40, 116, 117, 178
Turnu Roşu, vamă 94
Turnu Severin, oraş 170, 175, 184
Turtucaia, cetate 14, 15
Turturea paharnic 191
Tutana, mănăstire 89
Tutăneşti, sat 67
Tyers, P. 154

Ţalapi diac, din Balaci 48
Ţara Bârsei 106
Ţara Făgăraşului 106
Ţara Românească, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 31, 33, 34, 35, 38, 42, 43, 44, 46, 52, 54, 70, 72, 81, 82, 86, 88, 89, 91, 92, 93, 94, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 105, 106, 107, 108, 109, 111, 112, 115, 116, 120, 121, 122, 123, 124, 126, 130, 133, 134, 144, 145,148, 154, 159, 163, 164, 186, 187, 188, 190, 193, 195, 196, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 215
Ţarevgrad vezi Târnovo
Ţarigrad, vezi Istanbul
Ţările de Jos 104
Ţările Române 14, 15, 17, 20, 96, 98, 100, 105, 106, 118, 184
Ţânţăreanu, Ecaterina 13, 30, 32, 33, 34, 103, 114, 117, 128, 138, 140, 141, 142, 145, 146, 151, 162, 178, 182, 194
Ţigăneşti, sat 51, 59, 67
Ţigăneşti, sat dispărut 67
Ţimbru, vad 46, 93
Ţintea armaş 189
Ţvetkova, Bistra 98, 99, 100

Uda Clocociov, sat 67
Uda, sat 67, 83, 85, 87, 88, 187, 188
Udeni, sat 31, 67, 85, 111, 114, 115, 154, 213, 218
Udrişte Beceriu 196
Udrişte, feciorul lui Stan din Fiereşti 64, 68

Udrişte mare vistier 69
Udrişte Năsturel logofăt 125, 126, 149, 197
Udrişte slugerul 78
Udrişte spătar 193
Ueşti, sat în jud. Teleorman 51, 67, 62, 204
Uieşti, sat în jud. Vlaşca 43, 47, 80, 81, 82, 88, 192
Ujváry, J. 30
Ulmeni, sat 38, 68, 85, 103
Ulmenii de Sus, sat 198, 201
Ulmuleţ, sat 68, 85, 94, 187, 189, 196,197
Ulrich von Tennstädt, călător 14, 45, 46, 94, 107, 211, 216
Uluiţii, sat 195
Ungaria 16, 98, 103, 104, 105, 111, 178, 205, 206
Ungro-Vlahia 82, 127, 134, 150
Urbino, ducat 104
Urechia, V. A. 139, 179
Urlui, pârâu 37, 38, 41, 53, 56, 61, 62, 83, 84, 94
Ursăteşti, mănăstire 89
Uzigani, sat 81
Uzunu, vezi Uzigani

Vadul Sării, sat 131
Vadulat, sat 96
Valachie 42, 83, 98, 106, 219, 222
Valahia 12, 15, 16, 25, 33, 42, 43, 94, 98, 106, 117, 219, 222
Valentinus carnifex 92
Vanciu, martor din Comişani 52
Varăşti, sat 187
Varna, port 14
Varşani, topic 17
Vasile meşter, din Cătun 92
Vasilie negustor, din Nicopole 102
Văcăreasca, moşie 137
Văcăreşti, mănăstire 137
Vădastra, sat 112
Vădeni, sat 152, 153
Văgiuleşti, sat 68
Văraş/Vieraş, sat 68
Văselaţi, sat 68, 84
Vătăşani/Vătăşeşti, sat 51, 68
Vâjişte, pârâu 39, 55, 66, 84, 187
Vâlcan, întărit la Uieşti 81
Vâlcan, din Popeşti 62
Vâlceanu, D. 112, 171, 173
Vâlceni/Vâlceani, sat 68, 71, 192
Vâlcu, Aurel 11, 104
Vâlcu, din Foeşti 55
Vâlcu logofăt din Orbeasca, tatăl lui Bunea-Vâlcu Grădişteanu 199, 201
Vâlcu logofăt, din Tunsa 67
Vâlcu logofăt, întărit cu moşia Zârnă 58, 69
Vâlcu Mogoşescu mare vistier 202
Vâlsan, George 13, 36, 37
Vânători, sat 50, 86
Vânătorii Mici, sat 40, 73, 79
Vârjoghie logofăt, fiul lui Stan din Fiereşti 64, 68, 69, 196
Vârjoghie sluger 69, 89, 196
Vârtoape/Vârtop/Vârtopul/Vârtopi/Vatrup, sat 68, 69, 85, 186
Vedea, râu 31, 36, 37, 38, 39, 44, 45, 48, 49, 50, 51, 52, 55, 59, 64, 66, 67, 68, 69, 78, 90, 95, 102, 103, 110, 136, 188, 190, 192, 193, 196, 198, 203
Vedița, pârâu 39, 44
Velea, sat 14, 81, 92, 188
Veliman, Valeriu 209
Velter, Ana Maria 104
Veneţia, oraş 104, 134, 207
Vereş, Andrei 106
Videle, oraş 37, 51, 53, 66
Vidin, port/oraş 98, 99, 126
Viena, oraş 17, 96, 123, 127, 134
Vieroş, mănăstire 61, 66
Viespari, sat 69
Viforâta, mănăstire 56, 187
Viişoara, sat 63, 69, 85, 103, 104, 187, 189, 191, 192
Vilae jupâneasa, din Dragomireşti 127
Vince, A. 154
Vintilă Balotescu clucer 197
Vintilă comis, văr cu Drăghici spătar 69
Vintilă iuzbaşa 197
Vintilă mare logofăt 68
Vintilă paharnic, ginerele lui Cândea pârcălab 196
Vintilă Vodă Menedic, mănăstire 132
Visarion egumen 134
Vişa, mama lui Gâscă clucer 76
Vişina, sat 97
Vităneşti, sat 39, 61
Vlad călugăr 77
Vlad Călugărul, domn al Ţării Româneşti 46, 55, 88, 92, 102, 130, 134, 135, 186, 187, 188
Vlad cel Tânăr (Vlăduţ), domn al Ţării Româneşti 69, 89, 187, 188, 196
Vlad cizmarul 93
Vlad Cocorescu mare logofăt 153
Vlad Dracul, domn al Ţării Româneşti 14, 15, 44, 45, 50, 59, 67, 70, 87, 88, 90, 97, 145, 189
Vlad Înecatul, domn al Ţării Româneşti 136, 187, 188, 189, 194
Vlad, martor din Băseşti 49
Vlad Ţepeş, domn al Ţării Româneşti 35, 72, 78, 81, 130, 131

Vlad Uzurpatorul, domn al Țării Româneşti 206
Vlad Vintilă, domn al Țării Româneşti 50, 52, 59, 61, 68, 69, 76, 88, 89, 187
Vlada, soția lui Bria 52, 190
Vladislav al II-lea, domn al Țării Româneşti 75, 77, 79, 81, 88, 145, 188
Vladislav al III-lea, domn al Țării Româneşti 56
Vladislav Iagello, rege 70
Vlaico, întărit în Găvăneştii de Jos 80
Vlaicu pârcălab 52
Vlaicu Vladislav, domn al Țării Româneşti 82, 94, 103, 108
Vlaşănul, sat 84
Vlaşca, județ 9, 10, 12, 13, 25, 26, 40, 43, 44, 45, 51, 70, 82, 83, 84, 87, 88, 90, 91, 93, 96, 97, 101, 102, 105, 106, 127, 129, 151, 187, 191, 192, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 214, 222
Vlăsia, pădure 12, 13, 37, 40, 42, 74
Vodomocna, sat 84
Voevoda, sat 60, 62, 69, 85, 95, 190
Voevodeşti, sat 69, 89, 101, 196
Voiceşti, sat 71
Voico, moşnean din Bodineşti 72
Voico străchinaru 93
Voicu, megieş din Deparați 53
Voicu negustor 101
Voinea, Valentina 168
Voineşti, sat 183
Vrața, piatră de ~ 126
Vrămiarul, baltă 89
Vrăneşti, sat 69
Vulcănescu, Romulus 9
Vulpe, Al. 40

Wallerand de Wawrin, duce 14
Wiliam Bery, cartograf 25

Xenopol, A. D. 186

Yenişehirlioglu, Filiz 169
Yerkökü, vezi Giurgiu

Zaharia clucer 191
Zaharia vornic 191
Zaina, neidentificat 145
Zallesskaia, Vera 167, 174
Zărnă, moşie 58
Zărneasca, moşie 86
Zărneşti, sat 24, 69, 86, 127, 202
Zărneştii de Jos, sat 61
Zăvârca/Izvârta, sat 81
Zăvoi, sat 85,191
Zâmbreasca/Zembreşti, sat 39, 65, 69
Zârna/Zârnă, sat 69
Zbaraski, duce 20
Zbrăgleze, sat 83, 84
Zemnicele/Zimnicele Mari/ Zimnicea Mare, sat 47, 70, 189, 196, 197
Zemnicele/Zimnicele vezi Zimnicea Mare
Zemnicelele/Zimnicele Mici 47, 70, 189
Zimmermann, Fr. 91
Zimnicea 10, 11, 14, 27, 28, 29, 31, 32, 40, 41, 46, 47, 55, 68, 84, 86, 89, 91, 93, 96, 97, 103, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 154, 155, 156, 158, 160, 161, 162, 163, 164, 167, 168, 173, 175, 176, 177, 178, 196, 197, 211, 212, 213, 216, 218, 220; ~ moşie 106
Zloteşti, sat 65, 67, 70, 84, 91, 92, 189, 204
Zmiorani/Zmieran, sat 70
Zorga, Zorza, Zulz, Zorzo, Zorio vezi Giurgiu

I L U S T R A Ț I E

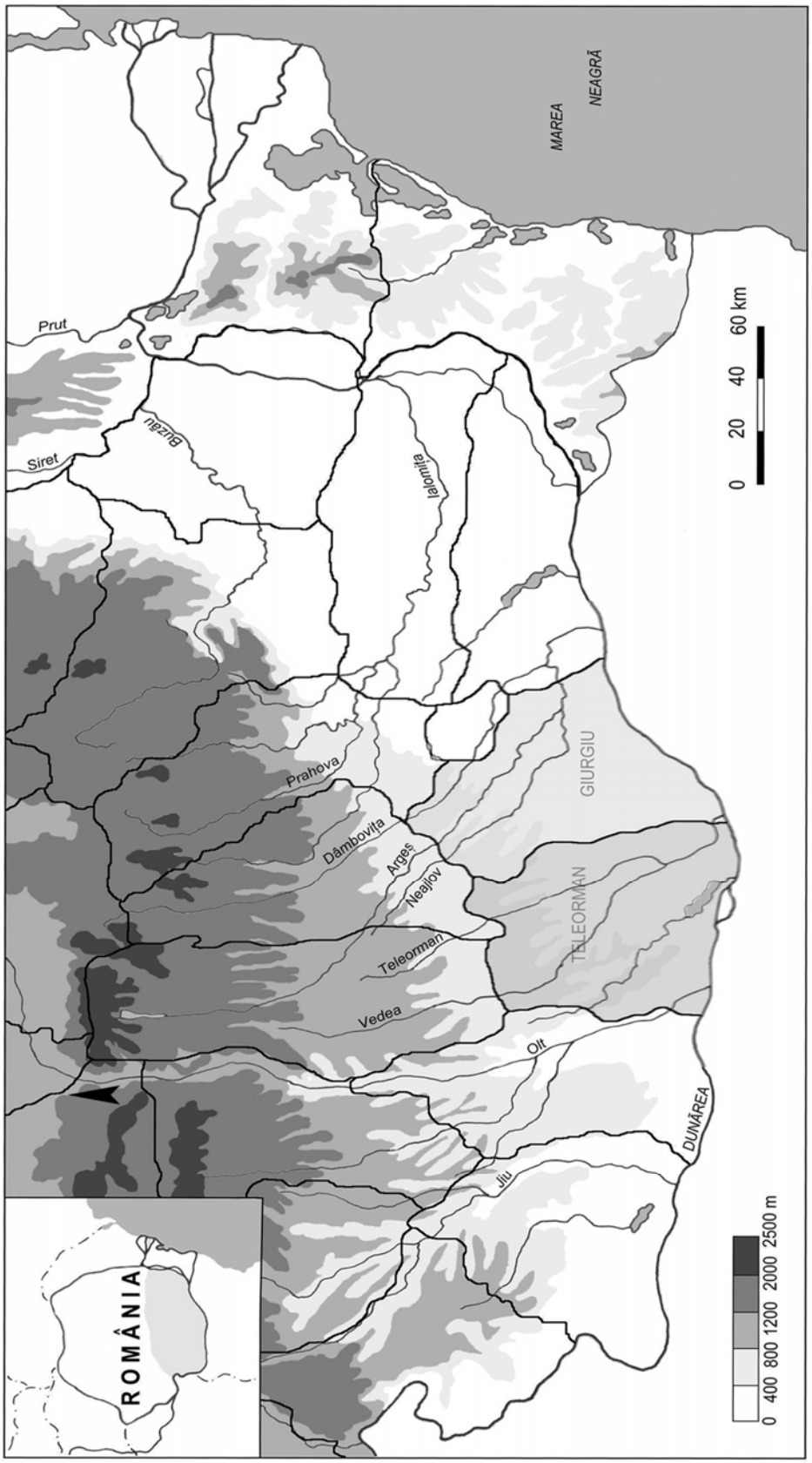

Planşa I
Relieful şi limitele administrative actuale ale județelor Teleorman şi Giurgiu.

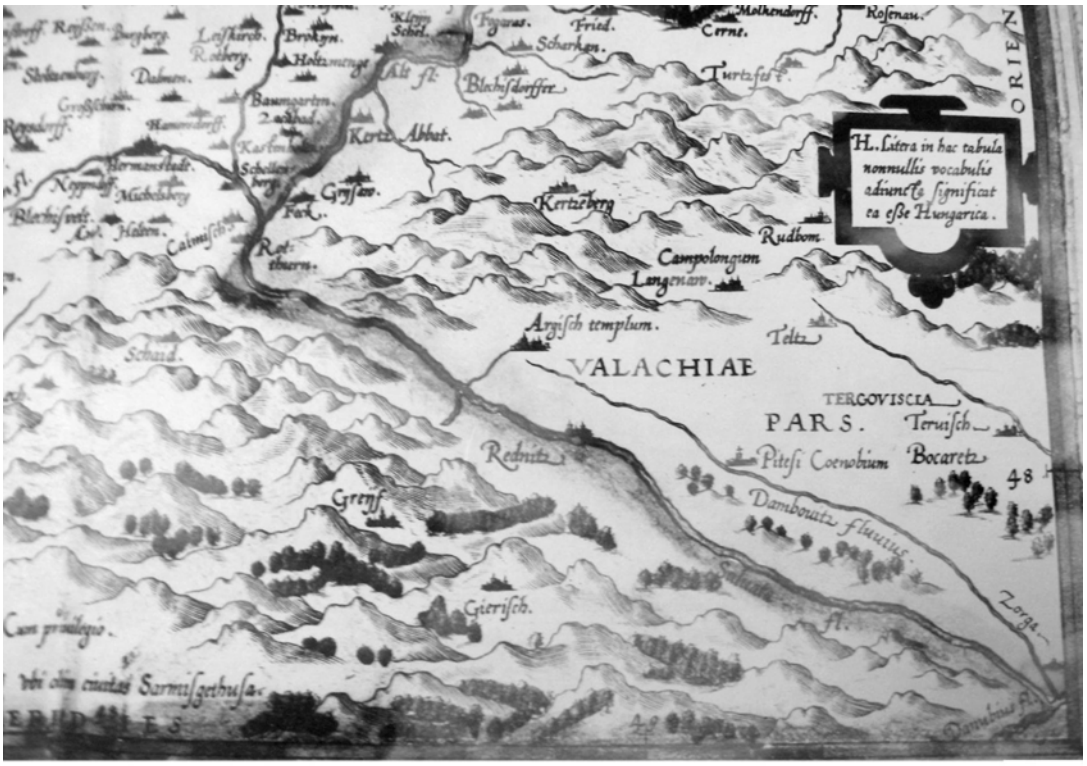

1

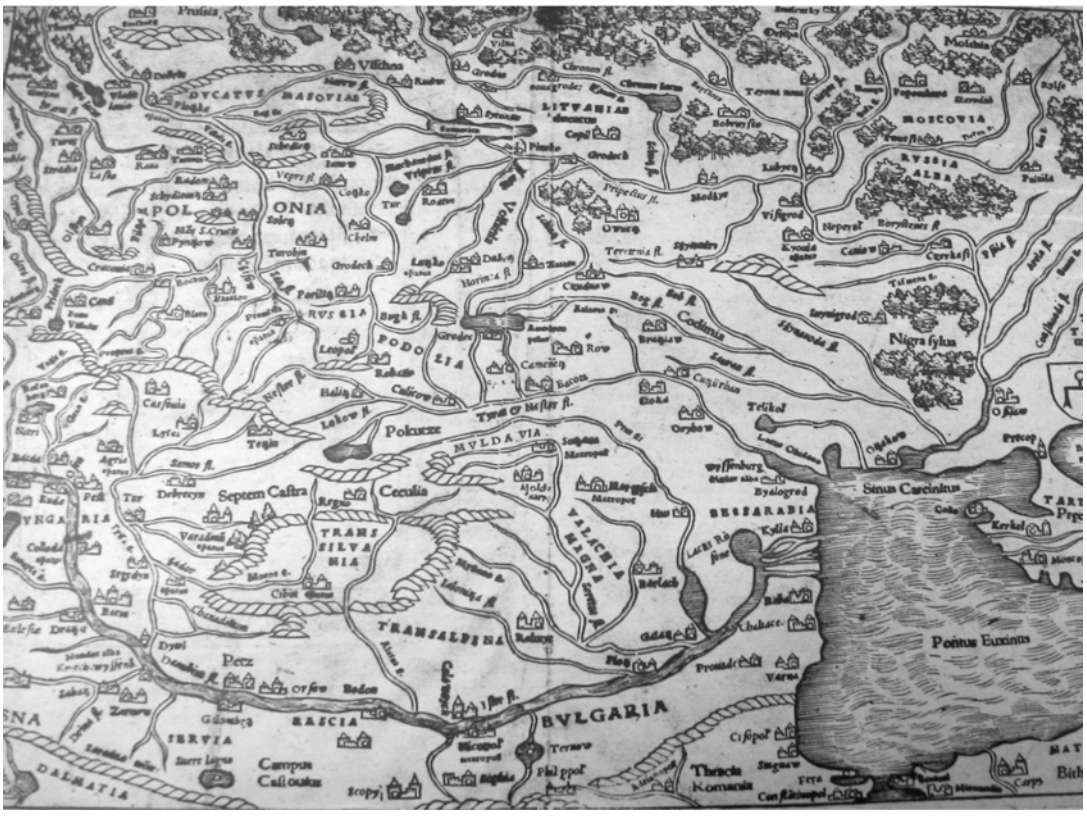

2

Planşa II

1. Jacop Gastaldo, *Nova Tabula Poloniae, Ungariae, Boemiae, Germaniae, Rusiae, Lituae*, 1548 (detaliu); 2. Sebastian Münster, *Tabula nova Europae*, 1550 (detaliu). Cetatea Turnu este figurată cu numele de Cholownick (după D. Dimăncescu).

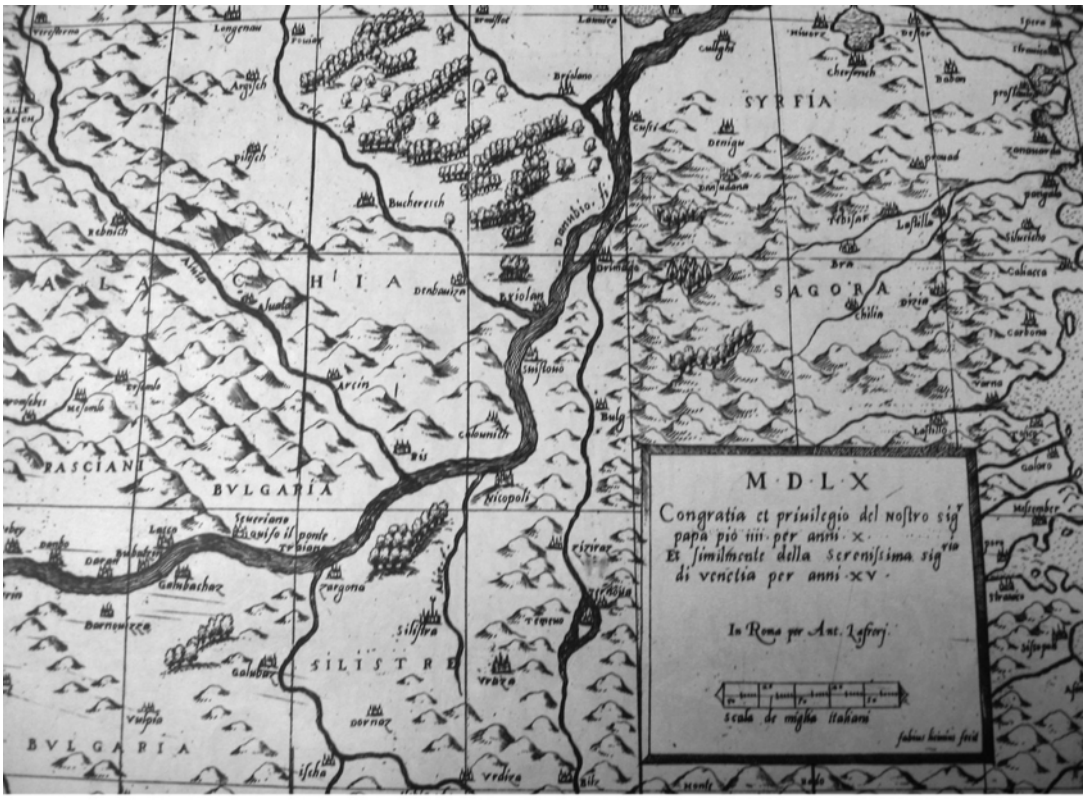

1

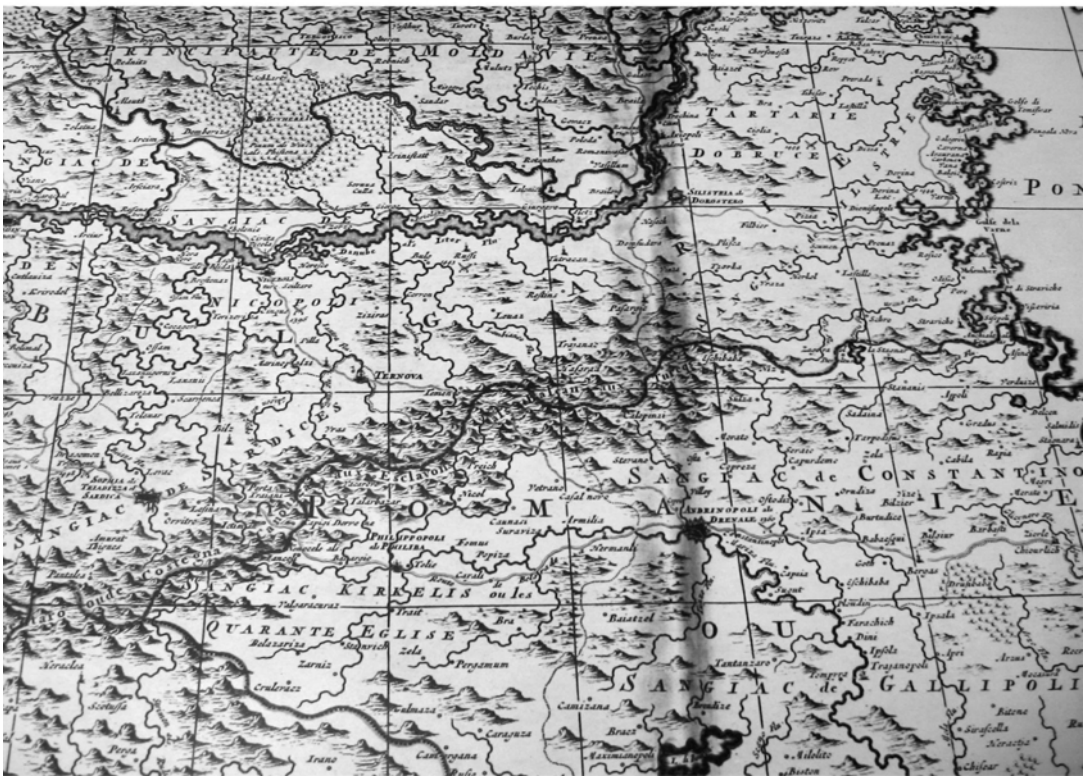

2

Planşa III

1. Antonio Lafreri, *Nova descriptio Moldavia et Valachia*, 1560 (detaliu). Portul Colownich (Turnu) este singurul înregistrat între Severin şi Brăila; 2. Guillaume şi Jean Blaeuw, *Tabula Danubii*, 1640 (detaliu). Este figurat Sangeacul de Nicopole (după D. Dimăncescu).

1

2

Planşa IV

1. Stolnicul Cantacuzino*, Harta Ţării Româneşti*, 1700 (detaliu). Judeţele Teleorman şi Vlaşca; 2. Ruhendorff, *Mappa Specialis Walachiae*, 1788, copie colorată după original (detaliu) (B.A.R.).

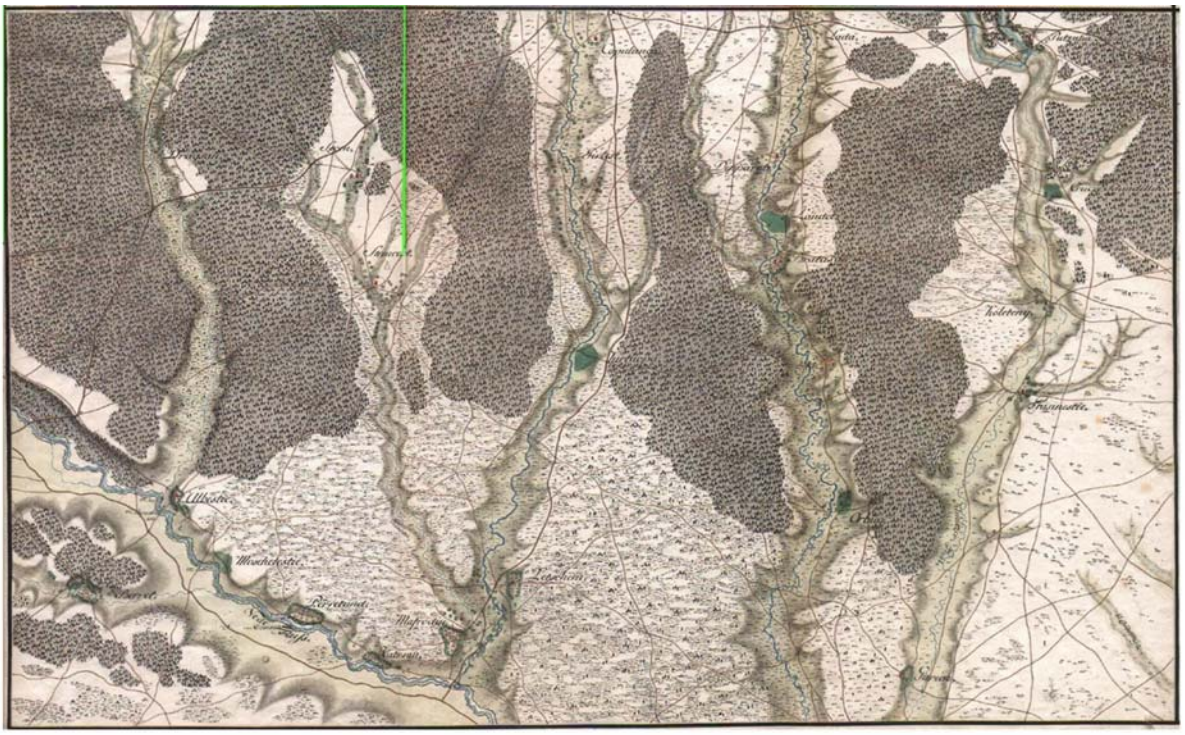

1

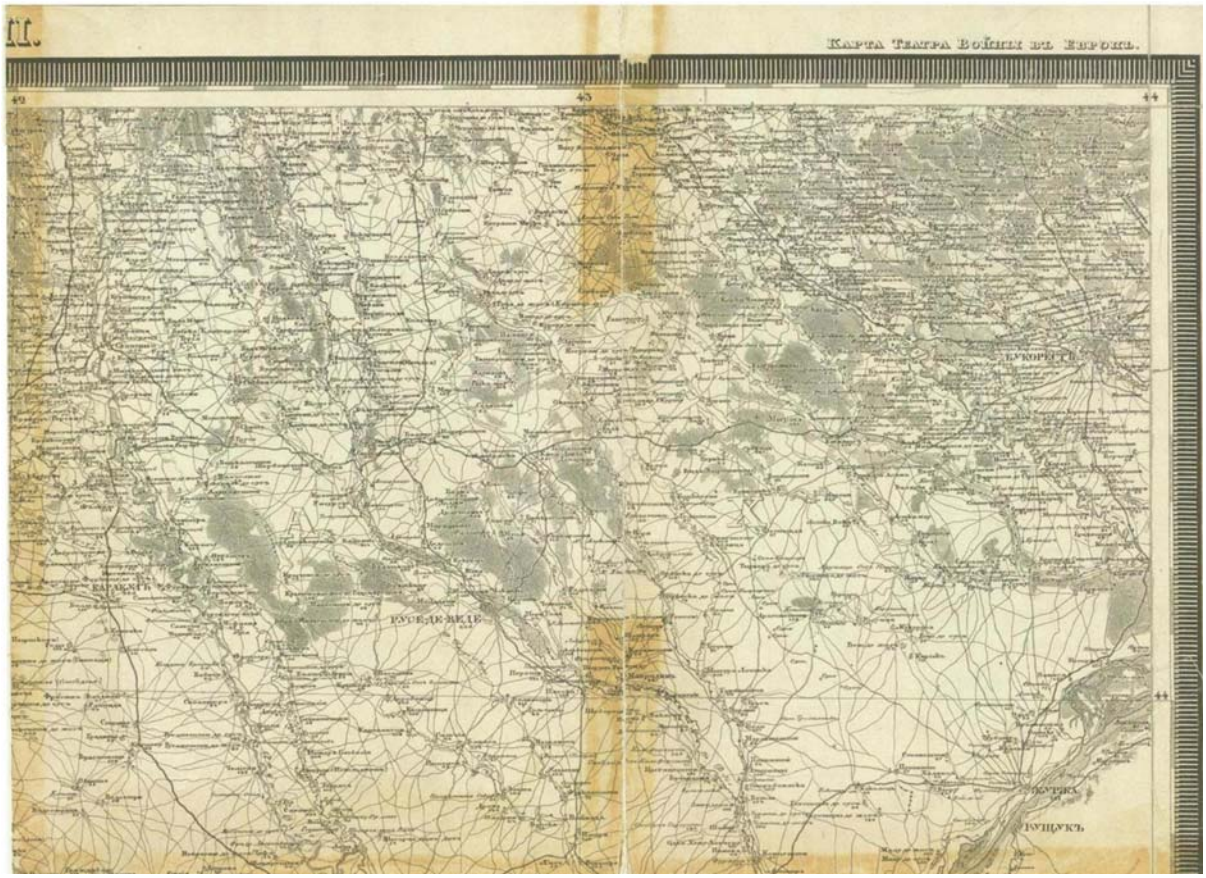

2

Planşa V

1. Fr. Specht, *Militarische Carte der Kleinen oder oestereichschen und grossen Walachei*, 1790-1791, detaliu al zonei împădurite din centrul județului Teleorman; 2. *Karta teatra voina va Europa*, 1835 (detaliu). Județele Teleorman şi Vlaşca (B.A.R.).

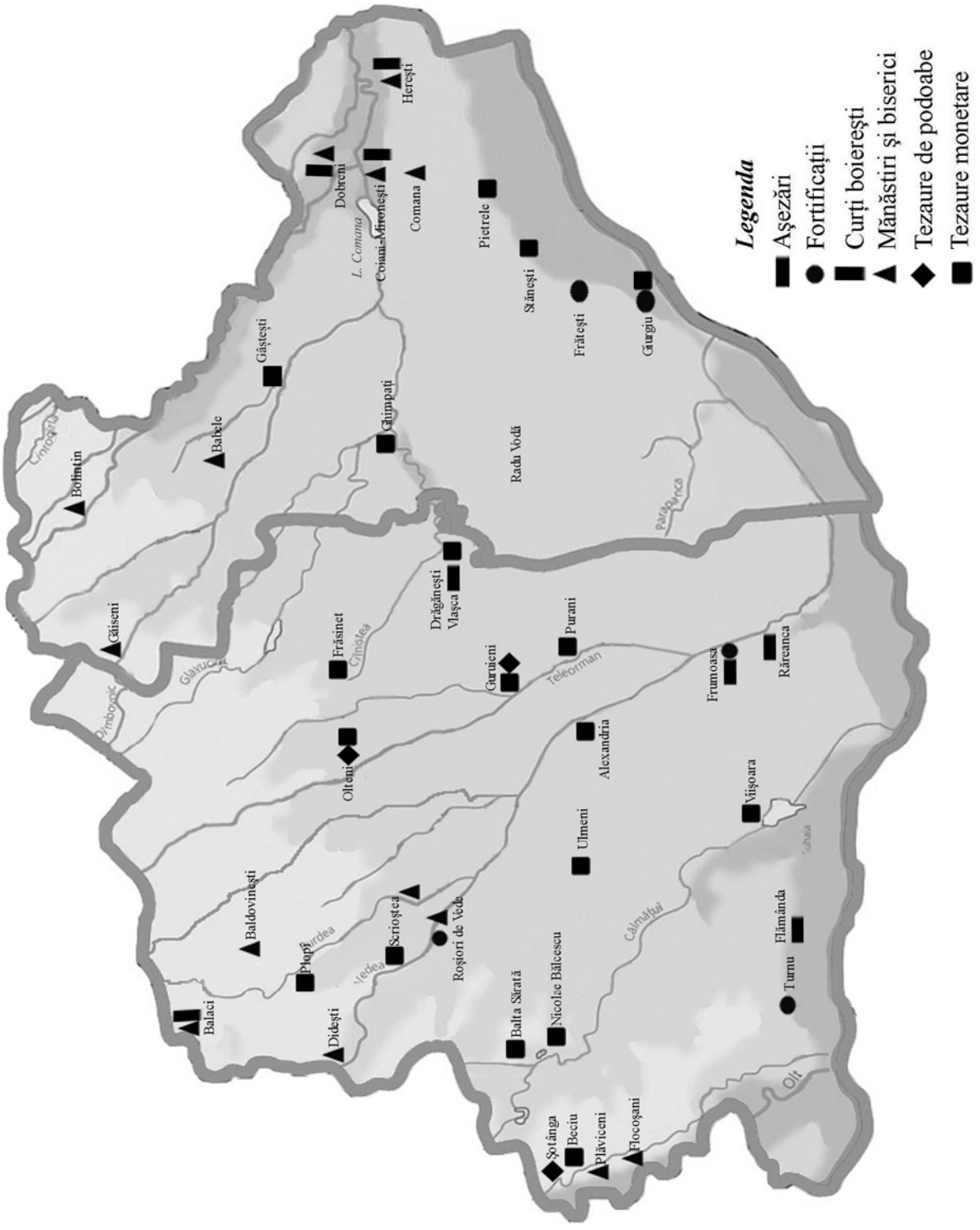

Planşa VI
Situri arheologice, tezaure monetare şi de podoabe şi monumente medievale din județele Teleorman şi Giurgiu.

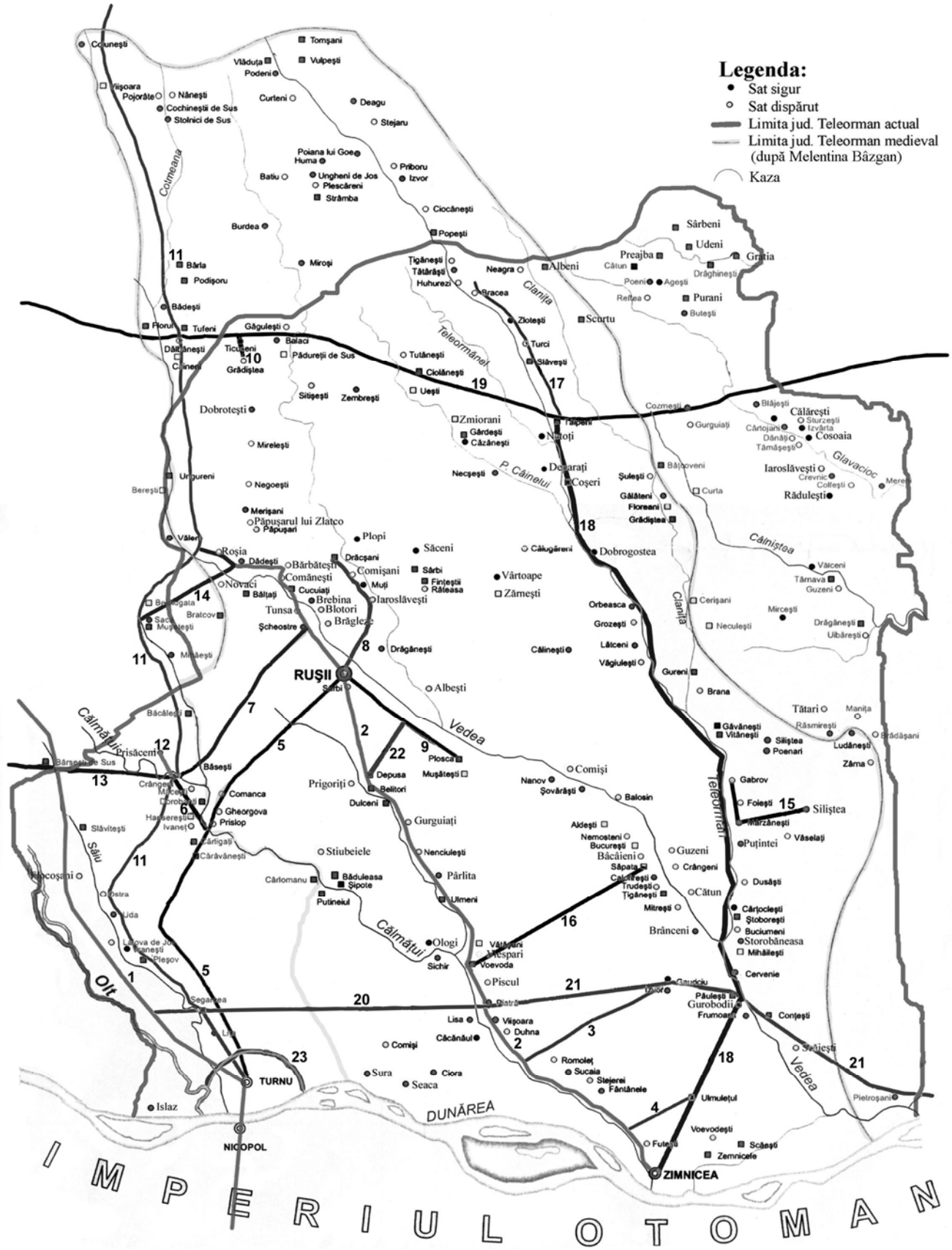

Planşa VII
Drumuri medievale în judeţul Teleorman

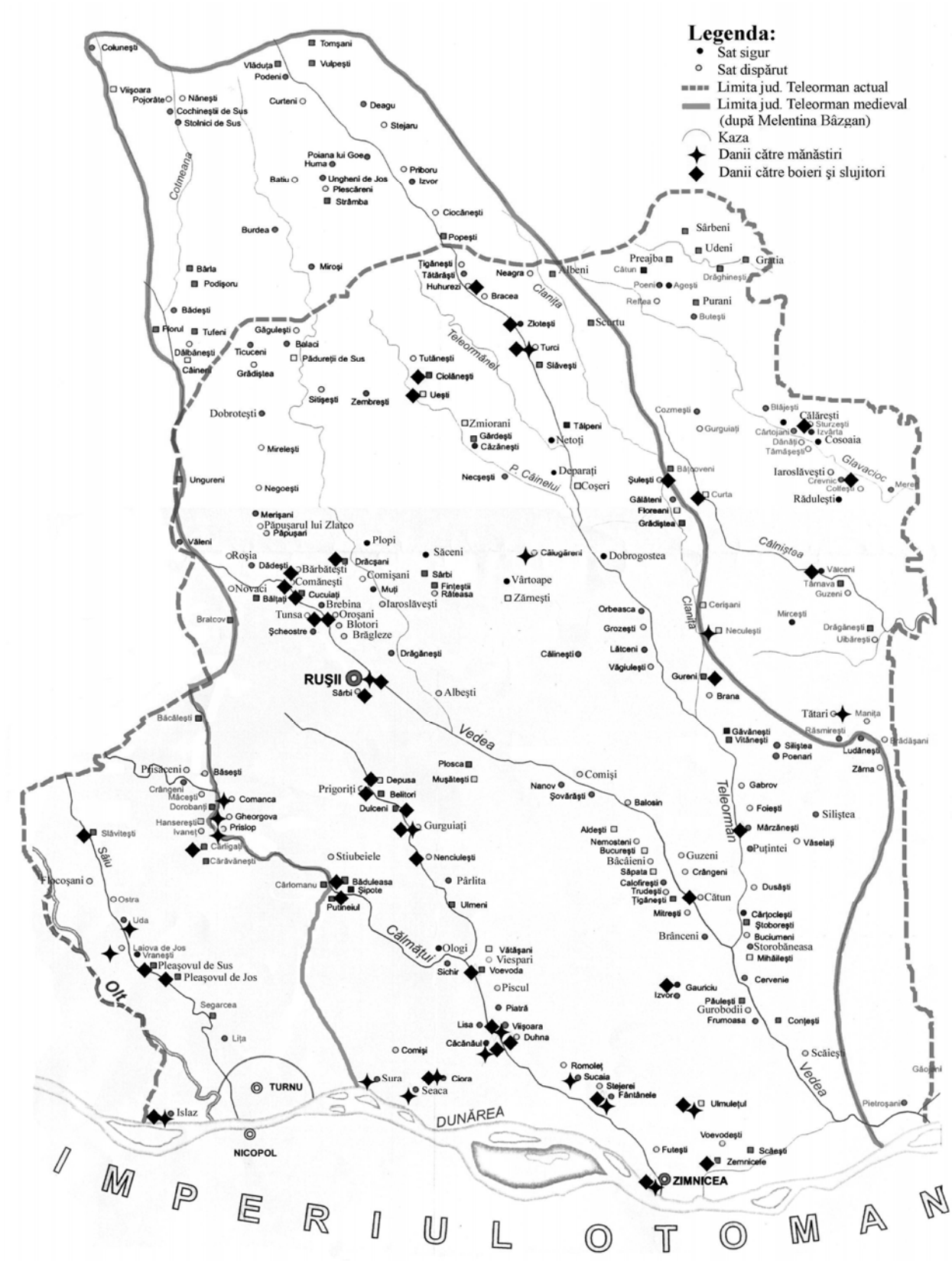

Planşa VIII
Localităţi în judeţul Teleorman care au făcut parte din domeniul domnesc (sec. XIV-XVII).

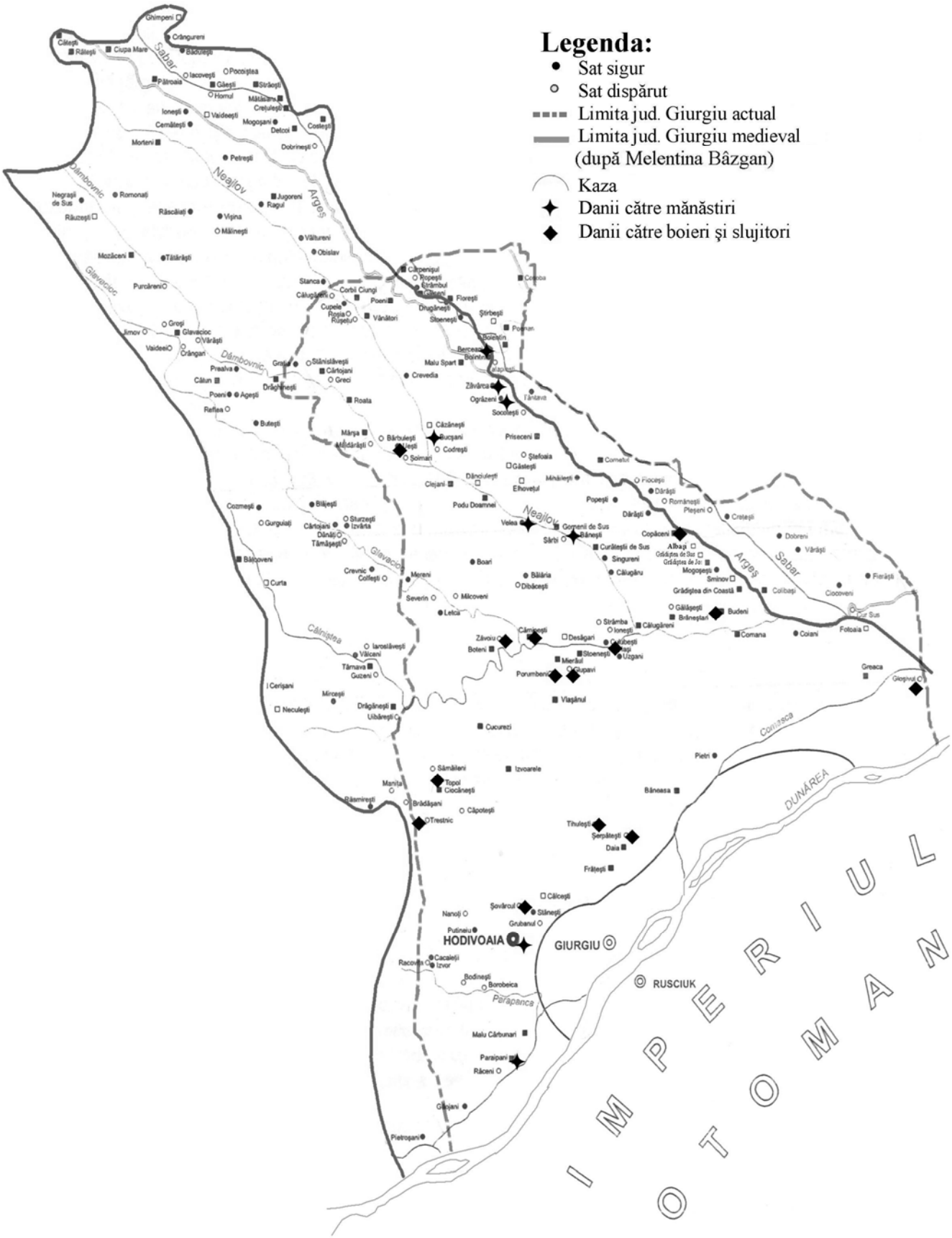

Planşa IX
Localităţi în judeţul Giurgiu care au făcut parte din domeniul domnesc (sec. XV-XVII).

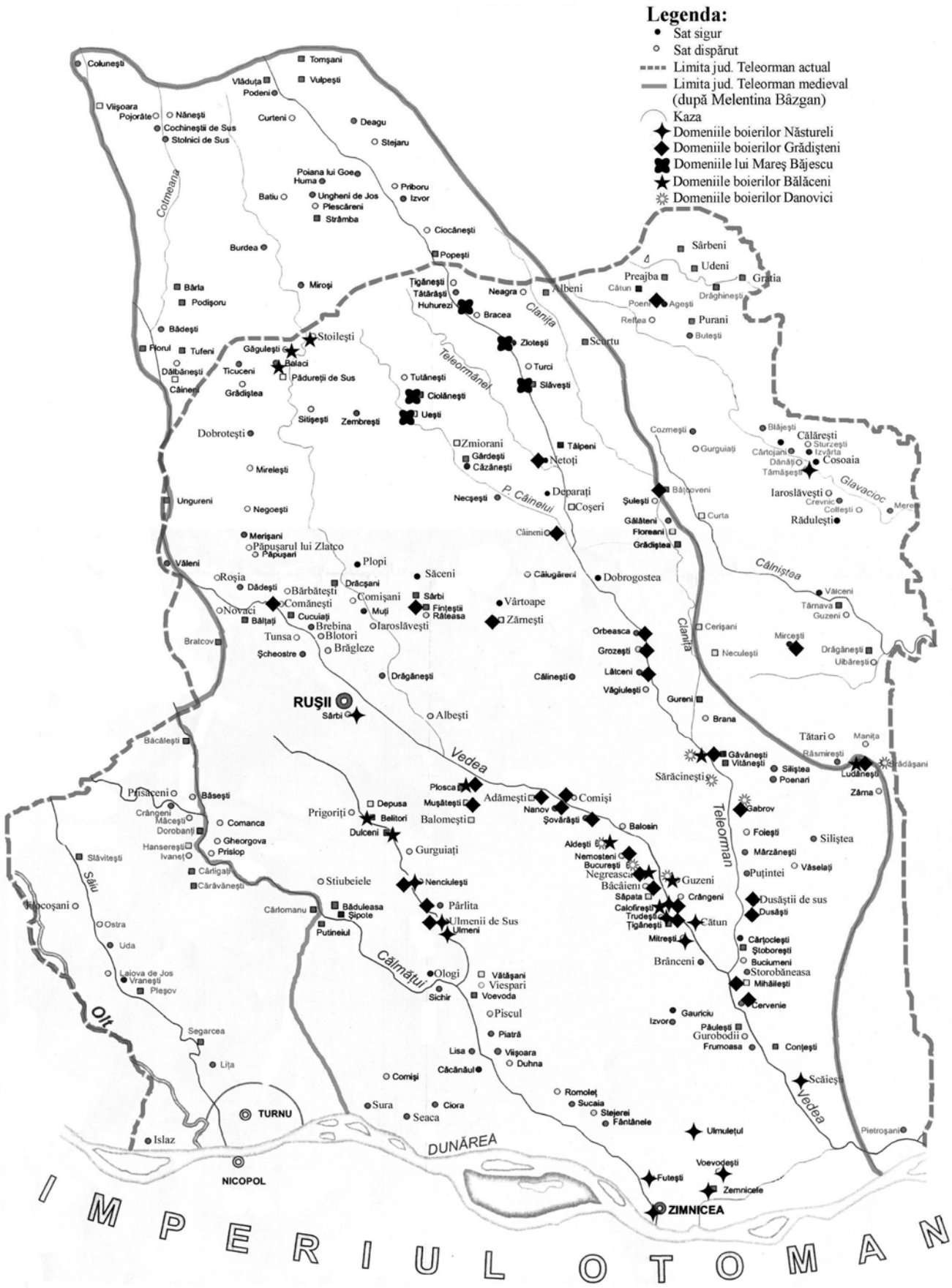

Planşa X
Domenii boiereşti în judeţul Teleorman (sec. XV-XVII).

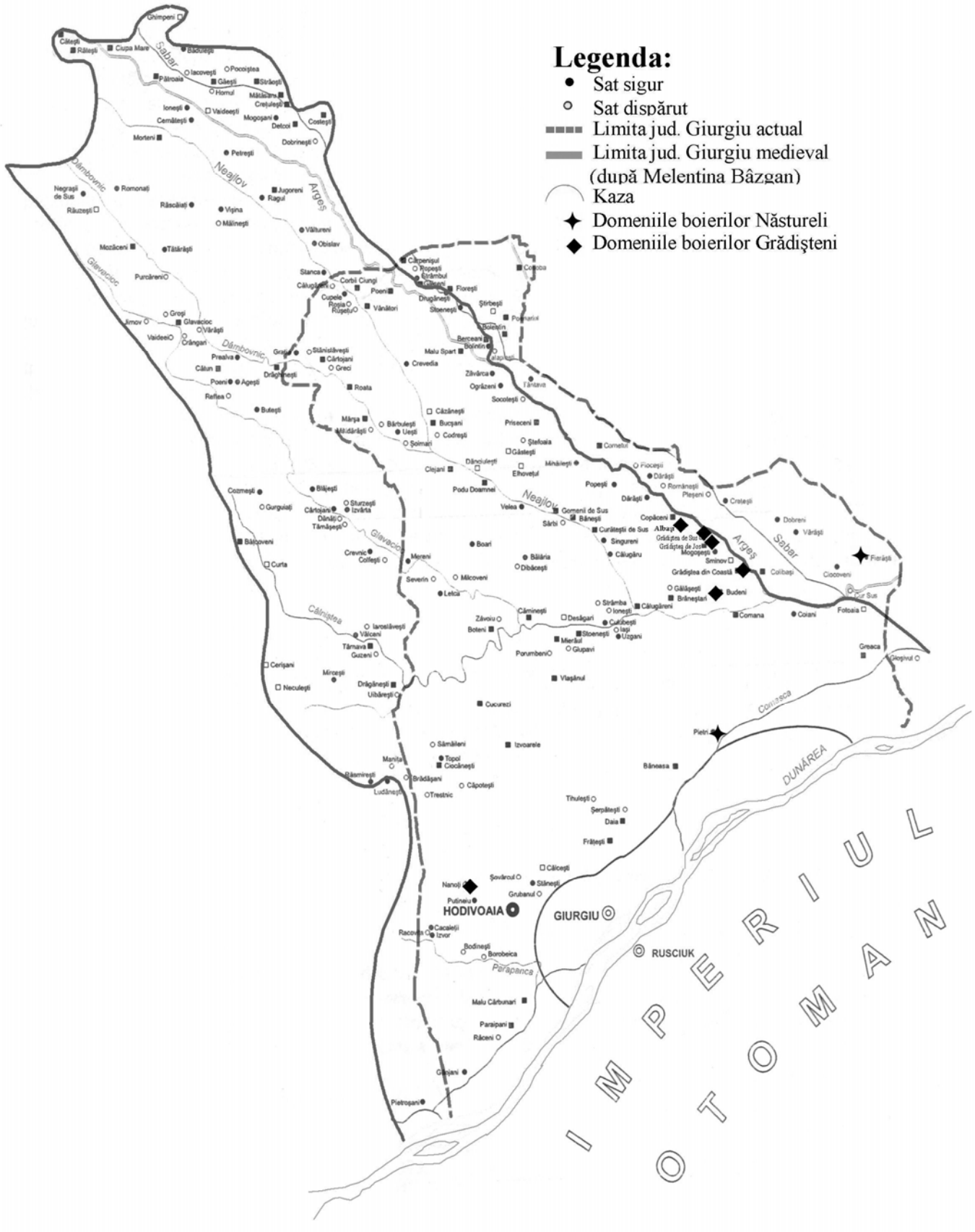

Planşa XI
Domenii boiereşti în judeţul Giurgiu (sec. XVI-XVII).

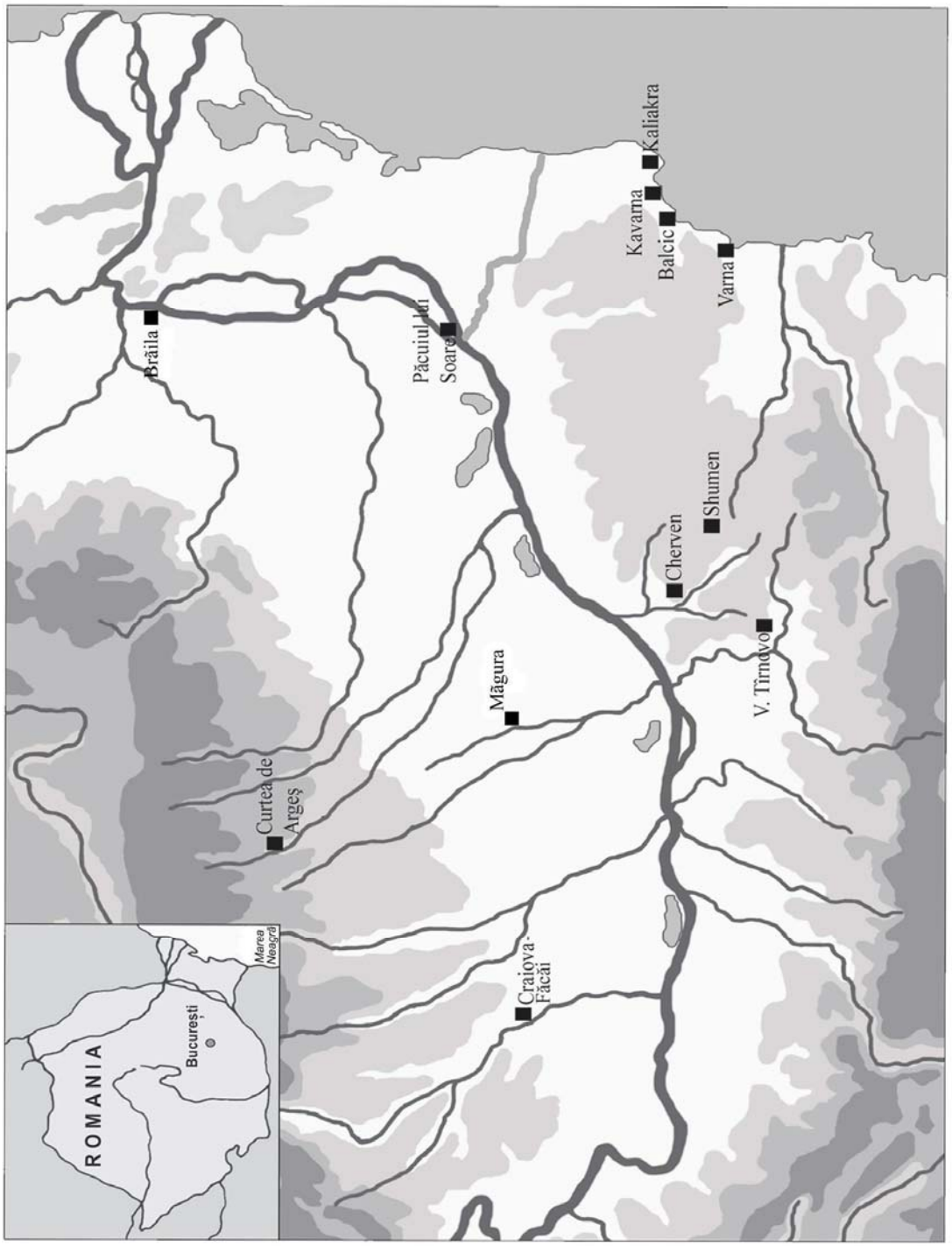

Planşa XII
Centre de producţie a ceramicii smălţuite medievale (sec. XIV-XV) din nordul Bulgariei şi din Muntenia (după Veronique Francois; I. Kuleff şi Rumyana Djingova; I. Cândea; R. Andreescu et al.).

Planşa XIII
Zimnicea. Planul săpăturilor arheologice din 1948-1974, cu amplasarea bordeielor medievale cercetate (I.A.B.).

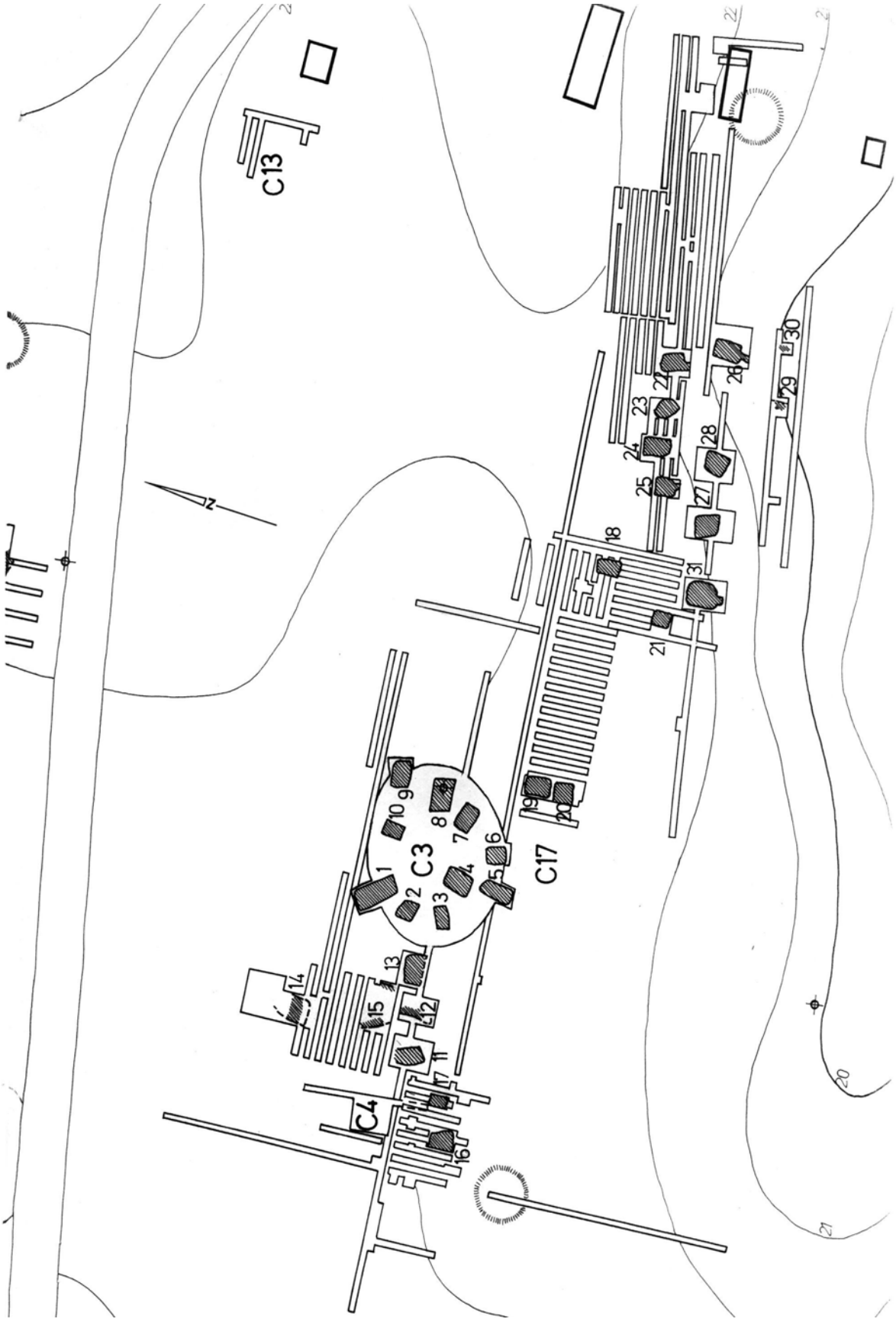

Planşa XIV
Zimnicea. Detaliu de plan cu un grup de bordeie cercetate în zona de nord-est a aşezării.

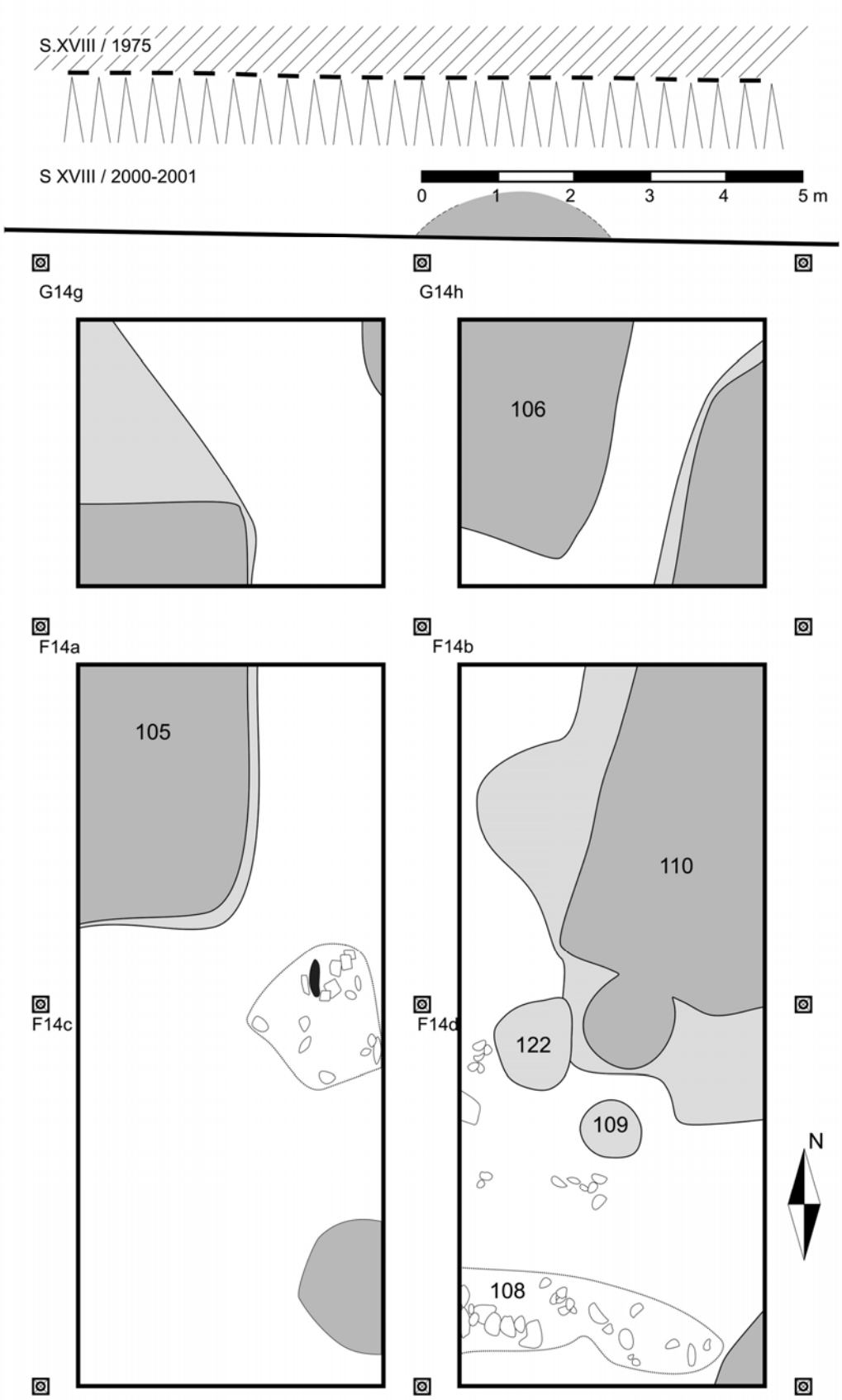

Planşa XV
Zimnicea. Planul complexelor medievale cercetate în campania din anul 2002 (după D. Spânu).

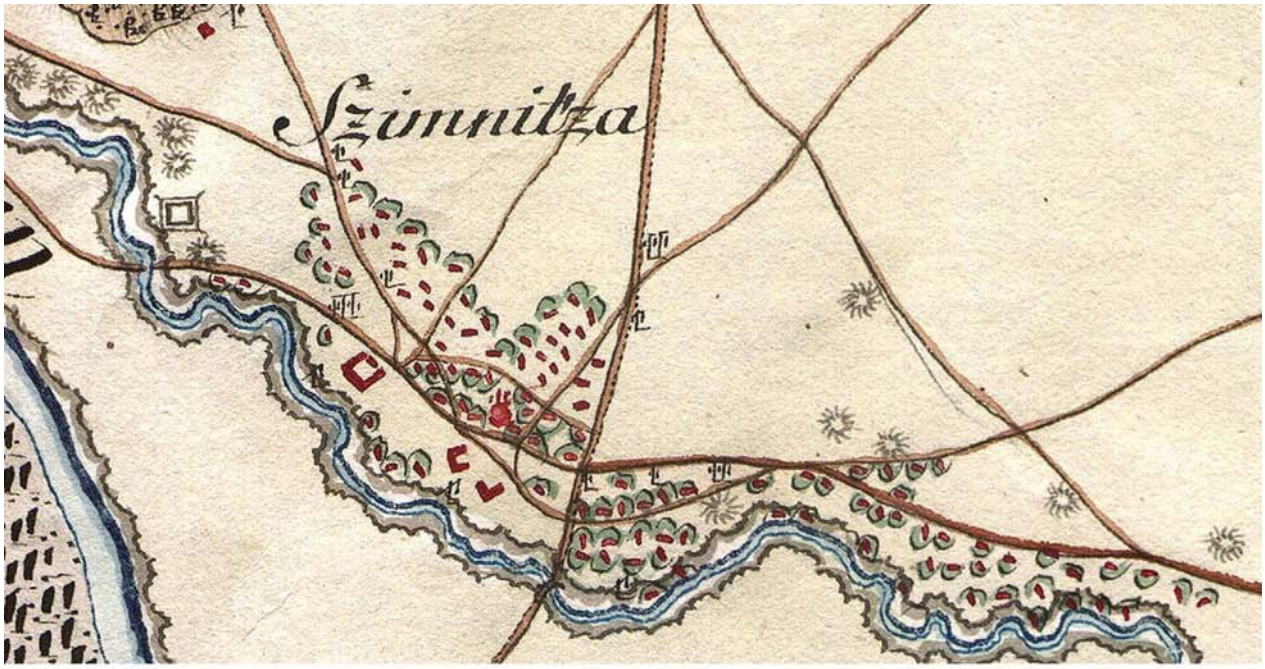

1

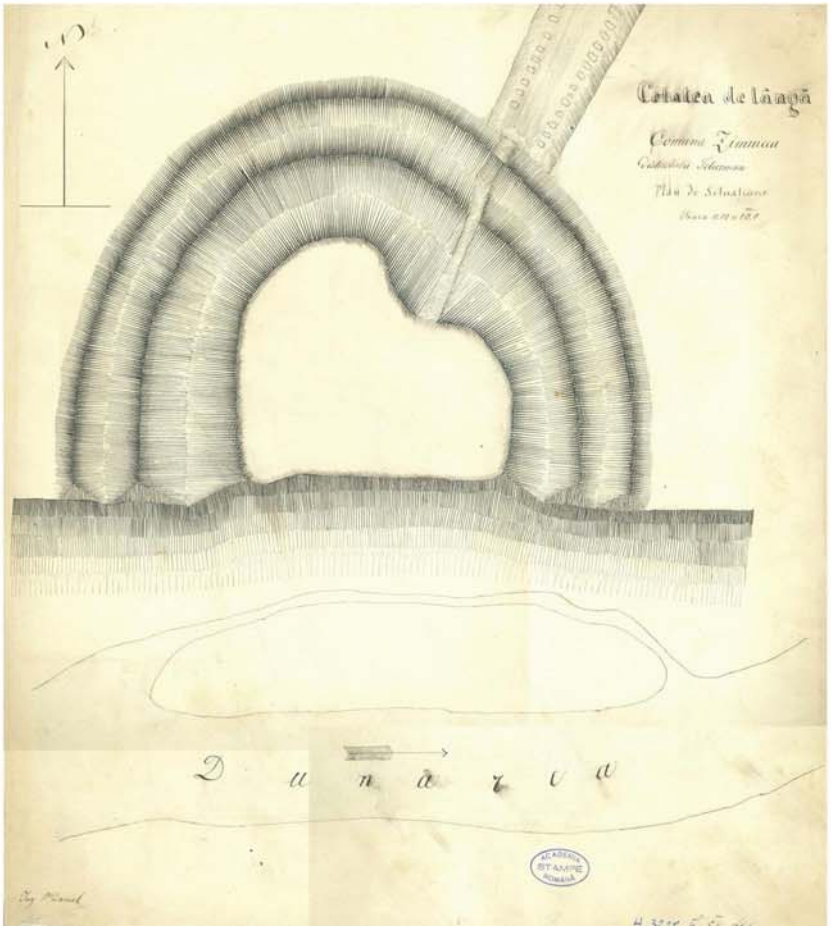

2

Planşa XVI
Zimnicea. 1. Detaliu din harta austriacă din 1790-1791 în care este figurat punctul „Cetate”; 2. Planul cetății ridicat de ing. C. Danielescu în anul 1869, împreună cu Cezar Bolliac.

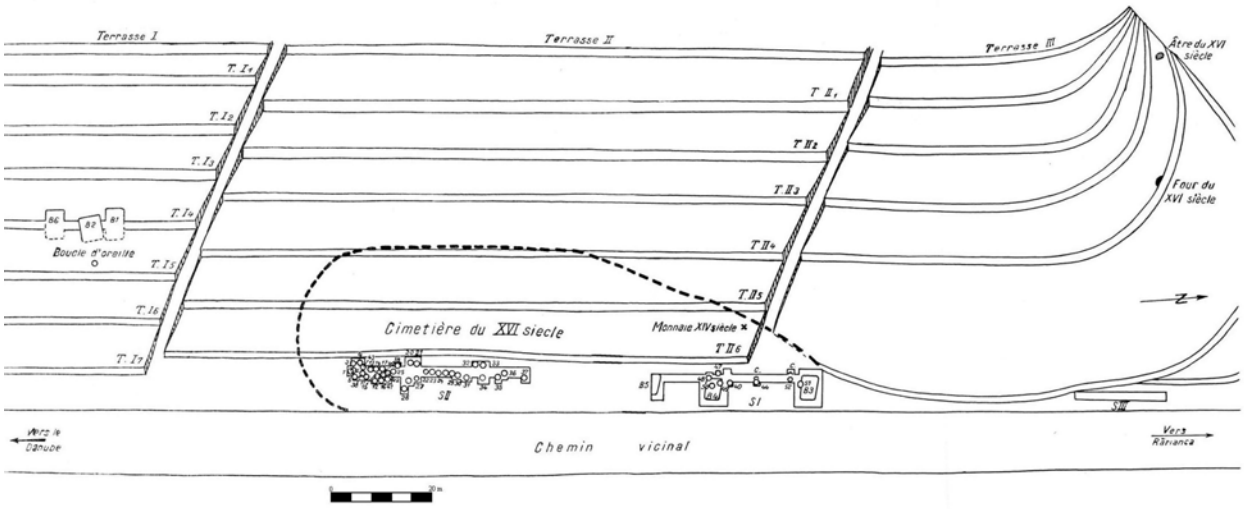

1

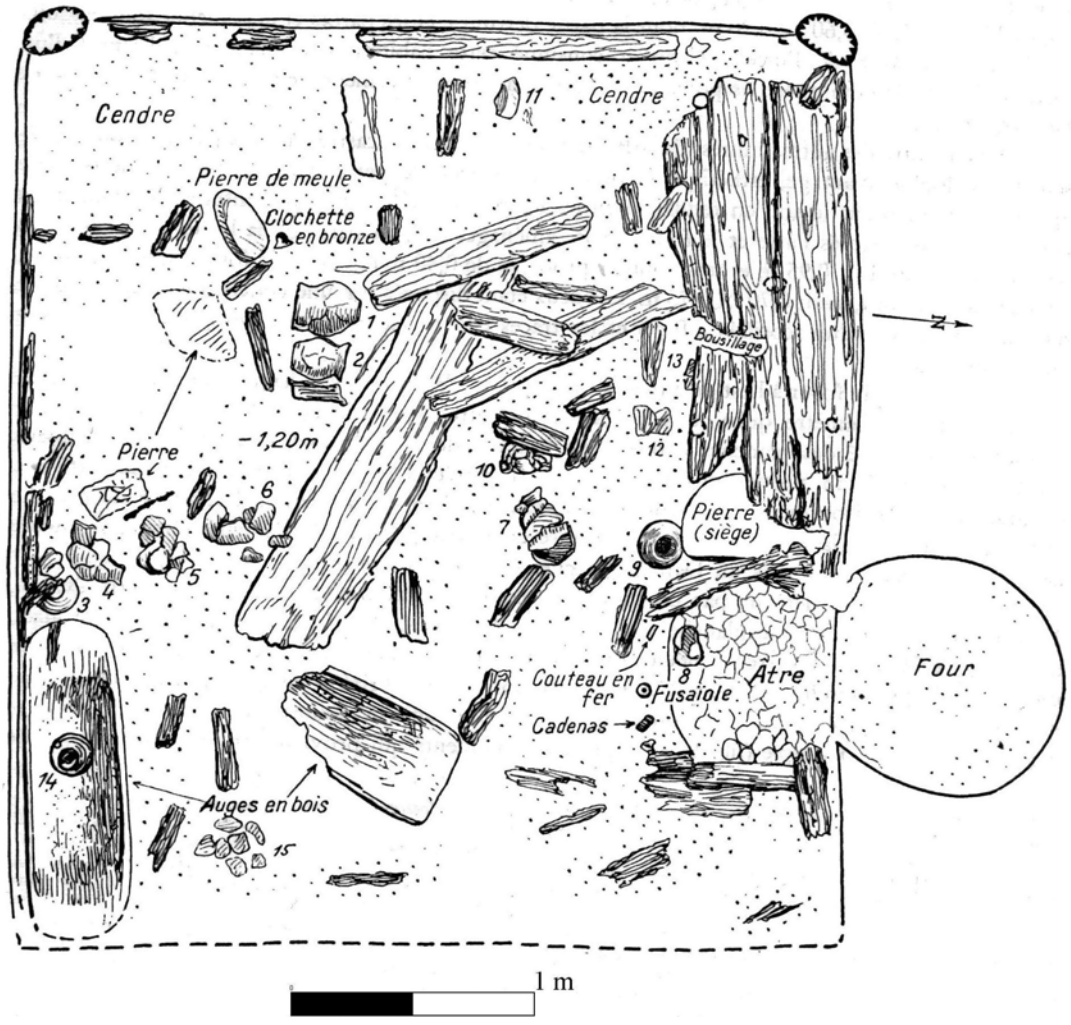

2

Planşa XVII

Răreanca - Bragadiru. 1. Planul general al săpăturilor cu complexele medievale; 2. Planul bordeiului 2 (după Gh. Bichir).

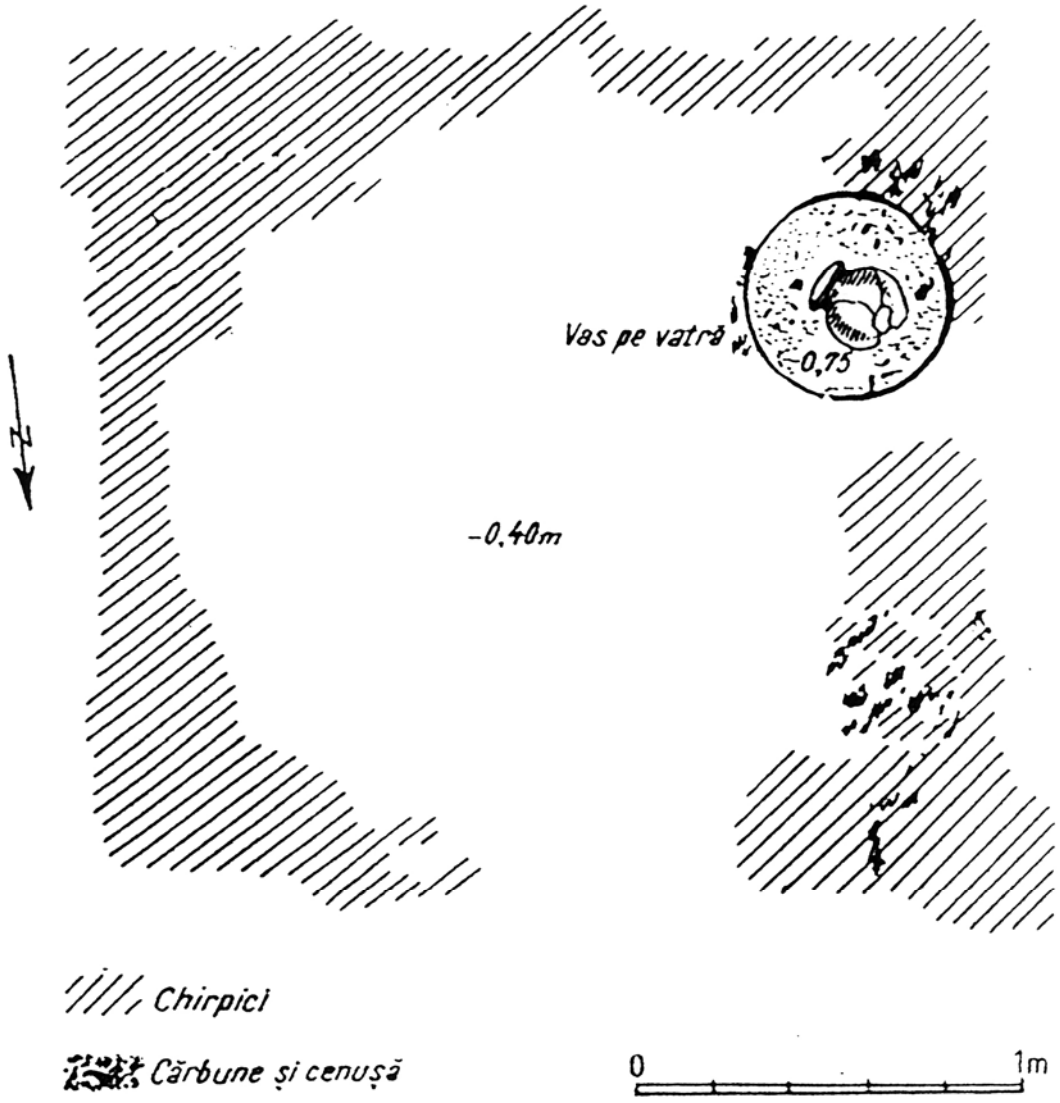

Planşa XVIII
Dulceanca. Locuința de suprafață (sec. XIV), plan (după Suzana Dolinescu-Ferche).

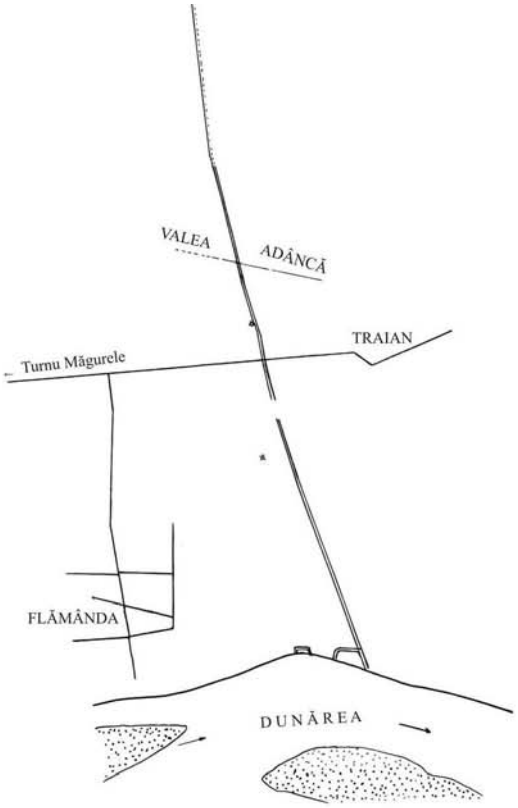

1

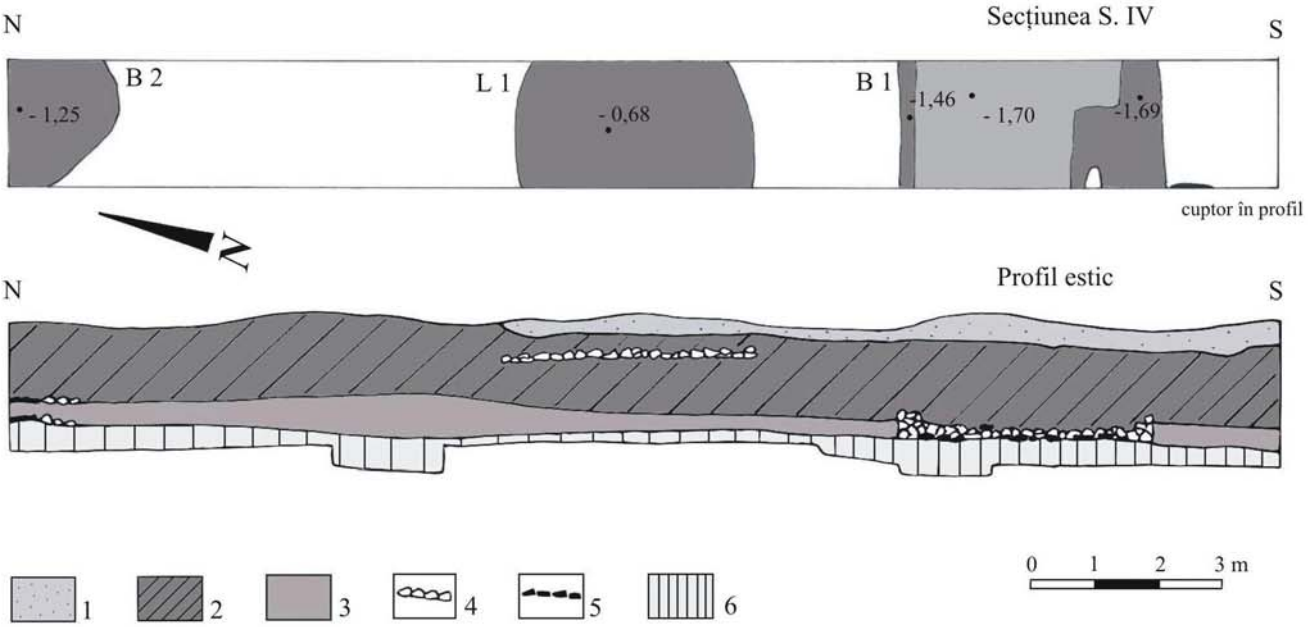

1. Sol aluvionar rezultat din inundațiile Dunării
2. Sol negru cu rare urme arheologice
3. Chirpici ars
4. Cărbune
5. Sol galben-argilos, cu lentile de sol brun
6. Sol galben, steril din punct de vedere arheologic

2

Planşa XIX

Poiana - Flămânda. 1. Castrul de la Flămânda şi Limesul Transalutan, desen după fotografie aeriană; 2. Secțiunea IV, plan şi profil estic (după Ioana Bogdan Cătăniciu).

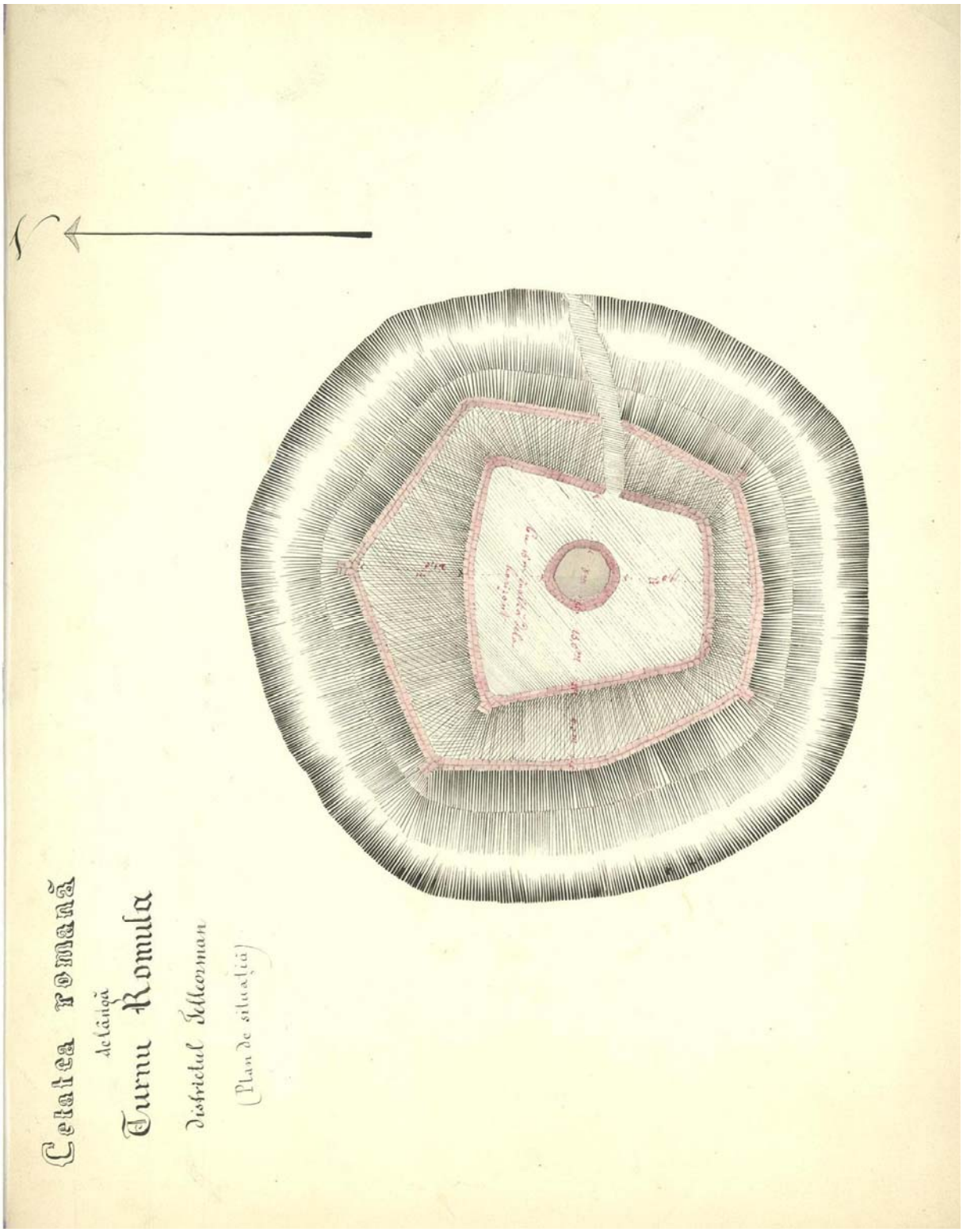

Planşa XX
Cetatea Turnu. Plan topografic ridicat de ing. C. Danielescu în anul 1869, împreună cu Cezar Bolliac (B.A.R).

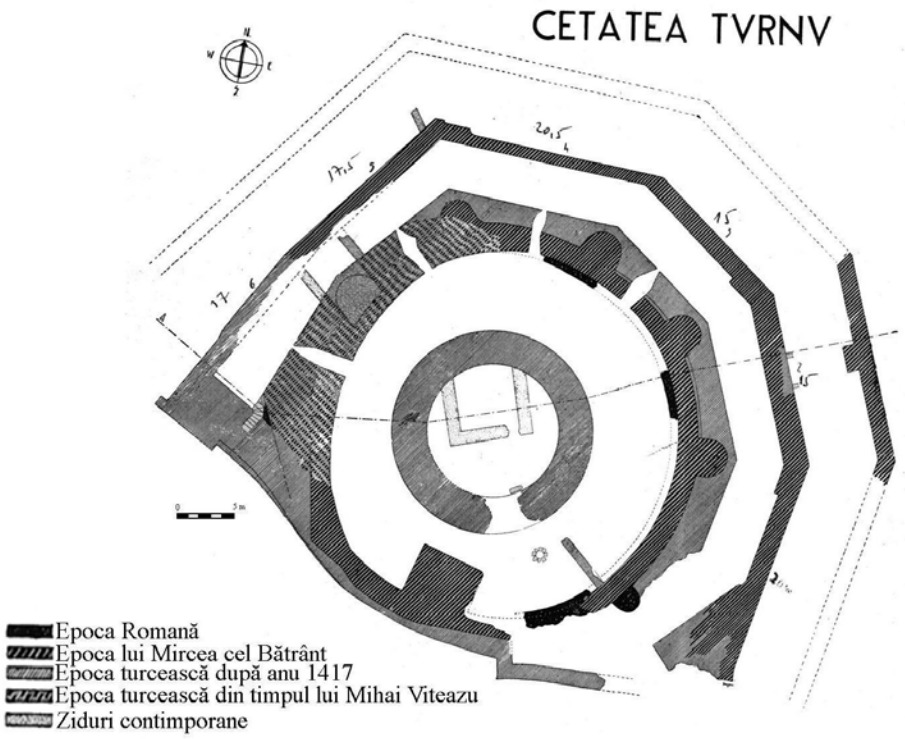

1

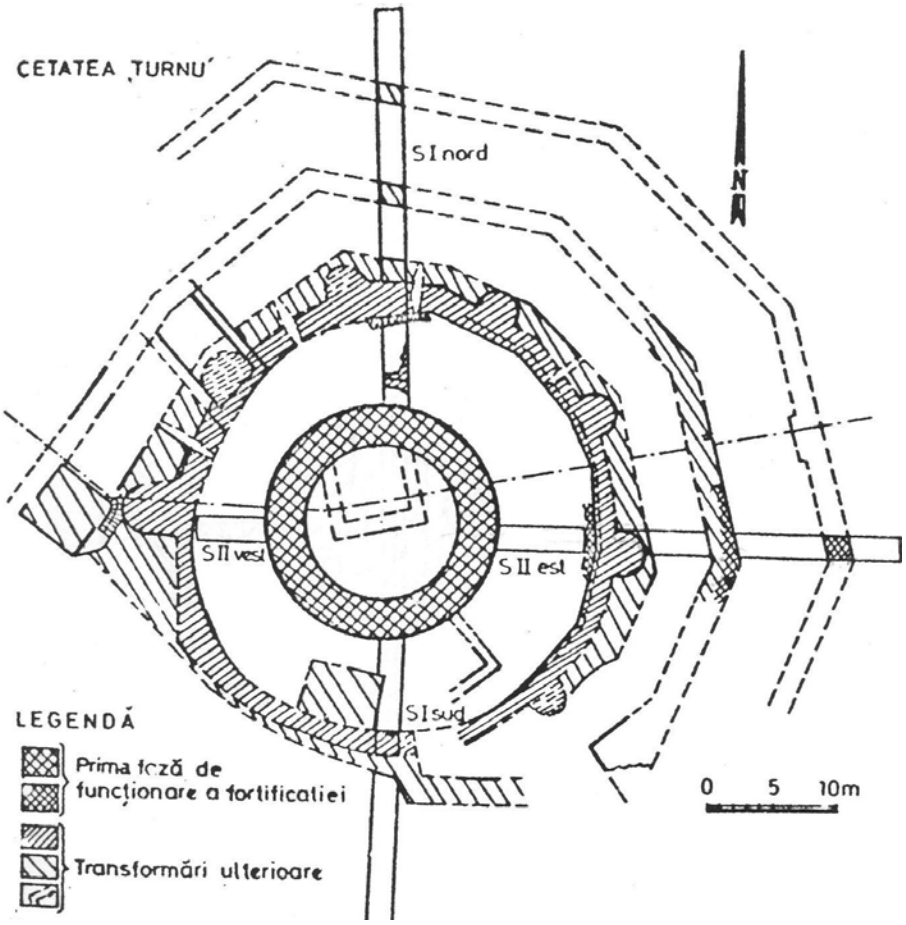

2

Planşa XXI

Cetatea Turnu. 1. Planul săpăturilor arheologice întreprinse de Grigore Florescu (după Gr. Florescu). 2. Planul săpăturilor arheologice din anii 1978-1980 (după Gh. I. Cantacuzino).

1

2

Planşa XXII
Cetatea Turnu. Fotografii din anii 1911 (1) şi 2007 (2).

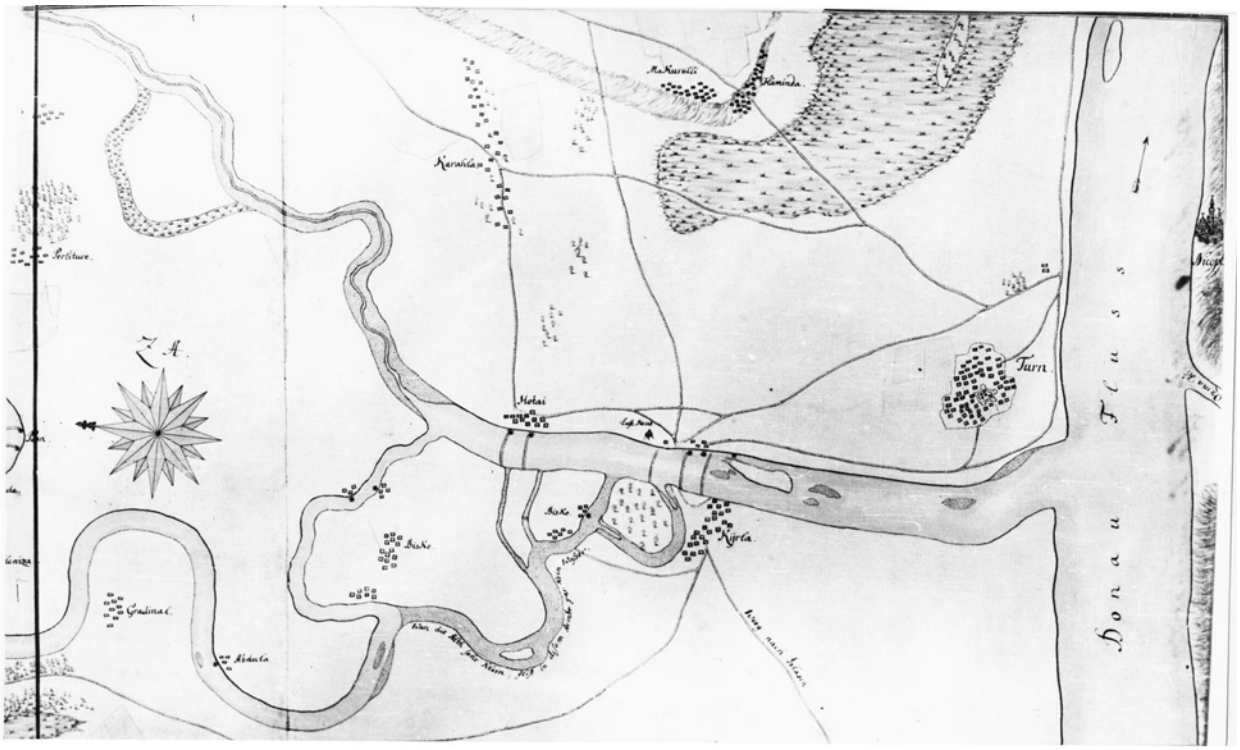

1

2

Planşa XXIII
Cetatea şi oraşul turcesc Turnu. 1. Planul austriac al judeţului Romanaţi de dincolo de Olt (sec. XVIII); 2. Planul maiorului Jenei, 1784 (D.A.N.I.C.).

1

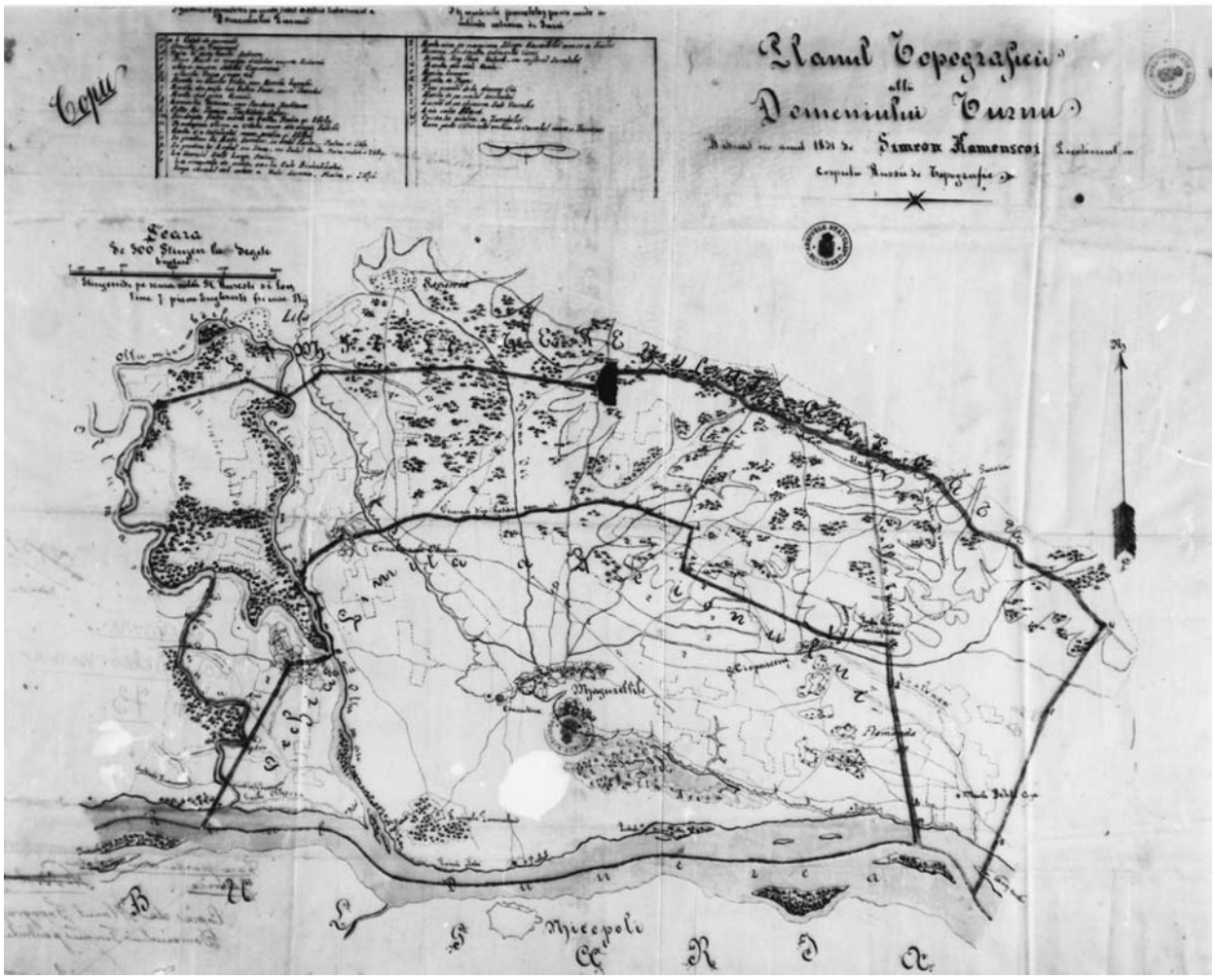

2

Planşa XXIV
Cetatea şi oraşul turcesc Turnu. 1. Harta austriacă din anii 1790-1791; 2. Planul topografic din anul 1831 (D.A.N.I.C.).

1

2

Planşa XXV

1. Giurgiu. Cetatea din insulă, fotografie aeriană (după Gh. Sion). 2. Turnu Măgurele. Cetatea Turnu, fotografie aeriană , 2004 (O.N.C.P.I.).

1

2

Planşa XXVI

1. Cetatea de pământ de la Frumoasa, fotografie aeriană (după ing. M. Rada şi N. Constantinescu); 2. Cetatea Cazacilor, Roşiorii de Vede, fotografie aeriană (M.N.I.R.).

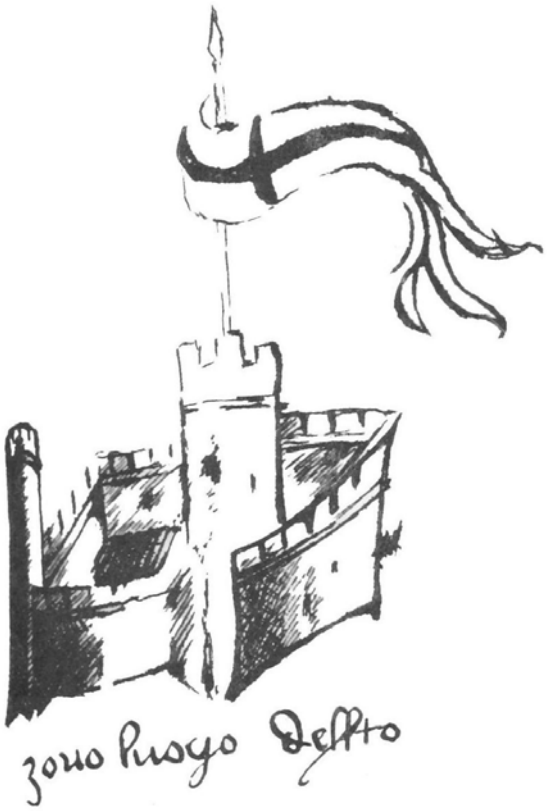

1

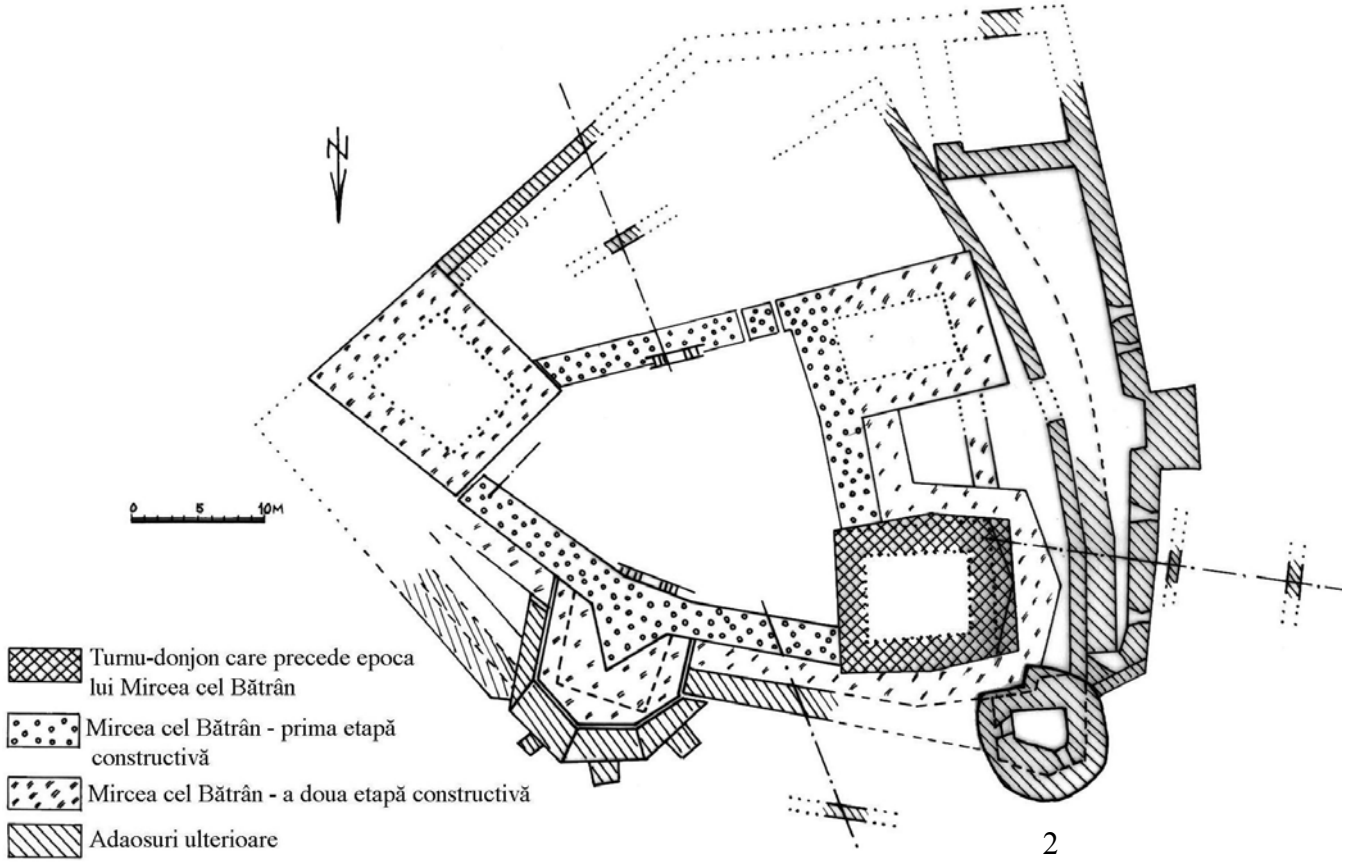

2

Planşa XXVII

1. Imaginea cetății cu numele *Zorio* aşa cum este figurată în Codex Latinus Parisinus;
2. Planul cetății Giurgiu cu reconstituirea principalelor faze de construcție (după Gh. Sion).

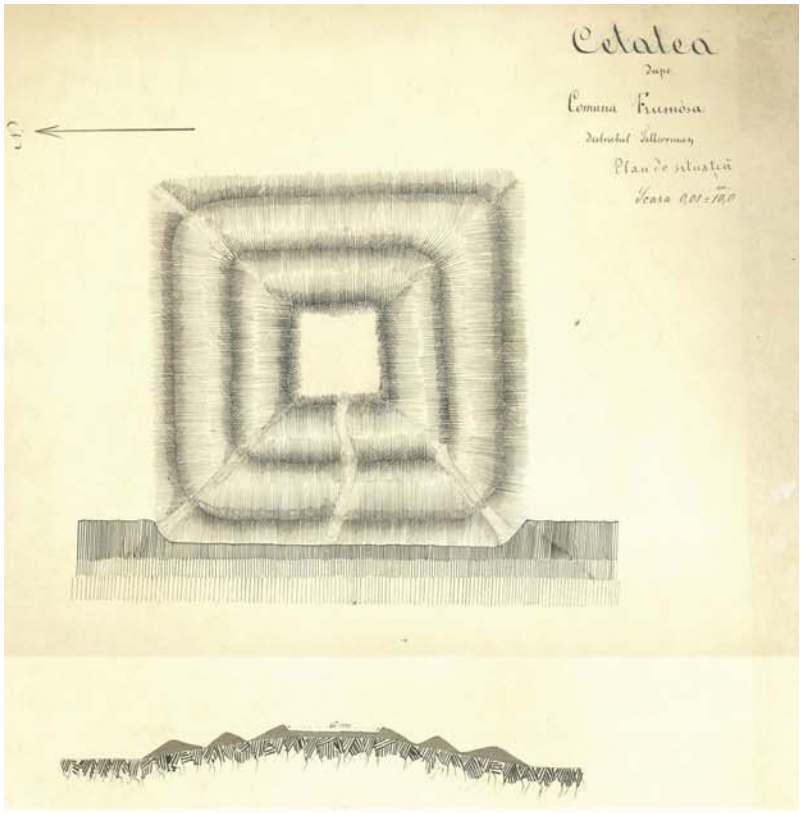

1

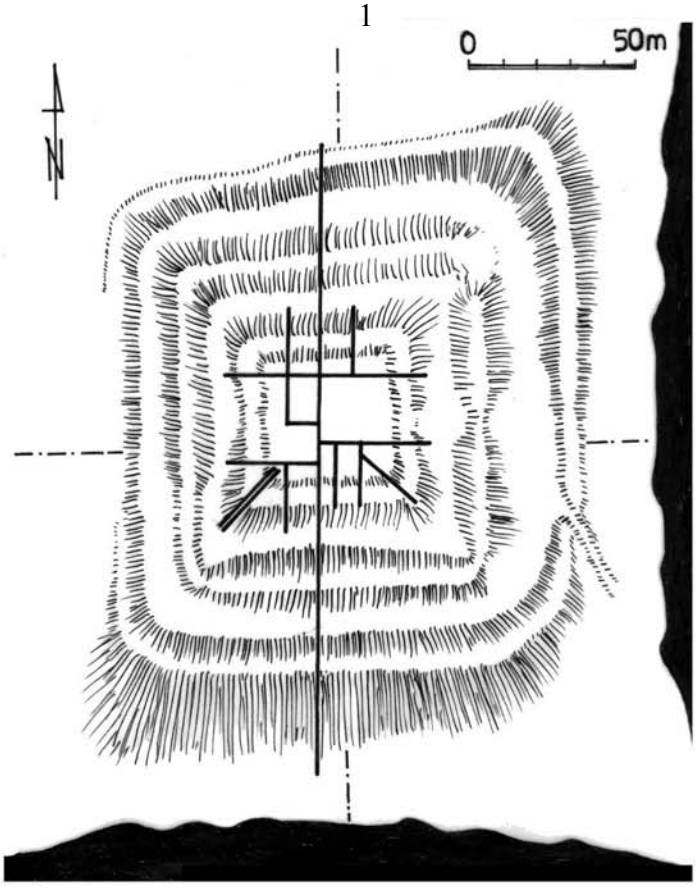

2

Planşa XXVIII

Cetatea Frumoasa. 1. Planul topografic ridicat de ing. C. Danielescu în anul 1869 (B.A.R.); 2. Planul schematic al săpăturilor arheologice din anii 1964-1965 (după N. Constantinescu).

1

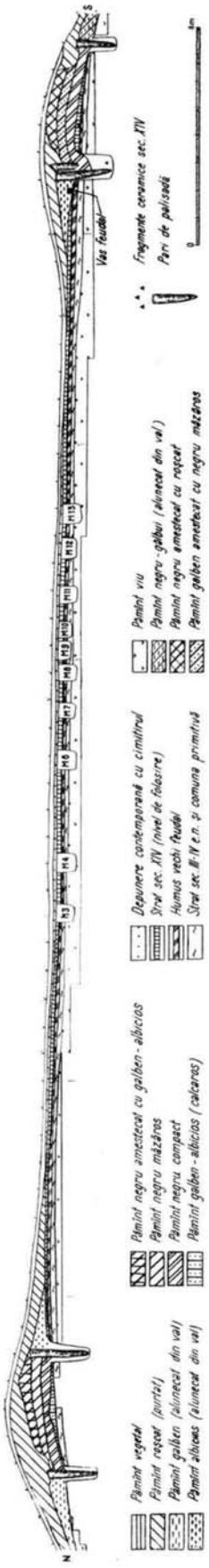

2

Planşa XXIX

Cetatea Frumoasa. 1. Figurată cu două fortificaţii pe harta austriacă din anii 1790-1791. 2. Profilul de est cu palisada de pământ şi lemn (după N. Constantinescu).

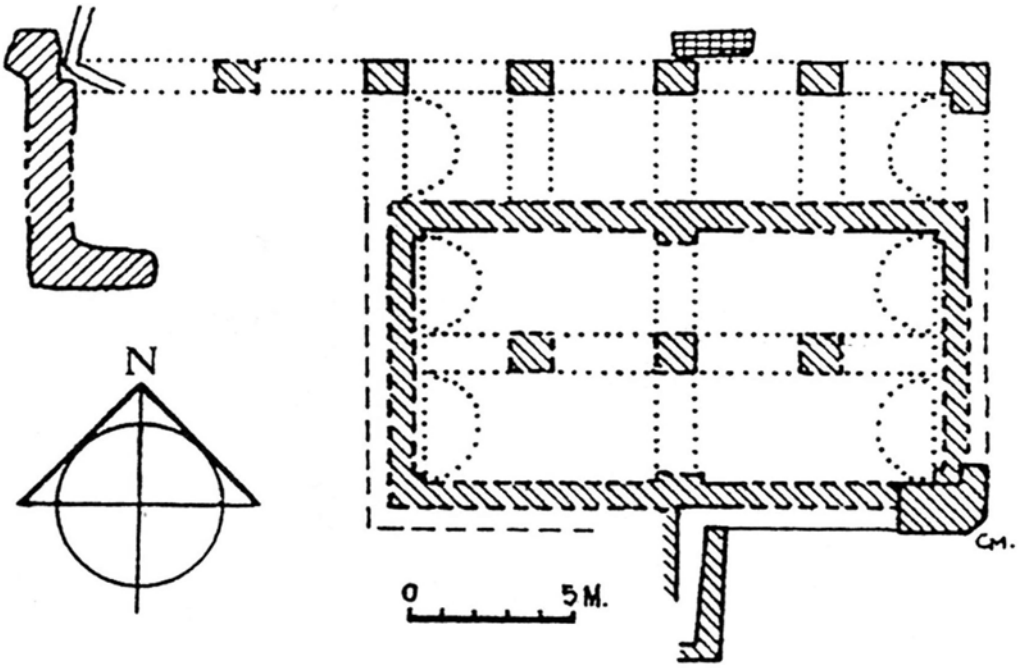

1

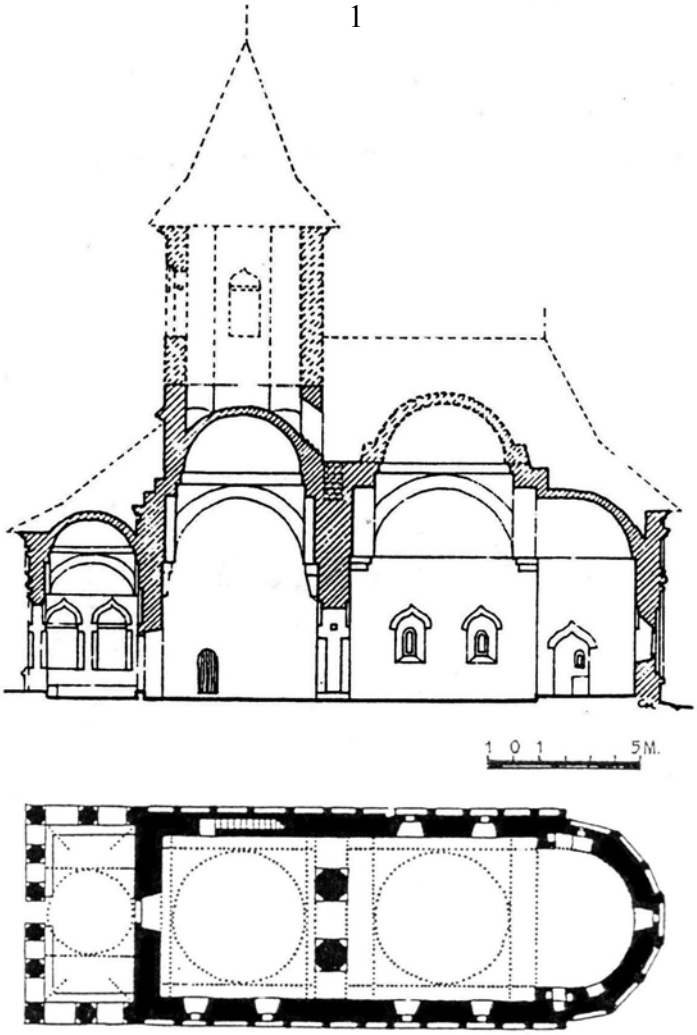

2

Planşa XXX

Curtea boierească de la Coiani - Mironeşti. 1. Planul primului nivel - pivnițele casei boiereşti; 2. Secțiunea şi planul bisericii „Sf. Nicolae” (după Cristian Moisescu).

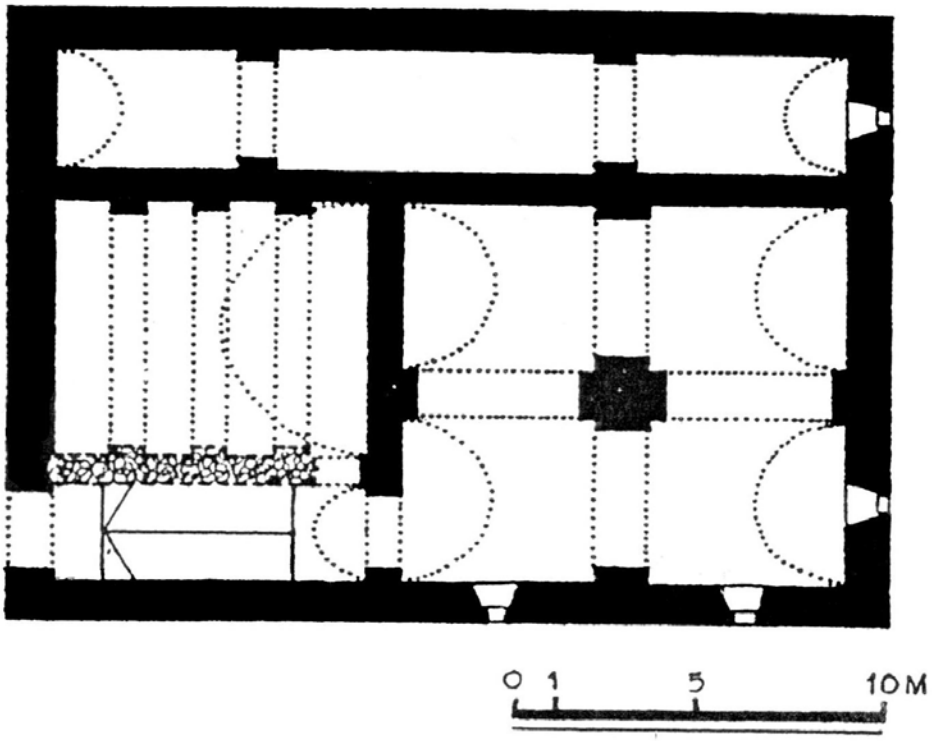

1

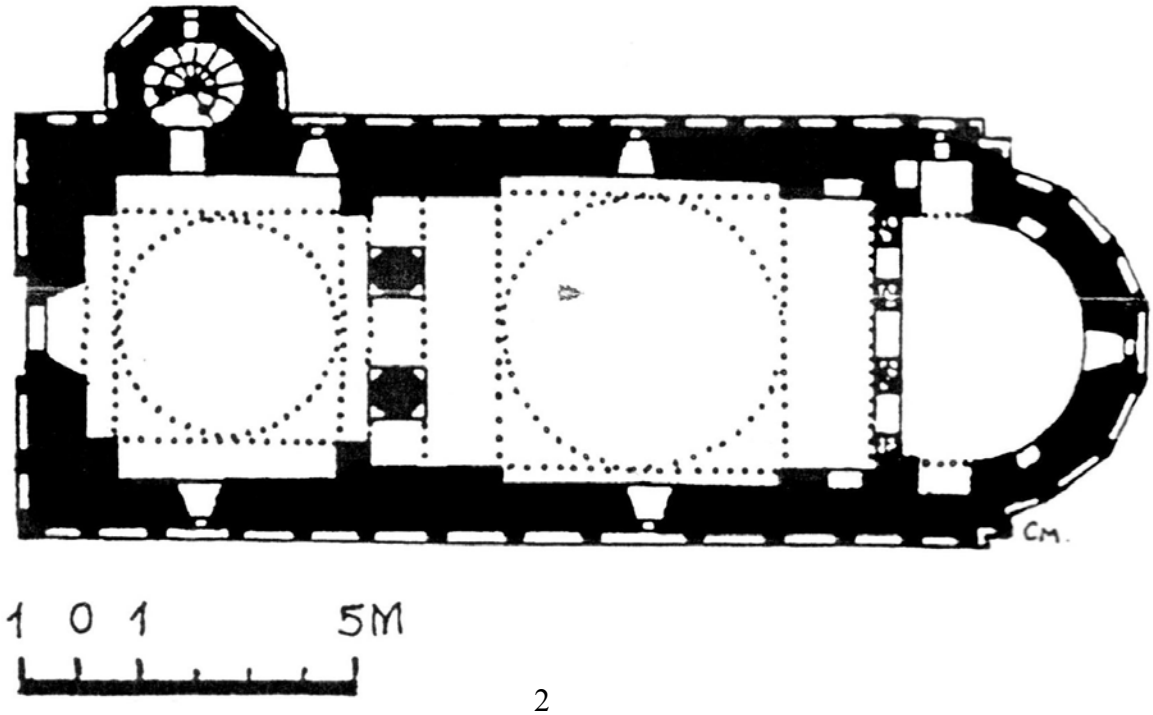

2

Planşa XXXI
Curtea boierească de la Dobreni. 1. Planul pivnițelor casei; 2. Planul bisericii „Adormirea Maicii Domnului” (după Cristian Moisescu).

1

2

Planşa XXXII
Hereşti. Casele de piatră ale Năsturelilor. 1. Înainte de restaurare; 2. După restaurare (după Cristian Moisescu).

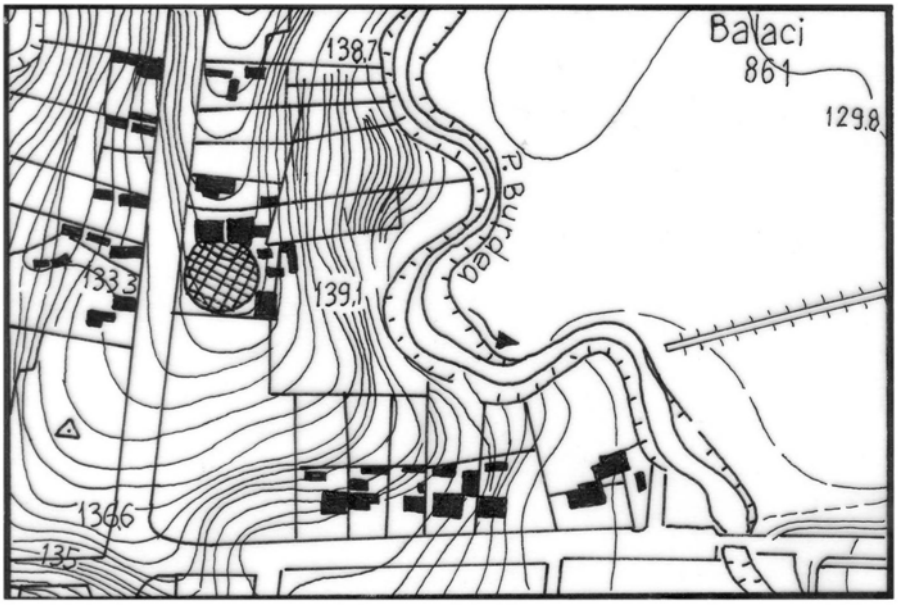

1

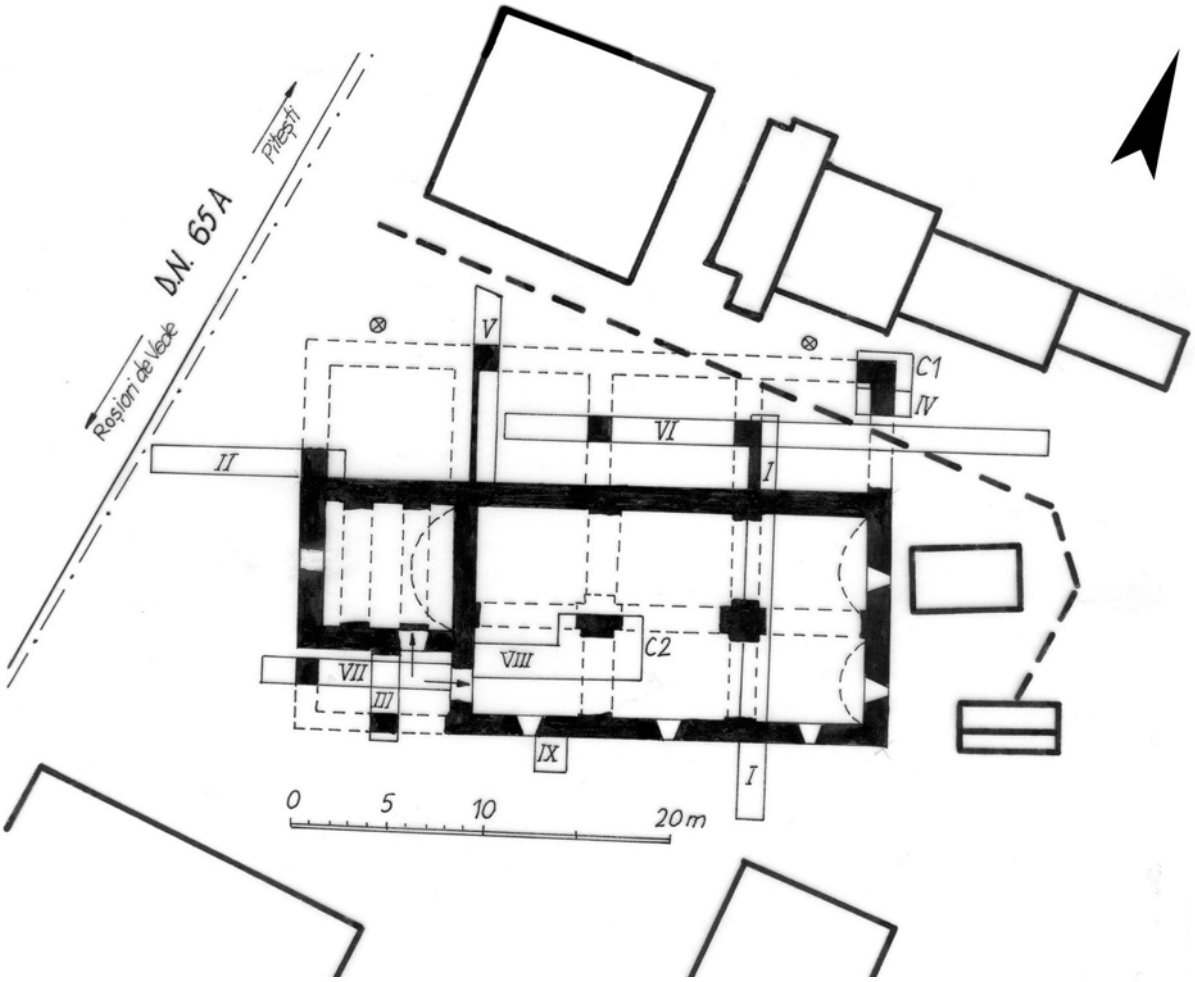

2

Planşa XXXIII
Balaci. Curtea Bălăcenilor. 1. Plan de situație; 2. Planul săpăturilor arheologice 2000-2002.

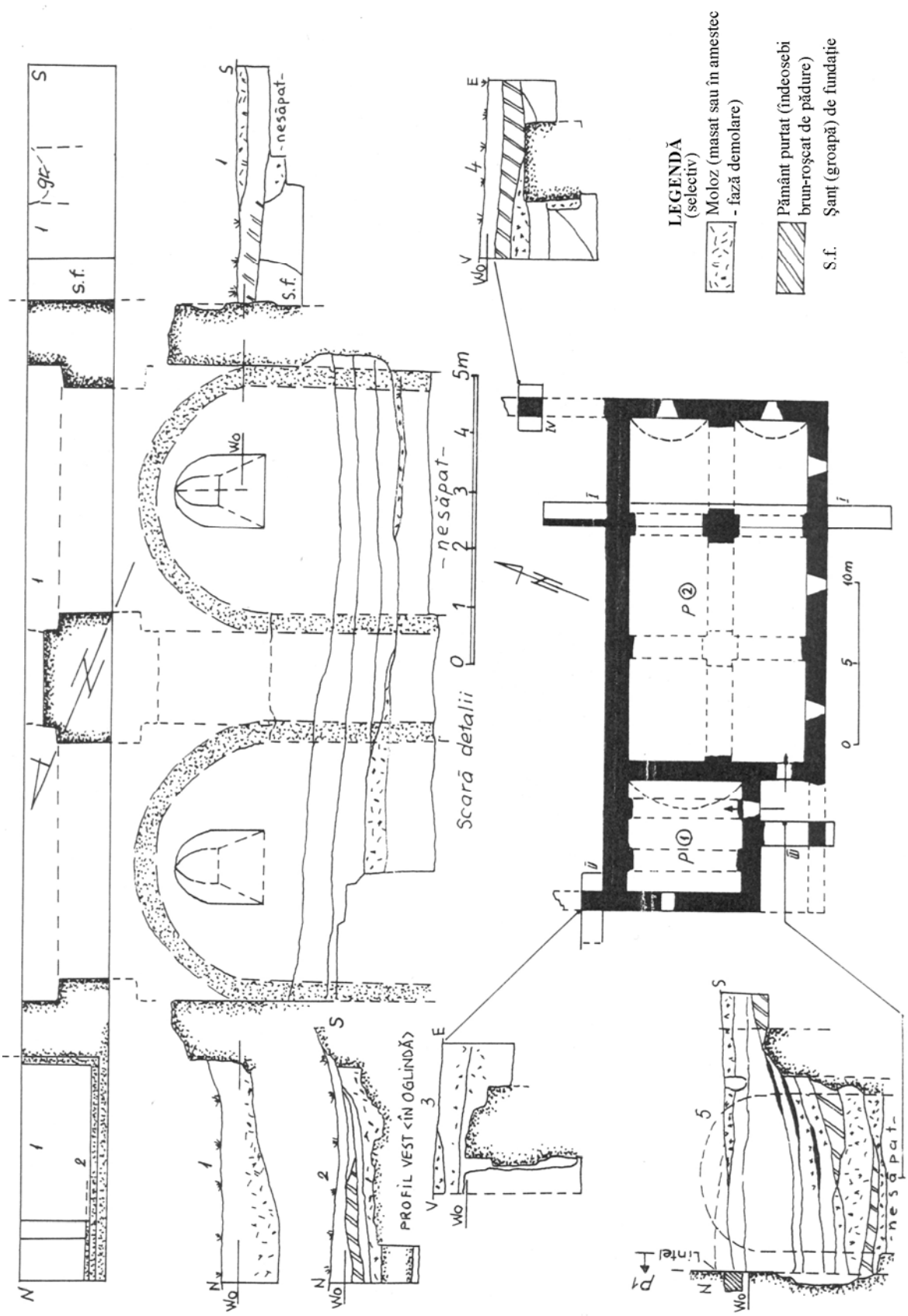

Planşa XXXIV
Balaci. Ruinele pivniţelor casei Bălăcenilor - planul şi profilul vestic al secţiunii I.

1

2

Planşa XXXV
Balaci. Ruinele pivnițelor casei Bălăcenilor. 1. Latura de vest a pivniței mici; 2. Timpanul de est al pivniței mari.

1

2

3

Planşa XXXVI
Balaci. Ruinele casei Bălăcenilor. 1. Fragment din zidul parterului adăugat; 2. Detaliu de stâlp cruciform central din pivnița mare; 3. Intrarea în gârlici.

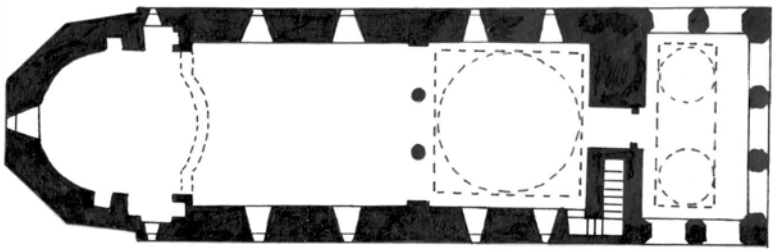

1

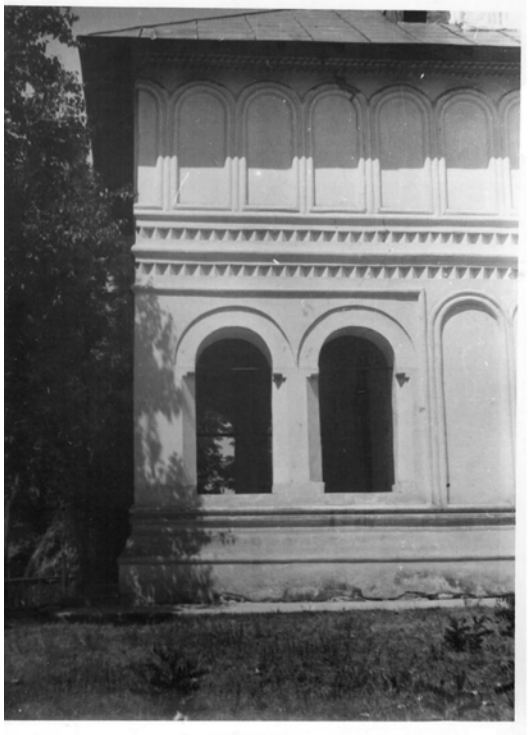

4

2

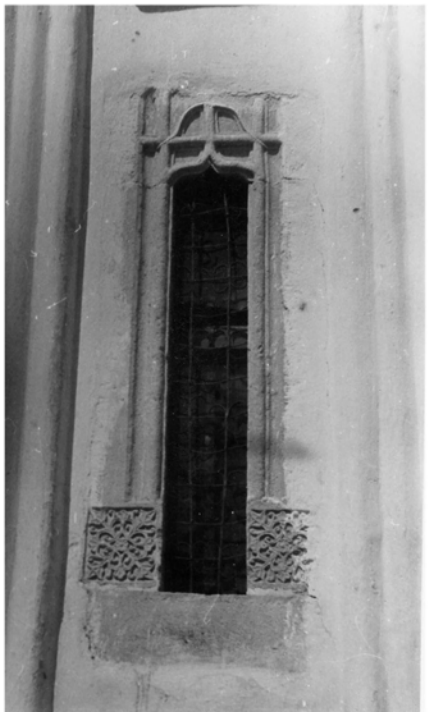

5

3

Planşa XXXVII
Balaci. Biserica „Adormirea Maicii Domnului”. 1 Plan (Arhiva I.N.M.I.); 2-5 Detalii de arhitectură şi plastică monumentală.

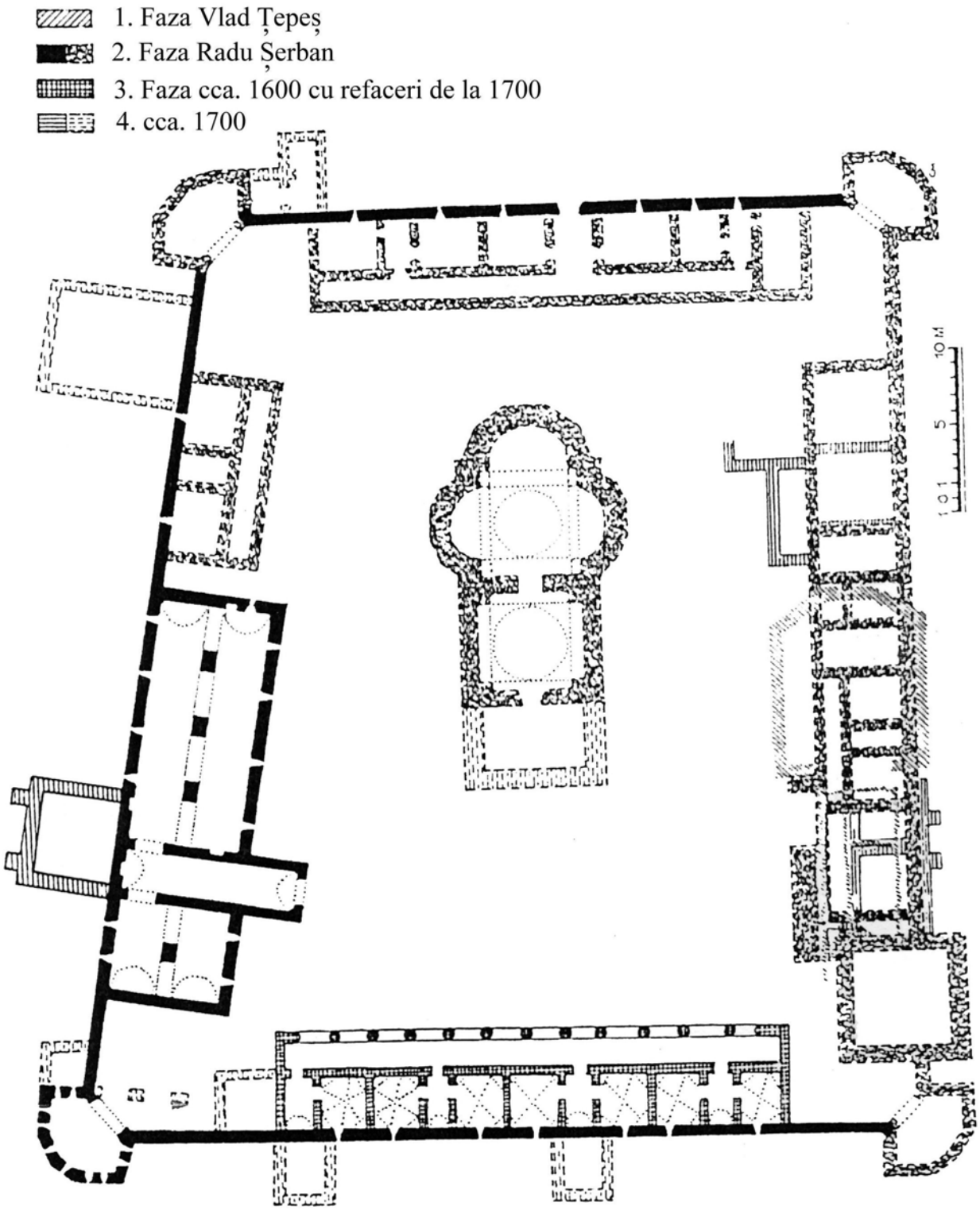

Planşa XXXVIII
Mănăstirea Comana. Planul general cu etapele de construcție (după Adrian şi Lia Bătrâna).

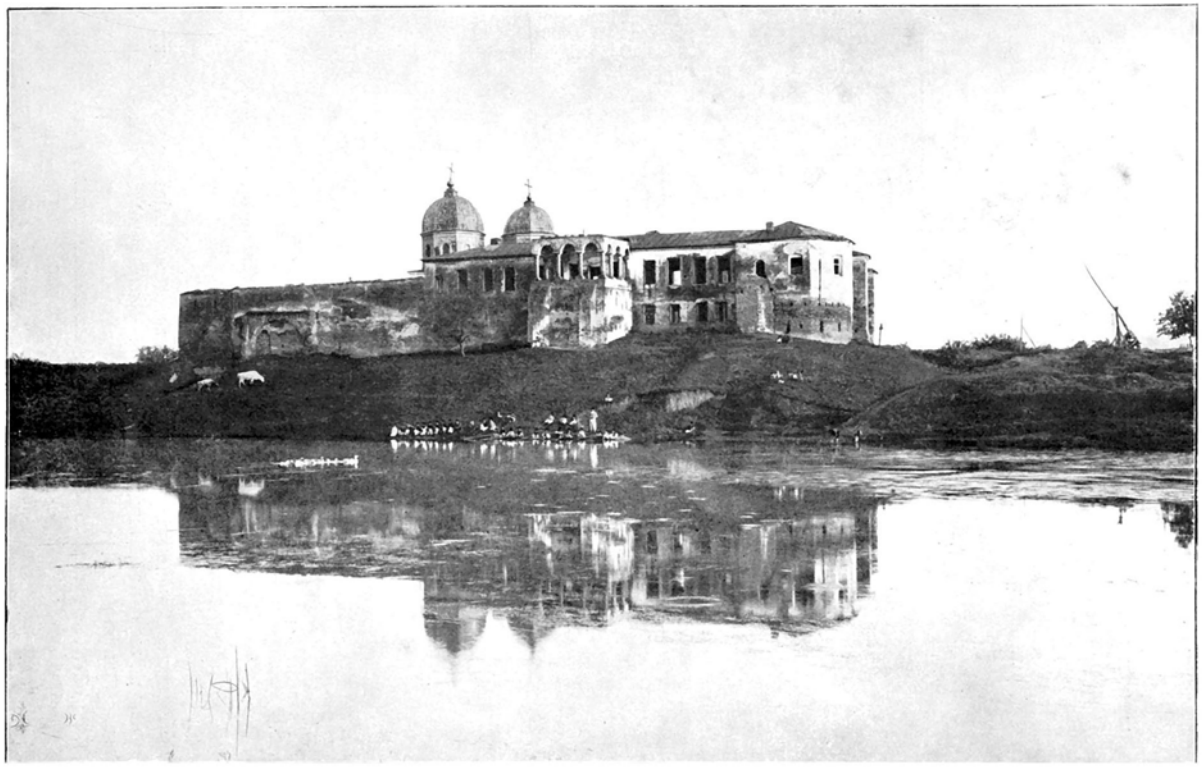

1

2

Planşa XXXIX
Mănăstirea Comana. 1. Vedere generală înaintea restaurării; 2. Galeria chiliilor (după Al. Lapedatu).

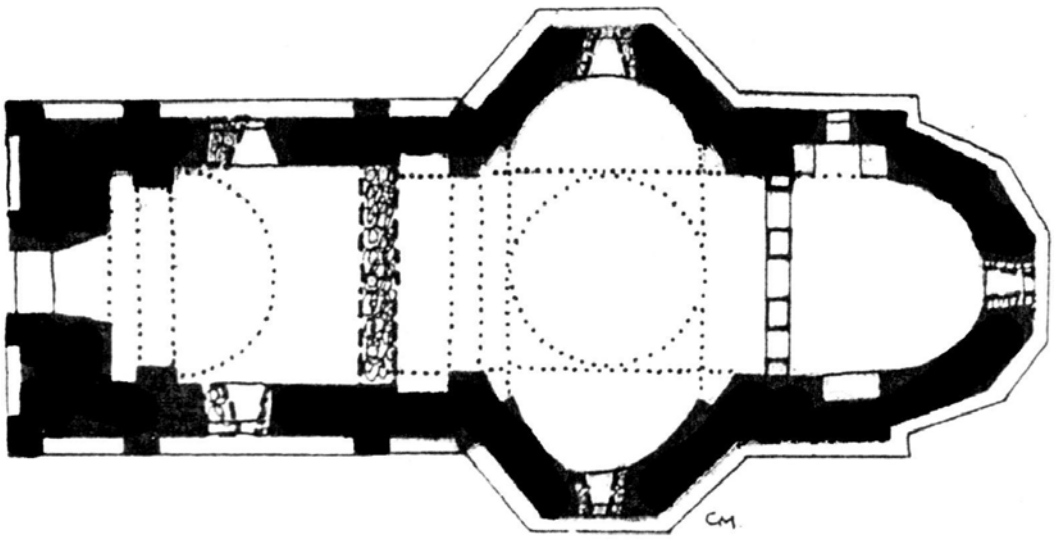

1

2

Planşa XL
Biserica fostului Schit Babele. 1 Plan (după Cristian Moisescu); 2 Vedere a fațadei de vest.

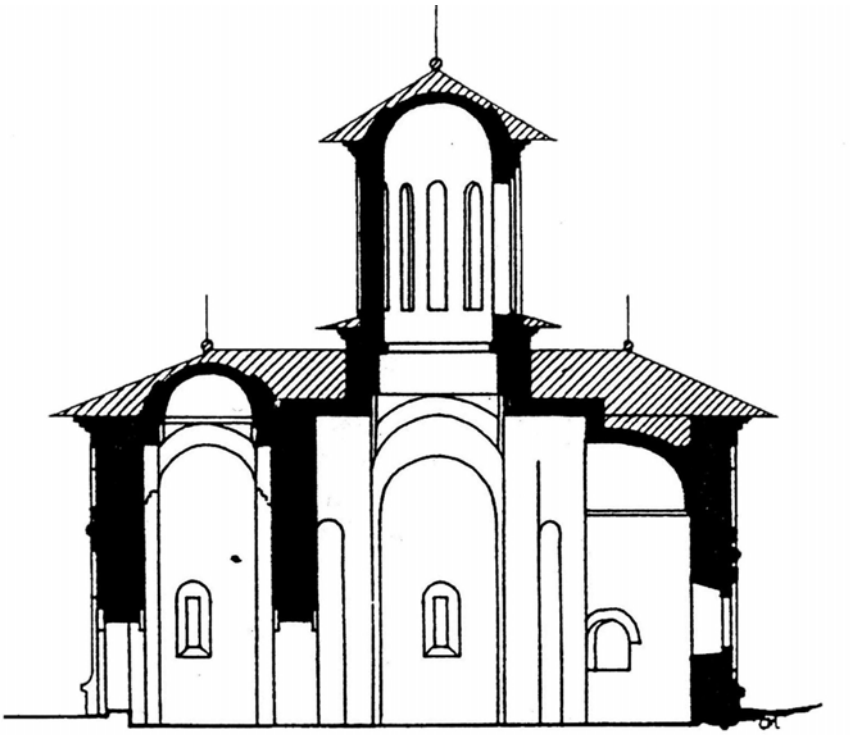

1

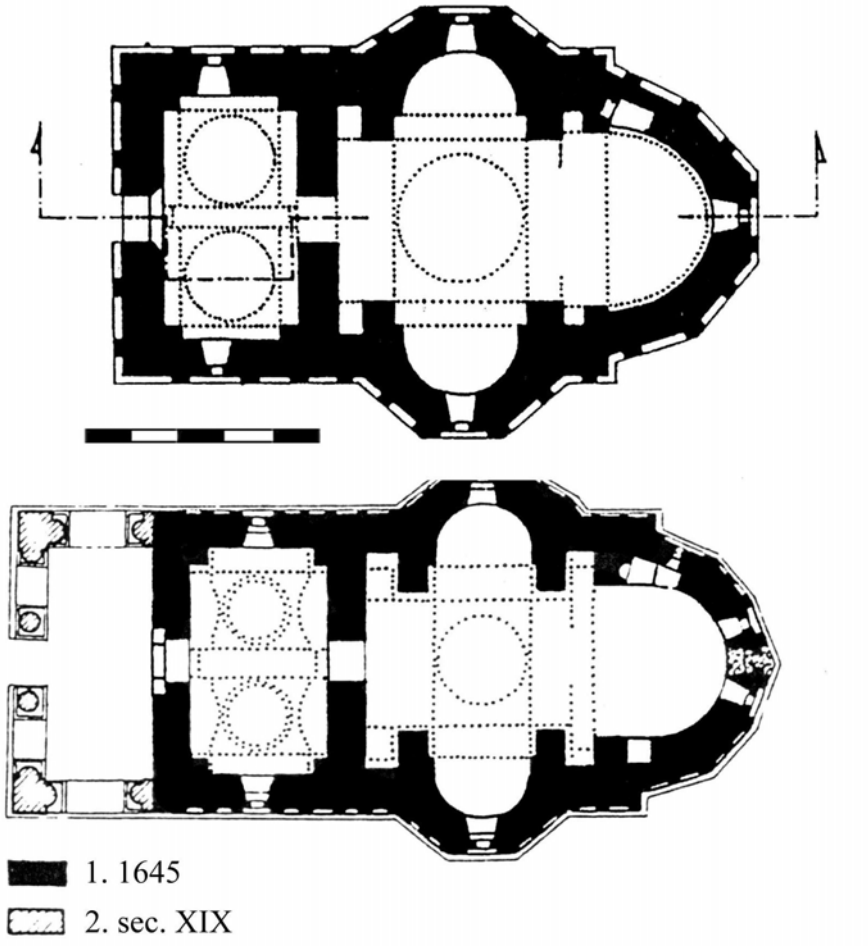

2

Planşa XLI

1. Biserica „Sf. Dumitru” a fostei Mănăstiri Drăgăneşti. Secţiune şi plan; 2. Planul bisericii Mănăstirii Clocociov, jud. Olt (după Cristian Moisescu).

1

2

3

Planşa XLII
Biserica „Sf. Dumitru” a fostei Mănăstiri Drăgăneşti. 1. Înainte de restaurare; 2. După restaurare (2007); 3. Detaliu de pavaj în fața intrării.

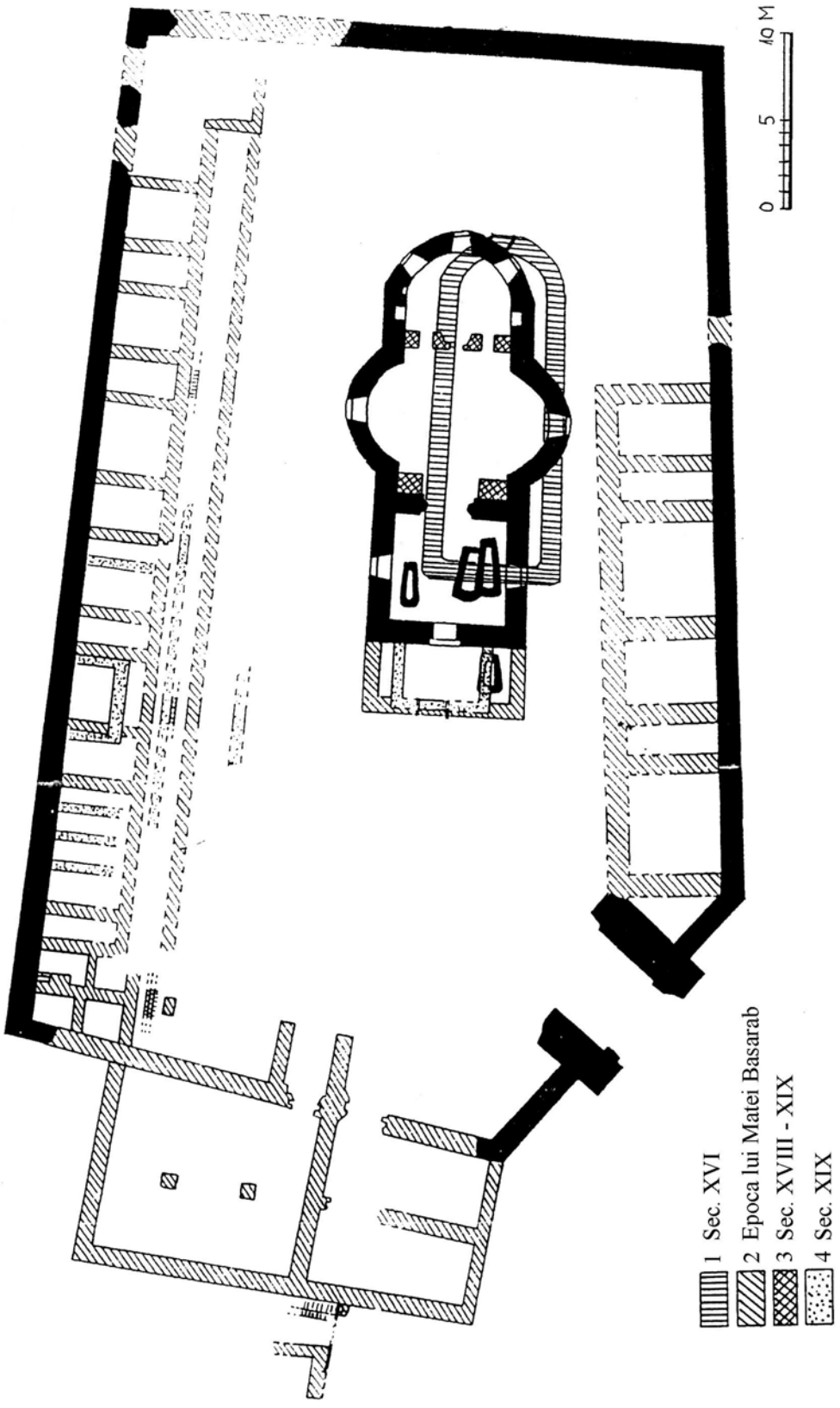

Planşa XLIII
Mănăstirea Aluniş - Plăviceni. Plan general cu fazele de construcţie.

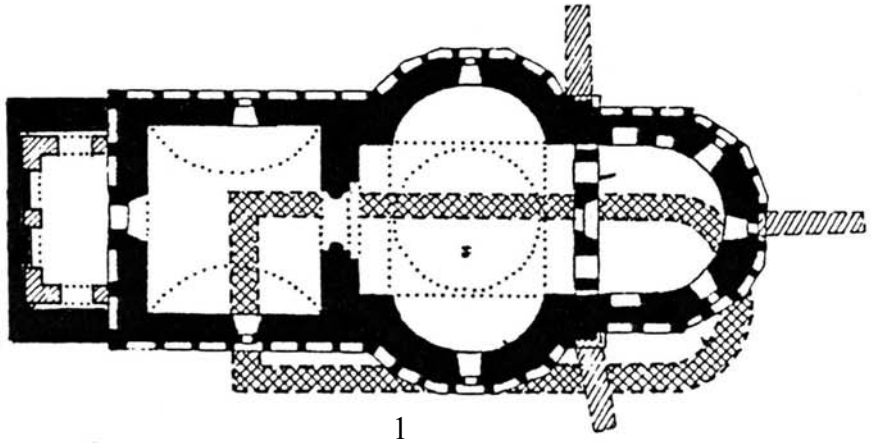

1

2

3

5

4

Planşa XLIV

Mănăstirea Aluniş - Plăviceni. 1. Planul celor două biserici; 2. Traseul fundației bisericii de lemn; 3. Imaginea bisericii din tabloul votiv; 4. Portretele ctitorilor; 5. Ancadramentul de piatră al uşii cu pisania (5 după Cristian Moisescu).

1

2

3

4

5

6

Planşa XLV

Mănăstirea Aluniş - Plăviceni. 1-3. Aspecte ale pivniţelor casei boiereşti; 4. Capătul de vest al chiliilor; 5. Pridvorul inițial al bisericii; 6. Mormânt de copil.

1

2

Planşa XLVI
Mănăstirea Aluniş - Plăviceni. 1. Vedere generală a ruinei înaintea începerii restaurării; 2. Propunere de reconstituire (după arh. Mihai Opreanu).

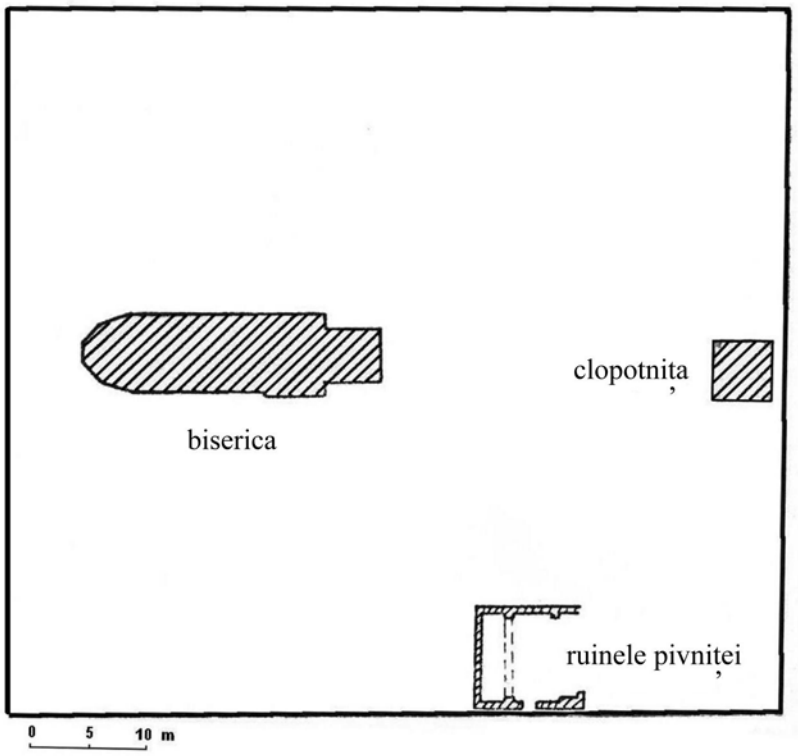

1

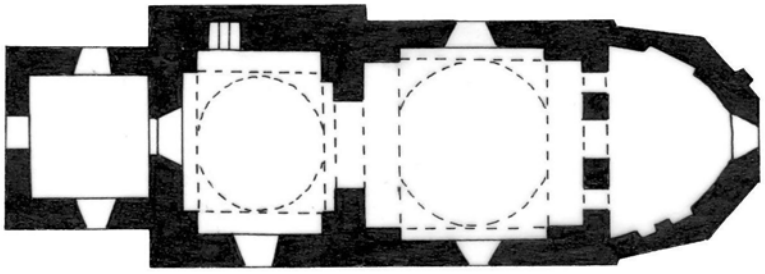

2

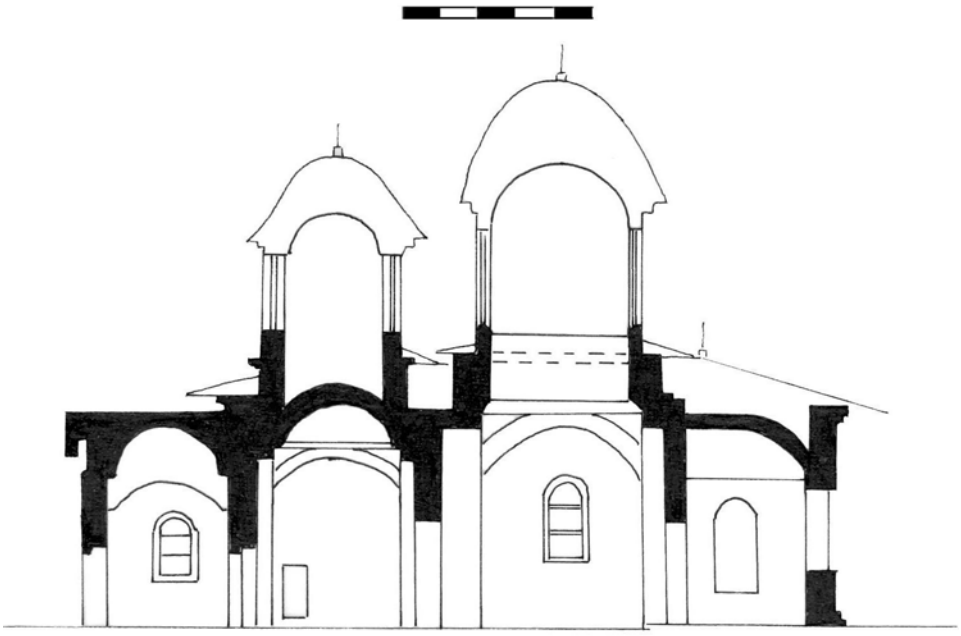

3

Planşa XLVII
Fostul Schit Dideşti. 1.Plan de situație; 2. Planul bisericii „Adormirea Maicii Domnului”; 3. Secțiune (Arhiva I.N.M.I.).

1

2

Planşa XLVIII

Biserica „Adormirea Maicii Domnului” a fostului Schit Dideşti. 1. Vedere generală; 2. În prim plan ruinele pivniței casei boiereşti.

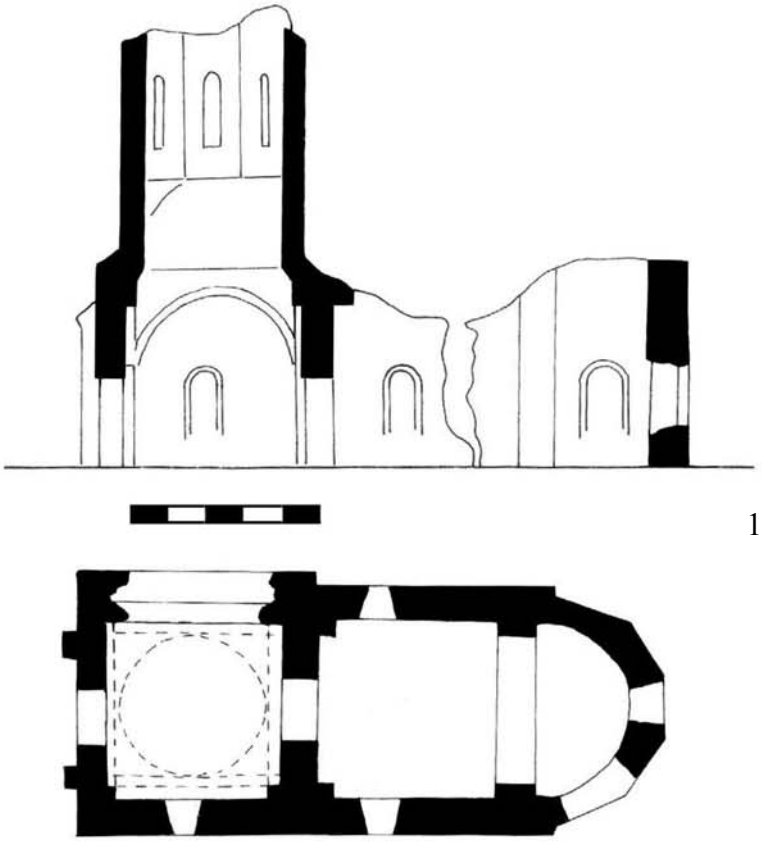

1

1

Planşa XLIX

Ruinele bisericii din Baldovineşti. 1. Plan şi secţiune; 2. Vedere generală înaintea prăbuşirii turlei (Arhiva I.N.M.I.).

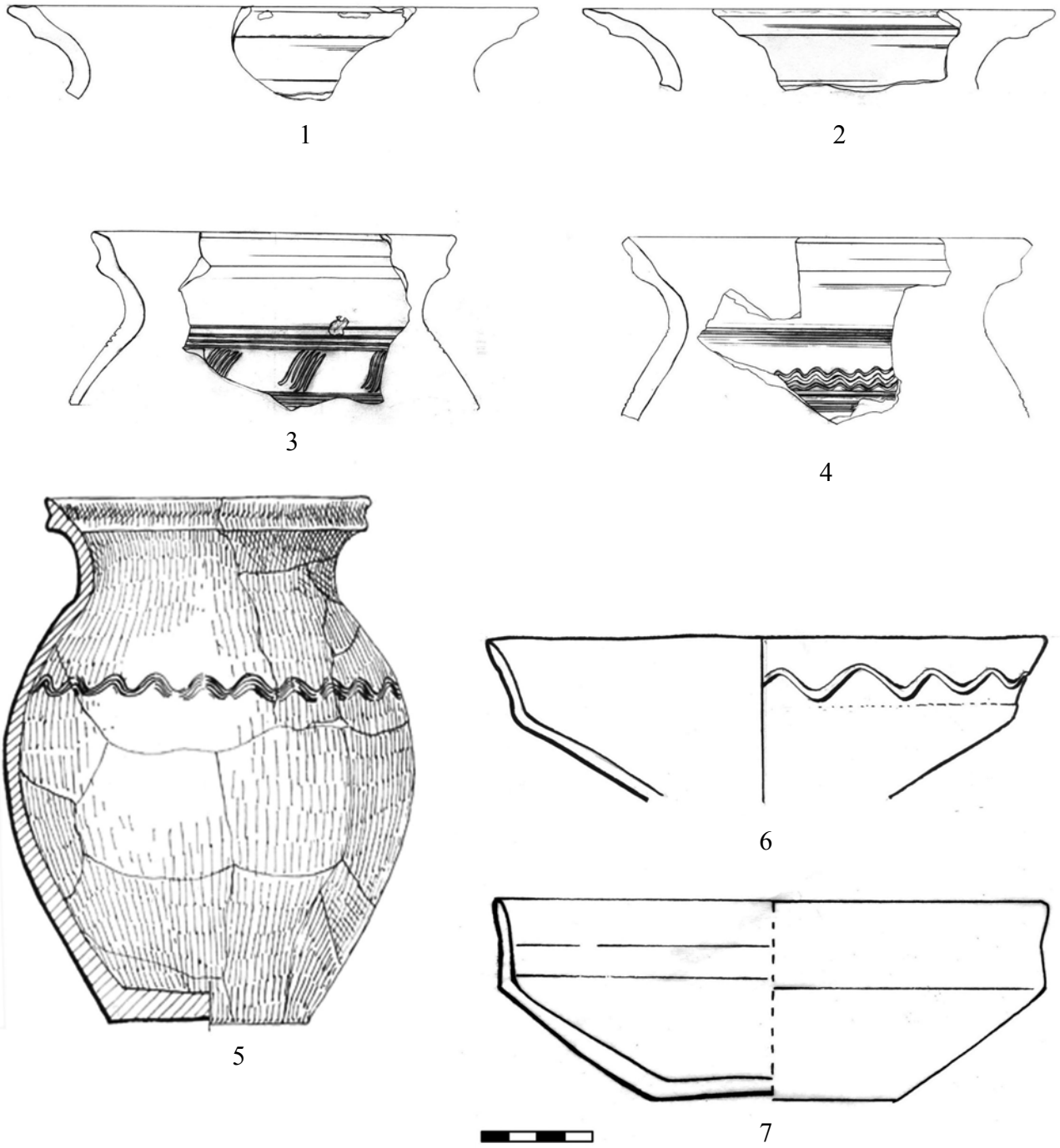

Planşa L
Vase borcan: 1-4. Drăgăneşti Vlaşca; 5. Dulceanca; Străchini. 6-7. Zimnicea (5 după Suzana Dolinescu-Ferche).

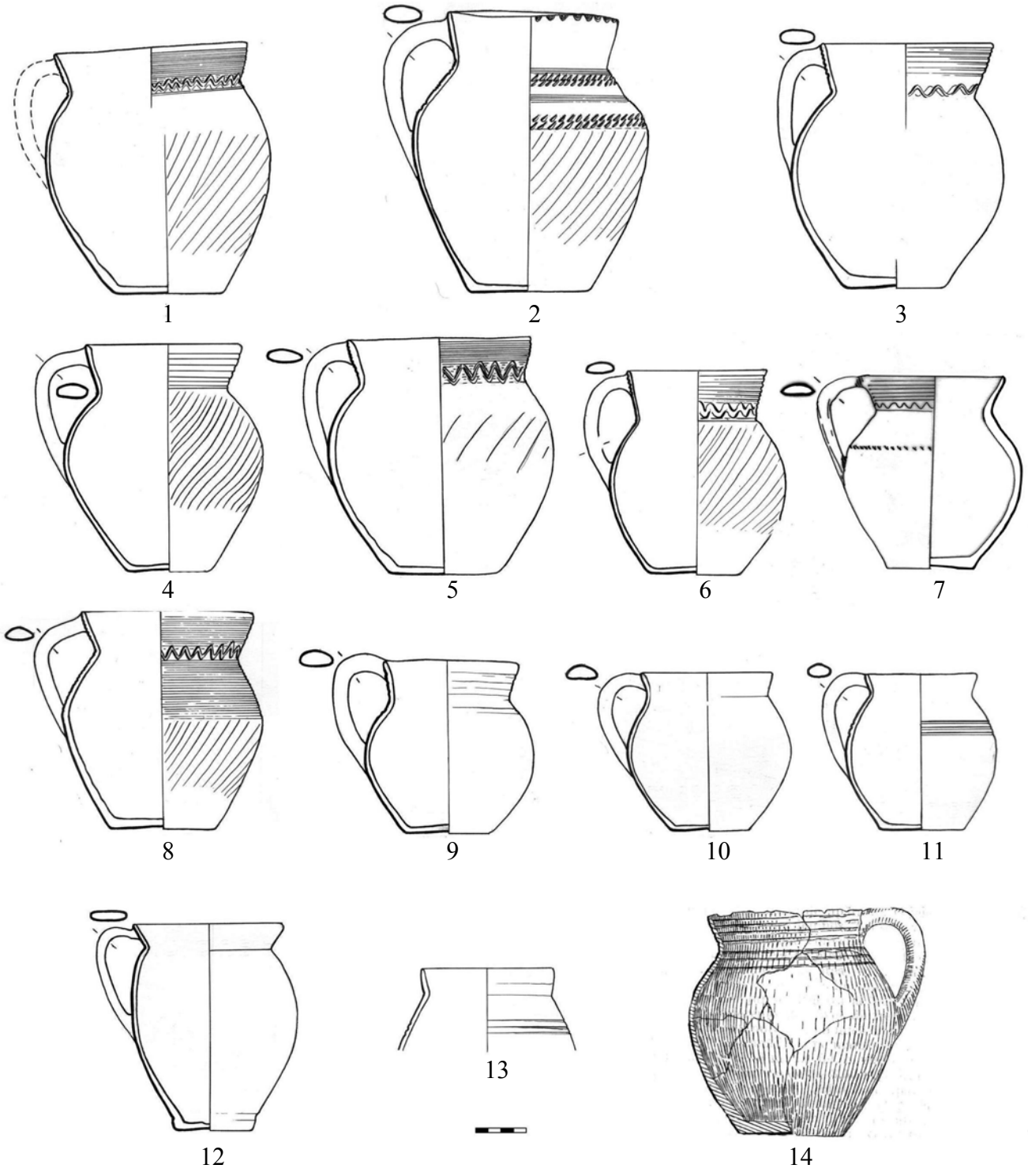

Planşa LI
Oale cu profilul buzei formând o linie dreaptă: 1-13. Zimnicea; 14. Frumoasa (14 după N. Constantinescu).

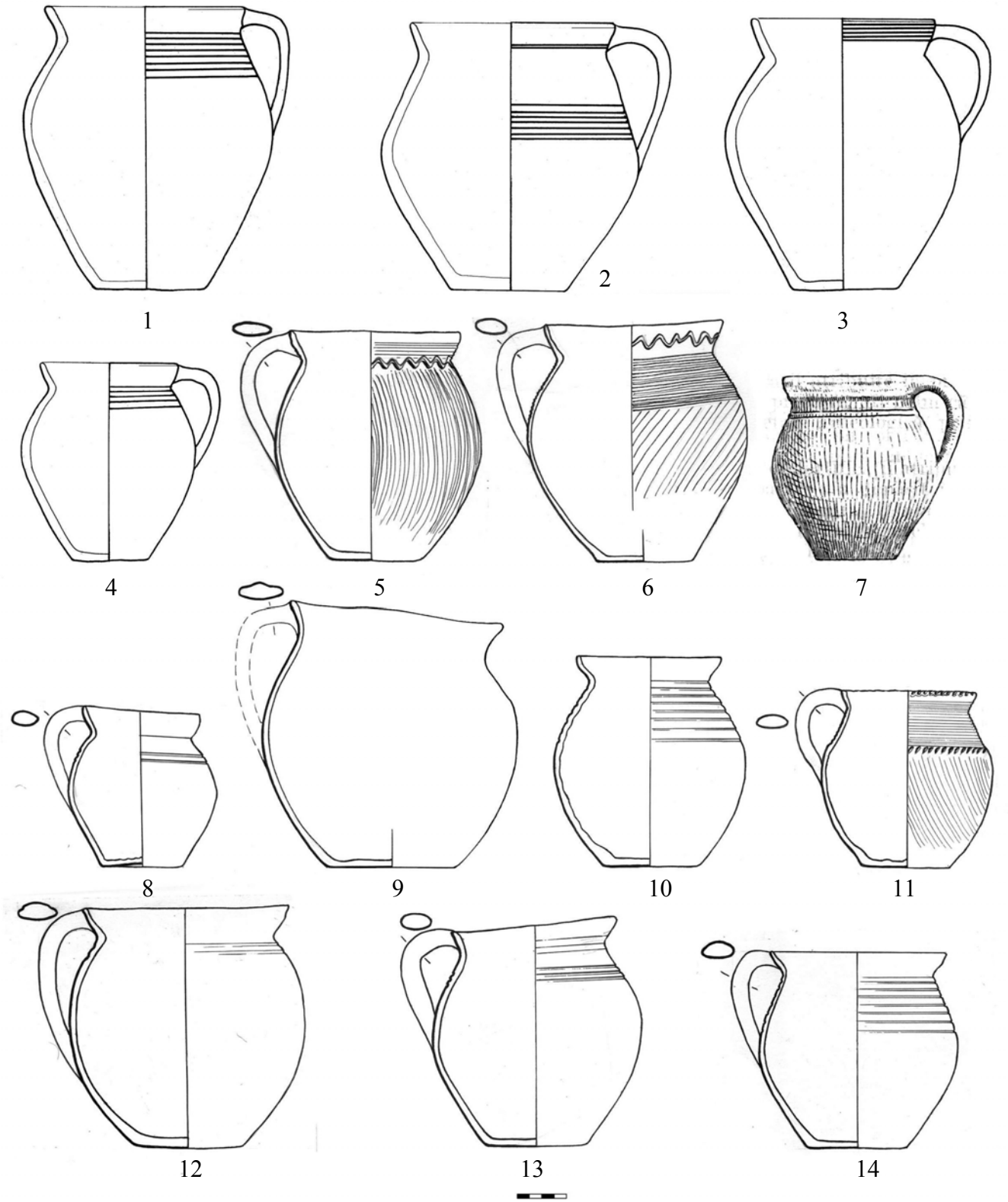

Planşa LII
Oale cu profilul buzei formând o concavitate în interior: 1-4. Frăteşti - Bălănoaia; 5-6, 8-14. Zimnicea; 7. Frumoasa (7 după N. Constantinescu).

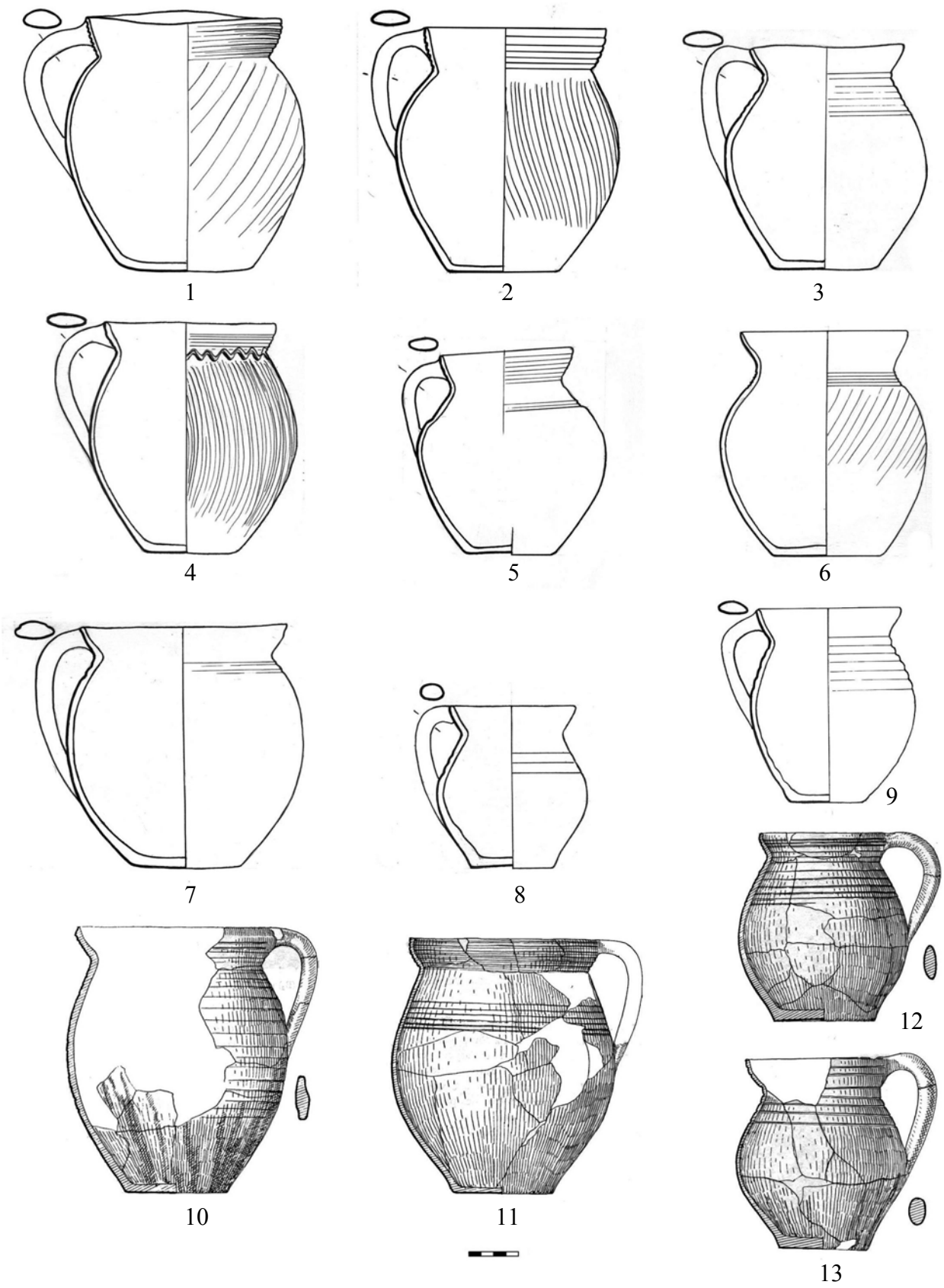

Planşa LIII
Oale cu profilul buzei formând o concavitate la interior: 1-9. Zimnicea; 10-13. Răreanca - Bragadiru (10-13 după Gh. Bichir).

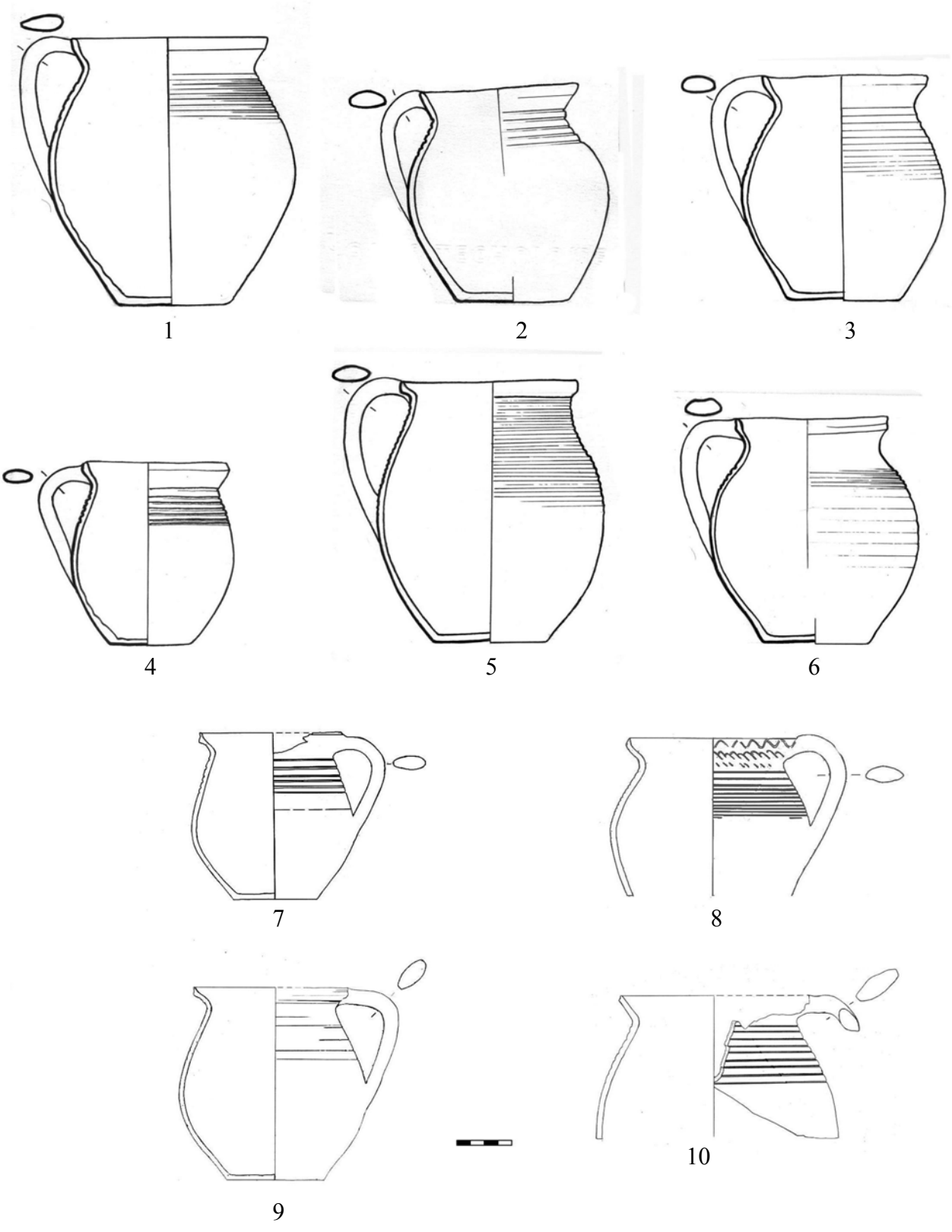

Planşa LIV
Oale cu buza teşită, Zimnicea.

Planşa LV
Oale cu profilul buzei formând o linie dreaptă, Zimnicea.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

Planşa LVI
Oale cu profilul buzei formând o linie dreaptă, Zimnicea.

Planşa LVII
Oale cu profilul buzei formând o linie dreaptă, Zimnicea.

Planşa LVIII
Oale cu profilul buzei formând o concavitate în interior: 1-17. Zimnicea; 18. Frăteşti - Bălănoaia.

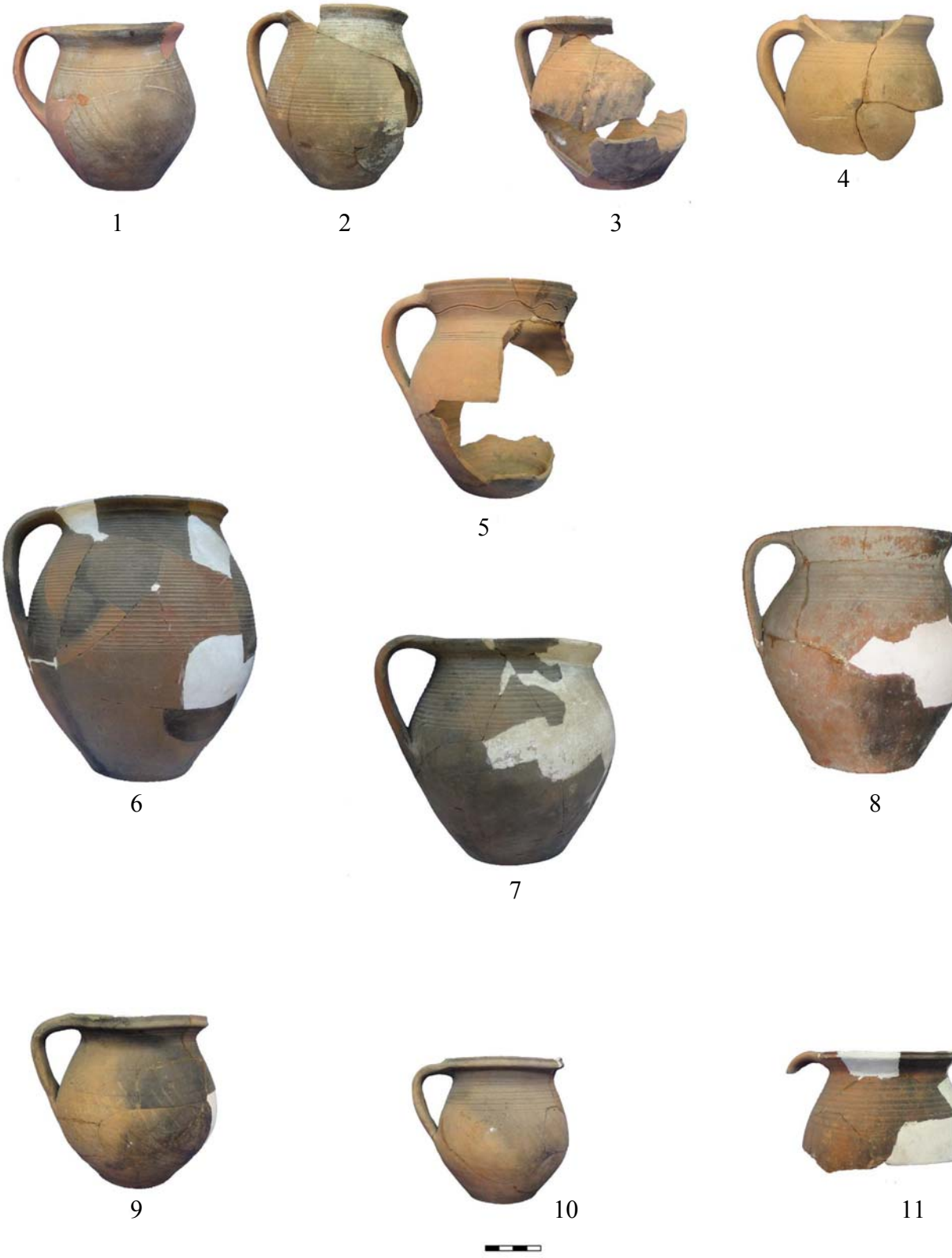

Planşa LIX
Oale cu profilul buzei teşit la margine (1-8) şi cu buza în formă de streaşină (9-11), Zimnicea.

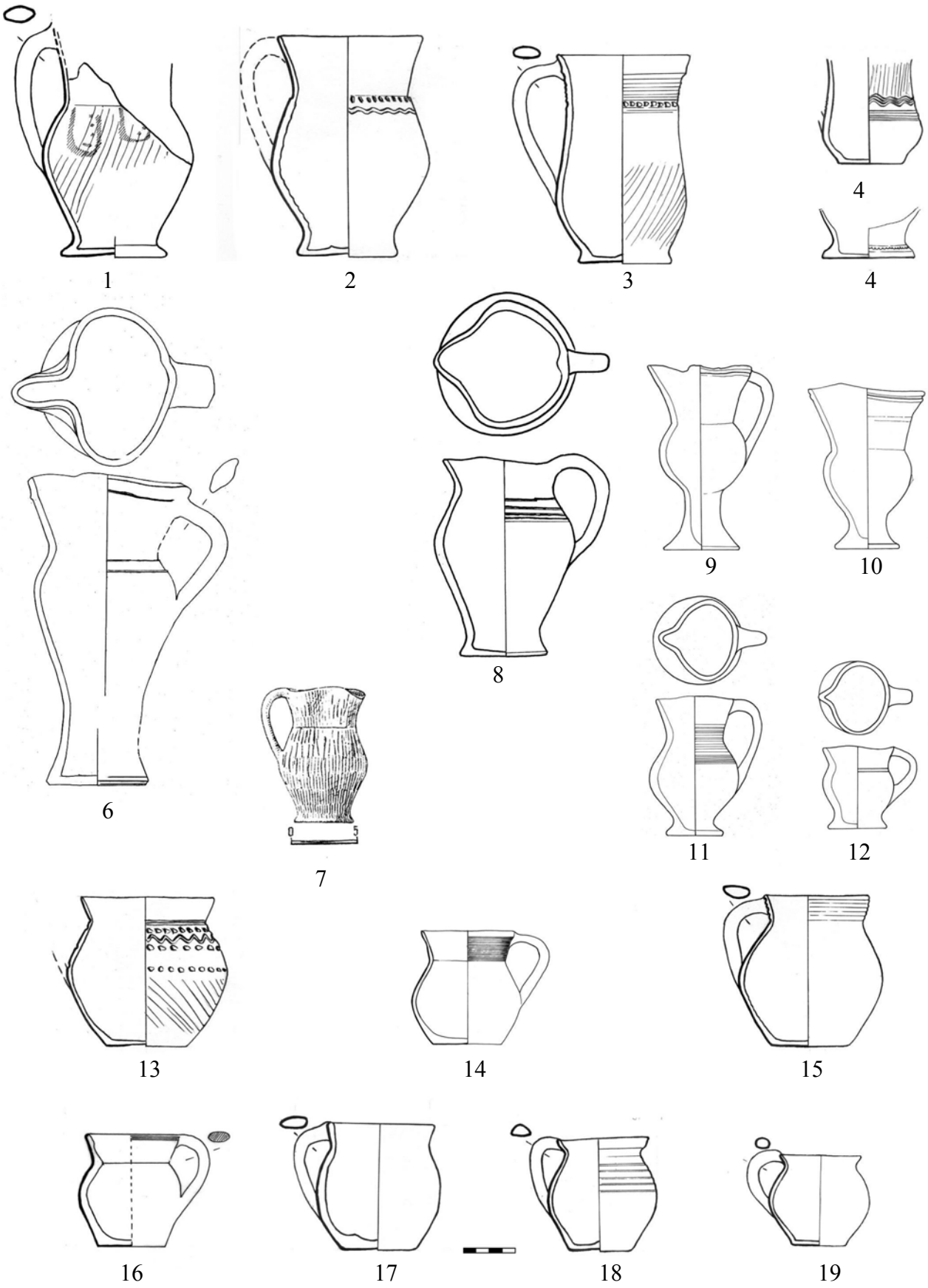

Planşa LX

Diferite tipuri de căni: 1-5. Zimnicea; 6-7. Frumoasa; 8-12. Frăteşti - Bălănoaia; Ulcele: 13-19. Zimnicea (7 după N. Constantinescu).

Planşa LXI
Căni: 1-5. Frăteşti; 6-10. Zimnicea; Ulcele: 11-17. Zimnicea.

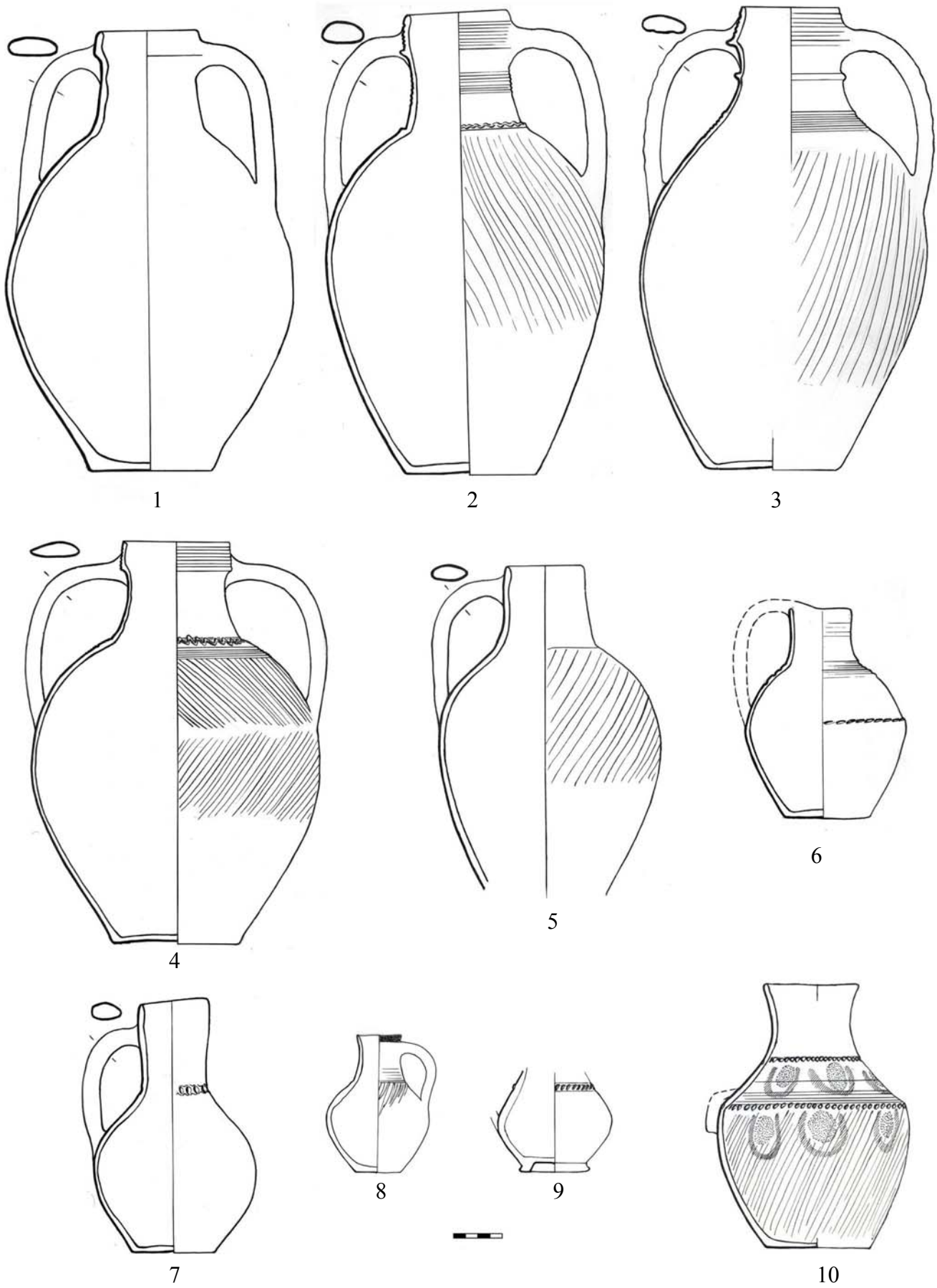

Planşa LXII
Ulcioare, Zimnicea.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

Planşa LXIII
Ulcioare, Zimnicea.

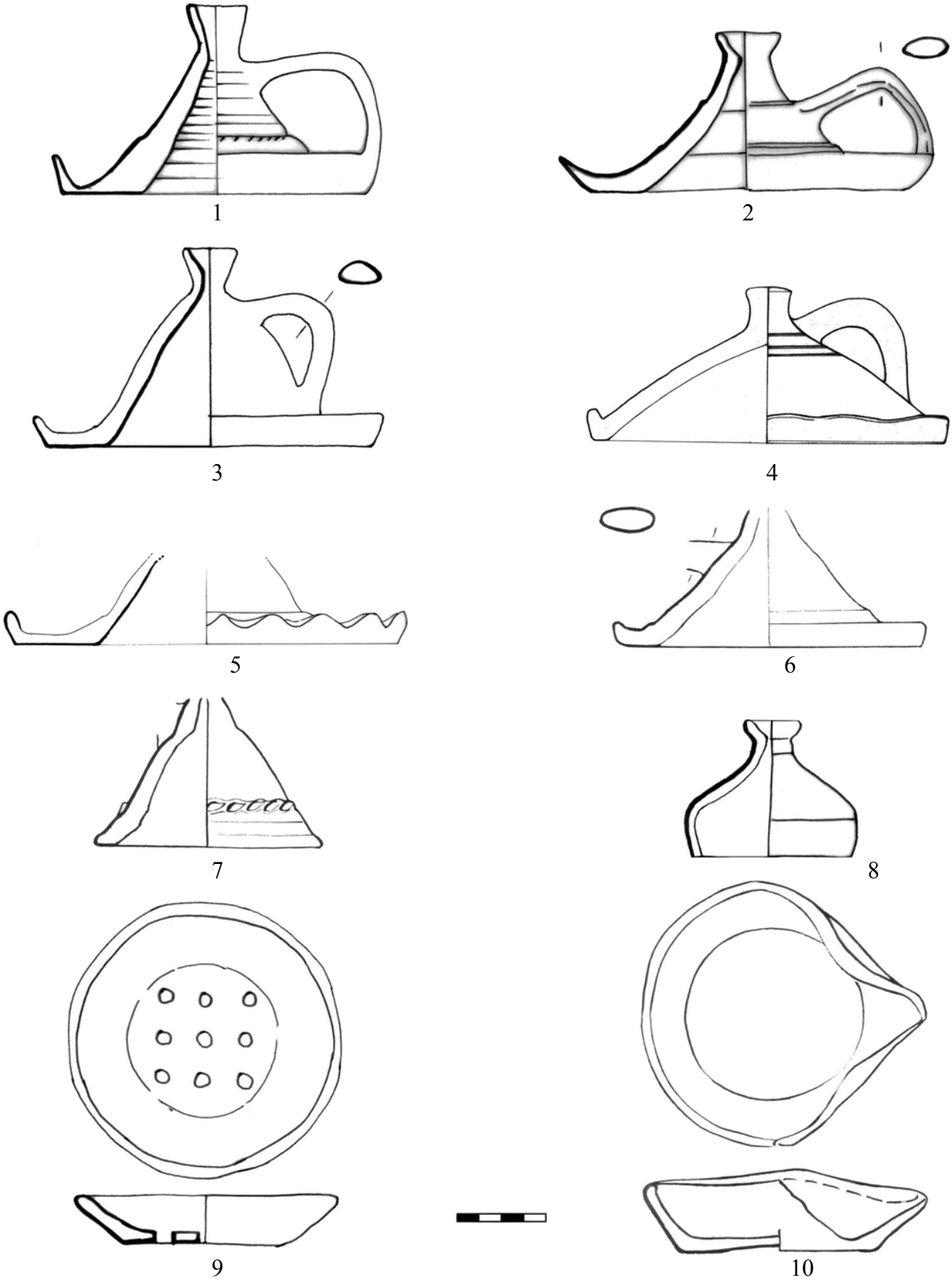

Planşa LXIV
Capace: 1-8; strecurătoare: 9; opaiț: 10 (1 Frăteşti - Bălănoaia; 2-10 Zimnicea).

1

2

3

4

5

7

6

8

9

10

Planşa LXV
Capace: 1-8; strecurătoare: 9; opaiț: 10 (1 Frăteşti - Bălănoaia; 2-10 Zimnicea).

Planşa LXVI
Forme de vase şi tipuri de decor pe ceramica nesmălţuită provenită din atelierele din Târnovo, Bulgaria (după N. Angelov).

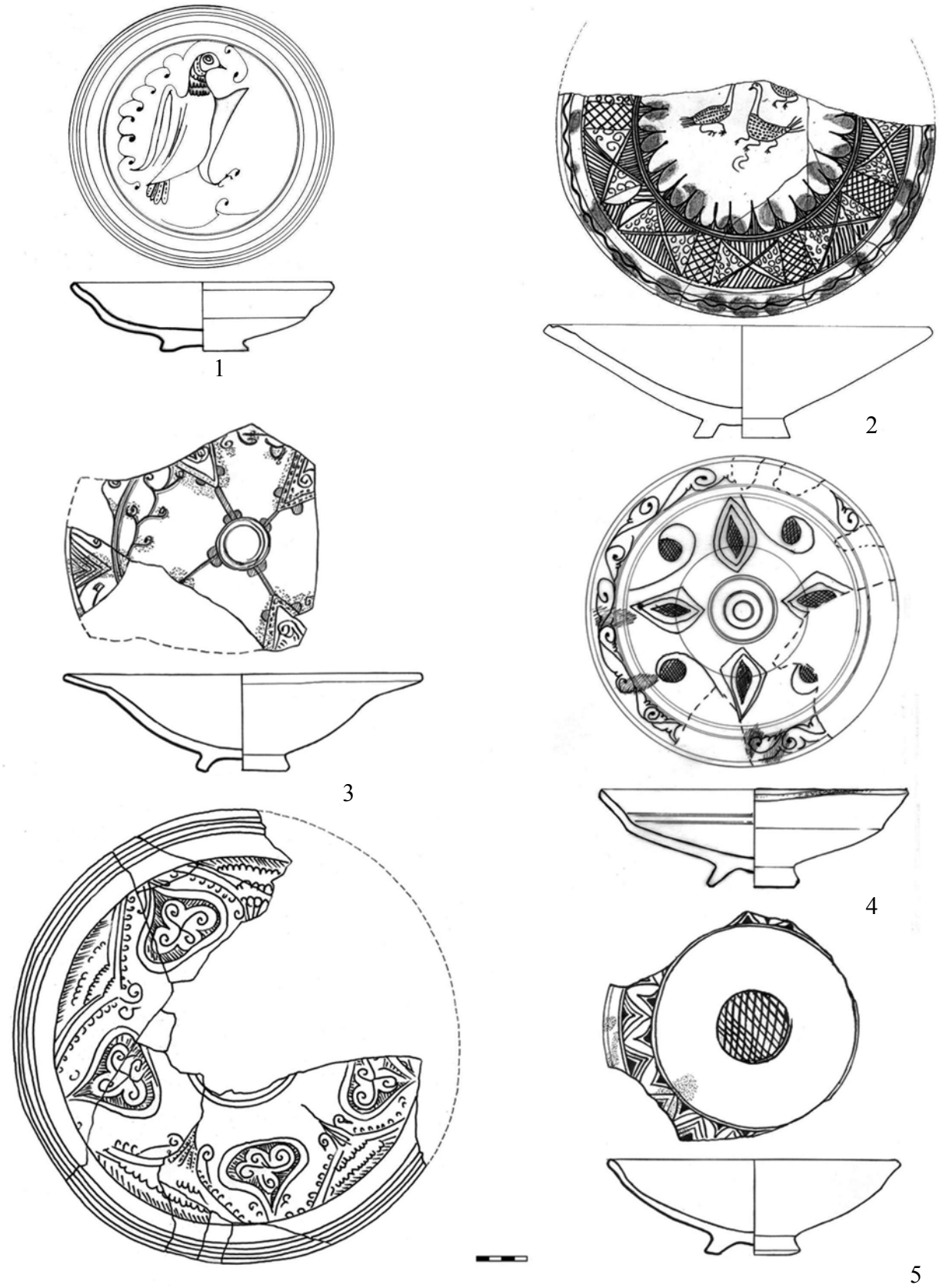

Planşa LXVII
Farfurii smălțuite: 1-5. Zimnicea; 6. Frăteşti - Bălănoaia.

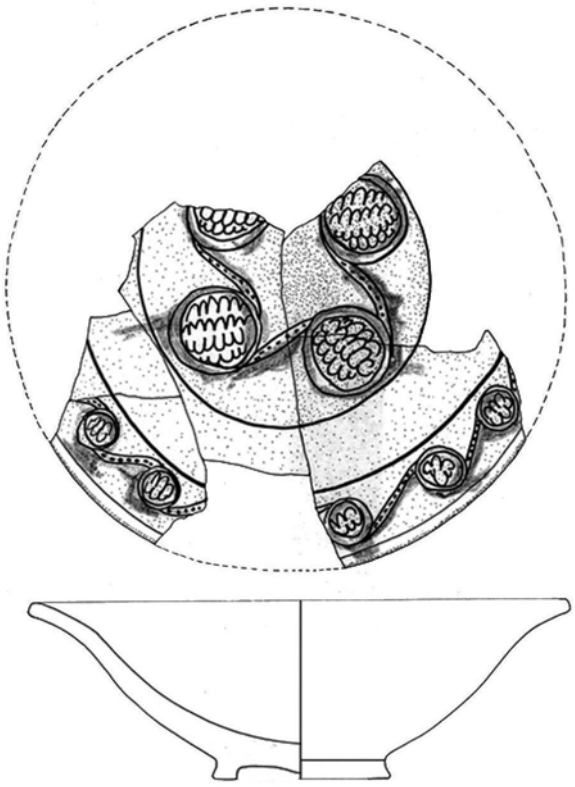

1

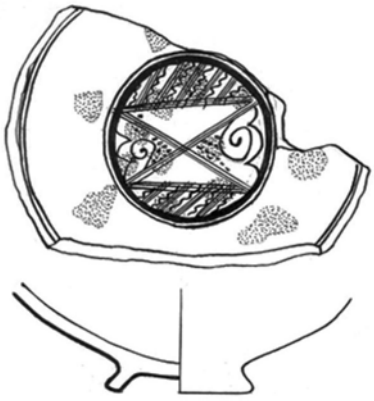

2

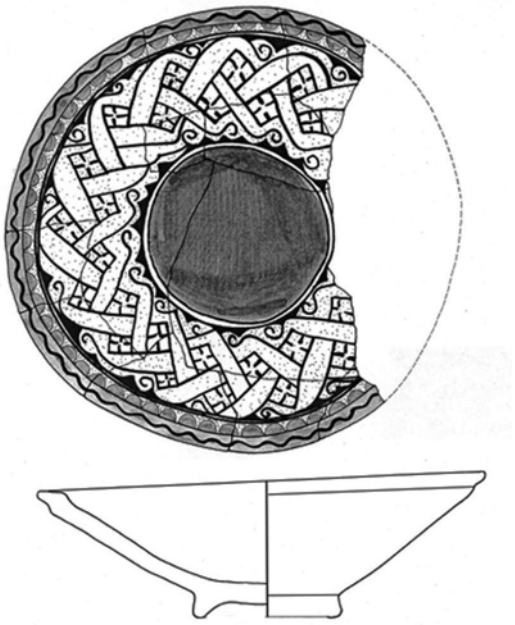

3

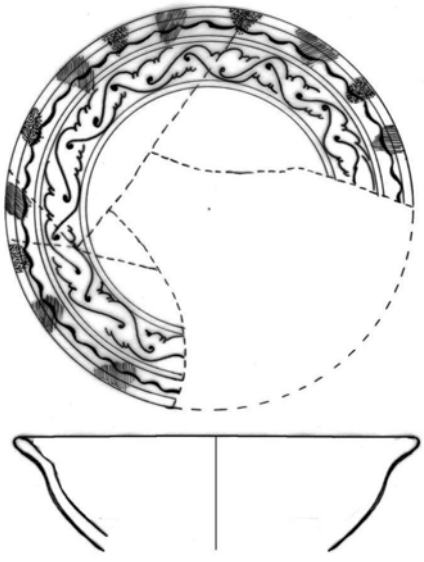

5

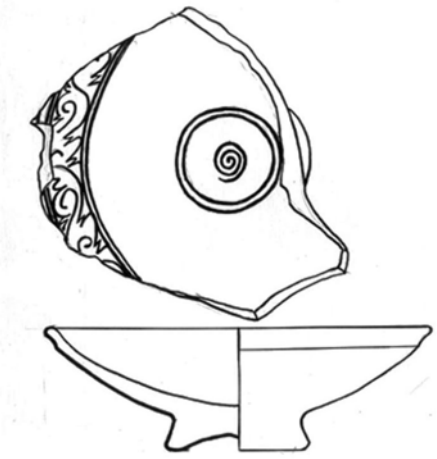

4

Planşa LXVIII
Farfurii smălțuite: 1. Giurgiu; 2-5. Zimnicea.

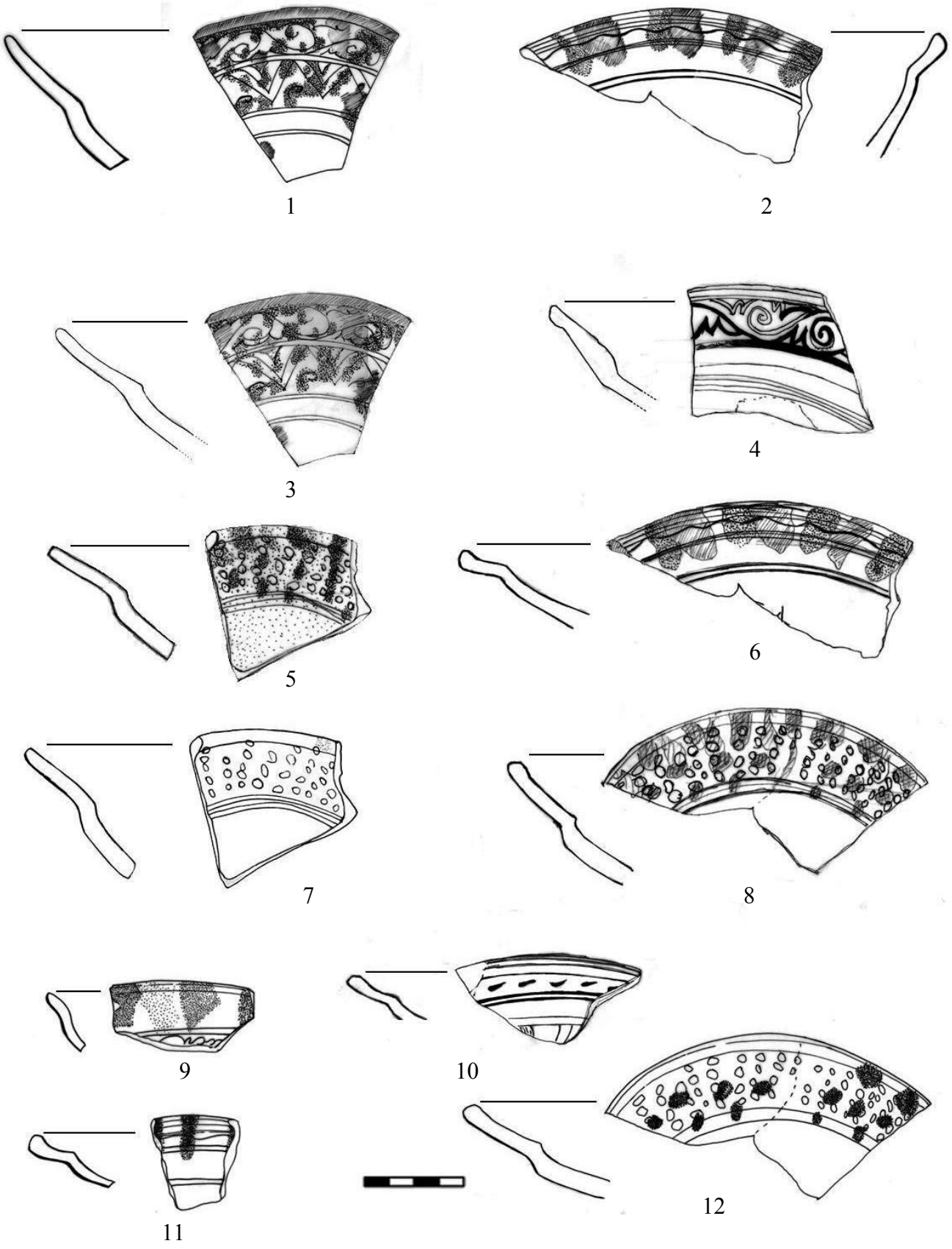

Planşa LXIX
Diferite profile de buze de farfurii smălțuite, Zimnicea.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

Planşa LXX
Farfurii smălțuite, Zimnicea.

1

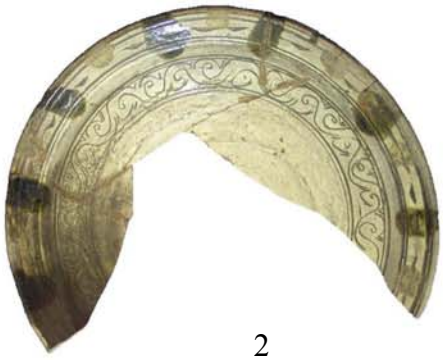

2

3

4

5

6

Planşa LXXI
Farfurii smălțuite: 1-4. Zimnicea; 5. Giurgiu; 6. Frăteşti - Bălănoaia.

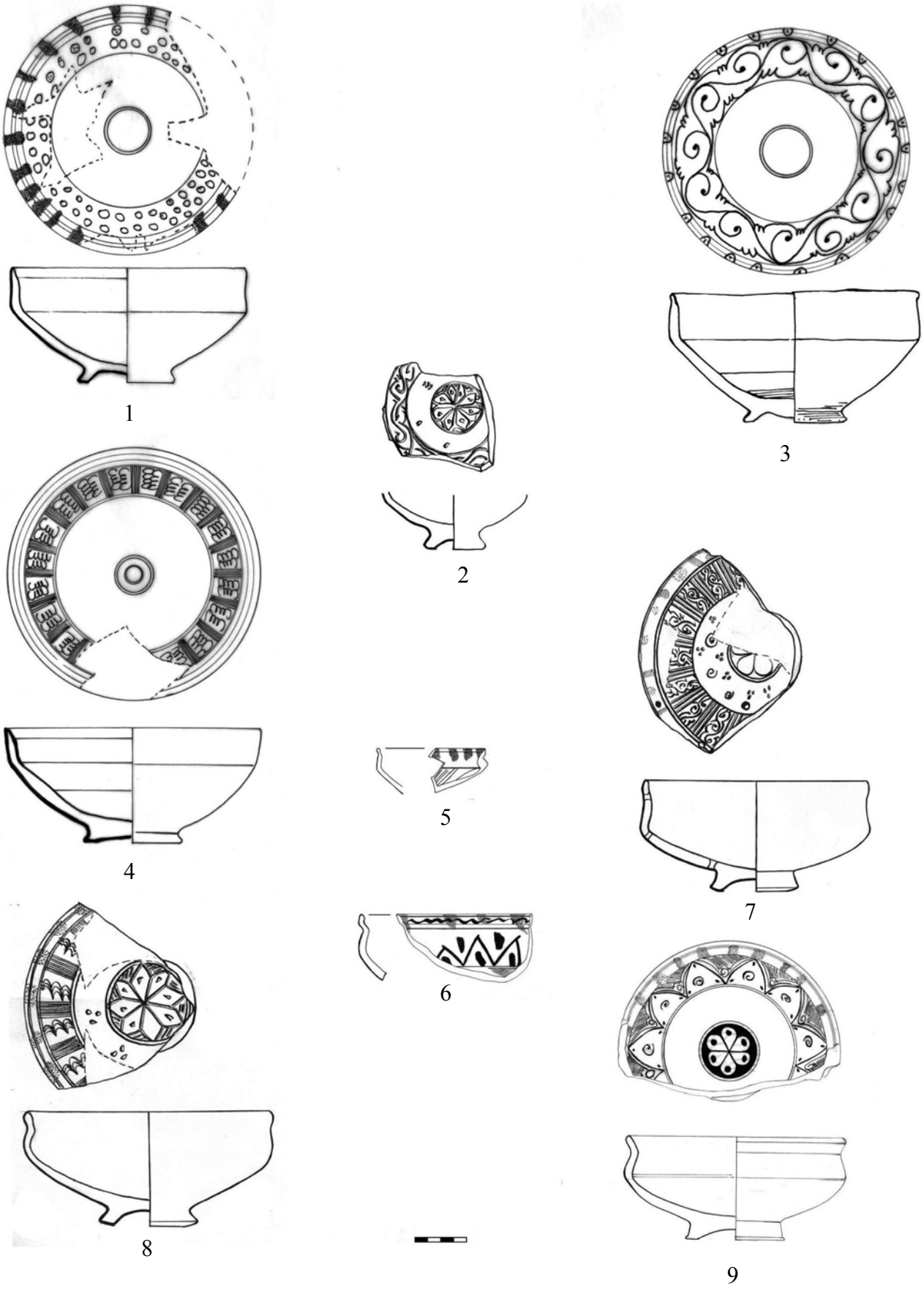

Planşa LXXII
Străchini smălţuite, Zimnicea.

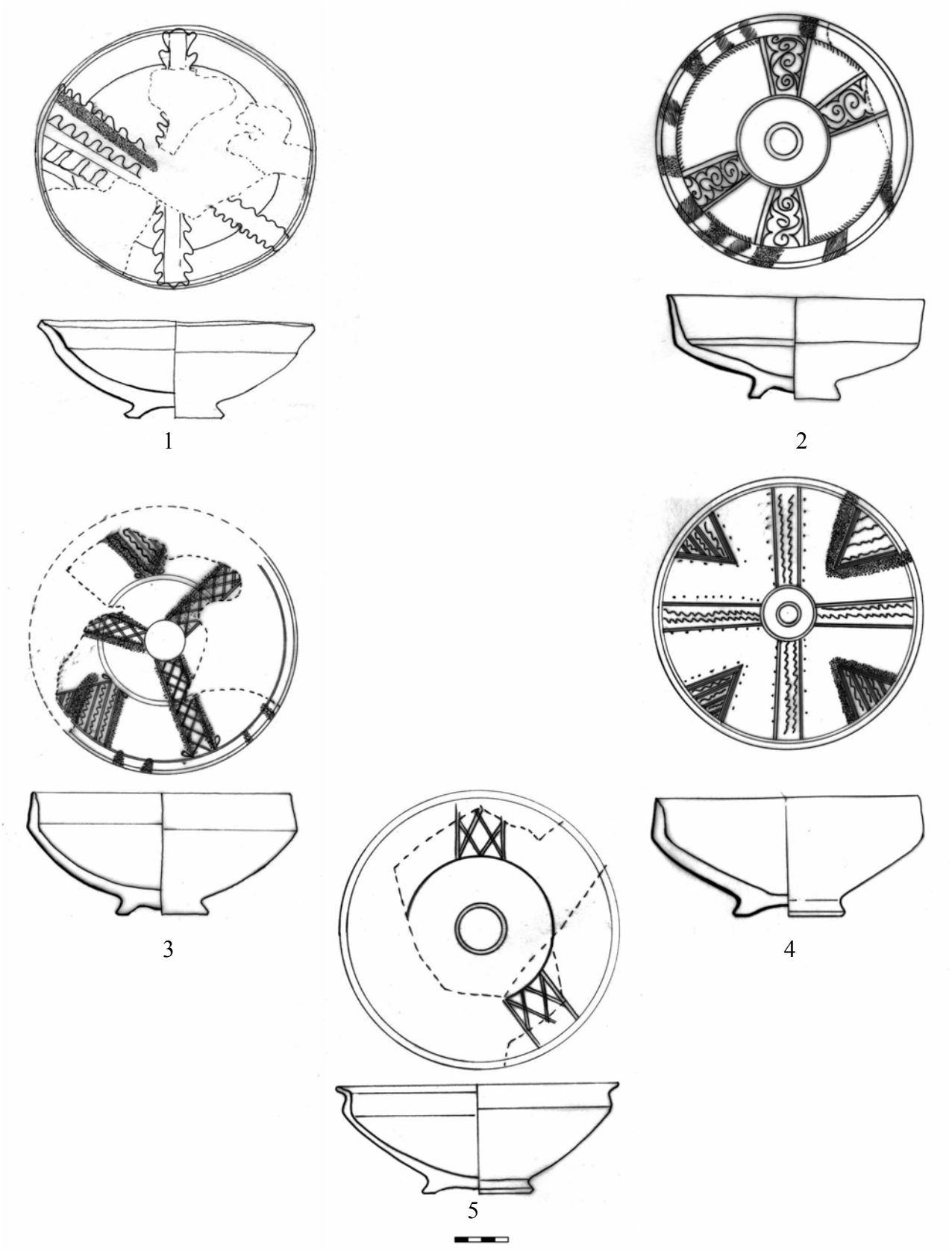

Planşa LXXIII
Străchini smălţuite, Zimnicea.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

Planşa LXXIV
Străchini smălțuite, Zimnicea.

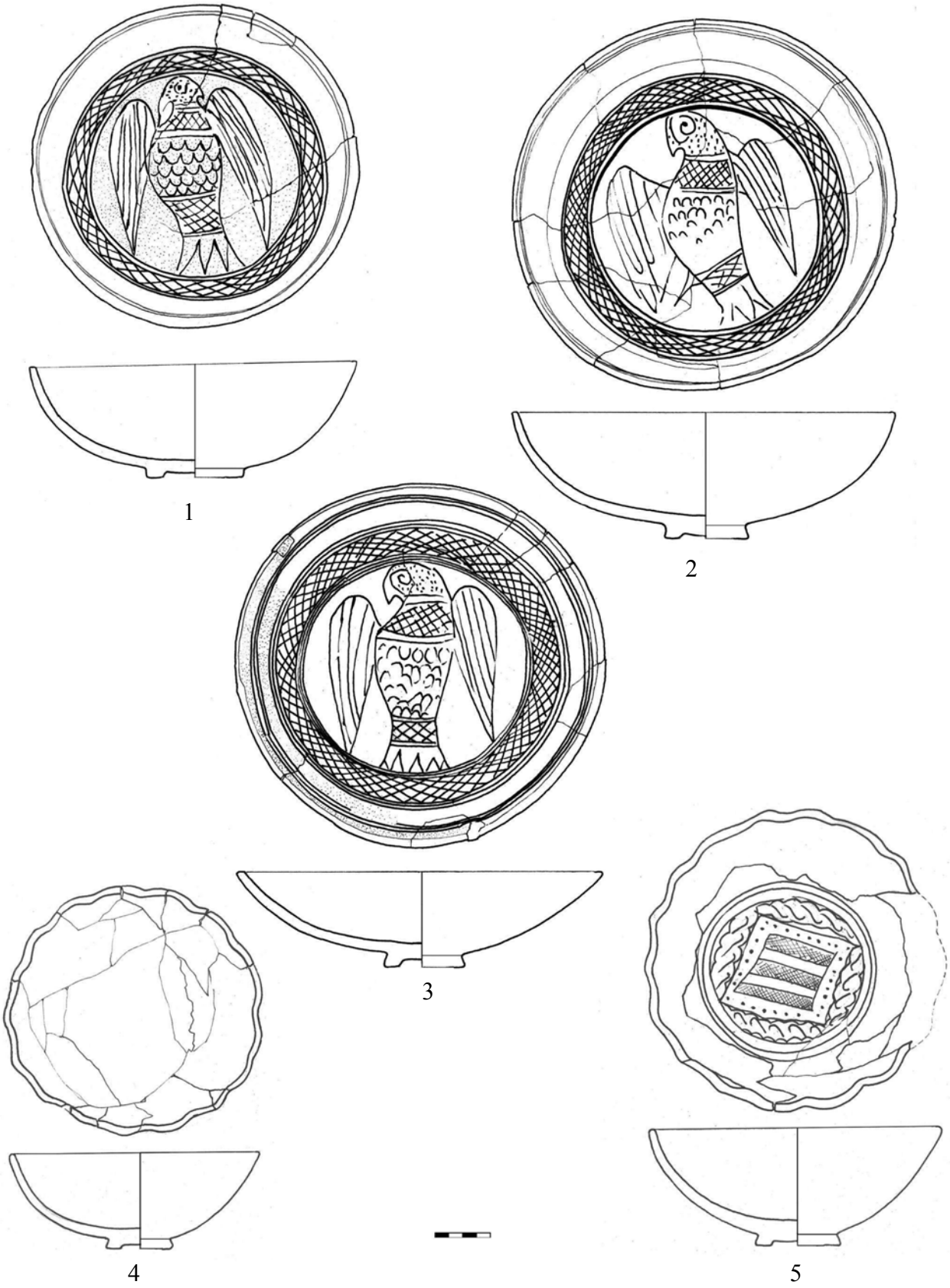

Planşa LXXV
Boluri smălţuite, Frăteşti - Bălănoaia.

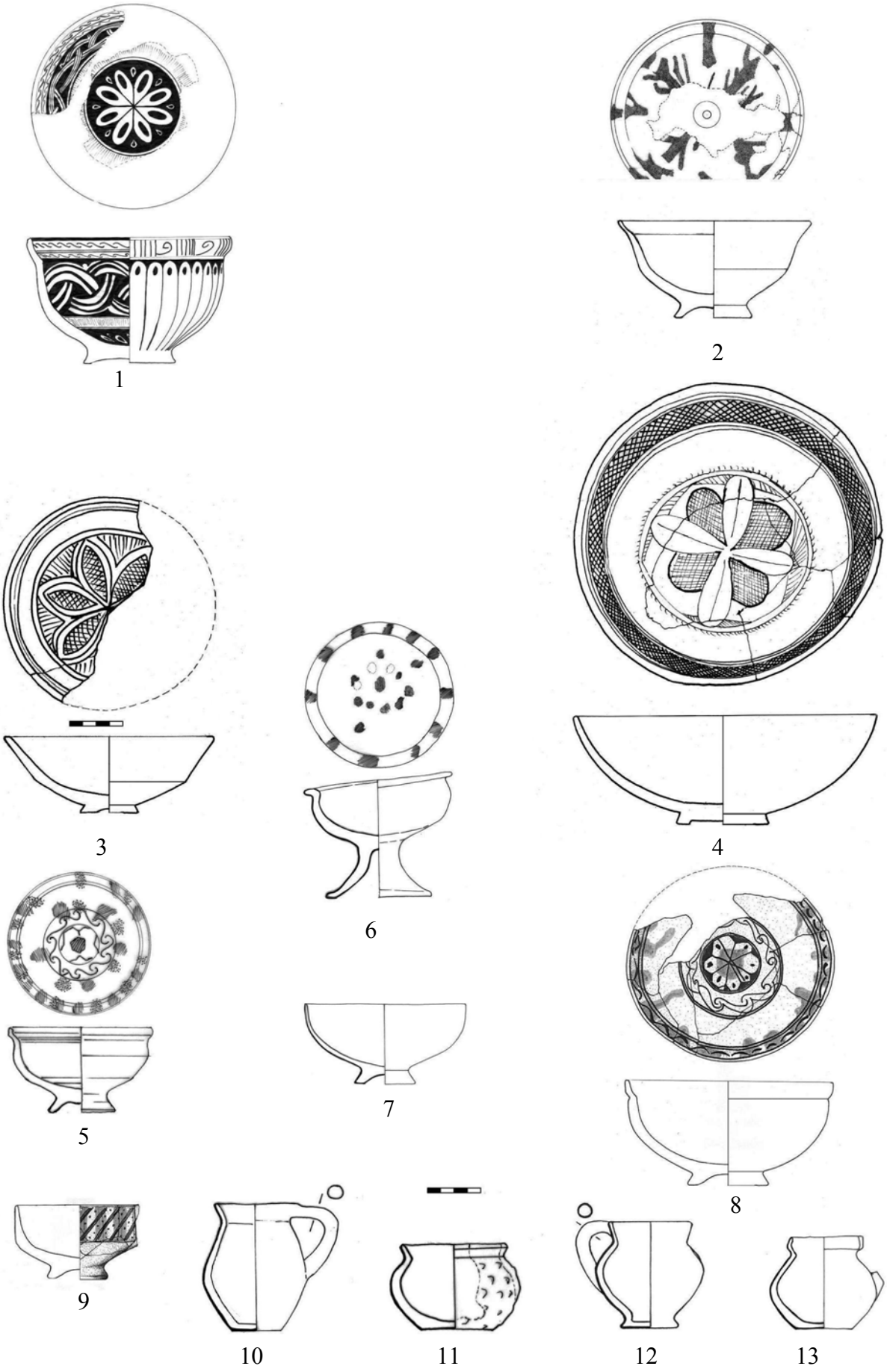

Planşa LXXVI

Ceramică smălțuită: 1-4. boluri; 5-8. cupe; 9. ceaşcă; 10-13. cănuțe (1-2, 5-13 Zimnicea; 3-4 Frăteşti - Bălănoaia).

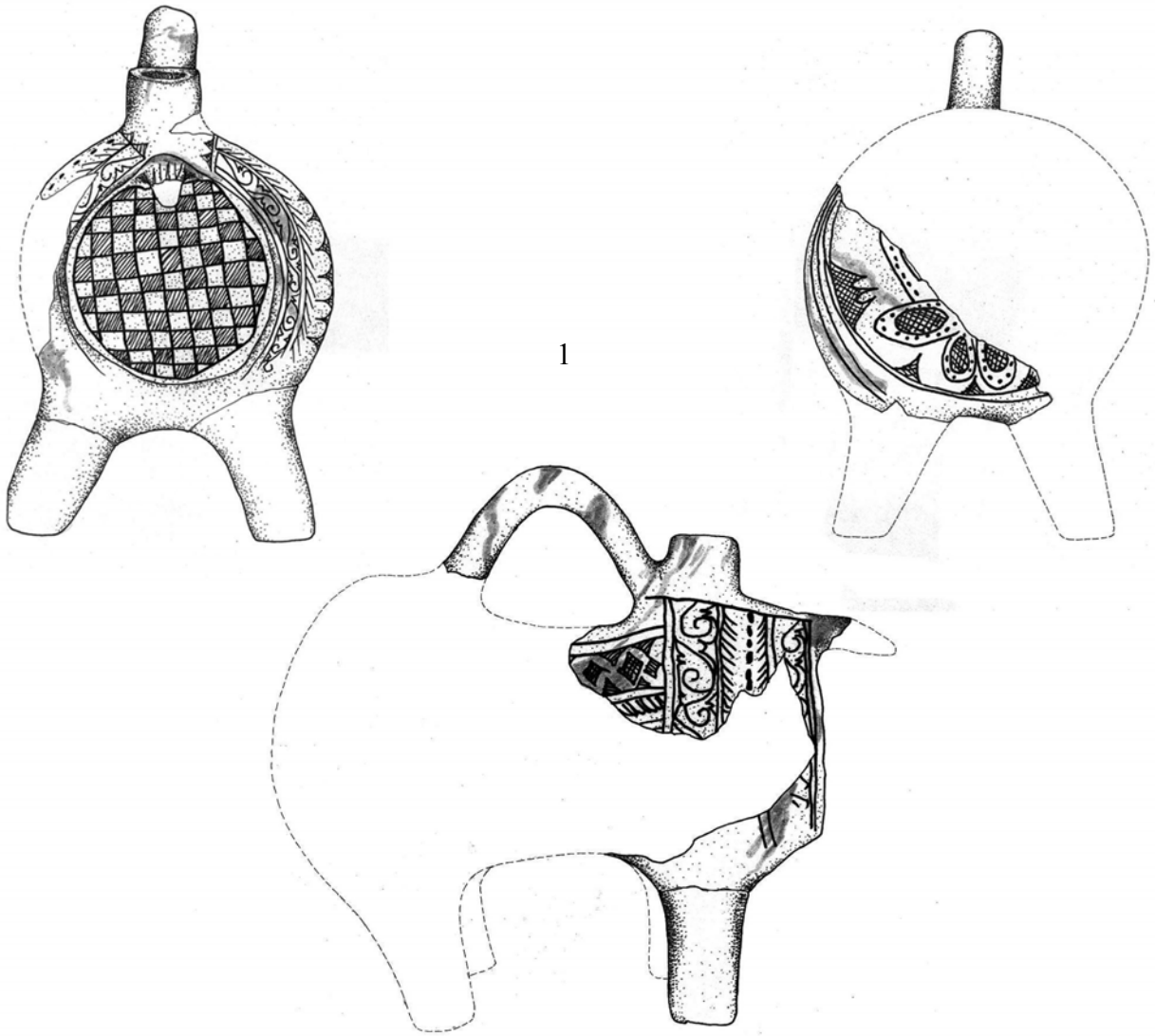

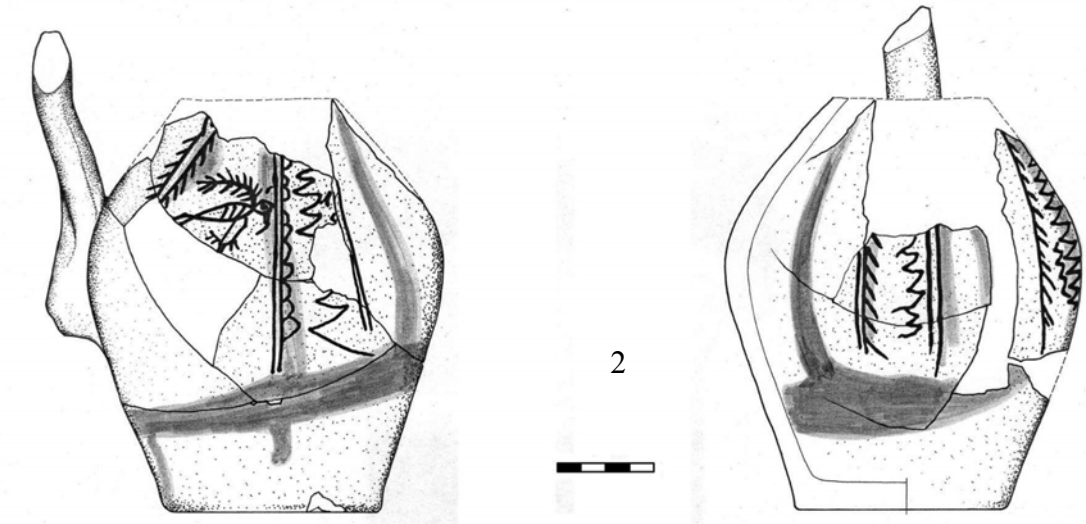

Planşa LXXVII
Ulcioare smălțuite, Zimnicea.

Planşa LXXVIII
Ceramică smălțuită, Zimnicea: 1-5. căni; 6-8. cupe; 9. sfeşnic; 10-11. ulcioare.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Planşa LXXIX
Boluri smălțuite: 1-2. Zimnicea; 3-10. Frăteşti - Bălănoaia.

Planşa LXXX
Diferite modele de decor pe ceramica smălțuită descoperită în aşezarea de la Zimnicea (1-25) şi cetatea Giurgiu (26-31) (26-31 după I. Barnea).

1

2

3

4

5

Planşa LXXXI

Vase din ceramică smălțuită din Bulgaria: 1-4. Palatul țarilor din Târnovo; 5. Cerven (după Sonia Georgieva).

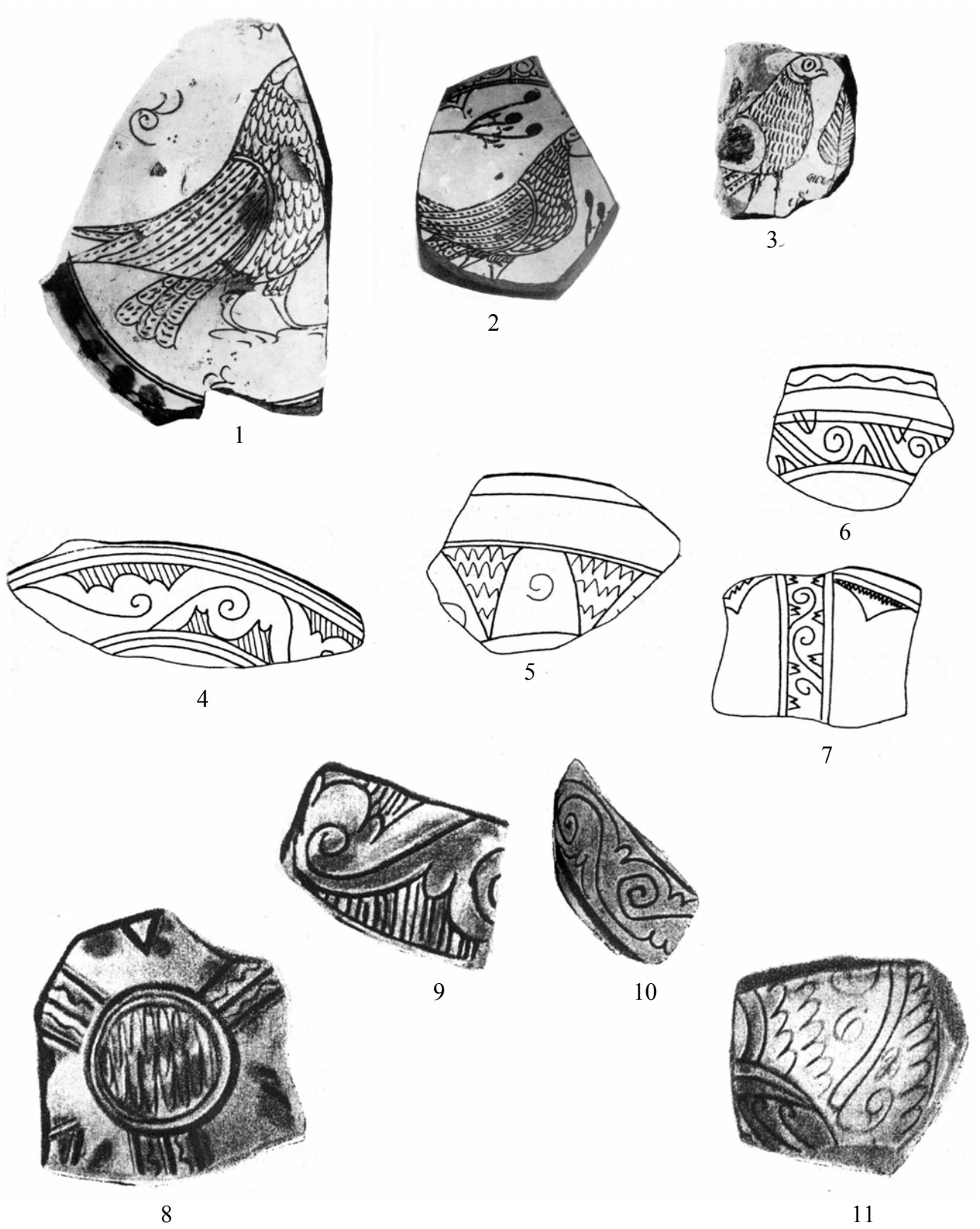

Planşa LXXXII
Tipuri de elemente decorative de pe ceramica smălțuită din nordul Bulgariei: 1-7. Târnovo (după N. Angelov); 8-11. Şiştov (după Vilo Vilov).

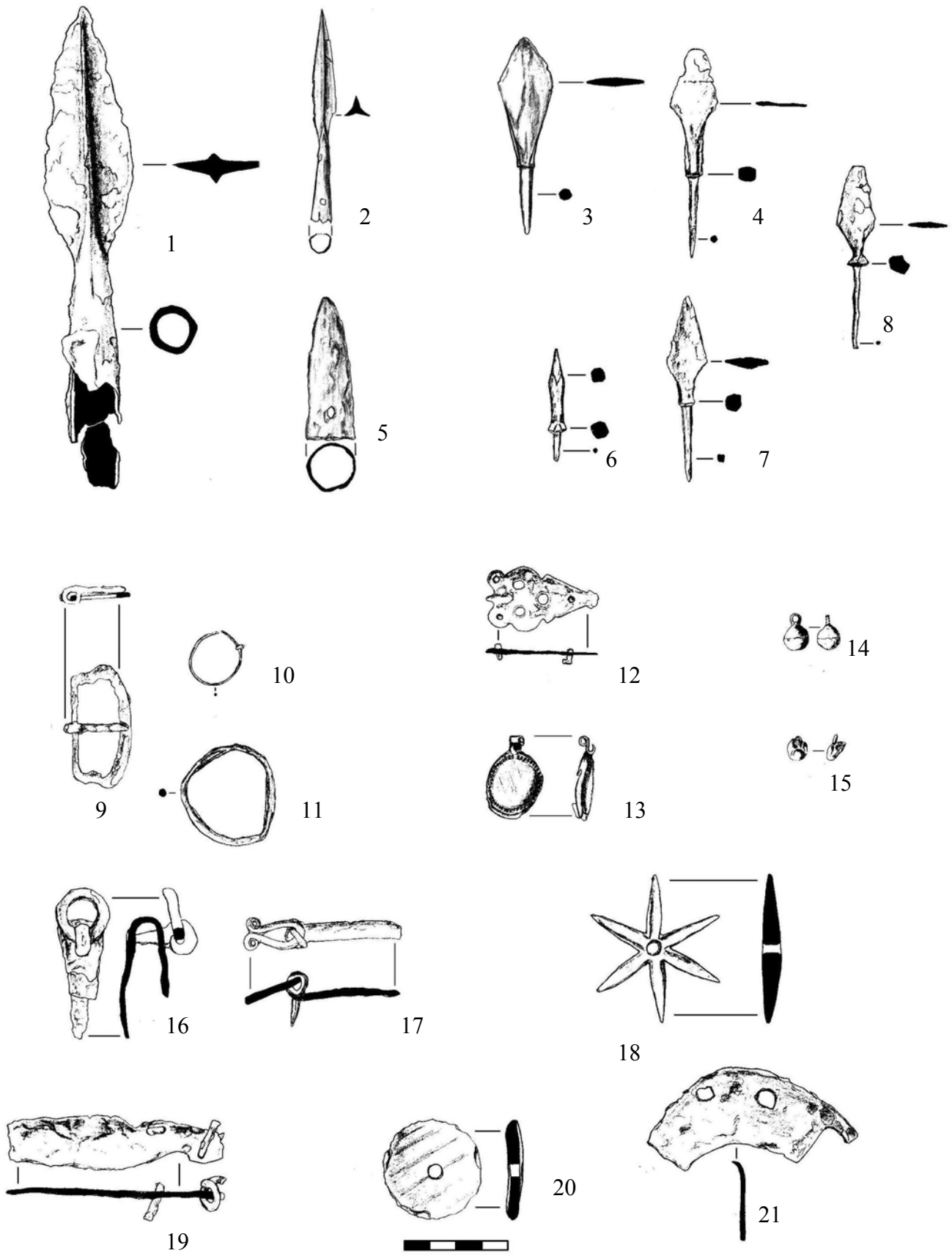

Planşa LXXXIII
Vărfuri de suliță, accesorii de îmbrăcăminte, podoabe şi piese de harnaşament, Zimnicea.

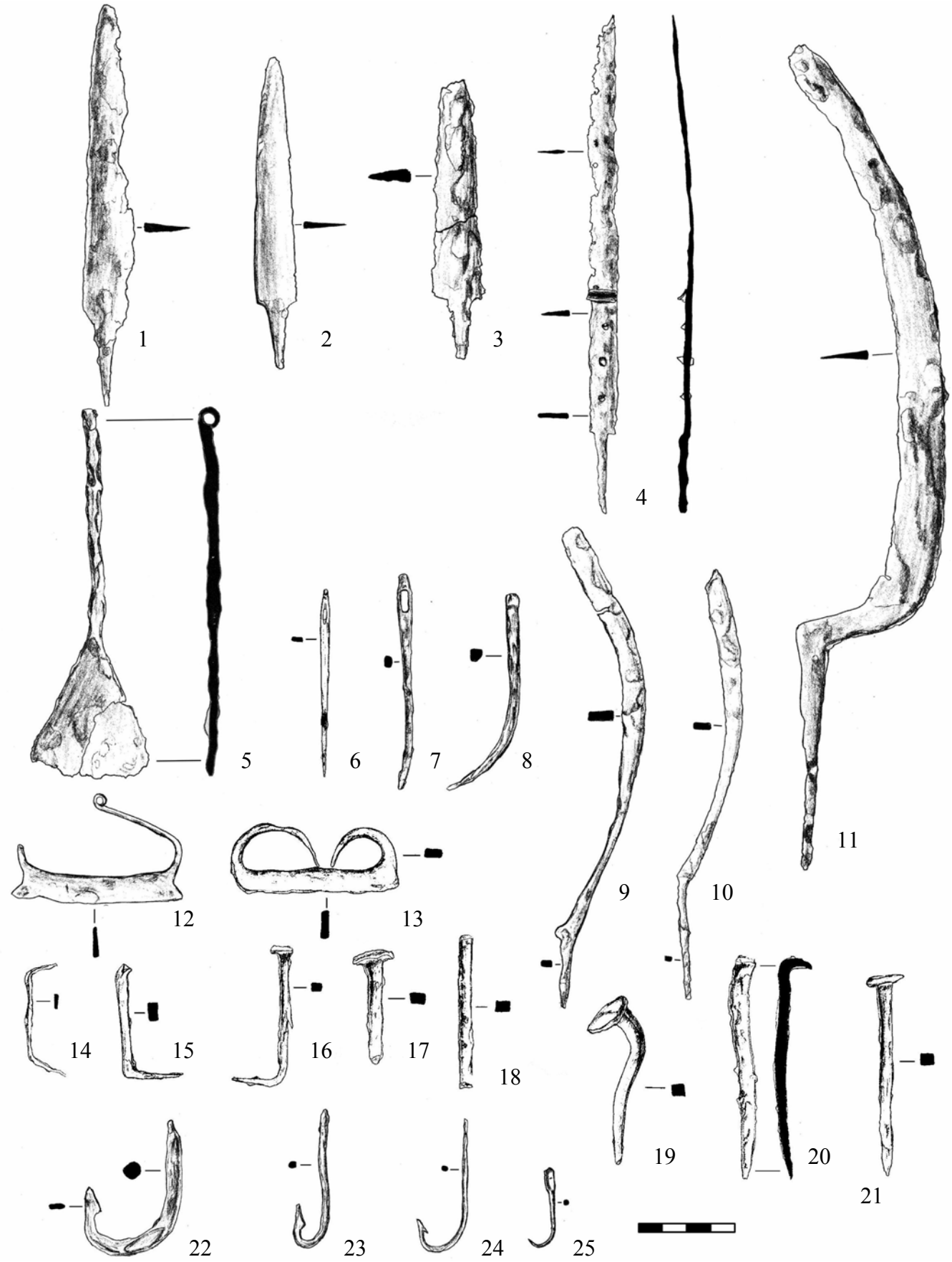

Planşa LXXXIV
Unelte şi ustensile de gospodărie şi pescuit, Zimnicea.

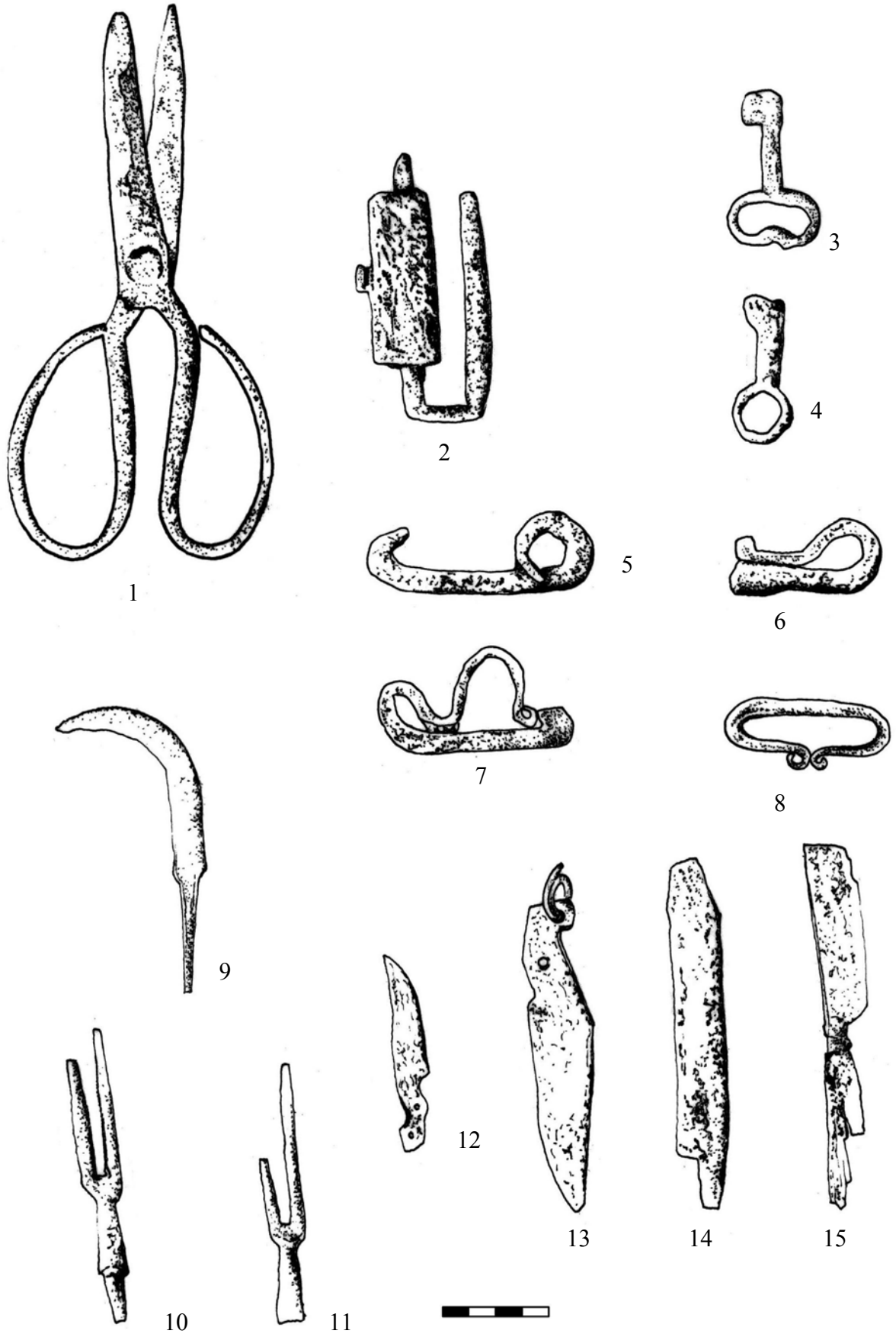

Planşa LXXXV
Ustensile de bucătărie şi de gospodărie, Frăteşti - Bălănoaia.

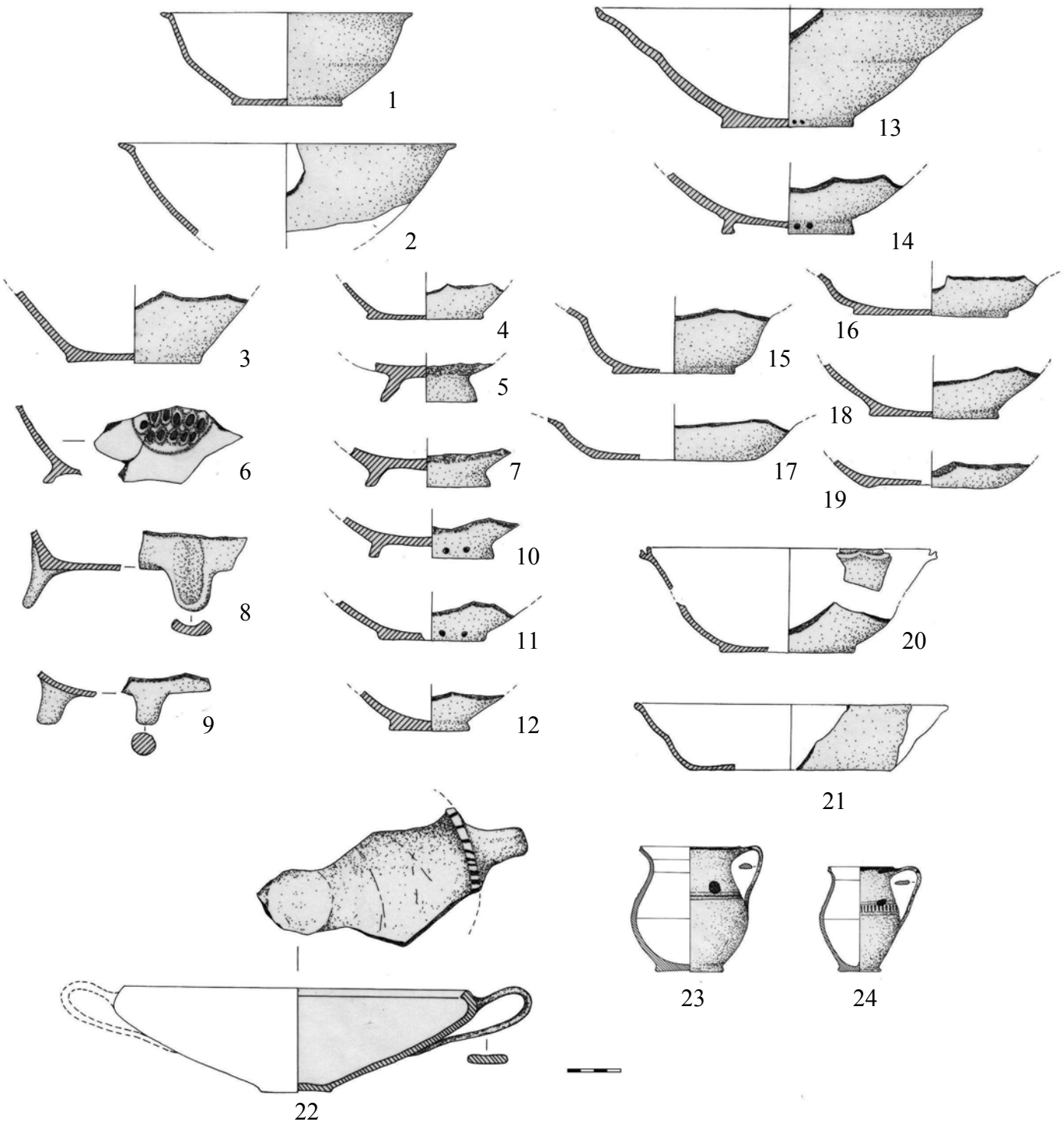

Planşa LXXXVI
Farfurii, străchini, tigăi şi ulcele din ceramică nesmălţuită, Mănăstirea Aluniş - Plăviceni.

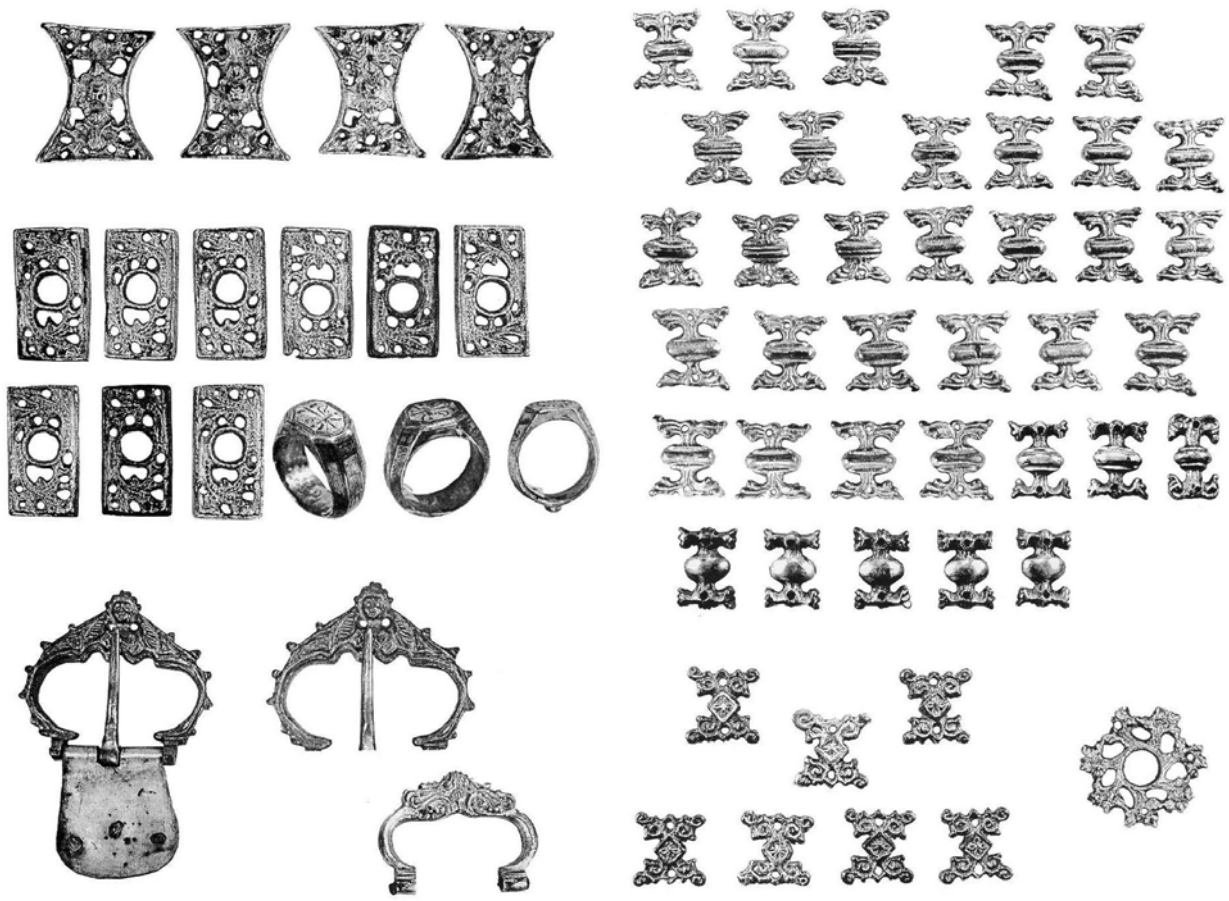

1

2

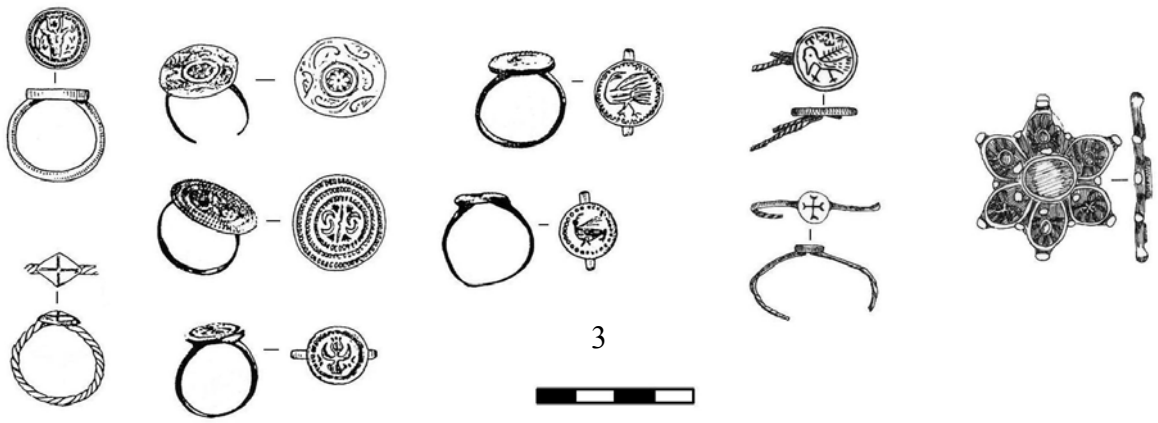

3

Planşa LXXXVII

1. Tezaurul de podoabe de la Orbeasca de Sus; 2. Cercei de la Frumoasa; 3. Tezaurul de la Guruieni (după N. Constantinescu şi Luminiţa Dumitriu).

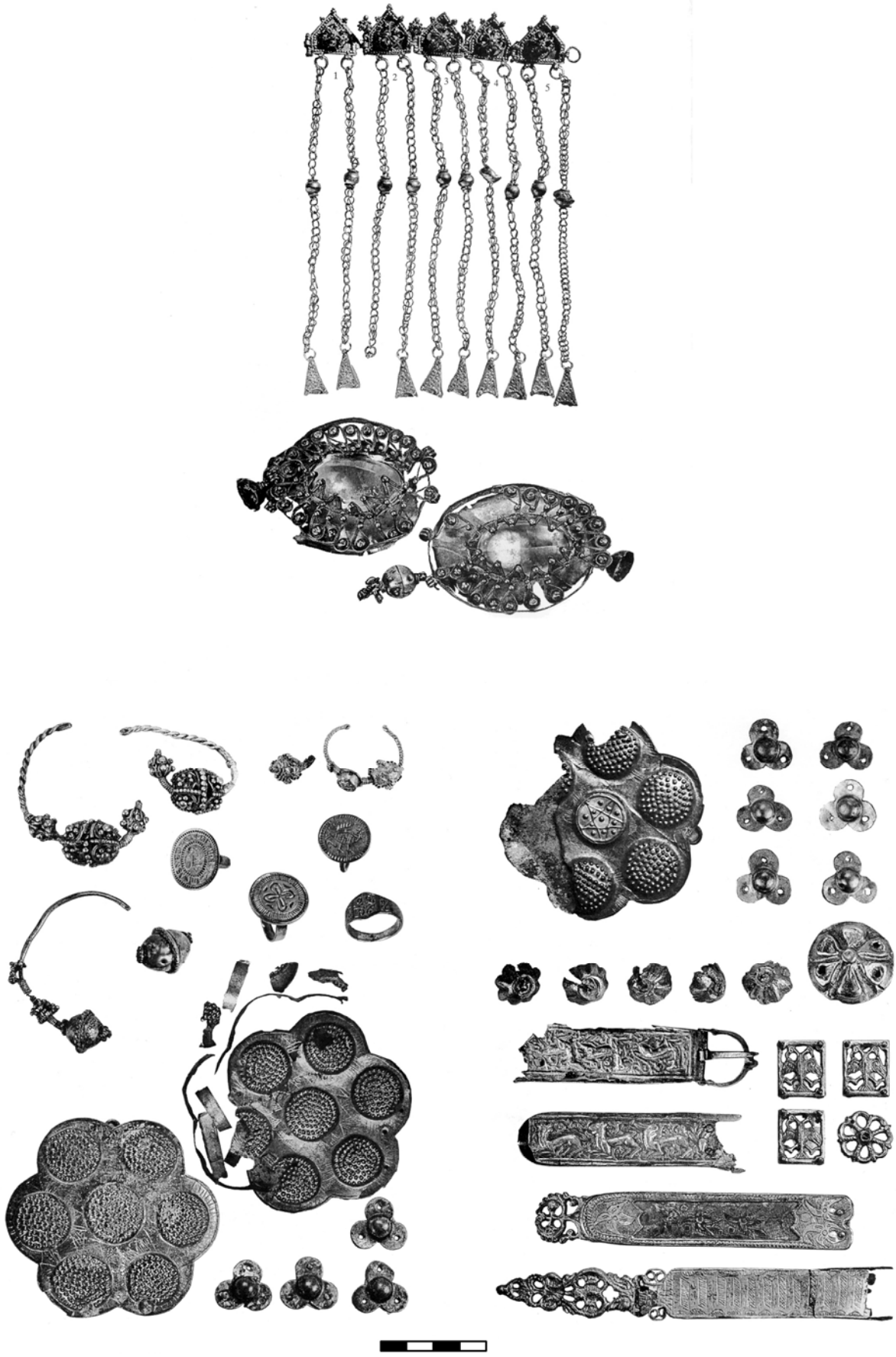

Planşa LXXXVIII
Tezaurul de podoabe de la Olteni (după D. V. Rosetti şi Luminița Dumitriu).

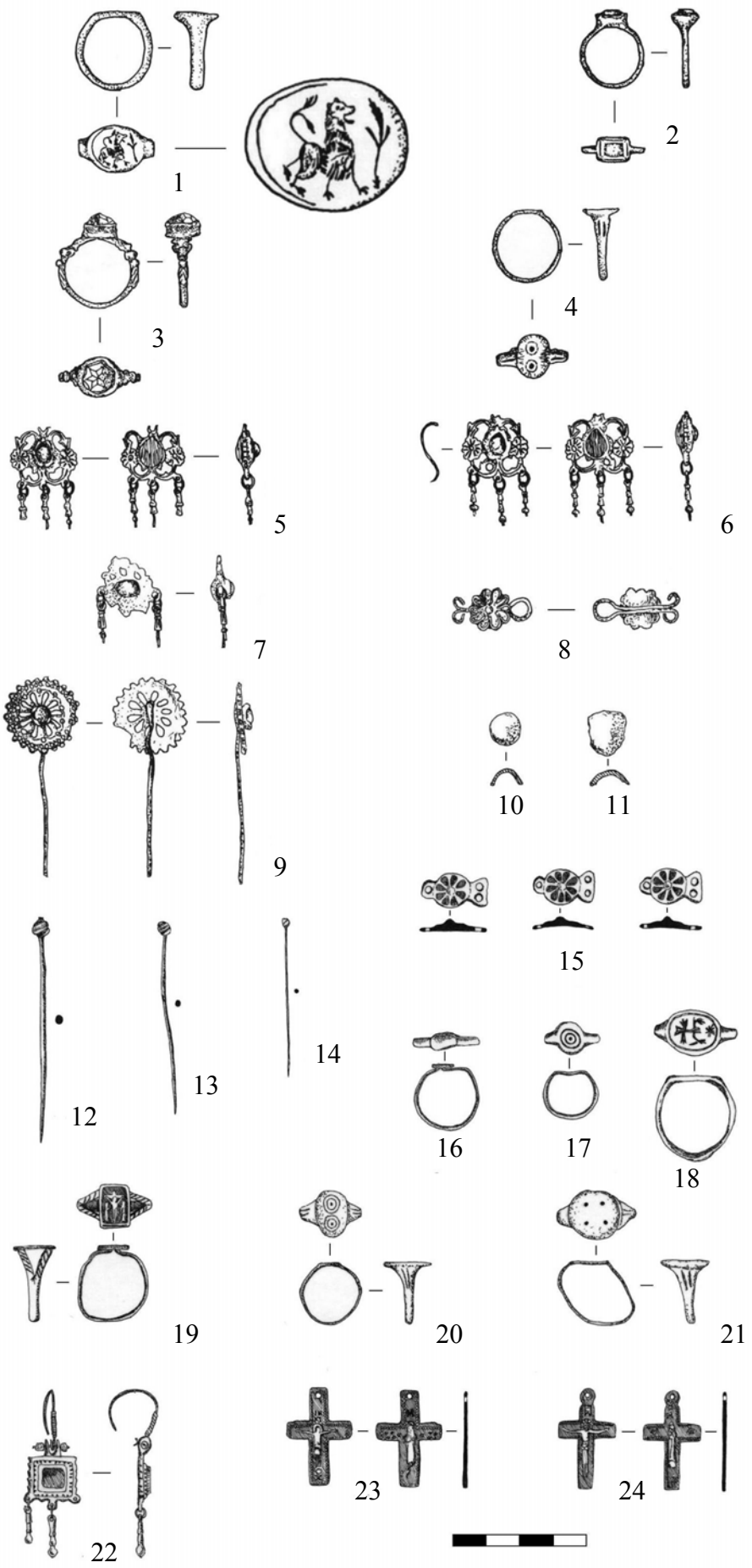

Planşa LXXXIX
Piese de podoabă din cele două necropole de la Mănăstirea Aluniş - Plăviceni.

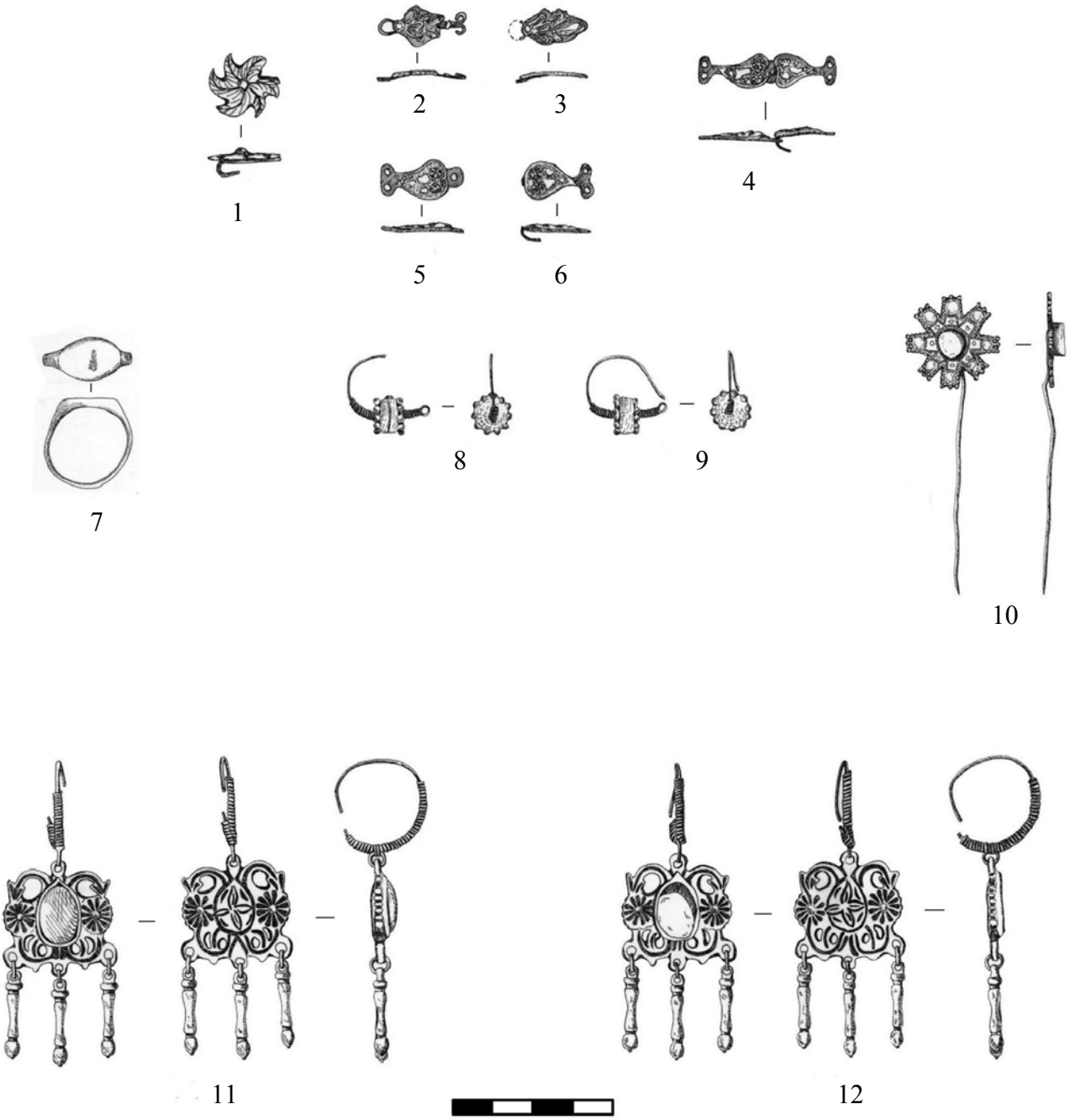

Planşa XC
Piese de podoabă provenite din săpăturile arheologice de la Mănăstirea Drăgăneşti (1-6) şi Biserica „Sf. Nicolae” din Roşiorii de Vede (7-12).

PUBLICATIILE MUZEULUI JUDETEAN TELEORMAN

R